ANUL VI. — No. 243

5 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
10 LEI EX. IN STRAINATATE

Dumînică, 2 August 1925

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

DURERI

— DIN CARNETUL UNEI DOCTORESE —

M'am trezit în întuneric. Un sgomot ritmic și înfundat, ca bătaia unei dobe depărtate, îmi răsuna în urechi. Visasem, poate... Am ascultat. Glasul ascuțit al Ilenii a răsărit sub ferestre, întâi încetișor:

— Duduiță? duduiță...

In ușa de la intrare, bătăile s'au pornit iar, îndărătnice.

Am ieșit la fereastră. In noaptea fără lună, forma prelungă și albă a femeii părea străvezie.

— Duduiță — of, că nici să dormi nu te lasă! — o venit un om c'o trăsură de la târg ș'o adus o scrisoare de la duduia Anușa. Ci că'i grabă mare, vrea să te ridice pe sus..

Nu știu când m'am îmbrăcat. In sală, omul mă aștepta în picioare, cu biciul în mână. Lampa mică din părete îl lumina din creștet. Era scund și bărbos, mohorît la chip și cu vorba mocnită.

Anușa îmi trimetea din spital câteva rânduri scrise strâmb și tremurat. Mă chema, fără să-mi spue pentru ce.

— Ce-i cu Anușa? Ce are?

Omul a răspuns, speriat:

— N'are nimica, dudue, e sănătoasă. Da'i vai de sufletului ei! Boeru, săracu, e mai gata. Mata nu știi? O deraiat *ispresu* la cotul Siretului. Dumnealui o dat să sară, da' i-o prins capul între dărâmături. Asta o fost azi dimineață... Dumnealui venea de la Bacău și cuconița îl aștepta în gară. Când o auzit, s'o suit, săraca într'o mașină și s'o dus acolo. Pe urmă l-o adus pe boer cu mașina la spital. S'o venit doctorul ș'o tăet în capul lui ș'o pus la loc ce-o mai fost de pus. Da' mie mi-o spus gardianu că deacu, îi gata..

Pornim. Poarta se închide în urma noastră. Ileana rămâne după zăbrele, mormăind supărată.

Un fior, de frig ori de frică, îmi trece prin spate. Imi trag pledul peste picioare și mă ghemuiesc într'un colț. Trăsura merge repede și lin în colbul moale al drumului.

— Și Anușa, ce face?

Pe capră, omul își rotunjește spinarea lată și-mi răspunde peste umăr:

— Apoi, ce să facă? Nu face nimica. Stă și se uită la boer și tace. Nici măcar nu plânge. Numa' acolo ci-că o plânge amarnic... Spun oamenii c'o fost mare jale... Când o ajuns dumneaei, chiar atuncea îl scosese pe boer de sub dărmături și-l legase la cap. Și erau mulți zdrobiți acolo, și nimenea nu le venea în ajutor, că cei teferi o luase razna pe câmp, ca nebunii. Unii o ajuns tocma'n luncile de la Cotul-Vameșului...

Omul oftează. Pe urmă rămâne cu capul în piept și nu mai scoate o vorbă. Parcă doarme.

In fund, deasupra dealurilor negre, steluța roșie din inima Scorpionului sclipește cald și viu. In largul ogoarelor foșnesc păpușoii tineri. Din tufișurile de pe margine scânteiază o clipă un pâlc de licurici, — pare că cerul înstelat se răsfrânge într'un ochiu de apă. Ne apropiem de pod. Sălcii noduroase întind brațe strâmbe și răsucite din umbră, ca niște pumni. Scândurile podului sună adânc. Apa neagră și mută, cu stele înfipte în adânc, doarme sub noi. Abia după ce trecem, se aude în urmă clipotind ușurel: a sărit o broască, ori un peștișor a spart oglinda încrețită...

Orasul ne arată, de departe, câteva luminițe gălbui. Pe urmă se pitește după dealuri. Acolo mă așteaptă Anușa.

Anușa... O văd, așa cum am cunoscut-o de mult, școlăriță mică și brună, cu ochii verzi, neliniștiți. Era tăcută, spărioasă, și avea hotărîri iuți și neînduplecate.

In trăsura care mă duce spre ea, mi-aduc aminte de începutul prieteniei noastre.

Eram singure în repetitor. Anușa își învelea cărțile și le așeza în pupitru. Din învelitoarea cărții de istorie a căzut un carton patrat. L-am ridicat. Era un fragment de fotografie: un băiat cu părul blond și cu ochii mari și gravi. Anușa s'a înroșit, pe urmă s'a făcut palidă, și-a subțiat buzele și a încruntat sprincenele. Când se supăra Anușa, sprincenele ei desenau pe frunte o figură asemănătoare cu linioarele curbe și împreunate pe care le fac copiii când vor să deseneze cocoare.

A început să vorbească repede, dușmănos. agresiv:

— Vrei să mă spui? Poftim, spune-mă. Uite, domnișoara Antonovici e în antret. Na-ți fotografia, arată-i-o. Iți spun și cum îl cheamă. Il cheamă Ionel Condrea. E la politehnică. Du-te și mă spune, acuma știi tot.. Nu mă spui? Nu vrei să mă spui?

Am strecurat repede fotografia sub învelitoarea cărții.

— Ești o proastă, Anușa....

Ochii verzi cu punctișoare cafenii s'au deschis mari și s'au umplut de lacrămi. Anușa s'a ghemuit lângă umărul meu ș'a început să plângă.

— Ce ai, Anușa? De ce plângi?

Mânile mici, cu degete subțiri și calde, îmi strângeau brațul.

— Nimic, n'am nimic... ce să am? Tu ești bună, și *el* mi-i drag...

Inginerul Ionel Condrea e acum în spital, cu capul sfărâmat. Anușa, — Anușa lui — m'a chemat. In ceasul desnădejdii, și-a adus aminte că eu cea dintâi am aflat, cu ani în urmă, taina lor.

Fără să știu când, întunericul s'a rărit. O lumină albăstrue învie din toate părțile deodată, din cerul mai palid, din ceața lăptoasă și subțire care îmbracă văile și coastele dealurilor. La răsărit se ridică luceafărul. Inima Scorpionului, mai roșie încă, se sbate neliniștită și vie, parcă vrea să sară de pe cer.

Intrăm în oraș. Casele dorm, cenușii. O poartă de fer și desface înaintea noastră canaturile grele. In fundul aleii, spitalul alb deschide spre noi ochii galbeni și triști ai ferestrelor luminate. De o parte și de alta, brazii drepți îl păzesc, nemișcați. Acolo, între zidurile care par diafane în lumina zorilor, veghiază durerea Anușei.

* * *

De două zile și două nopți, Anușa nu doarme și nu mănâncă. Mică și mlădioasă, se mișcă ușor, fără odihnă, în odaia bolnavului. Halatul alb, încheiat până sub bărbie, o arată mai brună încă. Chipul ei tânăr, acelaș din copilărie, cu ovalul puțin mai prelung, cu ochii mai adânci și cu gura strînsă, e împietrit. Și-a ridicat cu un pieptene părul scurt deasupra frunții pe care sprincenile desenează două linioare subțiri, împreunate.

Cu mâna în mâna *lui*, aplecată asupra răsuflării chinuite, stă și așteaptă. Bolnavul nu se mișcă. Capul tot i-e înfășurat în pansamente. Se vede doar o parte mică din obraz, cu gura tristă și dureroasă. Buzele-i tremură ușor: parcă a uitat să vorbească. Mâna lui albă se întinde și caută, cu degete neliniștite, pipăind cuvertura. Pe urmă rămâne cu palma deschisă, tremurând, ca și cum ar chema, ca și cum ar cere ceva. Anușa își pune mâna în palma lui întinsă. Degetele se închid repede, lacom. Buzele se strâng și se destind. Anușa pândește mișcările, încearcă să le prindă înțelesul. Șoptește blând:

— St... nu vorbi, lasă... așteaptă să-ți dea voe doctorul.



Otilia Cazimir

Dar el nu mai poate vorbi. El trebue să moară. Toți știu asta. Numai Anușa nu vrea să creadă, ori nu poate să creadă. La început, doctorul i-a vorbit de minuni, de unele organisme care biruiesc încercări ori cât de grele. Si de firul subțire, Anușa s'a legat cu îndărătnicie. A hotărît că *el* trebue să scape. Vorbește mult, ca să se amețească. Face planuri pentru mai târziu, împletind înainte, cu închipuirea, viețile lor rupte.

— Când s'o face Ionel bine, trebue să ne ducem undeva, la aer... Nu-i așa că are nevoie de aer? Aer și liniște. Aș vrea să mergem la Văratec. E așa de blând cerul acolo... Am să-i scriu maicii Fevronia, să nu dea casa la alții vara asta. Lui Ionel îi place la maica Fevronia. Il lasă să cânte din vioară. Și are două straturi cu petunii... Când cântă el din vioară, petuniile întind urechea și stau ș'ascultă.

Am încercat și eu, a încercat și doctorul, s'o smulgem de lângă patul rănitului. Ea s'a uitat la noi cu dușmănie și n'a zis nimic.

In odaia înaltă, lăcuită cu alb, nu intră nimeni. Dimineața, soarele bate pe păretele din fund, rumenindu-l. Pe urmă, lumina se adună spre fereastră. De la amiază, odaia rămâne în umbră. Prin storul lăsat se aud, de-afară, zvonul potolit al orașului și glasuri străine jos, în ogradă. Inăuntru, stăpânește respirația trudnică a rănitului și tic-tacul grăbit al ceasului mic de aur prins cu o curelușă la mâna Anușei. Intr'un pahar, pe mesuța albă, câteva narcise și-au întors fața spre fereastră, după soare.

— Lui Ionel îi plac narcisele.. Mâne o să spun să-mi aducă un crin. I-l dau să-l miroase și pe urmă 'l arunc. I-ar face rău parfumul de crin....

Mâne....

* * *

Servitoarea lor, o babă măruntă, îmbrăcată în negru și cu bariz pe cap, a venit până în ușă. S'a uitat la stăpânusău, s'a uitat la Anușa și, cu un semn din cap, m'a chemat în sală.

— Duduie dragă, scoate-o mata pe duduița mea de acolo... Nu vezi că nu poate muri boeru, sărăcuțu, de mila ei? Ascultă-mă pe mine, că's bătrână ș'am văzut multe. Nu i se poate slobozi sufletelul de jalea ei... Și greu se mai trudește... Cum o ieși dumneaei din odaie, o să-l ușureze Dumnezeu....

De la amiază, Anușa e neliniștită. Nu mai vorbește. O tulburare adâncă o mistue în tăcere. Ochii i s'au învăluit în umbră. Se ridică încet și vine lângă mine, la fereastră.

— Mi-e frică... tu nu înțelegi... A început să-mi fie frică. Imi scade încrederea, îmi scade curajul... Nu mă trimete să mă odihnesc. nu vreau să mă odihnesc. Dar trebue să plec de lângă el, un ceas. Trebue să fac sacrificiul ăsta pentru el. Nu mă întreba unde mă duc, am să-ți spun pe urmă. Și lui am să-i spun... și el o să mă 'nțeleagă și o să mă ierte că l-am părăsit un ceas. Mă duc pentru amândoi. Amândoi sântem vinovați...

Anușa zâmbește trist. Pentru întâia oară, ochii ei sânt grei de lacrămi.

— Nu te uita așa la mine... *Trebue* să mă duc. Să stai cu el. Să nu-l lași singur. Spune-i că vin numai de cât... Nu trebue să știe acum... Plâng pentru că plec de lângă el. Lasă, nu-i nimic. Mă doare, dar trebue.. Uite, sânt trei și jumătate. Să nu-l lași singur, poate cere ceva.

Bolnavul respiră mai regulat. Pare că doarme. Anușa se apleacă peste mâna lui. Vrea s'o sărute. Iși apropie gura de ea, pe urmă iese repede, în vârful picioarelor, apăsându-și degetele pe buze și fără să se uite îndărăt.

Am rămas singură. Pentru întâia oară, o groază adâncă mă prinde în fața morții. Mă simt slabă și neputincioasă și-mi simt mânile grele..

Nu știu de când stau așa. Mi-e frică să mă mișc. Respirația bolnavului tresare, egală și greoaie, tot mai rară. Pași pe antret... Insfârșit, doctorul.

— A, doctore, bine c'ai venit!

Inalt, cu ochii metalici și tăioși, doctorul se apleacă o clipă asupra bolnavului, îi ridică mâna... apoi se uită împrejur:

— Unde-i Anușa?

In liniștea odăii, cuvintele aspre se lovesc de păreți ca pietre masive.

— Nu trebuia să plece chiar acum.. Nu vezi? e gata... Și eu trebue să mă duc. Am încă doi operați destul de grav, dar lângă care n'aș sta degeaba, ca aici...

Mi s'a părut? O clipă, respirația blonavului s'a oprit.

— Doctore, pentru Dumnezeu! aude.

Doctorul zâmbește trist.

— Mai întâi, dudue, bietul meu prieten nu mai aude... Ș'apoi, chiar dacă aude, știi bine că nu mai poate înțelege nimic. Vezi, chiar când sânteți doctorese, dumneavoastră, femeile, rămâneți tot femei.

Jos, în curte, e un vas mare cu apă. Oglinda lui mișcătoare răsfrânge pe plafonul odăii suprafețe frânte de lumină.

— Se poate, doctore, se poate... dar mâna asta care chiamă, care cere....

Mâna bolnavului, liniștită o vreme, întinde acum c'un gest de rugă palma desfăcută, ca o mână de cerșetor.

— Mâna asta... E în adevăr impresionantă. Dar gestul ei e doar un „reflex", e amintirea unui gest care a fost odată conștient. Acuma.. Uite, dacă vrei, pune mâna dumitale în mâna lui. Crezi că'și mai poate da seama că nu e mâna *ei*?

Mi-am privit mâna. Și mâna mea a început să tremure. Mi-am strâns-o la piept. Gestul meu ar fi o înșelăciune, o profanare. Nu pot....

Doctorul înalță din umeri. Intinde apoi mâna lui — o mână albă, cu pielea uscată de substanțe corozive — și o lasă în palma deschisă a bolnavului. Mâna acestuia se închide, înfrigurată. Degetele reci pipăe cu neliniște forma vie. Si, fără veste, se desfac... E atâta desnădejde, atâta oboseală în gestul mânii care nu vrea să primească pomana unei mângâieri străine...

Doctorul s'a tras îndărăt, palid. Vorbește cu glas scăzut, străin parcă:

— Poate că ai dreptate, nu mai știu... N'am făcut bine.. De-ar veni Anușa!

Tăcem amândoi.

Bolnavul respiră rar, la intervale. Din când în când, un fior lung îi scutură trupul rigid. Deodată, capul împachetat în pansamente s'a clătinat și s'a răsturnat de pe perne pe umărul stâng. Gura dureroasă s'a deschis ș'un sunet slab, ca o chemare, plutește în liniștea odăii. Trupul se lungește sub cuvertură. Un horcăit greu încearcă să-i mai ridice pieptul. Mâna se mai întinde odată, cerșind. Pe urmă, degetele se îndoiae și se strâng, ca de o durere...

O păsărică cenușie începe să cânte în brazi. Aruncă trei note dulci și ușoare, ca o glumă, și'și răspunde singură cu două note grave, aproape triste...

Doctorul, cu capul plecat, își trece mâna peste ochi:

— Eu rămân aici, dudue. Trebue să fiu aici când o veni Anusa.. O cunosc de mică... mi-aduc aminte când am vaccinat-o... Pe urmă, la nunta lor... Dar astea nu mai au nici o importanță acum. Mata, du-te. Ești palidă... Ieși înaintea Anușei, s'o previi. O să fie greu. Ea nu putea să înțeleagă, noi n'am știut să-i spunem adevărul. Mi se pare acum că amândoi sântem vinovați, dudue...

Anușa vine grăbită pe aleea de la intrare. Vine liniștită și are în ochi o lumină și un zâmbet. Ține în mână un pachețel lungăreț, învelit în hârtie albă.

— Cu cine l-ai lăsat?

Vorbele pregătite de mai înainte mi se opresc pe buze.

— Cu doctorul...

Anușa n'a băgat de seamă tulburarea mea. Nici nu s'a uitat spre fereastra *lui*, unde, de câteva clipe, tremură, în lumina zilei, flacăra gălbuie a unei lumânări. Se uită departe, pe deasupra lucrurilor.

— A, bine.... In doctor am încredere... Pot să mai stau puțin, să iasă din hainele mele mirosul de ceară. N'aș vrea să-l simtă *el*. Lui o să-i explic mai târziu...

Anușa s'a așezat pe bancă. Așa cum stă, nu poate vedea fereastra cu luminița.

— Ai înțeles, nu-i așa? Am fost la biserică. Și mâne mă duc iar, și'n fiecare zi. De-atâta vreme n'am mai fost! Dumnezeu m'a încercat... Azi, când stăteam lângă *el*, m'am simțit slăbind. Mi-a fost frică. Mi-a venit să mă rog.... mi-am adus aminte de Dumnezeu. Decând nu mă mai închinasem!.. Noi am fost fericiți. Și ni se pare că fericirea noastră trebue să dureze totdeauna... Am fost vinovați amândoi... Ș'atunci, am jurat să fac un sacrificiu. Ce putea să mă doară acum mai mult decât despărțirea de el.

M'am pedepsit. Am plecat. Am dat lui Dumnezeu ceasul pe care ni l-am răpit, lui, și mie... Și uite, mă simt ușoară. Povara durerii *lui* — n'o mai simt. Mi s'a ridicat de pe suflet, așa, fără veste... Acum, sânt iarăș tare. Mi-am căpătat toată încrederea. *Știu* că el o să scape... De ce taci? S'a întristat că l-am lăsat singur? Nu-i nimic, lasă. O să-i explic eu...

Anușa s'a ridicat, dreaptă. Din umbra pălărioarei albastre, ochii verzi mă privesc liniștiți. Apoi, apa lor se tulbură. Punctișoarele cafenii se îndesesc, par'că.

— Anușa.... nu te duce...

Anușa clipește des din ochi.

— Ah?...

Și dintr'o dată, o ia la fugă pe alee, cu capul înainte, cu coatele lipite de trup. A intrat pe ușa deschisă în umbra sălii. Ascult, cu inima strânsă. Liniștea se rupe într'un țipet lung, sălbatec. S'aud vorbe nedeslușite, un plâns ca de copil mic care adoarme. Pe urmă nu se mai aude nimic....

La picioarele mele a căzut pe nisip și s'a desfăcut pachețelul Anușei. Din hârtia albă s'au împrăștiat lumânărele subțiri de ceară galbenă,— lumânărelele care trebuiau să-și pâlpâe mâine flacăra curată pentru sănătatea *lui*.

OTILIA CAZIMIR

Din Barbey d'Aurevilly

Avantagiile gloriei: a avea un nume purtat prin gura proștilor...

* * *

In curând omul nu va mai putea dispune, pentru a-și face o locuință, decât de locul unei perechi de foarfeci într'o trusă. Și totuși avem nevoie de spațiu liber în jurul trupurilor, după cum ne trebue timp liber în jurul minților.

* * *

Groaznic lucru și clasificările din Științele-Naturale. Ce ne dau ele samănă cu natura tot atât de puțin cât almanahurile de adrese samănă cu societatea.

* * *

Să fim prieteni: prieteni până la uitare reciprocă, până la indiferență, până la ingratitudine. Acesta-i sublimul în amiciție.

* * *

Ce este gloria — se întreba odată unul care făcea multe pentru dânsa. O dâră în praf. — Dacă nu-i decât atât, îi răspunse un altul, de ce-ți dai atâta osteneală ca să-ți lași urma pe praful acesta.

Și cel d'întâi dădu următorul foarte frumos răspuns:

— E și acesta un chip de a o călca în picioare.

* * *

Este adesea o manieră foarte delicată de a face curte unei femei, făcându-ne vinovați de tot soiul de păcate față de dânsa. Aceasta le creează putința superioară de a ierta...

* * *

Politeța e cea mai bună prăjină pentru măsurat distanța între proști și noi. Un băț care te scutește până și de osteneala de a lovi.

* * *

Când ai omorît politeța, ai ucis, în acelaș timp, și impertinența, și nu ne mai rămâne decât obrăznicia, tâmpită ca un parvenit, și grosolană ca cineva ce n'a parvenit încă...

* * *

Poți fi obraznic atât în bună-voință, cât și în intențiunile rău-voitoare; poți fi obrasnic când iubești, după cum poți fi când urăști. Obrăznicia pune mâna să te bată peste burtă, tot așa cum îți pune pumnul sub nas. Până și stima, acel simțământ cumpănit întru toate, poate ajunge o obrăznicie. Există considerațiuni desconsideratoare. „Ia-ți, domnule, înapoi insolenta d-tale stimă" — îi zicea odată Mirabeau lui Beaumarchais.

* * *

Nu știu nimic care să dovedească mai bine neantul vieței, ca ușurința cu care imbecilii se dispensează de Oamenii-Mari dupe ce au murit.

* * *

Nu permit decât oamenilor fericiți să fie triști. Căci ei trebue să-și ducă fericirea în spinare, să poarte cu dânșii acest pahar prea-plin, plesnit și fără adâncime, ce poate să se golească atât de lesne, sau să se spargă de-a binele. De bună samă, oricât de multă supraveghere nu strică. Fericirea, oricând, se poate revărsa afară, lăsându-ne o cupă fără nimic într'însa. Toate acestea au de ce să te facă grav.

In schimb însă: luptătorii, păcătoșii, oamenii cu gânduri mușcătoare în suflet, — ei, trebue să fie veseli. Dacă nu-s veseli, atunci ce dracu mai sunt? La ce mai slujesc ei?

* * *

Efectul tristeței noastre asupra celorlalți e foarte curios. N'ați observat vre-odată, la țară, tăcerea subită a păsărilor, atunci când soarele, din senin, își acoperă fața cu un nour, drept în locul care, o clipă mai înainte, răsuna de ciripit?

(din **Le crachoir d'or**, registru în care Barbey d'Aurevilly își consemnă zi cu zi impresiunile. Manuscrisul e interesant de văzut între altele și pentru fantezia caligrafică a autorului, care întrebuința tot soiul de cerneli și de vopsele, și tot felul de întortochiate majuscule. Numele de „Scuipătoare de aur" a fost dat de un amic. Autorul îl botezase, mai majestuos: *„Disjecta Membra"*).

Catarina Doamna Noastră

Preoţi cu crucea'n frunte...

„...cântă imnul revoluţionar al lui Andrei Mureşeanu, şi cu drept cuvânt în luptele poporului român, preoţimea a avut întotdeauna un rol conducător, ceeace era şi natural. In Ardeal, până la 1848, cuvântul de român era sinonim cu cuvântul de iobag, iar acelor români cari vroiau să se ridice din starea iobagilor, o singură cale le era deschisă, aceia a preoţiei. Deci, toate elementele care se ridicau, erau absorbite de către biserică, — în ultimul timp, găsim puţine excepţii, şi astea prea izolate. Până la 1848 elementele intelectualilor români, le găsim aproape pe toate în serviciul bisericei. Imprejurările în care trăia preotul român, îl făcea să fie aproape de popor. Impreună cu el lupta, suferea şi deci împreună cu el simţea. In zilele de lucru semăna, ara, săpa, lucra alături de credincioşii lui. Numai la sărbători se ridica deasupra lor cât ţinea sfânta slujbă. Ceremoniile pompoase ale bisericei ortodoxe, ornamentele lucitoare îi asigurau cinstea şi inteligenţa lui mai mare îi întăria această cinste. In cele mai multe sate el era singurul cărturar, sfătuitorul iobăgimei, conducătorul sufletesc şi tămăduitorul poporului. Era deci natural ca el, care a reacţionat mai mult în contra influenţelor din afară, să fie conducătorul poporului, şi ca credincioşii să-l urmeze orbeşte.

Preotul român trăia numai din darurile pe care le căpăta dela popor, alte venituri nu avea, şi acolo unde poporul era sărac, şi preotul îndura aceiaş sărăcie. Funcţiunile preoţeşti mai înalte asigurau un venit mai frumos, dar acestea atârnau de guvern şi de graţiile boerilor, iar elementele ridicate la aceste ranguri, trebuiau să fie gata la orice servicii ordonate de stăpâni. Intenţia guvernului şi a boierimei era să-şi atragă de partea sa preoţimea, ca prin aceasta să poată trata mai uşor cu poporul. Mulţi dintre preoţi şi-au pierdut capul şi de îndată ce aveau o oarecare situaţie, făceau bune servicii — contra poporului lor.

Când în Munţii Apuseni toate încercările fură zadarnice, când cea din urmă sforţare se prăbuşi de rezistenţa dârză a populaţiei, interesul boierimei se îndreaptă spre preoţi. In contra influenţei din ce în ce crescânde a Catarinei Varga, numai preoţimea putea să fie destul de tare. Seducătoarea şi îndrumătoarea la rele a pătruns chiar până la amvoanele bisericilor 1) de unde propovăduia rezistenţa. Poporul adunat în biserică, asculta ideile revoluţionare cu aceiaş pietate cu care asculta cuvintele sfinte din evanghelie, — aşa că „revoluţia rece", această revoluţie curioasă, devenea din zi în zi tot mai tare. Locuitorii din Abrud-Sat erau aproape decişi să satisfacă dorinţele boerilor, când apăru în biserică Catarina Varga, care printr'o singură cuvântare răsturnă pacea. „De aici înainte n'au mai vrut să audă nici despre lucrările urbariale la Baia de Arieş, nici despre supunere." 2) Intreprinderile mari ale statului, ale căror venituri ajungeau în pungile boerilor pe căi ascunse, încetară lucru. Rezistenţa pasivă nu se întinsese numai între iobagii statului, ci şi între iobagii boerimei, prntre care Catarina Varga începuse o vie agitaţie. „Propovădueşte.. mai ales, că funcţionarul ori gornicul care ar vroi să oprească clădirea unei case noui să fie grav ocărît şi alungat...Tot aşa să fie alungaţi acei care cer taxe pentru păşunele din păduri. Să stârpească pădurile tinere spre a putea să pască vitele în ele... Coloniştii luându-se după cuvântul Catarinei, au cauzat proprietarului mari pagube... Ei şi-au mânat vitele pe locurile acestea, pustiind pădurea cea tânără, nesocotind ordinea şi supunerea faţă de funcţionari. Din toate acestea se vede clar că influenţa Catarinei Varga creşte zilnic... de ascultare nu mai poate fi vorba; ordinea e călcată, iar autoritatea oficială aproape cu totul e nesocotită. 3)

Judeţul făcu o ultimă încercare pentru înlăturarea Catarinei Varga, dar Comisia extraordinară trimisă la faţa locului, se înapoie fără nici un rezultat. 4) Catarina Varga pregătise foarte bine terenul. Funcţionarii judeţului se plimbau liniştiţi. Poporul nu-şi pierduse sângele rece, dar refuzau orice lucrare publică. Un mijloc de a-i constrânge nu era, ţinutul fiind foarte rar populat, iar funcţionarii presimţeau situaţia ca foarte critică şi deznodământul nu putea întârzia mult.

In momentul acesta interveni baronul Iosika. Planul său era să descurce lucrurile cu ajutorul preoţimei române, folosindu-se de luptele desfăşurate în jurul scaunului episcopesc din Transilvania. La 2 Septembrie 1846 s'a prezentat la dânsul pentru audienţă noul substitut episcopesc Andreiu Şaguna. Iosika vorbi tânărului preot să intervină contra „şantajului femeii înşelătoare". 5) Şaguna se folosi de acest prilej binevenit prin a-şi aranja viitorul. El îşi ocupă înaltul său post cu planuri mari, dar chiar din primele zile simţi greutăţile cu care avea să lupte. Chestiunile bisericei erau foarte încurcate. Preoţimea se târa într'o grea servitudine şi mizerie, iar în jurul scaunului episcopesc se dădeau încă lupte înverşunate. Şaguna ştia că, cu energia lui tânără, poate să folosească mult atât bisericei cât şi poporului. Pus la cale atât din partea guvernatorului, cât şi din partea prefectului din Alba Superioară, primi însărcinarea să deslege chestia cu locuitorii. 6) La 24 Septembrie el era deja în Zlatna, unde se puse în legătură cu administratorul moşiei Ioan Nemegyei, 7) ordonând preoţimei din jurul Abrudului să adune populaţia într'o zi anumită la biserică, pentrucă vroia să-i vorbească de pe amvon. La 26 Septembrie ajunse la Abrud, iar în ziua de 27 începu acţiunea în biserica din Bucium-Izbita. Rezultatul fu foarte nefavorabil, credincioşii îl ascultară cu nemulţumire, imputându-i că se asociază cu subjugătorii contra poporului. 8) Insuş Şaguna recunoaşte 9) că poveţile sale n'au avut răsunetul dorit. Mare parte din populaţie nici nu mai venea la biserică. Şaguna nu-şi pierdu însă încrederea. La 29 Septembrie chemă din nou pe Buciumani la biserica din Izbita. Nici a doua încercare nu izbuti, deoarece în biserică nu se adunară

1) Raportul moşiei Abrud-Sat 1846 Mai, vezi docum., guv. 1846 d. 7598.
2) Tot acolo.
3) Tot acolo.
4) Comisiunea era compusă din suprefectul George Pogány şi din comisarii Csernátoni şi Veress. (vezi sc. guv. 1846:938).
5) Scrisoarea lui Şaguna către baronul Iosika în 7 Oct. 1846. Vezi scam. guv. 1846:5562
6) Tot acolo.
7) Tot acolo.
8) Scrisoarea pretorelui Grigoriu Torisi către prefect în 4 Octomvrie 1846. (Doc. 1850:9322. Scaunul guvernamental).
9. Doc. 1846:5562. Scaunul guv.

decât câţiva ciobani. Şaguna fu nevoit să lase în grija preoţilor, ca până la 1 Octombrie să îmblânzească poporul, iar el plecă în celelalte comune nemulţumite. La Cărpeniş îi fu mai uşor. Spuse oamenilor, că procesul şi-l pot pertracta mai departe, dar domnitorul aşteaptă dela dânşii să fie supuşi credincioşi. Cei 72 de oameni, cari erau de faţă în biserică se supuseră înaltei dorinţi, au formulat supunerea într'un document, pe care l'au subscris cu semnul crucii. 10) In aceeaş zi Şaguna merse la Abrud-Sat, dar atât de puţini s'au adunat la biserică, încât Şaguna nici nu s'a mai arătat între dânşii. Văzându-se că e străin şi nu poate ajunge la o înţelegere cu poporul, sili pe preoţi să-l îmblânzească. Aceştia cutreerară ţinuturile, înfricoşând pe credincioşi, că după Şaguna urmează expediţia militară, aşa că izbutiră în cele din urmă să înduplece o parte dintre Buciumani şi Abrudsăteni, ca să se supună chiar şi administraţiilor de moşii. La 1 Octombrie, o sută zece inşi, în numele Buciumanilor şi Abrudsătenilor semnară actul de fidelitate. 11) Prin aceasta Şaguna îşi îndeplini o parte a misiunei sale. Declaraţiile poporului nemulţumit însoţite de o lungă adresă fură trimise Scaunului Guvernamental. Mulţumit cu aceasta, Şaguna plecă spre casă. In drum se abătu încă prin câteva comune: Petroşeni, Galaţi, Teiuş, Prisaca, căutând să liniştească poporul.

Boerii erau încântaţi de activitatea lui Şaguna, trimiţându-i o mulţime de scrisori de mulţumire. Bucuria însă le-a fost prea timpurie! La începutul lunei Decembrie, Catarina Varga reîntoarsă făcu o dare de seamă despre drumul ei la Viena. Acolo i-au făgăduit că vor trimite o comisie, care să se încredinţeze la faţa locului de cum stau lucrurile şi după care constatare vor face dreptate.. Vestea a şi ajuns a doua zi la urechile lui Nemegyei, care înştiinţă îndată guvernul, judeţul şi pe Şaguna. Pe toţi i-a supărat în mod foarte neplăcut schimbarea aceasta neaşteptată. Administraţia moşiei ştia prea bine, că nu va putea să acopere în faţa judeţului şi a guvernuliu înşelăciunile sale şi de aceia se temea de lumină, iar Şaguna, — care îşi dăduse seama de cum stau lucrurile, — a simţit că cercetarea comisiei va zădărnici meritele sale câştigate cu atâta trudă. Timpul de numire în postul de episcop se apropia. Şaguna avusese şi până acuma cele mai multe şanse de a fi numit. In chestia Catarina Varga, el nu vedea lucrurile tocmai clare, iar chestiile Fatia Neagră, contrabanda de aur şi monetăria falsă, erau ţinute în secret faţă de el care simţea că prin cercetarea comisiei vor ieşi la iveală o mulţime de ilegalităţi, în care, deşi nevinovat, totuş s'ar fi amestecat şi numele lui. De aceia primi cu bucurie oferta guvernului, ca împreună cu autorităţile judeţene să meargă la Bucium şi să prindă pe Catarina Varga.

Pe timp de iarnă, la 14 Ianuarie 1847 plecă la drum prin ţinuturile triste. Intâlnindu-se cu suprefectul George Pogány, cu pretorul Grigorie Tövisi şi cu un gornic, aceştia îl însoţiră până în Abrud-Sat. De aici se informă despre starea de spirit a populaţiei şi de locul unde trăia Catarina Varga, şi în ziua de Bobotează la 18 Ianuarie merse la Bucium-Izbita. Biserica pompoasă a minerilor era plină de credincioşi. Şaguna cu gândul preocupat şi cu o aparenţă distrată îşi făcu slujba. El îşi dădea seama că întreprindea un lucru greu, dar nu mai putea să dea înapoi. După slujbă, sfinţi pârâul din Bucium, apă care se scurge din mine, apoi se adresă către popor ţinând o predică însufleţită. Vorbind despre fidelitate, despre supunere şi servilitate, dar simţi că cugetul său nu pătrunde în sufletul poporului. Incepu discuţie cu unii şi cu alţii, căutând în felul acesta să afle plângerile lor. Mulţimea mirată rămase mută. Şaguna ceru să vie cel care ştie să spună nevoile lor. Buciumanii chemară numai decât pe Catarina Varga, care se afla într'o casă din apropierea bisericii. In scurt timp, pe amvonul pompos al bisericii stăteau faţă 'n faţă doi duşmani interesanţi.

La început Şaguna căută să vorbească de sus cu femeea, dar în curând se convinse că are de-a face c'un protivnic serios. Catarina Verga aduse cu sine copiile 12) tuturor privilegiilor referitoare la acest ţinut. Şaguna discută până la o vreme cu dânsa, după aceea o chemă la o parte spre a discuta între patru ochi. Eşiră pe piaţa din faţa bisericii. Şaguna luând-o de braţ căuta să o încredinţeze că lupta ei era stearpă şi păgubitoare. Argumentele fură zadarnice. Şaguna văzu că mijloacele obiciunite nu puteau să-l ajute, iar cu forţa nu cuteza, pentrucă ochii sutelor de oameni vegheau. Ca să pună capăt acestei situaţii neplăcute, se hotărî la un pas brutal. In apropiere de piaţa bisericii îl aştepta sania gata de drum şi prietenii cu care voia să meargă la masă la preot. Şaguna fără să dea nimic de bănuit, conduse femeea până la sanie. Cu o mişcare brutală o aruncă înăuntru, apoi se urcă şi el. Tovarăşii lui pricepând viclenia, săriră şi ei şi sania sbură pe drumul neted. Poporu 'nmărmurit cu o furie nebună alergă după ea, dar nu o putu ajunge. Pe drumuri lăturalnice, prin păduri căutară calea, dar sania lui Şaguna cu femeea răpită nu se opri până la Zlatna. Chiar şi aici complotiştii se opriră numai pentru o scurtă odihnă. A doua zi ajunseră la Aiud, unde Şaguna prezentă judeţului pe prizoniera sa. Catarina Varga ajunse în închisoarea judeţului şi în felul acesta creiă o mare problemă pentru boeri, care nu ştiau ce să facă cu dânsa. Se temeau s'o aducă în faţa judecătoriei, iar pe o parte nu puteau încheia afacerea fără formalităţi. In sfârşit, prefectul deslegă această afacere grea. Alcătui o comisie ad-hoc, pe care o însărcină cu cercetarea cazului. Aceasta ascultă pe Catarina Varga şi întocmi un protocol despre mărturisirile ei. Pe lângă acest act fură alăturate şi notiţele proprii ale Catarinei Varga, precum şi biografia ei scrisă în închisoare. Dosarul acesta fu purtat atât de mult dela Ana la Kaiafa, în

10. Doc. ad. 1850:9322. Scaunul guv. E subscris de trei preoţi din Cărpeniş. Dintre 72 credincioşi nici unul nu a ştiut scrie şi citi.
11) „...primind sfatul şi băgarea de seamă părintească a Măriei Voastre, dar mai aceea, că şi în timpurile de mai înainte expediţia militară dusă împotrivă-ne avea influenţă atât de daunătoare asupra vieţii, sănătăţii şi mobilului nostru, încât şi până astăzi mulţi suntem schilozii ei", serviciile neîndeplinite deocamdată le facem, dar — „totul la ce ne obligăm e numai atât, ca să scăpăm de jertfe, dar în ce priveşte sanarea abuzurilor ce ni s'au făcut, dreptul ni'l susţinem întru toate..." Adresa e scrisă de Gheorghe Toth „advocat legal". Intre cei subscrişi se găsesc multe nume maghiare. (Hetyes, Anka, Szabo, Kozma, Csoma, Bogja etc.) (Doc. ad. 1850:9322. Scaunul guveranmental).
12) Copiile acestea timp îndelungat s'au aruncat prin poduri şi de un an au ajuns în colecţiunea mea.

ДРЕПТЬАЧЕСТЬЛОКЬШДИХНЕСКУСЕ ѠСЕЛЕР ОБУЛУЛУДМНЗЕУ
ПАРѲЕНСХИМОНАХ, ЧЕАУФОСТИГУМЕНЬ АНЧЬ Л4: АН: ПЬНЬЛА
ЛѢ3КЬНАЬСАУФЬКУТМЬНСТИЬСКАУНДЕЕПИОКСП: ЕШНАКУМЬ ЛА
ЛѢ Л797 СѢ2 ДАУРЬПОСАТЬФІНАПРѢСФН: ПЬРТЕКИР ЇѠСИТ БНЕПИСК:

cât cea mai mare parte din documente se pierdură, ne mai rămânând decât câteva file şi acelea rupte.

Comisia terminându-şi astfel lucrarea, rezolvarea chestiunii putea să doarmă. Nefericita femee aştepta cu nerăbdare procesul ei. Mai întâiu îndură cu linişte închisoarea. Pe atunci se purtau încă bine cu ea, iar ea îşi putea mângâia surorile. 13) „Dragi surori, ştiu că din inimă doriţi să auziţi ceva bine despre mine, dar dela Curte n'a venit încă nimic, aşteptăm însă în fiecare ceas. Altfel am masă şi pat bun, la casa d-lui pârcălab, cum v'am înştiinţat în scrisoarea trecută. Pentru aceasta te rog şi acum, în primul rând pe tine, scumpa mea soră cu inima simţitoare Elena, să nu plângi pentru mine..."

Aştepta ajutor dela Viena dela Curtea împărătească şi se nutrea cu gândul, că ajutorul acesta nu va întârzia mult. Ca să-i treacă timpul mai repede se apucă cu multă sârguinţă să-şi scrie memoriile. Descrisă în formă poetică suvenirile şi cugetările ei. In nopţile îndelungate de iarnă, coale mari de hârtie albastră se umplură de scrisul ei bărbătesc. Din fiecare rând sclipeşte înfocarea naivă şi credinţa ei tare.

„...chiar dacă azi sunt şclavă,
„Port totuş amintirea unui eroic pas
„Şi-alături de dreptate eu lupt în orice ceas"

In primul rând se ocupă cu propria-i soartă atât de tristă. Chiar atunci când scrie despre popor sau despre rudenii se simte groaza-i înăbuşită. Se vede, că fără să-şi dea seama, o preocupa gândul, că închisoarea-i va fi de acuma căminul şi că lanţurile i se vor strânge din ce în ce mai mult. Ingrijorarea aceasta dispare numai faţă de iubirea ei neţărmurită pentru popor, în mijlocul căruia ne putând fi, îl mângâe şi-l încurajează prin versuri.

„Şi despre mine vestea de jale merge 'n sbor,
„Căderea mi-o deplânge în lacrămi un popor.
„— Fii, biet popor, pe pace, şi înfrânează-ţi plânsul
„Lui Dumnezeu te roagă să-ţi dăruiască dânsul
,O inimă bărbată, un suflet răbdător..."
„De nu e Catarina cu voi de-acu 'nainte,
„Vă va trimite Domnul un suflet mai putinte".

Dar versurile acestea se pierd cu timpul în rapsodia durerilor şi amarului ei. Plângând soarta poporului, Catarina îşi deplânge soarta ei proprie. Plânsul ei la început inconştient, mai îi lumina din zi în zi grozăvenia situaţiei în care se afla. La aniversarea ei de 45 ani, scrie pe o foaie de hârtie: „...cine ar putea măsura mulţimea suferinţelor mele acuma, când număr anul patruzeci şi cinci dela naşterea mea..." Condeiul îi căzuse din mână, rândurile rămânând neterminate. Urmară numai câteva împestriţări nedescifrabile...

Cu toate astea ea nu-şi pierdea toată nădejdea; aştepta mereu ocrotirea dela Viena. Avea credinţa că închisoarea ei se va sfârşi în curând, şi va putea să se reîntoarcă în munţi la poporul ei iubit. Religiositatea ei adâncă şi voinţa puternică înving suferinţele care se pierd într'o meditare senină. Insemnările ei alcătuesc o oază între actele oficiale pline de minciuni josnice. Coale mari de hârtie albastră sunt scrise des cu literele ei rotunde şi frumoase. Suspine, rugăciuni, citate biblice, se amestecă cu cugetele ei proprii 14) atât de caracteristice, cari culminează numai câteodată într'un ţipăt disperat.

„De n'ar mai pune omul picior pe-a vieţii treaptă! —
„De-ar fi să ştim cu toţii ce jale ne aşteaptă,
„Atunci, să se mai nască, o cine-ar mai dori?
„Şi cui nu i-ar fi groază chiar rege-a deveni!
„De când se naşte omul, durerile şi plânsul
„Il însoţesc de-aproape, sunt pururea cu dânsul;
„Pe toată calea vieţii îl urmăresc hain,
„Stingându-i prea adesea chiar bucurii ce vin..."

Trece vara şi toamna, şi soseşte iarna geroasă! In timpul acesta Şaguna îşi capătă răsplata. Cancelaria imperială stabili printr'un decret dat la 30 Iulie 1847, că în viitor, la scaunul episcopal din Transilvania se pot alege şi preoţi care nu sunt originari din Transilvania. 15) Prin aceasta se deschide lui Şaguna calea spre scaunul episcopal. Peste scurt timp se făcu denumirea episcopului şi Şaguna candidă la locul al treilea, 16) fu numit episcop. In poziţia asta la care ajunse prin mijloace atât de nedemne, lucră neîntrerupt în favoarea poporului, şi prin activitatea sa desinteresată, ajunse încetul cu încetul să i se uite crima făptuită cu Catarina Varga. Dar în sufletul poporului se născu convingerea tristă, că chiar personalităţi atât de însemnate ca Şaguna, numai prin trădare pot ajunge la locul lor.

In favoarea Catarinei se mişcă încăodată protectorul ei tainic dela Viena. Intr'o revistă vieneză 17) apăru un articol care ataca violent pe Şaguna, în chestia Catarinei Varga. Articolul acesta provocă o mare senzaţie şi o fierbere la cancelaria imperială. 18) Aceasta ordonă aplicarea unei cenzuri severe, ca fiecare articol privitor la Transilvania înainte de publicare să fie revăzut de cancelaria ardeleană. Iar Catarina Varga fu transportată în temniţa din fortăreaţa Alba-Iulia. Temniţă, în care suferiseră conducătorii revoluţiei lui Horia, unde Crişan şi-a pus capăt zilelor, iar Horia şi Cloşca au fost scoşi şi zdrobiţi pe roată. Uşa temniţei se închise după Catarina Varga, şi era cu putinţă să nu se mai deschidă niciodată...

In numărul viitor „Avram Iancu".

13. Vezi scrisoarea ei în arhiva scaunului guv. 1850:9322.
14) „Cine şi ce sunt eu? Pentru ce sunt aici? Ce se va alege din mine după moarte?...
...esenţa nobilă, alcătuită din suflet inteligent şi corp sensibil... Cu cugetul într'o clipă eu mă înalţ mai sus decât ghiuleaua tunului, care şi-ar fi început sborul dela facerea lumei şi ar fi sburat neîntrerupt. Căci eu mă urc la tronul Veşnicului şi-i vorbesc... Eu sunt om, ceeace înseamnă mai mult, dacă aşi zice că sunt rege... Dar oare ce se va alege din mine după moarte?" In sfârşit constată, că corpul său va muri, dar cugetul, simţul şi sufletul revoluţionar nu vor muri niciodată.
15) Numero aulic 3658.
16) Moga cu 33 Voturi, Fulea 31 iar Şaguna 27.
17) „Allgemeine Theaterzeitung" No. 137 din 5 Iunie 1847.
No. 5659:1847.

BALETUL

Dansurile Sciţilor

In toiul sezonului balurilor de vară din Paris, baletul rusesc din antrepriza lui Sergiu Deaghilev, reuşeşte să concentreze asupra lui toată atenţia publicului internaţional din Paris. Baletul coloniei intelectuale şi artistice ruseşti, dat sub egida „Marelui Urs", n'a avut succes în afară de balet. N'au fost decât banalităţi, deşi toate elementele înaintate ale artei moderne, dela cubism şi până la constructivism, au apărut aci ca la o paradă anuală.

E curios faptul că criticii teatrali berlinezi, îmbătrâniţi, albiţi în lupte polemice, stau acuma la Paris, unde s'au refugiat din mijlocul banalităţii spectocalelor berlineze şi preferă să scrie de aci despre baletul rusesc. Mi-a spus unul dintr'înşii, competent — deşi entuziast:

— Ştim că Ruşii râd de noi. Ne parodiază primitivul exclamaţiilor: „O, Pavlova! O, Carsavina! O, Fochina!..."

Mie însă personal nu mi-i ruşine să abuzez chiar de această exclamaţie stereotipă, şi o repet fără sfârşit. Şi la aceste trei nume principale mai adaog numele lui Bolm şi Nijinsky, Saharov şi Eduardov, şi bineînţeles: pe Romanov, Smirnova, Obuhov; pe Bekefi şi pe îmbătrânita Preobrajenscaia; şi chiar pe începătoarea, tânăra, abia înflorită — Novicova...

Imaginaţia noastră n'a fost pregătită pentru a ne exprima în idei şi cuvinte impresiile dela baletul lui Deaghilev. Jocul nebunatec al culorilor acestui balet ne-a făcut să fim preocupaţi abia acum cu redarea şi fixarea imaginilor şi dispoziţiilor, într'o limbă atât de săracă faţă de grandoarea artei! Şi când vorbesc acuma despre balet, pomenesc numele tuturor corifeilor lui, fără vreo ierarhie, într'un haos al memoriei, care nici nu ne permite să facem mult discernământ între aceste talente. Nici nu vreau să mă fixez: care dintre ei e „general de balet", cu dungi roşii la pantaloni, după decenii de glorie, şi care e numai sublocotenent, aproape adolescent, — în această coloană, venită din Orient.

Vedeţi, eu îngrămădesc intr'adins toate aceste nume, modeste sau răsunătoare, într'o frază, şi nu le asortez, — fiindcă nu ele prezintă importanţa pentru mine ci ansamblul lor — această lavină care se prăbuşeşte peste noi, Europenii, acest torent creator al baletului rusesc. Se vorbeşte atât de mult despre Terpsihora rusă, încât a şi devenit loc comun relevarea originalităţii proaspete, elementare, „evraziatice" şi „scitice". Insă n'am încotro şi nu mă ruşinez să repet în fiecare articol toate aceste clişee.

Da, coreografia europeană e veştedă şi anemică faţă de cea orientală. Ii cerebrală şi adesea numai acrobatică, totdeauna născocită. Baletul „Sciţilor" e în schimb o dinamică permanentă, e un avânt neliniştitor, o căutare alarmantă. Dar în acelaş timp nu e o răscoală anarhică, ci o combinaţie fecundă între ceva absolut nou şi tradiţiile de granit. E Niagara introdusă în albie.

Din baletul „Sciţilor" adie, dar şi suflă uneori ca uraganul, vântul liber al stepelor, tropotul uriaş al hergheliilor care zboară prin ierburile primitive. Şi în acelaş timp: câtă tradiţie, şcoală, disciplină!... Numai dintr'o asemenea sinteză a îndrăznelei şi a răscoalei cu tradiţiunea solidă şi şcoala sacră — a putut naşte minunea acestei Terpsihore...

Să ne credeţi că cunoaştem despre ea mai mult decât vi se pare. Şi nu numai din sbusele profesorului nostru Oscar Bie, autorul monografiei asupra dansului şi adoratorul înflăcărat al Tamarei Carsavina. Urmărim cu lăcomie fiecare revelaţie făcută de teoreticianii străluciţi ai baletului rusesc: Svetlov, Pleşceev şi Andrei Loewinsohn, acest *arbiter elegantiarum*, care ţine actualmente un ciclu de conferinţe la Paris.

Şi nu uităm nici pe Nijinski. Vai! Nu va mai apărea niciodată pe scenă. Inteligenţa i s'a stins după o violentă zguduire nervoasă. E în ospiciul de alienaţi, şi se pare — pentru totdeauna. Dar cine a fost vreodată mai puternic în lumea artelor, mai plastic, mai inspirat şi mai îndrăzneţ — decât Nijinski? Imi aduc aminte de exploziile de admiraţie din presa berlineză, când a apărut el la noi pentru prima oară. Oscar Bie, Paul Barchan, Alfred Kerr, Weissman, Gollaender, şi toţi arbitrii şi judecătorii mari şi mici, ierarhii criticei baletiste caşi soldaţii modeşti ai armatei de recenzenţi, — toţi au adus la picioarele lui: recunoaşterea, admiraţia şi o dragoste nemărginită. A fost un entuziasm, la fel cu adorarea, pe care o aducem la picioarele incomparabileei Pavlova...

Cunoaştem şi apreciem pe Fochin mai puţin, poate, ca dansator. Totuşi ştim că e un creator, promotor de şcoală şi eră nouă în balet. Şi, bineînţeles, nu o vom uita niciodată pe Vera Fochina, cam rece, dar atât de distinctă, cizelată! Cine a văzut cum moare această „Lebădă", abia atunci a priceput tragedia universală a dragostei care chinueşte viaţa rănită mortal. E cea mai palpitantă şi mai tristă supunere — necesităţii elementare: o serie de zmucituri, de tresăriri melodioase, din cleştele vieţii în agonie.

Apoi câţi şi câţi încă! — Adolf Bolm, un mimist unic, actor uimitor, desinator puternic al contururilor mobile sufleteşti. Alexandru Saharov e revoluţionar şi căutător solitar, cu mult mai puţină tradiţie exterioară. Tradiţia persistă în interioru-i de artist şi astfel toate inovaţiunile sale, toate avânturile îndrăzneţe nu se transformă în haos, în împleticire coreografică.

După cum vedeţi, noi, Nemţii, aci, în Paris, cunoaştem şi preţuim „dansurile Sciţilor". Ştim că în nici-o limbă nu s'au creiat atâtea cuvinte şi nuanţe, câte sunt în ruseşte pentru a exprima dansul în toate momentele şi chipurile lui. Ştim cum această artă „scitică" s'a născut din contopirea uimitoare şi fecundă între sângelele impetuos şi fugar al stepei, între ritmul oriental şi coreografia cantantă latină a lui Didelot.

Aşa că, când îmi voi scrie articolul viitor pentru Berlin, nu-l voi putea sfârşi decât prin aceeaş exclamaţie stereotipă:

O, Carsavina! O, Pavlova!

N. SIMACOV

Peste ocean

— JURNAL DE BORD —

Patru Iulie. Sărbătoarea naţională americană

La răsăritul soarelui, chiar în clipa când muchea nurie se iveşte scânteind pe linia orizontului, la un semnal dat, se înaltă deodată, pe toată lungimea vasului, marele pavuaz: sute de flamuri colorate flutură în adierea brizei de dimineaţă. La unul din vjrfurile catargelor fâlfâie măreţ drapelul înstelat al Statelor-Unite, iar la celălalt — culorile germane.

La ora zece toată lumea e pe punte. Echipagiul vaporului în ţinută de ceremonie. Comandantul german spune câteva cuvinte pe englezeşte arătând grav spre steagul american. Un fligornist dă un semnal lung şi fanfara bordului începe imnul american. Mulţimea flutură batistele şi nişte stegulete improvizate. Un cor monstru de sute de voci acompaniază fără măsură, notele metalice cari vibrează prelungite în aer, până se pierd în largul oceanului.

Lângă mine doi tineri negri, eleganţi, complect în tenis alb, deschid nişte guri oribile cântând aprinşi cu ochii ţintă sus la drapelul american.

Un bătrân decorativ, c'o redingotă până la genunchi, se sui pe o estradă—primarul Filadelfiei care se întorcea dela Londra. Statură herculeană.... cap interesant... barbă albă şi coamă de leu bătrân. Vocea lui tunătoare domină larma mulţimei, forfotul maşinii şi zgomotul valurilor. Citeşte tare, cu ton biblic, **Conventia**,—declaraţia de independenţă a Statelor-Unite şi părţi din Constituţia redijată de Franclin. Invoacă apoi solemn protecţia lui Dumnezeu pentru Marea Republică. Şi după ce aminteşte de Waschington şi Lincoln, se întoarce şi, c'un gest larg îndreptat spre mulţimea emigranţilor, pronunţă clar, în trei limbi, o francă declaraţie: **Noi suntem cosmopoliţi !... O rasă superioară a ieşit din măduva tuturor celorlalte rasse... esenta tuturor energiilor omeneştl şi-a găsit loc în pământul făgăduinţei... cu braţele deschise marea naţiune îi primeşte pe toţi pentru a-i face cetăţenii unei patrii noui şi binefăcătoare...**

De sigur, mulţi nu înţelegeau cuvintele rostite, dar toţi urmăreau emoţionaţi elanul apostolic al vorbitorului, care încheie c'un gest hotărît, arătând sus spre drapelul înstelat—emblema patriei—care fâlfâia maestos deasupra capetelor, în mijlocul oceanului.

Un grup de fete, cu stegulete prinse în corsaje, începu să intoneze imnul naţional: **flag of the free.**

Drapelul oamenilor liberi, salutul
nostru îţi aducem ţie !
Pe ocean ca şi pe ţărm tu fâlfâi mai
mândru decât toate celelalte,
Lozinca noastră să se înalţe tot mai
sus şi fără încetare :
„Unire şi Libertate acum şi
în totdeauna" !

Noi, cei din grupul latin, ne ţineam retraşi urmărind de departe desfăşurarea solemnităţii. Doctorul italian, care ascultase cu mare atenţie discursul Americanului, începu:

— N'am putut înţelege nici odată natura patriotismului american. Cum pot emigranţii, moleculele acestea umane, mobile, disparate şi flotante, să se modifice ca să formeze o massă omogenă, o conştiinţă comună, o naţie distinctă cu noţiunea de stat şi patrie? Cum pot fi cosmopoliţi şi patrioţi în acelaş timp ? Cum pot emigranţii, care urmăresc politica din ţara lor de origină, să fie în acelaş timp şi buni patrioţi americani ?

— E drept,— răspunse profesorul belgian care stătuse cinci ani în America,— că emigranţii au două patrii, dar asta numai în prima generaţie. Copiii lor se americanizează de mici. Un sociolog figura foarte bine patriotismul nostru c'un cerc care are un centru, iar patriotismul american cu o elipsă cu două focare. In ţările noastre bătrâne ideia de patrie e aşa de veche, în cât se pierde în negura mistică a vremii. In America apare în lumina proaspătă a prezentului, căci cetăţenii ei n'au orizont istoric. Trăesc din prezent şi mai mult încă din viitor. Pentru ei misterul nu-i în urmă, ci înainte. Cu drept cuvânt s'a zis de multe ori că America e în primul rând o societate mare economică şi în al doilea rând o societate politică şi istorică.

Tot scriitorul de care vă vorbeam a comparat patria, aşa cum se înţelege în Europa, cu o mamă foarte bătrână, care ne-a dat sângele şi laptele ei—venerată şi adorată dintr'un instinct de aceiaşi natură ca religia şi superstiţiile ei. Simţim datoria s'o servim şi să ne jertfim viaţa la nevoe, fără să ne gândim dacă nu avem mai multe obligaţii decât avantaje dela ea. Pentru Americani, patria, Marea Republică, este ca o femee tânără bine înzestrată, luată de curând în căsătorie. Pentru ei patria este un cadru de activitate. Patriotismul american nu-i concentrat, nu cere o abnegaţie. Este mai mult o exaltare a egoismului, un fel de orgoliu care se confundă cu sentimentul superiorităţii şi al forţii. Un patriotism burghez care nu porneşte din imaginaţia şi poezia trecutului. E datorit unui spirit public, viguros şi clar al prezentului şi al faptelor. Salvarea statului nu-i decât salvarea intereselor. In patriotismul lor Americanii au orgoliu şi iluzia unei mari misiuni în lume: tipul unei societăţi noui, o mare democraţie înţeleaptă, puternică şi înfloritoare.

* * *

După amiază se organizează pe bord obişnuitele jocuri marinăreşti. Se formează în pripă un comitet care strânge banii pentru premii. Fanfara ne ameţeşte numai cu arii americane. Zgomot asurzitor, râs şi veselie nebună. Grotească distracţie americană de bâlciu. Ghiduşii, jocuri copilăreşti şi brutale: cursa în saci, fuga într'un picior, ochiul porcului, prinderea raţelor, bătaie cu perne, lupte de box...

Americanii, chiar cei bătrâni, şi unii cari păreau c'o zi mai înainte foarte gravi, se tăvălesc de râs. Mulţi îşi desbracă haina şi, numai în vestă, se amestecă în jocuri şi iau parte cu toată inima. Un American, personaj marcant, scurt, bine legat, c'un cap de buldog, a trecut dela bătaia cu perne direct la box c'un marinar german. Un cârd de fete sburdalnice, prinse în lanţ, aleargă nebunatice pe punte şi prind la mijloc pe tovarăşul nostru de masă, tânărul şi oacheşul italian. Atât aştepta şi el: să fie răpit de nimfele americane.

Bufetul e bogat. Alcoolul, sub diferite forme, curge în valuri.— înfierbântând capetele care se întrec în pareuri din ce în ce mai mari. Căci senzaţia riscului e un excitant violent, necesar naturii combative a Americanului. Clasele s'au amestecat. Totul e permis azi—singura zi de sărbătoare naţională, pe care o au Americanii în cursul unui an.

Seara luminaţie şi bal pe punte. Timp admirabil. Valuri mici, pe care transatlanticul nici nu le simte în mers... Puntea-i transformată într'un imens salon de dans. Lumina electrică, în ghirlande de lămpi multicolore, aruncă scânteind şerpi de foc pe oglinda tremurătoare a apei. Reflexul lor schimbă horbota de spumă a valurilor într'o cascadă sclipitoare de pietre preţioase. Cerul e fără lună şi colosul plutitor, scăldat într'o bae de lumină, îşi tae calea spintecând masa neagră a întunericului dintre cer şi apă.

Lume multă. Eleganţă, lux, toalete foarte decoltate şi prea multe bijuterii. Pieptănături extravagante. Picioare enorme. Braţe vânjoase încing talii svelte, şi câte o palmă mare, răşchirată, apasă greoiu în vârtejul dansului, spatele abia acoperit de un fulard transparent. Câteva Americane sprintene, elastice, prin care trec parcă acordurile orhestrei ca nişte curenţi electrici, se agită dansând aşa de nebunatic în cât scandalizează cumplit pe tovarăşul nostru, bătrânul inginer spaniol .

—Ce dansuri lubrice, zise el înăcrit, ce frivolitate la Americanele astea. Cum se deosebesc de femeile noastre din Europa ! Nu au nici o măsură, nici o rezervă şi nici un şic. Priviţi cum sunt îmbrăcate. Nici una nu are simţul culorilor. Cred că femeile aceste au sângele cald, dar inima rece.

— La noi,— îi răspunse surâzând Belgianul,— sunt multe femei care au şi sângele şi inima rece, căci nu caută decât deliciul şi triumful vanităţii. Ştii care-i deosebirea dintre o femeie americană şi una europeană ? Cea dintâi se compromite fără să cadă, cea de a doua cade fără să se compromită....

Pe când stam deoparte schimbându-ne părerile în surdină, observăm că unele doamne foarte elegante băteau tactul fredonând ariile cântate de orhestră. Iar o blondă fină, c'o diademă sclipitoare în păru-i oxigenat, fluera tare fără nici o jenă.

— Incepem să cunoaştem moravurile americane, chiar din mijlocul Atlanticului, înainte de a pune piciorul pe pământul noului continent,—spuse cu răutate Spaniolul.

In cadrul uşei din spre salonul de muzică se ivi o siluetă graţioasă. Instinctiv ne îndreptarăm privirile spre acea apariţie strălucitoare. O brunetă cu părul buclat bătând în albastru, cu ochii lucitori ca agata neagră. Un colier de perle îi tremura pe gâtu-i de fildeş, pe când păşea graţios mlădiindu-şi trupul înşărpuit armonic pela şolduri de o eşarfă azurie. C'un zâmbet dulce şi senin, care-i lumina trăsăturile nobile, traversă maestoasă puntea şi se aşeză, c'o siguranţă şi măreţie de regină, tocmai în capăt, aproape de noi, alături de cea mai urâtă femee de pe vapor : o Americană, dintre cele fără sex, un fel de mucenică uscată, îmbrăcată în negru, c'o discretă horboţică albă la gât. Părul de cânepă deslânată, ochii de şmalt albastru spălăcit, şi trupul ca un cuer. Pe vapor i se zicea sfânta. Era o propagandistă din ordinul **armée de salut.** O văzusem în timpul zilei împărţind biblii printre emigranţi.

— Ce contrast, — începu din nou Spaniolul, — cu drept cuvânt s'a zis că o femee urâtă e totdeauna mai urâtă decât un bărbat urât. Mă prind că splendoarea aceia de femee, care s'a aşezat alături de sfânta, nu-i Americană. Trebue să fie o latină. Ce nobleţă! Ce armonie în toată fiinţa ei.

Pe când stam în contemplaţie veni între noi, gâfâind, oacheşul Italian pe care-l istovise la dans Americanele trecându-l dintr'o mână în alta.

Toţi trei deodată îi cerem informaţii asupra frumoasei necunoscute.

Italianul pufni de râs şi ne trase mai înapoi ducându-ne la marginea bordului.

— E o cocotă! Asta a făcut furori iarna trecută la Nissa. A fost lansată de un director de bancă de la Paris. După ce l-a tocat bine, s'a încurcat cu reprezentantul fabricelor de locomotive Balldowin din Filadelfia, care venise pentru câteva zile la Monte-Carlo.

E foarte interesant cazul. Cu toate că **Yancheul** i-a pus milioane de dolari la picioare, ea nu poate să uite pe primul ei tip, amantul de inimă, un mic funcţionar de birou. Acum se întoarce dela Paris şi-l aduce şi pe dânsul la Filadelfia, unde i-a făcut şi lui rost într'o mare întreprindere industrială.

Bătrânul Spaniol a rămas pe gânduri ciugulindu-şi bărbuţa lui albă afumată; iar Belgianul, mângâindu-şi o musteaţă sură, a încheiat foarte serios:

— Oricum, din partea ei, găsesc că e foarte frumos.

Ne-am despărţit. Tovarăşii mei s'au îndreptat spre cabinele de culcare.

Singur, am apucat spre proră, să pot privi în lung puntea feeric luminată.

Ce impresie ciudată îţi face un bal în mijlocul Oceanului ! — Suntem aproape pe acelaş meridian pe care s'a înecat Titanicul, doar cu câteva grade mai jos. — Atmosfera asta îmbibată de-o voioşie ameţitoare, setea nebună de viaţă şi agitarea asta are parcă ceva sinistru, profund emoţionant.

Strâns înlănţuite, părechile, se învârtesc în văpaia sclipitoare a punţei şi, uneori din fugă, câte-o privire cade şi dincolo de bord, pe negrul luciu al valurilor înşălătoare ce bat nepotolite coastele vaporului în mers. Ochii se închid o clipă c'un scurt fior, şi efemerele părechi se strâng zburând înainte prin nimbul de lumină, ameţiţi în vârtejul dansului, ca să înşele gândul ce stă la pândă în umbră undeva.

Nimeni nu vrea să mai gândească. Simţind sub tălpile picioarelor puntea de lemn solidă, fiecare aleargă îmbătat să soarbă clipa fugătoare ce-l ţine suspendat în golul fără margini dintre ocean şi cer.

Pe când vaporul — imagina vieţei — înaintează mereu, gonind fără răgaz pe spinarea încovoiată a valurilor, prin haosul nopţei oarbe.

JEAN BART

Estetica tinerilor

Literatura, de când este, poartă în deobşte mutră de om stătut, de multe ori chiar bătrâncioasă. Nici farsa chiar nu-i specific tânără, necum copilăroasă. Iar sufletul tânăr e arătat aşa cum şi-l aminteşte omul copt. Egal dacă au fost destui literaţi care au murit fără să împlinească treizeci de ani: gândul şi vorbirea lor steteau tot sub mască şi veneau printr'un *porte-voix* cu ton şi caracter grav, sau cel puţin „înţelept", deci matur ori bătrân chiar.

Pasionalitatea unui Musset nu-i precis şi specific tânără în expresia ei. Tinereţea o introduc în opera poetului criticii şi publicul, extrăgând-o din datele reale asupra omului.

Pare ciudat că a trebuit să treacă atâta vreme pentruca poezia să scape de tutela dascălilor, laici sau preoţi, pe mâna căror a trăit ea, de când se ţine minte. Sacerdotal şi magic mai întâi, pe urmă retoric, dar deopotrivă netânăr a fost, în esenţa lui, stilul poeziei până dăunăzi. Incercarea lui Sainte-Beuve de a scrie poezie familiară şi cotidiană, n'a ajuns decât să transpună în gamă burgheză, deci tot în registru serios, vechea vorbire poetică. Şi nu mai socotim aici sărăcia mijloacelor fireşti în poezie ale acestui autor.

Se soleil est monté sur son vélocipède
Il court les routes de l'Europe
Les gens ouvrent les yeux pour le voir
Alarment la campagne
Et les laitiers sonnent le tocsin des villes
L'herbe sent l'amour des voilettes
Lui monter à la tête
Mais avant de partir pour la mer
Les petits ruisseaux roses
Vont faire pipi derrière les framboisiers.

Cu virtutea proprie artistului face Ivan Goll poezie nouă pe tema dimineţii şi a răsăritului; şi doar „ideia" ar părea aproape imposibilă prin întrebuinţarea ei prelungă pân' la stupiditate. Dar nu pentru această virtuozitate de geniu mă interesează aceste versuri, ci fiindcă în inventivitatea isteaţă şi candida impertinenţă cu care e aici dată peste cap tradiţionala gravitate numită „poetică", apare neîndoielnic arta băieţească de care vorbim. Surprizele aruncate în acele versuri cu subtilă farsă sânt o întâmplare artistică ce opreşte în loc atenţia literară, lenevită în cămara cu aier greu a estiticelor cărturăreşti. Gustul şi înţelegerea noastră estetică se lasă pe nesimţite în somnolenţă scolastică; şi surprinse şi amuzate se trezesc ele în muzica diavolesc inteligentă din *Potoniakul* lui Cocteau, din *Choléra* a lui Delteil, ori chiar din *Mon plus secret conseil.* al lui Valéry Larbaud. La acest din urmă structura exterioară e mai apropiată de obiceiurile oricărui cetitor normal. Dar înţelesul este exclusiv tineresc şi specific băieţesc. Astfel bucata este cu deosebire potrivită să iniţieze în gândirea tinerilor, ca să putem înţelege estetica lor.

Acum însă eu vreau să spun cum într'o carte mai veche a lui André Gide se arată, fără forme prea eclatante, revoluţia pe care spiritul specific adolescent o provoacă în literatura europeană.

* * *

Despre *Paludes*, din seria Sotiilor, spune Gide însuşi, în dedicaţie: *cette satire de quoi?*

Şi aşteaptă dela public să-i explice ce a scris. Partea inconştientului sau „a lui Dumnezeu", dă valoare unei cărţi. La urmă e o „tablă a frazelor celor mai însemnate", dintre care Gide singur alege două: *Il dit: „Tiens! — Tu travailles!"* Şi *Il faut porter jusqu'à la fin toutes les idées qu'on soulève.* — Apoi lasă loc alb, cu rugăminte să noteze fiecare frazele pe care le va alege.

Eu am însemnat: *Paludes c'est l'histoire du terrain neutre, celui qui est à tout le monde. — Le père fait des écritures; la mère tient la maison: un grand garçon donne des leçons chez le autres... Il y a aussi la cuisinière... La femme s'appelle Ursule... Et remarquez bue tous, ils font la même chose exactement tous les jours. — J'habite les bas-fonds et ne songe pas trop à me hisser sur les collines.— L'homme normal* (ce mot m'exaspère), *c'est ce résidu qu'après la fonte où les particularités se subtilisent, on retrouve au fond des cornues. — Je ne comprends pas ce que vous voulez dire avec votre plus ou moins de poésie.*

Cartea are format de buzunar; pagina albă s'a umplut... Evident, alegerea mea dovedeşte exces de curiozitate teoretică. Instinctiv am căutat sistem în fantaziile lui Gide, ingenioase, profunde dar colorate şi dramatice. Excesul meu însă a fost încurajat de dânsul. Are prefaţă şi dialog filozofic; iar la urmă provoacă d'adreptul să fixezi „les phrases les plus remarquables". Dacă mă apăr de această ispită ideologică, aleg altfel:

Entre tous, les grands paysages plats m'atirent, — les landes monotones, — et j'aurais fait de longs voyages pour trouver des pays d'étangs, mais j'en trouve ici qui m'entourent. — Je suis Tityre et solitaire et j'aime un paysage ainsi qu'un livre qui ne me distrait pas de ma pensée. — Parfois à la surface des eaux croupies s'étale une irrisation merveilleuse... la pellicule qui s'y diapre est formée de matières décomposées. — Paludes, c'est l'histoire de l'homme couché.

Din nou cad în acelaş păcat. Fraza din urmă e ideologică.

Gide, probabil, arată atât de clar scheletul abstract al satirei sale, tocmai pentru că povestirea îl ascunde, iară şi iară, cu atât de nouă şi delicată măiestrie. — Bătaia de joc superb potolită se amuză cu impertinenţă amabilă şi genială. Peste tot, şi prin toate, circulă febril şi uşor incoherenţa dètracării. Cu ea artistul se joacă şi neîndurat infiltrează monotonia atotputernică, basul urât al mediocrităţii lucrurilor şi oamenilor. Sonoritatea aceasta ternă crud accentuată prin sclipiri poetice, pătrunde bolnăvicios. Râsul ştrengarului inteligent se înverşunează până a te apropia de spaima surdă din pragul dezolării.

Pamflet poetic al mediocrităţii şi monotoniei fundamentale, Paludes nu-i o recostumare a uzatelor furii romantice contra burghezului, cu atât mai puţin a foiletonului pesimist à la Maupassant. E gândul şi vorba nouă a unui artist care priveşte cu ochii şi spiritul, dar mai ales cu râsul tânărului. Un gust original, aspru şi răcoros, se strecoară din autoironia cărţii. In ea răsună lipsa de grijă şi veselia băiatului care ştie, profund, că se amuză şi se va amuza, că şi din exasperări şi din tristeţe tot râs va scoate, de ar fi şi nervos câteodată. Gide amestecă melancolii şi iritaţii pesimiste cu veselie genial copilăroasă. *„On a dit que je cours après ma jeunesse. Il est vrai. Et pas seulement après la mienne".*

Nu ştiu cum înţelege Gide însuşi această mărturisire. Mi se pare că aici nu se potriveşte rău.

Anatole France, criticul cu laude neprevăzute, zicea: *Je n'imagine pas, par exemple, qu'on ait jamais pu être plus intelligent que Mr. Paul Bourget...* — De laude neprevăzute îl fac vinovat pe un om care judeca astfel acum cinzeci de ani. Mă fac singur vinovat, fără îndoială, de subiectivism necumpănit. Dar un subiectivism face cât altul: eu cred astăzi tot atât de dogmatic despre Gide, cum credea el despre Bourget, atunci. Cinstit: nici asta nu mi-e destul. On n'a été vraiment intelligent que de nos jours. Doar şi inteligenţa e supusă vieţii istorice. Şi cei vechi ne par, aproape fără deosebire — „naivi" politicos vorbind. Acest prejudiţiu e vital şi e al tinereţii.

Spiritul şi sufletul tinereţii ne impune astăzi legea estetică. Poate şi pe cea morală şi politică. Curajul nepăsării răzvrătite şi voioase e semnul momentului.

PAUL ZARIFOPOL

In baltă

S'a deşteptat din somn întreaga baltă
Şi ziua stinge stelele pe rând.
Şi păsările toate la un gând,
Sbucnesc din păpurişul ce tresaltă.

Pe un căluţ în drum un om răsare,
Zicând un cântec vechi şi trăgănat.
Crai nou a'ncremenit privind mirat
Un uriaş bujor ce creşte'n zare.

* * *

Se pârjoleşte stuful de căldură,
Cu foc împroaşcă soarele bălan.
Răsun'un ţipăt straniu de bâtlan,
Din zare vin de-avalma nori de sgură.

Tăcere grea pe baltă s'a lăsat,
Doar vântu'n păpuriş strecoară şoapte.
A licărit ca un amnar în noapte,
Şi'n depărtări văzduhul s'a surpat.

Radu Boureanu

Insectele cântătoare în Japonia

D. Wilmatte Cockerelle observă în „Nature Magazine" că Japonezii iubesc mai mult decât orice alt popor frumuseţile naturii. Ei ascultă cu mare dragoste insectele cântătoare pe care le cumpără anume din pieţele publice.

Numai la Tokio sunt peste cincizeci de negustori care vând insecte cântătoare. In unele regiuni se află târguri de noapte unde se desfac diferite feluri de aceste gângănii: greeri, lăcuste închise în colivii mititele, pe care le luminează alte insecte din familia licuriciului. Coliviile, au forme variate, lucrate de femei şi copii, sunt făcute din sârmă de aramă sau din rămurele de bambus. Unele au forma unei corăbii, altele a unei felinar sau a unei cutii, dar cel mai adesea ele înfăţişează căsuţe mici de bambus.

„Simţeam o plăcere de nespus să mă plimb pe străzi, în amurg, şi să ascult şuerături subţiri sau sunete suave şi argintii repetate într'un ritm insistent,— scrie d. Cockerelle. Şi, oridecâte ori mă gândesc la Japonia, aud iarăşi aceste delicioase insecte cântătoare".

Când oamenii de afaceri se duc în Capitală, ei nu uită să viziteze şi pe negustorii cari vând artiştii microscopici. Şi câte odată cumpără o colivie ce conţine un cântăreţ de neam rar sau necunoscut în locul celor de baştină. Ei îl duc la sute de kilometri depărtare pentru a veseli atât pe copii cât şi pe bărbaţii şi femeile din satul lor.

Nu rar să întâmplă să întâlneşti prin trenuri un japonez în ţinută europeană impecabilă, ducând o valiză foarte corectă, un frumos geamantan de piele şi.... o colivie cu insecte.

In fiecare an este o sărbătoare a insectelor cântătoare: se deschid toate coliviile şi muzicanţii închişi sunt lăsaţi în libertate, până ce frigul iernii pune capăt pentru totdeauna cântecelor lor vesele.

A. FRANCE

Cugetări

Numai femeile şi medicii ştiu cât de necesară şi de binefăcătoare e minciuna pentru oameni

Nevinovăţia e, cel mai adesea, o fericire şi nu o virtute...

Te răsvrăteşti când eşti învins ! Invingătorii nu se răsvrătesc niciodată...

Numai înţelepţii se înşeală !

Totul e tulbure în sufletele tulburate...

Impodobindu-ne voluptăţile, ne-am perfecţionat durerile.

In suferinţă e bucuria ! — o ştiu cei care se iubesc...

Lucrurile mici ocupă un loc mare în viaţă.

Nu ştim ce să facem cu viaţa aceasta, atât de scurtă, — şi mai vreţi o alta care să nu se mai sfârşească ?

A spune ceiace gândesc e o plăcere costisitoare, dar prea puternică pentru ca să renunţ vreodată la ea !...

Ordinea publică nu e decât violenţa organizată...

Gloria nu se dă decât celor cari o solicită !

Plictiselile sunt o mare distracţie !

Numai egoiştii iubesc cu adevărat femeile...

Fără ironie, lumea ar fi ca o pădure fără păsări ; ironia e veselia reflexiunii şi bucuria înţelepciunii...

Ce e patria? Un fluviu care curge: malurile-i sunt schimbătoare, iar valurile-i neîncetat altele...

E mai uşor să mănânci cu un gentilom decât să vorbeşti cu el...

Fie că ştim, fie că nu ştim, — vorbim ! Nu se ştie totul, dar se vorbeşte totul...

E de dispreţuit acela care, la nevoie, nu ştie să iasă din regula comună !

Nu e rău să trăeşti, ci să ştii că trăeşti. Răul, — e să cunoşti şi să vrei !...

(trad. G. S.)

LITERATURA STRAINA

GABRIELA PREISOVA

Vin'la noi la primăvară

Invăţătorul din Gorejov îşi întoarse ochii visători spre fereastra izbită de o undă de vijelie; şi cu toate că se găsea într'o sală bine încălzită, i se păru că o răceală de moarte îl pătrundea până 'n suflet.

Aşteptând sosirea îndoielnică a vre-unui şcolar dela munte, isprăvise de citit o nuvelă italiană, începută cu o zi înainte, scăldată 'n culori, în lumină şi flori şi, — cu totul sub impresia vrăjită a acestui ţinut plin de soare străbătut de el odinioară, pe când era în şcoală, — se trezi aproape înspăimântat de realitate.

Pentru întâia oară, se întreabă pentruce soarta îl aruncase tocmai pe el în acest uitat colţ de lume.

Totuş îşi simţise întotdeauna un suflet înfocat, setos de impresii felurite, de avânturi mărețe; avusese chiar şi el o ambiţie de tinereţe; se gândea cu bucurie la timpul pe când dorea un post de învăţător, caşicum în acest post se cuprindea toată bunătatea cerească, şi iată că soarta îl trimetea într'o vale îngustă din Carintia, plină de umbra pădurilor, de sfărmături de stânci şi izvoare, care în afară de cătunul Gorejov, compus din şapte case, nu cuprindea decât câteva ferme împrăştiate pe vârful munţilor tăcuţi unde numai vulpile şi ulii îşi dădeau noapte-bună.

Işi aducea aminte, cu o părere de rău crescândă, de întâia privire curioasă pe care o aruncase asupra lumii din oraşul unde, după ce-şi isprăvise învăţătura şi-şi trecuse bine examenele, simţise farmecul libertăţii.

Ii treceau pe dinaintea ochilor pe jumătate închişi. trotuarele însufleţite de zgomotul glasurilor, de zâmbete şi priviri îndrăzneţe; galantarele luminate ale magazinelor, capetele buclate de fete ivite la ferestre, sălile de spectacol şi de concert, cafenelele cu nenumărate gazete şi plăcutele flecăreli între prieteni... Cât de departe păreau acum toate acestea!... Aici, nu vedea în plimbările-i singuratice decât colnice vestejite, drumuri pline de zăpadă sau glod, picturile barbare ale capelelor în care sfântul Cristof şi sfântul Florian aveau, săracii, arătătorul tot aşa de lung ca degetul cel mare. Şi în casele locuite ale ţinutului, nu găsea decât mizerie, neorânduială şi strâmtoare. Auzise adesea vorbindu-se de frumuseţea cântecelor din Carintia, dar lui nu-i sunase încă la urechi nici unul. Sburaseră din vale, înainte de sosirea lui, ca rândunelele toamna? Şi ce oboseală cu predarea la şcoala asta cu-o singură clasă! In noua sală amenajată de cu vară, se înscriseseră douăzeci şi cinci de copii de patrusprezece ani şi jumătate. In zadar făcuse observaţie că unii erau prea mari de ani. Sfârşise prin a primi orice sufleţel care se prezenta, într'atât dorea să le sporească numărul.

Câţiva copii care mai urmaseră la şcoala din Ladova, departe la două ceasuri, ştiau puţin să citească, să scrie şi să socotească. Pe când începătorii se ascundeau într'una sub bănci, de zburdălnicie. Tânărul profesor îi împărţise în trei cu câte-un plan de predare pentru fiecare diviziune.

Uneori, se simţea foarte obosit din cauza întreitei sale sarcini, căci pe deasupra cei mai mulţi dintre copii stăteau toată ziua la şcoală, aşa că până şi 'n orele de odihnă, zgomotul şi ţipetele lor ajungeau până la el; dar idealul său de student îi făurise o conştiinţă mândră, care-i aducea mângâierea de-a se simţi un adevărat monarh în împărăţia lui de copii. Şi 'n ziua aceia rămăsese fără supuşi!

Se uită iar la ceas. Ora nouă. Trecuse mai mult de douăzeci de minute de când ar fi trebuit să înceapă lecţia. De obiceiu şcolarii şi mai ales şcolăriţele, veneau cu mult înainte de ora reglementară; astăzi, desigur, nici unul nu îndrăznise să se expuie pe acest viscol cumplit.

Invăţătorul făcu câţiva paşi spre fereastră, deschise oblonul şi după ce şterse geamul cu mâna, privi vârtejurile albe de zăpadă care şuerau şi prin care nu se vedea la zece paşi şi-şi zise liniştit, cu resemnare: „Afurisită vreme". Neavând ce face începu să zăngănească câţiva bani mărunţi pe care-i avea în buzunar şi, şuerând ceva la întâmplare, porni să se plimbe prin sală. Se gândea ce-ar putea să facă în dimineaţa asta.

Dac'ar fi avut ceva nou de cetit sau dac'ar fi putut cel puţin să se ducă până la preot, a cărui presbiteriu era cale de-un ceas! Dar cine-ar fi putut ieşi pe un asemenea timp? Nici pe un câne nu-ţi venea să-l dai afară.

Se opri, de-odată, în mijlocul gândurilor lui posomorîte. In antret, uşa se trântise cu zgomot; fără îndoială că vre-o mânuţă n'o putuse stăpâni. Se auzi apoi o tropăitură de paşi mărunţi, cineva mişcă clampa şi prin deschizătura uşei pătrunse mai întâiu un răsuflet de uşurare, apoi o fată sveltă c-o fustă de coloarea bujorului şi-o jachetă de postav negru. Capu-i era înfăşurat c'o broboadă cu puchiţei peste care era pusă o pălărie rotundă şi turtită, de pâslă neagră, dar aşa de plină de zăpadă că seamăna cu o farfurioară albă.

Inainte ca noua venită să spuie obişnuita salutare: „Lăudat fie numele Domnului! Bună-ziua, domnule profesor!" şi să scoată un nou suspin de uşurare, care spunea mai multe despre drumurile grele ca toate descrierile din lume, învăţătorul cunoscu pe cea mai mare dintre şcolăriţele lui, Fruda Pogaenikova, dela munte.

Inveselit puţin de această sosire, uită pentru moment, că-l supăra adesea din cauza neascultării şi-a îndrăznelii şi-i zise cu simpatie, zâmbind prieteneşte: —

— Astăzi, a veni la şcoală e-un adevărat sacrificiu; nu mă mir că afară de d-ta, n'a mai venit nimeni.

Fruda îşi puse ghiozdanul pe banca întâia, care nu era potrivită pentru statura ei şi nici nu i-o hotărîse profesorul şi în timp ce-şi scutura mânile amorţite de frig ca şi cum ar fi tras nădejde că şi le va încălzi mişcându-le, răspunse:

— Părinţii mei nu vroiau să mă lase să plec, am fugit fără voia lor; dar, nu-ţi doresc un astfel de drum, dragă domnule profesor.

Atât suspinul cât şi intimul „dragă domnule profesor" puseră pe tânăr în încurcătură; totuşi uită orice nemulţumire la vederea pălăriei pline de zăpadă şi-a broboadei ude pe care-o scotea fata. Vântul îi îmbujorase obrajii, ochii îi străluceau umezi şi 'n păru-i negru zbârlit, sclipeau stropi de apă şi chiar fulgi de zăpadă încă netopiţi. Ochii lui rătăciră până la ghetele ei ude şi se simţi cuprins de-o adevărată nelinişte.

— Pogaenikova, ai putea să răceşti; trebuie cel puţin să te schimbi la picioare. Pentrucă nu-i nimeni aici, fără îndoială că pot să-ţi împrumut papucii până ce ţi se vor usca ghetele, lângă sobă.

— Vrau, hotărî Fruda scuturând de zăpadă, în panerul cu lemne, pălăria şi broboada. Is frumoşi, papucii? întrebă apoi, dintr'un fel de cochetărie femeiască.

— Aud? Cum! frumoşi? asta n'are aface, numai să ai cu ce să te schimbi, răspunse învăţătorul îndreptându-se spre odăiţa lui.

Acolo, Varvara, bătrâna care-i îngrija de gospodărie, îi rânduia biroul.

— Du-te în clasă şi pune lemne pe foc, porunci el şi ia papucii mei brodaţi pentruca eleva Pogaenikova să-i încalţe până ce i se vor usca ghetele.

Şi gândind să lese pe fată singură până ce-şi va schimba încălţările, începu să se gândească la ce-ar putea să predea în ziua aceia. Cel mai bine ar fi să repete cu Pogaenikova la geografie şi la istorie, care păreau a fi obiectele ei preferate. Invăţa foarte lesne pe din afară.

Când se întoarse în clasă, Fruda se şi aşezase în capătul băncii întâia. Ca niciodată, avea părul umed bine netezit şi asta-i dădea un oarecare aer fin şi delicat. Tânărul profesor îşi zise, pentru întâia oară, c'ar putea să devie cu timpul o fată foarte drăguţă.

Cam mirat de acest gând neaşteptat, îşi privi iar ceasul, cu toate că ştia bine că arăta zece fără un sfert, şi rosti cât putu mai rece:

— E destul de târziu. Putem astăzi, prin excepţie, să repetăm puţin la geografie; după aceia, îţi voiu da o compunere.

— Şi ce vom face după amiază, dacă tot nu vine nimeni? întrebă Fruda ridicându-şi spre învăţător ochii de stăncuţă curioasă.

— Vom vedea noi asta. Poate că după amiază, viscolul va înceta şi vor putea veni câţiva elevi, răspunse liniştit mângâind liniştit un caet pe care-l avea sub mână.

— Inchipuiţi-vă că în grabă, ca să nu mă oprească părinţii, nu mi-am luat nimic de mâncare, zise Fruda din ce în ce mai comunicativă. Dar nu face nimic, adăogi ea dând capul pe spate şi zâmbind cu nepăsare; am să pot eu posti o zi.

— Pot să-ţi dau ceva din prânzul meu, se oferi profesorul din politeţe.

— Vă rog să credeţi, că nu ţiu deloc la hrană, se alintă Fruda, plecând capul pe umărul drept şi privind pe învăţător cu coada ochiului. De câte ori n'am împărţit, aici la şcoală, la ceilalţi tot ce-aduceam de-acasă; şi la mese mari, în timp ce toţi petrec, eu nici nu ştiu măcar ce mănânc.

— Orice-ai spune, trebuie să mănânci ceva, hotărî învăţătorul rece, privind într'una caietul, caşicum ar fi nădăjduit să puie capăt cu aceste cuvinte unei convorbiri prea familiare.

— Bine, fie, se învoi Fruda făcând pe înţeleapta. Dar pe urmă va trebui să vă urcaţi, cât mai curând, la noi ca să vă tratăm la rândul nostru, zise ea îndulcindu-şi vocea aşa ca s'o facă seducătoare. Zâmbea şi-şi învârtea, cu plăcere, pe deget un ineluş îngust de argint; aruncă apoi o privire spre profesor care din nou se zăpăcise sub potopul de vorbe neaşteptat şi nesecat.

— Dar, dacă te-au oprit părinţii, nu trebuiai să te duci nicăieri astăzi, zise el aspru, pentru a schimba vorba.

— E scris undeva că trebuie să nu-ţi vezi de şcoală? răspunse Fruda, înconjurând cu dibăcie răspunsul.

— Eşti prea mare de-acum pentru şcoală, răspunse tânărul profesor, afectând o răceală neobişnuită. Ai putea cel mult să urmezi la o şcoală primară superioară, dar, pentru şcoala comunală, te-ai făcut prea mare.

Tonul ciudat cu care-i vorbea, intimidă pe Fruda. Prin intuiţia particulară femeilor, ghici că nu-l va putea dezarma pe învăţător decât printr'o observaţie măgulitoare şi după o scurtă tăcere, zise cât putu mai dulce:

— Ce să fac, dacă mi-i aşa de îngrozitor de drag să vin la d-stră la şcoală?

Socotise bine. Invăţătorul se 'nroşi până 'n albul ochilor, şi neştiind după cât se vede ce atitudine să ia, începu să muşte creionul pe care-l avea în mână.

Şedea pe catedră caşicum ar fi fost camarad cu Fruda, într'atât părea că distanţa dintre ei dispăruse. Doar nu degeaba, Duminica trecută, la nunta verişoarei ei, unde avea atribuţiile unei domnişoare de onoare, gândise tânăra noastră, suspinând şi ascultând muzica, că mai degrabă ar vrea să vadă pe profesorul ei din Gorejov decât pe toţi dansatorii aceia. Mergea pe şaisprezece ani, şi singura fată la părinţi cu dare de mână, proprietari a două sute de pogoane de pământ, loc foarte bun, şi a unei ferme cu două rânduri, nu putea să-şi permită aceste mici capricii?

Intre timp, învăţătorul se pregătea să-i puie o întrebure cu totul străină de aceia care-o muncea pe Fruda: să ştie dacă profesorul ei cu părul blond va veni în vizită pe la ei, la munte.

— Ei, Pogaenikova, spune-mi cele mai însemnate oraşe din Austria, — începu el, cu faţa serioasă, privind ţintă harta.

Ea zâmbi numai, caşicum nu l-ar fi crezut, apoi, cu o îndrăzneală hazlie, obiectă:

— Dar încă n'am făcut rugăciunea...

Din nou se 'nroşi profesorul (o! cât le era de drag ochilor curioşi ai Frudei să se uite la figura lui când nu părea un simplu învăţător serios!), şi trecându-şi în grabă mâna prin părru-i des, răspunse cu răbdare pedagogică:

— Credeam că fiind singură în clasă, te va jena rugăciunea cu voce tare. Dar, pentrucă doreşti, s'o facem!

Se ridică, şi rar, cu voce limpede, spuse Tatăl-Nostru; Fruda îl întovărăşia cu voce scăzută, zâmbind mulţumită. Apoi, profesorul, după ce se aşează iar jos, întrebă:

— Care sunt cele mai însemnate oraşe din Austria?

— Viena, Belovec... Belovec... şi Fruda urmă a spune ca 'ntr'un vis, pe urmă, de-odată, adăogi iute şi foarte desluşit, în timp ce-şi pleca fruntea spre papucii în care-şi vârîse la întâmplare picioarele.

— Tare-aşi vrea să ştiu cine v'a brodat papucii? Şi eu ştiu să brodez, cu cruciuliţe, şi-aşi putea să fac nişte papuci brodaţi la fel, poate că mai frumoşi, cu trandafiri. Nu credeţi?

— Lasă papucii... Mi i-a dăruit o soră de-a mea.

Şi profesorul cercă să ia un ton mai aspru încă:

— Mai bine răspunde cum trebuie la ce te-am întrebat. Incă odată, zise el accentuând fiecare silabă şi scandând cuvintele, parcă ar fi urcat nişte scări, cele-mai-însemnate-oraşe-din-Austria-sunt?

— De mult am învăţat asta, pe când urmam la şcoală, în Ladeva, spuse Fruda, clipind din ochi şi zâmbind aşa de mulţumită că dintr'odată, toată răbdarea învăţătorului păruse şi mânia-l cuprinse.

— Iţi închipui, strigă sculându-se încruntat, că 's pus aici pentru distracţia d-tale?

Şi încheieturile degetelor loviră cu violenţă în catedră cum n'ar fi crezut că poate o mână aşa de albă şi părînd atât de delicată.

— Deoarece spui că ţi-i aşa de drag să vii la şcoală, ar trebui să ştii că-i un loc unde trebuie să fim serioşi; eşti destul de mare ca să înţelegi asta!

Atunci Fruda îl întrerupse cu o voce tremurătoare şi foarte mâhnită:

— Vă rog... nu vă supăraţi. Am râs, dar fără voia mea şi credeţi-mă că nu de dumneavoastră. Am râs pentrucă simt aşa o bucurie...

— Tare-aşi vrea să ştiu ce bucurie poţi să simţi când nu poţi răspunde la o întrebure aşa de simplă.... bombăni profesorul ceva mai potolit.

— A! cu toate acestea e-o mare bucurie!... Vezi, desigur c'am râs fără să-mi dau seama... Eram aşa de fericită de vorbele d-stră, când mi-aţi spus că nu v'a brodat papucii o prietenă scumpă!

Dar îndată ce Fruda rosti această sinceră explicaţie, săgetată de conştiinţa celor spuse, îşi ascunse faţa în mâinile încrucişate pe bancă. De-abia acum înţelegea că nu trebuia să spuie asta, că mai degrabă trebuia să mintă.

Invăţătorul se scobori de pe catedră, străbătu în grabă sala, printre cele două rânduri de bănci, până la fereastră, îşi scoase carnetul din buzunar, îl deschise şi-l închise la loc, privi pe fereastră vârtejurile care urmau cu furie, pe urmă ceasul, şi deabia atunci îşi recâştigă liniştea trebuitoare ca să fie în stare să pronunţe lămurit observaţia următoare:

— Pogaenikova, îţi dau o compunere şi vei avea o oră 'ntreagă ca să-ţi stăpâneşti neatenţia şi să te concentrezi asupra lucrării. Am să-ţi scriu subiectul pe tablă.

Şi fără să mai privească capul plecat al fetei, învăţătorul se duse la tablă, luă creta şi cu o scriere citeaţă, caligrafiè: *Descrieţi priveliştea de ţară, primăvara, văzută dela voi.*

Şi cu aceasta, se îndreptă şi plecă cu o grabă vădită, şi trimise iarăşi pe bătrână în clasă să mai puie lemne pe foc.

Rămânând singură, Fruda stătu o clipă nemişcată; nu ridică capul decât când intră Varvara, gravă şi tăcută, ca totdeauna. Incepu să cotrobăiască în ghiozdan şi-şi pregăti pe pupitru un caet şi-un condeiu.

Apoi, după ce plecă femeia, se îndreptă în vârful degetelor spre tablă (cu toate că vedea foarte bine şi de departe) şi ceti fraza de trei ori, plimbând în acelaş timp arătătorul pe deasupra scrierii cele frumoase, caşi cum ar fi mângâiat-o.

— Da, aista zic şi eu că scrie frumos, oftă ea cu reculegere şi cu calm serios cum îi cerea învăţătorul cel cu părul blond. Apoi, întoarsă la loc, netezi pe toate feţele, caetul pregătit.

O voce plină de mustrări se ridică din adâncul fiinţii ei: „Plecat! a plecat! şi supărat, fără îndoială..."

Ca o vinovată, îşi rătăci prin şcoala tăcută ochii sfioşi şi întristaţi. Cel puţin de-ar putea măcar în compunere să-i spuie ceva mai plăcut, mai drăguţ!

Cu totul emoţionată la gândul mângâietor care dădea naştere unei noui speranţe, începu prin a face o ciornă pe-o foaie de hârtie. Trebuie să împrăştie îndoelile profesorului asupra ştiinţei ei, şi pentru a lăsa timp să i se liniştească sbuciumul pieptului apăsat, ştergea şi îndrepta pe ici, pe colo. In sfârşit, scriind pe cât putea mai îngriijt, trecu pe curat rândurile următoare:

„Primăvara soseşte la noi ceva mai târziu ca aici, în vale. Dela fereastră o vedem apropiindu-se încet, atunci când se întoarce de pe coastele Italiei, înainte de Sf. Iosif.

„Porumbeii şi vrăbiile o cunosc cei dintâiu. De cum se face ziuă, îndrăznesc să păşească afară din cuiburi şi se aşează pe vârfurile acoperişurilor pentru a privi în depărtare. Se bucură dinainte! Curând şi eu cunosc că vine primăvara după culmile mai luminoase ale pădurilor de brazi, după ceaţa subţire ca un văl pe care-o risipeşte soarele disdedimineaţă, după mugurii tămâiosului nostru de sub fereastră... Şi albinele noastre au simţit apropierea clipei minunate. In sfârşit, când mlădiţele tinere, rămurelele încărcate de sevă, ghioceii, viorelele şi buchetele colorate în galben ale cornului arată îndeajuns sosirea primăverii, să vie cineva la noi şi să spuie dacă se află în lume un loc mai frumos.

„Aici îţi aduci aminte de tot ce-ai putut admira în alte părţi. Iată munţi albi şi verzi, şi printre ei, muntele acesta cu reflexe argintii, pe povârnişul căruia omătul mai stăruie, chiar pe căldurile cele mai mari, parc'ar fi semănat cu solzi; şi de vrei, iată o cascadă izvorând prin şapte izvoare ce se unesc şi murmură împreună viersul lor monoton fără să-şi părăsească vreodată calea ca să înece oameni şi turme; sau chiar, dacă vrei, poţi să priveşti casele ţăranilor, care de la o astfel de înălţime par nişte jucării împrăştiate pe pământ. Să vie dar cine vrea, când va sosi primăvara, să vadă cum e pe la noi!

„La noi poţi să-ţi alegi orice floare şi orice pasăre vrei. Eu le găsesc şi le arăt pe toate.

„Mie îmi plac mai mult ciocârliile şi piţigoii; mi-i dragă şi mierla când şueră; dar când sunt pe drum şi-o văd sburând, mă înspăimântă tot ca şi bufniţa, coţofenile şi corbii. La noi alunişurile-s pline de veveriţe şi cucu-ţi cântă din trei părţi. Veniţi să vedeţi cum e pe la noi! Cei mai ciudaţi fluturi sboară prin grădini; toată costişa e plină de o sumedenie de fluturi albi, parc'ar fi flori aruncate ici şi colo, şi avem atâţia licurici, că cineva în primul moment ar putea crede, o! şi 'ncă cum! că e-un fir de aur încâlcit.

„Aşa dar vin' la noi la primăvară". De va fi senin, când cerul pare ţesut din flori de in şi licurici, ori de va fi înourat, noi vom aprinde în onoarea dumitale focuri care-ţi vor lumina drumul până departe şi-ţi vom cânta cântecul cel mai frumos; şi-apoi vei vedea că nu te chem în zadar în cel mai frumos ţinut". *Frauda Pogaenikova,* din Pritilona, No. 2".

Şi scrie încă odată, cât putea mai frumos:

„Vin la noi la primăvară!"

După aceia, se sculă şi se duse cu caetul pân' la fereastră. I se păru că de-odată clasa se întunecă. Şi odată cu mulţumirea pe care ţi-o dă un lucru isprăvit, inima începu să-i bată de îngrijorare. Dacă lucrarea nu era bună! I se părea aşa de încurcată! Ah! De ce părea că tot ce povesteşte e 'n funcţie de domnul profesor cu părul blond care, nici nu răspunsese măcar când îl poftise din toată inima să sue 'n deal la ei?... Şi acum, când va intra să-i corecteze lucrarea, se va încrunta din nou sau chiar îi va aduce aminte că n'ar mai trebui să vie la şcoală. Cu totul altfel îşi închipuise ea ziua asta, când, se grăbea pe drumul greu şi prin viscol, spre şcoala mult dorită! O! da, cu totul altfel! Nădăjduia că profesorul îi va zâmbi şi-o va lăuda:

— Bine-ai făcut c'ai venit! Eşti cuminte şi curajoasă!

Şi cu mâna lui albă, ar fi putut s'o şi mângâie odată pe frunte, cum făcea adesea la cei mici...

Visul acesta copilăresc îi pricinui o durere aşa de mare, că fu nevoită să-şi razeme capul de cerceveaua ferestrei şi cum privea afară la zăpada albă, ochii i se împăianjeniră pe când fără voie două lacrimi tăcute curgeau de-alungul obrăjorilor ei rotunzi.

Nici măcar nu băgă de seamă că profesorul intrase şi că se apropie cu pas hotărît, cu privirea aspră, de locul unde se află. Ajuns aici, nu se simţi în stare însă, să mai stăruie în hotărîrea pe care-o luase, de-aşi întoarce fără milă faţa dela eleva îndrăzneaţă, şi glasul i se ridică până la un ton de compătimire prietenească, când o întrebă:

— De ce plângi? Cine te-a mâhnit?

— O! nu-i nimic, hohotì tare Fruda; mă gândeam numai că nu vă pricinuesc decât necaz şi eu aşi vrea atâta să fac ceva pentru dumneavoastră!...

— Linişteşte-te! Linişteşte-te! zise învăţătorul cu voce blândă. Şi fără voie se 'ntâmplă ceiace visase Fruda!... frumoasa mână albă îi atinse sfios fruntea, mângâind-o.

Ii luă caetul din mână şi începu să citească lucrarea... Când ajunse la cuvintele: „Curând şi eu cunosc că vine primăvara după culmile mai luminoase ale pădurilor de brazi, după ceaţa subţire ca un văl pe care-o risipeşte soarele disdedimineaţă, după mugurii tămâiosului nostru de sub fereastră...", îmbrăţişă c'o privire mişcată capul plecat al fetei, şi i se păru că arcurile ca trase cu condeiul ale sprâncenelor ei mătăsoase, genele-i umbroase şi buzele-i îngrijorate, trandafirii ca o floare proaspăt îmbobocită, erau de-asemenea o scriere suavă pe care i-ar fi foarte drag s'o descifreze. Şi după ce isprăvi de cetit până la capăt, îşi aţinti privirile pe fereastră, după cum făcuse cu o oră şi jumătate mai înainte, după ce isprăvise nuvela italiană; dar acum privirile nu-i mai erau împovărate de tristeţe. I se păru chiar că viscolul de Februarie înceta, că timpul se lumina, că raze, parfumuri, cântece, îl pătrundeau ca şi cum primăvara triumfătoare fâlfâia din aripi undeva, foarte aproape....

Nu-şi veni în fire decât atunci când fata ridică spre el ochii ei de stăncuţă curioasă, ochii ei acum uscaţi de lacrimi şi din nou plini de o nădejde luminoasă.

— Adevărat, e-o primăvară aşa de frumoasă la voi, aici în ţinutul acesta? murmură el cu voce nehotărîtă. Eu încă n'am cunoscut-o.

Şi Fruda repetă încetişor, caşicum ar fi fost singurul vers al cântecului ei:

— Veniţi la noi numai, şi-aveţi s'o vedeţi.

— Se prea poate să vin, răspunse alene învăţătorul, cu-o paşnică bunăvoinţă pe care-o surprinsese în convorbirile preotului muntean cu elevii. Şi adăogă, ridicând vocea:

— Insă, Fruda, trebuie să-mi răspunzi la o întrebare... Eu sunt profesorul şi dumneata eşti eleva... Ai să m'asculţi sau poate vrei ca eu să mă supun?

Fruda nu răspunse imediat. Ochii care-i străluceau de-o mândrie bine întemeiată, aţinteau acum cu mare nelinişte tablourile atârnate pe păreţi, caşicum ele ar fi sfătuit-o în momentul cel mai însemnat din viaţă. Apoi răspunse cu voce sigură, dar supusă:

— Se 'nţelege că eu trebuie să v'ascult pe d-stră.

— Nu că trebuie... dar că te vei supune de bună voie, răspunse profesorul cu sinceritate prietenească.

Ea zâmbi fericită la sunetul acestui glas dulce pe care-l auzea în timpul din urmă de fiecare dată când se gândea, în singurătate, la ceva frumos şi replică cu sfinţenie-aproape:

— A! da, desigur, cum s'ar putea altfel? de bună voie....

— Cred că nu eşti de acelea care făgăduiesc numai, rosti răspicat învăţătorul după o lungă tăcere, după ce-şi scutură, printr'o mişcare a umerilor, nehotărîrea de-a trimete acasă imediat, pe viscol şi pe frig, pe cea mai mare şi cu toate acestea, atât de supusă elevă.

Fruda dădu uşor din cap fără să-şi dea seama, îşi netezi părul şi luând o expresie serioasă care nu era pentru vârsta ei, întrebă cu modestie:

— In ce bancă să m'aşez?

— Astăzi în nici una, zise iar profesorul cu politeţa unui preot care vorbeşte cu enoriaşii lui; astăzi lăsăm asta la o parte, deoarece afară de d-ta, n'a mai venit nimeni la şcoală... Dar ştii, Fruda, ce gândesc eu, ca prietenul cel mai bun al d-tale? Locul nu-ţi mai este aici, în mijlocul celorlalţi copilaşi... Dacă vrai, vei învăţa singură, pe cărţile pe care ţi le voiu alege şi ţi le voiu împrumuta bucuros.

Fruda plecă adânc capul, şi începu a-şi pune, maşinaliceşte lucrurile 'n ghiozdan. Mâinile-i tremurau, dar pe faţă nu i se şterse expresia blândă şi paşnică, caşicum el ar fi urmat s'o îmbrăţişeze în şoaptă cu vorbele: „De bună voie".

In acelaş timp, glasul învăţătorului se înălţă iarăş, întărind-o:

„Aşi vrea să păstrez ca amintire, caetul cu compunerea de azi, până când voi veni la voi, în munte, ca să mă conving singur dacă e chiar aşa primăvara asta pe care-o înţelege aşa de minunat sufletul dumitale".

Fruda făcu numai un semn cu capul şi lăsând caetul albastru pe pupitru, se duse în grabă la cuer, îşi luă broboada, pălăria, jacheta.

Profesorul păşi pân'la catedră şi el cam palid, atinse hârtiile cu o mână nesigură, întrebându-se, dacă nu-şi mâhnise cumva eleva prin concedierea asta extraordinară. Insă cum Fruda, gata de plecare, punea mâna pe clampă, fără nici un cuvânt, se întoarse şi pe faţa ei apăru un zâmbet de încredere adâncă, neclintită şi fericită.

Şi învăţătorul, gânditor şi îngrijorat, zâmbi acestei despărţiri fără cuvinte şi fără rămas bun, caşicum uşa şcolii, închizându-se în urma Frudei, ar mai fi păstrat încă un suspin gingaş al cântecului ei fără rime:

— La primăvară!

In româneşte de A. POPIT

Intuneric

Nu înţeleg, de ce asară, stând în cerdac cu câţiva cunoscuţi, am început a vorbi despre întâmplări ciudate. Intâmplări ciudate, nu fantastice. La cele fantastice rolul principal îl joacă iluzia; fenomenul în sine poate fi explicat în chipul cel mai firesc, după legi fizice cunoscute. Intâmplări ciudate: adică acele care încă nu pot avea o explicaţie pentru înţelegerea noastră. Legea lor stă suspendată în sine, ca Dumnezeu în neființă, înaintea creaţiei. — Ascultând asemenea poveşti de-ale tovarăşilor mei, zâmbeam. Admiteam că sunt interesante, aşi fi vrut numai să ştiu dacă sunt şi adevărate. Voiam tocmai să formulez o obiecţie ironică în acest sens, — când dintr'o dată îmi luciră în amintire, descoperite din întuneric, două fapte de categoria aceasta. Nu mai rămânea îndoială că erau adevărate. Mi se întâmplaseră mie, personal. Având în mine mirarea că le uitasem cu totul şi-mi apăruseră aşa de brusc şi neaşteptat tocmai când trebuia, ca nişte fiinţe vii şi conştiente, începui să le povestesc îndată.

Primul din aceste fapte s'a petrecut acum câteva ierni. Precis n'aşi putea spune în ce an anume. Ştiu însă că era într'o Marţi, 24 Ianuarie. Veneam acasă de la serbarea şcolară a Unirii. Inserase. Intrasem în strada Ştefan-cel-Mare, de unde casa mi-i foarte aproape, pe-o stradelă, la câteva sute de metri. In faţa băcăniei „Trei-Brazi" am scos cheile din buzunar: aceste chei pe care le vedeţi, în număr de şapte, trecute într'o verigă de oţel. De ce le-am scos, nu pot stabili. M'am jucat cu ele fără să-mi dau sama? Le-am învârtit pe după arătătorul mânii drepte, cum fac uneori când mă plimb prin odaie? Deodată le-am scăpat din mână. Parcă mi le-ar fi smuls cineva. In uliţă era omăt proaspăt. Nu le-am auzit când şi unde au căzut. M'am plecat în acelaş moment, ca să le caut. Am făcut câteva explorări, cu degetele răşchirate. Mi-a fost cu neputinţă să dau de ele. Am mărit raza cercetărilor sondând cu bastonul, ceva mai departe, foarte amănunţit şi circular, împrejurimea imediată. Nimic. Atunci am însemnat bine locul şi m'am gândit să cer o lumină celei mai apropiate case. Băcănia „Trei brazi" era închisă. Am ciocănit în obloanele din faţă, am cercat să intru pe undeva, pe din dos. M'am convins curând că nu-i nimeni acasă. Am făcut reflecţia că şi familia Ionescu trebuie să se fi dus la serbarea şcolară,—şi de-acolo se va fi oprit la nişte prieteni. Dela lumina felinarelor noastre cu gaz nu puteam aştepta nici o ajutorare. M'am hotărît să-mi aduc ajutorul de-acasă dela mine, — foarte de aproape, cum am spus. Am grăbit deci până acasă, am spus în două vorbe ce mi s'a întâmplat, nevastă-mea a aprins fânarul şi am luat cu mine până la locul cu pricina pe Toma, băiatul meu cel mai mare. Uliţa era tot singuratică şi pustie. Nu cred să fi trecut cineva cât lipsisem. Am căutat exact în locul întâmplării, unde făcusem semn. Am răscolit toată zăpada, pe-o întindere destul de mare. N'am găsit nimic şi, fără îndoială, am fost foarte mirat. E uşor de înţeles şi cât de contrariat eram. A trebuit, la urma urmei, să mă las biruit; am dat iarăşi lui Toma felinarul, şi-am pornit amândoi spre casă. Mă gâdneam la ce lăcătuş trebuie să trimit ca să-mi deschidă biroul. Intr'un săltar, acolo, mai aveam nişte chei, pe care le-aş fi putut întrebuinţa. Şi-mi făceam, cu jumătate de voce, un repros violent că am închis cheile într'un săltar, ca şi cum aş fi un copil, ori o femeie. Atunci, probabil, ca să pun accent reproşului, am ridicat bastonul şi am dat o lovitură în zăpadă, la marginea trotuarului. Am auzit în aceeaş clipă un uşor ţipăt metalic. M'am uitat în juru-mi şi 'ndărăt. Eram ca la o sută de paşi dela băcănia Trei-brazi. Fără îndoială că nu putea fi vorba de cheile mele. Sunase altceva. Să vedem ce este. M'am plecat şi fără să am nevoie de felinar, am întins mâna exact în locul unde lovisem. Şi-am ridicat cheile pierdute.

Intâmplarea a doua e ceva mai complicată, fără să fie mai puţin vrednică de mirare şi a avut loc în Bucureşti, în 1908, — înaintea celei despre care v'am vorbit. Cronologiceşte, ar fi trebuit să v'o povestesc pe-aceasta întâi. Insă când mi-au apărut acum, din subconştient, aceea mi se pare c'a murit şi mi-a făcut un semn înaintea acesteia, deşi amândouă s'au arătat în aceeaş clipă. Era tot iarnă, pe la începutul lui Fevruarie. Debarcasem în Capitală în dimineaţa aceea şi ieşisem imediat pe calea Victoriei, ca să caut pe-un prieten, inginerul Arap. Il cunoaşteţi unii dintre dumneavoastră şi el vă poate confirma ceeace vă spun eu. Prietenul meu locuia la otelul Metropol. Mergeam deci în direcţia aceea, nădăjduind să-l întâlnesc pe stradă, înainte de-a ajunge. Intâlniri de-acestea, voite, mi se realizează de multe ori. Am auzit că şi alţii le pot avea. Se poate să fie simple coincidenţe. Ori poate le băgăm în seamă pe acestea — şi trecem cu vederea pe cele care nu se produc. Se poate. Intâlnirea pe care o doream însă şi o aşteptam, s'a produs. Prietenul meu venia dinspre otelul lui şi eu l-am observat de departe, pe când eram în dreptul cofetăriei Riegler. Ne-am oprit şi ne-am strâns mâna la colţul străzii Regale. După aceea, luându-l de braţ, am vrut să-l mişc la vale, spre strada Câmpineanu, unde ne chema pe amândoi interesul care mă adusese la Bucureşti.

Prietenul meu păru deodată intrigat şi curios. Mă apucă de mână şi mă opri.

„Unde vrei să mergi?

Eu îi privii uimit.

„Cum? nu ştii? Doar ţi-am scris. Pentru asta am venit în Capitală şi am căutat să te 'ntâlnesc".

— Ni ştiu nimic. Când mi-ai scris?

Intâiu credeam că glumeşte. Pe urmă am văzut că vorbeşte serios şi-i dădui explicaţia. Ii scrisesem recomandat cu două zile înainte. Eram sigur că mă aşteaptă.

— N'am primit nici o scrisoare... îmi răspunse el, cu uimire.

— Se poate?

— Pe onoarea mea, n'am primit nici o scrisoare...

Pentru stările de lucruri dinainte de războiu, asemenea întârziere era cel puţin bizară. Ii vorbeam despre o reclamaţie la Poşta Centrală şi căutam în portofoliu adeverinţa scrisorii. Şi ne mişcarăm prin piaţa Teatrului Naţional spre strada Câmpineanu. Incepuse a ninge, în fulgi mari şi deşi. In dreptul Berăriei Cooperative, ne oprim amândoi, observând la picioarele noastre, în zăpada proaspătă, o hârtie. Puteam s'o lăsăm şi să trecem mai departe. N'am lăsat-o. Ne-am aplecat asupra ei. A ridicat-o el. A citit pe ea adresa lui. Era scrisoarea recomandată, pe care i-o expediasem din Iaşi, cu două zile mai 'nainte.

* * *

După ce trecu tumultul de observaţii şi-şi aprinseră toţi ţigări, cel mai tânăr dintre noi, advocatul Gheorghiţă Marcu, îmi zise:

— Ceeace-ai spus dumneata nu poate fi contestat. Sunt nişte întâmplări extraordinare pe care le-ai trăit. Nu pot spune *mici* întâmplări, căci în domeniul acesta n'avem încă dreptul să stabilim gradaţii. Fapt este că au avut loc, în timpul şi 'n spaţiul nostru. Dumneata nu eşti nici nebun, nici farsor. Asta îmi dă curajul să relatez şi eu o împrejurare, pe care n'aş fi îndrăznit s'o scot din întuneric.

— S'auzim! s'auzim! strigară tovarăşii noştri.

— Să vedem, zisei eu zâmbind.

Gheorghiţă Marcu tăcu, puţintel jicnit de intonaţia vocilor.

Gheorghiţă Marcu este un om pe care nu l-am auzit povestind niciodată. Faţa-i de Mefistofel taciturn şi trist are câteva grimase tragice când ascultă şi când îşi debitează pledoariile. Ochii lui nu zâmbesc niciodată. Nici nu înţeleg ce căuta printre noi, toţi oameni veseli şi gălăgioşi.

Deodată se 'ntoarse către uşa deschisă larg, spre întunericul de-afară, compact, fără lună şi fără stele. Şi fără nici un murmur, ca şi cum livada adormise, ori murise dintr'odată.

— Mi s'a întâmplat în vremea războiului, zise el brusc, c'o grimasă de durere lăuntrică. Şi era o noapte neclintită ca aceasta. Timpul şi viaţa conteniseră. Eram mâhnit şi înfricoşat, aşteptând să trec în altă stare. Adică mă temeam c'am să mor...



Mihail Sadoveanu

O clipă, tânărul advocat se opri, fără să ne privească. Noi rămaserăm neclintiţi şi fără cuvinte, deodată atenţi.

— Trebuia să executăm un atac de noapte, — reîncepu el cu glas uscat — la cota 415. Era în 1917, în poziţiile înfricoşate din regiunea Târgului Ocna. Mă stăpânea o presimţire tulbure şi caracteristică. Şi eram otrăvit din pricina unei întâlniri pe care o avusesem în ziua aceea. Era într'o zi din August: 13 August.

Iată despre ce întâlnire e vorba.

Eu am fost bun prieten odată, în lumea cealaltă de dinaintea catastrofei, cu unul Cozma Iepure. Poate nu l-aţi cunoscut. Era proprietar şi om cu afaceri multe în ţinutul Fălciului. Tatăl lui, popa Iepure, om putred de bogat şi politician cunoscut, îmi fusese client într'un rând, la începutrile carierii mele. Şi mă legasem şi cu preotul şi cu Cozma atât de mult, încât m'am hotărît să petrec într'o vară în sat la ei, în nişte locuri foarte frumoase. Petrecând acolo, fireşte, m'am amorezat de sora lui Cozma. A fost între mine şi Lucia o iubire repede şi aprigă, care în acelaş an ne-a dus pe amândoi în faţa altarului. Căsătoria a fost pentru noi un simplu incident fără însemnătate, căci trăiam închişi în pasiunea şi 'n tinereţea noastră ca 'ntr'o crisalidă. Trebuia să fie aşa pentru că Lucia trebuia să moară. In trupul ei subţire şi blond se furişase o cumplită boală care nu iartă. In ochi i s'a adâncit veşnicia neclintită. A trecut fericită prin viaţă şi s'a dus înfăşurată în dragostea mea ca 'ntr'un giulgiu. Vă previu că frazele acestea poetice sunt singurele rămăşiţe ale acelei iubiri din tinereţe. Iubirea şi disperarea mea n'au produs decât cuvinte. Insă nu despre aceasta e vorba.

Nici nu încolţiseră seminţele de flori pe care le aruncasem împreună pe mormântul Luciei — şi Cozma mi se înfăţişă c'o privire străină, pe care nu i-o cunoşteam. Avusesem în stăpânire doi ani zestrea surorii lui. Zestrea aceasta urma să treacă iar în patrimoniul lor — era un bun care în curând trebuia să fie al lui; şi-mi cerea socoteli şi acte justificative, cu ochii îngheţaţi şi duşmănoşi. Vorbele pe care mi le-a aruncat în faţă acest prieten nu le-am auzit dela nici unul din duşmanii mei. M'a târît fără milă în faţa justiţiei; cu limbă înveninată m'a ponegrit; m'a sfâşiat cu bucurie sălbatică. Nu l-am cruţat nici eu, căci nu sunt un om tocmai bun. Şi deşi nu mi-am îndeplinit răzbunările corsicane pe care le visam, i-am plătit cu monedă nefalsificată în nesfârşitele procese cu răzăşii din vecinătatea moşiei lui.

Aşa stăteau lucrurile când a izbucnit războiul cel mare, despre care n'am să vă spun decât puţine lucruri. Am suferit nu numai de lipsuri, de umezeală şi de frig. In prima parte a campaniei am fost strivit sufleteşte de o înfrângere cumplită; am gemut de durere şi de îndârjire neputincioasă în tot timpul retragerii, până ce ne-am statornicit în munţii Moldovei. Din acele zile negre am învăţat să respect pe plugar, şi am priceput ce înţeles grav se cuprinde în cele câteva cuvinte banale „talpa ţării", „pământul strămoşesc". Căci sub ochii mei omul cel vechi, Valahul cel trist, îşi vărsa sângele, jertfindu-se fără murmur, ca 'n toate veacurile trecute.

Vin la întâmplarea mea.

Căpitanul companiei noastre îmi pusese în vedere ordinile atacului de noapte. Ca plutonier, aveam misiunea să conduc înainte, spre sârmele inamicului, o patrulă tare de recunoaştere. Şi în starea sufletească în care mă aflam, cugetam la întâlnirea de peste zi cu Cozma Iepure. Asta era întâlnirea otrăvită, în preajma ceasului morţii. Căci aveam presimţirea că voi cădea.

Peste zi, la comandamentul brigăzii, îmi aşteptam rândul ca să predau un raport confidenţial. Atunci, dintre ofiţerii din preajma mea, s'a desprins unul, care voind să treacă spre adăpostul blindat al colonelului, m'atinse cu cotul. M'am ferit uşor, ridicând ochii. Uniforma celui ce trecea era a unui locotenent. După doi paşi şi-a întors capul. Era Cozma Iepure. S'a oprit, încruntând sprâncenele.

— De ce stai în cale, sergent?

A rostit vorbele acestea cu dispreţ şi desgust, răsfrângându-şi buzele. Am simţit că ameţesc şi că trebuie să pun mâna pe pistol. Amândoi eram doi rezervişti, doi fii ai pământului, ca şi Valahii cei trişti, ş'ar fi fost prilej să ne îmbrăţişăm şi să uităm toate. M'am stăpânit, dar aş fi vrut să-l văd zbătându-se în sânge la picioarele mele.

— Ai spus ceva? — mă întrebă el, rânjind şi făcând un pas spre mine.

Am tăcut. A pufnit de râs şi a intrat la colonel.

Acuma, în preajma atacului, mă rodeau necontenit, ca viermii, vorbele pe care ar fi trebuit să i le întorc — subţiri şi tăioase, în aparenţă inofensive, înţelese însă bine de noi amândoi. Nu le rostisem şi mă socoteam umilit, mizerabil şi împuţinat.

La ceasurile unsprezece şi un sfert, caporalul meu Neculai Moraru apăru lângă mine şi-mi şopti uşor: „Domnule plutonier, oamenii sunt gata, trebuie să plecăm.

— Să plecăm, Morarule, tresării eu.

Era un om din partea locului, care cunoştea rătăcănile şi ascunzişurile muntelui.

Am plecat cu patrula mea, unsprezece baionete, fără gloanţe; şi ne-am strecurat prin locuri pe care nu le vedeam, spre tăcerea ameninţătoare dinainte, printr'un întuneric neclintit şi mort. Am găsit reţelele de sârmă nepăzite, desi fuseseră distruse de bombardamentul de peste zi. M'am întors către ora douăsprezece şi mi-am făcut raportul. Iar la miezul nopţii, telefonic, s'a dat ordinul atacului.

A fost o afacere de un sfert de oră. Am urcat din nou, pe valea unui pârău, spre cota aceea 415, unde aveam presimţirea că trebuie să mi se întâmple ceva. Mi-a tresărit inima în piept ca un animal străin, în clipa când a izbucnit cea dintâi granată. Au pornit împuşcături, au tresărit rachete. Şi deodată, un val formidabil de fier ne-a izbit în întuneric şi 'n locul necunoscut în care ne aflam. Bătură o clipă mitraliere furioase, apoi se deslănţui un contra-atac.

Intâi am fost împins înainte, între urale. Fremăta întreg sectorul brigăzii, sub negura punctată de scântei şi de sorii rachetelor. Apoi am căzut într'o râpă străină, care nu era a noastră, pe rovina unui pârău. Aveam cu mine numai un singur soldat.

Impuşcăturile conteniseră. Intreb pe soldat, în şoaptă:

— Tu eşti, Dămiene?

— Da, domnule plutonier.

— Ce facem? Unde mergem?

— Trebuie să mergem la noi, domnule plutonier, la vale.

Se înţelege; era foarte simplu: la vale. Am pornit, ascultând încă atent ameninţările întunericului. Locurile erau însă tari şi prăpăstioase. Am avut dintr'odată simţirea că m'am rătăcit.

Dămian se oprise.

I-am şoptit iar, fără să-mi dau seama cum şi de ce:

— Ascultă, Dămiene, la vale nu putem trece pe aici. Trebuie să căutăm o altă ieşire.

Această altă ieşire — lucru absolut neînţeles şi nelogic — eu am căutat-o la deal, spre inamic. Am mers ca şi cum aş fi fost orb, cu soldatul după mine. Am trecut în altă vălcică şi m'am oprit iar. Incepu dintr'odată să-mi bată inima. Atinsesem cu vârful cizmei ceva moale.

— Domnule plutonier, îmi zise soldatul, aici nu stăm bine. Aici a fost fierbinte. Sunt oameni cari au căzut acum... E de-ai noştri, adăugi el după o clipă. A murit...

Inţelesei că se plecase şi-l pipăise.

— Mergem înapoi, domnule plutonier...

Nelogic şi absurd, am stăruit să mergem la dreapta, în altă râpă.

— Care râpă, domnule plutonier?

N'am ştiut, se 'nţelege, ce să-i răspund — dar am pipăit terenul în dreapta cu picioarele şi am avut senzaţia că cobor în alt loc. Am mers cu luare-aminte zece paşi. M'am oprit deodată.

— Aicea suntem la adăpost... zisei eu.

— Suntem lângă o baltă rămasă din ploile de ieri, — mă lămuri Dămian.

Trăsei din buzunarul din dreapta al pantalonilor bricheta şi aprinsei benzina — tot sub impresia că mă aflu într'o râpă singuratică şi adăpostită, de unde lumina nu se poate vedea. Soldatul suflă şi stinse numaidecât flacăra — dar avusesem vreme să văd, în licărirea de fulger, o groapă de obuz mare umplută de ploi. Şi un om căzuse în marginea ei şi murise cu faţa în jos, îmbrăţişat de umbra-i din apă ca de-un duşman.

— Mergem la vale, domnule plutonier — stărui soldatul.

I-am răspuns hotărît:

— Mai avem de mers câţiva paşi la dreapta.

Am făcut cei câţiva paşi. Şi atunci am auzit acea chemare uşoară pe care o aşteptam. O tânguire abia perceptibilă.

— Aici moare cineva, am zis eu. Şi am aprins imediat iarăş bricheta.

— Stinge-o, domnule plutonier... — şueră soldatul. Impuşcături izbucniră undeva la deal şi pe vale.

Ne-am lăsat la pământ.

In lumina brichetei văzusem foarte deslușit obrazul lui Cozma Iepure. Chemase până 'n clipa aceea — şi 'n clipa aceea murise. Urmasem până la el drumul unei linii încâlcite şi el mă aşteptase ca să moară. Pe urmă ne-am coborît imediat la şanţurile noastre. Intâmplarea am păstrat-o în mine tulbure până acuma; văd că n'are explicaţie şi nici nu i-o caut; v'am spus-o fără scop şi fără plăcere...

Gheorghiţă Marcu ne-a privit trist, cu ochii lui care nu puteau zâmbi — şi şi-a aprins o ţigară, zvârlind scânteia chibritului în întunericul opac al grădinii.

MIHAIL SADOVEANU

Parvenitism şi pornografie

Există, între aceste două noţiuni, o vădită afinitate. Dela mitocanul bucureştean la rastacuerul nord-sau sudamerican, dela arivistul literar al cenaclelor pariziene la politicianul-vânător de pretutindeni — toţi parveniţii nutresc o mărturisită simpatie pentru poveştile galante şi vorbele cu dublu-înţeles sexual. De ce?

* * *

Psihologia parvenitului este aceea a omului suspendat între două categorii sociale: una de care voeşte să se scape alta în care ar vrea să intre. „Mentalitatea lui constă în a nu avea niciuna limpede: pe cea veche n'a avut vreme s'o piardă, pe cea nouă n'a putut-o încă dobândi. Parvenitul este voiajorul societăţii. E omul care trece, călcând numai pe spaţiile goale ce despart compartimentele comunităţii. E duşmanul înăscut al cadrelor gata-făcute, al barierelor rigide, al alcătuirilor prestabilite, al interdicţiilor absolute şi al tabu-urilor indiscutabile. Ar vrea pe toate să le desfiinţeze şi în locul lor să pună altele mai suple, care să poată fi, la tot momentul, rânduite iarăş, revizuite d'a capo cu prilejul fiecărui destin omenesc individual. Lumea visată a Snobului de toate categoriile este aceea a barierelor mobile şi a claselor în perpetuă rearanjare, lumea instabilităţii stabile şi a provizoratului absolut. Este — în două cuvinte — în firea parvenitului de a râvni la suprimarea aspectului *„instituţional"* al lucrurilor din societate.

Printre nenumăratele „tabu"-uri edictate de oameni, există unul realmente privilegiat: se numeşte *pudoare* şi este ansamblul de purtări şi principii referitoare la actul şi organele sexuale. In deosebi acele în legătură cu vorbire, cu stilul şi în genere cu proferarea de cuvinte ce fac aluzie la funcţiunile genitale; de cuvinte „scandaloase" — cum foarte sugestiv li se zice.

Tabu-urile acestea sunt universale şi deosebit de înrădăcinate. Interdicţia pornografiei o întâlnim pretutindeni: la toate tipurile de cultură, în toate vremurile, în toate clasele sociale. Temeinicia ei ne-o dovedeşte însuş faptul că s'a solidificat în moravuri, adică în forma autorizată a conduitelor noastre.

Pudoarea în faţa pornografiei este prototipul imperativului moral şi exemplarul model al regulei sociale. E deci firesc ca nepedepsita ei călcare să fie însoţită de un puternic sentiment de desrobire, de o destindere voluptoasă, de impresia unei victorii împotriva zidurilor şi uşilor încuiate ale mediului social. Şi este încă şi mai firesc ca un asemenea sentiment să fie în deosebi gustat de parveniţi, vrăjmaşii atitraţi ai ticluirilor încremenite şi ai inabrogabilelor legiuiri. Snobi, mitocani, rastacueri, arivişti—parveniţii de toate nuanţele cultivă cu perseverenţă predilecţiune plăcerile libere ale limbajului genito-urinar.

O dovadă — prin metoda zisă a „diferenţei". De îndată ce parvenitul „parvine", încetează de a mai fi parvenit. Dacă izbuteşte a se rupe cu totul de lumea veche de jos, şi a se identifica în totul celei nouă de sus, atunci redevine partizanul despărţămintelor sociale înţepenite. Decât — în toate aceste cazuri, snobul nu mai e snob şi a pierdut acel al său caracteristic parfum de neautenticitate. Acela ce ar fi putut rămânea un parvenit, a intrat în sfera unei alte noţiuni, în aceea a aristocraţiei, al cărui gust pentru manierism şi antipornografie i-a fost întotdeauna propriu. Cessante causa, cessat effectus...

O altă probă, prin metoda de astă dată a „concordanţei".

Apaşii vorbesc un jargon al lor numit *argot*, care se distinge prin silinţa persistentă de a *scandaliza*. Este pornografia făcută idiom.

Or, apaşii alcătuiesc o grupare trăind „en marge de la société". Mentalitatea lor este aceea a omului care aparţine unei grupări pe care nu o mărturiseşte, şi care mărturiseşte pe una de care nu aparţine. Aceeaş suspensiune instabilă între două minciuni, între două provizorate — ca şi în cazul parvenitului. Morfologia socială le e identică amândurora. E deci firesc ca — aceleaşi cauze producând aceleaşi efecte — să întâlnim la ambii un gust egal pentru practicarea conversaţiei cu suport sexual.

Incă o dovadă: de ce credeţi că scriitorul francez Paul Morand este atâta de apreciat de snobii Europei cetitoare, de rastacuerii intelectualismului de carton? (Clientela nu prejudecă asupra calităţii mărfii). Răspunsul e lesne: Nuvelele lui Morand sunt toate un inventar coital, bilanţul — uneori deficitar, să o recunoaştem spre a sa cinste — al acuplărilor diverse şi internaţionale ale autorului. Şi de ce nota aceasta se găseşte accentuată crescendo, în aşa fel încât ultimul volum poartă chiar ca titlu: *„L'Europe galante"*? Este pretenţia sporindă a muşteriului, la care vânzătorul trebuie, vrând nevrând, să plece urechea...

S'a vorbit — cu o dreaptă glorie — de repeginnea adaptării României la civilizaţia vestului, de iuţeala cu care numai într'un singur secol, am cătat a parveni la diapazonul Apusului: Arivismul cultural al ţărişoarei noastre e poate cel mai talentat din câte cunoaşte Istoria.

S'a vorbit apoi — cu mai puţină trufie — de suburbianismul congenital al Moldovalahului (Teoria d-lui Ibrăileanu).

In sfârşit, s'a vorbit şi se va vorbi multă vreme încă de politicianismul nostru, mai întreprinzător şi mai vivace ca nicăeri aiurea.

Arivism cultural unic, suburbianism social incurabil, politicianism desfrânat, — toate aspectele ce compun psihologia parvenitului îşi găsesc în România superlativa lor expresiune. Suntem Parvenitismul făcut naţiune.

Dar, dacă aşa stau lucrurile, ar urma că în nici o ţară să nu bântuie o mai puternică Pornocraţie ca la noi. Aşa-i?

Răspunsul la întrebare ni-l poate da întristătorul succes al pieselor de la teatrele de varieteu; ni-l poate da înjurătura noastră naţională, care, ca aerul respirat, umple în văzduhul străzilor, distanţa dintre trecători; ni-l poate da cohorta de femeile dspoiate care, pe calea zisă a „Victoriei", îşi plimbă neinteresantele lor oferte de „cucoane" din toate straturile sociale, ce merg purtându-şi organele lor genitale reconstituite într'un surâs.

Fără îndoială toată lumea la Paris merge pe la cabaretele din Montmartre. De cât oamenii subţiri, chiar dacă gustă calambururile chat-noir-eşti, nu pun însă aceste plăceri în vârful scării valorilor, şi apoi oamenii de gust se duc rar acolo. Populaţia stabilă a acestor localuri o compun tot „metecii", parveniţii celor cinci continente.

La noi nu. D. ministru, d. profesor, la teatru cască, la concert se plictiseşte şi lectura îl agasează. Il desfată însă fără rezervă atmosfera genito-urinară a ineptelor piese de la teatrele de varieteu. (Şi, fie spus între paranteze, succesul acestor producţiuni este cea mai usturătoare jignire ce se poate aduce sentimentului naţional bine priceput).

Dar înjurăturile? Mă gândesc nu la frequenţa şi la libera lor circulaţie, dar la chiar conţinutul lor. Există, de pildă, una foarte curentă care constă în a avea raporturi sexuale în mormântul mamei insultatului. Se poate închipui ceva mai înfiorător?

Gustul pentru porcărie e panaşul civilizaţiei noastre.

Până şi faptul că eu, autorul acestor rânduri, în loc să mă întristez decent, adică tăcând, prefer să mă revolt vorbind, discutând publicamente aceste inavuabile orori — însuşi acest fapt dovedeşte că mentalitatea aceasta nenorocită se găseşte chiar şi la cei ce doresc mai tare să se scape de ea.

Suntem, fără nici o îndoială, mitocanii-model ai globului pământesc...

D. I. SUCHIANU

In felul lui Shakespeare...

de Paul Reboux şi Charles Muller

DUCELE VESPASSIO

REMELLA, fiica ducelui. — DUCELE VESPASSIO, conetabil de Veneţia. — CAVALERUL TROMBONO, amantul Remellei. — HADEVERH, scutierul ducelui. — ARHIEPISCOPUL DE YORK. — PAIDIGRI, intendentul ducelui. — UN PUSNIC. — PRIMUL ASASIN. — AL DOILEA ASASIN. — UN URS. — Gentilomi, ostaşi, etc.

ACTUL I

(Un lagăr. — Ducele, doi-trei cavaleri. Un crainic, apoi Hadeverh).

DUCELE

O dezonoare!.. Fiica mea Remella, iubita fiică, a fugit cu vărul său, Cavalerul Trombono. Apăreţi cu toţii inaintea Majestăţii Sale durerea mea!

(Fanfare. Intră seniorii)

DUCELE

Sânge! sânge! Care dintre voi vrea să împartă cu mine coroana, după ce mi-o aduce întâi pe fugari? Deşteaptă-te, neagră răzbunare. Inspiră-ne!

HADEVERH

Eu voi fi acela.

DUCELE

Eşti sigur de puterea ta? Nu cumva ai o piele de viţel pe mădulare de laş?

HADEVERH

Nu, am o piele de leu pe membre de semi-zeu.

DUCELE

Cine eşti tu?

HADEVERH

Amantul fiicei tale, acela pe care ea l-a trădat cu Trombono.

DUCELE

Tu, amantul ei!! Excrement de broască râioasă! Ou de cuc roşu. Câne ras! Piei din faţa mea!

HADEVERH

Dimpotrivă, să ne unim amândoi. Voiu lua parte la răzbunarea ta.

DUCELE

Să mă unesc cu primul conrupător al fiicei mele, trădătorule!

HADEVERH

Luna se uneşte uneori cu vrăjitorii.

DUCELE

Ai dreptate. Dumnezeu fie cu noi!

(Ies amândoi)

ACTUL II

(O poiană. — Remella, Trombono, pe urmă un cerşetor bătrân).

REMELLA

Ah, vrednice senior, unde mă duceţi?

TROMBONO

Fii liniştită, doamnă, suntem încă departe de locul unde ne vom găsi în siguranţă. Arcaşii tatălui vostru bat crângurile, stârnind spiritele care dănţuesc în aburii Aurorei.

(Apare un bătrân cerşetor)

CERŞETORUL BATRAN

Păsările cerului, bufniţa să nu vă sperie!

TROMBONO

Indărăt!

REMELLA

Trombono, ia seama! Moartea e în preajma noastră..

CERŞETORUL BATRAN

Ah, fiica ducelui! Răpitor infam! Sunt servitorul credincios trimis pe urmele voastre; vă cunosc, căci am ochi în cap.

TROMBONO

La mine duhuri ale tatălui meu!

(Apare un urs. Cerşetorul bătrân e fugărit de urs).

TROMBONO

Aşa pier toţi aceia cari se împotrivesc avântului înflăcărat al amorului.

(Ies)

ACTUL III

Scena I

(O câmpie. Alarmă. Lupte mici. Retragere. Intră ducele cu oastea lui).

DUCELE

Vreau să beau lacrămi de cerb într'o cupă din jumătatea unei scăfârlii! Ah, visul şi raţiunea! Unul deasupra celuilalt sau unui sub altul? Taină nepătrunsă a naturii!

UN SENIOR

Durerea să-i fi slăbit oare judecata?

DUCELE

Mizerabil Trombono! Plămânii să-i putrezească şi scursul urechilor să-i pătrundă în gură şi să-l otrăvească!.. Simt că îndoita bătaie a inimei mele este ca doi vâslaşi cari plutesc între ţărmurile dezonoarei şi ale mâniei.

(Iese cu armata)

Scena II

(O altă parte a câmpiei. Intră Trombono şi Remella)

TROMBONO

Nu pierde speranţa, Remella. Soarta, care este o bună menajeră, va ţese pentru tine zile fericite din mătasea ei cea mai moale. Armata nu ne caută de partea asta. In această mantie de culoarea furtunii, nimeni nu te va recunoaste.

(I-o pune in spate)

REMELLA

Eşti un fiu al Providenţei, scumpe Trombono.

TROMBONO

Şi tu, suavă Remellă, podoaba firmamentului!

(Ies amândoi)

ACTUL IV

(In faţa zidului unui oraş. Intră arhiepiscopul de York şi câţiva seniori)

ARHIEPISCOPUL DE YORK

Să ne grăbim. Mizerabila oaste a regelui Franţei a părăsit Parisul de o oră. Ea se îndreaptă încoace să se lupte cu a noastră. Va fi aici în astă seară. Mai au încă sânge de pierdut. Veţi uda brazdele bătrânei Englitere. Simt nevoia să-şi scuipe dinţii. Aceşti oameni sunt slabi — parcă ar fi caii unui berar. Noi care suntem printre cei dintâi născuţi ai Egiptului îi vom fasona. Fiţi iertaţi cu toţii dinainte!

UN SENIOR

A vărsat tot asupra noastră. Iată-ne ca nişte acvile pline de eroism.

(Ies. Intră Hadeverh cu un pusnic)

HADEVERH

Vorbesc limba de lângă inimă. O furtună vâjâie în pieptul meu. I-ai văzut?

PUSNICUL

Am închis porţile turnului şi credincioşii supuşi ai regelui au de gând să-şi arate lealitatea printr'o strălucită revanşă.

HADEVERH

Mulţămesc.

(Ii crapă ochiul stâng cu pintenul drept, il omoară şi iese)

ACTUL V

(Pe malul mării. Furtună)

DUCELE

Pe gâtlejul meu! Afurisenie! Iată răsplata! Vârtejuri ale uraganului! Valuri cu crâncene guri verzi! Fulgere teribile! Sfâşiaţi aerul acesta în care am trăit până acuma, biciuiţi-l, pedepsiţi-l pentru că a îngăduit asemenea lucruri. Şi tu, pământ blestemat, deschide-te ca să înghiţi pe cel mai nenorocit dintre copiii tăi!

(Intră Remella şi Trombono)

REMELLA

Cerule! Ducele... tatăl meu!

DUCELE

De ce ochii mei n'au devenit puchinoşi inainte de a-mi arăta astfel de privelişti!

(Intră Hadeverh şi doi asasini)

HADEVERH

Trombono, ai să plăteşti perfidia ta! Ucide, ucide!

PRIMUL ASASIN

El îi, monseniore?

HADEVERH

Iată-l.

(Il omoară)

AL DOILEA ASASIN

Cred că merlanul e răscopt pe masă 1)

REMELLA

Oroare! Intreită oroare. Iată, nelegiuitule!

(Il loveşte)

HADEVERH

Vai o să mă culc cu mama mea, pământul.

(Işi dă sufletul)

REMELLA

Ochiul cel mai mic al lunei
A copt vrăjitoarea.
Iată pentru ce puiul de gangur
Are să întoarcă oala.

(Iese cântând)

DUCELE

Fiica mea şi-a pierdut mintea, Infern!

(Se omoară)

Traducere de D. P.

Intre scriitori

Lui Caragiale îi plăcea să imite vorba moldovenească. Era de altfel singurul bucureştean care putea pronunţa pe *c*, aşa cum îl pronunţă moldovenii, fără să-l confunde cu ş.

Intre acei cari îl impresionaseră în chip deosebit cu felul de a vorbi moldoveneşte, era şi Iorgu Exarcu de la Bacău.

Cuconu Iorgu Exarcu era una din cele mai originale figuri din lumea politică liberală de pe la 1890—1900. Scurt şi cam gros, mergea foarte ţanţoş—vrând să se ţie totdeauna drept. Din această pricină se lăsa chiar puţin pe spate. Vorbea tare — foarte tare—parcă numai cu surzi ar fi avut aface. Fusese prefect, primar, deputat şi senator în mai multe rânduri şi era prieten cu Mitiţă Sturza. A murit pe la 1908.

Caragiale îl imita foarte bine pe Cuconu Iorgu — la mers şi la vorbă.

Odată guvernul liberal voia să aducă un proiect de lege pe care-l combătea opoziţia. Atunci gazetarii îi cerură părerea şi lui Exarcu, dacă e bine sau nu să se voteze asemenea lege şi ce crede el de foloasele ei.

Aici Caragiale începea să ia înfăţişarea lui Exarcu, scoţând pântecele înainte şi umblând prin odaie ca şi când ar fi fost dus la braţ — de o parte şi de alta — de doi gazetari.

— Şi ce crezi mata, Coane Iorgule, n'ar fi bine să se amâie legea?

Conu Iorgu răspundea tot prin gura lui Caragiale:

„Noi nu ne-om pute prononsa, nici antama vo discusiuni, păr'ce onor guvern nu va vini cu espuneri di motivi al proiectului".

Şi Caragiale sfârşea totdeauna râzând de această mixtură franţuzească-moldovenească, particulară boierilor de dincolo de Milcov.

Se ştie că Delavrancea a murit la Iaşi în vremea războiului. In ziua înmormântării, la biserica Banu, unde era expus mortul — venise lume multă, mai ales dintre intelectualii aşezaţi în a doua capitală a Moldovei. Printre ei era şi Vlahuţă care era prieten intim cu Barbu Delavrancea.

Pe când Vlahuţă stetea în biserică, aproape de sicriu, un colonel veni lângă dânsul şi, fără să-l cunoască, îi zise:

— Va să zică muriră şi săracul Vlahuţă!

Vlahuţă se uită lung la colonel şi nu zise nimica.

Colonelul auzise că murise un literat dar nu ştia bine cine anume.

1) Joc de cuvinte netraductibil în franţuzeşte.

TRISTAN BERNARD

Strategie chinezească

Guvernul chinezesc primind dela o fabrică de arme europeană trei sute de mii de puşti model nou, le-a împodobit pe fiecare cu câte trei clopoţei. Şi aşa, într'o dimineaţă, pe la sfârşitul lui Septembrie, nouă sute de mii de clopoţei sunară şi răsunară în şesul larg din Lao-Tsin.

Generalisimul Hang-Hang, urmat de strălucita lui escortă, se sui pe o colină înflorită şi se găti să dee semnalul luptei.

Printre reporterii amestecaţi în escortă, se găsea şi amicul meu Saladier, redactorul militar dela ziarul *Crescătorul de albine*. Urmărea operaţiunile cu atât mai mare interes cu cât nu pricepea nimic din strategia chineză.

Generalul Hang-Hang ridică sabia lui bicuspidă şi strigă:

„Yu-Ci!"

Asta însemna:

„Al optsprezecilea escadron din regimentul al douăzeci şi doilea ,în massă.... marş!"

Comanda „Yu-Ci!" fu repetată de generalul Ti-Tzing, pe urmă de generalul Tao-Pe, apoi la nesfârşit de către ceilalţi şefi de corpuri. Trupele se mişcară şi nouă sute de mii de clopoţei zăngăniră iarăş în câmpie.

Hang-Hang strigă apoi cu glasul lui puternic:

„Nao-Cin!"

Ceeace voia să zică:

„Pe dreapta cavaleriei în trăgă...tori!"

Generalii repetară după dânsul: „Nao-Cin!" şi întreaga armată se aşeză în rânduri de bătălie dealungul râului Hu-Hu-Han, faţă 'n faţă cu armata japoneză.

In momentul acesta, amicul meu Saladier stătea lângă generalisim. Un fir de colb intră în narea dreaptă a susnumitului Saladier şi îl făcu să strănute cumplit (Hapci!).

Atunci generalii Ti-Tzing şi Tao-Pe strigară:

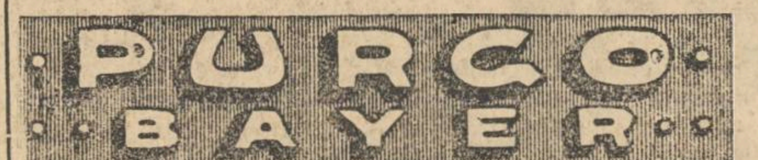
„Hap-Ci!"

Toţi ceilalţi şefi de corpuri repetară şi ei: Hap-Ci! şi până s'apuce Hang-Hang să dee o comandă contradictorie, armata făcu un ocol care o aduse drept subt focul artileriei japoneze. Cât ai clipi, treizeci şi cinci de mii de Chinezi acoperiră câmpul luptei.

Restul oastei se retrase. Cei treizeci şi cinci de mii de Chinezi morţi rămaseră singuri pe câmpie. Toţi aveau cozi frumoase pentru ca îngerul chinezesc al morţii să-i poată uşor transporta pe lumea cealaltă.

Dar îngerul chinezesc al morţii făcu greşeala să nu se prea grăbească şi fu întrecut de Harvag, Jim et Comp., negustori de păr din Shangai, care sosiră la faţa locului cu o echipă bună şi cu nişte tumbarale şi tăiară în linişte treizeci şi cinci de mii de cozi.

Traducere de D. P.



Biblioteca „DIMINEAŢA"

Director: IOSIF NADEJDE

No. 1 M. SADOVEANU
RAZBOIUL BALCANIC
Note din timpul războiului care a fost preludiul groaznicului măcel mondial

No. 2 I. AGÂRBICEANU
DIAVOLUL
Nuvele şi schiţe

No. 3 P. I. JOUVE
SPITALUL
Unele din suferinţele războiului reflectate în mintea unui scriitor nou care a luat parte la lupte. Traducere de *Victor Ion Popa*

No. 4 GERARD DE NERVAL
MANA VRAJITA
Povestire fantastică de pe vremea proceselor împotriva vrăjitoarelor. Traducere de *Eugen Boureanul*

No. 5 OSCAR WILDE
CRIMA LORDULUI ARTHUR SAVILE
Povestire captivantă în care se reflectă toate însuşirile strălucitului literat englez

No. 6 A. de HERZ
ŞEFUL GARII
Nuvele scrise cu un umor irezistibil

No. 7 GLEB USPENSKI
LACUSTELE
Povestiri caracteristice pentru talentul puternic al unui sciitor care a exercitat o mare influeţă asupra societăţii ruseşti din ultima jumătate a veacului trecut. Traducere de *M. Sevastos*

No. 8 GALA GALACTION
TOAMNE DE ODINIOARA
Preţioase produse literare ale unui spirit pătruns de cea mai largă şi mai curată dragoste de oameni

No. 9 EDGAR POE
FANTEZII HUMORISTICE
Povestiri pline de ironie, de umor, de *comic* adevărat cari prezintă cititorilor români pe scriitorul american sub un aspect nou. Traducere de *Ion Dragu* şi *Radu Drăgescu*

No. 10 REMY DE GOURMONT
SECRETUL LUI DON JUAN
Minunate tălmăciri făcute de Th. Solacolu din opera unuia din cei mai originali şi mai profunzi scriitori francezi

No. 11 GH. BRĂESCU
NUVELE
Apărut de curând în literatură, d. Brăescu şi-a cucerit repede un loc de frunte printre scriitorii noştri veseli

No. 12 G. GALACTION
VIAŢA LUI M. EMINESCU
Cea mai complectă biografie a marelui poet

No. 13 H. de BALZAC
ADIO
Povestire patetică a unei întâmplări nespus de impresionante. Traducere de *Alice Gabrielescu*

No. 14 ALBERT SAMAIN
XANTIS sau VITRINA SENTIMENTALA
Trei nuvele pătrunse de o poezie delicată şi scrise de o graţie desăvârşită. Traducere de *Mihail Carp*

No. 15 H. SANIELEVICI
LA MONTMORENCY
Insemnări din călătoriile prin Occident ale unui intelectual de rasă care e în acelaş timp un literat distins

No. 16 V. BLASCO IBANNEZ
IMPRUMUTUL RAPOSATEI
Una din cele mai caracteristice povestiri ale scriitorului spaniol cu reputaţie mondială

No. 17 ANATOLE FRANCE
DOMNIŞOARA ROXANA
Nuvele în cari se resfrânge tot spiritul şi toată ironia marelui literat. Traducere de *N. Davidescu*

No 18 ANTON BACALBAŞA
DIN VIAŢA MILITARA
Foarte interesante povestiri ale unui scriitor pe nedrept uitat

No. 19 ŞTEFAN PETICA
VERSURI
Toate poeziile unui cântăreţ care a fost premergătorul curentului nou în poezia românească

No. 20 BOJENA NIEMŢOVA
ZANA APELOR
Câteva din cele mai frumoase poezii aflate în literatura ceho-slovacă. Traducere de *Abatele Zavoral*

No. 21 ION DONGOROZI
SURPRIZA
Nuvele şi schiţe scrise de un scriitor tânăr care închide în povestiri sobre admirabile daruri de observaţie şi de analiză sufletească

No 22 SANDU TELEAJEN
POVEŞTILE LUI HINU ION
— Schiţe şi amintiri —
Cu d. Sandu Teleajen literatura românească a dobândit un povestitor de rasă, ale căruia scrieri totdeauna interesante, au şi farmecul special al graiului muntenilor din ţara de dincoace de Milcov

No 23 JACK LONDON
OMUL CU OBRAZU 'NCRUSTAT
Prima traducere în româneşte din vasta operă a unui scriitor american. Rareori s'a putut citi ceva mai impresionant ca povestirile din viaţa căutătorilor de aur de prin Alaska, cuprinse în acest volum

No. 24 I. CIOCÂRLAN
FLAMANZII
— Cinci nuvele —
Flămânzii, Pe drum, Prietenii, Femeia care se închină şi Izvodul morţei, toate din viaţa necăjită şi totuş cu multe aspecte pitoreşti a poporului dela ţară

No. 25 EUG. BOUREANUL
LUPII
Pagini de cronică în cari autorul a cuprins un roman impresionant din viaţa boerilor de odinioară. Interesant ca subiect, romanul e tot aşa de interesant ca puritate şi mlădiere de limbă

No. 26 I. H. ROSNY
O SARUTARE
Nuvela care dă titlul volumului cum şi celelalte nuvele cari o urmează, alcătue o selecţie minunată din opera celor doi scriitori, amândoi membri ai Academiei Goncourt, cari sunt socotiţi astăzi ca cei mai buni povestitori din literatura franceză. Traducere de *M. Carp*

No. 27 AL. CIURA
HOMUNCULUS
Publicând acest volum de povestiri, biblioteca „Dimineaţa", cu răspândirea ei largă, face cunoscut în toată ţara numele unui scriitor de peste Carpaţi, care păstrează în scrierile sale de o nobilă inspiraţie în graiul ardelenesc şi sufletul ardelean

No. 28 LEON TOLSTOI
VIAŢA MEA
—Povestirea unei ţărănci din Rusia— Extraordinar roman, pe care Tolstoi l'a prezentat ca opera unei simple ţărănci fără învăţătură, corectată numai de dânsul. Publicarea ei a stârnit atâtea discuţii, încât tălmăcirea ei în româneşte se impunea

No. 29 N. BATZARIA
PRIMA TURCOAICA
Schiţele orientale din acest volum vor avea de sigur procesul celorlalte scrieri cari au făcut din d. N. Batzaria unul din cei mai populari scriitori de astăzi

No. 30 JEAN JAURÈS
PATRU CUVANTARI
In aceste cuvântări alese printre cele mai caracteristice discursuri ale marelui frământător de idealuri şi răscolitor de suflete, se oglindesc întreg şi estetismul superior şi intelectualitatea fină, şi cugetarea profundă, şi temperamentul tumultos al celui mai strălucit reprezentant al elocinţei moderne. Traducere de *D. I. Suchianu*

No 31 HANS HEINZ EVERS
PAIAJENUL
Scrisă în genul povestirilor fantastice, sesizantă şi adânc turburătoare povestirea aceasta e poate lucrarea cea mai caracteristică a lui Hans Heinz Evers, care e, incontestabil, cel mai popular scriitor al Germaniei de astăzi

No. 32 GOETHE
FAUST
— Tragedie —
Traducere de *Iosif Nădejde*
Capodera literaturei germane şi una din capodoperile literaturei universale. Pentru a putea reda întocmai fondul filozofic al poemei cu toate nuanţele lui subtile, traducătorul a întrebuinţat proza. Goethe însuşi preţuia traducerile în proză celor versificate, de oarece — spunea el — „ceeace produce o impresie mai adâncă şi lucrează cu mai multă putere asupra moralului nostru, e ceea ce rămâne din poet într'o traducere în proză"

No. 33 I. PETROVICI
AMINTIRILE UNUI BAIAT DE FAMILIE
Cu lucrarea aceasta, pătrunsă de un intelectualism fin şi de un pitoresc din cele mai atrăgătoare, distinsul universitar I. Petrovici îmbogăţeşte cu un adaus preţios literatura amintirilor care e gustată astăzi tot aşa mult ca şi aceea a notelor de călătorie

No 34 THOMAS MANN
TRISTAN
Thomas Mann, astăzi poate cel mai viguros scriitor german, care pentru întâia oară apare în traducere românească, a închegat în „Tristan" o impresionantă idilă de dragoste nefericită într'un sanatoriu de tuberculoşi. E o pagină de o rară putere, cu culminaţiuni de emoţie, care atinge măestria capodoperei

No. 35 NATALIA NEGRU
AMAZOANA
Culegere de eseuri scrise cu o artă specific feminină; pline de poezie şi de avânt, tot aşa de interesante prin coprinsul ca şi prin forma lor

CARȚI ȘI REVISTE

CH. DROUHET: „V. ALECSANDRI ȘI SCRIITORII FRANCEZI"

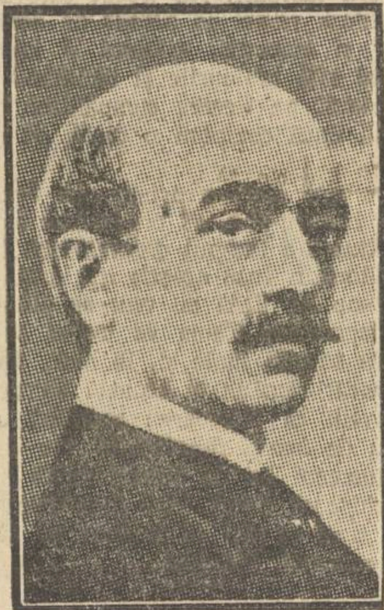
Editura „Cultura Națională", București, 1925

Cartea d-lui Charles Drouhet despre „Vasile Alecsandri și scriitorii francezi" inaugurează, la noi, seria cercetărilor de literatură comparată. Inceputul, e drept, l'a făcut Pompiliu Eliade cu studiul său despre Gr. Alexandrescu, publicat pe vremuri în „Revue des deux mondes". Aparatul științific modern însă, aparține d-lui Drouhet.

Studiile de literatură comparrată sunt, de altfel și în apus, încă la începuturile lor. O revistă în limba franceză: „Revue de littérature comparée", condusă de profesorii F. Baldeusperger și Paul Hazard, se află numai în al cincilea an de apariție.

Adunându-și fragmentele de studiu publicate mai înainte în revistele „Viața Românească" sau „Viața Nouă" d. Charles Drouhet dă astfel o lucrare complectă, care privește deaproape toată opera lui Vasile Alecsandri. A încerca un asemenea studiu asupra poetului Mihail Eminescu, n'ar fi un lucru tocmai ușor. Afirmația aceasta o facem bazați pe recunoașterea ideologiei înalte pe care Eminescu a fixat-o în versurile lui, ceeace reclamă din partea cercetătorului, mai întâi de toate, o vastă cultură filozofică, pentru a putea urmări, cu temeinicie, înrâuririle pe care le-au lăsat asupra poetului, diferitele principii metafizice sau sisteme de cugetare. Alecsandri a trăit însă într'o vreme mai aproape de începuturile noastre literare, și a fost unul din suținătorii curentului sau fenomenului de imitare și apoi de asimilație a culturii și literaturii apusene. Și prin toate acestea problema influențelor franceze primite în opera sa, permite a fi elucidată.

In partea întâi a lucrării sunt arătate influențele franceze în poeziile lui Alecsandri. Accentele lirice din poezia acestuia sunt luate din poezia lui Lamartine și Théophile Gauthier, și mai puțin din V. Hugo, de a cărui inspirație Alecsandri se folosește exclusiv, în poezia epică. Teme, situații și episoade identice, compoziție și procedee identice. Comune sunt chiar și cele mai multe efecte de versificație. Dacă originalitatea poeziei lirice îi este contestată, în afară de pasteluri, în poezia epică Alecsandri rămâne, cu tot noianul influențelor, poet original. „Alecsandri — spune d. Drouhet — a naționalizat elementele luate dela Hugo; cântecul acestuia l'a transpus pe o altă cheie, i-a dat o tonalitate necunoscută romanticului francez; patriotismul care însuflețește poemele sale a schimbat nuanța ideilor morale, a dat alt înțeles „temelor" literare și a modificat înfățișarea personagiilor împrumutate, așa încât opera sa epică, care purcede în privințe atât de felurite și într'un chip așa de puternic dela o operă streină, e, în liniile sale generale, o operă românească."



V. Alecsandri

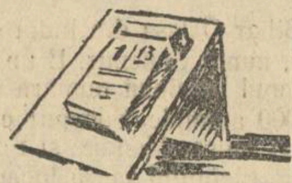
Aceleași cuvinte le-am putea spune despre teatrul lui Alecsandri, care formează, în cercetarea autorului, a doua parte a studiului. Desfășurat după o sumă de modele streine, localizat sau imitat, teatrul lui e îmbrăcat în haină românească. „Cucoana Chirița", de pildă, a isvorât din trei comedii franțuzești: „Les provinciaux à Paris" de Picard, „La Comtesse d'Escarbagnes" de Molière și „Les folies amoureuses" de Regnard. Vodevilurile au technica și situațiile comice din producția similară a unui Désaugiers, Bayard, Théaulon sau Scribe; „Boeri și Ciocoi", departe de a fi inspirată crezut un timp, își are originea în comedia socială a lui după romanul lui Filimon („Ciocoii vechi și noui"), cum s'a Emile Augier, din „Le Fils de Giboyer" sau „Les Effrontés."

Alecsandri a făcut acelaș lucru, pe care l'a făcut și cu dramele în versuri: a luat eroii, principali sau secundari, cu situațiile și caracterul lor, i-a modelat după cerințele atmosferei naționale și în concordanță oarecum, cu faptele noastre istorice. Iată dece „Despot Vodă", produsă după lectura și studierea teatrului istoric al lui V. Hugo (Cromwell, Ruy Blas sau Marion Delorme), cu acelaș subiectivism romantic, este o dramă românească, remarcabilă prin valoare literară sau technică, dar redusă ca valoare artistică, din cauza lirismului care, pornit dela „preocupări prezente vibrează pentru lucruri, idei și oameni din trecut".

„Toute notre imagination est faite de souvenirs". Pornind dela propozițiunea aceasta a lui Anatole France, d. Drouhet arată că despre invențiunea literară nu trebue să ne facem o idee falsă sau anachronică. „Nu trebue să ne facem despre originalitatea o concepție prea materială. Spiritul omenesc nu imaginează decât cu elemente luate din realitate și totuși scriitorul are posibilitatea, cu amintirile ce i le-au lăsat împrejurările vieții sale și cu acele ce i le-au lăsat lecturile sale, să facă o operă originală". Aceste „amintiri", însuflețite de o sensibilitate personală, capătă prin transformarea la care sunt supuse o semnificație nouă, modificată cu datele experienței proprii, care o apropie de cadrul în care sunt transpuse pentru ca opera să poată fi originală. Dealtfel între invenție și originalitate nu există nici un fel de raport de cauzalitate.

Cu un foarte bogat material informativ și cu o limpede înțelegere a operelor supuse lucrărei de comparație, studiul d-lui Charles Drouhet oferă un interes psichologic și literar și deschide pentru istoria noastră literară preocupări noui, mai ales pentru acea parte care aparține generației entuziaste a lui Vasile Alecsandri

GEORGE BAICULESCU



MIȘCAREA LITERARA (18—25 Iulie). — In acest număr, d. F. Aderca îl intervievează pe d. Corneliu Moldovanu. Mai întâiu interviewatul este prezentat de un desen al d-lui Marcel Iancu. Cum însă desenul este acoperit de un painjeniș de linii: parcă s'a jucat un copil cu creionul pe de-asupra „pozei", — d. Aderca s'a simțit obligat să complecteze portretul.

Astfel aflăm că trăsătura caracteristică a d-lui Corneliu Moldovanu este voința. Păcat că această voință n'a fost întrebuințată în alt domeniu decât în cel literar...

D. Corneliu Moldovanu a scris „câteva marmoreene strofe, câteva înfățișări de bronz". N'a dat însă „o mare creație epică, amplă și universală în cuprins", — și n'a dat-o din două pricini: mediul istoric și criticii naționali. In luptă cu istoria, d. Moldovanu n'a ieșit biruitor decât în parte. Intr'adevăr, — spune interviewerul, — „când întâmplarea a voit ca poetul nostru să cadă în miezul unui subiect universal, a creat o capodoperă. E *Cântarea Cântărilor*". Aceasta nu-i o simplă traducere, ci „o creație personală"... „e primul fragment din Biblie care se încorporează organic literaturii române". D. Corneliu Moldovanu ar fi deci cointeresat cu însuși Dumnezeu, făcându-i „marț" pe toți acei care și-au luat drept asociați pe Goethe, Molière, Sofocle, Eschil, Homer, etc... Regretăm doar că întâmplarea l-a protejat numai odată în viață: poate unde-i un singur Dumnezeu... Ce-ar fi ajuns d. Corneliu Moldovanu dacă ar fi fost Grec sau Roman...

D-sa ne previne că a împlinit douăzeci și cinci de ani de activitate literară — dar că refuză „cu indignare" orice gând de jubileu. Cochetăria cu care este spus acest lucru, marcat cu discreție de d. Marcel Iancu cu un șfichiu prins în vârful buzei, ne face să credem că, dacă am insista mai mult, l-am putea duce de subsuori pe sărbătorit până la sala banchetului: d. Corneliu Moldovanu ar întoarce capul în dreapta și în stânga, cu o mină dezolată, — dar în cele din urmă ar ceda... Așa se sfârșesc toate rezistențele...

D. Corneliu Moldovanu își înșiră meritele literare: A debutat la 12 ani. La 14 ani, d. D. Nanu i-a și descoperit talentul. De-atunci și până acum, poetul — „fără să facă nici un compromis cu convingerile" — a trecut pe la „România Muncitoare", „Sămănătorul", „Convorbiri Critice" și „Viitorul"... Este vorba de-o intrasigență în succesiune.

D. Corneliu Moldovanu a fost unul din luptătorii naționaliști din 1906, care au asigurat „triumful costumului național". A luptat ca să distrugă „boema literară" și a reușit. „Am căutat să dau scriitorului român o funcție socială nobilă", — spune d-sa. Și i-a dat-o.

Ce mai vreți dela d. Corneliu Moldovanu? D-sa și-a făcut cu vârf și îndesat datoria, dând „scriitorului român o funcție socială nobilă"...

O singură părere de rău îi chinue inima: N'avem critici! „Critica, — sfârșește d-sa, — e o operă colectivă, și niciunul din criticii oficiali nu vine la Capșa să-și verifce, să-și complecteze și să-și șlefuiască gustul. Avem un singur critic real: Capșa!"

Mă rog, ce-i aceia: critic oficial? Știam că există agent de schimb oficial... Dar „critic oficial"? Sau poate unii scriitori, respectuoși față de autorități din diverse motive, au introdus și în chestiile de breaslă acest cuvânt ca un omagiu adus oficialității...

Apoi nu înțelegem de ce critica-i o „operă colectivă". Jules Lemaître a fost expresiunea cafenelelor de bulevard? Mihailovski — expresiunea crâșmelor rusești?

Critica nu-i o întreprindere în nume colectiv. Ea-i prin esență individuală. Colectivă-i Capșa, colectivi sunt Moșii... Dar asta nu se chiamă critică, ci mahalagism literar sau nu... după cartier și după persoanele care discută în jurul șvarțului sau a mititeilor. — *M. Sv.*

* * *

LA REVUE DE FRANCE (No. 13, 1925). — Publică în fruntea numărului câteva scene inedite dintr'o lucrare dramatică a lui Edgar Poe: „Politien", a cărei acțiune se petrece în Roma secolului al XVI-lea. Fără să fie o lucrare întreagă, fragmentele acestea de tragedie pot totuș să evidențieze concepția și, în parte, realizarea ei.

Urmărim ancheta deschisă de Jean Laporte asupra crizei profesiunilor libere". Am văzut din numărul trecut, cel dintâi răspuns, acela al scriitorului și poetului Paul Valéry; astăzi sunt redate răspunsurile unora dintre romancieri, poeți și dramaturgi. Marcel Prevost arată starea nenorocită pentru scriitorul francez care domnea în anii 1885 și 1890, și ajunge la părerea că astăzi literatura, chiar dacă e lipsită de cele mai multe ori de sufragiul publicului, cunoaște consacrarea premiilor, care aduce scriitorului un ajutor material apreciabil. Revistele însă plătesc foarte puțin, aproape ca în epoca dinainte de răsboiu.

Dacă pentru proză lucrurile stau astfel, în teatru domnește o criză mai accentuată. Organizația teatrelor, spune Robert de Flers, și-a schimbat, în zilele noastre, caracterul. Nu mai sunt trupe regulate, nu se mai găsesc ca altădată actori atașați în mod permanent de o mișcare teatrală. Angajați pentru o anume piesă, ei își caută, când piesa a fost scoasă de pe afiș, o anagajare aiurea. Aducând în discuție problema tinerilor autori dramatici, de Flers crede că niciodată n'a avut Franța atâtea talente printre tinerele elemente.

Poezia are ș iea o criză a ei, mai accentuată decât acea a tuturor profesiunilor. Un distih prozaic dar suggestiv spune doar mai mult decât am recunoaște noi:

Pégase est un cheval qui porte
Les grands hommes à l'hôpital...

In răspunsul lui, Abel Bonnard vede criza și încearcă a o discuta. Răspunsul Contesei de Noailles însă nu vede chestiunea tocmai atât de tulbure. „Imi vorbiți — spune scriitoarea — de greutățile pe care poeții de azi le întâlnesc pe la diferitele edituri. In ceeace mă privește n'am întâmpinat niciodată, nici chiar în epoca debutului, greutăți cu publicarea versurilor mele"...

Doamna Contesă de Noailles trebue însă să recunoască un caz cu totul special.

Trecem dar dela această chestiune și rămânem asupra părerilor exprimate în privința poeziei noui: „Elimin, mai întâi, pe adepții școlilor extremiste, cari nu pot fi calificați decât drept nebuni; și nebunii după părerea mea, nu interesează în nici un fel. Elimin apoi pe toți făuritorii de vers liber, din rațiunea că versul liber „nu mai e vers"... După d-na Contesă de Noailles pare că Franța de azi n'are nici un talent original.

Să fie oare în Franța o atât de mare criză a poeziei?!



LES MARGES (No. 132, 1925). — Incă din epoca în care cea dintâi piesă (L'Envers d'une Sainte) a fost reprezentată de trupa Teatrului liber (1892), François de Curel a ocupat, printre autorii dramatici, un loc aparte. De câte ori e vorba să se completeze programul unei stagiuni sau de a i se ridica nivelul, se face apel la teatrul lui Françoi de Curel.

Articolul lui Michel Puy caută să lămurească această favoare excepțională ce se face autorului. Ceeace caracterizează personalitatea lui François de Curel, este bogăția imaginațiunii sale și docilitatea cu care știe să culeagă sugestii. Impins către subiecte înalte, către situațiuni rare, el n'a exercitat niciodată, în mod continuu, facultatea lui critică asupra lecturilor sau spectacolelor la care asista. Doritor de a se distra, decât de a urma un drum determinat în vederea lucrărilor sale, s'a mulțumit totdeauna cu lecturile pe care întâmplarea i le pune în mână. Combinațiunile de evenimente, lupta dintre idei, ipotezele ce se nășteau din ele, au fost înmagazinate în memoria lui și au constituit o rezervă de materiale, cu ajutorul cărora François de Curel și-a construit cea mai mare parte din piesele sale.

Teatru de idei, teatrul lui François de Curel este rezultatul unei meditări adânci. „Intr'o zi, scrie el în prefața volumului „L'Ame en folie", — observ că o idee, de aparență întrucâtva neînsemnată, mă obsedează cu o ciudată persistență; curând se insinuiază prin tentaculele misterioase până la emoțiile ce m'au distrat în timpul unei luni de inerție, le ia cu sine și le aduce la lumină. O nouă dramă se adaugă operei mele"... Ajungem astfel la prepararea internă a operei, la ceeace spunea odinioară Caragiale, că personagiile vin și-ți vorbesc, arătându-ți drumul pe care trebue să-l urmezi.

Dar când citești cele șase volume de teatru ale lui François de Curel, adaugă Michel Puy, înclini să crezi că omul este superior operei. Piesele interesează prin temele lor, prin motivele lor de reflexie. Cu mari însușiri de inteligență, de humor și de invenție, François de Curel rămâne un amator. Aptitudinea de a alege, de a exercita o autocritică și de a-și constitui o disciplină proprie, autorul n'o are. In toate piesele lui este foarte mult hazard. Pasiunea care-l împinge spre lucruri mari nu e însoțită de voința binedeterminată de a transporta ideile pe un plan artistic.

Cărui fapt se datorește așa dar această popularitate? Unuia singur, care nu e de mică însemnătate: François de Curel este unul dintre cei mai originali autori de teatru.

* * *

REVUE DES ÉTUDES HONGROISES ET FINNO-OUGRIENNES (II, 2—3). — Apare sub auspiciile Academiei ungare, de două sau de trei ori pe an, cu foarte mari întârzieri. Numărul acesta dublu — de pildă — a apărut cu o întârziere de aproape un an de zile.

Ceeace poate fi interesant pentru noi în acest număr, este articolul lui Alexandru Eckhardt despre „Originile danubiene ale lui Ronsard". Se știe de toată lumea că Ronsard e socotit de origine român, ungur, sau bulgar. Toată încurcătura aceasta a făcut-o înseși versurile poetului, iarăș cunoscute pentru cei pe care problema aceasta i-a interesat:

Or, quant à mon ancestre, il a tiré sa race
D'où le glacé Danube est voisin de la Thrace;
Plus bas que la Hongorie, en une froide part...

Studiind istoricește și filologicește chestiunea și cercetând toate isvoarele posibile, Eckhardt ajunge la următoarea concluzie: „Strămoșul lui Pierre de Ronsard nu era nici român, nici ungur, nici bulgar, nici german, ci mai de grabă un descendent al vreunui cruciat francez de origine joasă, stabilit prin apropierile Bizanțului.

Astfel cum o îmbracă Eckhardt problema are toate șansele de câștig. In tot cazul, problema ar putea fi privită și de istoricii sau filologii noștri.

La „Cronică", Gyula Miskolczy și Dezsö Pàis, polemizează cu d. N. Iorga. — *George Baiculescu.*

Adeverul DIMINEAȚA
BONUL CĂRȚII

A Apărut
LECTURA No. 25
„Floarea literaturilor străine"
Carlo Bertolazzi
CRIMA
— O SPLENDIDĂ ȘI AMUZANTA SATIRĂ —
In românește de ȘT. VOITECH
Numai 3 lei — scrierea complectă
La toți chioșcarii și librarii

Vasile Alecsandri și scriitorii francezi

— CONCLUZIE —

Dacă ne-am așeza din punctul de vedere al lui Alecsandri pentru a judeca activitatea sa poetică și dramatică, am forma din producțiunile sale literare două loturi.

Unul din ele ar conține, cu excepțiunea comediei *Boieri și Ciocoi*, tot repertoriul său dramatic în proză, sau în proză amestecată cu cuplete, adică toate comediile, farsele, vodevilurile, monoloagele, dramele, tablourile și operetele sale, socotite de însuș autorul lor ca niște creațiuni efemere, destinate să umple cu spectatori în mare parte pe jumătate cultivați sala Teatrului Național de curând înființat la Iași și mai apoi pe acea a Teatrului din București. Pentru a se aprecia la justa lor valoare aceste lucrări dramatice, Alecsandri cerea el însuși să se țină seamă atât de imperfecțiunea limbajului teatral ce-i stătea la dispoziție și pe care izbutise să-l mlădieze și să-l subție, cât și de lipsa de educație artistică a primilor noștri actori.

Nu însă pe acest grup de lucrări dramatice se bizuia Alecsandri pentru stabilirea reputației sale de scriitor, dar pe culegerile sale de versuri, începând cu *Doinele* și sfârșind cu *Ostașii noștri*, pe comedia *Boeri și Ciocoi* prin care se încercase să pătrundă în regiunile comediei înalte și pe dramele sale în versuri, *Despot-Vodă*, *Ovidiu*, *Fântâna Blanduziei* care încheie lunga și fecunda sa carieră.

In scopul constituirii unui repertoriu național Alecsandri s'a adresat fără multă șovăire vodeviliștilor astăzi uitați care desfătau în a doua treime a secolului al XIX-lea publicul fără pretenție al teatrelor de pe Bulevardele Parisului: autorul *Cucoanei Chirița* se scoboară uneori până la farsele care înveliseră în timpul Directoriului și Imperiului o societate de curând ridicată de jos, se înalță alteori până la un Scribe, la un Labiche sau, dintre comicii epocei clasice, până la un Regnard și numai arareori ajunge până la Molière.

In schimb Alecsandri se arată mult mai dificil de îndată ce e vorba de a alege modele pentru producțiile literare pe care punea preț, pentru poeziile și dramele sale în versuri. De astă dată, autorii cari susțin inspirația sa, care-l călăuzesc și-l ajută, sunt marii romantici francezi: Lamartine, Victor Hugo, Théophile Gautier. Reminiscențele din dramaturgii clasici sunt puține la număr și privesc detalii numai ale pieselor sale în versuri, nu structura, nici ideile primordiale ale lor. Ecourile poeziei franceze anterioare romantismului sunt slabe în versurile sale, și poate, cum sunt cele ale poemelor lui Delille, înșelătoare. Din contra, concepția și ordonanțarea materialului în *Despot*, situațiile, caracterele și tonalitatea acestei piese reproduc pe cele ale dramelor lui Victor Hugo, după cum lirismul lamartinean, temele, imaginele și chiar expresiile *Meditațiilor* se întâlnesc în elegiile *Lăcrămioarelor* și ale *Mărgăritărelelor*, după cum motivele, coloritul și ritmul *Orientalelor* se găsesc în bucățile în care a înfățișat natura și amorul sub cerul Stambulului sau al Grenadei, și după cum concepția *Legendei veacurilor*, ideile poetice, personagiile și epizodurile epice au fost transpuse în *Legendele* sale.

E drept că romantismul acesta e superficial. Alecsandri s'a mulțumit cu aspectele cele mai ușor de prins din opera de tinerețe a lui Lamartine și n'a prețuit, fiindcă poate n'a putut să prețuiască, ce a ieșit din pana lui Victor Hugo după prima serie a *Legendei Veacurilor*... Melancolia lamartineană pogorînd asupra universului un val de ceață, printre care se desfac făpturile reveriei, iubirea eterată și suavă a amantului Elvirei, aplecarea generală a romanticilor, redată de *Baladele* lui Hugo, către plăsmuirile naive, grozave sau zâmbitoare, ale fanteziei populare, către figurile grotești sau blânde ce populează basmele, către datinele, eresurile și legendele oamenilor dela țară, evadarea cu mintea din realitatea de acum în epocile dispărute, cărora depărtarea în timp le conferă un farmec ce nu pot să-l posedă clipele ce le trăim — și alături de exotismul în timp, exotismul în spațiu, îndrăgostirea de peisagiile scăldate de soarele radios al Orientului sau de grădinile înflorite ale Alhambrei, evocarea priveliștilor senine ale Italiei, al căror nume armonios și sonor, consacrat de pictori și de poeți, trezește cortegiul suvenirelor prestigioase, dela Veneția lui Byron și Musset până la idilica Sicilie, punerea în relief a tot ce în moravurile țărilor cântate are colorit și vioiciune, a tot ce e surprinzător prin noutatea sau caracterul său, iată ceeace Alecsandri a reținut din romantismul maeștrilor săi.

N'a urmat însă evoluția geniului lor până în fazele ei cele mai interesante; n'a ascultat accentele cântărilor în care a străbătut personalitatea lor intimă de care numai cu vremea dânșii au luat cunoștință. Din ardoarearomantică a lui Lamartine, din entuziasmul sacru al unui suflet ce aspiră să cuprindă infinitul, din efuziunile unei sensibilități gata să se reverse și asupra întregului univers și asupra întregei omeniri pentru a întâlni până la urmă Divinul către care râvnește, din acele valuri de poezie ce răsfrâng idealurile generoase ale bardului care a slăvit *Revoluțiile* și care vestia înfrățirea utopică a tuturor neamurilor de pe glob, din poezia *Armoniilor*, a *Reculegerilor* sau a lui *Jocelyn*, n'a trecut nimic la Alecsandri. E drept că această poezie a rămas străină și celorlalți poeți ai generației scriitorului nostru, și că numai un Eliade Rădulescu și un Grigore Alecsandrescu din înaintașii săi imediați s'au încălzit de învăpăerea religioasă a lui Lamartine și au înălțat imnuri către Creator, lipsite însă de avântul care te transportă și de suflul care palpită în *Armonii*. E o religiositate liniștită, potolită, impregnată de bun simț, rațională, neromantică.

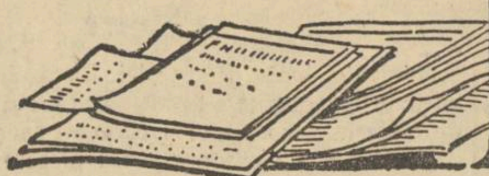
De asemenea nimic din *Contemplațiile* lui Hugo sau din seria a doua a *Legendei Veacurilor* n'a străbătut la Alecsandri. Revelațiunile înfricoșătoare pe care în singurătatea exilului său voluntar, în vecinătatea Oceanului imens, răscolit de furtuni, pe coastele abrupte ale insulelor anglo-normande, bătute de furia valurilor năprasnice, i le fac lui Hugo vocile tăinuite ale firii, mute pentru muritorii cari, spre deosebire de autorul lui *Ibo* sau al lui *Ce que raconte la bouche d'ombre* nu sunt niște „magi", niște tălmăcitori ai enigmelor și ai misterelor; viziunile profetice ale destinelor omenirii; metafizica nebuloasă prin care străfulgeră uneori adevăruri uimitoare; sau, în sfârșit, înfățișarea naturii în culori când livide, când posomorîte, într'un decor de coșmar, în care chiar lucrurile exprimă îngrijorarea și spaima, tot ceeace constitue esența romantismului lui Hugo, l-a lăsat pe Alecsandri indiferent.

In fond acel dezechilibru sufletesc caracteristic romanticilor, acea prăbușire a facultăților analitice și raționale în fața unei sensibilități aprinse până la frenezie, cum i se întâmplă lui Musset, și a unei imaginații ce ajunge la halucinațiile delirului, cum i se întâmplă lui Victor Hugo, sunt stări sufletești pe care Alecsandri nu putea să le încerce. Sensibilitatea sa, lesne mișcată și vie, adâncește puțin și nu se frământă mult. Imaginația sa, capabilă de invențiuni de detaliu, în stare să schițeze cu ajutorul elementelor din realitate sau cu cele furnizate de lecturile sale siluete pline de haz sau figuri expresive — de o expresivitate mai ales comică —, nu se avântă niciodată departe de realitate, nu caută și nu vrea s'o transforme pe dea'ntregul, s'o prefacă, să i se substitue. E o imaginație potolită și cumpătată, iubitoare de rânduială și, ca și sensibilitatea lui, plină de măsură și de tact.

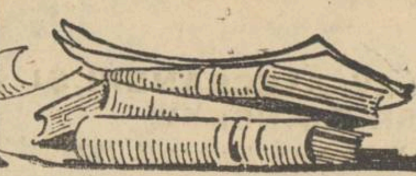
Să nu facem însă poetului o vină că i-au lipsit însușirile prin excelență ale romanticilor și să-i purtăm recunoștință pentru desfătarea pe care ne-o procură trăsăturile distinctive ale naturii sale: vioiciunea, grația, eleganța, spiritul, frăgezimea și prospătatea impresiilor, naturalul și ușurința expresiei care îmbogățesc, variază și înfrumusețează materialul cam uscat oferit de facultățile sale poetice propriu zise. Alecsandri n'avea temperament romantic, dar moda literară, admirațiunile și ideile generației sale îi impuneau să scrie versuri sau să compună drame ce nu răspundeau dispozițiunilor intime ale firii sale.

Din această străduință de a rivaliza cu scriitori admirați, Alecsandri s'a ales cu o mlădiere mai mare a talentului său literar, cu o purificare și cu o subțiere a simțimântului său artistic care i-au folosit când, desbărându-se de povara imitațiilor, a exprimat cu sinceritate fondul său sufletesc adevărat, capabil de o întristare fără zbucium, de o durere fără revoltă nici amărăciune, de o ironie fără răutate, de înduioșare în fața dragostelor tinere, de încântare la privirea grației feminine, la vederea mersului legănat al Rodicăi sau a mișcărilor sprintene ale Getei, de emoțiuni dulci în fața frumuseții naturii zâmbitoare din lunca Siretului, de toate afecțiunile care umplu sufletul de lumină și liniște.

CH. DROUHET



INSEMNĂRI



Teatrul

Azi s'a reluat activitatea teatrelor. N'o simţiţi? E peste putinţă!

O simţiţi, desigur, fiindcă e mai încărcată atmosfera. E mai multă aţâţare în juru-vă. E mai mult venin... Intrigă şi bârfeală mai fecundă!

Şi, când treceţi de azi înainte prin faţa Teatrului Naţional — pe piaţa unde debordează de două ori pe zi: înainte de prânz şi seara toată otrava culiselor şi culoarelor din Câmpineanu, simţiţi de sigur nevoia să iuţiţi pasul şi să vă ţineţi respiraţia...

Bănuiţi, întrevedeţi numai, şi v'apucă groaza. Ce-ar fi dacă aţi şti de-abinelea, dacă aţi urmări cu ochii dumneavoastră înşivă ce este acolo, dincolo de cortina ce vă desparte ochiul de miracolele şi plăcerile dorite.

A! ce iad, ce groapă oribilă de mizerie!

Citiţi deobicei în ziarul dumneavoastră de teatru: „în foaieruri o muncă asiduă, cordială, camaraderească, se desfăşura sub grija de părinte sufletesc a directorului de scenă..." Ei, da! Se munceşte, e drept. Dar, cât de cordial şi de camaraderesc, — trebuie să fiţi de-acolo ca să ştiţi. Protagonista asudă sub biciul cuvintelor nemiloase ale „părintelui sufletesc", care a primit-o în rol din teroarea ce s'a exercitat asupră-i, el voind pe alta care, de altfel, asistă la repetiţie, vorbind în şoaptă cu o amică şi privind batjocoritor la nefericita preferată... Iar protagonistul, care până adineaori s'a plâns reporterului „Rampei" că numai fotografia lui nu se pune, recită mânios, aflând că o canalie a isbutit să-l „dubleze". Şi în vreme ce acolo, în foaier, unde se lucrează astfel „cordial", pe culoare e desfăşurarea adevărată a marei drame... Tragediani cari cerşesc cu pălăria în mână, ingenue cari plâng, „amoreji" cu gulerul murdar, „cochete" care cer un avans de 500 de lei, pâlcuri-pâlcuri de conjuraţie, de suferinţă, de revoltă şi de neputinţă, care se înduşmănesc între dânsele pentru a se regrupa după fiecare cinci minute în altele... In altele, dar din aceleaşi elemente cari trec cu aceleaşi suferinţe şi lacrămi dintr'o tabără în alta, pentru a urî mereu, pentru a se jelui şi a se supune...

Şi, în vreeme ce portarul se pregăteşte să închidă uşa, mică şi tristă ca a unui cavou din Câmpineanu, valurile nefericirii şi ale veninului se întind uşor spre piaţa teatrului unde se iau hotărîrile teribile ce durează până a doua zi dimineaţa, când directorul teatrului trece crunt pe dinaintea frontului respectuos al revoltaţilor.



Istoricul unui roman

Iată cum a conceput Henri Berand ideia romanului său *Martyre d'un obèse*, premiat de Academia Goncourt:

„Eram fără nici un sfanţ în pungă, povesteşte el. Henri Duvenois căuta colaboratori pentru *„Les Oeuvres libres"*, care erau abia la primele numere. Louis Leon Martin care-mi cunoştea nevoia. m'a recomandat. Duvernois m'a primit foarte prieteneşte.

— Ai vre-un subiect?

Vai nu, n'aveam nici unul. Dar m'am ferit să i-o spun lui. Ca un vechiu gazetar ce eram, am început să improvizez la subiecte. Astfel îi oferii o povestire într'o diligenţă în secolul al XVIII-lea, o istorie asupra tatălui meu şi a tinereţii mele.

— A, nu, îmi zise oaspetele meu, eşti prea tânăr ca să-ţi povesteşti tinereţea!

Continuai deci pomelnicul: Un roman religios, o povestire asupra primelor drumuri de fer, un roman istoric asupra dispariţiei indigenilor din Tenenerif, etc...

Dar Duvernois, neînduplecat, strâmba mereu din nas...

— Atunci, ascultă: vrei o nuvelă lungă asupra nenorocirilor unui om prea gras?

— Asta-i!

Atunci privii spre burta mea cu recunoştinţă: eram salvat! Asta s'a întâmplat la 23 Iunie. Trebuia să plec în vacanţă în Alpi la 1 Iulie. Duvernois îmi cerea manuscrisul la 1 August. I l-am trimis la 29 Iunie!... Şi-am luat şi premiul cu dânsul!...

Părerea lui Nietzsche asupra operei Carmen

Nietzsche aude pentru prima oară, opera Carmen la Nissa în 1881 şi iată ce scrie surorii sale:

„Am auzit alaltăeri o operă, Carmen, de un francez Bizet, şi am fost profund emoţionat. E aşa de puternică, aşa de pasionată şi aşa de plină de farmec şi de meridionalism..."

Iar prietenului său Peter Gast:

„Această muzică îmi pare desăvârşită. Te preîntâmpină uşoară, mlădioasă şi curtenitoare. E amabilă şi nu gâfâie. Frumosul e uşor, dumnezeescul e purtat pe picioare fragede, aceasta e baza esteticei mele. Muzica îmi procură acum senzaţiuni pe care nu mi le-a mai dat nicidată. Ea mă eliberează şi-mi alungă beţia de mine însumi, pare că m'aş privi de departe, m'aş *suprasimţi*, pare că mi-ar da puteri noi şi după fiecare seară de muzică (am ascultat Carmen de patru ori), urmează o dimineaţă plină de vederi hotărîte şi de descoperiri noi. E foarte minunat lucrul acesta. Mă simt ca şi când aş pluti într'un element natural".

Am citat această părere a lui Nietzsche nu numai ca document ce ne-ar satisface o curiozitate legitimă, dar şi pentru că descoperirea acestui nou ideal dramatico-muzical, a fost considerat de unii ca faptul ce ar fi provocat ruptura dintre Nietzsche şi Wagner.

De fapt această ruptură celebră în Istoria Culturii moderne exista de mult când a cunoscut marele filosof muzica lui Bizet.

Rămâne totuşi adevărat că, oricât ni s'ar părea de paradoxal, Nietzsche a opus pe Bizet lui Wagner.

Această atitudine curioasă se explică însă prin faptul că marele filosof găsea în Bizet acea meridionalitate sau mai bine zis „meditereinitate" care este miezul filozofiei sale din *Gaia Scienza* şi care a jucat un rol atât de mare în evoluţia cugetării sale. Pe când în Wagner o asemenea atitudine sufletească nu se găseşte nicăeri.

Căsătoria lui Petöfi

Nevasta lui Petöfi a fost Iulia Szendry, fiica unui burghez, inspector domenial al contelui Karoly.

De sigur nici tatăl ei, nici ea, care crescuse în umbra castelului acela datând din secolul al XV-lea şi fusese educată la Pesta, într'un pension cu pretenţii, n'au visat o căsătorie cu un poet sărac.

Dar amorul e-un copil ciudat... Iar domnişoara Iulia citise, ca orice domnişoară de pension, pe acele vremuri, prea mult pe George Sand.

Intâmplarea făcuse ca cei doi tineri să se întâlnească în casa prietenei Iuliei, Maria Terey, la Nagy-Karoly, în 1846.

Petöfi cu natura lui impetuoasă luă foc numai decât. Sub cuvânt că vrea să viziteze castelul, se prezintă cu alţi doi prieteni în familia Iuliei. Indată după aceasta, Iulia scrise prietenei sale:

„Vom veni în curând la Nagy Karolyi. Dacă ai şti cât de bine îmi pare. De nu m'aş şti mai bine, aş crede că sunt înamorată. Sper că o să-mi treacă. Totuşi mă cutremur la ideia că înclinaţia mea ar putea deveni un sentiment serios şi durabil. Vai! un poet! Să fie oare aceasta o pedeapsă de la Dumnezeu?!..."

Tânăra Iulia a stat multă vreme la îndoială, căci chiar dacă ea se mai împăcase cu această idee, ştia bine că tatăl ei nu va consimţi cu niciun preţ la o astfel de căsătorie. Dar deşi la fiece întâlnire îi spunea lui Petöfi că e cu neputinţă să devină nevasta lui, la fiece plecare flutura batista în semn de nădejde.

In primăvara anului 1847 tinerii se întâlnesc din nou şi după această întâlnire Petöfi scrie plin de entuziasm unui prieten:

„Prietene, sunt iubit, iubit de fata cea mai sublimă pe care a creat-o Dumnezeu pe lume!"

Dar nu trece mult şi Petöfi pe când se afla la o reprezentaţie teatrală în Debretzin, unde publicul îl ridicase în slavă, află că Iulia se mărită cu un altul.

In culmea disperării şi turburării, cere îndată mâna unei frumoase artiste, Cornelia Prielle, apoi pleacă imediat, întâiu la un pastor, în urmă la un preot catolic, cerând să-i cunune fără nici o întârziere chiar în acea seară. Cum şi unul şi altul îl refuzară sub cuvânt că e nevoie de oarecare documente spre a se săvârşi o căsătorie, Petöfi a plecat înjurând îngrozitor şi autorizând pe Cornelia să poarte numele său până ce se vor îndeplini formalităţile. Dar Cornelia aflase motivul acestei ciudate purtări şi n'a mai voit să ştie de Petöfi.

In fine, după mai multe peripeţii şi după o luptă vie cu sine însăşi şi cu neîncrederea în posibilitatea de a-şi da viitorul pe mâna unei fiinţe atât de incoherente ca un poet, după o luptă şi mai vie cu sentimentele şi vederile tatălui său, Iulia se căsătoreşte cu Petöfi în 8 Septembrie 1847, aniversarea datei când s'au cunoscut.

Iată ce scrie Petöfi în 26 Mai acelaş an:

„Fată sublimă, pe tine te-am căutat în toată tinereţea mea. M'am prosternat în faţa tuturor acelor doamne, crezând că eşti tu. In genunchi mi-am dat seamă că mă înşelasem, că adoram un idol şi nu pe adevărata zeitate; mă sculam atunci şi-mi luam drumul mai departe. Fată sublimă, tu aveai de ales între părinţi şi mine. M'ai ales pe mine! Un zeu trebuie să-şi aibă locaşul în sufletul tău; tu pătrunzi în inima oamenilor şi, cu toată suprafaţa agitată a mării, tu vezi mărgăritarele ce se ascund în fundul abisului! Binecuvântat să fie numele tău, după cum binecuvântat sunt eu de tine!"

Interviewul

Foarte frumoasa noastră actriţă, d-na Elvira Popescu, căreia camedioarele exprese ale d-lui Louis Verneuil — fabricant inteligent de veselie ieftină — îi prilejuesc succese de farmec şi de accent la Paris, a fost nevoită de un prieten excesiv să dea, plecând, un interview. — Ah, prietenilor, fiţi mai puţin exigenţi cu actriţele pe cari le-admiraţi. Cereţi-le interviewuri, — fiindcă atâta aşteaptă şi ele. Dar, fie-vă milă de admiratele voastre: nu le cereţi chiar să-şi chinuiască carminul buzelor lor delicate cu preocupări de scârboasă proză masculă. Inchipuiţi-vă că ziarul care admiră şi intervievează pe frumoasa d-nă Elvira Popescu a ţinut să întrebe şi a silit-o să răspundă că „în România drepturile sunt călcate în picioare, că nu există nici cinste, nici respect faţă de demnitatea omenească, nici cultul muncii, al inteligenţii, al talentului, ci numai gândul îmbogăţirii cu orice preţ. Atunci, în ziua, în ceasul acela, tot ce vom fi adunat noi într'un an întreg ca simpatie pentru cauza românească, se va nărui prin incapacitatea unei excelenţe".

— *Vraiment, c'est trop fort!...* Nu zic că coana Elvira n'are dreptate. Dar, nu ştiu, zău, par'că dumneaei e prea nostimă pentru a se îndeletnici cu rostirea unor adevăruri ce nu sunt la înălţimea gurii şi surâsului său splendid. Nu ne supără că graţioasa comediană are idei aşa de juste asupra vieţii noastre publice, cu adevărat stupide, dar ne mâhneşte cruzimea celui ce-a întrebat-o. Un pas mai înainte şi ne pomeneam cu coana Elvira vorbindu-ne de falsificarea listerelor electorale ale Camerilor agricole şi despre banditismele prefectului de Muşcel...

— *O, non, Madame, c'est pas pour vous!*

E just ce-a văzut frumoasa femee, dar de ce să-i arătăm? Veţi zice: vedea ea şi fără să-i arătăm noi.

Da, dar dece să insistăm, totuş? Inchipuiţi-vă că vă plimbaţi alături de o femee frumoasă pe sub o alee bucureşteană. Oricât de bucureştean e peisagiul, el e totuş frumos când îl contempli în compania unei femei minunate... Ei, bine, ce-aţi zice de acompaniator care, observând în cale o vespasiană, ar zice indignat şi distins:

— Vai!, doamnă, nu e aşa că miroase foarte urât... E un scandal cu vespasianele astea în Bucureşti!

Foarte justă observaţie — nu e aşa? — dar, veţi recunoaşte, extrem de inoportună...

Tovarăşa de promenadă poate să-ţi acompanieze cu o aprobare amabilă justa d-tale observaţie, dar nu încetezi să fii mai puţin deplasat.

... Şi apoi, nu e chiar aşa de dispreţuit Bucureştiul, cu toate urăţeniile lui, când ne-a dat o Elvira Popescu!...

Humorul scoţian

Scoţianul are în Marea Britanie o reputaţie de om avar. S'a publicat de curând un volum cu anecdote din Scoţia, între care multe pe tema avariţiei locuitorilor acestui ţinut. Iată una din ele:

Doi cetăţeni din Aberdeen şi un evreu, s'au dus într'o seară la o conferinţă gratuită.

In timpul întrunirii se anunţă că se va face o chetă.

Evreul leşină, iar cei doi scoţieni se grăbiră să-l scoată afară din sală.

Humorul englez

— Telegrafia fără fir nu va putea înlocui niciodată ziarele.

— De ce nu?

— Pentrucă nu se poate aprinde focul cu un post de T. F. F.

Humorul polonez

Judecătorul. — Eşti acuzat că ai furat un tacâm dintr'un restaurant. Ce ai de spus?

Prevenitul. — L-am luat din greşeală, d-le judecător.

Judecătorul. — Din greşeală? Cum explici asta?

Prevenitul. — Credeam că e de argint..

Bâlciu sacru

In provincia Bihar-Orissa din India se află un loc de bâlciu sacru anual, numit Sonepur. E un cătun cu 500 locuitori, însă pe timpul bâlciului numără cel puţin 700.000 de oameni şi 200.000 animale. Sonepur e situat la confluenţa a două pârâuri sacre: Handac şi Sove, cu Ghang.

Aci, odinioară, „Elefantul sacru începuse lupta contra Crocodilului tuturor crocodirilor; şi când Elefantul era în pericol de a fi omorât de crocodil, zeul Vişnu aruncase din cer discul lui de foc şi-l ucise pe Crocodil"... Şi tot aci regele Rama, încărnarea zeului Vişnu, a clădit o imensă şi celebră pagodă-templu.

Odată pe an 700.000 pelerini vin aci să-şi spele păcatele. Concentrarea acestor masse de oameni coincide cu acest bâlciu, unic în lume. Ultima dată, în Mai, la bâlciu s'au numărat 20.000 cai, 80.000 vite cornute mari şi 700 elefanţi. Elefanţii au fost înşiraţi într'o alee de 5 km. în umbra pomilor milenari de „manga". Au fost aci şi elefanţi pitici, „de jucărie" cu preţul de 1.000 dolari fiecare. Dar au fost şi monştri enormi, cari au produs groaza spectatorilor cu manevrele trombelor şi cu nişte tunete ca de trompetă infernală... Un elefant mare, de 25 ani, a costat 6 mii dolari.

Această marfă a fost bine spălată, unsă pentru lustru, cu capetele vopsite în cele mai neînchipuite combinaţiuni de culori. Picioarele elefanţilor au fost încurcate în lanţuri şi otgoane de fier, de grosime înspăimântătoare. Cantităţi enorme de banane şi alt nutreţ au fost aduse pentru aprovizionarea acestei „marfe" a bâlciului din Sonepur

MARUNTE:

— A apărut: Giordano — *„Stihuri şi epigrame"*, Ed. III, Tip. Goldner, Iaşi. Preţul 25 lei.

— Va apare în traducere românească romanul „Fântâna lui Iacob" de Pierre Benoit. Traducerea este făcută de d. Scarlat Froda.

— A apărut în editura Iorgu Constantiniu din R.-Sărat, două volume postume de Ion I. Pavelescu: „Sonete postume" şi „Epigrame şi Epitafuri".

— Teatrul Popular din Capitală, organizează pentru viitoarea stagiune un ciclu de piese-spectacole pentru copiii de şcoală. Conducerea o are d. Victor Ion Popa.

— Jean Girandoux, apreciatul nuvelist şi romancier francez a pus de curând sub tipar un nou roman, a cărui acţiune se petrece în lumea mare, dela începutul celei de-a treia republică.

— A apărut la Paris un volum de parodii după avocaţii celebri, intitulat „Leur manière...", de Raymond Hesse şi Lionel Nastarg. Ca numere de senzaţie figurează pledoariile à la manière de... Alexandre Millerand şi Paul Boncour.

— Printre piesele care se vor reprezenta în viitoarea stagiune figurează şi unele clasice. Teatrul Popular — de pildă — va da comedia lui Aristofan, „Plutus", în traducerea d-lui Şt. Bezdechi.

— Cheltuelile necesare pentru mormântul marelui tragedian De Max vor fi suportate de către ministerul Artelor. D-l ministru Lapedatu a comunicat aceasta legaţiei române din Paris.

— Deschiderea viitoarei stagiuni a Operei Române se va face cu „Boris Gudunov" de Moussorgski. Data nu s'a fixat încă.

— A murit la Budapesta compozitorul Eugen Hubay, directorul Academiei muzicale ungureşti.

— S'a întemeiat de curând la Paris asociaţia Radio Artă şi Gândire, sub preşedinţia d-lui G. Leconte. Comitetul de direcţie cuprinde toate somităţile intelectuale ale Franţei. Asociaţia îşi propune să patroneze, să inspire, să aleagă şi să conducă manifestările cele mai reprezentative ale geniului rasei. Primind toate donaţiile, ea le va consacra, împreună cu subvenţiile de stat, la difuziunea concertelor, reprezentaţiilor teatrale, conferinţelor, ale căror programe nu vor fi inspirate decât de dragul frumosului şi al ideilor pure.

— Sindicatul editorilor din Paris a votat în principiu scumpirea romanelor. Se va plăti de acum înainte cu 9 franci volumul care se vinde acum cu 7 franci 50 şi cu 3 fr. 50 înainte de războiu. Procentul autorilor nu va fi totuşi mărit. Scumpirea se datoreşte numai ridicării preţului hârtiei.

— Volumul „Scriitorii Ruşi" de D. Merejkovski, trad. de C. Săteanu se poate comanda dela Tipografia Albina, Ion Gh. Săulescu, unde se află depozitul şi *„Siluetelor Literare"* ale lui *H. Eulenberg.*

Volumul *„Scriitorii Ruşi"* cuprinde studii despre Puşkin, Gonciarov, Turgheniev, Dostoievski Gorki. Tolstoi, Anatole France, Jean Jaurès, etc.

Curiozităţi

In stil american

Nu de mult s'a prezentat Direcţiunei marelui muzeu Louvre din Paris un American cerând să i se dea autorizaţie să copieze câteva tablouri celebre de Rubens, Rembrandt şi alţi. Autorizaţia îi fu dată. Americanul a tocmit trei din cei mai buni pictori-copietori din Paris şi le-a plătit o sumă mare, cu condiţie să lucreze neîncetat şi să isprăvească lucrul în câteva zile. Tablourile fiind copiate extrem de bine, cu toate nuanţele şi particularităţile originalelor, pictorii au pus pe ele şi iscăliturile lui Rubens, Rembrandt, etc. Insă Americanul păru nemulţumit şi ceru ca aceste semnături să fie păstrate, însă acoperite cu un strat gros de lac şi boia, pe care pictorii să-şi pună numele: „copiat de cutare". S'a făcut cum a cerut Americanul. Acesta a luat tablourile şi a plecat în America. Insă cu vreo două zile înainte de sosirea lui la New-York, vama a primit din Paris o scrisoare anonimă prin care era avertizată, că Americanul cutare — întorcându-se din Europa, de unde aducea câteva tablouri originale ale marilor maiştri — va căuta să le treacă prin vamă drept copii, cu scopul de a nu plăti taxele enorme de import, taxe puse pe operele de artă, considerate ca obiecte de lux. Intr'adevăr, a sosit la vamă şi Americanul cu tablourile. Vameşii, avertizaţi prin scrisoarea anonimă, că sub iscăliturile copietorilor se ascund semnăturile originale, au invitat câţiva experţi cari în câteva minute au descoperit escrocheria Americanului, ştergând stratul de lac şi boia, pe care pictorii din Paris îşi puseseră numele lor. Zădarnice au fost toate explicaţiile Americanului, că într'adins a copiat cu iscăliturile originale şi că a vrut apoi să fie cât mai cinstit şi să marcheze tablourile tocmai ca copii: Ignoranţa vameşilor şi a experţilor americani în ce priveşte arta e atât de mare încât ei cred, că Americanii cu dolari pot cumpăra în Europa ori şi ce. Ca rezultat, Americanul a plătit taxe enorme şi în plus o amendă mare. Amărit, el s'a îmbolnăvit, s'a scârbit şi a însărcinat pe avocatul lui permanent să vândă tablourile imediat şi cu orice preţ. Toate aceste peripeţii, discuţii şi certe cu vameşii — el le-a povestit câtorva reporteri. S'a stârnit o zarvă mare. Protestele Americanului au rămas în procesele-verbale dela vamă, iar publicul nu le-a crezut, fiind toţi siguri, că vameşii şi experţii n'au putut să dea greş. Adouazi avocatul lui a realizat nişte sume fabuloase — peste 15 milioane dolari — pentru cele câteva tablouri. Au trecut câteva zile, în care Americanul intentase vamei un proces de daune, cerând restituirea taxelor şi amendei, arătând şi numele cumpărătorilor la care se află tablourile şi insistând că chiar avocatul său a prevenit pe fiecare cumpărător că... treaba acestuia din urmă dacă cumpără o copie pe preţul de original!

Peste câteva zile vama a primit din Paris o scrisoare dela direcţiunea Louvre-ului, că originalele se află într'adevăr la muzeu. Atunci a început desmeticirea târzie a vameşilor şi cumpărătorilor. Insă aceştia din urmă fuseseră preveniţi: deci, treaba lor dacă au vrut să plătească milioane pentru copiile frumoase! Vama va trebui să-i restitue Americanului toate sumele luate şi, în plus, daune mari. Un singur punct obscur rămâne în această escrocherie genială: Dacă se va dovedi că scrisoarea anonimă a fost trimisă vămei din Paris de însuşi Americanul sau de un complice al lui, atunci succesul lui de cincisprezece milioane se va încheia cu o închisoare lungă. Insă Americanul rămâne perfect liniştit şi e sigur că nici un detectiv nu va putea descoperi originea scrisoarei anonime...

Ferma şerpilor

In statul San-Paolo, din Brazilia, se află o fermă pentru creşterea şarpelor veninoşi, strânşi acolo din lumea întreagă, peste şapte sute de specii. Ferma se prezintă ca o aglomeraţie de cuiburi, în condiţii naturale, însă e înconjurată de un zid înalt, tencuit, alunecos. Pomi nu sunt între ziduri. Speciile sunt separate una de alta printr'o reţea de sârmă. Iar deasupra „fermei" sunt poduri înguste la înălţime de 8 metri, de pe care se poate observa viaţa şerpilor. Ei pot fi prinşi cu nişte cârlige speciale. Şarpele prins, strâns la gât, e ridicat pe pod şi băgat aci într'o cuşcă, din care apoi nu poate decât să-şi scoată puţin capul. Atunci savanţii cari lucrează asupra efectelor produse de veninurile dinţilor de şarpe, îi apucă capul în nişte bandaje, şi apoi procedează la extragerea veninurilor din dinţi. Când şarpele înbătrâneşte, sau din cauza operaţiei îşi pierde puterea veninului, i se extrag dinţii veninoşi; şi el e vândut scamatorilor sau la menagerii...

Jocul cu Moartea

Săriturile obicinuite în apă dela o mare înălţime, nu mai satisfac gusturile publicului american. Intr'adevăr: omul se aruncă în apă dela o înălţime de 20 metri. Insă un rival bate recordul, aruncându-se dela 21 metri. Unii se aruncă de pe o scară într'un mic bazin, riscând să nu nimerească şi să-şi spargă capul de marginile bazinului de beton, — dar acest lucru iarăşi nu mai apare original. Nu mai poate fi uimit cineva nici cu săritură de la 100 metri: sare omul, şi atâta tot. Acuma *salto-mortaliştii* au inventat un număr mai atractiv: se aruncă în apă de la o mare înălţime, după ce îşi aprind hainele, şi se transformă în clipa zborului într'un snop de flăcări, care se sting apoi în apă. Ce nu se face pentru Majestatea Sa Publicul!....

Perpetuum mobile

Un tânăr inventator ungur a scos la Washington o patentă pentru aparatul „mişcării externe" — *perpetuum mobile.* Faptul că tocmai departamentul tecnic din Statele-Unde a găsit posibil să elibereze o astfel de patentă, pledează în favoarea seriozităţii acestei invenţiuni. Se ştie că invenţiunea unei maşini, care să producă energia, nefiind alimentată de o altă energie, constitue o problemă care era socotită totdeauna ca imposibil de rezolvat. O asemenea maşină ar face de prisos combustibilul, dacă ar ajunge, în stare perfecţionată, să desfăşure forţe mari...

COMPILATOR

ANUL VI. — N. 244

5 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
10 LEI EX. IN STRAINATATE

Duminică, 9 August 1925

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Trântori

Ziua de Iulie e neclintită, leneșă, fără nici o aburire de vânt, copleșită de soare. Am întârziat în prisacă, unde, încă de dimineață, s'a deșteptat zuzuitul lin al albinelor. Șiruri neîntrerupte se duc și vin, plutind pe râurile limpezi ale văzduhului. Pe dealuri și 'n vâlcele le așteaptă florile cu sânurile deschise, cu potirile pline de lamură dulce. Un prieten într'ale prisăcăriei mă cercetează între știubee. Trecea la târg și s'a gândit să intre să vadă ce mai facem: ce facem eu și albinele adică. — Facem bine, căci e cald și-i soare; iar prisaca e plină de mireazmă de miere și ceară.

Domnu Pintilie se arată bucuros că ne găsește bine și îmi spune asta cu vorbe alese, căci domnia-sa e vechiu învățător pensionar, cetitor de cărți și iubitor de poezie. Și îmi dă vești și despre prisaca domnieisale din lunca Brădățelului. Foarte mă bucur și eu. Și urmăm a vorbi cu glasuri moi până ce musafirul meu bagă de seamă că în căldura amiezii au început a se arăta, la urdinișuri, trântorii. Apar mari și greoi; par dintr'alt neam decât harnicele lucrătoare. Imbătați de lumină, își fac vânt în azur și se lasă duși ca 'ntr'o bae caldă. In prisacă a pornit zvonul lor adânc și grav.

— Au ieșit la plimbare netrebnicii... observă domnu Pintilie.

Intr'adevăr, fac larmă mare și treabă de loc. Se rotesc fără scop, se înalță, se coboară, intră în știubee și ies iar. Mulți își fac, pentru un ceas, pat pe catifeaua unei flori și dormitează fără grijă până ce un fir de răcoare îi deșteaptă. Se freacă atunci somnoroși la ochi cu patruzeci de mii de fațete, își iau iar zborul zgomotos și cad la pragul căsuței făcându-și loc mojicește, grămădindu-și grelele trupuri printre lucrătoare, ghiontind în dreapta și 'n stânga. Dau buzna la faguri: acolo știu că-i lucru bun și dulce. Iar lucrătoarele își urmează munca lor spornică fără hodină, fără răsplată.

Domnu Pintilie se arată mare dușman al acestor voinici locuitori de știubee.

— Mai întâiu și mai întâiu, zice domnia-sa, numele îi arată ce sunt și ce fac. Nu fac nimic; ocupă loc degeaba: încurcă pe cele ce muncesc și mănâncă cu grozavă lăcomie din strânsura altora — până ce, în sfârșit, după bună și dreaptă chibzuință, stăpânele îi dau afară și-i măcelăresc fără milă. Trântoru-i boier—după o zicală cunoscută:

Cum se culcă, cum adoarme,
Cum se scoală, cum î-i foame,
Cum mănâncă, cum se culcă...

— După cât înțeleg eu, domnule Pintilie, dumneata trebuie să bați cu ei război mare.

— Grozav! căci nu pot să-i sufăr. Adică ce războiu? Ii omor fără crutare, și gata!

— Nu înțeleg prea bine supărarea dumitale, domnule Pintilie... observ eu râzând.

— Cum n'o înțelegi, cucoane? Cine nu lucrează într'o societate întemeiată pe muncă, să piară.

— Cam aspru, cam crud, domnule Pintilie. Or fi aducând și ei folos.

Cine?

— Trântorii, iubite domnule Pintilie, căci joacă la nunți mari.

— Hm! acesta-i folosul dumnitale? zâmbi cu îngăduință prietenul meu. Am citit și eu cărțile și poeziile la care faci aluzie. Joacă într'adevăr la o nuntă regească. Și dintr'un întreg cortegiu de atâtea mii de nuntași voinici și lacomi, o tânără regină alege unul cu care, o clipă, face călătoria iubirii în cerul de deasupra prisăcii. Mirele piere în clipa aceea și matca se întoarce la datoria ei în cuib, cuminte și ascultătoare, ca să depuie ouă până la moarte. Apoi pentru un singur mire, atâtea mii de nuntași, nu ți se pare cam mult? Să zic trei, să zic cinci, să zic zece, ca să fie de unde alege. Dar ceilalți ce caută — leneși și bețivi, umblând de colo-colo?

Domnu Pintilie se uită la mine cu indignare.

— Dumneata îi protejezi, îmi zice el arătându-mi degetul arărător al mânii drepte.

— Eu, domnule Pintilie? ferească Dumnezeu!

— Ba da, îi protejezi. Dumneata nu faci ca mine. Dumneata nu-i prinzi în căpcăni. Dumneata nu pui gratie ca să le oprești intrarea în stup, după ce au ieșit la plimbare. Dumneata nu străpungi cu cuțitul cuiburile lor din faguri. Moarte trântorilor, domnule! moarte! căci nu fac nimic și ne mănâncă mierea. Știm și noi câte ceva.

Convenii cu oaspetele meu că știe și mai mult; însă, cu blândețe, îi atrăsei luarea aminte că ceeace numește el mierea noastră, e în realitate mierea albinelor. Ne-am deprins a confunda dreptul cu folosul nostru. Acesta-i un vechiu obiceiu al oamenilor.

— Așa încât, iubite domnule Pintilie, eu le dau pace.

— Cui? trântorilor? strigă scandalizat musafirul meu. Oricâtă filozofie ai face, asta n'o înțeleg.

— Le dau pace, urmai eu cu o liniște teatrală, pentru că sunt om.

— Hm!

Pentru că sunt om și nu sunt albină. Dacă albinele după legea lor firească, socot că au nevoie de atâția trântori, de ce m'aș amesteca eu? Treaba lor. Știu ele mai bine decât noi ce trebuie să facă.

Domnu Pintilie mă privi țintă și aprig.

— Cum se poate? Știu ele mai bine? Se vede, domnul meu, că n'ai urmărit de-aproape ultimele cercetări ale prisăcarilor străini, care fac știință, nu filozofie. Din aceste cercetări, ai vedea că o mie de cătei de trântor ocupă loc cât o mie cinci sute de pui de lucrătoare. Una la mână. Al doilea, că o mie cinci sute de trântori mănâncă pe zi cam cincizeci de grame de miere. Fă socoteală câți trântori pot ieși pe vară într'un stup — și câtă miere pot mânca. Nu se poate să-i lăsăm așa să-și facă de cap.

— Orice-ai zice, iubite domnule Pintilie, replicai eu râzând, asta-i treaba albinelor, nu e a noastră. De stupul dumitale n'au nevoie, căci pot găsi locuință fără chirie într'o scorbură de copac. Dacă-i vorba pe cărți și pe cercetări de oameni învățați, apoi să-mi dai voe să deschid și eu acest stup gol — să scot și eu niște cărți și niște reviste din care poți vedea socoteala făcută — că anume într'o vară se petrec cincisprezece mii de trântori printr'un știubei; și dacă un trântor mănâncă unsprezece grame de miere pe vară, apoi cei cincisprezece mii ar urma să mănânce odată șaizeci și opt de chilograme de miere. Insă, iubite domnule Pintilie, noi facem socoteli — și albinele miere. Socotelile noastre nu înseamnă mai mult decât ce fac trântorii. Noi facem socoteli și albinele gospodărie. Numai ele știu cum hrănesc și cu cât hrănesc podoaba aceasta bărbătească a coloniilor lor, — căci trântorii nu mănâncă singuri: mor de foame pe fagurii plini...".

Domnul Pintilie stătu puținel pe gânduri.

— Poate ai dreptate..., zise el.

Un trântor, bâzâind zgomotos, se roti n jurul lui și i se puse pe umărul stâng. Prisăcrarul îl prinse și-l strivi între două degete.

Am început a râde.

— Domnule Pintilie, am urmat eu, cel ce-a întemeiat viața albinelor a avut o înțelegere și o logică mai mare decât a noastră. Hărnicia fără răsplată a lucrătoarelor, frumusețea și lenea hărăzite iubirii, pentru care nasc trântorii, toate s'or fi având rostul lor. Femeile oamenilor sunt astăzi gingașe, frumoase și chiar harnice din pricina bărbaților. Pentru ei se împodobesc și-și îngrijesc frumusețea. Să mă ferească Dumnezeu să intru în vre-o insulă necunoscută în care nu trăiesc decât femei. Și lucrătoarele stupilor sunt un soiu de femei — și în stupi cu trântori e multă vioiciune și hărnicie. Frumusețea albnelor e hărnicia. Pe când în stupii cu trântori stârpiți de om se observă neliniște și grijă. Cât curge miere din flori, cât ține bucuria luminii și a căldurii, cât fiece viețuitoare pare pătrunsă de fiorul de dragoste din întreaga fire,—harnicele și sterpele lucrătoare cresc trântori mulți, ca 'ntr'o nădejde nelămurită a unei deșteptări, ori ca într'o amintire a vremurilor când se bucurau și ele de dragoste, înaintea diviziunii muncii ș'a comunismului. Pe urmă, după ce trece vremea și griia toamnei se apropie, harnicele sterpe, încă odată înșelate, își scot acele înveninate și pornesc prigoană fără milă și fără crutare. Și trântorii cu vremea și cu nunțile lor, iubite domnule Pintilie. Iar discuțiile ca totdeauna fără nici un rezultat, căci dumneata zâmbești și rămâi cu a dumitale, iar eu nefiind albină, nu pot să te conving c'o împunsătură de ac....

Domnul Pintilie nu zise nimic. Cu grijă întinse arătătorul și zdrobi la urdinișul de lângă el pe alt trântor, care ieșea din știubei spre lumină, la sărbătoarea iubirii.

De unde se vede că oamenilor le place mai mult mierea decât judecata.

P. S. — Cucoanele și învățații sunt rugați să nu citească această cronică: e prea științifică pentru cucoane, iar pentru învățați prea dulce.

MIHAIL SADOVEANU

Maxime

Știți ce este datoria? Aceia ce ceri dela alții.

E mai ușor să fii bun cu toată lumea decât cu un singur om.

Un imbecil e un om rău cu arma în mână.

Bărbații privesc pe femei dela cap la picioare, femeile privesc pe bărbați dela picioare la cap.

Brunele înșeală, blondele trădează.

La Rochefoucauld a zis: „Avem toți destulă putere pentru a îndura nenorocirea atlora". Ar fi putut să adaoge: „Dar poate că n'avem atâta pentru a putea îndura fericirea lor.

Sunt o mulțime de oameni, în politică mai ales, care sunt ca și sticlele, n'au valoare decât prin ceeace se pune în ele.

Nu discuta niciodată căci nu convingi pe nimeni. Părerile sunt ca și cuele; cu cât le bați, cu atât intră mai tare.

(Alexandre Dumas-fils)

Pentru ca să poți îndeplini lucruri mari trebue să trăești în așa fel, ca și cum ai avea de gând să nu mai mori.

Pasiunile au învățat pe oameni să judece.

Sfaturile bătrânilor luminează fără să încălzească, asemeni soarelui în timpul iernii.

Pretextul obișnuit a celor care nenorocesc pe alții este că le vor binele.

Din vina părinților se nasc atâția ingrați pentru că ei nu dau tot ce-ar putea da.

Acel care-i născut pentru ca să asculte de alții, ascultă chiar și de pe tron.

Prostul care are memorie foarte bună e plin de fapte și de idei, numai că nu știe să le lege între ei; asta-i toată greutatea.

Răbdarea este arta de-a nădăjdui.

Prostul este ca și poporul, care se crede bogat cu puțin.

(Vauvenargues)

De la Timişoara la Turnu-Severin

— NOTE DE DRUM —

O trăsură disgrațioasă și de model arhaic — cum sunt toate vehiculele înhămate ale Timișoarei — mă duce la o oră târzie, în trapul domol a două gloabe plictisite, spre gara centrală a capitalei bănățene. E o noapte rece, de primăvară abia începută, care nu poate smulge frigului de iarnă decât vreo două-trei ore în jurul amiazei. Cu toate că-i sfârșit de Martie, nu știi cum să-ți vâri gâtul mai tare în gulerul paltonului și mâinile mai adânc în buzunare. Lumina lunei pline, care se revarsă limpede, pare și dânsa polei.

Din când în când îndemn birjarul să iuțească, pentru a nu pierde trenul, pe când el mă asigură într'una că Simplonul nu vine niciodată la timp. Dar dacă de data asta are să vie după orar? — îl întreb eu. — Nu s'a întâmplat niciodată, îmi răspunde birjarul și 'n cele din urmă nu-mi mai dă nici o atenție.

Cu acelaș pas nepăsător și egal, trăsura străbate lunga distanță din centrul orașului, la gară. Revăd în lumina confuză a astrelor sau anemică a felinarelor, câteva din stradele cele mai largi ale orașului, cu țărmurile lor de palate monumentale. La ora asta — aproape de miezul nopții — drumurile sunt pustii. După un mers care 'mi păru fără sfârșit, se ivi la o cotitură, la capătul unei artere spațioase, silueta vagă a unui mare edificiu, din care se detașa cercul de lumină al ceasornicului.

Era gara Timișoarei, de care ne apropiem cu 'ncetul și unde aflăm chiar la intrare că Simplonul e întârziat cu un ceas...

Stau parte din timp în restaurant și parte cutreer peronul. Am tot răgazul să-mi aduc aminte de alte vremuri. Revăd în gând călătoriile mele în străinătate, înaintea războiului, când treceam cu trenul pe lângă Timișoara, uneori coborându-mă câteva minute pe acelaș peron, pe care mă aflu acum. Mă găseam atunci în țară streină și nu cutezam să visez nici pentru urmașii mai apropiați schimbarea de hotare care era să se facă așa de repede, așa de curând!

Orice s'ar zice și oricâte neajunsuri am îndura, fericită generație a fost generația noastră!... Atât acei care au închis ochii mai înainte de-a se fi săvârșit aceste prefaceri politice, cât și aceia cari s'au născut după ele, n'au dispus și nu vor dispune de acest isvor de bucurii unice, din care poate sorbi doar generația care a stat călare pe două epoci, care a apucat și țara mică, a văzut și țara mare, a trăit și zugrumată de hotare nedrepte, trăește și slobodă de ele! Mulțumirea de-a vedea întoarse la vatră, pământuri și așezări pe cari nu din carte, ci le-ai văzut tu însuți în mânile streinilor și-ai sângerat trecând pe lângă dânsele, satisfacția de-a compara la fața locului amintirea dureroasă cu totala dispariție a obiectului ei, ar putea și-ar trebui să ne covârșească necazurile prezentului, precum și strâmtorările de tot felul, de care firește nu suntem crutați!

. . . .

Se anunță Simplonul care și intră majestos în stație.

Mai trec un număr de minute până se deslipesc vagoanele jugoslave și se leagă altele, autohtone. Vagonul de clasa I-a este aproape gol și șeful de tren nu știe cum să mă poftească mai amabil și mai reverențios. Din pricina întârzierii se scurtează timpul șederii în stație și după puțin aud preparativele de plecare. Trenul urnește lin, după șuerătura reglementară, iuțind apoi din ce în ce mai tare defilarea nelămurită a priveliștilor pe cari o primesc cu ochii obosiți, dela fereastra compartimentului. Dar asta pentru scurtă vreme, întrucât repede-repede și mintea mea s'a învăluit de clar-obscurul înconjurimii și ochii mi s'au închis renunțând la o rezistență care nu prezenta nici un interes...

Când m'am deșteptat era tot noapte, însă șesurile Banatului se mântuiseră. Acum înaintam printre munți, care sporeau obscuritatea peisajului, ascunzând luna cu totul. Trenul trecu în fugă pe lângă o gară luminată care fulgeră o clipă compartimentul. Am identificat-o îndată: era stația Băilor Herculane și acuma știam pe unde mă găsesc. Incă o jumătate de oră de străbătut printre parapete stâncoase și intrăm într'o gară unde trenul își stâmpără goana și își strânge frânele: Orșova, vechiul punct vamal către România cea veche și nedreptățită.

Am și aicea timpul să-mi aduc aminte de trecut. In gara aceasta, în toamna lui 1914, curând după izbucnirea răsboiului care mă prinsese în străinătate, am fost ținut o zi întreagă dimpreună cu alți călători, din cauza bombardamentului sârbesc, care ochia cu deosebire trenurile. Foarte târziu, după întunecare și 'n urma unor mari stăruințe, s'a aranjat un tren, care fără lumini, cu silința de a nu face zgomot, și în vagoane de animale ne-a transportat pe furiș spre Vârciorova românească — lucru de care Sârbii au luat totuș cunoștință, însă prea târziu ca să ne mai poată ajunge ghiulelele tunurilor lor.

Vremurile acelea s'au dus și parcă nici nu-ți vine să crezi c'a existat odată atâta neliniște și sbucium, acolo unde acuma, mai ales la ora aceasta, e o gară tăcută și pustie.

Când Simplonul s'a deslipit de Orșova înaintând spre Dunăre, în tovărășia căreia va merge până la Turnu-Severin, pânza nopții mi s'a părut că se subție, ca o stofă prin care începe să se vadă căptușala. Iluzia de alb care mijise în atmosferă, capătă vertiginos puteri și nu poți să nu recunoști lumina matinală ce va suna peste puțin din trâmbițele ei biruitoare.

Dunărea de care ne-am lipit, acuma, se vede deslușit, strânsă de malul sârbesc către care grăbește luna în retragere, și malul nostru, unde cerul dimineții are tonuri proaspete de cristal.

Nu trece mult și răsăritul ia nuanțe de culoare mai aprinsă. Luna nu și-a pierdut încă strălucirea, dar se vede că o are micșorată, după îngustimea dungei galbene pe care o așterne de-a curmezișul fluviului, așa de diferită de ploaia de rachete scânteetoare, ce cade peste fața apelor, când luna este în toată a ei putere.

Trecusem de Ada-Kalè și Vârciorova, intrasem pe pământul care și 'naintea războiului se chema tot România, și cele dintâiu edificii ale Severinului se arătau la orizont.

...Iată-ne în gară, unde puțina lume — desigur sculată prea de dimineață, — contrastează prin figuri mohorâte, cu bucuria triumfătoare a naturii care se deșteaptă..

La Severin am rămas o zi ș'o noapte. Către amiază, când soarele tăiase parcă de tot unghiile iernii tenace, am făcut o raită în automobile, cu mai mulți prieteni, la Mehadia. Alunecăm ca 'n vis pe dunga unei șosele, ai zice de asfalt și pe lângă apa Cernei, bogată în legende păgâne, de isprăvi năsdrăvane și dragoste înfocată. Cotind, mașina pătrunde, după un ceas de goană, în culoarul strâmt dar plin de farmec, în care mâna omului a înghemuit vile și palate, stabilimente luxoase de băi, durând între două ziduri uriașe de munți, una dintre cele mai frumoase stațiuni europenești...

Stațiunea cu toată reînvierea apropiată a naturii, e melancolică. Drumurile sunt pustii, casele închise. Periodicitatea vieții lor le împrumută ceva din caracterul vegetației, cu alternanțe tranșante de exuberanță și desolare. Totuș la o margine a Mehadiei, după ce am străbătut-o toată, găsim un singur hotel deschis, pentru puținii vizitatori în afară de sezon. Luăm masa acolo, în restaurant, distrându-ne mai toată vremea, urmărind curtea galantă a vre-o trei ofițeri, care înconjurau cu zel o drăgălașă doamnă, sensibil mai tânără decât soțul ei..

Reîntors în Turnu-Severin, caut mai spre seară să colind orașul, într'o singuratecă vagabondare, de care adesea am o adâncă trebuință. Străbat cu pas agale bulevardul, — un adevărat cheiu la marginea Dunării, din care se înalță încremenite, catarguri de tot felul și toate mărimile. E o temperatură parcă potrivită cu termometrul, și mă bucur cu nesațiu de ceasul asfințitului, contemplând aci priveliștea pitorească a fluviului, aci spațioasa stradă a Severinului, vrednică să figureze într'un oraș occidental, cu parcurile ei îngrijite, cu edificiile ei elegante, printre care monumentalul teatru, opera omului de bine, profesorul Teodor Costescu. Imi zic cu satisfacție, acum când prin alipirea Ardealului am dobândit atâtea orașe admirabile, că dușmanii noștri pot să constate că și în țara cea veche avem târguri frumoase cari fac cinste gospodăriei noastre.

Se înserează bine și luminile felinarelor se aprind, îmbrobodite de-o ușoară ceață care grăbește domnia întunericului. Mai sigur ca înainte de singurătatea mea, mă abat pe-o stradă laterală, trasă și dânsa cu linia, ca și marele bulevard. Și aci sunt clădiri mari și bine ținute. Și cum mergeam, distrat dela o vreme, văd că mă opresc de-odată în fața unei case cu storurile lăsate și cu peronul la drum. O minunată voce femeiască — cu adevărate triluri de pasăre — cânta însoțindu-se la pian, o arie bine cunoscută din Tosca lui Pucini. Am rămas pironit s'o ascult, mai ales că nu era nimeni să mă vadă. Dar tocmai când aria se avânta spre culme și 'mi potrivisem ritmul sufletului cu tactul dumnezeeștii melodii, de-odată cântecul se întrerupe brusc. Mi s'a părut o nelegiuire. Ce se va fi întâmplat? Cine știe ce cauze meschine au tăiat ca o ghilotină superba desfășurare muzicală! Și-am mai rămas, nădăjduind o reluare, când clanța dela ușa peronului svâcni apucată de o mână, ușa s'a dat la o parte și o siluetă voluminoasă porni să coboare treptele. In aceiași clipă, când tocmai mă gândeam să mă depărtez, zăresc fără voie dindărătul unui stor luminat dinăuntru, două capete de umbră care-și apropie buzele. Atunci am înțeles povestea: dispăruse un martor plicticos din odaie și 'ndată ce n'a mai fost de față, de ce să se mai întârzie cu continuarea până la sfârșit a cântecului?

Pe trotuar m'am izbit aproape de persoana care pleca din casă și care — înainte de-a avea timpul să simulez pe trecătorul indiferent — m'a privit cu ochi întrebători și severi. Și totuș situația noastră avea mari analogii: un indiscret ș'un inoportun!

I. PETROVICI





LITERATURA STRAINA



LUIGI PIRANDELLO

Lumina de peste drum

Era într'o Duminică seara, la întoarcerea dintr'o lungă primblare.

Tullio Buti închiriase odaia asta de vre-o două luni. Proprietăresele lui, doamna Bianchi, o bătrânică măruntă de moda veche, şi Clotildina, fiica ei, aproape „fată bătrână", nu-l vedeau niciodată; avea obiceiul să iasă cu noaptea 'n cap în toate dimineţile şi să nu se întoarcă decât după ce înopta; ele ştiau că Tullio Buti e ataşat la Ministerul Justiţiei; mai ştiau de asemenea că are titlul de avocat; atâta tot.

In odăiţa mică, mai mult îngustă, mobilată modest, nimic nu arăta prezenţa unui locatar. S'ar fi zis că chiriaşul se hotărîse dinadins, cu o statornică grijă, să trăiască acolo ca străin, ca într'o odaie de hotel. Fără îndoială, îşi aşezase rufăria în scrin, îşi aninase câteva haine în dulap. Dar afară de asta, nimic pe păreţi, nimic pe mobile, — nici o carte, nici o fotografie. Nu lăsa niciodată pe masă un plic rupt ori un jurnal desfăcut; niciodată nu rămânea pe scaune vre-un mic obiect uitat, un guler, o cravată, — ceva care să arate că în odaia asta era şi se simţea la el acasă.

Femeile Bianchi, mama şi fiica, se temeau că n'o să stea mult la ele chiriaşul. Le fusese tare greu să închirieze odăiţa asta. Venise destulă lume s'o vadă, dar nimănui nu-i plăcuse. La drept vorbind, nici nu era tocmai comodă nici tocmai veselă, cu singura fereastră care dădea într'o uliţă particulară, strâmtă, de unde nu venea nici aer, nici lumină, strivită cum era de casa de peste drum, care-i ţinea dos.

Mama şi fiica ar fi vrut să despăgubească pe chiriaşul care atâta vreme se făcuse aşteptat, prin îngrijiri mărunte, prin atenţii. Ele închipuiseră şi pregătiseră mai multe dealungul perioadei de aşteptare: „O să-i facem aşa... o să-i spunem aşa... Mai ales fata, Clotildina, combinase nenumărate graţiozităţi, nenumărate „politeţe", cum zicea mama, — o, dar fără nici o pretenţie, fără gând ascuns, fără să-l supere ori să-l plictisească.

Dar în zadar: *chiriaşul nu se vedea niciodată.*

Poate, dacă ar fi ştiut, ele ar fi înţeles numaidecât că îngrijorarea lor era fără temei. Odăiţa tristă, întunecoasă, strivită de casa de peste drum, se potrivea cu firea locatarului ei.

Pe stradă, Tullio Buti mergea totdeauna singur, fără, măcar, tovarăşii celor mai îndărătnici solitari: ţigara şi bastonul. Cu mâinile în buzunarele pardesiului, cu capul vârît între umere, cu sprâncenele încruntate, părea că nutreşte împotriva vieţii cea mai neagră rancună.

La biurou, nu schimba niciodată o vorbă cu vreunul din colegii lui, care nu se hotărîseră încă ce poreclă i s'ar potrivi mai bine: urs ori bufniţă.

Nimeni nu-l văzuse intrând vreodată, seara, într'o cafenea; în schimb, mulţi l-au văzut ocolind străzile mai umblate şi mai luminate, ca să se piardă în umbra uliţelor lungi şi singuratice din cartierele de sus, depărtându-se mereu de ziduri ca să înconjoare cercul de lumină pe care-l proectează felinarele pe trotuar.

Nici un gest involuntar, nici cea mai mică contracţiune a trăsăturilor feţii, nici o mişcare a ochilor sau a buzelor nu-i trădau vreodată gândurile în care părea adâncit, durerea neagră în care părea a se închide. Dar această durere tainică, gândurile triste care-i sălăşluiau sub frunte, erau întipărite pe toată fizionomia lui. Pustiirea acestui suflet se cetea clar în fixitatea neliniştită a ochilor limpezi, ascuţiţi, în paloarea chipului slăbit, în decolorarea timpurie a barbei dese şi neîngrijite.

Tullio Buti nu scria şi nu primea niciodată scrisori; nu cetea niciodată ziare; orice s'ar fi petrecut pe stradă ş'ar fi atras curiozitatea mulţimei, el nu se oprea şi nu se întorcea să vadă ce e; şi dacă uneori îl prindea ploaia pe neaşteptate, mergea înainte cu acelaş pas, ca şi cum nu s'ar fi întâmplat nimic.

Care era rostul lui în viaţă, — nu ştia nimeni. Poate că nici el singur nu ştia. Işi suporta viaţa.... Poate nici nu bănuia măcar că s'ar putea s'o suporte altfel, că, dacă ar trăi-o altfel, ar simţi mai puţin povara plictiselii şi a tristeţii.

Tullio Buti nu avusese copilărie. Nu fusese tânăr — nu, niciodată. Scenele sălbatece pe care le văzuse în casa părintească, încă de mic copil, scene provocate de brutalitatea şi tirania feroce a tatălui lui, stinseră în el toţi germenii de viaţă.

După moartea mamei lui, ucisă încă de tânără de maltratările barbare ale bărbatului, familia se risipise: una din surori se călugărise, fratele plecase la America; el însuşi părăsise casa, rătăcise; izbutise, cu preţul unor sforţări de neînchipuit, să se ridice până la situaţia de azi.

Acum, nu mai suferea. Părea, doar, că sufere; în realitate, însuşi simţul durerii se atrofiase în el. Părea deapururi cufundat în gânduri triste, — dar el nici nu mai gândea măcar. Mintea lui rămăsese ca pierdută într'un fel de groază obscură, de care nu-şi dădea seama, abia, decât pentrucă simţea o uşoară amărăciune în piept. Când se primbla, seara, pe străzile singuratece, nu făcea altceva decât număra felinarele, ori îşi privea umbra, ori asculta sgomotul paşilor lui; câteodată, se oprea în faţa grădinelor de la vile şi se uita la chiparoşii închişi şi sumbri ca şi el, mai nocturni decât noaptea.

In Dumineca asta, obosit de primblarea lungă pe Calea Apiană, Tullio Buti se hotărîse, împotriva obiceiului, să se întoarcă acasă. Era încă prea devreme ca să se ducă la masă. Mai bine să aştepte în odaia lui până se va întuneca şi va veni ora de mâncare.

Pentru femeile Bianchi, mama şi fiica, a fost o surpriză nespus de plăcută. De bucurie, Clotildina bătea din palme. Care dintre micile atenţii combinate, pregătite, care dintre graţiozităţile şi „politeţele" deosebite i le vor face mai întâiu? Mama şi fiica se sfătuesc în şoapte; dar, fără veste, Clotildina bate din picior şi se loveşte peste frunte. Ei Doamne! Lampa, lampa! Cel dintâiu lucru care trebuia făcut, era să-i ducă o lampă, pe cea bună, pusă anume deoparte, o lampă de porţelan cu maci şi cu un glob de sticlă nelustruită. Clotildina o aprinse şi veni să bată discret la uşa chiriaşului. Aşa de tare tremura de emoţie, încât globul se clătina şi lovea în sticla care începea să se afume.

— Imi daţi voie? Aduc lampa.

— Nu, mulţumesc, răspunse Buti din năuntru, — ies chiar acum.

Fata se încruntă a supărare, plecându-şi ochii, ca şi cum chiriaşul ar fi putut s'o vadă, şi stărui:

— Dar o am aici, aprinsă gata... Ca să nu staţi pe întuneric.

El repetă, cu asprime

— Nu... mulţumesc.

Stătea pe canapeaua mică, în dosul mesei, şi deschidea, mari, ochii dilataţi în umbra care se îndesea pe nesimţite în odăiţă, în vreme ce, la geamuri, murea atât de trist cea de pe urmă lucire crepusculară.

Câtă vreme a stat el aşa, nemişcat, cu ochii larg deschişi, fără gând, uitând de întunericul care-l împresurase?

Deodată, se făcu lumină...

Incremenit, se uită în jur. Da, odaia lui se luminase fără veste; se luminase cu o lumină liniştită, dulce ca o respiraţie misterioasă. Ce era? Ce se întâmpla?

A, uite... E lumină peste drum. O lampă s'a aprins în clipa asta la casa din faţă: suflul unei vieţi străine care pătrundea să risipească întunericul, golul, pustiul vieţii lui...

Rămase aşa, privind îndelung, ca pe un lucru miraculos, această lumină, şi o nelinişte intensă îl sugrumă când văzu cât de dulce se aşeza pe patul lui, pe părete, apoi pe mâinile lui palide, întinse leneş pe masă. Din această nelinişte, se iveşte pe nesimţite amintirea căminului distrus, a copilăriei lui asuprite, a mamei; şi i se pare că licărirea unui răsărit de soare, a unui răsărit îndepărtat, ar străluci în noaptea sufletului lui.

Se ridică, se apropie de fereastră şi, pe furiş, de după geamuri, privi acolo, la casa de peste drum, fereastra de unde-i venea lumina.

Văzu o familie puţin numeroasă adunată în jurul mesei: trei copii, tatăl, pe scaune; mama, încă în picioare, se silea să-i servească şi căuta — asta se înţelegea după gesturi — să înfrâneze nerăbdarea celor doi copii mai mari, care învârteau lingurele în mână şi se răsuceau pe scaune. Cel mai mic întindea gâtul, îşi sucea şi-şi răsucea capul blond: era vădit că i se înodase prea strâns şervetul la gât; totuş, dacă mama s'ar fi grăbit să-i servească supa, n'ar mai fi simţit strânsoarea nodului. Şi în adevăr, uite: cu ce lăcomie începea să mănânce! toată lingura dispărea în gura lui... Şi tatăl, pierdut în aburii care i se înălţau din farfurie, râdea. Acum, mama se aşeza şi ea, acolo, drept în faţă... Tullio Buti făcu, instinctiv, o mişcare îndărăt: aşezându-se, femeea ridicase ochii spre fereastră; dar el se gândi că, ocrotit de întuneric, nu putea fi văzut. Aşa că rămase acolo, asistând la masa acestei familii şi uitând cu totul de masa lui.

Incepând din ziua aceea, în fiecare sară când ieşea dela biurou, în loc să pornească în lungile lui primblări singuratice, Tulli Buti lua drumul spre casă. In fiecare sară, aştepta ca lampa de peste drum să trezească uşurel o lumină de zori în întunericul odăii lui; şi stătea acolo, după geamuri, ca un cerşetor, savurând cu o infinită nelinişte această dulce şi preţioasă intimitate, acest confort familial de care se bucurau ceilalţi, de care se bucurase şi el, copil mic, în câteva seri rare, când mama sa... mama sa, a sa... ca şi asta... Şi Tullio Buti plângea.

Da. A fost o minune săvârşită de lumina casei de peste drum. Groaza obscură în care sufletul lui se pierduse dealungul anilor atât de lungi, se risipi înaintea acestei lumini liniştite.

Dar în vremea asta Tullio Buti nu se gândea la presupunerile ciudate, pe care întârzierile lui în întuneric le făceau să se nască în mintea proprietăresei şi a fiicei ei.

De două ori încă, Clotildina îi mai oferise lampa; zadarnic. Cel puţin dacă şi-ar fi aprins lumânarea! Dar nu, nici măcar atât.

Era, poate, bolnav? Clotildina îndrăznise să-l întrebe, cu glas duios, când îi adusese a doua oară lampa. El îi răspunsese:

— Nu, mă simt foarte bine aşa...

La urmă de tot — ei Doamne, dar nimic nu e mai scuzabil! Clotildina a pândit pe gaura cheii şi, spre marea ei mirare, a văzut şi ea în odăiţa chiriaşului lumina răspândită de lampa din cealaltă casă, exact dela etajul unde stă familia Masci; iar pe el, ea l-a văzut, în picioare lângă fereastră, uitându-se acolo, în casă la Masci...

Atunci Clotildina, zăpăcită, alergase să vestească mamei ei descoperirea cea mare:

— E îndrăgostit de Margareta! de Margareta Masci! îndrăgostit...

După câteva zile, pe când Tullio Buti era la pândă, văzu cu surprindere în sală, peste drum, unde familia se găsea ca de obicei la masă, — dar în sara aceea tatăl lipsea, — văzu intrând bătrâna lui proprietăreasă cu fiica ei, primite ca nişte prietene de demult. Intr'un moment dat, Tullio Buti se trase brusc înapoi, tulburat, gâfâind.

Mama cea micuţă şi cei trei copii îşi ridicaseră toţi odată ochii şi se uitaseră spre fereastra lui. Fără nici o îndoială, cele două femei vorbeau despre el.

Atunci?... Atunci totul se va sfârşi, poate, aci! Mâne sară, mama cea micuţă, ori bărbatul, ştiind că el stă în taină, fără lumină, în odaia de peste drum, vor trage storul; începând de mâne, va trebui să renunţe la această lumină din care trăia, această lumină care era voluptatea lui nevinovată, mângâierea lui.

Dar n'a fost aşa.

Chiar în aceeaş sară, când lumina de acolo se stânse, când, cufundat în întuneric, după ce aşteptă încă puţină vreme ca familia să plece la culcare, se duse să deschidă fereastra, cu fereală, ca să împrospăteze aerul, — văzu geamul de peste drum deschis şi, puţin după aceea (în umbră, avu un tremur ca de groază), văzu apărând în pervaz femeea, curioasă, poate, de cele ce-i spuseseră despre el femeile Bianchi, mama şi fiica.

Foarte înalte cele două clădiri care-şi deschideau unele în faţa altora, la atât de mică depărtare, ochii ferestrelor, nu lăsau să se vadă nici o dungă luminoasă de cer, nici o dungă întunecată de pământ din ulicioara înfundată la capăt cu o poartă de zăbrele; ele nu lăsau să pătrundă vreodată o rază de soare, ori o rază de lună.

Femeea nu putea să fie acolo, prin urmare, decât pentru el, şi desigur pentrucă băgase de samă că şi el era acolo, cu coatele pe fereastra lui, în întuneric.

In întuneric, abia puteau să se ghicească. Dar el ştia demult că ea era frumoasă; cunoştea toată graţia gesturilor ei, sclipirile ochilor ei negri, surâsurile gurii ei roşii.

Totuş, această primă oară, din pricina surprinderii care-l zăpăcea şi-i tăia răsuflarea cu un tremur de nelinişte, aproape de nesuferit, el simţi mai degrabă chin decât alt sentiment, şi trebui să facă o sforţare violentă asupră-şi ca să nu intre în odaie, ca să aştepte să intre ea întâi.

Visul de pace, de iubire, de intimitate dulce şi preţioasă, pe care-l clădise în jurul acestei mici familii şi de care, prin reflex, se bucurase şi el, — visul se dărâma, deoarece în umbră, pe furiş, femeea aceasta ieşise la fereastră pentru un străin... Dar acest străin, nu era el? Inainte de a intra în casă, înainte de a închide fereastra, ea şopti:

— Bună-seara!

Ce au născocit despre el celelalte două femei pentruca să trezească şi să aprindă până într'atâta curiozitatea acesteia? Ce atracţie ciudată şi puternică a exercitat asupra ei taina vieţii lui retrase pentruca, dela început, lăsându-şi copiii în casă, să vie către el, ca şi cum ar fi vrut să-i ţie puţin tovărăşie?

Da, unul în faţa celuilalt, cu toate că amândoi s'au ferit să se privească şi s'au prefăcut că stau la geam fără nici o intenţie precisă, amândoi, — amândoi, el era încredinţat de asta, — vibraseră de acelaş fior al aşteptării, aşteptarea necunoscutului, atât de aproape unul de altul, înebuniţi de farmecul acesta care se înfiripase în umbră. Când, foarte târziu, el şi-a închis fereastra, avea siguranţa că a doua zi, după ce se va stânge lampa, ea va ieşi din nou la geam, pentru el. Şi aşa a fost.

Din ziua aceea, Tullio Buti nu mai aşteptă în odăiţa lui lumina dela casa de peste drum; dimpotrivă, aştepta cu nerăbdare să se stângă această lumină.

Patima iubirii, pe care n'o cunoştea, se aruncă lacomă, nemiloasă, în inima acestui om deatâta vreme oprit la marginea vieţii; ea puse stăpânire pe femeea aceasta, o desrădăcină, o târâ în vârtej.

In aceeaş zi în care Buti părăsea odăiţa femeilor Bianchi, izbucni ca o bombă vestea că femeea dela etajul al treilea al casei de peste drum, doamna Masci, îşi părăsise bărbatul şi cei trei copii.

Odăiţa care, aproape patru luni, adăpostise pe Tullio Buti, rămase goală; şi săptămâni lungi rămase în întuneric odaia de peste drum, unde, în fiecare seară, se aduna familia la masă.

Pe urmă, lumina se aprinse din nou deasupra mesei triste, în jurul căreia tatăl, doborât de nenorocire, privea chipurile încremenite ale micuţilor care nu îndrăzneau să întoarcă ochii spre uşa pe unde intra în fiecare seară, învăluită în aburii supei, mama.

Această lumină aprinsă din nou deasupra mesei triste începu să lumineze iarăş, uşurel, odăiţa de peste drum odaia deşeartă.

De ce a trebuit ca Tullio Buti şi amanta lui să-şi amintească de această lumină, după câteva luni dela cruda lor nebunie?

Intr'o seară, femeile Bianchi, înspăimântate, au văzu apărând, scos din fire, convulsionat, pe ciudatul lor chiriaş Ce căuta? Odăiţa, dacă nu era încă închiriată! Nu, nu pentru el, nu ca să trăiască în ea! ca să vie acolo un ceas numai, câteva clipe măcar, în fiecare seară, pe ascuns. Ah, din milă, din milă pentru biata mamă care, de departe, fără să fie văzută, vroia să-şi revadă copiii! Toate măsurile de prevedere ar fi luate, s'ar deghiza, dacă ar fi nevoie; s'ar folosi, în fiecare seară, de o clipă în care scările ar fi pustii; ar plăti de două ori, de trei ori preţul chiriei, pentru aceste câteva minute...

Nu, doamna Bianchi şi Clotildina n'au vrut să primească; doar, până în ziua când odaia va fi închiriată, au încuviinţat ca din când în când... o, dar numai cu condiţia ca nimeni să nu ştie despre asta... din când în când...

A doua zi, ei au venit, ca doi răufăcători. Au intrat cu puterile sfârşite în odăiţă şi au aşteptat ca lampa de peste drum să trezească iarăş lumina ei de zori de zi.

De departe, aşa, cum îi va face să trăiască lumina aceasta!

Insfârşit, iat-o.

Dar Tullio Buti, avu, la început, puterea să privească. Cum i se părea acum de îngheţată lumina asta, de bănuitoare, de rea, de spectrală! Femeea, dimpotrivă, cu suspine care-i sfâşiau pieptul, privea însetată, cu lăcomie; se aruncă la geam, apăsându-şi tare batista pe buze. Micuţii ei... micuţii ei... micuţii ei... acolo... iată-i., la masă, fără să ştie...

El se repezi s'o sprijine, şi amândoi au rămas acolo, îmbrăţişaţi, ţintuiţi pe loc, la pândă.

(In româneşte de O. C.)

ALEX. KUPRIN

Fericirea

Un mare rege a dat poruncă să vină în faţa lui poeţii şi înţelepţii din ţară. Şi i-a întrebat:

— In ce stă fericirea ?

— In a vedea întotdeauna,— răspunse grăbit cel dintâi— strălucirea divinei tale feţe şi de a simţi veşnic....

— Să i se scoată ochii,—spuse nepăsător regele. Următorul !....

— Fericirea e puterea. Tu eşti fericit, rege !—exclamă cel de-al doilea.

Insă regele obiectă cu un zâmbet amar:

— Cu toate acestea sufăr de hemoroizi şi nu pot să mă vindec. Să-i rupeţi nările acestei canalii. Mai departe!.

— Să fii bogat! — spuse gângăvind celălalt. Dar regele răspunse :

— Eu sunt bogat, dar întreb ce e fericirea. Iţi ajunge un bulgăre de aur greu cât capul tău ?

— O, rege !...

— Ai să-l primeşti. Să-i legaţi de gât un bulgăre de aur greu cât capul lui şi să-l asvârliţi pe acest milog în mare.

Atunci se târî pe brânci un om în zdrenţe, cu ochii înfriguraţi şi mormăi :

— O, prea înţelepte! Eu vreau puţin! Mie mi-e foame. Fă-mă să mă satur şi voiu fi fericit şi am să ridic numele tău în slavă în întregul univers.

— Săturaţi-l,—spuse cu greaţă regele. Şi când va crăpa de sătul, veniţi să-mi spuneţi.

Şi au mai venit doi. Unul— un atlet vânjos cu trupul trandafiriu şi fruntea îngustă—spuse oftând: „fericirea stă în creaţiune". Iar celălalt fu un poet palid, slab în obrajii căruit se mistuiau pete roşii. Şi spuse dânsul: „fericirea e în sănătate".

Regele zâmbi cu amărăciune şi zise:

— Dacă ar sta în putinţa mea să vă schimb soarta, atunci peste o lună tu, poete, te-ai ruga zeilor să-ţi dea inspiraţie, iar tu, semen al lui Hercules, ai alerga la doctori după pilule. Duceţi-vă amândoi în pace. Cine mai e acolo ?

— Un muritor !—spuse mândru cel de al şaptelea împodobit cu flori de narcis.—Fericirea e în nefiinţă!

— Să-i tăiaţi capul !— spuse lenevos domnitorul.

— Rege, o rege ! Graţiază-mă !...— bolborosi osânditul şi se făcu mai palid decât petalele narcisului...—Am vrut să spun altceva. Dar regele dădu din mână obosit şi zise scurt :

— Luaţi-l... Tăiaţi-i capul. Cuvântul regelui e tare ca agata.

Veneau încă mulţi. Unul din ei grăi doar două vorbe:

— Iubirea femeii !...

— Bine,— consimţi regele,— daţi-i o sută de femei şi fete din cele mai frumoase din ţara mea. Dar mai daţi-i şi o cupă cu otravă. Şi când va veni timpul, să-mi spuneţi şi mie: voi veni să-i privesc cadavrul.

Şi încă unul zise:

— Fericirea stă în aceea ca fiece dorinţă să mi se împlinească îndată.

— Dar acum, ce vrei tu ?—întrebă cu şiretenie regele.

— Eu ?

— Da, tu.

— Rege... întrebarea e prea neaşteptată.

— Să-l îngropaţi de viu... A, mai este un înţelept? Ia, ia vino mai aproape... Probabil tu ştii în ce stă fericirea ?

Dar înţeleptul — şi el era un adevărat înţelept — răspunse:

— Fericirea stă în vraja cugetării omeneşti.

Sprâncenele regelui tremurară şi el strigă mânios:

— Aha !— cugetarea omenească ! Ce este cugetarea omenească ?

Dar înţeleptul—fiindcă el era un înţelept adevărat — zâmbi doar compătimitor şi nu răspunse nimic.

Atunci regele porunci să fie aruncat într'o temniţă de de sub pământ, unde era beznă veşnică şi nu pătrundea sunet dinafară. Şi când peste un an l-au adus la rege pe prizonier, care orbise, asurzise şi abia se ţinea pe picioare, atunci, la întrebările regelui : „Ce ? acum eşti fericit?" — înţeleptul răspunse calm:

— Da, sunt fericit. Stând în temniţă, am fost şi rege, şi bogat, şi îndrăgostit, şi sătul, şi înfometat, toate mi le dădea cugetarea.

— Dar ce e cugetarea ?— exclamă regele nerăbdător: „Să ştii că peste cinci minute te voi spânzura şi-ţi voi scuipa faţa blestemată! Se va consola atunci cugetarea?"

— Dar înţeleptul răspunse linişti — căci era un înţelept adevărat: „Prostule! cugetarea e nemuritoare!"

Tradus din ruseşte de
Igori Miasnikoff şi St. G. G.

Reflecţii şi Maxime

Impotriva necazurilor, curajul are mai multe mijloace decât judecata.

Robia înjoseşte până 'ntr'atâta pe oameni, încât se face iubită de ei.

Generaţiile de opinii sunt la fel cu acelea ale oamenilor, bune şi rele rând pe rând.

Nimănui nu-i place să fie compătimit pentru rătăcirile lui.

Tinerii cunosc mai curând dragostea decât frumuseţea.

Femeile şi tinerii nu despart câtuşi de puţin stima de predilecţiile lor.

Obiceiul face toate, până şi'n dragoste.

Stima se uzează ca şi dragostea.

Plăcerile învaţă pe prinţi să se familiarizeze cu oamenii.

Răii rămân totdeauna surprinşi când descopăr oarecare dibăcie la cei buni.

Teme-te de timp şi de om şi aşteaptă-te dela orice dela ei.

Asupra femeilor

Mai bine-am putea iubi dacă n'am şti că iubim.

Dorinţa fericirii înveninează orice plăcere.

Intr'o inimă care iubeşte cu-adevărat, ori amorul ucide gelozia, ori gelozia ucide amorul, dar într'o pasiune e tocmai contrarul.

Nu înşelăciunile femeilor ne învaţă mai mult a ne păzi de ele, ci ale noastre proprii.

Nici onoarea şi nici dragostea nu determină vreodată pe-un bărbat înşelat a se gândi să omoare o femeie. Omorul vine dela simţuri. Voluptatea, ce nu-i decât fizică, e totdeauna pe punctul de-a fi sălbatecă.

Când te înşală până şi'n clipele cele mai tandre, înseamnă că te înşeală de două ori.

Sunt iertări care ridică pe cea iertată deasupra celui ce iartă.

(Paul Bourget)

BASARABIA PITOREASCA

Un liceu cosit

Era în Iulie 1900, adică tocmai acum 25 de ani, însă jubileul acestui eveniment n'are cine să-l sărbătorească astăzi.

Cel mai mare proprietar din sudul Basarabiei, Gheorghe Ivanovici Țanco-Câlcic, bulgar, ca toți coloniștii acelor meleaguri, și-a văzut conacul plin de musafiri în ziua când a împlinit cincizeci de ani.

Copleșit de mulțumire, stăpânul primea cu cea mai mare bună-voință tot *high-life*-ul din capitala județului, din târgușorul Comrat și din împrejurimi. In ceasul când s'a pomenit ajuns la jubileu, câmpurile lui numărau peste cincisprezece mii de hectare, rivalizând cu latifundiile principelui Manuc-Bey din Hânceștii județului Chișinău.

In această parte a județului Bender (astăzi Tighina) în regiunea abia destelenită între cele două Valuri ale lui Traian, recoltele de grâu și orz aduceau câștiguri fabuloase. Deși seceta pustia din când în când sudul Basarabiei, totuși râurile Cogâlnic, Lunga, Ialpuh și Lunguța se umflau destul de des. Iar ploile și zăpezile se coborau la timp dinspre codrii Orheiului și ai Chișinăului, aducând stepelor deluroase din Comrat aurul porturilor Odesa, Reni, Galați și Chilia în schimbul marilor transporturi de grâne.

Chiar pe măsura Rusiei zemstvelor, dumelor și a inițiativei intelectuale de atunci, care înființa din ce în ce mai multe școli secundare, târgușorul Comrat cu Liceul lui real de băeți ocupa o poziție privilegiată și de cinste. Astfel că în conacul lui Țanco-Câlcic s'au adunat nu numai rudele lui și prieteni-proprietari din partea locului, de la cei mai modești stăpâni a 30—40 hectare, ci și intelectualii târgușorului în frunte cu directorul Liceului Ștefan Fedotovici Borâschevici. In impozanta asistență mai erau și profesorul de germană Franț Gustavovici Donat; cel de franceză — Ivan Avgustovici de-Maubège... Erau prezenți până și profesorul de gimnastică Vasile Alexandrovici Mardarie și secretarul Mina Mihailovici Mutafa — fiindcă Gheorghe Ivanovici Țanco-Câlcic a fost și Epitrop Onorific al Liceului real local. Ceilalți profesori ai Liceului, în frunte cu protoiereul Teodor Zlatov complectau reprezentanța Liceului la serbare.

Personalul școalei vechi medii din Comrat părea foarte șters în fața strălucitei pleiade de diplomați universitari, tot așa după cum și Simion Nicolaevici Buclukci, epitropul acestei școli — față de Gheorghe Ivanovici Țanco-Câlcic, ca avere și prestanță, sau preotul Dimitrie Vasilievici Ulinici — față de protoiereul Zlatov. Totuși, până și institutoarele școalei medii Ecaterina Pavlovna Gălățeanu și Nadejda Afanasievna Bour împreună cu profesorul de canto Pavel Egorovici (Gheorghievici) Beiu au fost prezenți, deși neluați în seamă de gimnasticul Liceului Mardarie și de secretarul Mutafa.

Dar prefectul de poliție al județului, domnul Ispravnic al Benderului, Stepan Vasilievici Artemie cu secretarul prefecturei Evghenie Alexandrovici Munteanu? Dar administratorul de plasă Ivan Grigorievici Cegoreanu (care nici nu visa măcar că băețelul lui Daniil, de vre-o nouă ani, va conduce apoi popoarele și constituantele din România Mare!); dar șefii de birou ai prefecturii: Vasile Vasilievici Varzar, Gheorghe Maximovici Gordus, Severian Feodorovici Gheorghiu? Dar polițaiul orașului Bender Constantin Nicolaevici Movillo (cu „o" și doi „l" !) cu ajutorul său Grigorie Grigorievici Mițelesco, cu directorul penitenciarului județean Semion Semionovici Barmac și cu doctorul județului Ivan Alexandrovici Jano?

Apoi deoarece domnul Țanco-Câlcic plătea câteva sute de ruble anual instituțiilor „Impărătesei Maria", deci era filantrop oficios și primea distincțiuni de la stat, plus că vaza mare de care se bucura l-a făcut ales de „zemstvo"-ul județean ca judecător de pace onorific, — la serbare nu lipseau nici reprezentanții diferitelor dregătorii județene, dar mai ales — ai justiției locale. Deci, de față au fost judecătorii-administratori ai ocoalelor vecine ca: Constantin Feodorovici Dragoș, principele Iurie Iurievici (Gh. Gh.) Cantacuzin și — bine-înțeles — tânărul, simpaticul, exuberantul judecător-administrator (zemski nacialnic) al ocolului Comrat—Maxim Maximovici Colibaba, deși proaspăt licențiat în Drept al Universității din Odesa, totuș jucător pasionat de cărți cu vechime, om de mare risc, uneori artăgos, amator de cai, domnișoare (și doamne !) și *lafitte*, cam atlet și Hercule recunoscut de tineretul basarabean.

La masa copioasă, s'a vorbit de toate — de la cele mai intime, scabreze și minuscule fapte provinciale de dragoste cu sfârșituri comice, murdare sau dramatice, și până la înaltă politică de stat.

Dar fiindcă toate acestea se petreceau la Comrat, tema principală era — lipsa unui Liceu de fete în localitate. Intr'adevăr: o comunitate mare de coloniști bogați a făcut ca târgușorul să ajungă ca populație la cifra de 15.000 suflete. Băeții localnicilor de vre-o zece ani au fost scutiți de a se duce în școli secundare la Chișinău sau la Odesa. Inițiativa comunităței Comrat, susținută formal de zemstvoul județului la Petersburg, reușise să înființeze în târgușor un Liceu propriu încă pe la 1888.

Fetele însă, deși bulgăroaice din familii patriarhale, se arătau din ce în ce mai nemulțumite: pe când băeții rămâneau tot anul acasă, fetele, tot mai numeroase, făceau șease călătorii pe an spre Chișinău sau Odesa—în Septembrie, la Crăciun, la Paște și în Iunie. Intreținerea lor prin orașe mari străine costa foarte scump, iar elevele erau acolo prost hrănite. Neînțelegerile ivite la școală sau la gazdă, riscul călătoriilor și atâtea alte lucruri incomode pentru părinți, au făcut de mult pe aceștia să viseze la un Liceu de fete în Comrat.

Insă, fiindcă nu era vorba de interesele băeților, viitorul sex frumos al Comratului nu provoca atâta simpatie și concurs, care să fie suficiente pentru găsirea mijloacelor— jumătate de milion de ruble. Comunitatea a fost oarecum încărcată cu întreținerea Liceului de băeți, unde și epitropul onorific nu sacrifica din buzunaru-i decât vre-o 3-4 mii de ruble pe an. Așa că cu toate bunele intenții și visuri, comratenii erau încă prea departe de realizarea unei pepiniere de viitoare soții, amante, mame și intelectuale pentru nevoile locului.

S'a discutat și la masa lui Țanco-Câlcic aceeași chestiune — cu mare aprindere, însă fără nici un rezultat. Ceva rămânea în fundul problemei ca un bloc de plumb: inerția generală cu privire la nevoile educației fetelor, deși verbal n'a fost unul care să nu recunoască marile avantagii ale unui asemenea Liceu. Entuziastul judecător-administrator Maxim Maximovici Colibaba a fost entuziast și în acest punct. Insă în fața unei fatale nereușite a sforțărilor cu care căuta să-i convingă pentru jertfe pe marii financiari ai târgușorului, s'a resemnat și s'a consolat oarecum cu „lafitte" și cu gândul la mesele verzi din seara aceia, când trebuia să-i vină numai decât o „talie" nesfârșită de opt și nouă, în stare să ruineze în beneficiul lui — pe însuși amfitrionul.

După masă, cafele și licheururi înghețate. Pe la orele șease cineva a propus asistenței să facă o plimbare pe jos, până la locul unde „claca" țărănească organizată în onoarea zilei proprietarului lucra încă și bea în mijlocul lanurilor de orz, celor mai apropiate de târgușor. Zis și făcut! Ajunși la fața locului, oaspeții lui Țanco-Câlcic au admirat pe cosași, iar însuși stăpânul acestor latifundii se lăuda mult cu puterea de producție a muncitorilor din serviciul său.

— Le plătesc bine, le dau mâncare și băutură bună, și de aceea vin să se tocmească la mine cei mai buni lucrători, — explica domnul Țanco-Câlcic.

Unii dintre cei prezenți știau bine că sistemul lui cu vre-o cincisprezece ani în urmă era cu totul altul, și laudele lui, atunci abia pe drumul sigur spre milioane, sunau cam astfel:

— Nu puteți să vă îmbogățiți repede. Dați oamenilor mămăligă și brânză nesărată. La mine e lege, când se frământă brânza pentru lucrători: un chilogram de brânză— două chilograme de sare. La prânz „el" abia îmbucă ceva — și fuge la fântână, trage o coșniță de apă rece; mai îmbucă a doua oară — și iar fuga la fântână. Se satură repede....

— Și cari îți sunt cei mai buni cosași? — îl întrebă Colibaba.

— Aștia doi. Le plătesc o rublă și jumătate pe zi, deși sunt slujbași cu anul. Dar vara nu le dau leafă lunară ci prefer să le pun la lucru cu ziua. Vedeți acolo pe deal un lan frumos de orz? — E orzul lui Ovsinski de la stația de selecțiune din Podolia. Se coace încet, nu se scutură, și produce anul acesta vre-o trei mii chilograme la hectar. Sunt douăzeci de hectare. Și cosașii mei le vor da gata în zece zile. Il rezerv lanul acesta pentru dânșii. Fiecare face un hectar pe zi... Dar priviți numai ce fac acuma!

Intr'adevăr, cei doi cosași, la întrecere, alături, făceau minuni la secerat, sub ochii asistenței încântate. Grămezi înfoiate de orz se culcau rânduri-rânduri, exacte, îngrijite, înaintând insinuant tot mai adânc în desimea lanului.

— Zici că nu se scutură orzul acela? — întrebă Colibaba.

— Nu se scutură și de aceea îl las în seama acestor doi. Mâine vor începe și în zece zile îl dau gata. Ți-i o plăcere numai să te uiți când nu-i nimeni, cum îl culcă cu coasă.

— In zece zile? Fiuu....u, șueră Colibaba. — Eu singur l'aș da lanul acesta gata în cincisprezece zile.

— Dumneata? Te pricepi în multe, dar nu în asta.

— Si dacă am să-l cosesc în 15 zile? Vrei un pariu?

— Ce pariu! Iți spun mai bine să te odihnești după masă, înainte de joc.....

— Eu? Să mă odihnesc? Știi ce: n'am vrut să-ți vând harmăsarul meu negru. Il pun acuma rămășag. Cu ce răspunzi dumneata?

Toți cei din jurul lor au început să se agite. Colibaba n'a avut într'adevăr decât leafa lui de judecător și... un armăsar („harmasar" cum se spune în Basarabia), de o rară frumusețe și rasă.

Fiu de preot din Cetatea Albă, Colibaba însă știa bine să cosască — circumstanță necunoscută de cei de față. Acasă în anii de liceu și de student se ocupa cu cositul pe moșioara tatălui său, găsind că-i face bine pentru musculatură, și într'adevăr întrecea pe orice lucrător iscusit. Prietenilor lui le părea rău de starea lui de „bon courage" rezultatul *lafitte-ului* și al licheururilor înghețate.

Insă Țanco-Câlcic se agățase de el:

— Te prind pe cuvânt. Harmăsarul va fi al meu.

— Nu va fi. Ce pui dumneata?

—Vezi, ai pledat cauza Liceului de fete atât de aprins, încât mă oblig să clădesc Liceul, să-l înzestrez cu toate cele necesare și să-l predau comunei. Iar dumitale personal— 10.000 ruble, cât nu face orzul pe care îl vei cosi. Ha-ha-ha!

— Te prind și eu pe cuvânt. Primesc. Facem act, imediat cu martori. Nu-i cerneală? N'are a face. Cu creionul. Scrie: eu, Gheorghe Ivanovici Țanco-Câlcic....

— Imi pare rău de harmăsarul lui, — zise cineva cu jumătate de voce, altuia.

— E tânăr, riscant, în plus și beat puțin. Imi pare rău și mie....

Țanco-Câlcic își puse iscălitura pe obligațiune. Râdea de se prăpădea. O fi ceva și cu cositul lui Colibaba, însă... douăzeci de hectare.... cincisprezece zile.... pentru un judecător, care nu poate să cosească măcar o zi întreagă!

— Ascultă, de mâine voiu lucra lanul, și Duminicile, și de Sfântul Ilie, și de Sfântul Vladimir, pentruca să nu spui apoi că orzul s'a scuturat din cauza mea. — Vreți dovada, domnilor?

Și Colibaba luă o coasă și se puse la rând cu cosașii cei buni. Coasa lui făcând vre-o treizeci de tăieturi ajunse până la tălpile celui de al doilea cosaș.

— Ferește-te, nene, — îi strigă Colibaba.

Agitația publicului ajunse la culme. Toți gesticulau, strigau, se certau. Țanco-Câlcic, om practic, râdea totuși: — un cosaș neobicinuit cu munca, ori câte minuni ar arăta unor spectatori curioși, nu poate să lucreze așa nici o jumătate de oră, dar mite cincisprezece zile!...

— Trimite-mi harmăsarul de pe acuma, — se delecta amfitrionul câștigător.

Demonstrația cositului însă continua. Peste cinci minute Colibaba îl ajunse și pe primul cosaș. Țăranii de la clacă priveau cu surpriză și neîncredere fantezia boerului acesta harnic dar... nu din ai lor... Cosaș, într'adevăr! Să lucreze cum facem noi de dimineață până seară— nu așa....

Societatea se întoarse acasă la Țanco-Câlcic, înviorată foarte mult de cele întâmplate. Insă în realizarea visului nu credea nimeni. Armăsarul lui Colibaba va ocupa locul cel mai frumos în grajdul lui Țanco-Câlcic — atâta tot. Toate acestea n'au împiedicat pe nimeni să se ocupe cu eroul zilei foarte mult. Mai ales doamnele și domnișoarele, rămase acasă, au primit vestea cu mare agitație și se arătau impresionate și bine dispuse față de proprietarul nenorocos al unui singur armăsar.

Spre mirarea tuturor, acesta ceru scuze și, cu toate insistențele, se retrase la el acasă.

— Mâine trebue doar să vă cosesc Liceul, — era argumentația lui unică.

— Ce Liceu! Trimite-mi harmăsarul! — repetă Țanco-Câlcic, încântat de originalitatea cazului, întâmplat, în casa lui, de ziua lui.

. . . .

Dar fantasticul Maxim Colibaba luase acasă toate măsurile fizice și sufletești pentru a-și îndeplini sarcina atât de riscată. Toate cunoștințele lui de masaj reconfortant și altele, dozarea somnului, hranei etc. au fost imediat stabilite și apoi urmate cu cea mai mare srictețe timp de cincisprezece zile. Nu e greu nici acuma să recunoaștem în d. Maxim Colibaba, atât de bine cunoscut turfului și publicului din București din 1920-23 (când după ce-și salvase grajdul din Odesa, trecuse cu caii Nistrul și contribuise mult la înviorarea hipodromului de la Băneasa și la pregătirea celui dela Floreasca), — nu e greu să recunoaștem pe tânărul judecător și Hercule de atuncea.

A doua zi priveliștea lanului era de o rară frumusețe. Un tânăr intelectual, îmbrăcat în alb, frumos și plin de sănătate, pornise ofensiva împotriva lanului de orz, înarmat cu trei coase de schimb regulat, și dozându-și cu o metodică pur „nemțească" fiecare mișcare, fiece minut de efort și de repaos. Curioșii nu-l stinghereau întâi de loc. Apoi, ca judecător-administrator de ocol, dădu ordin să nu fie admiși decât unii, foarte puțini, mai aproape de el. Restul stătea la o distanță de jumătate de kilometru. Chiar în prima zi a venit fotograful târgușorului și i-a luat câteva aspecte. Din târgușor s'au scris câteva scrisori și corespondențe la Chișinău, Odesa....

Ziua întâia s'a terminat cu un hectar și jumătate, cosite frumos de tot. Țanco-Câlcic începu să se gândească. A doua zi începu chiar să spuie, că Colibaba cosește cu trei coase, nu le ascute în timpul lucrului, și a lucrat eri mai mult de cât se cere lucrătorilor. Mai departe...

Un vânt de sensație nebună cuprinse publicul cititor din Basarabia și Rusia întreagă. Nouri de corespondenți s'au abătut peste Comrat. Mii de ilustrații au umplut coloanele ziarelor și revistelor. Serviciul telegrafic cu un singur fir din Comrat a fost supra încărcat. Echipe de escursioniști au sosit în localitate. Toată Rusia a primit cu entuziasm — chestia Liceului de fete din Comrat.

Eroul zilei de atunci însă cosea și cosea, iar Țanco-Câlcic trecea treptat la trista realitate: o jumătae de milion de ruble, prețul a două mii de hectare de pământ arabil — era să-i iasă din inventarul bogăției.

La Petersburg, Moscova, dimineața, prietenii nu-și mai spuneau „bună ziua" ci

— Mai cosește?

— Mai cosește!

Și a cosit și la Sf. Vladimir, și la Sf. Ilie și Duminicile.... Și apoi cu toate tergiversările și diversiunile din partea lui Țanco-Câlcic, Liceul de fete din Comrat își luă ființă.... Ce de sărbători, de reclame prin jurnale, ce triumf pentru un tânăr puternic și simpatic!... Și-a adus oare aminte, astăzi, de acest jubileu de 25 ani, măcar însuși principalul lui vinovat?

ALEXIS NOUR

Peste ocean

– JURNAL DE BORD –

In larg

Puntea are aspectul unei terase de sanatoriu maritim. In aerul curat, din mijlocul Oceanului, îmbibat de sare și ozon, stau sute de pasageri culcați pe scaune lungi. Zac așa picurând de somn, cu reviste și cărți netăiate, amorțiți ca șerpii boa după o masă copioasă.

Cantitatea de alimente consumată pe transatlanticele germane întrece orice închipuire. Bogăția, rafinamentul și preocuparea pentru hrană ajunge să-ți facă silă de mâncare. Nici în pauzele dintre cele obișnuite cinci mese pe zi nu scapi. Abia te întinzi greoiu, gâfâind pe punte, și tavele încep să defileze cu sandvici, bulion, înghețată, ceaiuri și cafele la discreție.

E drept însă că pentru foarte mulți pasageri mâncarea e singura distracție care rupe monotonia vieței de bord.

Pe vechile vapoare, din cauza spațiului restrâns, mesele se așezau la fel după tradiție, în senzul lungimei vasului. Fiecare pasager își lua locul la rând. Căpitanul—în capul mesei, având de-oparte și de alta persoanele marcante care se găseau pe bord. La marile parcheboturi transatlantice, totul e sacrificat sălei de mâncare. Nu mai ai impresie că te afli pe un vapor, ci într'o sală somptuoasă cu galerii și sculpturi. Mese mici de patru și șase persoane. Chelneri galonați și stilați servind cu atenția concentrată ca să-ți ghicească gândul din ochi. Flori peste tot. Lumina cade de sus printr'o imensă cupolă de sticle colorate.

Un domn foarte grav, instalat la un birou, după ce meditează mult și încruntat în fața planului sălei de mâncare, ca un general de stat-major în fața hărței de războí repartizează în chip savant locurile la mese după naționalități, profesiuni și ranguri sociale.

Am căzut într'un grup latin: doi ingineri spanioli, un profesor belgian, un bătrân doctor italian, cu fiul său—un tânăr oacheș, elegant și volubil, care din prima zi a reușit să cunoască toată lumea de pe vapor.

Răsfoiesc broșura ce ni s'a împărțit gratuit: *Passagierliste*. Pe copertă, lucrată cu îngrijire, în culori, e vesnicul portret al Kaizerului cu mustața sburlită și semeață. Numele căpitanului și a ofițerilor, medicii, obermașinistul, zalmaister, proviantmaister, oberstuard, obercoh, ghepakmaister și tot așa mai departe întregul stat-major al bordului... Urmează numele călătorilor de clasa întâia și a doua; de cei de-a treia, mulțimea emigranților, cari au îmbogățit companiile de navigație, nu se scrie nimic. Toate informațiile asupra vieței pe bord se găsesc trecute aci: masa, bagaje, telegrame, bae, gimnastică, bibliotecă, laborator de frumusetă, farmacie, țigări, bărbier, croitor, — tot comfortul unui oraș civilizat care plutește pe ocean.

Timpul e bun. Pe puntea de sus, **oberpromenadendek**, lumea foește ca pe unul din marele bulevarde. Femei elegante se plimbă arătându-și toaletele bogate. Voalurile și muselinele flutură în bătaia vântului ca niște steaguri multicolore. Observ o picantă americană care își schimbă patru costume pe zi.

Copii sgomotoși, deși au salonul lor special, se sbenguesc în libertate pe punte ca pe aleea unui parc. O englezoaică uscată doarme cu gura căscată, cu ochelarii pe nas, și cu biblia căzută pe genunchi. Se formează un complot. Un drăcușor de fată apare c'un **codak** și scoate o fotografie.

Persoanele care în prima zi se spionează, pipăindu-se cu ochi, se apropie formându-se în grupuri, și o atmosferă de caldă familiaritate se stabilește între ele.

Rar se poate întâlni, strânse la un loc, o mai mare varietate de tipuri. Sunt exemplare din toate țările și din toate păturile sociale.

Ce câmp de studii pentru antropologi și fisionomiști e puntea unui transatlantic! Ce bogată colecție de tipuri se poate face pentru comparații, interpretări și clasări! Nu știu de ce de câte orii stau și privesc asemenea adunări de felurite soiuri de oameni, strânși din diferite părți ale lumii, varietăți de vițe omenești, fără să vreau mă gândesc la teoriile răspândite asupra încâlcitei chestiuni a raselor, asupra luptei dintre blonzi și bruni și asupra tendinței de-a absorbi istoria umană în istoria naturală.

Dacă nu se poate face o hartă a Europei împărțită pe rase, nu înțeleg de ce se vorbește mereu de rasă și nu de popoare, de tipuri și de însușiri.

Dacă popoarele nu sunt decât produsele istoriei, nu cu ajutorul istoriei naturale se pot cerceta. Numai știința socială și politică ne poate lămuri asupra evoluției și luptei dintre popoare.

Dacă se poate zice că există un tip german, francez sau englez, nu se poate zice că este o rasă germană, franceză sau engleză. Caracterele adevăratelor rase sunt permanente, iar însușirile popoarelor sunt variabile. Teoria germană, luată de altfel tot dela francezi, că toată civilizația europeană se datorește blonzilor, floarea umanităței, și că războiul este inevitabil între rase, nu ascunde în fond decât interese, pasiuni și idei încarnate.

E adevărat atâta doar:— că axa civilizației datorită elitei unui popor trece de pe un domeniu pe altul. Nu știu cine a comparat elita unui popor cu o locomotivă, care singură are mișcare proprie, iar masa poporului e lungul șir al vagoanelor inerte cari totuși ajung să meargă tot așa de repede ca și locomotiva.

Nu se poate nega că popoarele cu aproape aceeași civilizație, tind a se asemăna din ce în ce sub raportul acelorași idei, credințe și instituții, care se răspândesc continuu în lumea întreagă.

Amestecul, încrucișarea și ușurința legăturilor tind a generaliza pretutindenea un singur și acelaș tip de om.

In ficare zi, la oră fixă, apărea proaspăt de sub teascurile tipografiei bordului **„Ziarul Oceanului"**, cu ultimile știri din lumea întreagă. Gazeta era citită c'o nespusă lăcomie. Toți se minunau, căci prea puțini erau cei cari își dădeau seamă că gazeta era făcută de mult, din port, și nu avea liberă de cât o coloană, care se complecta pe bord cu telegramele primite prin undele herțiene a telegrafiei fără fir.

In fiecare zi un ofițer, însoțit de un marinar, trecea pe punte dela un grup la altul, și instruia călătorii cum să se servească de centura de salvare în caz de naufragiu.

—Slabă speranță, — ne spune râzând un căpitan italian de marină, venit în grupul nostru.

— Lăcomia și setea de reclamă a companiilor de navigație sunt groaznice și criminale. Atrag călătorii cu luxul și viteza, dar nu fac nimic pentru siguranța vieților omenești. Vă amintiți de naufragiul **Titanicului?** Ancheta a stabilit pe deplin că fiind în prima cursă, a luat un drum mai scurt navigând mai sus decât obiceiul. A riscat trecând în regiunea sloiurilor. Lovindu-se de un munte de ghiață plutitor, care i-a spintecat fundul, transatlanticul s'a înecat.

Comandantul a fost achitat, căci avea pe bord pe unul din directorii companiei, care i-a cerut să ia drumul cel mai scurt, deși mai periculos, numai să poată trâmbița în lume că a făcut traversarea Oceanului în timp mai scurt decât toate celelalte transatlantice.

— Iată, sunt gata să fac rămășag că nici pe vaporul acesta nu sunt mijloace de salvare suficiente pentru toată lumea care se găsește îmbarcată aci.

Cu învoirea comandantului am plecat trei inși să facem vizita întregului vapor — doi ofițeri de marină și un inginer naval.

Fantezia lui Jules Verne este realizată pe deplin prin ultimele construcții ale transatlanticelor. Pentru înconjurul punților trebue să faci o plimbare de vre-o jumătate de kilometru. Puntea e atât de lată în cât se poate așeza o linie de tramvai, rămânând loc pentru trotuare și vehicule. Coșurile sunt așa de largi încât un tren ar încăpea ca într'un tunel. In magaziile de provizii și în camerele refrigerente, se găsesc vreo treizeci mii kilograme de carne, cincisprezece mii de păsări, douăzeci mii ouă, zece mii jamboane, șase mii kilograme unt, două mii kilograme ceai și cafea....

Saloane luxoase cu pilaștri, panouri și vitraje, cari îți dau iluzia că te găsești într'un vechiu palat regal. Covoare de Persia și Smirna, mobile de mahon și palisandru. Candelabre imitate după lanternele vechilor nave olandeze.

Dar, la socoteala care am făcut'o, apreciind numărul oamenilor cari ar încăpea în bărcile de salvare, am găsit că numai jumătate din lumea care era îmbarcată ar fi putut scăpa bine înțeles dacă s'ar fi putut ține o ordine perfectă, lucru foarte greu în momentele de panică.

Italianul avusese dreptate.

JEAN BART



Viaţa şi moartea Sfântului Simeon Stâlpnicul *)

de D. D. PATRAŞCANU

In părţile Kilichiei din Asia, într'un sat ce se numea Sisan, trăiau mai de demult doi creştini nevoiaşi, cu numele Susotion şi Marta. Aveau o turmă de oi şi câţiva asini cu care îşi agoniseau cele trebuitoare vieţii, nu numai pentru ei, ci şi pentru acei ce o duceau mai greu decât dânşii ,căci Susotion şi Marta iubeau pe aproapele lor şi-l ajutau la nevoe. Din căsătorie li se născuse un copil pe care botezându-l întru Domnul, l-au numit Simeon. Incă de mic, copilul acesta arăta o neobişnuită bunătate şi blândeţă, asa că toţi cei care îl vedeau, rămâneau mulţămiţi în inimile lor. Părinţii lui, fiind oameni de ţară şi neînvăţaţi, l-au crescut în simplitate povăţuindu-l să iubească pe Dumnezeu şi să-i urmeze poruncile. Simeon creştea frumos la chip şi înţelept la minte, căci înţelepciunea Domnului mai ales în cei nevinovaţi sălăşlueşte şi pe cei umiliţi alege, ca să înfrângă mândria şi stricăciunea veacurilor.

Când avea treisprezece ani, Simeon a început să pască oile tatălui său, asemănându-se întru asta lui Iacov, lui Moisi şi lui David, care dela păstoria turmelor necuvântătoare întru dumnezeieştile descoperiri au venit. Deci vara umbla cu mioarele pe câmp, iar iarna le privighea cu tatăl său acasă, hrănindu-le şi apărându-le de fiarele codrilor.

Intr'o Duminecă, iarnă fiind, Simeon s'a dus la biserică. Ascultând sfânta evanghelie, care fericea pe cei ce plâng, pe cei blânzi, pe cei curaţi cu inima, o lumină vie i s'a făcut în minte şi ca o căldură i-a învelit sufletul, căci altă învăţătură mai frumoasă nu auzise încă. Atunci a întrebat pe un bătrân ce sta lângă dânsul, ce sunt aceste cuvinte? Şi bătrânul acela i-a arătat că numai umilinţa, curăţia inimii şi dragostea de Dumnezeu duc către mântuire, iar mântuirea se capătă mai vârtos în singurătate urmând cuvioasele pilde. Auzind asemenea vorbe, Simeon s'a hotărît chiar în ceasul acela să-şi aleagă în viaţă calea cea strâmtă care duce spre Domnul.

Deci mulţămind bătrânului aceluia, i-a zis:

„Tu-mi eşti tată şi mamă, învăţător al celor bune, povăţuitorul mântuirii mele".

Şi ieşind grabnic din biserică, s'a dus într'un loc mai ferit şi acolo, singur fiind, a căzut cu faţa la pământ în chipul crucii şi cu lacrămi fierbinţi s'a rugat lui Dumnezeu să-i arate calea către izbăvire. Şi cum sta el aşa, a adormit, şi în vis a avut vedenie. Par'că săpa o temelie într'o singurătate mare şi, muncind din greu, a socotit de la o vreme că a isprăvit. Dar un glas nevăzut i-a zis:

„Sapă mai adânc!"

După ce a mai săpat încă pe atâta, încetând de osteneală, acelaş glas i-a strigat iarăş:

„Tot mai adânc!"

Pentru a treia oară apucându-se de lucru, a auzit îndemnul ca şi mai 'nainte, după care glasul i-a zis:

„Destul este. Acuma zideşte ostenindu-te, căci fără osteneală, nimica nu vei spori".

Toate acestea le-a povestit el însuş fericitului Teodorit, episcopul Kirului, carele în cartea „Iubitorilor de Dumnezeu" le spune întocmai la capul douăzeci şi şapte. Iară clădirea aşezată pe temelia din vis, a fost o născocire nemai văzută până atunci între oameni, despre care s'a vestit până la capătul pământului covârşind cu totul firea cea pământească.

* * *

După ce s'a trezit din somn, Simeon s'a gândit adânc asupra vedeniei lui. Şi ne mai întorcându-se la mama şi la tatăl său, a părăsit Sisanul şi s'a îndreptat spre mănăstirea Decapolitului pe care o păstorea până atunci fericitul Timoteiu, carele însuş a intrat mai târziu în ceata purtătorilor de cunună. Ajungând aici, s'a lăsat înaintea porţilor sfântului lăcaş şi a stat acolo fără hrană răbdând şapte zile. Iar în ziua a opta ieşind egumenul, l-a întrebat:

— De unde eşti fiule şi cum te numeşti?

La care el a răspuns:

— Sunt din Sisan şi mă numesc Simeon, feciorul lui Susotion, şi am bătut aici ca să cer adăpost.

Atunci preafericitul Timoteiu l-a întrebat iarăş:

— Nu cumva eşti făcător de rele şi fugi de mânia judecătorilor tăi?

— Nu sunt dintre acei ce au făcut rău înaintea oamenilor— a spus lăcrămând Simeon—ci caut să slujesc lui Dumnezeu cu sârguinţă, fiindu-mi de astăzi înainte el singur şi tată şi mamă. Deci miluieşte-mă pe mine păcătosul şi dă-mi binecuvântarea ta să intru în această mănăstire pentru ascultarea tuturor.

Văzând egumenul în el dumnezeiască chemare, l-a luat de mână şi l-a dus înăuntru spunând fraţilor să-l învete pravila şi rânduelile mănăstireşti. Iar Simeon era atâta de mulţămit, încât par'că nu într'o lavră, ci într'un loc de veselie ar fi intrat. Şi râvna-i pentru învăţătură mare fiind, în puţină vreme a ştiut pe din afară psaltirea, cum şi toate slujbele dumnezeeşti. Iar când a împlinit optsprezece ani dela naştere, l-au tuns întru îngerescul chip şi s'a făcut monah desăvârşit. Din clipa aceia mai presus de toţi chinoviţii s'a arătat. Pentru că fraţii săi primeau hrană unii în toată ziua, spre seară, alţii tot a treia zi, iar el întreaga săptămână se ruga nemâncat.

In vremea asta părinţii săi văzând că Simeon nu mai vine pe acasă, l-au căutat în tot locul, doar vor da de urmele lui. Dar Dumnezeu acoperindu-l cu puterea sa nevăzută, nu l-au găsit, iar tatăl său plângându-l mult şi neputându-se mângâia, a şi murit din asta.

* * *

Spune Metafrast că în mănăstire Simeon îşi făcea tot mai aspră viaţa lui, cum se arată şi din următoarea întâmplare:

Ducându-se odată să scoaţă apă din puţ, a deslegat finicul împletit dela ciutură, şi şi-a înfăşurat cu el trupul pe piele strângându-se tare dela coapse până la grumaji. După zece zile legăturile acele pătrunzându-i la oase, i-a putrezit carnea de răni în care şi viermii foiau. Celace văzând fraţii, s'au plâns egumenului zicând:

„De unde ne-ai adus pe omul acesta plin de viermi, cât nu poate sta cineva lângă dânsul? Hotărăşte-i să iasă grabnic din mănăstire nemai putând zăbovi între noi".

Iar preacuviosul mâhnindu-se şi voind să ştie adevărul, a poruncit să-l desbrace cu sila. Şi scoţându-i rassa de păr, sângerată cu totul, a văzut curmeiul intrat în carne, ce era numai o rană. Atunci egumenul s'a spăimântat şi cu mare osteneală au putut fraţii să deslipească funia de pe dânsul, cu care şi trupul putrezit se rupea. Iar Simeon se apăra zicând:

„Lăsaţi-mă, căci vrednic sunt de asta, pentru păcatele mele".

— Optspreze ani ai numai — i-a răspuns egumenul— care sunt deci păcatele tale?

— Părinte, au doară nu spune proorocul că întru fărădelegi sunt zămislit şi în păcate m'a născut maica mea?

Auzind cei de faţă răspunsul lui, s'au minunat mult neînţelegând cum a ajuns el la această frică de Dumnezeu.

După ce i s'au tămăduit rănile, temându-se egumenul ca nu cumva unii dintre fraţi, mai neputincioşi, să-l urmeze şi să-şi fie astfel singuri pricinuitori de moarte, i-a poruncit să iasă din mănăstire.

Simeon s'a supus numaidecât şi trecând pragul Decapolitului s'a îndreptat către pustie, ca şi acolo să preamărească pe Dumnezeu. După câteva zile de mers, a dat peste o fântână părăsită, plină de jivine şi fiare necurate şi părându-i-se locul bun pentru pocăinţă, s'a aruncat înăuntru.

* * *

Dar într'o noapte egumenul a avut un vis. Se făcea par'că popor mult care cu arme şi cu facle încunjurase chiliile fraţilor. Şi strigăte ameninţătoare veneau din mulţime. Iar un glas de acolo a întrebat:



Desen de *Poitevin-Skeletti*

Când avea 13 ani, Simeon a început să pască oile tatălui său...

„Unde este robul lui Dumnezeu Simeon? Arătaţi-ni-l, altfel veţi arde aici, împreună cu mănăstirea. Pentru că el e maimarele vostru şi printr'însul multe minuni va Dumnezeu să facă pe pământ".

Deşteptându-se egumenul din somn a adunat îndată sobor călugăresc şi aflând de vedenia înfricoşată, cu toţii au hotărît ca găsindu-l numaidecât pe Simeon, să-l aducă iarăş în mănăstire. Deci nelenevindu-se nici cum, egumenul a luat cu el câţiva monahi şi au pornit prin pustie căutându-l. Cunoscând dela un cioban că se găseşte în gropniţa cea părăsită, au mers acolo şi l-au scos la lumină. Apoi cu toţii s'au întors la sfântul lăcaş, bucuroşi fiind în sufletele lor.

Ci el, multă vreme n'a stat nici de astă dată aici, cum arată şi Nichifor al lui Calist. Căci, povăţuit de duhul cel înalt, a părăsit în taină chinovia şi umblând prin codri şi prin văi, a ajuns la poalele muntelui Telanis, unde este mare singurătate. Aici a găsit o chilioară scobită în piatră, în care a locuit trei ani. Şi aducându-şi aminte de Moisi şi de Ilie, care patruzeci de zile au postit, a gândit să se ispitească şi el cu un post ca acela. Sfătuindu-se deci cu Vasos, duhovnicul său, care venise pela dânsul, l-a rugat pe bătrân să-i astupe uşa chiliei, nelăsându-i nimica de mâncare, nici de băut. Dar Vasos i-a răspuns:

„Nu se cade omului cu un post făr'de măsură să se ucigă pre sineş, pentru că nu este o faptă bună, ci păcat mai ales".

Şi numai după ce duhovnicul a pus înăuntru câteva pâni şi un ulcior cu apă, l-a astupat uşa cu pietre, ducându-se apoi în drumul său.

Trecând acele patruzeci de zile, Vasos s'a întors iarăş la dânsul şi dând la o parte lespezile de piatră, a găsit pe Simeon la pământ, zăcând ca un mort, iar pânea şi apa erau precum le pusese. Deci luând bătrânul un burete, i-a răcorit buzele însângerate şi l-a împărtăşit cu dumnezeieştile taine. După asta, mai primind şi altă hrană uşoară, s'a întremat puţintel. Iar mai apoi, în fieştecare an, în cele patruzeci de zile, Simeon nu mânca, nici bea nimica, ci se ruga neîncetat: douăzeci de zile în picioare şi douăzeci şezând...

In această chilie, Sfântul Simeon a stat trei ani, după care s'a suit pe un vârf mai înalt al muntelui. Şi, pentru ca nu cumva să părăsească aceste pustietăţi, şi-a ferecat piciorul cu un lanţ de douăzeci de coţi, al cărui cellalt capăt l-a întărit de o stâncă. Şi aşa căutând cu ochii către cer, cu mintea spre cele mai presus de ceruri privea.

Auzind despre dânsul fericitul Meletie, episcopul Antiohiei, a venit într'adins în munte şi văzându-l înlănţuit, l-a zis:

„Nu cu fierul trebue omul să se lege, ci cu voia lui însuş şi cu harul lui Dumnezeu. Iar de lanţuri nu este nevoe".

Simeon şi-a scos atunci obezile, întărindu-se cu hotărîrea cea slobodă şi robindu-şi gândul numai spre lauda lui Hristos.

* * *

N'a trecut multă vreme şi vestea s'a dus în toate părţile pentru asprimea vieţii lui, aşa că mulţime mare de oameni se aduna aici. Unii venind de departe, aduceau cu ei bolnavi, sau se rugau pentru cei ce zăceau acasă; alţii cuprinşi de ispite şi de necazuri, ori de draci munciţi, cereau uşurare dela Cuviosul. Şi toţi se întorceau cu inima veselă pe la locuinţele lor. Dar mai ales pentru sfinţenia lui, căutau să se atingă care mai de care de dânsul şi să-i primească astfel binecuvântarea. Ci preafericitul lua asta ca o cinste nemeritată şi, pentru ca să scape de ea, s'a gândit să se urce pe o aşa înălţime, încât nimeni să nu mai poată ajunge până la dânsul.

Deci chibzuindu-se mult şi altceva negăsind, şi-a zidit un stâlp de şase coţi şi pe dânsul o chilioară în care urcându-se a trăit acolo patru ani, fiind întâiul stâlpnic.

O faptă ca aceia nu mai săvârşise nimeni până la dânsul, cu toate că mulţime de schimnici cunoscuse în viaţă strâmtorările cele mai cumplite. Dar Simeon nemulţămit nici cu asta, şi-a făcut alt stâlp de doisprezece coţi, apoi încă unul de douăzeci, şi, pe fiecare din ei, s'a rugat câte treisprezece ani — iar mai pe urmă, unul de treizeci şi şase de coţi, de-asupra căruia douăzeci şi doi de ani a vieţuit.

Deci Sfântul Simeon, numai prin voia lui cea neînfrântă, ca pe nişte măreţe trepte se înălţa spre slăvile cerului suferind deopotrivă ploaia şi zădufurile înnăbuşitoare, caşi frigul cel aspru al iernii. Mâncarea lui era odată pe săptămână, puţină linte muiată, pe care credincioşii se grăbeau să i-o puie la piciorele stâlpului, iar băutură, numai apa, ce trebuia adusă de departe.

Pe vârful stâlpului se găsea o chilioară strâmtă de doi coţi, fără coperiş, care nu a locuinţă, ci mai degrabă cu un parmaclâc semăna — aşa că pentru dânsul somnul era un chin mai mare decât veghierea. Iar când în revărsatul zorilor aţipea câteodată, vulturii şi celelalte păsări de pradă, atingându-l din sbor cu aripile, el îşi făcea cruce cu înfiorare socotindu-se hărţuit de cel viclean.

Ucenicii lui şi credincioşii care veneau tot în mai mare număr, au împrejmuit dela o vreme stâlpul cu două ogrăzi de piatră, una mai întinsă şi alta mai mică, ca să fie locul acela ferit de năvala norodului.

De îndată ce s'a auzit în lume de o aşa viaţă pătimitoare, nemaivăzută până atunci, căci nimeni nu-şi aflase încă luişi un traiu ca acela, episcopii şi egumenii, nu numai cei din Kilichia, socotind rea asemenea pilduire, voiră să-l împiedice pe Simeon. Trimeseră deci la dânsul câţiva călugări care să-l întrebe pentru ce nu merge pe calea Părinţilor, iscodind alta nouă. Incă au mai spus acelor monahi că, dacă cumva Cuviosul nu ar voi să se pogoare din chilioară, atunci cu sila să-l tragă jos — iar de ar asculta, să-l lese precum a început. Pentrucă din asta, spuneau ei, se va cunoaşte că viaţa cea nouă este dela Dumnezeu şi nu dela Satana.

Deci au pornit trimeşii episcopilor şi au ajuns la muntele Telanis, unde de departe se vedea înălţându-se stâlpul lui Simeon.

Dacă au sosit acolo, au intrat în ogradă, şi cel mai în vârstă dintre ei a strigat uitându-se în sus:

„Ascultă Simioane, fapta ta, precum zice soborul episcopilor şi al egumenilor mănăstireşti, nu este dela Dumnezeu, căci nimeni altul până astăzi n'a aflat-o. Deci scoboară din chilioară şi vino cu noi, ca să-ţi dai îndreptările tale".

Auzind Simeon unele ca acestea, de îndată a păşit cu piciorul pe scară vrând să se dea jos, arătându-se astfel cu totul următor poruncilor maimarilor săi. Atunci acelaş bătrân l-a oprit spunându-i:

„Rămâi, sfinte părinte, căci acuma cunoaştem că gândul tău curat este".

Iară după asta, ucenicii săi i-au zidit un stâlp de patruzeci de coţi pe care a trăit până la sfârşitul vieţii.

* * *

Ingăduirea soborului monahicesc a mărit şi mai mult faima Sfântului Simeon. In fiecare zi veneau acuma din tuspatru părţi ale lumii credincioşi, care se aşezau acolo, pentru a primi odată cu învăţăturile stâlpnicului şi binecuvântarea lui. Ci toţi voiau să vadă minunea cu ochii. Şi nu numai cei luminaţi prin sfântul botez, ci chiar păgânii se arătau prin părţile locului. Veneau Perşi călărind cămile, şi Armeni cu faţa smolită, şi Iviri din Caucaz; veneau Arabi înveşmântaţi în mantii largi fluturându-le pulpanele, şi Greci din ostroave şi depe coaste, îmbrăcaţi în hlamide; veneau Romani făloşi cu togele luminoase aruncate pe umăr, urmaţi de slugi şi de asini; şi Etiopieni negri cu şorţuri albe până la genunchi; şi Gumoriţi, Ispani şi Britani; şi Ostrogoţi cu cămeşoaie stacojii, ba chiar din depărtata Indie — fakiri şi ghimnosofişti veneau să-l vază pe Simeon.

Şi iarăş prinţi şi prinţese din Hadramaut, împodobite cu văluri fumurii şi cu salbe nestimate, şi negustori încărcaţi cu pietre scumpe, cu smirnă şi tămâe depe ţărmul Omanului, se osteneau cale lungă să capete binecuvântarea sa.

Varane, sultanul Persidei, i-a trimes solie însoţită de daruri; Teodoric-craiul şi Leon cel Bătrân au primit cu umilinţă învăţăturile lui. Iar Marchian-împăratul şi cu so-



Desen de *Poitevin-Skeletti*

„Nu cu fierul trebue omul să se lege..."

ţia sa, Pulheria, au venit într'ascuns, schimbaţi de haine, pentruca să-l poată vedea şi auzi mai bine. Ajutată de predicele sale, împărăteasa Evdochia s'a lepădat de ereticeasca învăţătură a lui Nestorie; prin focul cuvântărilor lui, norodul Lazilor din ţara Colhidei, cea cu mincinoasa lână de aur, a trecut la adevărata credinţă. A venit şi Domnin, patriarhul Antiohiei, urmaşul fericitului Meletie, însoţit de clirosul lui, şi văzându-l pe stâlp, mult s'a minunat. Iară vorbind cu dânsul alese cuvinte, a făcut acolo leturghie şi s'au împărtăşit amândoi cu Sfintele Taine.

Deci mulţimea se îndrepta încoace ca valurile unui râu bătute de furtună. Dar locul acela n'avea apă. Şi cu toate că unele femei o aduceau de departe, în vase acoperite, şi o împărţeau — unele ca pomenire, altele pentru bani, totuş drumeţii sufereau de sete, ei şi dobitoacele lor. Şi multă nevoie era din pricina asta. Atunci Sfântul Simeon văzând lipsa, s'a rugat lui Dumnezeu. Şi într'o zi, în al zecilea ceas, deodată s'a cutremurat pământul şi a crăpat dinspre partea răsăritului ogrăzii, rămânând acolo ca o peşteră; iară săpând locul acela de şapte coţi, a ieşit apă din belşug, ca odinioară lui Israel cel însetat în pustie.

Tocmai atunci au adus înaintea sfântului o femeie ce băuse împreună cu apa şi un şarpe mic care a crescut în pântecele ei şi s'a făcut mare. Şi era faţa acelei femei ca iarba de verde, iar doftorii şi vracii nu puteau nici într'un chip s'o lecuiască. Ci sfântul i-a zis să bee apă din peştera muntelui şi femeia bând, a ieşit dintr'însa un şarpe îngrozitor, care îndată ce a ajuns în dreptul stâlpului, a crăpat cu mare vuet şi cu miros urît.

Tot cam în aceiaş vreme se încuibase prin apropiere un balaur înfricoşat, căruia, prin voinţa lui Dumnezeu, îi intrase în ochi o aşchie de trei palme. Balaurul s'a târît până aproape de stâlpul Cuviosului şi stând lângă pragul ogrăzii, se gârbovea, smerindu-se oarecum, cerând milă dela pusnic.

Sfântul s'a uitat numai spre dânsul şi lemnul a şi ţâşnit din ochiul jivinei — care trei zile a stat ca o oaie blândă nefăcând nici un rău nimănui din cei ce intrau ori ieşeau. Şi vindecându-se pe urmă cu totul, s'a întors la culcuşul lui.

* * *

De îndată ce apa n'a mai lipsit în tabăra sfântului, un om din Anazarbe a făcut acolo un cuptor de pitărie, vânzând pâne proaspătă celor flămânzi; altul din Soles dură un han pentru oameni şi dobitoace, iar alţii de prin locuri mai apropiate aduceau peşte, legume şi berbeci tăiaţi. Ba un grec din Clazomene, desfăcea aici mere, portocale şi năramze, şi vin dulce din smochinele Siriei, ba chiar bere din Tarsul Kilichiei.

Deci cu vremea, un adevărat târg s'a statornicit ca prin minune la poalele muntelui Telanis, în jurul ogrăzilor sfinte.

Acuma mulţimea nu mai contenea. Bolnavi, unii în cârji, alţii aduşi cu paturile lor ori târându-se în mâni pe pământ; femei sterpe ce erau sigure că vor purcede grele dacă de departe se vor uita numai la stâlp; copii cu braţele ca aţa ori cu picioarele strâmbe, sprijiniţi de mamele lor; oameni îndrăciţi care cădeau la pământ, munciţi de Necuratul; bătrâne cu pieptul mâncat de skiros ori cu pântecele umflat de apă, scoborîte de pe asini ca nişte burdufuri pline; leproşi şi schilozi arătându-şi răni spăimântătoare, şi orbi din părţile Siriei şi ale Eghipetului, cum şi damblagii cu gurile strâmbe — toţi veneau aici plini de credinţă, aşteptând cu nerăbdare binecuvântările Stâlpnicului. Iar Sfântul Simeon făcea semnul crucii asupra lor, şi ei se vindecau. Atunci bolnavii aruncau cârjile ori îşi părăseau paturile mulţămind lui Dumnezeu cu faţa la pământ, pentru că scăpaseră de suferinţă. Şi multe beţe şi legături erau prinse în zidul ogrăzilor, ca nişte semne vădite ale minunii. Tot aşa, mănunchiuri de flori şi icoane, candele aprinse, de care îngrijeau ucenicii, şi chiar odoare scumpe erau atârnate la picioarele stâlpului.

Iar în vremea asta Simeon arzând de focul lui dinăuntru, se închina nemişcat, cu ochii la ceruri. De două ori pe zi predica mulţimii. Şi atunci tineri şi bătrâni, stăpâni şi slujitori, unii ca nişte stane de piatră, alţii îngenunchiaţi ca la rugăciune, ascultau fără suflare sorbind cuvintele sfântului. Şi animalele drumeţilor se opreau din mâncarea lor. Căci nu numai dobitoacele cele de casă, ci chiar fiarele codrilor se îmblânzeau auzind numele său.

Noaptea se aprindeau focuri cât vedeai cu ochiul şi umbre uriaşe erau asvârlite pe câmpie ori se frângeau de stâncile muntelui. Căci înainte de culcare, călătorii îşi povesteau din întâmplările vieţii ori de suferinţele care-i aduseseră aicea oprindu-se uneori mai mult la vreuna din minunile Sfântului. Şi pe când mulitmea tăbărîtă în jurul celor două ogrăzi, se gătea de odihnă, Sfântul Simeon, cu ochii în slavă, cu mânile la piept, se ruga pentru toţi cei ce veniseră la dânsul, pentru craii şi împăraţii lumii, cum şi pentru ceilalţi păcătoşi ai pământului

* * *

Iată însă că, după curgere de mai mulţi ani, maică-sa Marta, auzind de minunile fiului său, a venit şi ea în munte. Şi sosind aici, mult a plâns înaintea ogrăzilor. Dar Simeon n'a voit să se vază cu dânsa, ci i-a trimes vorbă spunându-i:

„Să nu mă superi, maică, mai mult, că drumurile mele altele sunt acuma. Slujind numai lui Dumnezeu, m'am desprins de toată piedica şi m'am hărăzit aceluia care întrupându-se pe pământ, a murit pentru noi. Ci tu nu te mâhni, căci de vom fi vrednici înaintea sa, ne vom întâlni în veacul de apoi".

Iară maică-sa dorind cu aprindere să-l vază de aproape, a trimes fericitul iarăş la dânsa rugând-o să aştepte în tăcere. Şi culcându-se Marta cu sufletul întristat înaintea ogrăzii lui, şi-a dat duhul.

Deci cunoscând Cuviosul sfârşitul maicei sale, a poruncit ca s'o aducă înaintea stâlpului şi văzându-i obrazul galben şi supt, s'a rugat pentru dânsa cu lacrămi şi cu suspine. Şi cum se ruga, deodată faţa ei a început să strălucească şi raze luminoase îi înconjurau capul închipuindu-i ca o cunună. Şi toţi au lăudat pe Dumnezeu. Iară pe moartă au îngropat-o la picioarele stâlpului. Şi oridecâte ori îşi făcea Simeon rugăciunea, o pomenea şi pe maică-sa care nu putuse să-l mai vază de aproape.

Nu mult după asta, un pardos mare şi cumplit, aciuat prin preajma muntelui, rupea oameni şi dobitoace, aşa că nimeni nu mai îndrăznea să mai treacă pe-acolo. Auzind Cuviosul de primejdie, căci localnicii i s'au plâns lui, a poruncit ca luând pământ de lângă mormântul mamei sale şi apă din peşteră şi mergând la locul acela, să presoare ţărâna ici şi colo, iar cu apa să stropească. Deci făcând ei întocmai, n'a trecut mult şi într'o dimineaţă au găsit pardosul mort şi toţi au preamărit pe Dumnezeu.

Ci şi altă fiară, mai cumplită încă, o fiară cuvântă-

Continuarea în pagina V a

*) Din volumul *Sfintele Amintiri* (Vieţile Sfinţilor vol. II) de Mihail Sadoveanu şi D. D. Patraşcanu, care va apărea în luna Octomvrie.

toare s'a arătat pe atuncea la drumul mare. Anume, un tâlhar din Antiohia, Ionatan cu numele, ucidea drumeții, jefuia satele și târgurile, fiind îndrăzneț și viteaz, cât nimeni nu-i putea sta împotrivă. Iar când s'a pornit toată Antiohia și a trimes ostași care să-l prinză, el ne mai putând să se ascunză de dânșii, a alergat în ograda Cuviosului; și apucându-se cu mânile de stâlp, ca desfrânata de picioarele lui Hristos, plângea cu amar. Sfântul l-a întrebat :

— Cine ești tu și ce cauți aicea ?

Iar el a zis :

— Eu sunt Ionatan tâlharul, cela ce a făcut toate răutățile, și am venit să mă pocăiesc la picioarele tale.

Și cum vorbea, iată că și ostașii din cetate năpădiră asupra lui.

— Dă-ne părinte, pe tâlharul acesta — strigară ei — căci și hiarele sunt gata să-l sfâșie pentru răutatea lui.

La care Simeon a răspuns:

— De veți putea pătrunde înăuntru, apucați-l !

Auzind acestea ostașii și neîndrăznind să intre în ogradă, ba chiar un cuvânt să zică împotrivă, s'au întors cu frică în Antiohia. Iar tâlharul a petrecut șapte zile lângă stâlp mărturisindu-se lui Dumnezeu cu sfâșiere de inimă, în cât cei ce erau acolo se umileau și se rugau și ei pentru dânsul. Iar în dimineața celei de a opta zi, Ioanatan ridicându-și ochii spre chilioară, a strigat către sfânt: „Părinte, de-acuma mă duc".

— Au iarăș la faptele cele rele te vei întoarce ? — l-a întrebat Simeon.

— Nu, a răspuns Ioanatan — căci ceasul meu a sosit.

Si cum vorbea, a închis ochii murind. Iar când ucenicii sfântului au voit să-l îngroape lângă ogradă, iată că maimarii oștilor veneau după dânsul, cu strașnică mânie strigând :

— Unde este tâlharul și vrăjmașul nostru, pentru care toată cetatea s'a cutremurat?

Iar sfântul a răspuns:

— Cela ce l-a adus la mine, milostivindu-se asupra lui, întru mulțime de oaste cerească l-a ridicat, curățit de toată nelegiuirea. Deci duceți-vă de aici.

Și văzând el pe tâlhar nemișcat, s'au spăimântat foarte și au lăudat pe Dumnezeu care nu voiește moartea păcătosului.

* * *

Atunci diavolul, tatăl minciunii, cela ce urăște binele și nu face decât rău, ne mai putând suferi atâta sfințenie, s'a prefăcut în înger luminos și într'o noapte, pe când mulțimea de la picioarele stâlpului dormea, s'a arătat lui Simeon cu cai și cu căruță de foc. Deci apropiindu-se dracul de dânsul, a cuvântat:

— Ia aminte, Simeoane, și ascultă cele ce-ți voiu spune. Ai dus până acuma o viață plăcută lui Dumnezeu care cunoaște toate înfrânările tale. Pentru aceia el te-a ales, prea fericitule, să săvârșești minuni; să vindeci pe cei bolnavi, să luminezi pe necredincioși, să mângâi pe cei întristați — căci strălucit ești prin fapte și puternic prin cuvântul tău.

Simeon a răspuns :

— Facă-se voia lui Dumnezeu !

Satana urmă mai departe :

— Deci socotindu-le toate, a venit și pentru tine, o neprihănitule, ziua răsplătirii celei de apoi. Căci Dumnezeul cerurilor și al pământului, cela ce a pus vremile și anii întru a sa putere și împarte tuturora bunătățile lui, m'a trimes la tine precum mă vezi, ca să te ridic la cer, întocmai ca altă dată pe Ilie, vrednic fiind de o cinste ca asta.

Simeon a zis iarăș:

— Facă-se voia lui Dumnezeu !

— Vino deci, nepotolitule, și nezăbovind, aruncă-te de sus în această caretă, ca în slavă să te închini celui ce te-a zidit după chipul și asemănarea sa și să te vază de aproape heruvimii și serafimii, proorocii și apostolii și toți sfinții și mucenicii din cer.

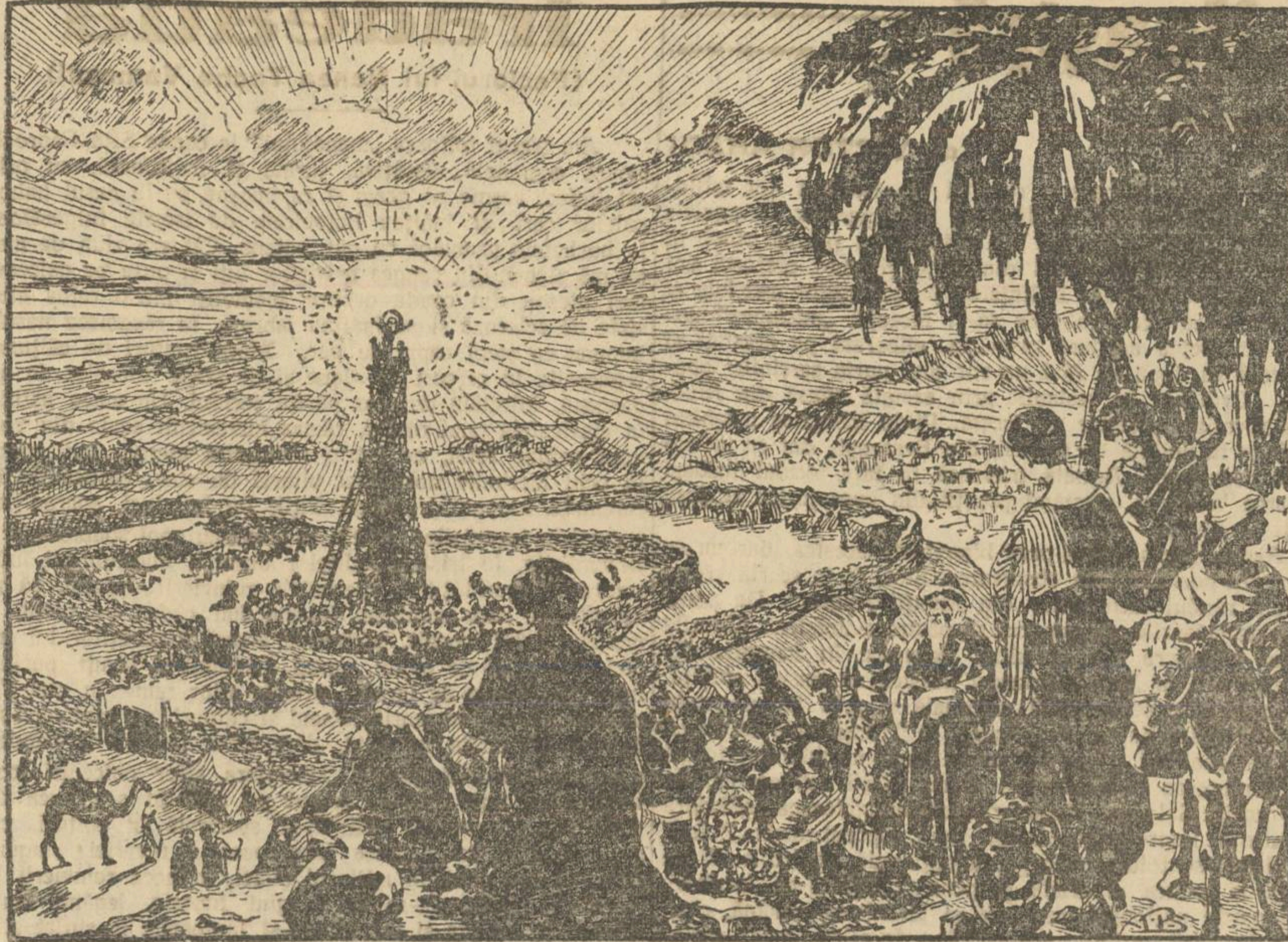
Iar Simeion necunoscând înșelăciunea Vrăjmașului, a zis cu umilință:

— Doamne, facă-se voia ta cu mine păcătosul!

Și ridicând piciorul ca să pășească în caretă, cu dreapta și-a făcut semnul crucii. Și îndată diavolul s'a stâns împreună cu căruța și cu caii de foc spulberându-se ca praful de vânt. Și văzând Simeon drăceasca înșelăciune, s'a spăimântat și a plâns, socotind că harul lui Dumnezeu s'a retras dela dânsul. Iar piciorul cu care a voit să pășească în căruță, și l-a pedepsit întru acest chip: un an întreg a stat numai în el. Pentru care diavolul nesuferind o asprime ca aceea, i-a lovit glezna cu o rană cumplită și, putrezindu-i carnea, a ieșit viermi, cum scrie și ucenicul său Antonie.

Si tocmai în vremea asta a venit la dânsul Vasilic, maimare peste Sarachini, carele vorbind multe cu Simeon, a crezut în Hristos. Și cum sta el la picioarele stâlpului, a văzut un vierme căzând pe pământ. Si luându-l în mână, a ieșit.

Deci trimețând Simeon după dânsul, l-a întrebat pentru ce a luat el viermele căzut din putredul lui trup — iar Vasilic deschizându-și palma, a aflat în ea un mărgăritar de mult preț.



De două ori pe zi predica mulțimii... Desen de *Poitevin-Skeletti*

* * *

Incă avea Cuviosul și darul proorociei, pentrucă seceta, și foametea, și moartea năprasnică în vite, cu doi ani mai înainte le-a vestit. Și cum că aveau să vie lăcuste — care toate s'au împlinit.

El a mai arătat că Perșii și Skiții, cu toți supușii lor, se vor scula asupra împărăției, cum scrie istoricul Kedrinos Constantinopoliteanul. Și știind de mai 'nainte răutățile acestea, cu multe lacrămi s'a rugat lui Dumnezeu, ca să-și întoarcă mânia lui cea dreaptă și s'o abată din calea slujitorilor lui Hristos. Și așa s'a întâmplat. Căci oastea persienească fiind gata de răsboiu, Dumnezeu a iscat zizanie chiar între capii ei, așa că singuri au încetat cu gândul de la altă năvală.

Nevointele lui cele nespuse a le povesti pe toate nu e cu putință. Iar în privința obiceiurilor, era așa de blând și de smerit, ca și cum decât toți ar fi fost mai mic și mai netrebnic. Vorba sa era una pentru bogat și sărac, ori slugă ori stăpân. Și cuvântul său dulce pătrundea ca o sabie. De aceea, cu puterea darului său, pe mulți i-a întors dela credințele cele mincinoase. Căci ascultându-l, ca niște înr'aripați se înălțau — unii în mănăstiri ducându-se, alții în pustie, iar cei mai mulți lângă dânsul luându-și îndemnul să rămâie.

Iar cât despre minunile lui, numai o parte sunt adunate aici, de vreme ce Antonie, ucenicul său, nu pe toate le-a scris, cum singur o mărturisește. Căci nici pentru Mina, diaconul din Rait, căruia i-a curs ochiul în vremea slujbei, nici pentru preotul lovit de duhul cel necurat, ca și pentru altul carele îmblânzea dobitoacele necuvântătoare, cu numele Sfântului, — nimica nu este pomenit. Deci, dacă voești mai mult a ști, citește în Prolog, la Septemvrie, în întâia zi din Limonar, unde pe lângă acestea și alte câteva vei afla.

* * *

Scrie Gheorghie Kedrinos Constantinopoliteanul în Hronicul său că cuviosul Simeon a răposat întru al patrulea an al împărăției lui Leon cel Bătrân, având anii vieții șasezeci și nouă, și dela nașterea lui Hristos fiind ani patru sute saizeci.

Iară sfârșitul lui a fost așa :

Intr'una din zile, pe la începutul toamnei, așteptând mulțimea obișnuita lui învățătură și binecuvântare, Sfântul n'a căutat spre ea. Asta a fost într'o Vineri, după ceasul al nouălea. Sâmbătă și Duminică nu s'a arătat iarăș—așa că trei zile încheiate norodul nu l-a văzut. Atunci Antonie, ucenicul său, îngrijat pentru această zăbavă, s'a urcat pe stâlp Luni dimineața, după ce soarele se înălțase pe cer, ca să vază care e pricina lipsei lui. Și când a ajuns la chilioară, a găsit pe Sfântul Simeon stând cu capul plecat, ca la rugăciune, iar mânile strânse, cum obișnuia. Deci crezându-l că se închină, ucenicul i-a zis:

„Binecuvintează, părinte, căci trei zile sunt și trei nopți de când poporul așteaptă să te vază".

„Nerăspunzându-mi" — scrie Antonie, ucenicului lui, „am plecat urechea cu spaimă, și nu era suflare în el, fără numai o mireazmă eșea din trupul său, ca din aromate binemirositoare. Deci cunoscând că a adormit întru Domnul, m'am înfricoșat și rupându-mi părul din cap, am strigat :

„Cui mă lași, stingherul și amărîtul de mine, și la cine voiu mai nădăjdui aici pe pământ ? Unde voiu mai auzi învățăturile dulci și îngereștile tale cuvinte care pătrundeau în inima mea ca o sabie ascuțită ? Ce se vor face acuma popoarele care zădarnic așteaptă binecuvântarea ta? Și când cei care vin de departe nu te vor afla, ce fel va fi tânguirea lor ?"

„Apoi i-am învelit moaștele sărutându-i ochii, gura, mânile și barba; și plângând mult peste dânsul, din amărăciunea sufletului am adormit. Și iată că în vis mi s'a arătat Cuviosul strălucind ca un soare și zicându-mi :

„Scoboară-te și dă noroadelor binecuvântarea cea de dimineață, fără să le arăți că am adormit întru Domnul, pentru ca să nu fie gâlceavă. Ci trimete de grabă la Antiohia și spune acolo pentru mine. Iară tu urmându-mi ca și mai înainte, să slujești întru acest loc și-ți va răsplăti Cel fără de moarte după osteneala ta".

„Deșteptându-mă deci cu mare cutremur" — spune mai departe Antonie, ucenicul său — „și văzându-l nemișcat, i-am luat mâna cea sfințită, cu care de atâtea ori ne dăduse binecuvântarea, și punându-mi-o pe ochi, i-am zis: „miluește-mă, părintele meu!" și am plâns foarte.

„Apoi ștergându-mi lacrimile ca să nu se înțeleagă m'am pogorît depe stâlp și am trimes în taină un frate credincios la patriarhul Macarie, spunându-i pentru mutarea Sfântului. Iar Patriarhul a venit de grabă cu trei episcopi, încunjurați de clirosul lor, și Ardaborie eparhul cu ostașii săi, însoțit de dregătorii cetății, și mulțime mare de popor, nu numai din Antiohia ci și din târgurile și satele de prinprejur, și din călugări, cu lumânări și tămâie, iar alții cu ramuri de chiparis, și din Sarachini și Ismailiteni, mulți ca râurile s'au adunat, și până unde a ajuns vestea, noroadele au răspuns.

„Deci s'a suit patriarhul cu episcopii pe stâlp și ridicând împreună cinstitele moaște, le-au scoborît jos plângând tot poporul. Chiar păserile sburând pe deasupra se tânguiau, și munții, codrii și câmpiile, parcă și ele erau mohorîte. Iar jelania credincioșilor la șapte stadii se revărsa.

„Și cum stăteau cu toții lăcrămând, deodată văzduhul s'a întunecat și un nour plumburiu s'a purtat pe deasupra. Iar eu, uitându-mă în neștire, pentru pierderea mea, am văzut un înger lângă moaștele lui vorbind cu șapte bătrâni cu bărbile albe. Și erau fețele lor ca fulgerul, iar veșmintele ca zăpada. Ridicându-mi ochii am mai văzut mulțime de oști cerești dela pământ până la cer, iar în mijlocul lor sufletul Cuviosului se înălța lin către Dumnezeu. Și când sfintele moaște au fost puse pe patul cel de moarte gătit, s'a făcut slujbă mare și jalnică pomenire, apoi cu psalmi și cu cântare le-au dus cu toții la Antiohia. Și toată cetatea a ieșit întru întâmpinare.

„Deci primind Antiohienii trupul sfântului mai mult decât niște aur și argint, l-au îngropat în biserica cea mare. Iar pe mormântul lui multe minuni s'au săvârșit. Și, după câțiva ani, au zidit biserică nouă, cu numele lui, și i-au mutat moaștele acolo".

* * *

Iară pe locul unde a fost stâlpul Sfântului Simeon, au zidit noroadele o biserică mare și încăpătoare tocmind-o în chipul sfintei cruci, și foarte frumoasă mănăstire au așezat. Așa că s'au împlinit cu asta vorbele sale din vedenia lui Antonie, ucenicul său, că nu-și va părăsi locul. Căci minunile acolo nu se împuținau, precum nici tămăduirea boalelor celor fără de leac. Și în toți anii, în ziua pomenirii lui, se arăta o stea luminoasă deasupra stâlpului, strălucind pe toată partea aceia. Iar pentru steaua aceasta mulți scriitori mărturisesc, dar mai vârtos Evagrie scolasticul care cu ochii săi a văzut-o.

Incă nu trebuie să tăcem că locul acela nu mai era intrat de muieri, și nu puțină pază se făcea ca nu cumva picior femeiesc să se atingă de pragul unde nici maicei Cuviosului nu i-a fost slobod să intre. Iar venind mai departe și rugându-se cu ochii la stâlp, nu se lipseau de darul Sfântului Simeon, cum arată și Nichifor al lui Calist.

Tot în hronicul lui Kedrinos mai cetim că împăratul Leon temându-se pentru împărăția sa și neavând alt sprijin în care să nădăjduiască, a trimes să ridice moaștele Sfântului din biserica unde erau ele îngropate și să le aducă la Constantinopoli. Dar Antiohienii nevoind să primească una ca asta, au răspuns împăratului:

„De vreme ce orașul nostru nu are ziduri de piatră, că au căzut, unul de mânia împărătească fiind risipit, iar altul de cutremurul pământului surpându-se, de aceia am adus aicea sfântul trup al lui Simeon, ca să fie cetății zid de apărare și ajutor".

Se zice că Leon-împăratul auzind cuvântul Antiohienilor, ar fi zis:

„Cu adevărat moaștele lui vor fi tăria cetății".

* * *

O, ce minunate sunt faptele tale, Doamne, și cât de nepătruns de mintea omenească este rostul lor! Căci nu numai zid de apărare al unei cetăți și pavăză unei împărății — ci sprijinul lumii întregi ai făcut tu din umilitul păstor din Sisan. Pentru care biserica noastră prăznuește amintirea lui în fieștecare an, la 2 Septemvrie, când cu inimi plecate ne rugăm Sfântului Simeon ca să-și aducă aminte de noi.

D. D. PATRASCANU

Pastel vânătoresc

Amurgul svârle valuri de jăratec,
Și codrii par'că ard în asfințit,
Iar de pe holmuri bate-un vânt molatec
Și măgurile toate-au adormit.

Din zori și până'n seară prin pădure,
Au rătăcit copoi și vânători,
Ș'acum sub rugii deși stropiți cu mure,
Așteaptă noaptea firavi căpriori.

S'ascunde 'n zare soarele pribeagul,
Plegând în țărnă capul său trudit,
Abea mergând, urmează 'n sus drumeagul,
Un cerb beteag de-apusul roș mânjit.

RADU BOUREANU.

Anecdote

Imbogățit de răsboiu, la teatru:
— Dă-mi te rog două locuri..
— Toate stalurile sunt date.
— Și ce ai nevândut?
— Numai lojile.
— Atunci dă-mi două loji.

Tot un îmbogățit de răsboiu:
— Puteți să luați mașina aceasta, este solidă, caroseria bună, încăpătoare și n'are supapă....
— Adică dumneata crezi că eu nu-s în stare să plătesc și o supapă?

CULTUL NUDULUI

Balul celor patru Arte

Punctul culminant al vieței artistice din Paris coincide cu perioada celor mai scurte nopți de vară. Bătrânele și exoticele contese își deschid larg bătrânele și exoticele grădini cu gratii monstruoase, din strada Grenelle, sau Saint-Pierre, și-și permit înviorarea reședințelor, dând strălucite și celebre serbări nocturne în plin aer, în mijlocul celor mai autentice decoruri botanice naturale, aurite de efectele luminii electrice.

Parisul mișună de baluri și bazaruri de binefacere, inclusiv tradiționalul bal Grand-Prix al Marei Opere. Prezența zecilor de mii de Americani și de Englezi, înarmați cu valută forte, îngădue organizatorilor să riște cele mai neverosimile inițiative și inovațiuni. Pentru a-l impresiona, o armată de bufoni-regisori servește zi și noapte gusturile capricioase ale acestui public-Majestate.

Cel mai autentic bal parizian este „Balul celor patru Arte" *(Bal de Quatre Arts)*, care de câteva decenii se repetă regulat în Iulie de artiștii și pictorii cei mai îndrăzneți dela Școala de Bele-Arte. Principiul acestui bal este să nu admită la serbare nici un fel de spectatori, ci exclusiv pe participanți, pe toți aceia, cari contribue cu rolurile, muzica, dansurile și jocurile lor la succesul balului.

Totuș, în ciuda tuturor măsurilor de restricție, în ultimii ani pătrundeau la acest bal și elementele care n'au avut nici un raport cât de mic cu arta. In calitate de amatori, figuranți sau servitori, o mulțime de străini curioși au năvălit anul trecut și au stricat tot farmecul intrinsec al serbării. Balul din Iulie 1924 a pierdut mult din originalitatea-i unică și, din această cauză, s'a coborât până la genul internațional al balurilor pariziene organizate pentru vulgul semicult însă arhi-bogat din Franța și din restul lumii.

Pentruca balul din Iulie curent să nu se mai transforme într'o prăvălie universală, organizatorii celor „Patru Arte" au făcut o seelecțiune strictă și n'au admis decât pe actualii și foștii elevi și profesori ai Școalei, al căror număr total atinge cifra de 6000. Așa că nici cetățeanul republicei transatlantice, plină de miliardari, nu mai are șanse să intre în acest saturnaliu fantastic. Chiar dacă ar plăti o sumă foarte mare pentru un bilet, care de fapt aparține unui artist, el nu va fi salvat nici de costumul antic, nici de barba împrumutată dela coafor. Va fi îndată recunoscut după maniere, după ținută, și dat afară cu rușine, în stradă.

Nudul, ca stare naturală a omului, — iată deviza acestui bal al artiștilor! E un singur bal, o singură noapte în Parisul tuturor excentricităților, în cursul unui an întreg, când această goliciune nu numai e tolerată ci și legitimată, triumfătoare prin tradiție.

Moravurile școalei impun preferința indiscutabilă a frumuseței antice. Restul lumii să-i fie sacrificat! Numai artiștii care, prin carierea lor, pierd legătură cu această răsadniță a *Rapin*-ilor, își întorc fața dela nuditatea divinizată de Școală, care le-a fost *alma mater*. Acești renegați, între cari sunt aproape toți pictorii mari ai Franței, sunt socotiți de tineretul entuziast, amorezat de goliciunea antichității, ca trădători și critici răi, interesați. Spiritele acestora risipite la adresa Rapin-ilor, „începători" din fașele artei, rămân fără efect — deși-s ofensătoare pentru acel tineret.

Și într'adevăr: cum vroiți ca elevul școalei să nu fie înghițit de idolul artei nude, când în fiecare zi obicinuința studiilor îi face să se adâncească în detaliile și nuanțele trupurilor tocmai ca căutător etern al frumuseții cu capriciile ei? Programul însuși al Școalei îl obligă să nu se gândească la altceva zilnic, în curs de câțiva ani... iar niște genii burgheze, care au prosperat prin industrializarea marfei tuturor saloanelor, mai îndrăznesc să-și bată joc de templul frumuseții?!...

Numai antichitatea nudă descoperă, pentru fantezia capricioasă, toate posibilitățile compoziției artistice, care — realizate în opere mature — capătă premii în saloanele lui Grand și Petit-Palais, obținând recunoașteri solemne și încurajări bănești din partea Comunei și a Statului.

Anul trecut s'a înscenat la acest bal „Serbarea din Olimp" și „Recepția dela Neron", iar anul acesta s'a pus în scenă „Cirus în Babilon".

Tunicele și bărbile lungi sunt confecționate din materialul cel mai variat: tunicele — din fețe de masă, cearceafuri sau din trei șorțuri împrumutate de elev dela nevasta grăsulie a venerabilului *consierge*. Iar bărbile Asirienilor noi-iviți, se combină, contra ori și căror raționamente, din ciucurile perdelelor. Unii merg mai departe adoptând pentru barbă popicii cu care se joacă copiii sau un kilogram de fasole păstări. Toate acestea se fixează de o sfoară și se vopsesc cu cerneală.

La această serbare costumată a artiștilor publicul participant mai mult țipă, se luptă, boxează și foarte puțin dansează. Dansurile „ordinare" sunt oprite. Numai plastica muzicală absolut inedită e admisă, însă nici o figură din anii trecuți nu poate fi repetată. Se compun niște procesiuni fantastice. Se dă un premiu pentru frumusețe. Anul acesta candidata cea mai serioasă a fost o blondină încântătoare, sveltă, care a figurat cu un trandafir stacojiu în loc de îmbrăcăminte.

Legendele răspândite în străinătate despre Parisul cufundat în depravare la fel cu Babilonul, sunt respinse cu indignare de toți vizitatorii. Cine într'adevăr pătrunde dincolo de aspectul superficial al Parisului, ajunge fără voie la concluzia că în nici o altă capitală din Europa nu se găsește atâta rezervă burgheză, fidelitate familială și dor de viața patriarhală, ca aci. Parizianul trăește pe cât îi e posibil, o viață sănătoasă. Visul lui intim e să se stabilească la țară și să trăiască acolo modest într'o căsuță mică, idilică.

Menu-urile prin restaurante sunt simple, deși variate. Punctul central de venituri pentru restauratori e Montmartre, unde toate „barurile" există mai mult pentru Americani, Englezi, Canadieni, Argentieni, lorzi și, în parte, pentru literații germani. Cine posedă cât de puțină imaginație și fantezie, acela nu vine a doua oară la Piggals, fiindcă deodată vede șantajul acesta colosal, organizat și executat de zeci de dame „amabile și serviabile", gata pentru orișice. Plictiseala extraordinară și un *Katzen-jammer* permanent domnesc în aceste „cuiburi ale viciului".

Dar odată pe an digul moralei burgheze se rupe. De aci nu decurge nici un pericol, fiindcă toate pregătirile se fac sub ochii publicului și ai autorităților. E odios numai viciul tăinuit, însă artiștii celor „Patru Arte" previn pe fiecare doamnă sau domnișoară, care se decide să ia parte la orgie, că i-se va întâmpla negreșit ceva. Cine are ce ascunde și păstra — să rămână acasă. Despre gelozie sau scandal — vorbă nu poate fi la serbare.

Pe la orele cinci dimineață, când soarele de Iulie aurește vârfurile aleei Vagram, o procesiune antică se îndreaptă prin străzile tăcute, în zgomotul fanfareior și darabanelor, spre cartierul Gauche, unde se află berăriile Școalei de Bele Arte. Poliția nu reacționează împotriva acestei dezordini publice, produsă de o mulțime din care fac parte atâția artiști mari și profesori celebri. Damele costumate (aci, în stradă, da!), încununate cu trandafiri, sunt duse pe mânile bărbaților. Tramvaiele muncitorilor se opresc. Drumul e în puterea muzelor...

Paris. UN RAPIN

Catarina Doamna Noastră

Avram Iancu

de VICTOR ARADI

Abia s'a închis uşa temniţei după Catarina Varga şi autorităţile s'au năpustit mai sălbatic asupra nenorociţilor locuitori din Munţii Apuseni. Voiau restabilirea „ordinii" cu orice preţ. La rezolvarea vechilor procese nu se mai gândeau, ci căutau să înceapă un nou proces, contra Catarinei Varga, care se afla închisă. Cu o furie diabolică, autorităţile căutau zi de zi să svârle noui sarcini în spatele poporului. Lucru e firesc: clasele istorice îşi ţineau tradiţia.

Primul pas îl făcu thesaurariatul dela Sibiu. Această „brava" autoritate a lucrat pentru dezastrul minieritului, mai mult decât toate celelalte autorităţi împreună. Din nişte acte vechi descoperi, că comunele miniere cu mult înainte de ruşinoasa expediţie militară dela 1837, nu-şi îndepliniseră toate sarcinile [1]), şi după zece ani se grăbea să pretindă restanţele. Este interesant faptul, că mulţi dintre locuitorii pe cari thesaurariatul găsise că nu-şi îndeplinise datoriile, muriseră chiar în urma neomenoasei expediţii militare. Tot de pe urma acestor sarcini exista un proces încă din anul 1837, şi care nu se terminase nici până 'n timpul când thesaurariatul ridică noile pretenţiuni. Pentru această autoritate hrăpăreaţă, lucrurile nu erau indiferente şi ea nu se mulţumea numai cu atâta [2]). Declară, că nu recunoaşte nici aşa numita înţelegere dela 1837 impusă poporului, şi pretindea restabilirea „obiceiurilor vechi". Pentru întronarea acestora thesaurariatul intentă proces contra minerilor.

Acest singur caz al thesaurariatului este suficient pentru a putea pricepe care trebue să fi fost starea de lucruri în Transilvania. Să recapitulăm pe scurt cele întâmplate la 1837 în Munţii Apuseni. Soldaţii săcui adunau poporul şi-l băteau până la sânge. După aceasta sileau pe preoţii înfricoşaţi să semneze un contract al cărui conţinut nici nu-l cunoşteau. După arestarea Catarinei Varga, thesaurariatul nu era mulţumit nici cu asemenea contracte, ci căuta să stoarcă dela popor cât mai mult. El începu un proces contra poporului şi căuta din 'nainte să îi impue sarcinile ce urmau a se judeca. Se înţelege dela sine că thesaurariatul nici nu se gândea să ducă judecata până la capăt.

Acesta era începutul unei acţiuni dusă în mod sistematic în contra locuitorilor din Munţii Apuseni, aţiune care se desvoltă din zi în zi într'o măsură şi mai mare. Thesaurariatul se adresă în nenumărate rânduri către funcţionarii judeţeni, cerând să pedepsească cu asprime pe „complicii" Catarinei Varga [3]). Locuitorii persecutaţi se adresară la Viena către Cancelaria Imperială ca să-i ocrotească [4]). Cererea lor avu însă un rezultat trist. Cancelaria ordonă catagrafierea lucrărilor publice din cei zece ani din urmă şi pe baza acestora fixarea sarcinii viitoare. Aceasta însemna legalizarea jafului şi a violenţei.

In împrejurări atât de triste, locuitorii Munţilor Apuseni, păşeau în primăvara anului 1848. Razele aurii ale soarelui se 'mpleteau pe câmpii, deşteptând natura amorţită, pe când în Munţii Apuseni, gerul iernii încă mai stăruia. In toată ţara răsuna imnul libertăţii, numai Munţii Apuseni au rămas surzi. Tirănia sugruma orbeşte populaţia rămasă fără conducător. In locul Catarinei Varga, nu se putu ivi nimeni...

In curând glasul libertăţii străbătu până 'n munţi, aducând robilor solie despre revoluţiile din Paris, Viena, despre mişcările din Budapesta şi Cluj, statornicindu-le în suflete speranţă şi înviorare. Intelectualitatea română îşi dăduse mâna cu cea maghiară, sărbătorind împreună libertatea proclamată de revoluţie, dar numai în primele zile de bucurie. Nu trecu mult şi începu să se mişte şi poporul Munţilor Apuseni. Locuitorii ţinuturilor minere din Zărand, din Bihor, judeţul Alba inferioară, Valea Arieşului şi din împrejurimile Turdei, se întrunirä la Abrudsat şi trimiseră o petiţie către parlamentul transilvănean. Cereau înlăturarea nedreptăţilor, pentru a se putea împărtăşi şi ei de bucuria obştească, să nu fie siliţi a se înstrăina de cugetul mare al unirii, şi împreună cu nobila naţiune maghiară să poată conlucra pentru înflorirea patriei [5]) ca supuşi buni. Peste două zile o petiţie asămănătoare fu trimisă şi dela întrunirea poporului din Câmpeni [6]).

La întrunirea din Câmpeni întâlnim pentru întâia oară pe feciorul unui sărman lemnar moţ, pe Avram Iancu. Tatăl acestuia făcea doniţe frumoase şi peregrina singur cu marfa lui, din poartă 'n poartă, prin satele de pe şesurile îndepărtate. Căruţa lui sărăcăcioasă plină cu doniţe, colinda toată vara pe câmpuri străine şi se întorcea acasă numai toamna, încărcată cu bucate. Era un ţăran — industriaş — comerciant, ca şi alţi tovarăşi de-ai lui din jurul Vidrei. Moţul sărac îşi creştea cu multă grije feciorul şi Avram Iancu termină la Cluj dreptul. Incă din copilărie văzu cum erau exploataţi fraţii săi şi mai târziu făcu cunoştinţă cu viclenia cu care se exploata poporul muncitor. Făcu cunoştinţă cu legile ţării, cu Tripartitul şi cu anexele sale, cu Approbata şi Compillata. Pentru tânărul cu sufletul înfocat, toate acestea erau o şcoală excelentă. Avram Iancu din primele zile ale fierberei, privi cu o deosebită luare aminte întâmplările. Incă nu porni la acţiune, dar privirea lui clară nu trecu cu vederea nici cele mai mici amănunte.

Prima manifestaţie a românilor din Transilvania fu adunarea din Blaj [7]). Autorităţile nu au permis adunarea aceasta, dar nici n'au putut-o împiedeca. Oratorii îndemnau poporul să aştepte liniştit desfăşurarea evenimentelor ce-i vor deschide o perspectivă de viaţă mai bună. Deocamdată să-şi îndeplinească cu răbdare datoriile de iobagi. Spiritele erau liniştite şi oratorii vorbeau despre prietenia românomaghiară. In faţa viitorului ce se arăta îmbrăcat în roz dispăru flăcările revoltei, cari ferbea în adâncul masselor încă din 1784.

Privirea clară a lui Avram Iancu, observă însă, că la orizont se îngrămădeau nori negri, de vifor. In scurt timp se încredinţă că boerii transilvăneni aveau teamă de liberarea iobagilor şi căutau o posibilitate vicleană, ca susţinând aparenţa marei reforme să-i nimicească fondul. Adică, boerii transilvăneni se pregăteau să înşele poporul. Această convingere a lui Iancu se întări, când văzu cu ce furie să înăbuşesc cele mai mici mişcări ale poporului. Zorile libertăţii se iviră în Ardeal în împrejurări curioase. Cu judecători marţiali, cu puşcării şi cu spânzurători. Poporul stătea neorientat în faţa evenimentelor, şi în sufletul său se trezi din nou neîncrederea şi însufleţirea revoluţionară.

Fapt foarte caracteristic, pe care nu-l pot sublinia îndeajuns: prima mişcare a revoltei n'a isbucnit din mijlocul poporului român, ci dintr'un sat unguresc la poalele Munţilor Apuseni. Amarul s'a adunat în primul rând în sufletul iobagilor maghiari din Baţe şi când pretorul voi să aducă la cunoştinţă înfiinţarea judecătoriilor marţiale şi când pe baza acestora voia să-şi înceapă „misiunea" ungurii din Beţea asaltară primăria, eliberară pe arestaţi şi declarară că după 15 Mai nu vor mai purta sarcinile iobagilor. „Ordinea" se restabili prin armată adusă din Aiud, totuş revolta sufletelor nu încetă. Pilda iobagilor maghiari din Beţe fu imitată de românii din Bessenyő, dar cu un rezultat dezastruos. Armată trimeasă la faţa locului înăbuşi mişcarea 'n sânge, arestând preoţii din împrejurimi îi dusă legaţi la Aiud.

Avram Iancu vedea prea bine toate acestea, dar nu se mişca din poziţia sa de observator. Ştia, că în scurtă vreme va veni rândul locuitorilor din Munţii Apuseni. De aceea luă toate măsurile, că poporul să păstreze liniştea. Măsurile acestea rămaseră fără rezultat, deoarece în împrejurările existente nici în Munţii Apuseni liniştea nu era cu putinţă. Boerimea formase o gardă naţională şi prin faptul acesta înrăutăţise situaţia cu desăvârşire. In Transilvania se formă după naţionalităţi, gărzi naţionale. Garda maghiară se formă sub conducerea contelui Ioan Mikeş. Saşii sub conducerea lui Francisc Solomon. Numai românimea stătea părăsită fără organizaţii. Imprejurarea aceasta jigni poporul român. Boierii proprietari se foloseau de garda naţională, pentru a sili pe iobogi la munca urbarială şi pentru a jefui pe locuitori. Intre garda naţională maghiară şi ţărănimea română, ciocnirile deveniră un lucru normal. Aşa de pildă, garda naţională maghiară din Abrud se formă la 27 Mai. La 29 Mai ea îşi încercă armele pe spinarea ţăranilor români veniţi la târg. La Mihalţ conţii Eszterhazy voiră să isprăvească un proces îndelungat de proprietate şi făcură această criminală experienţă cu doisprezece ţărani români cari căzură morţi.

Avram Iancu îşi începu acţiunea de-abia acum după ce începuse vărsarea de sânge. Prima cuvântare publică o ţinu la târgul din Câmpeni. Târgurile de primăvară din Câmpeni erau renumite în tot ţinutul şi ţărănimea română se aduna din cele mai îndepărtate colţuri ale Munţilor Apuseni. Iancu se folosi de prilejul acesta. In cuvântarea lui atrase luarea aminte a poporului asupra vărsărilor de sânge, îndemnându-l să-şi dea seama de înmprejurări şi să se pregătească pentru orice eventualitate. Dar până va sosi momentul prielnic să stea liniştiţi.

De fapt românii au stat luni întregi liniştiţi, într'o observare pasivă. Se hotărî unirea Transilvaniei cu Ungaria, dar românii tăcuţi luară la cunoştinţă. Se hotărî şi desfiinţarea sarcinelor urbariale. Ei nu se mişcară nici atunci când boerii începură să jufuiască pe foştii iobagi, sub pretextul „incasării datoriilor urbariale". Pe şesurile Mureşului începuse mişcarea revoluţionară a maselor, dar în Munţii Apuseni, domnea încă linişte deplină. Ţărănimea Munţilor Apuseni, încercată în atâtea nenorociri, trecută prin atâtea valuri de sânge, aştepta liniştită.

Pasivitatea poporului nu era însă destulă, ca liniştea să fie deplină. Boierimea din Abrud, vedea că în viitor pe locuitorii din jurul Abrudului îi vor putea subjuga numai prin forţa armelor. De aceia, ea ceru ajutor militar. In curând, în Abrud sosi armata. Erau două companii de secui şi un pluton de infanterie regulată. Impreună cu armata sosi şi o comisie de cercetare. Inainte de a sosi aceşti oaspeţi nepoftiţi, între locuitorii oraşului se iscară mari neînţelegeri şi care se agravară şi mai mult prin prezenţa soldaţilor. Bazându-se pe forţa armelor, boierii începură să jefuiască poporul din împrejurime. In timpul acesta, în oraş, secuii se ciocneau cu trupele regulate. Românii din Munţii Apuseni nu se mişcase totuş, sângele curgea şi puşcăriile se umplură de arestaţi, pentru mai marea strălucire a razelor de libertate. La începutul toamnei, Abrudul părea o tabără militară. Cetăţenii secui, militarii şi membrii comisiei de cercetare se certau laolaltă, dar oalele sparte le plăteau tot românii pasivi. Inchisorile se umplură cu „agitatori români".

Aceiaşi situaţie era şi în al doilea centru al Munţilor Apuseni, în Zlatna. Acolo garda naţională se ciocni cu conducătorii ei şi se revoltă. Tulburarea era complectă, când românii priveau liniştiţi la „petrecerea boierească". Lucru foarte firesc. Boerii înebuniţi voiau să se folosească de împrejurările acestea şi în lăcomia lor fără de margini nu ţineau seama nici de interesele propriilor lor tovarăşi. Se începuse lupta tuturor împotriva tuturor.

Aceiaşi stare du lucruri era în toată Transilvania. Boieri transilvăneni, voiau să câştige prin eliberarea iobagilor, pentru a se menţine şi mai departe în situaţii favorabile. De aceia provocau ciocnirile cu ţărănimea română şi propagau în Ungaria svonul, că românii sunt în fierbere şi pregătesc o nouă vărsare de sânge. Pentru a-şi ajunge scopul, găsi cel mai bun prilej cu ocazia înrolărilor, care de data aceasta se făcură cu mai multă asprime în sate româneşti şi în locurile unde populaţia se ferea de serviciul militar. Se întrebuinţa chiar şi violenţa. Cele mai favorabile rezultate pe terenul acesta le dădu faimosul prefect Nicolae Thoroczkay cu husari secui, cu gardişti naţionali şi cu infanterişti regulaţi, cari îl ajutară la operaţiile de înrolare. Soldaţii lui se ciocniră cu populaţia şi în câteva clipe căzură douăzeci şi cinci de trupuri româneşti. Pentru a „pacifica" ţăranii şi mai sigur, acest dobitoc de prefect încartirui în satul vecin o companie de husari şi îi ţinu acolo până când smulse populaţiei o contribuţie de patru mii de florini. Ziarele contimporane [8]) descriu crimele şi abuzurile murdare, în legătură cu această expediţie militară, dar cercetarea oficială „desminte" totul. Putem să ne închipuim ce s'a putut întâmpla într'un sat românesc, după ce s'au împuşcat 23 de locuitori. Fireşte că husarii nu au uitat să mângâie milităreşte văduvele rămase. Singurul rezultat al acestei vărsări de sânge a fost că, comandantul militar din Transilvania, a interzis autorităţilor civile să se mai folosească de puterea armată.

(Urmare în No. viitor).

1) Doc. 1847; 581. Cancelaria Curţii.
2) Doc. ad. No. 1847; 581. Cancelaria Curţii.
3) Doc. 1847: 3091. Scaunul guvernamental.
4) Doc. 1847: 957. Cancelaria Curţii.
5) 3 Aprilie 1848. Vezi Elek Iakab: Amintiri din 1848—1849 pag. 82—83. (In limba maghiară).
6) Tot acolo
7) 20 Aprilie 1848

8) Vezi „Siebenbürgisches Wochenblatt", 1848 No. 75—76.

Bibliografie

Victor I. Asquini, DIRECTIVE IN INTREPRINDERI DE CONSTRUCŢII ŞI ANALIZE DE PREŢURI UNITARE, Edit. „Cartea Românească", Preţul 90 lei.

„Cele trei Crişuri" No. 6—7; „Revista Arhivelor" No. 2; „Transilvania" No. 7—8.

Iradeaua

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

Am trecut toltoaşa „menajului" la coana Siţa Căproaia, moaşă comunală, uscăţivă, jurată şi invidioasă, cu ochii cât lintea, veşnic pe geam şi cu nueaua pe la nasul haimanalelor cari îşi înălţau hoţoaicele de trestie fulgerătoare în buchetele prunelor cu gât, şatene. Cât era ziua de mare nu mă slăbea din cangea privirilor iuţi şi puse pe gâlceavă, cari plecau din coada ochilor înămoliţi într'o reţea albăstrie de scleroză şi se înălţau iabraşe, în răscrucea nasului impuns cu ştepi aspri de păr. Câteva ronturi de călţunaşi înghesuite în cercuri de olane şi de sticle zdrobite de apă gazoasă, întretăia dureros pârtia jocului. Un zmeu asfixiat în claviculele unui oţetar, rămas încremenit acolo din volta unui calpac fatal, ca într'o răstignire eternă, îmi aducea în ochi lacrimile nostalgiei uitărei de sine, răpusă de încercuirea hidoasă a coanei Siţii. Pe la uluci, şuerau lent semnalele tovarăşilor. In ele se pierdeau apoi somnoroase şi desamăgite, în tristetea uliţelor deşarte, ducându-mi îndurerarea singurătăţii şi speranţele reînvierii dorului, să mă aştepte pe alte maidane. Iatacul îmi cădea pe piept, cu ursuzlucul lui mocnit, cu poezia amară a păreţilor lui tragici, despuiaţi de găteli, umezi, înclinaţi şi tăcuţi, purtând între cangrenele de igrasie, urmele altor rame, în cari s'au odihnit şi apoi au murit oameni şi chipuri, pe care nu i-am întâlnit niciodată în viaţă, dâra altor fumuri de candelă, mirodenia altor respiraţii, atmosfera altor obiceiuri, conturul altor feţe care au trecut pe aici, în scurgerea desorientată a vremei, lăsându-şi spectrele în colţuri, cari se strângeau în viziunea tenebroasă a reveriei singurătăţii, venind până în mijlocul odăei, în hora reînvierii lor macabre, îmbibându-se în imagini funeste, legând lanţul aducerilor aminte şi trimiţându-şi fantomele în suflet şi în priviri pe cutremurarea trecutului turbure şi în grozăvia viitorului ocult. Acolo, în coliba babei Siţa Căproaia, am încercat cea dintâi senzaţie bizară a unei refaceri subite sufleteşti, care tae tinereţea în două, aşezând în curmezişul copilăriei şi al adolescenţei, prăpastia ursitei. Biciuşca din palmele proprietăresei hrăpăreţe şi întemniţarea florilor nevinovate între cioburile de olane şi funduri colţuroase de sticle sparte, a aşezat în sufletul meu strepezit de toroapele atâtor nefericiri, amar de vreme lipsit de luminile unui cârmaciu înţelept, irosit în năzuinţi şi aşteptări zadarnice, temelia unei lumi noui. Chemarea puşlamalelor de peste uluci, nu mai păstra în plânsoarea lor stridentă mirajul îndemnului. Ea mă insulta în noile mele îndrumări şi hoţoaicele de trestie sclipitoare rămâneau adormite în şipcile grădinii, asemenea unor mici drapele de doliu, deasupra troianului de iluzii apuse. Culorile şi parfumul florilor din ronturi nu mai purtau, în potirele lor visătoare, nuanţa agresivă a florilor de rând. Găteala lor trecând prin luminile ochilor desmeticiţi, trimitea prin toate mădularele fiinţei mele reînviate, sensul lor îndumnezeit de menirea lor înălţătoare. In locul zmeului adromit pe toate telegrafele Flămândei, doream să le înalţ lor de data asta ofranda înamorării mele şi madrigalul proslăvirei dragostei dintâi. In schimb, din gingăşia lor suavă, să fac găteala primului amor şi din văpaia culorilor lor imperturbabile, să înseilez cununa visărilor de apoi. Şi sub vraja îndemnului ăsta subit, venit din strimtorarea jocului înghesuit între mormintele de călţunaşi, sau din teroarea vergelei din mâna încârligată de răutate a coanei Siţii Căproaia, m'am smuls din visarea trândavă pe care mi-o ofereau pereţii îngânduraţi ai iatacului, cu tavanul scund cu strigoii de pe pereţi, cu spectrele şi fantomele de prin colţuri, cu candelele care nu se mai sting, oferind la infinit sărăciei, jertfa luminei lor sfinte — toată acea reuniune bolnavă de făurii, de imagini şi de îndoeli molipsitoare, care îngenunche voinţa şi aprinde închipuirea, şi am eşit în poartă. Lumina cerului meu cel nou, cădea întremătoare în cataracte verzi, îmbogăţindu-mi speranţele. Şuviţele ei strălucitoare îmi duceau aşteptările departe, în unghiul infinit al uliţei, aducându-mi de acolo înapoi, rodul pârguit al întâelor înfrigurări care turbură mintea, schimonoseşte haina şi aşează în fiece fir de păr, înfumurarea unei iluzii! Dintr'acolo îmi aşteptam dragostea. Nici din auzite nu o cunoscusem. In galantarul din sala divizionarei liceului „Lazăr", îngălbeneau, în scurgerea înăbuşitoare a vacanţelor mari, biletele eliminaţilor care se îndeletniciseră în tot cursul anului cu serenade frivole pe sub balcoanele externatelor. N'am înţeles asprimea măsurii pentru o biată inofensivă expansiune. In capul meu plin cu note proaste, escapada exclusilor cursurilor insipide de grecească, ale dementului Ventul, ale extragerilor de rădăcină „predate" de tiranul Stoicescu şi ale parabolelor de... reculegere, când dascălul de religie se cocoţa pe catedră cu anteriul în brâu şi cu barba despicată în două de mânie, pentru a ne „lumina" de acolo, în răcnete şi sficuire de trestie de mare, o socoteam mai înălţătoare decât cele mai meritorii menţiuni din catalog.

Şi atunci am plecat să-mi caut şi eu... eliminarea!

Pripăşisem în singurătatea pe care mi-o dumecam printre călţunaşii şi prunele cu gât ale coanei Siţii Căproaia, pe Ozil feciorul lui Nenea Vasilache, din uliţa Antimului, meşter în pricini litigioase la Tribunalul-Vechi. Ozil avea părul revărsat pe umeri. El îi impresura albeaţa fadă de catolic visător a obrajilor scurşi şi în lumina cărora suspina toată fragezimea nevinovăţiei. In ochii lui verzi, codaţi, stropiţi cu ape de curcubeu, se resfrângea sedusă, patima celor dintâi înfrigurări de iubire. Gura înmuiată în carminul adolescenţei, păstra neadăpată încă, setea sărutărilor virgine. Şi într'o zi, acest imaculat apostol al dragostelor nemărturisite mi-a strecurat la ureche, prins de frigurile îndoelii, patima lui încinsă. Mi-a dat şi un bilet. Trebuia să ies cu el înaintea Rumeoarei. In drumul Conservatorului de muzică, pe un dâmb de uliţă, gătit cu un enorm buchet de tufe de liliac, mă aştepta cutia viorii şi capul de sfântă al Rumeoarei. Am înălţat plicul în lumina liliecilor şi am intrat împreună în hărmălaia contrabaselor din sala Conservatorului. Profesorul Otremba a strigat catalogul şi eu cu Rumeoara am rămas pitiţi în umbră, îmbătaţi de mireasma livănţichii care venea din plicul lui Ozil. De atunci privirile de asasină ale coanei Siţii Căproaia, amintirea nuelii şi înmormântarea jocurilor printre ronturile de călţunaşi întemniţaţi, nu m'au mai sinchisit. Rumeoara cu privirea ei dogoritoare m'a înălţat cu mult deasupra tiraniei lor. Ozil a aflat *trădarea* şi a intrat cu „părinţii" în cancelarie.

* * *

Şi într'o zi, în dulapul şcoalei, acolo în dosul sârmelor unde rânjea gogoriţa tuturor isprăvilor de peste an, printre cazierele purtătorilor de mandoline şi de versuri albe, s'a înălţat îndată şi *„iradeaua"* crimei mele!

Pentru hrăpirea *„femeei altuia"* popa de religie obţinuse izgonirea mea din şcoală!

SARMANUL KLOPŞTOCK

Bucureştii de azi

Picadilly

E terasa Cercului Militar, palatul monumental—şi el o vecinică şi măreaţă mustrare pentru cocioabele din centrul Capitalei şi un cântec de speranţă pentru cei care văd aşa cum va trebui să fie primul nostru oraş.

Cu tot numele lui, Cercul Militar reprezintă ca arhitectură, bastionul artelor. Are bolţi religioase, trepte de dramă romantică, şir de coloane uriaşe la o înălţime care sileşte pe spectator să cugete totdeauna deasupra mizeriilor urbane.

Locul unde a fost construit are acelaşi semnificaţie de strategie culturală şi artistică. Inapoia Cercului Militar nu se întind nici grajdurile artileriei, nici hambarele aviaţiei, nici măcar cancelariile Statului-Major. Cercul Militar e punctul de întâlnire a două din cele mai semnificative străzi ale Bucureştilor: Bulevardul Elisabeta, centru comercial, cu liniile tramvaiului electric într'o adâncă perspectivă de mare oraş — poate singurul fior european pe care-l provoacă Bucureştiul—iluminat de un şir de cinematografe, aceste porturi ale spiritului, unde acostează cele mai ciudate şi mai exotice vase sufleteşti. De cealaltă parte a Cercului Militar, strada Sărindar, strada Ziarului, megafonul public, conştiinţa masselor, duşmanul înnăscut al tiraniilor, capătul de nord al marelui şi complexului sistem nervos al lumei.

Intre aceste două cuvinte ale sufletului contemporan, Cercul Militar, statornic, demn şi orgolios, îşi poartă în văzduh cele nouă coloane—punct de întretăere, sinteză de marmură, sus cu armele grele de distrugere transformate în ornamente arhitectonice, ca un simbol al forţelor virile puse în slujba artelor feminine şi creatoare ale spiritului.

Totul parcă a fost orânduit în spiritul fin, diabolic şi pasionat al lui Wedekind.

Au trecut şapte ani (din 1918)—şi nimănui nu i-a trecut prin minte că terasa azi înflorită cu insule de plante verzi si corolele mari, ale umbrelor aestivale, multicolore, asemenea unor mari ecuatoriali, ar putea deveni un loc de întâlnire pentru o oră, un loc de repaos în trepidaţia sclavilor Bursei, Ministerului şi Universităţii, unde alături de surâsul paharului blond de bere, să adie din coarde de azur o muzică fină de greeri şi alămuri mici. A trebuit să vie din provincie Mărioara Voiculescu, tragediana pasionată, unde reputa succese necontestate — dar înjositoare pentru talentele ei— ca să bage de seamă că terasa Cercului Militar şi cinematograful Cercului Militar au alte destine...

Teatrul Mărioara Voiculescu, după o stagiune de o iarnă— cu Ibsen şi Wedekind—a revenit la Cinematograf. Vechile apucături au dat greş. Altele noi, nu se pot crea dela o zi la alta, şi poate se vor găsi în curând în lumea noastră artistică, puteri destul de impunătoare care să readucă cinematograful la teatru şi pe Mărioara Voiculescu la artă şi mai puţin la administraţie — la artă adevărată.

Dar terasa, neavând nevoe de nici una din tradiţiile nouei actriţe, a devenit Picadilly, împlinindu-şi din vara aceasta menirea superior urbană în Bucureştii lipsiţi de atâtea urbanităţi!

* * *

Cetăţeanul care urcă cele două scări de piatră spre terasă, trăeşte câteva clipe suprema umilire a egipteanului şi a elenului care se apropie de poalele obeliscului de la Lucsor sau de coloanele templelor de pe Acropole. Monumentul bucureştean, pe terasa căruia vei lua un pahar de bere, acompaniat de câte-va motive de Wagner sau acorduri de Strauss, îţi dă într'adevăr senzaţia micimei tale, ca dimensiune şi timp, întărind astfel fără să bagi de seamă, în sufletul tău descumpănit de lupte şi mercantilism, marile sentimente de solidaritate socială. Pare comic, desigur... Eşti gata să te ironizezi. Dar trage cu urechea la cuvintele vecinilor dela mesele dimprejur. Toţi se preocupă de probleme edilitare. Terasa e într'adevăr, sufleteşte şi social vorbind, punctul poate cel mai ridicat al Bucureştilor. Circulă chiar, material şi fără întrerupere un azur fără mirosuri de uliţă sau de atelier, de-ţi vine să crezi în absurditatea existenţei unei Mări albastre prin apropiere. Pe scară s'au oprit doi domni şi unul arată cu bastonul spre casele în ruină şi scunde, acoperite cu tinichea ruginită, ale ziarului „Viitorul". De sigur, discută şi ei acelaş lucru: dacă un primar de geniu ar hotărî să se facă duşmănit pentru tot restul zilelor lui de partidul liberal —care a dovedit că ştie să urască! —şi ar dărâma toate casele dintre Edgar Quinet şi Bulevard (deci inclusiv redacţia ziarului „Viitorul" şi prăvăliile „Cărţei Româneşti", amândouă liberale), s'ar lăsa deschisă priveliştea către Universitate, creindu-se astfel în inima Capitalei, cea mai cochetă şi europeană grădină!... (Acel primar ar putea, la rigoare, să propue ca în centrul grădinei să se rezerve un loc pentru o singură statue, care să fie a actualului şef al partidului liberal!...).

Fireşte, Picadilly nu are încă nici o tradiţie... Totul e nou, şi pare deci parvenit. Oamenii sunt încă sfioşi sau sălbateci. Totuşi e de sperat că scriitorii şi pictorii români, cari au creat faima câtorva cafenele din Capitală şi care sălăşluesc azi în tinda scundă dela Capşa—peste drum de Cercul Militar—vor trece şi vor ocupa un colţ strategic, de unde dominând lumea, să creeze noua Academie Picadilly...

TANARUL GALANT

In Biblioteca DIMINEAŢA au mai apărut următoarele lucrări:

No. 36. Laguna de IOSEPH CONRAD

No. 37. Descântecul şi Flori de Lampă de I. VINEA.

No. 38. Crainquebille de ANATOLE FRANCE traducere de M. Carp

No. 39. Povestiri din Danemarca de HOLGER DRACHMAN, traducere de I. BOTEZ

No. 40. In tren de H. SANIELEVICI.

PREŢUL UNUI EXEMPLAR 6 LEI

CARȚI ȘI REVISTE

ODETTE KEUN: „SOUS LÉNINE"
(Flammarion Paris)

Știm noi ce se petrece în Rusia sovietelor? Atâtea versiuni contrazicătoare! Sau poate nu sunt decât fețe deosebite ale sufletului marelui colos în luptă cu el însuși spre a se crea din chaos. In tot cazul paginile d-nei Keun sunt foarte interesante și aruncă o lumină de fulger asupra întunerecului în care se dă pentru noi lupta pentru o formă viitoare în nemărginita Rusie.

D-na Keun, olandeză de origine dar cunoscută scriitoare franceză, se află în Constantinopole în 1921, abia sosită din Georgia unde fusese să vază cum funcționează un guvern *menșevic*. In timpul când se afla la Constantinopol, poliția secretă engleză inventă un complot împotriva generalului englez Harrington, se vede spre a se afla în treabă, căci spiritul și moravurile poliției sunt aceleași pretutindeni. Cincizeci de pretinși conspiratori, printre care și Odette Keun, sunt îmbarcați fără știrea înalților comisari francezi și italieni și trimiși la moarte în Rusia sovietică. In cartea sa „Sous Lenine", autoarea care a avut norocul să scape din infernul și torturile închisorilor sovietice, povestește grozăviile prin care a trecut.

Ceeace însă este deosebit în această povestire, între multe altele de acelaș fel, este tipul de comunist intelectual pe care autoarea, care are mentalitate și simpatii socialiste, îl desinează ascuțit și în plin relief, în persoana lui Boris Etingof.

Mistic, crud și cinic, Boris Etingof este totuși un apostol de o impresionantă putere de credință.

Nici o urmă de trecerea sa prin Universitate, orice spirit de critică, de relativitate istorică sau de speculație filosofică s'a șters. Revoluția rusă umple pentru el trecutul, prezentul și viitorul lumii.

Iată câteva din părerile acestui comunist, care sunt desigur articole din crezul sovietic:

„Am făcut din proletariat masse cugetătoare... Nu e destructor cine vrea: e mai bine să mori creind o schimbare prin fărâmarea vechilor calapoade, decât să mori înăbușit într'o mocirlă, strâns de gât de erburile vâscoase ale vechii instituții, ca în societățile în descompunere din Europa voastră.

Capitalismul poporului... Imperialismul muncii... Nu poate fi cineva cu adevărat comunist dacă nu s'a născut din popor și nu a fost trimis în Siberia.

Toți ceilalți nu sunt decât venetici, intelectuali furișați printre noi..."

Iar d-na Keun zice despre el: „Avea tocmai spiritul tuturor comuniștilor sinceri pe care i-am cunoscut în Caucaz și în Rusia, fără excepție, — mistic, auster, disprețuind confortul, indiferent la dragoste: sensibilitatea nu se înfiora niciodată la ei; după cum ziceau ei înșiși, își fărâmaseră inima".

* * *

GEORGE VOEVIDCA: EPIGRAME
(Editura Orendovici, Suceava. Fără indicație de preț).

D. George Voevidca, poetul din Bucovina, și-a adunat într'o plachetă frumos tipărită 75 de epigrame.

Ca să aibă vre-o valoare pentru cetitori, o epigramă trebuie să se adreseze unei categorii de oameni ori unei personalități din viața publică. Parte din epigramele d-lui Voevidca sunt din cale-afară de personale. Ele nu pot avea haz decât pentru cei cari cunosc persoana vizată. Străinilor li-e greu să sesizeze aluzia—și în orice caz, nu-i interesează.

D. Voevidca ar fi trebuit să lase laoparte din volum epigramele care se sprijină pe spirite făcute de alții înaintea d-sale. In epigrame, mai mult ca oriunde, e supărătoare impresia de „déja dit":

Te ții de duh, amice,
așa cum poți mai bine —
păcat numai că duhul
de tine nu se ține.

Ar mai fi putut să lipsească din volum spiritele care se fac totdeauna și pretutindeni, fără excepție, pe seama avocaților și a medicilor — chiar dacă aceste spirite sunt mai reușite decât cele puse mai de mult în circulație.

La o viitoare recoltă de epigrame, d. Voevidca va trebui să evite glumele puțin vulgare („Bibex", „El și Ea"), pe cele prea ușoare și copilărești („Școlărițelor", „Unui Reporter") și, mai ales, pe cele care au aerul unor simple bilete de plăcintă, cum e, de pildă, „Unui băutor corpolent":

Simpatică figură —
și interesantă!..
Trăiască a bodegii
butie ambulantă!

D. Voevidca are și epigrame mai reușite:

UNUI AMIC

Puțini sunt de părerea ta:
cum că urechi ai mititele —
în schimb, cred mulți precum cred eu:
că-i mare... golul dintre ele.

Sau:

UNUI LUPTATOR

Fugi din luptă, Selig Șor;
dar nu de teamă c'o să moară,
ci numai fiindcă scumpa-i țară
putea să piardă-un... luptător.

Epigrama nu e rea. Dar întrebăm, așa, într'o doară, de ce a ales d. Voevidca tocmai pe Zelig Șor?

Probabil că, din grabă, d. Voevidca nu și-a cetit cu glas tare epigramele, înainte de a le da la tipar. Altfel, n'ar fi scăpat versuri șchioape, atât de ușor de corectat, și împreunări supărătoare de cuvinte ca: *„prea practic, deci dar"* și, mai ales, *„taica Caragiale"*. Ne supără și diftongările silite. Pentru d. Voevidca, cuvântul *național* are numai 3 silabe, cuvântul *subiect* are numai 2, etc.

D. Voevidca mărturisește singur la urmă, atunci când se auto-epigramează, câtă importanță dă acestor producții efemere:

Scot cărți... și 'ncheiu și-un an școlar!..
Frumos... Decât, nu-i prea cu cale
că-ades, de corecturi năuc,
pun note probei de tipar,
iar la tipografie duc
...extemporale.

D. Voevidca nu e lipsit întotdeauna de spirit. Dar d-sa și-l cheltuiește prea în grabă și nu-i cercetează destul calitatea. — *A. G*

* * *

TRANSILVANIA (Iulie—August). — Din acest număr dublu cel mai interesant lucru pare următoarea anecdotă, care — și ea... „Un American povestea în Londra următoarea întâmplare: Când a ajuns președintele Statelor-Unite din America, Wilson, în rai, i-a ieșit înainte Moise și i-a spus: „Imi pare rău!" „De ce iți pare rău?" să-l fi întrebat Wilson. — „N'ai fost tu președintele Statelor-Unite din America?" — „Ba da." „Nu ți-ai așternut propunerile tale pentru o îmbunătățire a lumii în cele 14 puncte?" — „Da, am făcut-o". — Ei, atunci", i-a spus Moise, „de aia îmi pare rău de tine: ian te uită numai ce-au făcut oamenii din cele 14 puncte ale tale!" — „Ai dreptate", să-i fi răspuns Wilson, „dar ți-aș recomanda să te interesezi mai întâi ce-au făcut oamenii cu cele zece porunci ale tale"!"

* * *

SOCIETATEA DE MAINE (12—19 Iulie). — D. Bogdan-Duică anunță că, după însărcinarea Academiei, pregătește o ediție a operelor lui V. Alecsandri. Vor apărea mai întâiu două volume de poezii populare, apoi *Doine și lăcrămioare*... Pe urmă, — dar d. Bogdan-Duică nu-i sigur nici de operele anunțate, care vor eși la lumină numai dacă „se va realiza o recentă decizie a secției literare" (a Academiei). Dar încă celelalte... Poate vor scoate ediții din marii scriitori hienele cimitirelor literare.

* * *

GRAIUL NOSTRU (Iulie — August). — O pagină inedită de Tudor Pamfile: „Spre Grăjdeni". Intâlnim într'însa aceiași culoare vie, cu care ne obișnuise acest scriitor, atât de timpuriu dispărut dintre noi, în zugrăvirea peisagiilor proaspete, cași a sufletului oamenilor dela țară — simplu în aparență, dar în fond plin de atâtea taine.

Tudor Pamfile era și un caracter de-o rară distincție. Militar de carieră, el avea maniere de călugăr veritabil. Odată l-am văzut sfârșit de oboseală pe canapeua unei redacții din Iași. Venise tocmai atunci din Bârlad. Fusese comandantul militar al trenului și, fiindcă sosise târziu la gară, — cum era aglomerație, — nu-și găsise loc, nici măcar în clasa treia. Tudor Pamfile, maior, — de-abia ținându-se pe picioare, — nu cutezase să scoale de pe bancă nici un soldat. Se apucase cu o mână de o bară, într'un culoar și făcuse așa, galben, slab, clătinându-se, drumul dela Bârlad la Iași — înghesuit și ghiontit de călători. Tudor Pamfilie privea lucrul acesta așa de natural: — „N'am avut loc. Am venit în picioare. Is cam obosit".

Omul acesta, cu un suflet atât de ales, cu un talent viguros, îndrăgostit de natură și de sufletul oamenilor primitivi, a plecat dintre noi, tânăr — păstrând pe buze un zâmbet de bunătate.

De-aceia, când i-am văzut numele în modesta revistă dela Bârlad, am simțit o duioasă emoție.

* * *

CUVANTUL LIBER (1 August). — D-l N. Davidescu protestează și cu drept cuvânt, împotriva paraziților, care s'au fixat pe gloriile noastre literare. Dintre scriitorii români dispăruți, aureola lui Eminescu a fost roasă mai mult de vermină. Biografii n'au respectat nimic, ci au dat în vileag „toate micile mizerii ale unui suflet chinuit" — mizerii care n'au alt rost decât întreținerea mahalagismului public

„Ni s'au dezgropat astfel hârtiile cele mai neînsemnate ale acestui poet, — spune d. Davidescu, — notele lui de plată pe la restaurante, pe la spălătorese, scrisori ale căror caracter intim putea ș jicni deopotrivă câteva familii întregi, și aceasta fără nici un rost, din dorința de a ațâța scandalul și a făuri mahalagismul acolo unde fusese noblețea cea mai cristalină a unui suflet a-toate-cuprinzător. Coperte imbecile anunțau astfel: „Cum a iubit Eminescu", „cum „A scris Eminescu" sau mai știm noi „Cum...." ce va mai fi făcut Eminescu".

După Eminescu a venit rândul lui Caragiale. Octavi Minarii n'au hodină și nici nu se satură vreodată. Ei trec din mormânt în mormânt. Publicului nu i-i silă să ia în mână volumele care profanează viața și moartea scriitorilor noștri? — *M. Sv.*



LES NOUVELLES LITTERAIRRES (No. 143). — Un articol al lui Lucien Fabre despre poezia lui Francis Jammes, scris cu ocazia unei ediții definitive a operei poetului, fixează fizionomia artistică a elementelor din care Jammes și-a construit poezia. Este vorba — spune Lucien Fabre — de o operă profund sau esențial umană, care atinge, prin aceasta, veșnicia. Copilăria, dragostea, zilele petrecute pe câmp, anotimpurile, sentimentele înalte care nu s'au schimbat niciodată, dar cărora poetul știe să le dea o înfățișare nouă, tovarășii de joacă sau de muncă, oameni și animale, — toate sunt poetizate în opera familiară a lui Jammes, fiecare au individualitatea lor proprie, plină de simplitatea și măreția unei vieți rustice.

J'ai souffert et t'ai fait souffrir plus d'une fois...
Mais les agneaux passaient l'aurore des collines,
Mais la lune baisait les brouillards endormis,
Mais les chevreuils dormaient sur les clairieres pâles,
Mais les enfants joyeux mordaient les seins des mères,
Mais tu te renversais ravie entre mes bras...

Exemplul lui Lucien Fabre desvălue procedeul poetului. Este în citatul de mai sus o armonie curioasă, urzită, pentru încântarea ochiului, dintr'o sumă de nuanțe de alb argintiu; pentru încântarea urechei, dintr'o aliterațiunea de consoane labiale, din vocale sau din diftongi deschiși; pentru încântarea inimei, din evocarea unor sentimente pline de duioșie. Armonia rezidă în acordul perfect al tuturor nuanțelor senzoriale sau sentimentale, care se caută, se chiamă, mai înainte de a ajunge le exprimare, ceeace facilitează poetului aflarea unei expansiuni bogate.

Nici un alt poet n'are, ca Francis Jammes, atâți admiratori necunoscuți, pentrucă nimeni dintre aceștia n'ar citi un alt pasaj mai evocator de acea mare melancolie, pe care Hugo o numea „le plaisir d'être triste". Partea cea mai uimitoare din arta poetică stă în aceea de a ști să te scapi de asociațiunile de idei sau de cuvinte, pe care repetiția le-a făcut banale. Unii răstoarnă termenii și imaginile construind, artificial, asociațiuni care pot să pară noui, dar care, în realitate, nu sunt decât simple transpuneri. Mulți din categoria acestora pot să dea efecte frumoase: e o chestiune de tact, de ingeniozitate, de gust, de temperament poetic.

Pentru Francis Jammes și pentru câțiva alții, în particular pentru Verlaine, evaziunea aceasta a asociațiunilor de idei banale nu se face prin ajutorul unor cercetări noui, ci prin reîntoarcerea la asociațiunea cronologicește anterioară, cea mai simplă, cea mai naturală, în genere, aceea care pare uitată de mult.

Des souvenirs chéris plus doux que des melisses...
Car j'aime comparer à la très jeunes filles
Mes pensées qui ont la courbe de leurs jambes craintives.

Sunt senzațiuni ce par că întrec amploarea sentimentelor. Dacă într'unele din poeme Jammes mărturisește, în mic, influența lui Samain sau Verlaine, el rămâne totuși nu poet original, care n'a putut să facă decât un singur discipol poetul Jean Lebran, autorul din „Ciel sur la Garigane".

Articolul lui Lucien Fabre, scris cu entuziasmul amintitor de bucuria celei dintâi lecturi din Francis Jammes, termină prin evocarea timpurilor în care înflorise pleiada poetică a lui Verhaeren, Albert Samain sau Rodenbach.

* * *

MERCURE DE FRANCE (No. 640). — Inchină un studiu operii lui Pierre Louys. Autorul, Henry Durieux, înceracă, o'printr'o succintă analiză asupra operei, să definească personalitatea scriitorului și caracteristica artei sale. Opera lui Louys n'a avut decât cititori aleși, destul de numeroși însă pentru a-i asigura un mare succes. Nici o operă alta, afară poate de scrierile pentru copii, nu s'a bucurat de atâtea ediții ilustrate, chiar mai mult decât ilustrate. Critica și-a spus la timp cuvântul. Cenzorii cei mai severi au fost recrutați mai adesea dintre puritanii civilizației creștine, după care lumea întreagă nu respiră decât parfumul păcatului.

Propunându-și să vadă lucrurile simplu, fără prejudecata unora sau exagerația altora, Henry Dérieux studiază, rând pe rând, întreaga producție literară a scriitorului. In plină mișcare simbolistă, pe când Mallarmé era senin dar neînțeles, iar Verlaine discutat cu aprindere, Louys publică cea dintâi producție în versuri, o culegere de poeme: „Astarté", cu un amestec de humanism și senzualitate care va culmina în „Chanson de Billitis", pe care însuși le intitulează: roman liric. „Aphrodite", opera unui arheolog poet, poartă aceeaș caracteristică, a senzualismului, căreia i se adaogă, în „Aventures du roi Pausole", concepția suveranității femeei, cu toate piedicele pe care le-a suferit în decursul secolelor, libera desfășurare a fericirii individuale. Mai sobru apare Louys în „Femme et le Pantin", care povestește despre adânca umilire a unui om—Mateo— căruia o femee—Conchita—îi ascute dorințele fără să i le mulțumească. E o tragedie sensuală în felul lui „Manon Lescaut" sau „Carmen".

Dintre toți scriitorii Franței Louys este—încheie Dérieux—scriitorul cel aspru, dar și cel mai patetic, care a adus literaturii franceze, într'o epocă turburată, limba cea mai pură, sintaxa cea mai limpede și mai exactă.

* * *

Un alt studiu, tot atât de interesant, mai ales întrucât scriitorul cercetat aparține unei alte literaturi, este acela al lui Jean-Edouard Spenlé, intitulat: „L'Examen de conscience d'un écrivain allemand: les romans de Thomas Mann". Trecând în revistă opera autorului, Spenlé se oprește la romanul cel mai recent, „La Montagne enchantée", despre care noi am vorbit într'un număr trecut, după un articol din „L'Europe nouvelle". Evocând personalitatea lui Thomas Mann, Spenlé spune că aparține generației dinainte de războiu, aceea a lui Hauptmann, a lui Hofmannstahl, Schnitzler și Ștefan George. Vocea lui s'a auzit, în tot timpul anilor din urmă, în toate ocaziunile mari. Vorbește mai ales generației de azi, cu acelaș accent de autoritate pe care l'au avut odinioară Anatole France și, mai ales, Maurice Barrès.

* * *

L'EUROPE NOUVELLE (No. 386). — Publică un fragment inedit din „Războí și Pace", cunoscutul roman al lui Tolstoi. Incepând încă din luna Mai publicarea unei serii de inedite din Tolstoi, revista „Novy Mir" — Lumea Nouă—din Moscova, a dat până acum câteva fragmente dintr'un roman neterminat, care tratează despre viața și faptele lui Petru cel Mare. Tipărirea ineditelor se face sub directa supraveghere a profesorului Gruzinscki. Publicând în No. din Iunie un capitol inedit pe care Tolstoi ținea să-l pună în fruntea volumului „Războí și Pace", revista „L'Europe nouvelle", din 11 Iulie, se grăbește, în traducerea lui André Pierre, să-l pună la dispoziția publicului francez. Este descrierea plină de pitoresc a unui bal dat, în carnavalul anului 1811, de către Lew Kirilovici Nariskin, senior la curtea Caterinei.

Iată începutul capitolului:

„Acțiunea de față se petrece în timpul dintre Tilsit și arderea Moscovei, la epoca în care Napoleon era singurul obiect al gândurilor, al conversațiilor și sentimentelor Europei întregi, pe când în Rusia, în toate familiile, exista mândria de a avea educatori francezi, când doamnele dela Petersburg se certau pe secretarii dela ambasada Franței, când toată lumea vorbea franțuzește, mai bine chiar ca francezii înșăși, când geloziile, frica și certurile porneau dela francezi și dela Napoleon. Acțiunea se petrecea în vremea când harta Europei își vedea culorile schimbându-se la fiecare cincisprezece zile, când Italienii, Spaniolii, Belgienii, Olandezii, Westfalienii, Polonezii și mai ales Germanii, nu mai puteau să înțeleagă cărui stat aparțineau, ce uniformă trebuiau să poarte, pe cine se simțeau datori să imite, să salute, să lingușească. Acțiunea se petrecea în epoca în care Napoleon se convinsese că inteligența, spiritul obișnuit și stăruința nu mai erau necesare succesului, că era deajuns să creadă ferm în prostia oamenilor"....

Cu obișnuita-i putere de evocare și descriere Tolstoi, face, numai în acest început de capitol, tabloul vieții sociale și politicei europene din frământata epocă a lui Napoleon. In rest sunt descrise obiceluri și personagii din lumea mare rusă, printre care strălucește figura împăratului Alexandru. Prețios prin minuțiozitatea observării, fragmentul acesta mărturisește aceeaș artă literară din cea mai vastă epopee a timpurilor noastre, din acea „Iliadă" modernă, cum o numește Romain Rolland: „Războí și Pace".

GEORGE BAICULESCU

Gloria lui Pierre Louys și erotica literară

Reputația literară a lui Pierre Louys verifică încă odată, și complect, o experiență banală. Cea mai slabă din cele trei cărți ale lui i-a adus gloria masivă, și i-o menține. *Afrodita*, roman arheologic, a făcut oarecum epocă prin îndrăzneala cu care sunt prezentate lucrurile erotice. Și nu ca ingrediente; ele formează acolo *la pièce de résistance.*

Romancierii naturaliști începuseră a desvăța publicul de pudoarea clasică și burgheză. De această pregătire au profitat autori și școli deosebite, unele dușmane naturalismului. Erotica naturalistă era voit brutală și insista, patetic ori satiric asupra urîciunilor vieții sexuale. Cei care au luat locul naturaliștilor au adus o erotică delicată sau amuzantă, dar tot atât de îndrăzneață. Anatole France, în *la Rôtisserie* și în *Histoire contemporaine,* Henri de Régnier în romanele lui istorice, Pierre Louys în tot ce a scris au dat la o parte cu abilitate profundă și diversă, toate vălurile și perdelele în care Venerea clasicilor și a romanticilor se ascundea cu pudica grație prescrisă în pensionatele de fete.

Noutățile pe care Chénier, în numele sfintei antichități, le încercase în erotica literară *(Berger, tu déchires mon voile... me voilà nue),* fusese total înăbușite de moralismul Restaurației, adică al instaurării burgheziei. Pe încetul, și tot la adăpostul antichității, sau în tot cazul al trecutului, pudoarea a cedat adevărului în literatură. Vorbim de literatura cea bună. O mișcare generală și irezistibilă silește întreaga artă modernă să se dezbere de orice alte cadre decât cele estetice, și să facă loc oricărui domeniu al vieții fără a se preocupa de stavile moralistice. *Afrodita* lui Pierre Louys apare în 1896, *la Femme et le pantin* în 1898, *les Aventures du roi Pausole* în 1901. *La rotisserie de la Reine Pédauque* apăruse în 1893; iar Henri de Régnier publică *la double Maîtresse* în 1900 *le Bon Plaisir* în 1902, *les Rencontres de Mr. de Bréot* în 1904. Se poate socoti, prin urmare, că anii 1893—1904 formează decenlul unei revoluții artistice care eliberează literatura de controlul creștin și burgez asupra realității sexuale.

Pierre Louys dăduse literaților un postiș antic de surprinzătoare frumusețe în *les Chansons de Bilitis*. Opera era prea literară. Publicul n'a băgat de seamă. *Afrodita* însă este plină de arheologie teatrală, agrementată cu destulă poezie pesimistă și, cași nuvela *l'Homme rouge,* pipărată cu idei tari din oficina lui Nietzsche.

Pe atunci Nietzsche era trufanda.... Astfel cartea era și erotică și instructivă, — o combinație rară. Mulțimea cetitorilor a consumat-o lacom. Cine o cetea se putea socoti, nu fără mândrie, imoralist îndrăzneț, și, pe deasupra, familiarizat cu viața antică. Publicul n'a luat și nu va lua seama, că *Afrodita* e cea mai puțin „antică" dintre toate scrierile autorului, că psihologia, cum am zice, și lirismul cărții sunt anahronisme, că, în general, romanul acesta de viață alexandrină, prin poezia lui convențională, prin fastidioasa lui arheologie, înseamnă un regres până dincolo de Flaubert. Dar trebuie spus că talentul autorului a fost destul de tare pentru ca *Afrodita* să rămâie o carte însemnată, fiindcă a consacrat norme noui pentru tratarea vieții sexuale în artă.

In *les Aventures du roi Pausole,* Louys a dat o glumă curios măestrită, unde, cu veselă simpatie, sunt luate în râs deopotrivă convențiile și realitatea vieții erotice. Față de originala bufonerie poetică, „publicul" a fost obtuz cât se poate. Cartea a avut doar trecere ca lectură secretă pentru fete crescute sever. Și cred că n'a încetat să facă servicii curiozității virginale. — La fel nesimțitoare a fost majoritatea cetitorilor pentru *la Femme et le pantin.* Și această carte a servit sufletelor fragede ca mijloc luxos de inițiare sexuală. Titlul acestei povestiri trădează prea mult, poate, o intenție doctrinară. Intâmplarea, povestită cu strălucită repeziciune și cu o aprindere de culori care nu pălește nici o clipă, lasă pare că impresie de simbol construit cu prea susținută intenție.

Femeia aceea e așa de complectă, încât aproape se preface în figură alegorică: — personificare imensă a batjocorii pe care cochetăria feminină o poate risipi asupra bărbatului.

Și totuș această lumină de simbol dă figurii, tocmai pentru că e, de altfel, așa de viu individualizată, un farmec aproape fantastic.

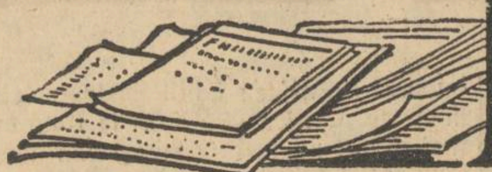
E fapt banal că erotica în literatură aduce, fără greș, succese groase. Este cu atât mai prețios de constatat că chiar aceste succese sunt cu atât mai reduse, cu cât opera este mai artistică. Ceeace verifică eminent până la ce grad publicului nu-i trebuie artă. Cele trei cărți ale autorului au avut diverse ediții ilustrate. Dar edițiile bine ilustrate sunt scumpe. Sunt și ilustrații ieftine, și aceste aduc succes de massă cărților de care-i vorba. Adică succesul este al gravurilor picante. Eftin și picant, — zice publicul în această materie.

Pierre Louys notează: „Versuri sau proză, poemele sunt făpturi — care trăiesc, care respiră, care sunt pline de organe; care ar muri pentru un cuvânt tăiat. Singur cuvântul e ilustru. Trebue să știi că Muza poate suggera sunetul înainte de cuvânt, ritmul înainte de frază, și cuvântul ei din urmă este gândul ei dintâi".

Scriitorul cu astfel de credințe și norme își asigură o neînțelegere fundamentală între dânsul și majoritățile cetitoare. Când un asemenea scriitor preferă subiecte erotice, neînțelegerea aceasta ajunge comică, dar și instructivă; fiindcă atunci se arată izbitor că arta nu-i numai inutilă, cum zice formula vulgar pretențioasă, ci e curat de prisos.

PAUL ZARIFOPOL

Adeverul DIMINEAȚA
BONUL CĂRȚII



INSEMNĂRI

ANATOLE FRANCE, cugetător

Jean Jacques Brousson, secretarul veninos, îşi prigoneşte neobosit patronul răposat. Fireşte, se irită el, mai ales, când întâlneşte admiratori naivi de ai maistrului. Doi din aceşti inevitabili au scos din întreagă operă a lui France un inevitabil volum de — „cugetări". Brousson se năpusteşte, şi sfâşie lacom:

La Harpe zicea că, se vor fi găsind cam vreo trei idei noui în toate scrierile lui Voltaire. Şi Brousson întăreşte: dacă acei doi care au ales „cugetări" din France ar fi fost oameni mai învăţaţi, ar fi găsit în autorul lor cele trei idei ale lui Voltaire.

După ideia pizmaşului secretar, France nu-i gânditor, original şi amuzant decât asupra unui singur punct: femeile. Adică, iarăşi ca în teribilele amintiri „în papuci". Aceasta e *ideia* lui Brousson; şi e unica. Ii trebuie dar numai două ca să egaleze, în putere de cugetare, pe Voltaire. In afară de femei — sau, cu un bun echivalent românesc: în afară de fustă, tot ce „gândeşte" France e luat, zice Brousson, din bibliotecă; şi e ales cu hotărâtă preferinţă pentru ideile pesimiste: Iov-Rousseau, Chateaubriand—Leopardi—Schopenhauer—Hartmann.

Dar pesimismul e lucru răsuflat astăzi, după ideia lui Brousson; pesimismul se potrivea înainte de 1914. Acum după războl, ştim ce preţ are viaţa. Prin urmare pesimismul nu mai are nici un rost, nici un haz... Sau, mai deadreptul: gândirea lui France e nulă. Adaoge că cei doi admiratori care au *extras* această gândire, au uitat, observă Brousson, regula supremă: *cugetările* trebuie să fie scurte. Colecţia de care-i vorba cuprinde multe bucăţi mai lungi de o pagină.

Anatole France cugetător — se intitulează noul pamflet al lui Brousson (articol în *Les Nouvelles littéraires* din 27 Iunie 1925); şi titlul acesta joacă puţintel pe cuvinte. *Penseur* vrea să zică şi capacitatea de gândire în general, şi autor de „maxime". Brousson, se'nţelege, ar vrea să reducă gândirea lui France la *cugetările* extrase de nişte naivi şi stângaci antologişti. Dar gândirea lui France e neaforistică; e raţionament şi problemă. Ea circulă în dialoguri, şi doar mai toată opera e dialog. Poate fi folositor pentru manuale şi enciclopedii să catigoriseşti un autor cu douătrei cuvinte: sceptic, pesimist, ironist. Dar e mai rău decât naiv să crezi că ai istovit astfel „gândirea" unei opere. Brousson invocă înţelepciunea biblică: nimic nou sub soare. Trebuie să notăm imediat că şi citarea acestei înţelepciuni a încetat de prea multă vreme a fi nouă, şi avem drept să cerem literaţilor voie să ne odihnim măcar câţiva ani de dânsa... A socotit nu ştiu ce autor de tehnică teatrală că nu există mai multe, nici mai puţine decât 32 de situaţii dramatice. Prin asemenea schematizare se poate abuza cu deliciu de — „nimic nou sub soare". Dar delectarea ar fi, pare că, prea ieftină.

Credem că ceeace vorbesc Paul Vence, Bergeret, Georges Frémont, Jerôme Cognard şi diavolul (în *l'Humaine tragédie)* e desigur gândire, chiar pentru un om cu atât de aspră intelectualitate ca Brousson. Dacă amuză pe unul sau pe altul să reducă orice la maxime care se pot găsi în tot ce s'a scris, dela Biblie până în zilele noastre, să se amuze. Nouă cestorlalţi să ne lase, fără supărare, detaliile. nerezumabile, aşa cum sunt ele. Detaliile acestea nu se găsesc în Biblie, nici în alte texte ceva mai tinere, — nici chiar în Voltaire. Trebuie să le citim dar acolo unde sunt, — în Anatole France, de pildă. Dar unii literaţi tineri sunt porniţi straşnic contra lui; iar unul din ei, foarte isteţ, e gata să ne recomande pe Bourget ca literat cugetător eminent, şi pe France îl anulează fără discuţie.

Pe Bourget tocmai France îl proclamase, acum cincizeci de ani, culme a inteligenţii franceze din toate timpurile; de unde se vede că nici France n'avea totdeauna măsură, ori cât de cuminte era. S'ar zice că este aici un fel de pedeapsă ironică. — *Paul Zarifopol*

Grasii în literatură

De când cu premierea romanului lui Bérand „Le martyr d'un obèse" lumea a început să se intereseze de locul pe care-l ocupă obezii în literatură şi printre literaţi şi oameni celebri.

Astfel se zice că Gibbon era aşa de gras încât după ce a căzut în genunchi în faţa d-nei de Croussaz, aceasta a trebuit să cheme lacheii ca să-l ajute să se ridice.

Thomson, poetul care a compus „The Castle of indolence" mărturiseşte el însuş că era mult mai gras decât se potriveşte unui poet. Despre Gay, autorul operei „The Beggar's Opera" se spune că era un colos de grăsime.

Iar dintre eroii de roman Falstaff al lui Shakespeare, Fosco din Dama în alb a lui Wilkie Collins, Mycroft Holmes (din Sherlock Holmes) a lui Conan Doyle, Hurce Babu din Kim al lui Kipling, somnorosul Joe şi Domnul Tupmann din Riickwick al lui C. Dickens şi alţii.

Dela noi am putea cita pe Creangă, care în timpii din urmă ai vieţii sale devenise enorm, spre a nu vorbi de alţii în viaţă.

Flaubert despre George Sand

„Vrei să ştii adevărul asupra ultimelor momente ale d-nei Sand? Iată-l!: nu a primit nici un preot; dar îndată ce a murit fiica sa, d-na Clésinger, a cerut dela archiepiscopul din Bourges autorizaţia de a fi înmormântată după ritualul catolic.

Nimeni în casă afară de nora sa, d-na Maurice, n'a apărat vederile sărmanei noastre prietene. Maurice era aşa de zdrobită încât numai avea nici o energie şi apoi au fost influenţe străine, consideraţii meschine pornite de la burghezi. Mai mult nu ştiu. Ceremonia a fost din cele mai mişcătoare, toată lumea plângea şi eu mai mult decât toţi.

Perderea aceasta se adaogă la toate cele pe care le-am avut în 1869. Sărmanul meu Bouilhet, a început seria. Apoi s'au dus pe rând Sainte Beuve, Jules Goncourt, Théophile Gautier, Feydeau şi unul mai puţin celebru dar nu mai puţin iubit — Jules Daplan — nu mai vorbesc de mama care am iubit-o cu duioşie.

Biata d-na Sand mi-a vorbit adesea de d-ta sau mai bine am vorbit împreună despre d-ta. Iţi purta mult interes. Trebuia s'o fi ucnoscut ca mine ca să-ţi dai seamă câtă feminitate era în sufletul acestui mare om şi ce nemăsurată putere de iubire era în acest geniu. Va rămâne una din ilustraţiile Franţei şi o glorie unică." (Scrisoare către d-ra Chantepie).

Goliciunea în film

Goliciunea în film? Da, da, ridicaţi-vă sprincenele şi lărgiţi-vă ochii de supărare: — Se poate, nudul în filme cinematografice?

Aduceţi-vă aminte de scenele picante dela băi, de trupurile semi-acoperite, ...itante... Nimic mai mult nu-i în noul film care se alcătueşte acum la Berlin. O societate de educaţie fizică, făcând propagandă pentru sport, lucrează la un film uriaş, pentru a demonstra până la ce perfecţiune au ajuns exerciţiile sportive şi cât de armonic şi frumos s'au desvoltat corpurile „sportsmenilor".

Vorbim despre sportul antic şi-i binecuvântăm influenţa asupra culturii. Ne închinăm în faţa fragmentelor de arta goală antică. Chiar în era noastră a maşinii căutăm să păstrăm idealul clasic. Insă când trebue să tragem de aci şi concluzii practice, ne oprim cu nehotărâre şi cu degetul pe buze.

Nuditatea a devenit pentru noi un fenomen străin, ciudat. Nu ne putem închipui omul decât îmbrăcat dela gât şi până în tălpi. Avem grija de costum şi uităm trupul. Dar plimbaţi-vă prin muzee, uitaţi-vă bine la statuile greceşti: imediat, simţiţi fiorii deliciului artistic când contemplaţi şi întâlniţi patosul trupului omenesc, frumos şi plin de armonie.

In ultimii ani, sportul cucerind tot mai mult teren — priceperea goliciunii apare din ce în ce mai intensă, alături de sport. Prin însuşi rostul inconştient al lucrurilor, nuditatea noastră, a generaţiilor noastre tinere, intră — purificată de sensualism şi voluptate — în cultura modernă. Şi când tinerii vor deveni statui antice greceşti, va fi cu putinţă „estetismul" voluptos al contemplării lor?

„Drumul spre forţă şi frumuseţe" se numeşte filmul care se lucrează acum la Berlin, combinat de Ernest Krüger. Filmul e plin cu efectele goliciunii sportive. D-rul Kaufmann a lucrat partea „medicală" a filmului, iar regisorul Wilhelm Prager s'a bazat pe concursul dat lui de câţiva sculptori în frunte cu dr. Kessler dela Muzeul din Berlin, cunoscător profund al antichităţii.

Insemnătatea unor astfel de filme nu poate fi contestată: ele deschid orizonturi nouă sportului şi năzuinţii noastre spre omul viitorului: un amestec de frumuseţe şi armonie. — *Cino-Amator.*

Legendele Etnei şi miturile vulcanice

Etna este vulcanul din Europa, de care se leagă cele mai multe mituri şi legende.

In antichitatea clasică i se atribuia o putere magică formidabilă. Obiecte de aur şi de argint, statuette erau aruncate în crater de mulţimea credincioşilor. Dacă aceste ofrande erau primite, adică înghiţite de lava clocotitoare, era un semn bun. Dacă dimpotrivă, darul era aruncat afară din crater, cele mai mari nenorociri puteau să cadă peste muritori.

Preoţii preziceau viitorul după sgomotele clocotului lavei în crater. Flacările ce ieşeau în locul fumului obişnuit, erau considerate ca un semn rău.

După Don Cassius, flacările aruncate de Etna au prevestit războiul dintre Pompei şi Cezar, iar Virgiliu a văzut o prezicere a morţii acestui din urmă în erupţia care s'a produs sub dictatura lui.

Pe de altă parte, multe legende de origină pur siciliană se leagă de celebrul vulcan. De pildă aceia a lui Lucifer. Pe când Lucifer ducea războiu cu Isus, arhanghelul Mihail a pornit în urma lui prin văzduh. Pentru a fugi de arhanghel, şeful revoltaţilor s'a cufundat în adâncimile Etnei. Numai capul său, peste măsură de lung, n'a putut să dispară şi eşea deasupra craterului; sfântul Mihail lovi cu sabia şi tăiă un corn al duşmanului. Pentru a se răzbuna, Lucifer muşcă pe arhanghel şi îi smulse cu dinţii o pană din aripi.

E ciudat de notat că şi astăzi poporul sicilian vorbeşte, ca de nişte tradiţii familiare quasi-imuabile, despre mitul ciclopilor şi al morţii lui Empedocle.

In Evul-Mediu, la marea erupţie din 1329, imaginaţia populară, caşi aceea a cronicarilor, a văzut diavoli cu nenumărate chipuri în flacările vărsate pe gurile craterului. Lor li se atribuiau toate nenorocirile care au fost pricinuite de cataclism. Cât despre erupţia din 1536, ea a fost privită ca vestirea judecăţii de apoi. Un manuscris din această epocă semnala şi arătările lui Vulcan şi a Ciclopilor.

Ar fi interesant ca legendele vulcanului Etna să fie comparate cu acele ale altor vulcani din Europa sau din celelalte părţi ale lumii. Miturile *vulcanice* par a fi legate direct de miturile şi legendele focului, asupra cărora este o literatură bogată şi plină cu cele mai interesante ciudăţenii.

Rasputin Japonez

E numit în Japonia „zeul viu" şi are reşedinţa în Tokio. Numele-i adevărat e Inno Kiţisaburo. Are vârsta de 59 ani. La începutul războiului ruso-japonez din 1904, el a prezis că Japonia va învinge, şi după război a primit drept recompensă o mare casă în Tokio şi mai multe concesiuni avantajoase de exploatări miniere, pescării, etc. De atunci gloria lui Inno a crescut într'una. El are trei automobile, ceia ce în Japonia modestiei şi economiei supreme provoacă mare senzaţie. Recepţiile lui îl costă 7 mii lena lunar, ceiace iarăşi e nemaiauzit în Japonia.

Având un temperament prea.... sensual, Inno petrece mult timp cu heişe, prin „căsuţe-ceainării", unde cheltueşte enorm. Viaţa lui intimă e plină de scandaluri, seduceri, violări. Doamnele japoneze din societatea înaltă îl urmează ascultătoare. Anul trecut era să fie dat în judecată pentru deflorarea unei fetiţe de 9 ani, însă a fost scăpat de adoratorii lui. Tot aşa de bine scapă şi atunci când e învinuit, că a luat mită pentru a procura cuiva un post sau o afacere frumoasă, bineînţeles fără să se ţină de cuvânt. Sacrosanct a fost Kiţişaburo timp de mai mulţi ani. Nimeni n'a avut curaujl să-l pedepsească pentru ticăloşiile lui.

Numai acuma când nişte negustori înşelaţi de el, l'au luat dintr'un bordel, l'au dus într'o pădure şi l'au bătut cu vergi în anumite părţi ale corpului — reputaţia lui de sfânt puternic a scăzut într'atâta încât şi procuratura a instituit o anchetă a faptelor sale. Ancheta descoperă din ce în ce mai multe surprize, absolut la fel cu faptele lui Rasputin. Influenţa lui Kiţisaburo se întindea şi asupra Curţii Imperiale Japoneze.

Frank Wedekind

Wedekind e personalitatea care, în Germania, a avut cea mai revoluţionară înrâurire asupra artei ultimelor decenii. S'a născut în 1864 la Hanovra şi, după ani agitaţi de călătorie, s'a şezat la Munchen. In 1891 a apărut ciudata lui tragedie din viaţa copiilor: „Trezirea Primăverei", jucată abia în 1906 de Reinhardt, la Berlin, când stârni o adevărată furtună,—de admiraţie la unii, —de revoltă la alţii. In comediile lui următoare, în care a jucat mult el însuşi pe scenă, el devine moralist, sărind necontenit dela sublim la ridicol, lucrând cu mijloacele cele mai bizare, adesea groteşti, pentru a înfăţişa viţiul sub toate aspectele, viţiul în furia triumfului şi apoi în prăbuşirea sa tragică şi oribilă, — aşa de pildă în „Duhul Pământului" (Lulu) — jucată şi la noi, „Cântăreţul de cameră", „Marchizul de Keith", în satanica lui „Cutia Pandorei", „Hidalla", „Muzica", „Aşa e viaţa", „Oaha", etc.

Wedekind a avut o înrâurire problematică, dar e un mare creator, cel mai tipic reprezentant al turnurei noui anarhice, în artă. E realizatorul idealului Tragicomediei, în care tot ce stârneşte râsul e un amarnic tragism, şi tot ce e tragic rânjeşte cu grimasa stupidă a ridicolului. Un Donchişotism, de un idealism tragicomic, se amestecă la el cu un amoralism bestial, cel mai aspru puritanism — cu o deşanţare şi cu un sexualism supraescitat... Anarhismul complect; o artă care nu mai poate creia decât în crâmpeie discordante, — dar de o intuiţie genială, în tablouri şi viziuni răzleţe, dar de cel mai înalt şi mai pur efect. Idealurile vechi sunt dărâmate, de dragul spiritului nou, dar care nu ştie să puie în loc vre-un crez nou. Vremuri de tranziţie.... de dibuiri şi speranţe.... de strigăte premature de izbândă.

A compus pe vremuri şi canţonete parodistice, pesimisto-ironice, în versuri, pe când figura ca membru al cabaretului artistic al „Celor 11 călăi" din München.

A publicat şi nuvele cizelate şi puternice, cu totul necunoscute la noi. Publicaţia „Lectura, — floarea literaturilor străine" a avut buna ideie de a reda în No. ei din urmă (26) două din cele mai de seamă: „Seducătorul" şi „Un demon".

Wedekind a murit acum câţiva ani.

MARUNTE :

— Volumul *„Scriitorii Ruşi"* de D. *Merejkovski,* trad. de C. Săteanu se poate comanda dela Tipografia „Albina", Str. Săulescu, unde se află şi depozitul *„Siluetelor Literare"* ale lui *H. Eulenberg.*

Volumul „Scriitorii Ruşi" cuprinde studii despre Puşkin, Gonciarov, Turghenev, Dostoevski, Gorki, Tolstoi, Anatole France, Jaurès, etc...

— Printre piesele originale ce se vor juca stagiunea aceasta la teatrul Regina Maria, figurează: „Aripi frânte", pagini de cronică, trei acte în versuri de A. de Herz, şi „Amedeu Stânjenel", comedie în trei acte de N. Vlădoianu şi Victor Rodan.

— Marele compozitor şi muzicant român, Stan Golestan, a fost numit, de către guvernul francez, cavaler al legiunii de onoare.

— „Premiul fără nume" n'a fost acordat anul acesta. Dintre lucrările prezentate s'au cercetat în deosebi două: „Le feu de l'amour et de la mort" de Romain Rolland şi „Trois réformateurs" de Jacques Maritain.

— Face sgomot în presa franceză o polemică iscată în jurul unor păreri emise de Gabriel Boissy, care susţine că *Molière* ar fi scris o parte din comediile sale în colaborare cu fabulistul La Fontaine. Paul Vinson, un molierist înfocat, anunţă un studiu istoric şi critic asupra acestei chestiuni.

— Academia spaniolă reeditează operele lui *Guilhem de Castro,* vechiul poet spaniol, autorul lucrării „Mocedades del Cid", din care s'a inspirat Corneille.

— Pierre Daye şi-a strâns într'un volum, articolele pe care le-a publicat în ziarul „Le Soir" din Bruxelles. Volumul se intitulează: „Spania sub dictatură".

— Cel dintâi articol publicat de *Pierre Loti* se intitulează „L'Ile de Pâques"; el a fost găsit de curând în colecţia ziarului „Journal des Voyages" (1875) de către Emile Ripert. Articolul este semnat *Julien Viand,* ofiţer de marină şi poartă data 3 Ianuarie 1872. Se crede că Loti a voit să exprime poezia acestei insule celebre, pierdută în Oceanul Pacific, la 4000 kilometri de coasta ţinutului Chilli, unde corăbiile nu ajung decât odată la doi ani.

A Apărut
LECTURA No. 26
„Floarea literatuilor străine"
Wedekind
CELEBRUL AUTOR AL LUI „LULU"
Seducătorul
In româneşte de AL. TERZIMAN
Numai 3 lei — scrierea complectă
La toţi chioşcarii şi librarii

Curiozităţi

Hamlet la circumscripţie

Cu vreo 10 ani înainte de război un tânăr artist tragedian, Liubski, se bucura de mare dragoste din partea tineretului teatral din Odesa, Kiev, Chişinău, etc... Era un talent extraordinar, însă şi mare beţiv. Băutura îl supunea uneori celor mai neplăcute consecinţe, iar direcţiile teatrelor sufereau uneori foarte mult din cauza lui. Jucând odată în „Hamlet" la Chişinău, el, în ultimul antract, bău atâta încât căzu sub o canapea şi fu lăsat acolo să doarmă, în cabina lui de toaletă. Un alt artist, de mâna a doua, îl înlocui. Dimineaţa, Liubski se deşteptă şi se duse direct la o cârciumă, să-şi potolească „arsura", fiind îmbrăcat încă în costumul „prinţului danez". Ca rezultat, fu expediat la circumscripţie şi de acolo la teatru, însoţit de un sergent. Licieenii cari se duceau la ora aceia la şcoală văzându-şi idolul într'o birjă înpreună cu un sergent, o opriră, îi dădură pe sergent jos, îi traseră câteva palme şi-l duseră pe Liubski pe mâni la teatru, în triumf. Pentru această faptă opt elevi au fost eliminaţi din liceu.

Puterea maternităţii

Intr'o comună din Franţa, la un fermier, o căţea destul de bătrână, — rasă de vânătoare, — a fătat patru căţeluşi. Fermierul i-a înecat, nedorind să mai aibă câni. Atunci căţeaua, înfuriată, a gâtuit, într'o noapte, o oaie, i-a luat mielul de 8 zile şi a început să-l alăpteze, apărându-l contra tuturor încercărilor de a i-l răpi. Mielul, la rândul lui, se arătă peste câteva zile ataşat de doica lui, şi începu să se ţină după ea pretutindeni. Cazul a provocat mare interes şi câţiva naturalişti, profesori, au vizitat ferma aceia, făcând observaţii şi stabilind detaliile faptului.

Schimbul de valori

Intre Statele-Unite şi Anglia pe de o parte, şi Franţa pe de altă parte, se tot intensifică schimbul de... chelneri şi elevi de liceu. Din 300.000 de Englezi şi Americani cari au invadat Parisul, 10 la sută sunt tocmai aceste elemente de schimb, venite să înveţe maniere elegante şi limba franceză.

Americanii spun: Mai înainte băeţii noştri la 11 a... ne cereau 5 dolari, ne părăseau, începeau comerţ şi deveneau milionari. Acuma nu visează decât Parisul, unde să plece singuri, fără nici o supraveghiere. Unde vom ajunge cu moda nouă ?...

Eşarfe roşii

Regina Alexandra a Angliei, după ce vizită Sicilia, începu să poarte o eşarfă roşie de mătase siciliană. Toată Anglia feminină îi urmă exemplul. Şi astăzi se spune că femeile engleze, în frunte cu regina, au găsit mijlocul de a o eclipsa pe „Red Catharina" — Caterina Roşie, cum e numită Catarina Karolyi, celebra unguroaică, conducătoarea propagandei bolşeviste din Anglia.. Ea fusese, pentru acelaş fapt, exilată şi din Statele-Unite împreună cu soţul ei, fostul prim-ministru al Ungariei, propagandist revoluţionar şi el.

„Wunderkind" veritabil

Beethoven n'a putut să sufere copii-minuni muzicale, însă Cerni l-a convins să-l asculte pe băiatul List.

— Ce cânţi cu mai multă plăcere? — îl întrebă Beethoven pe copilul-minune.

— Operile dv. sau ale lui Bach, — răspunse List. — Care „fugă" a lui Bach doriţi s'o cânt şi anume în ce tonaţie?

— Cum? Poţi să-l cânţi în orice tonaţie?

— Da.

— Ia să vedem.

List execută „fuga" lui Bach într'o tonaţie neobicinuită, cea mai grea. Apoi trecu imediat la „Rio" a lui Beethoven.

Acesta avu lăcrimi în ochi. Il sărută pe List şi-i zise:

— Destul! M'ai înţeles, cum mă înţeleg eu pe mine. Du-te în viaţă şi cântă-mă, ca şi alţii să mă înţeleagă...

Isteria la chinezi

Un doctor francez, Matignon, povesteşte că însuşirea principală a firii chinezului este înclinaţia spre isterie. Chinezul e un mare copil, credul, nelogic, nestatornic şi extrem de iritabil. Ca aspect chinezul e indiferenţa însăşi. Insă în orice clipă e capabil de explozii de mânie, şi din fleacuri poate fi uşor înebunit. Copiii chinezi au foarte des accese de mânie şi-şi pierd cunoştinţa, leşină. La oameni în vârstă asemenea accese duc la sinucidere, precedată, mai ales la femei, de convulsiuni puternice. Râsul face loc adesea lacrimilor, mai cu seamă la femei. In purtarea chinezului lipseşte cu totul exactitatea şi punctualitatea.

Numai în afaceri de bani chinezul e exact, pentru rest e extrem de neglijent, adevărat aziat. Nu poate da niciodată un răspuns clar şi minte foarte des, absolut inconştient. Fiziceşte e nesimţitor într'un mod care uimeşte pe orice om cult, european. Această lipsă de sensibilitate e în raport direct cu indiferenţa sufletească. Chinezul suportă frigul şi căldura, caşi suferinţele fizice, incomparabil mai uşor decât putem răbda noi. Matignon a făcut mai multe operaţii grele fără să aplice vreun narcotic, şi pacienţii lui n'au arătat semne de durere mare.

Nervii chinezilor sunt insensibili pentru influenţe exterioare. In străzi se pot vedea cerşetori dormind cu gura deschisă, în care mişună muşte şi alte insecte. Accese de isterie — la fiece pas.

Rebeliunile din China se explică şi prin isteria naţiunii întregi, deşi sunt conduse şi de conştiinţa naţională trezită.

Şefii rebeliunilor au găsit în credulitatea şi iritabilitatea poporului, o bază foarte priincioasă pentru combinaţiile lor politice.

Insişi ei fiind oameni creduli şi iritabili, nici un plan revoluţionar şi nici o realizare nu durează. Totul trece repede, isteric, schimbându-se ca într'un caleidoscop.

COMPILATOR

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.

ANUL VI. — N. 245

5 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
10 LEI EX. IN STRAINATATE

Duminică, 16 August 1925

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Un primar cu noroc

Cu toate că încă-i de vreme, şi soarele deabia s'a ridicat până la jumătatea Măgurei, căldura e înăbuşitoare. Cu atât mai tare ne grăbim amândoi să scăpăm de arşiţa satului, să intrăm în pădure.

Slavă Domnului, în sfârşit!

Ne oprim subt bradul „nostru", unde e aproape întunerec... Tudorache atârnă de „cuiul" bradului puşca şi cornul de vânătoare, pune jos desagii şi celălalt bucluc şi leagă pe Dudaş de o tufă. Scot şi eu tabachera...

Dar drumul e lung, nu prea avem când sta la taclale, trebuie să plecăm...

O luăm de altfel cu încetul, strecurându-ne prin umbra fagilor şi brazilor, când apropiindu-ne, când depărtându-ne de matca Tazlăului care, negru şi fioros, se zbuciumă în adâncime....

Cu încetul pădurea se îndeseşte tot mai mult, începe liniştea neturburată a muntelui şi raiul braconierilor. Aici e de trăit, aici e de noi!...

Cu toate astea... nu, hotărît lucru, tovarăşul meu are ceva. Nu, nu cele vreo patruzeci de chilograme de jechilă, pe care le duce în spate, şi nu cei vreo cincizeci şi ceva de ani, câţi îi are, apasă pe tovarăşul meu, ci altceva... Ar spune-o, şi nu-i vine: nu-i vine să spuie că scopul călătoriei noastre e altul decât îmi închipuiam eu. Nu-i vorba de o simplă plimbare pela stâni, pela Glodurile din Goşman, nu-i vorba de căpriorul, pe care-l visam eu.... Adecă tot de căprior, dar nu pentru mine, ci pentru altcineva...

Abia îl hotării să deschidă gura:

— Judecă şi dumneata, — începu să se plângă tovarăşul meu: — Să puşti n'ai voie, dar căprior dă-i; „să n'aud foc — zice — la marginea satului", dar hulpe dă-i, lup dă-i! Dar ce-şi închipuie dumnealui: că hulpea stă colo, pe vârful Goşmanului, ori pe Geamănul, unde nu se aude puşca?... Şi lup, şi hulpe stau doar tot lângă sat, se hrănesc tot pe lângă oameni, caşi dumnealui... Domnul Şef tot aşa: ba dă-i jder, ba dă-i porc. „Ce — zice — parcă nu ştim noi cum baţi tu muntele fără permis?..." Şi de unde să-i iau porc, când n'au hodină de lupi oamenii, nu porcii? Că ţi-l hăituesc şi ţi-l prind mai dihai decât ai noştri. Mai dăunăzi subt ochii lui cumătru Vasile l-o sfâşiat pe unul cât ai bate din palme. Amu dă-i căprior. „Bade Toadere, zice, în dumneata-i toată nădejdea; de n'aduci căpriorul, mă bagă domnul Director la criminal; că cică i-i destul cât m'a ocrotit, că nici hârtiile nu-s în regulă, că podul de peste Racila tot nu s'a făcut, că nişte bani de ai oamenilor... Mă rog, în dumneata e scăparea, badeo! Din pământ, dar să-l scoţi. Fă-ţi milă, — zice, — că-mi pun capăt vieţii! Ia banii iştia: ori adă căpriorul, ori dă-i lui părintele Gligori, ca să pomenească pre robul tău Costache pentru păcatele şi fărădelegile lui... Ei, badeo — zice — nu ştii dumneata cum e treaba la noi, la slujbaşi!..." „Cum să nu ştiu, zic, domnule Costache? Mă rog, când-ii stăpânire..."

Abia acum mă privi tovarăşul meu drept în ochi, poate cu aceiaş nădejde că-l voi înţelege, cu care îl rugase domnul Costache, ca să-i scoată un căprior „din pământ".

Cred că n'am nevoie să mă laud, să asigur, — mai ales pe cei cari mă cunosc, — cu câtă căldură am îmbrăţişat cauza prietenului meu, adecă şi a lui Tudorache, şi chiar a „domnului Costache", şi că nu mi-au trebuit multe vorbe, ca să încredinţez pe tovarăşul meu, că am înţeles lucrurile pe deplin, că nu-i nevoie nici de asigurări, nici de jurăminte, şi că interesele stăpânirii trebuie ţinute în seamă înainte de toate.

In adevăr, nu-mi erau tocmai străine lucrurile astea, şi dela mulţi vânători am tot auzit, cât de bine „prinde" uneori o piele de lup, un căprior adus la timp, un hârzob de păstrăvi (la munte nu se află vânător care să nu fie şi păstrăvar)... Mai auzisem cum întreaga noastră stăpânire din Dobrogea „stă" numai pe „batocul şi pe icrele dela Jurilovca"; şi dacă-i asculta pe vânătorii şi pescarii noştri, lumea stă şi azi numai pe ţeava puştii şi pe voloc... Un năzdrăvan spunea odată că un cerb de pe Negoiul era să răstoarne un minister întreg, altul că...

Dar n'o să repetăm toate năzdrăvăniile şi minciunile vânătoreşti. Mult mai bine să stai odată cumva, şi anume la o primărie dela munte, — dar şi cam în preajma telefonului, — ca să auzi convorbiri cam de felul următor, şi din care se poate vedea ce-i cu hărzoabele şi celelalte.

— Măi primar, eşti acolo? — se aude un bâzâit de gâză, care bagă în sudori reci pe bietul primar. — Măi, dar hărzobii pe când? Dar caşul, dar căpriorul, mă?...

— Nu se mai găseşte un singur păstrăv, cuconaşule, să-mi sară ochii...

Sau:

— Au fugitără, nu se mai găseşte... Săru...

— Aşa? Măi jandarm, eşti acolo?

— Prezent, trăiţi, d-le Director!

— Să-i tragi două palme, mă, să le-aud eu de aici, dela reşedinţă, — bâzâe gâza dela „reşedinţă", băgând în boală pe toţi cei de faţă.

— Inţeles, trăiţi!..

Lămurii pe tovarăşul meu că înţeleg lucrurile astea, că aşa e în toată „Evropa României" (cum ne exprimam noi între noi), că-i rău să nemulţumeşti stăpânirea, că-s gata să-mi sfarm puşca de o stâncă, dacă n'oi putea da şi eu un ajutor.

— Aşa, şi după ce sfârşim cu căpriorul d-lui Costache, ne gândim şi la al nostru...

— Se înţelege, — îl liniştii, asigurându-l că, la drept vorbind, nici n'am nevoie de nici un căprior, şi că toată călătoria noastră vreau s'o iau drept o simplă hoinăreală: prin coclauri, pe la stâni, pe unde o da Dumnezeu. Căci de ce a lăsat Dumnezeu două luni de vacanţă?..

* * *

Mult face şi o vorbă bună. Nu mai recunoşteam pe prietenul meu; se mai luminase parcă şi matca Tazlăului, au mai pare aşa de adâncă, de fioroasă...

Il privim cum şerpueşte printre stânci, stăpânindu-şi mânia, strecurându-se cuminte, colo printre două muchii, pe care zadarnic a tot încercat să le sfarme atâtea veacuri; ici revărsându-se în voie şi oglindind nourii şi albastrul cerului; şi numai colo, mai la vale parcă şi-ar pierde răbdarea; se opreşte parcă înadins, îşi adună puterile în dosul unui prag, apoi se azvârle ca o fiară, deşteptând ecoul văilor învecinate...

Brazii ne primesc cu dragoste, fagii stau smirna pe o margine şi pe alta a potecii; mesteacănii din dosul lor se dau cu respect la o parte, arătându-ne o corgană, care se ridică dreaptă ca un părete...

Ce e drept, de mult n'au văzut brazii, fagii şi mesteacănii Tazlăului, un convoiu aşa de impunător: înainte Tudorache, cu pletele cărunte, eşite de subt pălăria-i de plăeş, cu umerii cât o jumătate de vagon, cu desagii pe un umăr, cu un suman gros şi buclucuri de ale mele pe celălalt umăr, cu puşca, cu cornul de vânătoare — cât o jumătate din roata carului, cu toporul la brâu.

La doi paşi în urmă — Dudaş, cu lanţul legat de brâul lui Tudorache, ferindu-se de tufe şi potrivindu-şi mersul după paşii stăpânului.

La alţi câţiva paşi mai în urmă — eu, cu puşca, cu mantaua de ploaie, cu securea: se cunoaşte că suntem cu treabă, că ne ducem după căpriorul d-lui Director...

Două veveriţi care se jucau la rădăcina unui brad, dispărură la vederea noastră, ca nişte năluci. O ciocănitoare se opri din lucru, întoarse pliscul spre noi şi ne privi până departe...



A. Frunză

Cu cât înaintăm în munte, cu atât se întuneca pădurea...

Dar iată şi o lumină: ca o fereastră mare se deschide capătul potecii, şi un ocean întreg de lumină se arată dinaintea noastr. E poiana Văduvelelor, scăldată în soare, şi pe care Tazlăul o păzeşte cu străşnicie, înconjurând-o cu stânci şi brazi aproape din toate părţile.

Dar degeaba o păzeşte, căci chiar în faţa noastră coborâşul e uşor de tot, albia foarte largă, iar adâncimea apei — nici până la genunchi...

Punte, ce e drept, nu se află, căci Tazlăul nu suferă punţi, şi le suflă la cea dintâiu ploaie...

Dar nu ne prea sinchisim noi de asemenea lipsuri. Tudorache intră în apă fără multă vorbă, aşa cum e de pe drum, urmat de Dudaş; ba ia şi bagajul meu, puşca şi celelalte.

Apoi, după ce le trece dincolo pe toate, după ce priponeşte pe Dudaş de desagi — încet, tacticos, gospodăreşte, ca să nu fugă Dudaş, s'o ia razna prin pădure, — se întoarce ca să mă ia în spate şi pe mine; mă trece deci şi pe mine, teafăr şi sănătos, la bagaj.

Dar abia străbatem poiana, orbiţi de lumina soarelui şi verdeaţa acestui raiu pământesc, scutit de locuitori şi de păcatele pământeşti, când Tazlăul ne întâmpină din nou, hotărât să ne oprească de astă dată cu orice preţ: stâncile şi brazii se înalţă până în nouri, iar apa are o iuţeală vertiginoasă.

Dar nu pe noi ne pot opri asemenea piedici. Tudorache intră din nou în apă, sprijinindu-se pe coada toporului, ca să nu fie luat de şivoiu, şi trece fără nici o supărare. Lasă şi de astă dată tot buclucul de cealaltă parte şi vine după mine.

Călare pe umerii lui Tudorache şi cu ţigara în dinţi, trec şi eu, teafăr şi uscat, pe celălalt mal. Căci aşa se trece Tazlăul de când lumea; şi numai când încep ploile mari, când vine năboiul cu stânci şi butuci, e mare bucluc... mare de tot...

Las acuma pe prietenul meu să se descurce cum o şti, şi o iau spre izvor. Izvorul e numai la câteva sute de paşi, şi e un loc de poposit — minunat. Obosit cum sunt, mă trântesc în umbră şi aştept pe Tudorache, care urcă încet la deal, lăsând pe iarbă şi pe potecă, dâre largi de apă care i se scurge din opinci şi de pe iţari. Dudaş — parcă-i un prunc scos din cristelniţă. Se scutură, împrăştiind stropi cât colo, şi-i bucuros şi el de popas.

Ciasul e abia unsprezece, dar stomacurile noastre arată unul. Tudorache se descotoroseşte de bagaj, de puşcă şi scoate merindele. Slănina şi celelalte bunătăţi scoase din desagi deşteaptă în ochii lui Dudaş lacrămi de înduioşare; la vederea sticlei cu rachiu pe faţa lui Tudorache se oglindeşte mulţumirea şi evlavia, pe care un bun creştin o simte numai în dimineaţa Invierii;. eu?...

Totul se aşează cu chibzuinţă, cu socoteală, cu tâlc, pe sumanul aşternut peste stratul moale al foilor de fag...

Incepem...

De altfel în răcoarea de aici, în umbra fagilor şi în apropierea izvorului degeaba mănânci, căci nu te mai poţi sătura: mănânci deci aşa, în neştire, până oboseşti... Mai bei un rachiu, dar rachiul („compoziţie" de vreo 60—70 de grade tărie) pare o simplă apuşoară călduţă, pe care abia o simţi. Iar mai mănânci...

Apoi?

Se înţelege, nişte alţi oameni decât noi, ar fi scos poate creionul, ar fi şi început vreo strofă, în umbra colonadelor încununate de podoaba verdeţii, prin care abia-abia se zăresc nourii, sau liniile munţilor. Sau ar fi adormit cel puţin subt graiul izvorului, cu vechea lui poveste din alte lumi...

Dar noi suntem cu treabă, noi — cu ale noastre. Apoi chiar izvorul de aci nu-i izvor ca toate izvoarele, ci şi un *prîhod:* piatra alăturată de rădăcina fagului de colo, e *scaunul* pe care a stat, se vede, nu de mult unul de ai noştri: iar moşoroiul de *cenuşă* dintre cele două pietre din apropierea scaunului, arată că omul a stat în frigul dimineţii, sau poate în fiorii amurgului, singur-singurel, ceasuri întregi, cu puşca în mână, cu ochii neclintiţi spre stânca de colo. Numai noi, vânătorii, ştim ce înseamnă aceste aşteptări...

...Ce-ar fi să încercăm... să dăm drumul lui Dudaş care, deşi preocupat de bucata lui de costiţă, mereu ridică botul, se uită spre zmida dela curmătura plaiului...

Ei, dar dacă pierdem timpul degeaba? Până la Gloduri e departe, deseară trebue să se arate luna nouă, când vin căpriorii la sare... Ce te faci, dacă pierdem „secerea"; dacă ne apucă vreo ploaie, dacă întârziem degeaba? Apoi, nebun cum e Dudaş, se întoarce tocmai poimâine. Caută-l!..

Nu-i timp de chitit, nici de hoinărit fără rost, nu-i şagă, e o viaţă de om la mijloc!

Se înţelege, după ce vom dobândi căpriorul, putem să hoinărim şi o lună de zile, las să alerge Dudaş cât i-o plăcea... Dar aşa, să baţi toate văgăunile la noroc...

Dar Dudaş hotărî altfel. Pe când chibzuiam şi plănuiam noi, Dudaş, tot apărându-se de muşte, se simţi liber: lanţul dela gât îi căzuse. Şi cum sfârşise cu costiţa, sfârşise şi cu oasele de puiu fript, grijise totul, — o luă spre zmidă, pufni de vreo două ori... Peste o clipă se auzi lătrat des, apoi tăcere, apoi undeva, sus de tot — ţah, ţah, ţah!..

Intorsei capul spre Tudorache. Dar Tudorache era departe. Fără brâu, fără pălărie şi numai cu puşca în mână, tovarăşul abia îmi putu şopti, servindu-se de câteva semne: „La scaun, cu ochii spre stâncă, cu degetul pe trăgaciu. Neclintit!"

Şi dispăru...

* * *

Incepu aşteptarea nesfârşită, pe care o înţeleg numai vânătorii. Incepu goana, lupta pe viaţă şi pe moarte, pe care o cunosc numai brazii de pe plaiuri...

De altfel nici un sunet. Abia odată, sau de două ori icni ceva în apropiere... apoi se auzi undeva ponorându-se un mal... Da, e Dudaş! Sau poate altcineva...

Un ţipăt, sau o ţiuitură în urechi?..

O umbră se lăsă peste zmidă... fagii mei se încruntară, se simte cum fierbe tot muntele... Acuma-i acum! Vine!..

Zadarnic... Nimic...

Cât o fi trecut: un ceas? O jumătate? O veşnicie?.. Căci soarele nu se vede...

O nouă icnitură... S'a oprit şi izvorul... Vine!..

Iar linişte... nimic... S'a jelit un uliu, a trecut un bundar, a ciocănit o gheunoaie, a căzut o creangă uscată...

Izvorul îşi sfârşi povestea, apoi o începu din nou... aceiaşi... Nimic.

Dar dacă pierdem ziua degeaba? Dacă pierdem luna nouă?..

Ce gând are Tudorache? Unde-i Dudaş?

Zadarnic totul... Timp pierdut, şi e o viaţă la mijloc...

Dar o bubuitură puternică dinspre Zăvoare umplu toate coclaurile de jur-împrejur, zgudui culmile munţilor, schimbă totul: de jur-împrejur se întunecă; un cutremur rece trecu printre fagi; un oftat adânc se simţi undeva nu departe; izvorul încetă cu totul... Mă prefăcui în auz...

— Ce mai stai? — răsună vocea lui Tudorache. — Am adus pe primarul! Adună puştile, jeghila, totul. Până în seară mă întorc.

— Dudaş să stea legat de fag, — şopti apoi, trecând capra pe celălalt umăr. — Puştile subt tufa de colo!..

Şi fără pălărie, fără brâu, fără puşcă, o luă pe poteci cunoscute numai lui — deadreptul spre sat...

A. FRUNZA

Un-Doi-Trei

Şapte caracterizări în doi timpi şi trei mişcări

Un American, un atlet.
Doi Americani, o extravaganţă.
Trei Americani, un trust.

Un Englez, un tâmpit.
Doi Englezi, un match.
Trei Englezi, o putere mondială.

Un Italian, un cântăreţ.
Doi Italieni, gălăgie.
Trei Italieni, un emigrant.

Un Neamţ, un doctor.
Doi Nemţi, o fabrică.
Trei Nemţi, un războì.

Un Ovrei, un „geniu".
Doi Ovrei, un gheşeft.
Trei Ovrei, un pogrom.

Un Român, un poet.
Doi Români, o înjurătură.
Trei Români, o „lovitură".

Un Rus, un sfânt.
Doi Ruşi, o beţie.
Trei Ruşi, o revoluţie.

Streaja Boeru

Sideful Negru

(Cum te otrăveşti cu Opium)

O bilă mică acrişoară se încălzeşte din ce în ce mai tare.

Incepe să se uite din întuneric ca o pupilă ascuţită, arzătoare. Parcă mijeşte.

Ca o pisică leneşă, îşi închide şi îşi deschide genele.

Cercuri violete se ridică din dreapta şi din stânga, uşoare şi libere. Parcă cerul este suflat cu pulberea curcubeului. Ceva dulce, imperceptibil, seducător te atrage din ce în ce mai tare, mai fermecător.

Aşa-i când opiul îşi produce efectul.

Intr'o nuvelă minunată Teffy zugrăveşte un chinez, care „îşi aprindea lampa şi îşi înfierbânta bila acrişoară şi aromatică".

— Când patria îl chema înapoi, bila cea mică şi aromatică îl învăluia cu suflarea ei şi-l lua într'o altă lume, o adevărată lume — calmă şi înţeleaptă. Atunci el vedea o scară neagră de catifea, una şi aceiaşi în fiecare dată; iar printre treptele de puf ale scărei, şerpuia repede o şerpoaică mică, de aur, Liu. Acesta era începutul. Apoi venea în valuri apa azurie, în care dansau peştii cuminţi, roşii şi negri, cu pene de aur. Şi, ridicându-se încet, ochii înguşti şi lungi ai Sidefului Negru acopereau totul şi se uitau prelung, calmi şi înţelepţi

* * *

„Sideful Negru"...

Poate că tocmai din pricina împerecherii acestor două cuvinte — atât de lucii, întunecate, adânci şi ademenitoare, — am vrut şi eu... să încerc... să gust.

„Sideful Negru"...

Repetam în gând atât de des. Şi din cauza nuvelei lui Teffy m'am hotărât să cunosc „Sideful Negru", chiar la sosirea mea la Hamburg.

Am făcut cunoştinţe şi mi s'a încredinţat „parola" necesară, fără de care nu poţi fi primit în nici o speluncă veritabilă. Nu m'am gândit la vreun azil de noapte pentru marinari: o combinaţie murdară, întâmplătoare, de han, bordel sau „casă de fumat". Am căutat un colţuşor adevărat chinez, cu opium.

Insă „parola" mea era insuficientă. Adresa la care m'am prezentat, nu era decât un punct de triaj pentru nouii amatori. Un fel de consulat, unde se poate căpăta sau nu — viza. Un burghez blând, tipic, un neamţ care nu avusese niciodată nimic comun cu China, decât doar stagiul din tinereţe ca soldat la Kiao-Ceao sub comanda feldmareşalului Waldersee. Mă primi, pufăi mult din pipă, se uită la mine ca şi cum nu înţelegea nimic. La urma urmei însă hotărî că nu-i nici un pericol: nu-s un „criminal-polizei". Imi spuse adresa.

O cotitură.. Un zigzag... Incă două stradele... Incă o cotitură... Iată şi numărul care îmi trebuia... Poarta era închisă... Lungi tratative...

O curte... Câteva trepte în jos, parcă spre o pivniţă... Şi deodată, cu totul surprinzător, un vestibul mare, spaţios, drapat peste tot cu stofă roşie ca cărmăzul. Mi se ia pardesiul, pălăria, bastonul. Un chinez în halat, schiopătând şi făcând grimase, mă percheziţionează: parcă caută să-mi ia şi haina.

Pricepui că căuta arme. Şi spusei: „no Waffen". — „No", în englezeşte. „Waffen", în nemţeşte. Chinezul se arată complect mulţumit.

Camera următoare — ceva ca un salon de recepţie... Lumină moale... Becuri mate... Draperii lăsate în jos peste tot... Nu se vede nici o uşă. Salonul e mobilat cu fotolii, cu mesuţe joase şi cu canapele mici.

Aci sunt prezentat „stăpânului". Imi dau seama că n'am nimerit într'o speluncă ordinară, ci într'o vizuină deosebită, aristocratică. „Stăpânul" apare deodată dintr'o parte şi se apropie de mine cu paşi mărunţi, repezi. Mă salută. Gura-i deschisă şi dinţii arată un surâs de maşină.

O draperie se ridică. Ne aplecăm puţin. Intrăm...

Aşa... Aci... Un miros dulce, ameţitor... Nu disting bine ce-i, în semi-întuneric. Apoi văd mai multe nişe, pete mari grămădite şi vase cu narghile...

Nimic deci extraordinar. Am citit despre asta îndeajuns. Mi-am închipuit întocmai.

Sunt dat pe mâna unui servitor chinez mlădios, insinuant, extrem de serviabil şi atent. Mă culc cât se poate mai comod. El mai aranjează ceva. Se apleacă, se uită dacă ştiu să trag din narghile. Totul — în bună ordine... Mai zâmbeşte, îşi arată dinţii, spune ceva încet. Nu pricep: poate mi-a urat „succes" şi „visuri frumoase", în chinezeşte?

Inima mi se opreşte, straniu, pentru o secundă. O palpitaţie neregulată... Ca şi cum mă prăvălesc deodată undeva, într'o prăpastie uşoară...

Mai trag. Incă şi încă... Din dreapta şi din stânga, parcă dela orizont, se ridică cercuri violete. Un curcubeu: pluteşte spre mine. Din adâncul cercurilor cresc alte cercuri, se contopesc, şi merg înainte, intră în mine, se concentrează şi dispar în pupilele mele.

Nu... Incă nu dorm. Imi dau încă seama unde sunt, cine sunt.

Un văl fâlfâe, ciudat, azuriu, de ghiaţă, transparent. Aşa îmi închipuisem odată — spectrii. Şi deodată inima mi se strânge plină de durere. Groaza mă cuprinde. Şi se furişează în mine o presimţire intensă a iubirei, inevitabile, irezistibile, dulci.

Văluri multe, la fel, încep să fâlfâe în jurul meu, din toate părţile, de desuptul meu. Incep să se apropie. Tot mai strâns, tot mai îngust. Intre ele n'au rămas decât puţine locuri întunecoase, parcă nişte tuburi.

O, ştiu că trebue numai să alunec în aceste tuburi, şi voiu fi salvat. Insă nu pot. Picioarele mi-s traverse. De schijă.

Mă cufund fulgerător. Jos, drept dedesuptul meu. Adânc. Şi deodată ceva se opreşte. O boltă de Sidef Negru se uită la mine, fără să respire, etern şi înţelept.

A. AVDEEV.

Un strop de viață

Aramă roșie, aur palid, luminează trist din frunzișul pădurilor în lumina răcoroasă a soarelui de toamnă târzie. Pădurile îmbracă dealuri și văi cât bate ochiul până'n zările fumurii spre miază-noapte, iar spre miază-zi înfig în pășunea roșcată, arsă de brumă, o limbă uriașă ascuțită în triunghiu. De departe pădurea pare o dihanie apocaliptică, sorindu-și solzii trupului diform, trântit peste dealuri și văi, în singurătatea și liniștea hotarului.

La capătul ascuțit al triunghiului stejari răsleți întind în lumină brațe negre, printre altele ce-și susură uscat frunzele arămii. Mai în adânc, între fagi și arțari îmbrăcați în odăjdii aurite, face roată o poiană largă în pajiștea arsă ca o blană roșcată. In marginea de miază-zi a poenii străjuiește un singur stejar cu scoarța trunchiului îngroșată și crăpată de bătrânețe, cu brațe uriașe, strâmbe, încolăcite, purtând în înălțimi coroana bogată a frunzelor scăldate în soare.

De săptămâni turme de mistreți trec fulgerător prin desișuri, deșteptând în liniștea pădurii pârâituri ca la începuturi de dărâmări năprasnice, catastrofale. Ieșiți în marginea pădurii se opresc, ridică boturi lungi cu colți albi încârligați ca niște dinți de greblă, arătând frunțile mici, ascuțite, îmbrăcate în păr lung și aspru, luciu în bătaia luminei cași când ar fi călit din fire de metal. Miroasă văzduhul, ciulesc urechile, apoi se apropie de stejar; prășește cea mai gustoasă ghindă din întreagă limba asta de pădure.

De-un șir întreg de ani, decând stejarul simte apropiindu-se bătrânețele, — patru scorburi adânci macină în trupul său vechiu—el își încordează în fiecare toamnă puterile să păstreze o ghindă de sământă, s'o scuture mai târziu, după ce mistreții vor fi sătui de-a mai râma în zadar poiana după cele din urmă fire de ghindă.

In mulți ani a cercat în zadar: vânturi mari îl scuturară. Dar anul acesta avea o ghindă de mărime neobișnuită care se ținea cu putere în găoace. Cea din urmă o scutură, îndreptând-o cu ajutorul unui fuior aspru de vânt, până în mijlocul poenii, după ce căzuse zăpada, într'o râmătură veche de mistreț.

Intr'o zi cu moină pădurarul trecând prin poiană, cizma lui grea apăsă sământa adânc în pământul moale. Iar primăvara răsări un luger fraged.

Mistreții de cu iarnă, trecură hăituiți de câini și de vânători în alte părți depărtate ale codrului și nimic nu primejdui rădăcina lujerului. Nimerise în pământ bun, lucrat ani de-arândul de râmăturile mistreților, îngrășat de frunzele și ierburile putrezite. Poiana era ferită de arșiță, avea umezeală destulă, și, cât ce birui primăvara, se umplu de bălării, de ierburi aspre cu miros tare, de potroacă, de urzici.

Lugerașul de stejar abea răsărise și bălăriile crescură de-o șchioapă în jurul lui. Când răsăriră, în topitul zăpezii, se mirară de străinul ce se ivise în mijlocul lor. Il priveau cu ciudă unele, cu dușmănie altele.

— De unde s'a cuibărit aici?

— Că-i străin, se vede. Ce caută în împărăția noastră?

— Și priviți-l cât e de neputincios!

— De-ar da Dumnezeu, să fie așa! De n'ar fi un dușman care ne pândește.

Dar buruienile, ierburile și florile sălbatice crescură repede, lăsând în urmă lugerașul; îl năpădiră din toate părțile, îl acoperiră oprindu-i lumina soarelui. Micul lugeraș își îngălbeni cele câteva frunzișoare.

Buruienile nu mai puteau de bucurie.

— E un neputincios! Priviți-l cât a rămas în urma noastră!

— Da, și e tot așa de subțire cași primăvara!

— E abia începutul verii și el în loc să înflorească și să aducă roada sa, se pregătește de iarnă.

— Da; pare că-i vor cădea frunzile îngălbenite.

Bălăriile își plecau capetele unele spre altele și șopteau despre neputința lugerului de stejar.

— Asta-i va fi pedeapsa că s'a pripășit în mijlocul nostru, că a voit să se ia la întrecere cu noi!

— Eu sunt de trei ori mai înaltă ca el

— Și eu de două ori.

— Dar eu de patru! zise urzica.

— Trupul meu e zdravăn și fin de sucul vieței, al lui pare uscat de acum, spuse potroaca cu miros de sulfur. Și ce flori roșii am eu, zise un scaiete.—El pentru ce nu poate înflori?

— Să-l lăsăm în plata lui Dumnezeu. Poate n'a venit de bună voie în mijlocul nostru. O pedeapsă îl va fi adus aici — șopti un fir de ochiul boului, proaspăt înflorit, legănându-și ușor la dreapta și la stânga căpșorul mirat de podoaba petalelor de zăpadă și de ochiul de aur la mijloc.

Și lugerul de stejar fu lăsat în pace, iar bălăriile înfloriră, rodiră, se uscară; arse de brumă și de îngheț își măcinară trupurile firave, se culcară la pământ și putreziră sub zăpadă. Lugerașul rămase în picioare; cu vârful punctat de-un mugur vinețiu împungea prin omătul înăsprit de ger.

In primăvara următoare el era de-o șchioapă bună când au început să răsară bălăriile. Din an în an între ele și el se dedea o luptă tot mai îndârjită.

— Trebuie să-l năpădim. Să-i sugem hrana dela rădăcină.

— Să-i oprim lumina soarelui!

— Să soarbem noi toată roua nopților.

— Să nu-i lăsăm un picur de ploaie.

— E dușmanul nostru, trebuie să moară!

— Ori să-l întunecăm să nu se oprească nici o privire asupra lui. Nu vedeți cât se ține de falnic ?

Urzicele se prăsiră, întinzâdu-și rădăcinile până sub lugeraș, îi urzicau trupul plăpând, bizuindu-se în veninul acelor lor. Scaieții îl împungeau crezând că ajutorul lor e cel de căpetenie.

Dar lugerașul creștea și se împuternicea din an în an, nesuferind decât neplăceri trecătoare din dușmănia bălăriilor. In curând se înălța în poiană deasupra tuturor bălăriilor cari mureau, toamnă după toamnă la picioarele sale, putrezind și îngrășând mereu pământul din care rădăcinele lui sugeau hrană proaspătă.

Nu era supărat de dușmănia ce-l înconjura, și nu o înțelegea. El nu se gândea la răutatea bălăriilor; viața lui întreagă era cuprinsă de adânci fiori ai creșterii, și simțea o plăcere negrăită, să se scalde în lumină, să se răcorească în vânt și în ploaie, să sugă hrana răcoroasă din pământ, să învețe tot cântece noui, pe măsură ce i se înmulțeau crengile.

Buruienile poenii rămaseră în câțiva ani pitice pe lângă el, dar vlăstarul de stejar nu simțea nici o răutate privindu-le acum din înălțime. Dimpotrivă, se delecta ziua întreagă în verdeața pajiștii, în florile proaspete ce se deschideau, în mireasma lor, în fluturii pestriți ce alergau dela potir la potir, în țârâitul pe multe glasuri al gângănilor din iarba poienii. Avu în curând o mare bucurie: o mierlă neagră își făcu într-o primăvară cuibul în coroana lui deasă și încâlcită. Diminețile și serile, asculta înlemnit de plăcere fluerăturile haiducești ale pasării măestre.

Ștejarul cel bătrân, tot mai măcinat de scorburi din an în an, se uita cu duioșie și cu mândrie la odrasla lui. Ii știa deacum săltat deasupra necazurilor și își aștepta povara bătrânețelor cu sufletul împăcat, ca și dărâmarea morții.

Dar într'o primăvară veniră pădurari mai mulți în poiană, între ei și unul cu gulerul paltonului de aur, cântăriră din ochi poiana, o măsurară apoi cu lanțul de fier

— Cosește cineva poiana asta? întrebă pădurarul cel cu gulerul aurit?

— Nu, Măria-Ta, răspunse un țăran, c'o flintă ruginită în spate, cu pletele-i negre resfirate pe umeri.

— N'o coșăști dumneata?

— Nu. De mine-i prea departe și n'am drum să duc fânul de-aici. Iar oile nu le pot aduce iarna la poiană: știi măria-ta, cum s'au prăsit lupii!

— Trebuie să o împădurim! E păcat să rămână nerodit atâta loc, zise cel cu gulerul aurit.

Și, peste câteva zile, veniră țărani cu hârlețe, săpară poiana, făcură gropi, și sădiră fagi, carpini, chiar și ștejari, aduși din grădina de arbori, frumos îngrijiți, simetric retezați și mărișori.

Când ajunseră la stăjerelul din mijlocul poienii, oamenii întrebară pe pădurar:

— Cu dumnealui ce facem ? Il lăsăm ?

— Știu eu? Va fi ca măgarul între oi, zise pădurarul.

— Mirare c'a putut crește între atâtea bălării, neîngrijit de nimeni ! Mai bine să-l tăiem !

— Nu, zise pădurarul răzgândindu-se—Să-l lăsăm în pace. Asta de bună seamă nu se va usca. E crescut aici, din sământă de aici. De cei aduși dela grădină nu răspund.

— Dar ce va spune măria-sa când îl va vedea între altoii lui ? N'o să se supere?—întrebă un țăran privind cu voie bună stăjerelul în care acum se putea urca și un om mare, nu numai un copil.—Dumnealui va zice că nu-i frumos!! Uite cât e de sălbatic! Cel puțin să-i mai retezăm unele crengi încâlcite.

Și lucrătorul ridică ferestrăul și se aproprie de copac.

— Nu te atinge de el, zise pădurarul, scoțându-și lulaeua dintre dinții galbeni și scuipând între bălării—Lasă-l așa cum l'a crescut Dumnezeu.

Copăcelul ascultă cu bucurie vorbele pădurarului și rămase privind întins în bălării în locul unde fâșiise ierburile când scuipase pădurarul.

— Cuminte român, își zise el înfiorat abia acum la gândul că fierul fusese gata să-i intre în trup. Și-și scutură coama cu mugurii vineți crăpați de viața cea nouă.

Arborașii cei noui se prinseră aproape toți. Erau svelți la trup, fără lugeri, fără crengi netrebuincioase, așa cum eșiră din foarfeca și firezul grădinarului. Inconjurau stăjerelul cu verdeața lor proaspătă și pieptănată. Intre ei stăjerelul din mijlocul poienei era ca un copil buhos, nespălat, cu părul vâlvoi între copiii frumos îmbrăcați și bine spălați.

Răsadul cel tânăr își petrecea minunat, an de an pe socoteala stăjerașului.

— Vedeți-l cât e de gros și stufos ! Și anul trecut a fost așa. Parcă nu mai crește ci numai se îngroașă

— Și e veșnic posomorât! Va fi bolnav?

— Nu, poate e conștient de urâțenia lui.

— Tebuiau să-l taie să nu se strice frumusețea noastră.

— Nu e vorba numai de-a noastră. Noi vom crește, vom fi fala pădurii acesteia. Toți suntem vlăstare nobile, crescuți sub îngrijire. El va rămânea o pocitanie între noi și când vom fi mari.

— Dacă nu l'au tăiat pădurarii, o să-i facem noi așa. Nu-l înconjurăm de jur împrejur ? Ne vom sili să creștem și vom opri lumina și căldura soarelui. O să-l facem noi să se usuce, numai să ne mai sporească înălțimea și ramurile.

— Dacă ar fi frumos ca noi, l'am putea ierta. Dar noi suntem de vină că n'are decât ramuri strâmbe care se împleticesc? Ba nici frunzele care i se scaldă în soare, nu luminează ca ale noastre.

— Poate ar fi bine să-l îngrijească pădurarul, să-l mai răteze, să-l mai tundă, să-l scoată din sălbăticie.

Astfel sfătuiau arborașii cei tineri, aduși în poiană din grădina de pădurărit.

Dar veniră după olaltă vr'o patru ierni cumplite cu îngheț adânc, cu ger ce făcea să crape ouăle de corb. Mulți dintre noii veniți se uscară, fie că gropile în care i-au sădit n'au fost destul de adânci, fie că pământul nu le-a priit străini fiind, și rădăcinile nu le-au crescut destul de adânci.

In primăvară înverzeau tot mai puțini.

Ștejarul din mijlocul poienii nu se bucura de peirea noilor tovarăși; se obișnuise cu ei, cu verdeața lor, cu podoabele lor, cu cântecile lor. Ii părea de multe ori că-s frații săi mai mici. Auzise clevetele lor dar nu le înțelegea, și nu-și putea închipui ca cineva să-l urască fiindcă era și el un strop de viață în lumea nemărginită a lui Dumnezeu.

Cum iubise bălăriile din poiană și se înprietenise cu ele, cu toate micile lor răutăți, așa iubea și viața nouă ce creștea în jurul său. Cu cât își înmulțea rădăcinile, cu cât le resfira și le adâncea mai mult în pământul din care se născuse, cu cât înălța mai multe crengi în lumină, cu atât simțea mai intensiv viața și se mira de ea ca de o minune, bucurându-se neîncetat ziua și noaptea.

Din zorii zilei se deștepta în freamătul dulce ce-l lăsau ultimile fâlfâiri ale aripilor nopții, și se înfunda în tainica rugăciune de dimineață în care-i înfiora trupul întreg și făcea să-i tremure ușor frunzele. Cântecul pasărilor îl însenina puțin ziua întreagă așa că putea străluci în toată puterea din frunzele dese în lumina limpede a răsăritului. Ziua întreagă asculta tainele lui el și tainele lumii.. Nu avea vrme să se gândească cum se înfățișează înaintea altora. Nu știa că i-s crengile strâmbe, și chiar dacă ar fi știut nu ar fi descoperit nici un rău, nici o vină: el simțea în ele viața cași în trunchiul său puternic acum, și nimic nu-l interesa decât viața cu tainele lui, viața al cărui rod se simțea pe sine însuși.

Un singur dor avea: să se înalțe, să crească până ce-i va ajunge coroana în libertate, să poată privi peste lume, în viața ce năvălește din toate colțurile ei.

Trecură ani. De poiana de altădată nu mai rămase nici urmă. Arborii cari au scăpat în tinerețe de îngheț crescură mari și frumoși. In locul celor uscați năpădiră iarăși bălării, dar mai firave, mai slăbănoage: creșteau acum în umbră. Printre ele se înălțau tufe de alun, arțari tineri, lugeri de fagi și de ștejar, întreg neamul arborilor din păduri. Arborii cei sădiți crescură înalți, unii dintre ei foarte drepți, dar trupurile le erau destul de slăbănoage; îi îndoia vântul când se învolbura mai avan.

Dar peste toți stăpânea ștejarul din mijlocul poienii. Desișul urât din tinerețe căzuse de pe el. Mai sus decât un stat de om nu-i urâțea trupul nici o creangă rămasă nedesvoltată, nici un ciot uscat, cum avea în tinerețe și în anii dintâi ai bărbăției.

Crengile lui erau acum groase, puternice, largi, cuprinzând o parte bună din poiană. Făcea singur o pădure. Sub umbra sa periseră mulțime de tufe neputincioase. Crengile necrescute deplin se uscară și căzură de pe trupul puternic, care creștea în lumină îmbrăcat parcă într'o platoșe de oțel. Mulți din arborii sădiți, deși crescură și ei mari, se aplecară în lături, se strâmbară, împinși de crengile puternice ale ștejarului. Unii se uscară.

Cei rămași în viață îl vorbeau de rău și acum; erau plini de pizma ce le creștea în suflet cu cât se înălța mai sus și devenise mai puternic ștejarul.

— Prostia așa crește, ziceau unii.

— Necioplit și dărăburos. Nu-i nici o plăcere pentru ochi să-l privească.

— Și la ce poate sluji cu brațele lui strâmbe? Nimic nu se poate face din el.

— Da, e plin de crengi. Care întregi se pot duce din el. Dar ce folos ? Lemne de foc! Nimic nu se poate ciopli din lemnul lui strâmb.

Iar când veneau furtuni grele și pădurea gemea în chinurile spaimei, arborii cei crescuți drept și netezi, închinându-se până la pământ, pizmuiau de moarte pe uriașul ce stătea neclintit în descărcarea urgiei venită pe aripile vânturilor din cele patru stihii.

Și ștejarul nimic nu știa, nimic nu înțelegea din pizma lor. El își ajunsese ținta: cu coroana lui bogată atinse înălțimea arborilor celor mai înalți, trecu peste ea, și putea privi slobod în nemărginire.

Și privind și ascultând zile și nopți dearândul tainele lumii și ale vieții el se făcu și mai cuminte, și mai potolit: se simțea abia un picur, și nici atât, în mijlocul vieții cu rădăcinele reslățite împletind pământul din jumătate de poiană; ținea piept tare furtunilor, cânt sălbatic în vijelii. Dar când se pătrundea de nemărginirea în care se afla și trăia, din care era un strop, un fior îi trecea prin trup și frunzele i se zbăteau ușor.

Arborii de sub coroana sa, din preajma sa, auzeau murmurul și-și ziceau îngălbenind de pizmă:

— Ne batjocorește. Se știe mai mult ca noi și ne disprețuește.

Iar ștejarul, auzind freamătul vecinilor mai mici, zicea:

— Frații mei, prietenii mei! Bine faceți că vă închinați, că murmurați și voi rugăciuni. O singură bucurie în lume: să te simți un strop viu în viața nemărginită. Bucurie și teamă sfântă! Așa-i că o simțiți și voi? Veniți să o cântăm împreună".

Iar cei neputincioși ascultându-l ziceau:

— Ce glas barbar! Cine-l poate asculta?

I. AGÂRBICEANU

Sexualismul în literatura engleză

Iată o problemă „internă” engleză, care marchează într'adevăr o incalculabilă schimbare în mentalitatea engleză. și anume: sexualismul în literatura Marei Britanii, exploatat de mai mulți beletriști și trecut din romane în presă.

In timpurile lui Dickens, sau după cum spun Englezii, pe la mijlocul epocei Victoriene, amorul umplea toată viața femeii engleze, din clasa mijlocie și de sus. Pentru bărbatul acelei epoci, dragostea nu prezinta decât o parte oarecare a vieții, o fracțiune, restul fiind consacrat activității sociale, rezumată în năzuința intensă de îmbogățire.

Astăzi în Anglia, după cum se vede din literatură, bărbatul e înclinat să vadă în orice lucru „problemele sexului”, pe când femeia, emancipată politicește și devenită independentă economicește, declară cu mândrie, că amorul joacă în viața ei, de acum încolo, numai un rol secundar.

Caracteristice sunt următoarele dispoziții sufletești. Scriitorii engleji s'au aruncat cu lăcomie asupra „psihoanalizei” lui Freud, găsind în ea o nouă revelație. Eșind din hipotezele lui Freud, beletriștii și publiciștii cei noui, deveniți specialiști ai „sexului”, manifestă cele mai originale calități de perspicacitate și curiozitate.

De ce, de pildă, borcanul de muștar, sticla de vin, gratiile de fier ale gardului, clopotnițele, turnurile, pălăriile rotunde de mătasă și tocul automat — au o anumită formă? — scrutează astfel necunoscutul, discipolii engleji ai lui Freud. — „Se înțelege de la sine: fiindcă aci se reflectează cultul fallic”.

Mintea acestei generații lucrează în ultimul timp numai în această direcție, și de aceia ei fac mereu tot mai „remarcabile descoperiri” în acest domeniu. In fiecare aluzie, lapsus, gest, ei constată aceiași „aspirație a sexului”.

Merge cineva pe stradă. E gânditor, distrat. Se ciocnește cu o femeie necunoscută. Câteva clipe amândoi nu pot să-și reia direcțiile respective. Amândoi fac mișcări automate simultane când spre dreapta, când spre stânga.

Aceasta durează câteva secunde, apoi „ciocnirea” ia sfârșit. Ce este? — Nimica, — răspundeți, natural, la întrebare: — distracție și apoi neîndemânare, lipsă de orientare conștientă, pentru un moment.

Scriitorul englez modernist surâde sarcastic și îi pare rău chiar de ignoranța d-voastră. Nu în zadar l-a studiat el pe Freud!

Bazat pe „psiho-analiză”, el vă dovedește numaidecât că „ciocnirea” durată două secunde nu e decât o „subconștientă pregătire a sexului”. Și dacă asemenea „ciocnire” ar fi avut loc între doi bărbați, scriitorul modernist ar fi descoperit aci nu numai vre-un „heterosexualism” ci și ceva mult mai senzațional și rușinos...

După părerea scriitorilor noi engleji, „sexul” domină asupra tuturor lucrurilor și ideilor, astăzi mai mult decât oricând. „Femeia nu s'a schimbat în ultimii zece mii de ani” — afirmă, de pildă, unul din beletriștii moderni sexualiști — George. Amorul umple toată viața și deci, mai mult ca oricând, merită să fie tema pentru beletriști.

Moderniștii engleji cred că tocmai acuma se justifică aforismul, exprimat atât de strălucit de un poet clasic: „Dragostea unui erou e primu-i pas spre peire; ivirea amorului — e o cotire spre moarte”. Pe tema acestui aforism s'au scris, în toate limbile, o mulțime nenumărată de tragedii, poeme și poezii.

„Când din nou în adâncul inimii se naște amorul, atunci alunecă acolo și dorința chinuitoare și grea de a muri”, — spune Leopardi.

De aci urmașii engleji ai pesimistului italian deduc următoarele concluzii: „Ca gerul pentru plante, ca seceta pentru flori, grindina pentru spic, viermele pentru grăunte, capcana pentru cerb, — tot așa amorul totdeauna a fost dușman al omului. Așa a fost, așa e, așa va fi. Beletriștii, dramaturgii și poeții n'au altceva de făcut decât să scrie variațiuni noui pe teme vechi”.

In vremile noastre mai mult ca oricând, trebue lămurit prezența „sexului” în toate. Această teză a început dealtfel a fi combătută de scriitorii diferitelor țări. *C'est embetant, l'amour,* — de mult și hotărît a spus un spiritual Francez, care credea că foarte mulți se amorezează numai din cauză că citesc despre amor în romane.

Dar iată că aceiași atitudine o ia de data aceasta și femeia liberă engleză, care își sprijină credința cu o pasiune neobicinuită. Nu s'a schimbat numai raportul între femee și amor, ci amorul însuși a devenit în sine cu totul altceva, — spune, de pildă, Beatrice Kean Seymour, o scriitoare engleză tânără și talentată. „De când femeia a devenit independentă și s'a uitat la lume cu ochii ei proprii și nu prin ochelarii bărbatului, — o idee i-a răsărit în minte, afirmându-se cu putere: că dragostea nu este însăși viața, ci numai un ornament al ei”.

Scriitoarea aceasta tânără afirmă categoric că femeia modernă engleză a și aruncat „la gunoi” ideia veche despre amor, socotit ca o flacără a-tot-mistuitoare, care nimicește tot restul din viață. Femeia engleză modernă, după eliberarea ei politică și economică, a găsit în viață ceva mult mai mare decât amorul: munca. Și după opinia scriitoarei, toți beletriștii au scăpat cu totul acest factor, care primează într'adevăr în viața femeii.

Acuma, când Engleza modernă își vede în fața-i tot complexul vieții, și nu mai vrea să se mulțumească numai cu un ornament al vieții, — amorul capătă o însemnătate de mâna a doua, subordonată independenții și muncii femeești, — spune d-na Seymour. Femeia vrea și știe să fie înainte de toate o ființă omenească și apoi numai — iubită sau mamă.

Kean Seymour mai afirmă că Englezoaica modernă nu mai vrea să fie „element etern feminin” pentru bărbat. La „eternul feminin” să viseze de-acum înainte doamnele, care n'au altceva de făcut decât să stea „în buduare și să holbeze ochii în extaz”.

Seymour scrie mult. Acum pregătește un mare roman cu scopul de a răsturna opinia idioată că „viața, 70 la sută, constă din sexualism”. Se poate crede că această operă va apărea ca o ilustrație puternică pentru cele trăite de femeia engleză în luna de miere a emancipării politice. sale politice.

Acum trei sute de ani, într'o comedie a lui Shakespeare, o fată tânără, fermecătoare și inteligentă, se simți liberă în pădurea Ardennes și declară categoric: „Dragostea e nebunie pură și, să mă credeți, merită o celulă întunecoasă și un biciu, ca o adevărată furie și alienație mintală. Și dacă ea nu e pedepsită astfel, cauza este că boala dragostei e prea obicinuită, iar biciuitorii ei înșiși, sunt bolnavi de ea”.

După cum se știe, această frumoasă și spirituală Rozalindă n'a continuat mult să dovedească tuturor în pădure, că iubirea nu trebuie să prevaleze în viață: ea se amorează în modul cel mai banal de Orlando.

Totuși chestia „sexualismului” rămâne astăzi caracteristică monumentului în viața și literatura Angliei moderne.

Londra. DIONEO

Noapte

Domoală curge Dunărea bătrână
Cu cotituri, ca drumul printr'un sat,
Din slăvi se cerne pulbere de lună,
Schimbând potmolul în argint curat,

Se farmă'n jocul apei mii de stele,
Ca niște galbeni mici și lucitori,
Și cu fugare licăriri de-oțele,
Sbucnesc din ape știuci și roșiori.

Trec lipoveni în lotci ca de cărbune,
Și cum înmoie 'n unde plasa-ți pare,
Că nu urzesc pescarii gânduri bune,
Fărâmelor de stele lucitoare

Se 'ntinde-un codru vechi pe mal aproape
Prin el trec drumuri lungi ca niște stori,
Ce se tot duc de bunget vrând să scape
Târându-se prin iarbă și prin flori.

O fată și-un flăcău pășesc ușor...
Visând, se lasă drumului să-i fure
Și-un huhurez glumeț pornește'n zbor,
Sunându-și râsul gros peste pădure.

RADU BOUREANU

Anecdotă

Imbogățit de razboi, la vânătoare:

— Nu ești de părere, domnule conte, ca în loc sa ne stricăm picioarele prin bolovanii ăștia, să trimetem mai bine pe lacheii noștri ca să împuște vânatul și noi să-l avem acasă de-a gata?

Note despre bătrâna justiţie zisă imanentă

Vorbind odată de nu mai ştiu ce îmbunătăţire socială, Anatole France sfârşi spunând:

„...et, de plus, cela sera conforme à la Justice Immanente —, qui d'ailleurs n'existe pas..."

Ultimele cuvinte — de ce s'a grăbit a le adăuga? De bună seamă, a trebuit să i se fi părut că, pentru un sceptic profesional, mersese cam departe când pronunţase, fără rezerve nici comentarii, numele unei gogoriţe de talia Dreptăţii Naturale. Până şi în plină acţiune militantă, a socotit că e de un optimism deplasat a vorbi cu prea multă seriozitate de asemenea fumegânde idealităţi.

Fără îndoială, nu vrem să tăgăduim pyrhonienilor dreptul de a intra într'o justă panică oridecâteori li se serveşte una din acele bătrâne formule care prostesc de veacuri mulţimile încrezătoare. Decât — Justiţia Imanentă, este ea dintre acele ? Advărat să fie că nu există decât în închipuirea câtorva şarlatani şi a clientelei lor.

* * *

Să începem prin a recunoaşte că, din toate cele trei aspecte posibile ale ideii de dreptate, aceea zisă „imanentă" este încă cea mai acceptabilă: Justiţia divină presupune admise lucruri complicate, naive şi obositoare. Justiţia umană, dacă o exceptăm pe cea juridică a tribunalelor constituite, implică existenţa unor indivizi răzbunători, pe cari cu greu i-am putea identifica în lumea reală. Pe când cea imanentă, tocmai pentrucă este imanentă, şi deci se găseşte peste tot şi nicăieri, n'are nevoie să fie nici personalizată, nici dedificată. Este indiferent dacă a fost pusă în lucruri de către Dumnezeu, altcineva sau nimeni. E de ajuns ca ea să se afle acolo. De asemeni, este egal dacă îşi alege sau nu oameni speciali care să o aplice. Fiind pretutindeni, nu trebuie să-şi reţină locuri rezervate în Natură. Când, uneori, îşi anexează câte-un Dumnezeu sau alt simbol atitrat, este numai un lux pe care şi-l permite, nu o obligaţiune de care se achită.

Şi apoi, să nu uităm că justiţia civilă a tribunalelor legale e şi ea, într'un fel, „imanentă". Insăşi existenţa şi vigoarea unei legi implică automat redresarea nedreptăţii rezultată din călcarea ei. Şi aceasta indiferent de individualitatea victimei. de calităţile şi cusururile vinovatului, sau de personalitatea judecătorului.

In sfârşit, tot fiindcă e înscrisă în firea nevăzută a lucrurilor, justiţia imanentă nu se poate realiza decât o dată cu ele, şi automat ca şi ele. Ea este un simplu „epifenomen", o consecinţă necesară. Şi desfăşurarea oarecum *mecanistă* o face compatibilă cu cele mai moderne şi mai progresiste ipoteze ale ştiinţei: cu determinismul psiho-fizic, cu materialismul ateu şi cu pozitivismul social.

Dar mai bine să recurgem la câteva exemple

* * *

Un om ajunge la bună stare călcând peste fericirea altora, nesocotind toate scrupulele în vigoare, ignorând credinţele scumpe societăţii sale.

Un altul, se mulţumeşte cu un succes mai mediocru, dar rămâne credincios imperativelor morale.

In nici unul din aceste cazuri justiţia imanentă n'a avut încă vreme să se manifeste. Stă deocamdată latentă, virtuală. Ca şi atomii chimici a căror afinităţi mai au nevoie de ajutorul suplimentar al căldurii, sau altui eveniment străin — îşi aşteaptă oportunitatea cea prielnică.

Să presupunem că evenimentul auxiliar este, de pildă, moartea unui copil. Orcui i se poate întâmpla asta şi ori cine resimte o durere considerabilă cu prilejul lui.

Aşa dar, o aceeaş catastrofă loveşte două tipuri de umanitate: pe omul respectuos faţă de riturile şi maniile mediului, şi pe acel ce nu se încurcă în asemenea scrupule. E firesc ca necazul celui dintâi să fie primit cu o simpatie de care nu se va bucura cel de al doilea. Iată deci o deosebire de tratament, deosebire obiectivă şi sesizabilă, explicabilă şi necesară; rămâne de văzut dacă e şi importantă

* * *

Prea adeseori se uită că oamenii îşi plimbă nenorocirile cu aceeaş compuncţiune şi cu acelaş serios social cu care îşi poartă pălăria sau panglica legiunei de onoare De altfel, ştiinţific definită, o nenorocire este esenţialmente un gol sufletesc ce reclamă lumei din afară să fie umplut la loc. Nefericirea se reduce la o pretenţiune. şi în primul rând la aceea de a fi recunoscut ca tare. Dacă societatea primeşte în sânul ei vidul psihic al unei nenorociri individuale, atunci aceasta e salvată, e anihilată. I se dă mai mult chiar decât un simplu remediu al Răului; i se dă până şi putinţa de a deveni un bine pozitiv. Câţi oameni nu sfârşesc prin a găsi în amintirea îngrijit întreţinută a unei dureri trecute un fel de adevărată ocupaţie, o îndeletnicire ce poate ajunge cu timpul neînchipuit de dulce. Câte existenţe, altminterea sterpe şi deşarte, nu sunt umplute cu fantoma domesticită a unei amărăciuni de altă dată, a unui doliu de pe vremuri. Şi astfel, viaţa se umple tocmai cu ceeace începuse a fi golul prin definiţiune —, într'atâta sunt de neaşteptate minunile, când autoarea lor se chiamă societatea cu a sa tot puternică atmosferă morală.

In cazul celălalt, în ipoteza când societatea refuză sinistratului ratificarea cerută, atunci catastrofa, din fapt divers, se transformă în incurabilă dezesperare. Unul din adevărurile câştigate ale Psihiatriei este şi acesta: o mare dramă, atunci când nu găseşte descăracre în confesiuni luate în serios şi compătimite, strică automat echilibrul sufletesc al pacientului şi îl târăşte pe drumul întortochiat al nevrozelor de tot felul. Catastrofa însăşi este o problemă infinit mai puţin gravă decât ceeace s'ar putea numi „le lendemain dela douleur".

Adăogaţi la toate acestea că în genere oamenii suportă cu greutate fericirea aproapelui. Că din principiu suntem tentaţi a găsi toruri şi defecte celor sprijiniţi de soartă, cu atât mai mult când greşelile sunt reale şi învinuirile adevărate. Iar în momentul când o nenorocire vine să lovească pe răsfăţatul de altădată, invidia anterior acumulată se deslănţue într'o hulă nestăpânită şi bestială. Oamenii sunt în deobşte pismaşi şi fanfaroni. Urăsc pe cei ce le sunt superiori, iubesc pe cei ce le dau prilejul să li se creadă superiori. Căderea unui fast fericit declanşază împotriva lui mulţimea laşă şi triumfătoare. Invers, aceiaşi oameni, şi în numele aceloraşi instincte curente, din fiară se fac fiinţele cele mai blânde dacă prilejul li se prezintă să poată spune, de sus, „săracu cutare!"

Justiţia imanentă — şi aci îi stă superioritatea — nu pune în joc sentimente rare, nici porniri idealiste. Cu puţină ură, cu puţină vanitate, cu dispreţ şi laşitate, cu moneda curentă a raporturilor dintre oameni, ea izbuteşte să funcţioneze.

In definitiv, nu este prea mare deosebire, între Dreptatea morală şi aceea pe care ni-o dau tribunalele civile.

Primus fraudează sistematic şi de multă vreme legile ţării, cu destulă abilitate însă pentru a scăpa de sancţiune. Alături de existenţa lui particulară, şi împletindu-se cu dânsa, viaţa curge, viaţa generală, istoria, publică şi privată. Şi printre evenimentele ce se rostogolesc în albia sa, vine unul, neînsemnat şi banal, care, însă poate fi prilej de demascare a tututror fraudărilor trecute. Toate descoperirile excrocheriilor geniale îşi au începutul într'o întâmplare, la prima vedere anodină şi fără consecinţe. Şi atunci, ochii tribunalelor se deschid. Se deschid retrospectiv (nu se deschid decât aşa). Şi justiţia se face...

Secundus nesocoteşte prejudecăţile moralei locale. Aceasta, deocamdată, se mulţumeşte a-i socoti succesele ca nemeritate, aşteptând ca tot Istoria normală să-i aducă evenimentul care să-l facă a avea nevoie de ea. Şi atunci, îi va aplica, retrospectiv pedeapsa; pedeapsă înfiorătoare care constă din **dezincadrarea** condamnatului, căruia i se refuză îmbrăţişarea socială. Sancţiune mai dureroasă decât dacă ar fi mortală, căci e vorba de o sinucidere lentă prin mijlocul neurasteniei şi singurătăţii, al dezasperării şi nebuniei.

Dar identitatea între cele două justiţii merge şi mai departe.

Terţius e respectuos faţă de normele juridice ale societăţii. Odată, însă, le calcă. Societatea l-ar putea pedepsi. Dar n'o face; aşteaptă să recidiveze; dar atunci, greşelile vechi se adună cu vina cea nouă, şi penalitatea e mai mare. E legea suspensivă zisă a lui Bérenger.

Justiţia imanentă seamănă mult cu mecanismul principiului Bérenger. Societatea, clementă cu primele abateri ale infractorului juridic, nu reprimă numaidecât nici pe infractorul moral. Aşteaptă să se acumuleze multe asemenea încălcări ale regulelor sale etice; dacă sunt numeroase, adună; dacă sunt puţine, compătimeşte. Şi dreptatea se face — în forul neoficial al opiniei publice împrăştiate, după aceleaşi reguli, tot atât de bine şi tot de sigur cât şi în incinta magisteriilor anume constituite.

* * *

Justiţia morală imanentă nu este o pompoasă minciună. E soră bună cu dreptatea juridică. Işi trage, caşi dânsa, materia primă din sentimente curente şi inferioare. Nu reclamă momente de sensibilitate privilegiată, nu cere Dumnezei, şi nici măcar funcţionari. Se realizează automat, ca tot ce este... imanent. E timpul deci să o tratăm cu respectul cuvenit realităţilor, cu seriozitatea datorată banalităţei şi consideraţiunea cu care onorăm tot ce este mediocru. Justiţia imanentă e făcută şi ea din pânza groasă şi cenuşie în care Istoria ţese cotidianele noastre zile...

D. I. SUCHIANU

Femeia, sufletul şi literatura

Sfârşind de cetit pe Proust, constatăm că în toată opera lui nu se găseşte un singur rând de analiză a sufletului femeiesc. Pentru cel mai nou şi cel mai fin dintre psihologi, femeia rămâne până la sfârşit o enigmă. Elementul profund tragic în „A la recherche du temps perdu" este tocmai misterul acesta care chinueşte sufletele eroilor, le minează — ca vremea, nişte castele fără stăpân, — le sfâşie ca pe nişte flamuri zadarnic bătute de vânturi.

Swan iubeşte în Odette întruparea unei viziuni a seraficului Boticelli. Pentru Swan, ea poartă cheia unor idealuri de perfecţie şi frumuseţe la care el ar vrea să ajungă, pe care ar dori să le stăpânească prin iubire. Dar tot sbuciumul lui este zadarnic : chipul imaginar pus peste chipul real al Odettei se desprinde cu vremea, cum se desface masca la un bal, târziu în noapte.

Odetta e **altceva.** Odetta n'a fost, nici n'a putut să devină ceeace aspira Swan. El uită într'o clipă toate chinurile care l-au făcut să simtă existenţa Odettei, toate visurile prin care a încercat să se apropie de ea, deschide ochii mari şi, văzând numai prăpastia ce-i desparte, se întreabă cu nedumerire dispreţuitoare: cum am putut iubi o asemenea fiinţă ? Iată un sfârşit de dragoste nou, ingenios, adânc semnificativ. Dar aici începe altă chestiune. Trecem mai departe.

In romanele lui Proust întâlnim multe femei: tante Léonie, d-na de Guermantes, Françoise, bunica şi mama scriitorului, — chipuri ciudate, interesante, strălucitoare; sau icoane dragi, zugrăvite cu evlavie. Pe toate le vedem prin gesturi şi fapte, nu le urmărim gândind. Sunt fiinţe, nu sunt psihologii.

Robert de Saint-Loup iubeşte pe Rachel cu o patimă care exercită asupra lui un fel de presiune invincibilă. Dar această presiune este externă. Cu toată violenţa ei, nu poate decât să ţină strâns pe Robert şi pe Rachel ca într'un cleşte care prinde două bucăţi deosebite de metal. Indată ce presiunea încetează, cleştele se desface şi cele două bucăţi se despart în starea dela început. Atomii nu se întrepătrund, sufletele rămân izolate, ca şi metalele.

In sfârşit, Albertina. Se simte, ce vrea, ce gândeşte această delicioasă creatură, sol al unei lumi fără hotare, profil misterios pe fond de mare în amurg ? Proust se chinueşte să găsească un răspuns: sfortare adânc întristătoare prin zădărnicia ei.

„A la recherche du temps perdu" proclamă încă odată izolarea femeei şi incapacitatea desăvârşită a omului de a-i pătrunde şi stăpâni psihologia. Femeia în literatură (ca şi în viaţă, pentru bărbaţi) are rolul de obiect, — este în aceiaşi categorie cu florile, fluturii, peisajele şi celelalte materiale din care se construeşte un roman sau o poezie.

Fac excepţie numai operele unora dintre femeile-scriitoare. Şi chiar la acestea, găsim documente nouă numai într'o măsură variabilă, şi **de foarte puţin timp.** Restul, — adică toată literatura, dela Omer până la Proust, cântă femeia, o laudă sau o blesteamă, dar nu-i dă puterea să-şi desvălească sufletul.

Unde e cartea care să dăruiască lumii, prins după şiruri de cuvinte ca după ideale graţii de colivie, sufletul femeii, — pasăre nevăzută, cu cântece înşelătoare ?

Până acum am căpătat doar fragmente prea neînsemnate: fulgi căzuţi din zbor. Colette se risipeşte în stil: spuma pe care ne-o oferă nu ne poate face să ghicim marea de unde vine. Karin Michaelis luminează părţi din sufletul feminin, dar prin prisma unor teorii ştiinţifice de unde izvorăsc mai mult prejudecăţi dăunătoare. Pot fi citate şi altă nume, dar cu aceleaşi observaţii.

La scriitori găsim, fireşte, creaţii de femei. Aproape toate repetă vagul tainic al frumoasei Elene, despre care nu se poate spune decât că a fost frumoasă.

In marii maiştri — Balzac, Tolstoi, Flaubert, Turghenev, femeile trăesc intens. Le cunoaştem ca puncte într'un plan, ca părţi din acel tot numit lumea, viaţa. Universul lor propriu rămâne în penumbră. Ce deosebire de **tratare** între Ana Karenin şi Levin, deşi eroi în acelaşi roman. Pe Ana o cunoaştem din înfăţişare şi fapte, pe Levin din gânduri. Ana este o femee în carne şi oase, Levin un suflet. Logic ar fi fost (din punct de vedere supra-omenesc) ca eroina principală să-şi poarte şi ea sufletul în mâini ca Lewin. Tolstoi, n'are însă ce să-i pună pe braţe. Şi totuşi el poate fi socotit ca unul din cei mai profunzi cunoscători ai sufletului femeesc !

Sunt scriitori geniali care, în faţa greutăţilor de neînvins, nu mai caută să prezinte femei cu suflet ale destinului. In Dostoevski, de pildă, femeile sunt numai nişte fantasme tragice, în jurul cărora oamenii vii gândesc, sufăr, ucid, înebunesc.

* * *

Shakespeare n'ar fi putut crea un **Hamlet feminin.**

Povestea unui Robinson-femee nu există, pentrucă n'a fost până acum o femee cu geniul lui Defoe.

Literatura va căpăta încă o faţă, când vor fi create simetricele femeeşti ale câtorva eroi care reprezintă chintesenţa de suflet bărbătesc. Să aşteptăm deci: despre sufletul femeii, trebue să scrie femeile. Numai atunci vom cunoaşte lucruri nouă.

Chestia nu-i însă aşa de simplă cum ar părea. După toate probabilităţile nu vom avea literatură pur feminină încă multă vreme de acum înainte. Cauza nu este lipsa de scriitoare cu talent. Femeile s'au dovedit tot aşa de apte pentru arta literară ca şi bărbaţii. N'au însă îndrăzneala acestora. Şi chiar dacă ar avea-o, organizaţia socială le pune piedici foarte grele.

Mărturisirea în public, denunţarea fără şovăire a patimilor, viciilor sau chiar numai a gândurilor fără sprijin în opinia curentă, cere un curaj de care femeile nu sunt în stare. Nici bărbaţii de altfel n'au ajuns decât de puţină vreme la pasul acesta. Mii de ani s'a scris acoperit, — numai despre oameni şi întâmplări din afară. Abia dela Rousseau s'a deschis larg, drumul cel nou al analizei şi introspecţiei scrise. De atunci, deşi într'un răstimp aşa de scurt, datele psihologiei eroilor s'au îmbogăţit şi s'au complicat necontenit. Convenţionalismul plicticos din cărţile clasice a fost înlocuit cu neprevăzutul analizei, care farmecă şi instrueşte. Dar aspectele literaturii din ultimul veac ar fi fost şi mai interesante dacă femeile ar fi colaborat şi ele cu sufletul lor.

Literatura de auto-analiză feminină ar fi înlăturat în plus, crearea psihologiei falşificate a femeii-intelectuale. Aceasta îşi compune un chip de femee extras din romanele scrise de bărbaţi, adică ceva cu totul artificial şi antipatic. Vrând să realizeze un astfel de tip, femeia-intelectuală se caricaturizează, îşi pierde cele mai încântătoare caractere, pe care scriitorii nu le vor putea consemna nici odată în cărţile lor. De aceea, spre nedumerirea supra-rafinatelor cetitoare ale lui D'Annunzio, succesele mari le au tot femeile pure şi simple, acelea care n'au suferit deformarea masculinizată a literaturii.

S'ar putea scrie frumoase studii despre chestiunile atinse aici în treacăt, numai pentru a sublinia situaţia femeii în literatura de astăzi.

Mulţi vor zâmbi fin şi vor opune imediat vechiul postulat: femeia e totul în literatură. Desigur. Dar rolul ei poate fi jucat şi altfel: aşa cum se vede singură.

Un şir de întrebări începe de la această răscruce Dar... la urma urmelor cine ştie dacă sufletul femeii nu-i încă numai o iluzie, o speranţă artistică ?

Din experienţa milenară, am putut afla despre femee un singur lucru netăgăduit: că se pliciseşte; grozav se plictiseşte. După dânsa, rolul universului întreg este s'o distreze.

Sufletul femeii ? Un balon vid, în care efluvii electrice din afară se prefac în fântâni de curcubee.

Taina ce se ascunde îndărătul unor ochi galeşi este aşa de nemărginită, încât poate cuprinde şi această ipoteză.

STEJAR IONESCU

Cartea

Necăjiţii şi întunecaţii noştri strămoşi se îndeletniceau mai mult cu plugul şi cu păstoria. Obiceiul îl aveau din vremea liberă a lui Decebal-Craiu ş'a lui Ştefan-Vodă, — şi l-au păstrat şi'n servitute, domni fiindu-le fericiţii întru pomenire strămoşii dumneavoastră. Către ştiinţa cărţii nu aveau dragoste prea mare, socotind-o de multe ori stricătoare şi tulburătoare minţii. Cu grele străduinţi vre-un fecior de logofăt boieresc ajungea la cunoaşterea buchilor şi a ceaslovului; ş'apoi, simţindu-se deasupra prostimii, îndată ce-i sta în putere, pornea asupriri împotriva celor dintru care ieşise, globindu-i, răpindu-le vitele şi fetele, prădându-le prăvăliile şi alte răutăţi făcând. Intru aceasta, potrivit cu vremurile şi cu năravurile, nici nepoţii lor de azi nu se poartă altfel.

Iar fericiţii întru pomenire strămoşii domniilor voastre, stăpânitori mari de pământuri, se lăudau cu mare larmă când sămănau o sută de fălci de grâu din zecile de mii pe care le stăpâneau. Şi ei erau nişte creştini blajini, având tot binele pe lumea asta şi cumpărând de la Dumnezeu drepturi şi blagoslovenie pentru cealaltă. Unii, cunoscători de buchi, împrumutau de la popa din sat o bucoavnă ferfeniţoasă şi picurată de ceară, o deschideau, îşi aşezau ochelarii pe nas şi prindeau a sloveni cu glas. Asta se'ntâmpla, fireşte, în zilele iernii, în fundul divanului, între perini şi în anii bătrâneţii. Căci anii cei tineri ş-i petreceau strămoşii dumneavoastră cu alte minunate şi zburdatice lucruri, jucând cu harmăsarii pe uliţele Eşului, punând tarafuri de ţigani să cânte şi să ofteze pe sub ferestrele luducilor. Adeseori făceau chefuri mari pe la vii. Câte o dată îşi dădeau la cărţi caii şi jupânesele. Erau vremuri pline de poezie, după care generaţiile de astăzi cred că trebuie să ofteze. Şi 'n anii târzii, după ce soseau căruntetele, toţi se făceau nişte boieri buni şi blajini, darnici şi plini de filosoficeşti sfaturi, foarte îngăduitori şi foarte cinstiţi. Se ştie că neamul nostru are acest dar la o anumită vârstă.

Deci pe când strămoşii noştri trăgeau brazde cu plugul şi-şi duceau oile la imaş, ori spuneau pilde şi făceau şotii la priveghiuri şi 'n şezători, — boierii cei vechi, singuri cărturari în ţara asta, după ce-şi făceau tabieturile după amiezii, îşi mângâiau bărbile sure şi începeau a se trudi cu pildele împăratului Solomon, ori se uimeau dezlegând năzdrăvăniile şi şireclicurile lui Bertold. Adormeau în jâlţuri visând isprăvile şi războaiele marelui împărat Alexandru Macedon. Şi ţigănci tinere îi apărau de muşte cu mături de pene de păun.

Au fost însă între strămoşii dumneavoastră şi oameni mai aleşi, care ceteau elineşte. Pricepeau şi alte limbi, dintre cele apusene. Aceşti oameni primejdioşi erau cu desăvârşire rari şi erau priviţi pieziş şi cu spaimă de oamenii cum se cade. Revoluţia şi ticăloşia lor a dat puţine roade. Căci oamenii cei cuminţi şi aşezaţi se întorceau de la ei mai bine spre o masă îmbielşugată, cu vin vechiu de Cotnari. Şi se înţelegeau mai lesne cu dascălul Pintilie ori cu moş Ambrozie, care erau aşa de înţelepţi încât şi Esopia o ştiau pe dinafară.

Cum se vede, cărturari şi oameni deştepţi au fost şi între strămoşii noştri. Indrăzneala aceasta, după cât ştiu, n'a fost pedepsită.

In vremurile acestea de care vorbim, o mare logofeteasă — după cum arată un istoric — avea prea multe nacafale, nevricale, istericale, tabieturi, gusturi fistichii, nahorii, chihchirmosuri şi alte marafeturi, — însă cultură numai atât cât îi trebuia ca să însemne în catastif şi să scrie numele dulceţurilor pe gavanoase. Asculta şi înţelegea *Vieţile Sfinţilor*. Tot aşa de bine asculta şi înţelegea şi ţigăncuşa care-i împletea părul şi-i ţinea la îmbrăcat caţaveica de samur.

Intr'o sută de ani toate s'au schimbat catastrofal. Cel puţin într'o privinţă. In ceeace vă priveşte pe dumneavoastră, — şi pe dânşii.

Boierii cei vechi au pierit cu sunet. Nu mai cetesc *Vieţile Sfinţilor* şi *Esopia.* Se odihnesc: fie-le ţărâna uşoară. Se odihnesc, după ce s'au trudit să adune averi mari, pe care feciorii le-au împrăştiat semeţ în cele patru vânturi. Intr'un singur veac valurile vieţii au bătut casele dumneavoastră aşa de tare, în cât le-au risipit şi v'au lăsat săraci, în limanurile în care trăim şi noi cei umiliţi. Inainte de asta însă, cât mai aveaţi vechili şi misiţi, aţi umblat la limbile pământului, câştigând cu ochii şi pierzând cu inima. V'aţi întors vorbind altfel decât noi, cetind altceva, — şi ne-am găsit în limanul cel sărac alături, însă străini.

Strănepoatele logofeteselor nu pot asculta decât *Chanteclerul* lui Rostand ori versurile primitiviştilor. Habar n'au de naivele cărţi din trecut. Habar n'au de ce-au putut face răstimpul catastrofii, urmaşii revoluţionarilor primejdioşi şi nepoţii dascălului Pintilie ş'ai lui moş Ambrozie. Şi unii şi alţii au slujit cărturăria autohtonă, au scris şi scriu cărţi în limba pământului. Indeletnicirea aceasta se mărgineşte însă mai mult într'un cerc al lor, destul de strâns.

Iar pământenii, verii noştri, care au rămas la coarnele plugului şi la păstorie, trecând şi ei prin altă catastrofă, au rămas tot aşa de străini, ca şi dumneavoastră. Vechea servitute a căzut. Vechile boierescuri s'au sfărâmat. Indeletnicirile harnice ale ciocoilor şi vechililor care au dărâmat pe părinţii dumneavoastră s'au isprăvit şi ele. Un lucru absurd şi neînţeles s'a petrecut deodată, aducând pe urmaşii oamenilor lui Decebal şi Ştefan-Vodă la stăpânirea patrimoniului naţional ş'a vieţii noastre publice.

Absurd şi neînţeles, căci ei au rămas tot la Esopie şi Alexăndrie.

In ţara aceasta mare şi întregită trăim deci trei soiuri de oameni, cu totul despărţiţi, caşi cum am fi străini din trei colţuri ale planetei. Vorbim limbi deosebite. A dumneavoastră e mai nobilă, căci e străină. A lor e mai bună, căci e mai nobilă. Ai noştri scriu şi dumneavoastră nu citiţi. Iar ceilalţi nu ştiu să citească. E adevărat că mâncăm acelaş grâu şi suntem încălziţi de acelaş soare,—dar asta o făceau şi boierii şi ţiganii cei de demult.

Stau uneori şi mă gândesc, cam ce-am putea face ca să ne împăcăm cu Dumnezeu. Cum să răscumpărăm sila strămoşilor dumneavoastră, înfricoşata nepăsare a celor ce i-au urmat, întunericul fără vină al sălbaticilor din care ne tragem noi. Căci dacă nu suntem una cu toţi, carte şi cultură, suntem morţi : ca Făt-frumos tăiat de paloşul zmăului. Trebuia să aducă cineva apă vie, de unde se bat munţii în capete !

Acestea mi le scrie un mizantrop, care, probabil, exagerează. Căci dacă ar fi adevărat, m'aşi simţi otrăvit de-o ameninţare oribilă. Şi n'aşi vrea să-mi pierd nici pofta de mâncare, nici tihna.

MIHAIL SADOVEANU

Maxime

„Oamenii au dreptate să se însoare la orice vârstă, zicea Bacon, căci femeile ne sunt amante în tinereţe, tovarăşe la maturitate şi dădace la bătrâneţe".

Swift nu era tocmai de părerea lui Bacon: pe când unii îl sfătuiau să mai aştepte până ce i se va mai cuminţi feciorul, pentru ca să-l poată însura, el răspunse: „Dacă se cuminţeşte, nu se mai însoară."

S'a pus şi adevăratul motiv pentru care nu se mai dau înapoi cărţile împrumutate: e mai uşor să păstrezi cartea decât conţinutul ei.

Doctorul este un om plătit pentru ca să spue fleacuri în odaia unui bolnav, până când sau îl vindecă natura sau îl omoară doctoriile.

Noi semănăm întocmai birjarilor, spunea un doctor; cunoaştem perfect toate străzile dar nu ştim ce se petrece în case.



LITERATURA STRAINA



Aurora Bunge

de ANA CHORLOTTA LEFFLFR

Contele Kagg se intimida în totdeauna în faţa domnişoarei Aurora Bunge. De-abia dacă îndrăznea să vorbească cu această tânără regină a societăţii. Dar la ultimul bal al sezonului, încercă să-şi învingă timiditatea şi să-i facă în sfârşit declaraţie; nu era oare ultimul prilej înainte de plecarea la ţară?

După un tur de vals, o condusese la *loggia* de deasupra scării monumentale a palatului.

De data asta era foarte hotărît. Dar cum să înceapă? Pentru ce nu se hotăra ea să-l încurajeze cât de puţin? Căci de sigur că ghicea ceeace el de-abia aştepta să-i spue. Dar nu! Stătea în faţa lui indiferentă, jucându-se cu evantaiul şi zâmbind uşor, după cât i se părea lui. Ştia cât era de frumoasă şi de admirată. Ştia de-asemeni că merge pe treizeci de ani, că tenul nu-i mai părea aşa de fraged atunci când nu era lumina lămpilor care să dea o strălucire artificială carnaţiei ei palide şi părului întunecat şi greu în care sclipea o stea de diamante.

— Nu s'ar putea găsi o ocazie ca să-mi vizitaţi într'o zi castelul?, zise el în sfârşit cu îndoială, dar răscumpărând cu privirea semnificaţia prea slabă a cuvintelor.

— E prea departe, zise ea, şi mama nu vrea să călătorească vara asta.

— Dar,.... poate că s'ar putea să faceţi călătoria fără Doamna mama d-tră, insinuă el, cu o intenţie foarte transparentă.

Ea părea că nu înţelege.

— Cu cine aşi călători atunci? zise, ridicând ochii.

— Cu... cu... mine, strigă el, fericit că găsise răspunsul.

Aurora râse. Şi râsul ei, fără veselie, părea venit din depărtare.

—Nu, conte, asta nu se poate aici, în Suedia. Se zice că se face în America, dar la noi lucrul ar fi privit fără bunăvoinţă.

— Totuşi..... presupuneţi că castelul ar fi al dumneavoastră.

Vocea lui părea cu totul veselă de descoperire.

— O! Atunci aşi prefera să mă duc singură, declară ea repede, luându-i braţul şi făcând câţiva paşi.

— Nu mi-ar fi îngăduit să vin şi eu acolo.... în urmă, întrebă el încurajat deodată, căci o simţea alăturea nu faţă în faţă ca mai înainte.

— Se prea poate să vă invit cu ocazia vreunei recepţii sau a vreunei serbări, zise ea, strecurând printre genele-i plecate un surâs abia zărit.

Urmă o tăcere lungă, până când ea păru că se hotărăşte să-i vie în ajutor.

— Ce mi-aţi cere în schimbul dreptului acesta de proprietate? întrebă ea, oprindu-se pe loc, când orchestra se auzi din nou.

— Nimic! răspunse el, încântat că poate să se arate galant. Şi îndrăzni să strângă cu delicateţe mâna care se sprijinea pe braţul lui.

Ea râse iarăşi, fără bucurie, vădit obosită şi trăgându-şi braţul, zise grav şi mândru, cu o răceală de ghiaţă.

— Imi trebuie o vară întreagă să mă gândesc. Veţi avea răspunsul la toamnă.

In seara aceea, domnişoarei Aurora nu i se făcuse numai această declaraţie. Baronul Gripenfeldt, ofiţer, cunoscut mai ales ca unul ce dusese o viaţă agitată, şi-şi risipise astfel toată averea, socotea că sosise ceasul să-şi găsească şi el o partidă bună. Credea că are dreptul să aleagă, de oarece făcea nenumărate conchiste. Dar Aurora fu aproape jignită de cererea lui. Nu ajunsese ea până acolo, ca să ia de soţ un om căruia trebuie să-i plătească mai întâi datoriile, ea care avea de unde alege. El fu deci respins cu o răceală, s'ar putea zice, jignitoare. Cu toate acestea, chiar de-a doua zi, se răspândi zvonul că d-ra Bunge s'a logodit cu baronul Gripenfeldt; şi creditorii aflând că baroana Bunge îi va plăti de sigur după câtva timp, îşi lăsară datornicul liniştit în timpul verii.

* * *

Baroana Bunge avea, pe coasta cu multe insule, o proprietate în care nu mai şezuse de foarte multă vreme. Aici veni anul acesta, să-şi petreacă vacanţa. Aurorei îi păru bine că părăseşte plăcerile monotone ale capitalei pentru singurătatea dela ţară. S'ar fi zis că spera dela această schimbare, realizarea minunei necunoscute, pe care o făureşte câte odată fantazia sufletelor blazate.

Dar când revăzu marele încăperi cu mobilele părăsite, care păreau vechi deşi erau neîntrebuinţate, i se păru că respiră un aer greu şi închis; vizuina acestui cămin intim îi păru tulburată de ceva înţepenit şi mort, lipsită de orice amintire care te leagă, şi fără istorie. Asta o făcea să se gândească că îmbătrâneşte fără să fi trăit! Şi de atunci dori să trăiască afară, în aer liber. Tăcerea adâncă a naturii îi dădea un fel de melancolie şi de linişte. O putere de neînvins o atrăgea în mijlocul ei şi i se părea că recunoaşte voci misterioase cari nu izbutiseră nici odată să răzbată, în zgomotul lumii ce se desfată.

I se părea că devine mai bună, mai sinceră şi mai sănătoasă; departe de golul contemplat atâta vreme. Aurora, plecată sub ramurile încovoiate ale brazilor maiestoşi, culegea flori delicate depe muşchiul verde şi se lăsă speriată de veveriţele cu priviri iscoditoare. Inota singură în apa transparentă, cu părul desfăcut, cu o undiţă, şi se întindea pe nisipul fin şi încălzit de soare. Se interesa de viaţa păsărilor şi a gângăniilor şi prindea salamandre în păraiele limpezi care curgeau printre stânci. Uneori pleca cu pescarul, la răsăritul soarelui, să vadă pescuind cu năvodul. Dar cea mai mare distracţie a ei era să se simtă furată de valuri, în barca legănată de puterea unui vânt rece. Incetul cu încetul devenea cutezătoare şi gândul unei primejdii o fermeca, după cum tot ce era violent o aţâţa. Cât de bogată i se părea viaţa! Ce bine era organizat totul în natură! Şi trăia fără încetare sub impresia că poartă în ea un poem sonor, triumfal şi înfocat, care sărbătoreşte îmbelşugata natură.

Frăgezimea îi împodobea iarăşi frumuseţea. Formele i se rotunjiseră. Mâncarea simplă, somnul binefăcător îi dăduseră iute o sănătate înfloritoare, şi respira aerul curat cu o bucurie nouă. Minunatele nopţi din Nord, o îmbătau şi ele şi i se părea că totul pulsează d viaţă. Natura nu înceta să spuie: „Cântă, creşte, înfloreşte, trăeşte şi bucură-te"!

Era pe acele întinderi de mare, la o mică depărtare de ţărm, o insuliţă înconjurată de stânci, unde multe bărci se prăpădiseră. De vreo câţiva ani se clădise acolo un mic far şi o căsuţă pentru păzitor. Aurora tot voise să se ducă până acolo cu barca, ba o împrejurare, ba alta o împiedicase. Pentru că acolo nu era nici un sânişor bine apărat, nu se putea ancora decât pe-un timp neobişnuit de favorabil. In sfârşit, într'o zi, în luna lui August, pescarul socoti că vântul e bun pentru excursie, cu toate că sufla cam tare. Fu nevoit să strângă pânzele, dar declară:

— Dacă d-ra nu se teme, atunci, tare bun, dar are să cam bată vântul.

— Cu atât mai bine, zise Aurora instalându-se în partea de dinapoi a vasului şi învelindu-se cu o pătură; are să fie mai distractiv.

Pe drum, întrebă:

— Locuieşte cineva pe insulă?

— Nimeni, afară de păzitorul farului.

— Locuieşte singur?

— Da, insula e numai cât corabia lui. Pe furtună, valurile se urcă până la acoperiş şi stâng focul în vatră.

— Şi trăeşte acolo singur, tot anul? Chiar şi iarna!

— Altfel n'are cum: de oarece marea nu-i nici odată îngheţată de tot. Farul trebuie să fie aprins.

— Ce viaţă! Măcar de-ar fi însurat. Ce face el cât e ziulica de mare?

— Se zice că-şi petrece timpul citind. Nu-i băiat prost, din potrivă.

Aurora zâmbi.

Când ajunseră, prima ei ochire fu pentru stânci şi pentru căsuţă. Să trăieşti aici! Nici-o vegetaţie, afară de licheni şi câteva buruieni, care atârnau printre crăpăturile stâncilor. Toate erau cenuşii, casa, pietrele, farul, de asemenea şi aerul părea cenuşiu şi pustietatea locului te apăsa pe inimă ca o greutate. Când zări însfârşit pe păzitor, care le ieşise întru întâmpinare, Aurora nu mai era veselă. Ochii ei îl priviră straniu şi mai pe urmă, intrând în casa lui, se simţi pradă unor nelinişti necunoscute. Ce avea omul acesta ca s'o impresioneze astfel? Şi pentru ce avea ea impresia de neînţeles că parcă se găseşte faţă în faţă cu soarta ei?

Omul avea ochi mari şi blânzi a unei câne de tera nova, şi o expresie de dragoste supusă împrejurul buzelor moi şi imberbe, care contrasta cu vigoarea aproape brutală a umerilor.

Nu schimbară decât puţine vorbe. Aurora pierduse din siguranţa-i obişnuită şi privirea-i rătăcea neliniştită prin încăperea joasă, în timp ce frazele ieşeau întretăiat şi brusc. Răspunzând scurt el n'o părăsea din ochi.

Casa avea două rânduri, din câte o încăpere fiecare.

Cercetând masa cu călimara şi uitându-se prin cărţi, ea-i zise simplu:

— Trăieşti de mult singur aici?

— Da, de trei ani: de când a murit mama.

—A! Mama d-tale a locuit aici. Cât de rău trebuie să-ţi pară după dânsa.

— Da, cu toate că era slabă de minte. Trebuia supraveghiată, căci avea adesea porniri să se arunce în apă.

— Ah! Cum nu te-ai temut s'o ţii aici?

— O iubeam mult, zise el cu blândeţe.

La răspunsul acesta, ceva vibră în adâncul Aurorei.

Vântul se înteţise, şi corăbioara era din ce în ce mai greu de ţinut la ţărm. Pescarul veni să spuie că trebuiau să plece fără întârziere, din cauza izbiturilor vântului, nu ştia dacă vor putea ajunge înainte de a înopta.

Păzitorul privi pe fereastră.

— Pe-o vreme ca asta nu se poate porni la drum, zise el hotărît şi fără replică. Vântul s'a întors împotrivă: bate dela Nord şi e din ce în ce mai tare.

— Atunci, ce e de făcut? strigă ea palidă.

El ghici vag frica asta nelămurită, şi zise:

— D-ra se teme să rămâie aici?

— Ba nu.... dar e cu neputinţă; mama s'ar nelinişti, trebuie să plec. Hai, adăogă ea către pescar, să plecăm imediat!

Işi aruncă pătura pe umeri, şi alergă afară. Cei doi bărbaţi o urmară.

Zarea era neagră de jur împrejur, şi vântul zbucnea într'una cu furie. O spumă albă şi furioasă se rostogolea fără încetare în jurul ostrovului.

— Acolo, pe cealaltă stâncă, se află un golfuleţ mai bine apărat, zise păzitorul către pescar. Treci cât mai de grabă cu vasul. Este acolo o colibă pentru adăpost de noapte. Eu voiu veghia asupra domnişoarei.

— Iţi mulţumesc, zise ea, dar nu pot.... nu îndrăznesc.... mama îşi va ieşi din minţi, murmură Aurora, şi vru să sară în luntre.

Atunci el îi puse pe umăr mâna lui pârlită de soare şi spuse cu obişnuita bonomie, autoritară, a marinarilor: „Nu se poate, domnişoară, de vreme ce sunteţi aici, eu răspund de dumneavoastră". O stranie senzaţie de încredere o cuprinse; era gata a-şi pune mâna într'a lui şi a-i spune: „Te urmez ori unde".

Rămaseră o clipă privind corăbioara, săltând pe valuri, care ajungea la stâncile care ocoleau adăpostul. Apoi, tăcând, intrară din nou în casă.

— Este un pat pregătit în încăperea de jos, zise el, pentru marinarii surprinşi de furtună; e o instalaţie lipsită de confort, dar pentru o singură dată!

Ii înmână cheia dela un dulap în care erau închise cearşafuri şi rufe, şi puse pe masă panerul lui cu provizii. Rămase o clipă lângă uşă, privind-o. Văzând că nu spune nimica, îi aduse câteva cărţi şi, după ce dânsa îi mulţumi, ieşi. Dar ea nu putea să citească. Căzuse pe gânduri. Pentru ce o despărţea de omul acesta o prăpastie peste care nu se putea trece? Pentru ce nu erau egali şi de ce nu putea să se razeme de braţul lui puternic şi protector fără a pierde stima semenilor ei? Pentru ce?

Pentrucă era de familie bună şi el un biet păzitor de far? Dar ce importanţă avea naşterea şi averea ei şi chiar educaţia pe această stâncă necunoscută, unde marea îi despărţea de lume. Nu erau decât doi singuratici, un bărbat şi o femeie, nimic alta. Casa asta le era adăpost amândurora împotriva elementelor deslănţuite ale naturii, iar stânca goală, lumea lor. Şi atâta timp cât va ţine furtuna, ea va fi mai săracă şi mai neînsemnată ca el. Toate lucrurile care o înconjurau erau ale lui, el era stăpân acolo, ea îi era musafir. Era o femeie, nimic mai mult. Şi el, nu era oare un bărbat puternic şi bun, simplu şi credincios? Cine-o împiedica să iubească pe omul acesta?

Amurgul venise, o rază de lumină îi dădu de veste că lanterna farului se şi aprinse. Vru să vadă cum e afară. Invălită cu pătura, deschise uşa grea; o undă de vijelie o aruncă înainte. Când îşi veni în fire, o altă izbitură închisese uşa. Incercă să cheme, dar glasul furtunii acoperea pe al ei. Luă un pumn de nisip şi-l aruncă în geamul încăperii de sus. Dar în acelaş timp regretă mişcarea.

Indată uşa se deschise din nou. El o apucase de braţ, zicând:

— Pentru ce aţi ieşit? E primejdios.

— Imi era prea cald, răspunse ea slab.

El încercă s'o facă să intre în casă, dar fiindcă ea se încăpăţâna să rămâie afară, o conduse mai la adăpost, într'un loc ferit, lângă zidul cenuşiu unde lumina farului îi ajungea. Şi în timp ce el îi aşeza pătura pe umeri, ea îi citea pe figură că şi el avusese, în singurătate, aceleaşi gânduri ca şi ea.

— Pe-o noapte ca asta a pierit mama, zise el de-odată.

— S'a înecat?

— Da! Se furişase afară şi se aruncase; când am izbutit s'o prind, era prea târziu.

Vocea lui avea iarăşi acea duioşie nedefinită pe care o mai băgase ea de seamă.

— O iubeai mult, zise ea fără voie.

— Da. Din noaptea aceea n'am mai iubit fiinţă vie. Şi când vremea e ca astăzi, trăiesc iarăşi aceleaşi clipe şi aud ţipătul ei disperat.

Aurora tremura. „Ce înspăimântătoare vedenie!" zise ea, strângându-se în el, de spaimă. Instinctiv el îşi petrecu braţul pe după mijlocul ei. „De azi înainte, voi putea să-mi aduc aminte de o altă noapte, când va geme furtuna", spuse el. Dar ea fu cuprinsă de altă spaimă. Se desfăcu şi se svârli într'o parte, la marginea unei stânci, pierdu echilibru şi lunecă la vale pe pantă, până când se opri în nişte rădăcini plăpânde. Nu puteai să-i vii în ajutor, decât dacă ai fi ocolit stâncile şi te-ai fi scoborît în apă pe prundişul dela picioarele malului povârnit. In minutul când el era aproape să ajungă în locul arătat, ea îşi dădu drumul. Pietrele o împedicară să fie luată imediat de valuri, şi el o putu prinde în braţe. Părul ei desfăcut şi şiroiul de apă îi învăluiau, respiraţia ei era scurtă şi tot trupul îi era scuturat de fiori.

— Lasă-mă, se rugă ea; anume mi-am dat drumul, cu toate că părea că mi-e frică. Lasă-mă.

— Nu vă fac nici un rău. Nu vă fie frică de mine, d-ră. Ştiu şi înţeleg; nu vă temeţi!"

— Nu, nu mi-e frică de d-ta, nu; dar lasă-mă să mor... Acum, ar fi mai bine pentru mine.

Cuvintele i se pierdură într'un murmur slab şi rugător.

Il cuprinse cu braţele, şi el o duse din locul primejdiei, înaintând cu băgare de seamă printre stâncile lunecoase, îndemânatec şi puternic ca un stăpân care-şi salvează cel mai scump odor.

* * *

Furtuna ţinu trei zile şi trei nopţi.

In dimineaţa zilei a doua, pescarul îşi părăsi adăpostul, dar îi fu cu neputinţă să se apropie de insuliţa farului, porni spre coastă. De abia a patra zi se zări corăbioara din nou. Aurora şi păzitorul, stând la pândă afară, o văzură de departe cum se apropie. Tăceau amândoi, căci el ştia bine ce-i va răspunde la întrebarea lui din urmă, femeia palidă şi tânără, care stătea în picioare, aşa de aproape de el încă. In sfârşit îi zise:

— Când ne mai vedem?

Atunci ea-l luă de după gât, lipindu-i obrazul de al ei, şi, închizând ochii cu durere, îl sărută.

— Nici odată, şopti ea foarte încet, cu ardoarea disperării.

— Atunci nu pot să te las să pleci, spuse el, întunecat.

Pe dânsa o străbătu un fior de spaimă.

— Trebuie, totuşi. Inţelegi şi tu ca şi mine. Oare mama m'ar lăsa aici? Şi unde şi cum am putea să ne 'ntâlnim?

O mânie înăbuşită, sălbatică, se ridica treptat în el. Fără voia lui, îşi înălţă trupul şi de odată pumnii lui părură că o ameninţă. Ea se aruncă în lături şi scoase un ţipăt.

El râse.

— Nu numai lipsă de curaj dar şi laşitate, strigă el.

Atunci ea se stăpâni pentru a putea răspunde simplu şi demn.

— Mă înspăimântă sălbaticul din tine. Dar nu mi-e frică de moarte. Dacă vrei, ia-mă 'n braţe ca 'n noaptea aceea şi du-mă pe aceeaşi stâncă. Voi închide ochii şi nu voi scoate nici un strigăt. Dar hotărăşte-te repede; iată luntrea!

Ochii ei mari şi gravi îl priveau, urmărind lupta ce se dă în el şi aşteptând hotărîrea lui cu o linişte aproape indiferentă, stranie. Tăcerea lor tragică păru că nu se mai sfârşeşte. In sfârşit, el şopti: „omor şi sinucidere, n'am putere".

O atrase la el cu o mişcare bruscă şi disperată, dar o strânse la piept cu gesturi delicate şi aproape feminine, cu fruntea în obrazul ei şi plângând cu hohote.

— Nu! şopti ea atunci; chiar de-ar fi să mă blestemi! Mai bine aşa, căci o merit. O! ce mizerie să nu îndrăzneşti a te arăta aşa cum eşti.

Barca ajunse la ţărm. Aurora scobori cu paşi nesiguri până la ea. Nu mai îndrăznea să privească în jur, nici la acela pe care-l părăsea astfel.

* * *

Când Baroana Bunge se întoarse, toamna, în capitală, ştia bine pentru ce fiică-sa părea suferindă. Primul ei gând fu să scrie contelui Kagg pentru a-l înştiinţa că Aurora se hotărîse. Dar gândindu-se mai bine, îşi dădu seama cu turburare că planul era greu de îndeplinit. Era uşor de înţelss că mai curând sau mai târziu un scandal monden va izbucni, dacă nu va lucra cu mai multă băgare de seamă. Din fericire află de cum se întoarse că Gripenfeldt fusese numit în provincie şi că era forţat să plece imediat. Iată un motiv nesperat care putea îngădui graba unei căsătorii.

Când înştiinţă pe Aurora de planul ei, aceasta fu cuprinsă de un desgust nespus de mare. Cum să fugă de înjosirea asta care-o aştepta? Ce-i de făcut? Nu se simţea în stare să se împotrivească mamei sale. Cu mânile apăsate pe ochi, stătea singură în odaia ei, întinsă pe canapea, cu capul lăsat pe spetează. Slăbiciunea momentului viitor i se părea mai demnă de dispreţ ca slăbiciunea momentului trecut. Nu era decât un mijloc de scăpare. Se va întoarce la proprietatea mamei sale pentru a vieţui acolo o bucată de vreme. Când copilul va veni pe lume, îl va duce spre insuliţă, spre coliba farului. Il va da tatălui pentru a-l creşte. Dacă va fi fată, va fi mai mulţumită s'o ştie hărăzită unei vieţi aspre şi simple de muncă, să fie mai târziu tovarăşa unui ţăranoi în stare să se îmbete şi s'o bată, decât să primească o educaţie de salon şi să devie o damă elegantă.

Şi după ce va asigura această soartă copilului său, se va îndrepta spre stânca povârnită pe care lunecase în noaptea în care, el o prinsese în braţe, de jos, şi se va lăsa să cadă, încet, în valurile reci ale mării....

Dar din salonul vecin, ajunse până la ea zvon de glasuri dulcege. Auzi pe mama ei zicând:

— Am tot aşteptat vizita baronului de cum ne-am întors. In fine! foarte fericite că vă revedem... Mă duc să chem pe fiică-mea...

Aurora auzi şi înţelese că curajul ei era numai o închipuire, că spaima se va ridica, învăluind-o, şi că era sortită a suporta ruşinea unui compromis monden. Şi se duse singură, în salon. După câteva clipe, baroana fu silită să-i părăsească. Şi de-abia după o jumătate de ceas se întoarse. Aurora era în picioare, lângă fereastră, întoarsă. Baronul se plimba în lung şi 'n larg, nervos, învârtindu-şi lanţul dela ceasornic între degetele-i înfrigurate.

Când Aurora auzi paşii mamei sale, se întoarse. Era aşa de palidă că baroana o crezu gata să leşine. Dar ea şopti, zâmbind dureros:

— Felicitează-ne mamă! Ne-am logodit.

In româneşte de *A. Popit.*

Băieşul cânilor

PIERRE VERON

Pe malul Seinei.

Cam pe la două ceasuri după amiază, nu departe de un loc ce slujeşte de adăpătoare.

Vara, fireşte.

Unii vin, alţii se duc.

O cucoană bătrână s'a scoborît pe cheiu ca să se uite la unul care pescueşte cu undiţa.

E întovărăşită de o javră urîtă, în doi peri, pe care o duce, pretenţios, de-o cureluşă.

Pe aproape, un băiet oribil, îmbrăcat c'o bluză, care nu-şi mai aminteşte de culoarea ei, şi cu nişte pantaloni care au uitat ce formă aveau la început.

CUCOANA BATRANA *către pescar:*

Se prinde peşte mult, domnule?

PESCARUL *care de şapte ceasuri n'a prins măcar un chitic:*

Ce treabă ai dumneata?

CUCOANA BATRANA

Cred că nu-i nici un rău să-l întrebi pe cineva...

PESCARUL

Da ce sunt eu, *Curierul de informaţii?*

CUCOANA BATRANA

Nici *Monitorul politeţei.*

PESCARUL

Mă rog... mult ai să-mi baţi capul?

CUCOANA BATRANA

Te poftesc, domnule....

PESCARUL *schimbându-şi locul:*

A, vasăzică.... o moară hodorogită.

CUCOANA BATRANA

Intr'adevăr... bărbaţii de azi sunt de-o mojicie...

PESCARUL *de departe:*

Vorbeşte cu Azor... o să-ţi spue politică..

CUCOANA BATRANA

Mitocane!

BAIETUL *care de câteva minute dă târcoale prin prejur, se apropie spăsit:*

Aveţi toată dreptatea, cuconiţă.... e o măgărie...

CUCOANA BATRANA

Nu-i aşa, drrăguţă? Ai văzut cât a fost de grobian. Să-ţi fie exemplu. Când cineva e bine crescut, toată lumea îl iubeşte... pe când...

BAIETUL

In privinţa asta, fiţi liniştită, madam. Niciodată familia mea nu mi-ar permite să mă îndepărtez de buna cuviinţă.

CUCOANA BATRANA

Bravo! Imi pare bine că n'au dispărut cu totul bunele obiceiuri.

BAIETUL

Iţi place? Să se lege el chiar de căţelul dumneavoastră...

CUCOANA BATRANA

I-a zis Azor!

BAIETUL

Inchipueşte-ţi!

CUCOANA BATRANA *îndulcşându-se:*

Ţi-s dragi animalele, drăguţă?

BAIETUL

Dacă mi-s dragi... Vreţi să spuneţi că le ador.... Acasă avem trei câni, cinci mâţe şi doi papagali.

CUCOANA BATRANA

Serios?

BAIETUL

Şi încă au mai murit!

CUCOANA BATRANA

Asta o să aducă noroc părinţilor tăi.

BAIETUL

Şi merită... Dumnezeule, ce frumuşel e micuţul ăsta! *(Se face că se uită cu drag la câne.)*

CUCOANA BATRANA

Iţi place, puiule?

BAIETUL

Aşa de drăguţ, n'am văzut de când sunt.

CUCOANA BATRANA *câştigată cu vorba:*

Şi deştept... dimineaţa cere cafeaua ca un om.

BAIETUL

Cum se poate!

CUCOANA BATRANA

Ca un om.

BAIETUL

Intocmai caşi la noi. Avem un căţeluş... Asta-i de rasă... nu-i aşa?

CUCOANA BATRANA *nevenindu-i să mintă chiar de tot:*

Da... mi se pare... nu prea cunosc bine...

BAIETUL

Eu cunosc, madam... E spaniol... o specie foarte rară.

CUCOANA BATRANA

Oare?

BAIETUL

Sigur. Tata a adus unul la fel din Crimeia. A, e foarte scump!

(Netezeşte uşor cânele pe spate)

CUCOANA BATRANA

Poţi să-l desmierzi... e tare blând.

BAIETUL

Da, madam?... Imi daţi voie?

CUCOANA BATRANA

Cum nu... desmiardă-l cât vrei... Mumos, Zeli!.. Dumnealui e un băieţel drăguţ... bine crescut.

BAIETUL

Zeli! Zelicuţă!

(Se face că-l sărută)

CUCOANA BATRANA *în sine:*

E nostim de tot băieţelul ăsta!

BAIETUL

Cuconiţă....

CUCOANA BATRANA

Ce e, drăguţă?

BAIETUL

Cred că dacă l-am spăla puţin... o să-i facă plăcere lui Zeli.

CUCOANA BATRANA

Crezi?

BAIETUL

Tata îl spăla pe-al lui de trei ori pe săptămână şi spunea că pentru rasa spaniolă de Crimeia... spălatul e sănătate.

CUCOANA BATRANA

Aşa zicea tatăl tău?

BAIETUL

Da, cucoană.

CUCOANA BATRANA

Mi-i cam frică...

BAIETUL

A, nu-i nici o primejdie... fără să-l bagi în apă... pe mal... numai pe mal... Aş fi tare mulţămit să vă fac serviciul ăsta.

CUCOANA BATRANA

Da... dar...

BAIETUL

Puteţi chiar să-l ţineţi de cureluşă...

CUCOANA BATRANA

Bată-l să-l bată... e cât se poate de drăguţ.

(In vremea asta băietul a şi scos de subt bluză un calup de săpun negru şi a făcut cânele numai o spumă, dela cap pân' la coadă)...

CUCOANA BATRANA

Dumnezeule!

BAIETUL

Şi acuma... Un franc şi jumătate dacă vrei să-l curăţ.

CUCOANA BATRANA

Un franc şi jumătate?

BAIETUL

Dacă nu... îl tăvălesc în ţărnă... o să ai atunci un câne de ciocolată.

CUCOANA BATRANA

Vai de mine!... Şi nici un sergent...

BAIETUL

Una!.. Două!.. Acu macadamizez potaia...

CUCOANA BATRANA

Nu, nu! Uite un franc şi jumătate.

BAIETUL

Şi acuma... o să ţi-l spăl... pe cinste... Fiecare cu meşteşugul lui. Nu?

CUCOANA BATRANA

Dacă ţi-aş cunoaşte familia... de care-mi vorbeai... i-aş...

BAIETUL *fugind, cu un gest ultra-familiar:*

Dacă ai cunoaşte-o... ai şti mai mult decât mine, fiindcă eu n'am văzut-o de când sunt!

Traducere de D. P.

Comisia interimară

de T. HOTNOG

Vasilie Iurievici, președintele comisiei interimare a primăriei orașului C. E un om între 40—45 de ani, stângaciu la port și la vorbă, cu toate silințele lui de-a-și ascunde originea sa din popor.

Nicolai Stepanici, membru în comisia interimară. Deși de aceeaș vârstă cu președintele, pare însă mai bătrân din pricina cheliei premature și a costumului rău croit care indică originea sa de mic cinovnic.

Stepan Nicolaici, alt membru al comisiei. Acesta e atât de lipsit de personalitate, încât poate fi ușor confundat cu Nicolai Stepanici.

Ițhoc Rozenblium, membru dezinteresat. Spre deosebire de ceilalți, cari sunt mai toți „basarabeni", adică Moldoveni rusificați în parte, acesta e un Evreu basarabean, între 30 și 40 de ani (la Evrei e foarte greu de deosebit vârsta după înfățișare). E singurul personaj, deci, care poate varia în cazul repetării acțiunii. Rolul său este redus și șters, fiind un adevărat personaj teatral, din necesități de politică internă și, poate, și externă.

Agop Asvadurovici, membru, reprezentantul nobilimii basarabene ș' dator vândut. Poartă o barbă creață și neagră atât de mare, încât seamănă cu Teglat-palaser ori Sargon, din basoreliefurile asiriene.

Ovidiu Popescu-Ruginoasa, membru tij. Unicul „român", adică român din Vechiul Regat, introdus în comisie din necesități de diplomație provincială de partid. Nu e mai mare de 30—32 de ani și, ca de obiceiu, e profesor de liceu.

Celelalte personagii au nume și chipuri pe care le uiți repede, dacă le-ai băgat cumva de seamă.

Acțiunea se petrece într'un oraș din Basarabia, în „zala" Primăriei și spre sfârșitul primului sfert al veacului XX. Un singur act ajunge ca să cuprindă toată acțiunea aceasta, dar el se poate repeta, și în acest caz trebuiesc schimbate numai numele personajelor principale, la începutul fiecărui act nou. Și aceasta nu atât din niscaiva necesități de ordin estetico- dramatic, ci mai curând din interese locale de partid. In fond, persoanele rămân veșnic aceleași, fiind îndeobște lipsite de personalitate.

La nevoie, actul acesta poate fi transformat și în tragedie clasică, dacă intervine și corul. In acest caz, după obiceiul pământului și spre deosebire de Greci și Romani, corul vine și cântă, nevăzut, numai la uși și la ferestre.

ACTUL I (unic și repetabil)

„Zala"primăriei orașului. E o sală foarte mare și foarte luxoasă, moștenire dela defuncta protipendadă țaristă. Candelabre, lămpi de perete cu becuri frumoase și artistic montate. In mijlocul sălii, ca în mijlocul unei piețe, e așezată o masă lungă, acoperită cu postav verde cu ciucuri. Totul e pregătit pentru ținerea unei ședințe. Fotoliul prezidențial e liber, iar pe un braț al lui stă încălecat ștrengărește Popescu-Ruginoasa și fumează cu gesturi nobile, dându-și în acelaș timp aerul că gândește la ceva. Ceilalți membri ai comisiei interimare stau unii pe scaune, alții în picioare și fumează și ei din țigarete ieftine în care stau înfipte jumătăți de țigări, după obiceiul rusesc. La capătul mesii, opus fotoliului prezidențial, șade un funcționar care socotește ceva cu ajutorul unui *sciotcik* și mână cu zgomot, la dreapta și la stânga, rotițele de lemn negru și galben. La ridicarea cortinei un minut e tăcere. Prezidentul încă n'a venit.

STEPAN NICOLAICI *(pocnind capacele unui ceasornic de aur, mare cât o cutie de cremă de ghete, impacientat, către vecinul său Nicolai Stepanici și uitându-se la ceas).* — Nu vine Vasilie Iurievici!.. Jimătati la zăși di-amu!..

NICOLAI STEPANICI *(plictisit).* — *Nu-da!..* Da' eu gândesc că di-amu tot trebu să vie.

OVIDIU POPESCU-RUGINOASA *(intervine cu importanță, fără a-și schimba privirea ațintită la vârfurile ghetelor).* — Vine, domnilor.. Am vorbit doar aseară la club. Vine, absolut.

(Membrii ceilalți nu-și întorc nici ei privirile spre Popescu-Ruginoasa și cască de plictiseală).

NICOLAI STEPANICI *(după o pauză, cântător).* — Nu vine Vasilie Iurievici!..

AGOP ASVADUROVICI *(vorbește din gât și vocea lui iese groasă, aspră și mânioasă, contrastând cu figura lui amabilă și blândă. Răspunzând).* — Viini, zău-ci. Spus eri vini: vini!

(Ușa din fund se deschide. Președintele comisiei interimare intră și înaintează, cu pălăria în cap, până aproape de masă. Toți iau o poziție respectoasă; chiar și Agop Asvadurovici se ridică dela locul său cu mâna stângă la spate, boerește, numai Ovidiu Popescu întârzie cu o voită indiferență atât timp cât e nevoie ca să se observe, apoi descalecă de pe brațul fotoliului, pleacă la locul său și își așează respectos vesta și haina).

VASILIE IURIEVICI *(descoperindu-se și dând servitorului pălăria, pardesiul și bastonul, salută cu stângăcie ca un delicvent travestit).* — Bună dziua, domnilor membri!

NICOLAI STEPANICI:
STEPAN NICOLAICI:
AGOP ASVADUROVICI:
IȚHOC ROSENBLIUM: } *Zdrastie*, Vasilie Iurievici!

POPESCU-RUGINOASA *(întârziind puțin).* — Salut, șefule!

(Președintele Vasilie Iurievici zâmbește și dă mâna cu toți pe rând, apoi se așează la locul său. Membrii se așează și ei, urnind cu zgomot scaunele. Secretarul vine pe la spatele președintelui cu o condică de mărimea unei lăzi, a cărei greutate de vre-o cincisprezece kilograme îl face pe secretar să se încovoaie ca o cifră arabă. El razimă cartea de masă, la stânga președintelui. Acesta semnează indescifrabil la locul arătat cu degetul de secretar, care pleacă încet și, după ce își așează cartea pe masă, lângă sciotcikul uitat acolo de contabil, se pregătește de scris. Președintele sună clopoțelul pentru a aminti membrilor că el e președinte și că ședința solemnă începe).

VASILIE IURIEVICI *(tare).* — Dămnilor membri! V'am adunat aici, pentru aiasta, ca să discutăm dispre aceia ce măsuri trebuie *să primim* ca să mulțămim populiația orașului. Noi avem dătoria să înștiințăm nevoile nărodului și pe *a sale* să le facim.

MEMBRII BASARABENI *(în cor).* — *Nu-da! Nu-da!*

POPESCU-RUGINOASA. — Exact!

PREȘEDINTELE *(încurajat).* — Dămnilor membri!.. Avem chestii foarte importante la ordinea zilei.. *(Scoate o foaie de hârtie albă din buzunar și citește, făcând cu creionul câte un semn la începutul fiecărei propoziții din text.* — Mai întâi chestia despre *elementarea* orașului...

POPESCU-RUGINOASA *(corectându-l)...* alimentarea orașului.

PREȘEDINTELE *(zâmbind ca de un lapsus fără voie).* — Prdon, prdon: chestia alimentării orașului cu...

POPESCU-RUGINOASA *(intervenind din nou).* — Alimentarea orașului, punct!

PREȘEDINTELE *(râzând foarte fals).* — Sigur, sigur!.. Apoi al doilea: chestia despre *asasinarea* străzii....

POPESCU-R. *(uitându-se în sus).* — Asanarea străzii...

PREȘEDINTELE *(zâmbind, încurcat).* — Și eu!... asanarea străzii Purcelovskaia. Al treilea: chestia despre lemne, *(tot mai grăbit),* al patrulea: despre apă, al cincilea: chestia despre diurnele membrilor comisiei interimare *(se oprește făcând ochii mari)..* Aha! *(Toți membrii fac în această clipă o mișcare nervoasă pe scaune, ca din întâmplare, producând un zgomot ușor, perceptibil însă pentru public)...* Insfârșit, însfârșit... *(nu găsește rândul)* în sfârșit: *deverse. (Președintele pune creionul deoparte și se adresează membrilor, uitându-se numai la Stepan Nicolaici și Nicolai Stepanici).*

Și amu, domnilor membri, vă întreb, dacă cu bine am făcut ordinea de zi? *(Pauză).*

IȚHOC ROZENBLIUM *(sculându-se în picioare cu mâna dreaptă în sus).* — Dacă îmi dați voie...

PREȘEDINTELE *(cu amabilitate, face cu mâna dreaptă gestul cu care un cartofor oferă o țigară tovarășului său de joc).* — Poftesc!

IȚHOC ROZENBLIUM *(continuând să ție mâna dreaptă în sus. Vorbește cu un accent caracteristic).* — Eu foarte vă rog să iertați, dar parcă ar trebui să se vorbește și despre aceia cât trebue să *plătește publica* pe carne și pe pâne. Afară eu am văzut delegați din partea brutarilor, morarilor, *prăvăliilor de carne, peșteriilor*, și de la alte magazinuri...

PREȘEDINTELE *(care tot timpul cât a vorbit Rozenblium, a zâmbit cu superioritate).* — Apoi mata, Ițhoc Moșchevici, n'ai înțeles. *(Rozenblium face ochii mari).* Ce spui mata, se cuprinde în chestia despre *elemente.*

ROZENBLIUM *(se așează, lămurit).* — Vra-să-zică elemente, asta vine pe rusește *pravizie.*

PREȘEDINTELE *(vesel).* — *Nu-da!*

ROZENBLIUM *(vesel).* — Bine, bine!

AGOP ASVADUROVICI *(în acelaș ton hursuz, din gât).* — Eu vrei *să știbă* dacă la divers aut în videre chestia despre exproprierea curții armenești. Asta chestie forte important. Zău-ci!

POPESCU-RUGINOASA *(rece și cu puțină răutate în ton).*— Această chestie nu ne privește pe noi.

AGOP ASVADUROVICI *(face ochii mari, barba îi fuge înainte așa de repede în cât crezi o clipă că trebue să fie o ființă deosebită și aștepți să-i vezi ieșind și capul de pe undeva).* Cum? Ce? Cum nu privește?

POPESCU-RUGINOASA *(se scoală în picioare, cu mâna stângă în buzunarul pantalonilor și cu dreapta gesticulează. In ton avocățesc).* — Fiindcă chestia proprietăților urbane ale comunității armenești privește în primul rând pe acea comunitate, iar în al doilea rând pe „Casa Noastră". Noi comisia interimară...

AGOP ASVAD. *(îl întrerupe foarte posomorât și vocea îi iese și mai aspră și mai din adânc).* — Prdon, prrdoon! Asta nu drept! Noi comisia interimară.

POPESCU-RUG. *(întrerupe).* — Domnule Șușaniantev...

AGOP ASVAD. *(întrerupe).* — Prdon, prrdoon!... Comisia interimară pote se scote o asta ia, o...o...o... *pastanovlenie*.. to esti o gotarirea cevai și s'o *trimete* la „Casa Noastră"... și..

POPESCU-RUG. *(în zeflemea).* — Și „Casa Noastră" o să ia *pastanovlenia* aia și o să se... o să râdă de ea.
să râdă de ea.

AGOP ASVAD. *(jignit).* — Pare rău, pare rău, domnulie Papiesco. Când era Ruși la Besarabia, gotarirele de la *gorodskaia duma... to esti* de la primaria, luat în samă în tot loc. *Da-s!*

STEPAN NICOLAICI ȘI NICOLAI STEPANICI *(Plăcut impresionați de replica Armeanului. Cu mândrie.* — *Nu-da! Nu-da-a!..*

AGOP ASVAD. *(încurajat de aprobarea Basarabenilor).* — Atunci primaria fost primaria, dar amu primaria esti asta.... *(face din buze zgomotul internațional care arată disprețul).*

POPESCU-RUG. *(atins în coarda națională, declamând către președinte, care asistă tăcut la acest duel, însuflețit, pe rând, de două sentimente opuse).* — Domnule Președinte! Puneți, vă rog, în vedere domnului membru Șușaniantev să nu se atingă de prestigiul imaculat al comisiei interimare. Comisia interimară este instituția cea mai însemnată, cea mai democratică, cea mai națională, care.. care....

PREȘEDINTELE *(îl întrerupe).* — Domnule Popiesco! *(către Agop Asvad.)* Agop Asvadurovici, *daragoi! (Către amândoi rugător).* Vă rog să trecem la ordinea zilei.

STEPAN NICOLAICI
NICOLAI STEPANICI
IȚHOC ROZENBLIUM } Nu-da! Nu-da!

(Pauză scurtă. Membrii „basarabeni" vorbesc în șoapte și râd uitându-se în sus ori la pereți, ca să nu ofenseze pe Popescu, iar din când în când aruncă lui Agop Asvadurovici priviri de admirație și de recunoștință. Acesta seamănă acum leit cu Asurbanipal, mândru și fioros. Popescu-Ruginoasa explică ceva, cu gesturi largi, lui Ițhoc Rozenblium, care îl aprobă din cap și îl disprețuește din ochi. Președintele agită clopoțelul. Toți întorc capetele spre dânsul).

PREȘEDINTELE. — Domnilor membri! V'am chemat să discutăm dispre aceia ce măsuri trebuie să primim ca să mulțămim populiația orașului.

MEMBRII BASARABENI *(în cor).* — *Nu-da-a!*

POPESCU-RUG. — Exact.

(Aici poate interveni corul, dacă geamul e deschis. In acest caz de afară se aude o strofă rusească pe melodia lui Stenka Razin):

Mori de foame, mori de sete:
Dai naloguri pe potăi.
Primăria nu se vede
Și te capeți cu bătăi.

Corul produce, firește, puțină derută, de aceia cât timp cântă corul președintele tușește, Popescu se enervează, iar ceilalți membri trag furioși din țigări.

PREȘEDINTELE *(întorcându-se către servitorul care se deșteaptă la cântecul corului și a scos chiar capul pe geam).* — Leontie! Zakroite, pajalusta, oknó!

(Leontie își trage capul înăuntru, se șterge cu mâneca la ochi, ia o figură spășită, ridicolă, și cu multă încetineală închide fereastra, așa că melodia se mai aude câteva clipe).

PREȘEDINTELE *(nervos, către Leontie).* — *Skariei, pajalusta!* Leontie *(supus). Slușaius (închide fereastra. Cântecul amuțește).*

PREȘEDINTELE *(agită clopoțelul deși în sală e liniște completă. In acest timp ușa se deschide puțin. Cineva vâră capul și îl trage iute îndărăt. Cu acest prilej mai pătrunde în sală o frântură de cântec. Președintele se scarpină în ceafă și începe).* — Cum vă spuneam: noi care sântem reprezentanții populeației, avem o mare răspundere.. *(Se întrerupe, căci Corul se aude lămurit din pricină că ușa s'a deschis iarăși. Cântecul vine din direcția ușii:*

Primărie, vacă bună!
Pân' și sângele ți-l mulg,
Și-apoi nimeni nu dă seamă:
Ce-au avut și ce-au pierdut!)

PREȘEDINTELE *(mânios).* — Leontie, da închide, mă rog, ușa ceia că nu putem ține ședința din spricina huetului!

LEONTIE. — *Siiu minutu, barin! (Aleargă la ușă. Aparte).* Aiștia îs din *apaziție! (râde fluturând din cap cu admirație).*

POPESCU *(care de data asta a priceput că e vorba de un cântec contra Primăriei. Mânios).* — Asta e bolșevism, domnule! Absolut!

MEMBRII BASARABENI: *Nu-da!*

(Leontie închide ușa. Cântecul încetează. Ușa se deschide iarăși. Corul cântă acum a treia strofă, dar cuvintele nu se mai deslușesc. Intră un măcelar).

MĂCELARUL *(intră și închizând ușa după dânsul se adresează numai președintelui, întors cu fața spre el).*

Zdrastie, Vasilie Iurievici! Am vinit.

PREȘEDINTELE. — Buna dziua. Ia poftim *(îi oferă un scaun liber de lângă el. Măcelarul vine și se așează după ce face o închinăciune membrilor care îi răspund râce).*

MĂCELARUL *(după ce s'a așezat).* — *Tă-ă-ăks!*

PREȘEDINTELE *(intră brusc în chestie ca să-l expedieze).*— *Nu?* Cât funtu?

MĂCELARUL. — Opt cu jimătăți di lei. *Ei Bohu,* nu pot mai eftin!.. Când să știi mata, cât di greu pot și cumperi o jită; *oi, ne dai Boje! (oftează cu talent).*

PREȘEDINTELE. — Eu socot că dunievoastră trebu si dați carnia tot cu opt lei funtu, cum până acum. Așă nu-ți și obijduit.

MĂCELARUL *(cu voce jalnică, ca de bolnav, contrastând cu figura lui de om bine hărnit).* — Zău nu pot, Vasilie Iurievici. *Ei bohu, nie mahú!*

(Membrii discută câte doi, neinteresându-se de loc de conversația președintelui cu măcelarul).

PREȘEDINTELE *(convins că ceilalți nu sunt atenți).* — Bine. Las'să șie opt și jimătați. Dar să știi mata că mai mult di nouă lei funtu nici-ca-cum n'om vre. Să știi mata aiasta!

MĂCELARUL *(lămurit și mulțămit).* — *Hărșo, hărșo (încet președintelui)* Ține mata *zapisca* asta *(îi dă un plic cu parale).* Ai s'o cetești mata acasă. *(Clipește șiret din ochi, se scoală iute și se închină la toți). Spasiba vam hospodă! Pleacă spre ușă).* Membrii nu-i răspund. Președintele salută numai printr'o înclinare ușoară din cap. Agop Asvadurovici trage cu coada ochiului la președinte, care strecoară plicul în buzunar cu multă adresă.

PREȘEDINTELE *(distrat).* — *Hărșó, hărșó... to esti...* bine! *(către membri)* Ați văzut cum l-am scuturat?

MEMBRII BASARABENI *(invidioși).* — Nu-da!

POPESCU. — Splendid!

(Intră morarul. Corul nu mai cântă, fiind, se vede, la repetiție, ori într'altă parte).

MORARUL *(luându-și șapca din cap).* — Zdrastie, Vasilie Iurievici! Să-ți fie de bine! Cu primăria! *(Se ploconește cu gesturi de ofițer).*

PREȘEDINTELE *(măgulit).* — Mulțămesc, mulțămesc! Ia șezi și mata colé *(îi oferă scaunul liberat de măcelar. Morarul se așează închinându-se de prisos membrilor, cari nici nu-i răspund).*

MORARUL *(după ce s'a așezat).* — *Voi tă-ăks! Nu?*

PREȘEDINTELE. — *Nu? Pa ceom pud muki? (dând cu ochii de Popescu, repetă în românește)* Câtu-i pudu di fănină di grâu?

MORARUL *(oftând cu mare talent).* — Numai tri carboave O fănină să crezi mata că-i omăt! Cevai deosăbit! *(Face o învârtitură cu mâna dreaptă).*

PREȘEDINTELE. — Numai că... vez mata... grâu nu treși di o sută obzăși... două suti di lei pudu. Socot chiar că și mai puțin.

MORARUL *oftează. Cu glas plângător de milogeală, deși e îmbrăcat cu haine scumpe și lanțul de aur dela ceasornic îi atârnă pe piept ca eghileții unui jandarm).* — Da' podvoada, Vasilie Iurievici, da' lucrătorii, da *nalogurile*? Când să știi mata câte cheltuieli sânt la o moară în dzăua de adz... *oi, nie dai Boje! (Mai încet)* Mâne sară ești mata acasă, Vasilie Iurievici? Da?.. *Harașo!* Atunci ne videm. *(Către membrii comisiei, cari trag cu coada ochiului).* De mult nu mai vinit pi la mini pi la moară.. *(Oftează. Reproșând în glumă)* Apoi așă-i ghini?

MEMBRII BASARABENI *(cu amabilitate).* — Nu-da-a!

POPESCU-RUGINOASA *(acelaș joc).* — Venim cu plăcere.

MORARUL. — Chiar vă poftesc! *(se scoală, salută și pleacă. Aparte): Oi, Boje, Boje!.. Kakaia svòloci! (Se mai închină odată din ușă). Do svidania! (iese).*

PREȘEDINTELE *(vesel, către membri).* — Ați văzut?... Cu mini nu-i merge!..

MEMBRII BASARABENI *(plictisiți).* — Nu-da!

POPESCU. — Exact!

(Intră furnizorul lemnelor pentru populația săracă).

FURNIZORUL *(obraznic, fiind din membrii clubului și agent electoral).* — Zdrastie! *(Salută milităr ește cu mâna la căciula căzăcească aplecată pe ceafă).*

PREȘEDINTELE *(foarte politicos).* — *Zdravie jelaiu, Fedor Pavlovici!*

POPESCU *(se uită chiondorâș la dânsul. Către Rozenblium):* Cine e tipul ăsta care intră cu atâta tupeu?

ROZENBLIUM *(n'a înțeles ultima parte a întrebării).* — *Șto-o-o? Cu si?*

POPESCU. Cu tupeu, adică obraznic.

ROZENBLIUM *(vesel că a înțeles).* — Ahaa! Asta furnizor cu lemnele dela primărie.

POPESCU. — De aia e așa de obraznic. *(Disprețuitor):* Hm! *(Furnizorul se așează pe scaun fără să mai aștepte poftire; apoi își aprinde o țigară și trăgând din ea, suflă fumul în nasul și ochii președintelui, care se apără cu mânile ca de muște).*

FURNIZORUL. — Vasilie Iurievici, *daragoi!..* Am vinit pintru așeia ca să-ți spun că lemnile au să șie nouă di lei pudu *isenție* moli și zăși di lei *isenție* tari. Tăietu ar să șie un leu și jimătati di pud. *(Incet președintelui, care se pregătia să-l contrazică de formă).* — Mai vorbim disară la club.

PREȘEDINTELE *(încet).*— Vra-si-dzică un milion di puduri! *(Zâmbind cu înțeles): Nu-u! Poriadoșno! (Schimbând vorba):* Ai cumpărat casa șeia di pi Sadovaia?

FURNIZORUL*(oftând sincer).* — Mda! Am cumpărat-o.

PREȘEDINTELE. — Cu cât?

FURNIZORUL *(oftând iarăș).* — Opt sute de mii *hazainului* și o sută di mii *filadormă. (Oftând)* Am rămas sărac.

PREȘEDINTELE *(râzând).* — Sărac... dar cu casă de un milion.

FURNIZORUL *(înseninându-se la față și zâmbind cu viclenie).* — Da mata ai și casă și milioane! *(Râde cu puțină răutate în privire).*

PREȘEDINTELE *(apucat subit de un acces de tuse).* — Lasă Fedor Pavlovici; nu mai crede mata ci spun tot prostii. Ia am și eu o căsuță și mai mult nimica *(zâmbește gânditor).*

FURNIZORUL *(sculându-se).* — Vra-si-dzică, mâni facim documinturile. Ha?

PREȘEDINTELE. — Mâni, întri zăși și un șeas la amiază.

FURNIZORUL *(mulțumit de răspuns).* — Hărșo! *(Pleacă spre ușă, legănându-și spatele ca o ordonanță la un ofițer mare în grad. Intorcând capul spre Popescu, aparte).* Oare cine-i țăhanu ista?

POPESCU *(încet către președinte).* — Cine-i tipul ăsta?

PREȘEDINTELE *(neînțelegând precis tonul întrebării).* — Cum, nu-l cunoști? Aista-i Fedor Pavlovici, domnu Caciulov, s'o învățat cu mini la seminarie, o fost ofițer, amu-i în partidu nostru. Un om tari ditreabă și foarte... intilighent. E din partidul nostru.

POPESCU *(convins pe deplin).* — Așa-a! *(Fals)* Ce figură simpatică!..

PREȘEDINTELE *(sună clopoțelul și se scoală în picioare. Solemn către cei de față).* — Dămnilor membri! Comisia interimară a primăriei orașului ari o gre mesiuni. Pi mânile noastre sânt vre-o două sute și cevai di mii di oamini și avem o gre răspunderi în fața nărodului besărăbian. Ceia ci vă cer esti dătorie, și numa' dătorie!..

AGOP ASVADUROVICI *(speriat).* — Cari dătorie, Vasilii Iurievici? Eu ți-am plătit matali tăti datoria!.. *(Popescu râde, ceilalți se uită cu respect la Agop Asvadurovici).*

PREȘEDINTELE *(zâmbind cu bunătate).* — Mata n'ai înțăles, Agop Asvadurovici! Vreu să spun ca să ne facim dătoria din membri ai Comisiei intirimare, *ispolniati naș dolg, znacit.*

TOȚI *(veseli).* — Aha-a!.. *Nu-da-a!*

PREȘEDINTELE. — Dămnilor membri! Di la noi să cer mari jărtfe Și cum o dzâs un mari bărbat român... *eto (încrețește fruntea, nu-l ajută memoria) ..kak ivo... (hotărât; și-a reamintit)* aha! Ștefan cel Mare: „totu pintru *noi... (se corectează) to esti niet...* „totu pintru țară, nimica pintru noi!"

MEMBRI BASARABENI *(cu admirație).* — *Voi ùmna!*

PREȘEDINTELE. — Eu sânt pintru aceia părere pintru ca, adicătilea, să nu primăsc niș *o posobie,* niș o plată. *(Toți membrii fac ochii mari, spăimântați).* Trebui di făcut economii mari. Primăria esti într'o sătuații tari gre..

STEPAN NICOLAICI *(clipind din ochi).* — Să mă iert mata, Vasilie Iurievici!.. Eu nu înțăleg ci mata spui. Cum, adicăte, să nu primești nimică?.. Asta zău că nu si poati. Mata trebui să primești dreptu matali. *Noi,* om vidé pi urmă. Da mata *numai* ci trebui si primești *sutoșnie, ...to esti:* deurnă.

NICOLAI STEPANICI *(cu finețe, către Stepan Nicolaici).* — Mata, Stipan Nicolaici, n'ai priceput ce-o spus Vasilii Iurievici-iaca și!.. El o spus, adicătile, *noi* să nu primim niș o *posobie,* adică si nu ni umplem buzunările cu bani ca șii di-o fost înaintea noastră. Dă, munca trebui plătită, vedz bini. *(Uitându-se împrejur și în sfârșit la președinte).* — Eu par'că așă am înțăles.

STEPAN NICOLAICI *(lămurit pe jumătate).*— Apăi așă am înțăles și eu. Numa' că vedz mata, eu aș vre să știu hotărât cât ar să primască Vasilie Iurievici *(arată cu amândouă mânile, respectos, spre dânsul).* Dumnealui trebui si meargă la Ieș, la Galaț; da' poati și la București, la Parij ori la Leipțig.

VASILIE IURIEVICI *(dă din cap afirmativ, cu importanță).* Chiar poimâne trebuie să plec la Praha, ca să *recomand* acolo niște tinicheluțe cu număr di pus la gâtul câțăilor cari plătesc taxă.

AGOP ASVADUROVICI *(care ascultă foarte atent).* — Asta bine, asta bine.

PREȘEDINTELE *(desghețat).* — Apoi trebuie să aib aftomobili di mărs la bolniță și la *Vodocașcă (se uită rugător la PPopescu) to esti...* la...

POPESCU *(îi ajută).* — Apeduct.

PREȘEDINTELE. — Da, da.. la *apinduc.*

ROZENBLIUM*(cu finețe).* — *Apinduc* se chiamă așiala di lângi casa matali?

PREȘEDINTELE *(neînțelegând împunsătura).* — Da, apinduc. *(Continuând):* Eu, domnilor membri, nu cer să mi se plătească toate cheltuelile care le-oi face pintru primărie, da' numai acele care mi se cer de *ustavul upravei,* di regulămient. Incolo nu vreu absoliut nimica.

AGOP ASVADUROVICI *(foarte liniștit).* — *Nu-da!* Vr'o douăzăș di mii pi lună, măcar.

STEPAN NICOLAICI *(nemulțumit).* — Ii puțin. N'ajunji. *(Face semn din cap că nu-l satisface).*

PREȘEDINTELE. — Socot că e mai bine să facem socoteală.

MEMBRII BASARABENI*(mulțumiți).* — *Nu-da!*

POPESCU. — Perfect!

PREȘEDINTELE. — Cheltueli de reprezentație....

(Stepan Nicolaici și Nicolai Stepanici se uită unul la altul nedumeriți. Rozenblium le explică în șoaptă și ei dau din cap recunoscători).

POPESCU. — Eu aș crede că tot trebuiesc aproximativ o mie de lei pe săptămână, adică patru mii—patru mii cinci sute pe lună.

AGOP ASVADUROVICI. — Las' să șie șinși di mii!

PREȘEDINTELE *(grăbit la scris).* — Vra-si-dzică cheltueli di reprezentație cinci mii di lei. Bu-un!.. Aftomobiliu?

ROZENBLIUM (fin). — Da' și, aftomobilii la primăria mai mult nu iesti?

PREȘEDINTELE. — Iesti, da' eu am aftomobiliu meu personal și trebue cheltuială di întrețineri.

ROSENBLIUM. — Vre-o două mii, ha?

AGOP ASVADUROVICI. — Să dzișim: trii di mii *(face din cap gestul aprobării).*

PREȘEDINTELE *(scriind).* — Vra-să-dzică cinci mii și cu trei mii: opt mii. Diurna de ședințe?

POPESCU. — Două sute de lei pe zi. Așa se primește în toate orașele mari din țara noastră: și la București, și la Iași, și la Cluj și la...

NECULAI STEPANICI *(jenat de această comparație).* — Domnu Popiesco, eu ț'oi spune matale cevai un lucru: la noi la Rusia un *prisidateli* di la *upravă* primié mai mult di cât un primar de a nievoastră în România.

POPESCU *(atins în mândria națională, înțepat și țâfnos).*— Acum nu ne interesează Rusia. Astăzi noi sîntem cu toții în România.

MEMBRII BASARABENI *(se posomorăsc și tușesc).*

AGOP ASVADUROVICI *(sentimental).*— He-hei, bini mai fost la Rusia noastră...

POPESCU *(supărat).* — De ce nu te duci în Rusia și stai aice?

AGOP ASVADUROVICI. — *Eu* să mă duc? Eu nu mă duc. Eu născut aice și nu mă duc. *Da-s! (Iar seamănă cu Aturbanipal. Membrii basarabeni zâmbesc satisfăcuți și aruncă priviri sfidătoare lui Popescu).*

PREȘEDINTELE *(sună clopoțelul).* — Aice nu-i pentru ce nici Rusia, nici România. Aici îi vorba di deurna me *(zâmbește. Membrii se liniștesc).*

POPESCU. — Domnule președinte! Dacă îmi dați voie, eu n'am nimic contra, dacă ceilalți domni membri ai comisiei interimare vor să propuie o diurnă mai mare. *(Toți se uită cu atenție la dânsul).* In Basarabia, într'adevăr, e mai multă muncă decât în orice parte a României.

MEMBRII BASARABENI *(plăcut surprinși).* — *Nu-da! Pravilno!* Drept!

AGOP ASVADUROVICI *(vorbește din gât, potolit).* — Tri suti pi dzî, zău că nu-i mult.

PREȘEDINTELE. — Vra-si-dzică *(scrie)* nouă mii pi lună. *(Calculând).* Opt mii și cu nouă mii fac șaptisprezece mii *(Cu modestie)* Asta-i mult! *Biudjătul* primăriei a fi pre încărcat! *(Membrii se uită toți la dânsul cu aerul de a-i spune că e prea modest și prea naiv).* Eu socot că ajunji paisprece mii.

AGOP ASVADUROVICI *(îl imploră, cu amândouă mânile spre dânsul).* — Măcar șinspreși mii, Vasilie Iurievici!

(Membri se scoală dela locurile lor și fac roată în jurul președintelui).

MEMBRII IN COR *(cu voci plângătoare).* — Măcar șinspreși mii, Vasilie Iurlevici!

POPESCU. — Pe onoarea mea că e puțin, domnule președinte!

PREȘEDINTELE *(vădit mișcat de devotamentul membrilor)* Pun la vot dar cincispreze mii di lei lunar diurnă pentru președintele camisiei interimare... Este cineva contra?.. Nimeni! — S'a votat. *(Către secretar).* Scrie mata acolo, Evghenie Arkadievici: Comisia intirimară a primăriei orașului C... propune o diurnă fixă pentru d-l președnte al comisiei în sumă de cincisprezece mii lei. — Se primește în unanimitate. *(Către membri).* Vă mulțămesc, domnilor membri! Di-amu, diurna dunievoastră.

POPESCU *(se ridică în picioare, ca un avocat la bară).* — Domnule președinte! Cred că un membru al Comisiei interimare trebuie să primească două sute de lei pe zi, dacă domniavoastră primiți trei sute.

PREȘEDINTELE *(binevoitor).* — Vra-să-dzică două sute de lei — șase mii pi lună, *a?*

STEPAN NICOLAICI *(fin).* — Vasilie Iurievici, să îngădui mata un chicușor... Eu socot că două suti di lei pi dzî îi pre mult. Eu aș crede că mai bine să primim câte o sută cindzăși di lei pi dzî, când îi numai o ședință, și trii suti când or și două ședințe pi dzî.

POPESCU *(nemulțumit).* — Eu nu pot veni după amiezile, fiindcă am o ședință la teatru, apoi o oră la „Banca Nistrului" și o oră la cursurile de adulți.

POPESCU *(nemulțumit).* — Eu nu pot veni după amiezile, fiindcă am o ședință la teatru, apoi o oră la „Banca Nistrului" și o oră la cursurile de adulți.

PREȘEDINTELE *(hotărât).* — Eu propun să fie două sute cinzăși di lei pe dzî, fie că a fi o ședință, fie că or fi două.

TOȚI *(satisfăcuți).* — *Nu-da!*

POPESCU. — Foarte bine.

PREȘEDINTELE *(grăbit, către secretar).* — Evghenie Arkadievici, ia mai scrie mata: Comisia intirimară a hotărît cu unanimitate de voturi o diurnă fixă pentru membrii ei, în sumă de două suti cincizăci di lei pi dzî, adică șapti mii și cinci suti pi lună. *(Către membri):* Vă mulțumesc, domnilor membri! de amu, socot, să ridicăm ședința. *(Se uită la ceas).* Jimătate la douăsprece! *(Toți se uită la ceasornicele lor și se ridică veseli de la locurile lor).* Amânăm discuția celorlalte chestiuni pentru mâne.

SECRETARUL *(sare ars dela locul său, se răpede cu condeiul în mână la președinte, și ia poziție de ofițer în fața superiorului, la raport).* — Vasilie Iurievici, Vasilie Iurievici! Da' cu mine cum rămâne?

PREȘEDINTELE *(plictisit).* — Ghini dzăci. Uitasem. *(Către membri):* Trebuie să îngăduiți o leacă să votăm și diurna pentru domnul secretar. Socot că să-i facem o sută di lei pi dzî. N'a fi obijduit.

SECRETARUL *(jicnit, dar respectos).* — Vasilie Iurievici! Ii puțin, zău-că! Ci fac eu cu trii mii pi lună? Asta vini tocmai triidzăș di carboave. *(Popescu, la auzul acestei comparații, tușește).*

AGOP ASVADUROVICI *(privind de sus pe secretar, cu voce foarte groasă).* — O sută di lei di ajuns pintru secretar.

NICOLAI STEPANICI *(rudă cu secretarul)...*—Cred că cu o sută cinzăși pi dzî, Evghenii Arkadievici n'a și obijduit.

PREȘEDINTELE *(se uită la ceas. Secretarul aleargă la locul său și scrie).* — Ce ziceți, a? O sută cinc' dzăci?.. Cine-i contra? — Nu-i nimeni! — S'a votat. *(Către secretar).* Evghenie Arkadievici, scrie mata:...

SECRETARUL *(făcând gestul cu mâna).* — *Pjă.* Gata! Am scris.

(Președintele vrea să plece, ca și ceilalți toți. Secretarul aduce condica cu procese-vrbal la iscălit. Vine Leontie, scărpinându-se în ceafă, să-și cerce și el norocul).

LEONTIE. — Vasilie Iurievici!... Da' eu? Zău ci nu pot sluji cu o mie di lei pe lună.

PREȘEDINTELE. — Și dumneata?... Dar ai uitat că primești și gazdă di la *upravă,* și lumină, și căldură, care fac mi se pare, mai mult de o mie de lei.

LEONTIE *(plângător)* Vasilie Iurievici, *dai vam Boh zdarovie (vrea să-i sărute mâna, dar Președintele nu-l lasă)* ni-o făcut femeia un copchil și zău ci n'am niș di unili!...

PREȘEDINTELE *(jumătate în glumă, jumătate serios).* Da' dunieta di ci faci atâția copchii?

LEONTIE *(șmerit)* Poi, dacă dă Dumnedzău..

POPESCU *(răuimpresionat de familiaritatea președintelui față de slugă).* Haide, mă, nu mai bate capul! Las'o pe altă dată!

LEONTIE *(Umilit)* Di ci altădată, domnulie? Mai ghini amu; *(șiret)* tot scrie Evghenie Arcadievici *pratacol...*

PREȘEDINTELE *(secretarului).* — Hai srie-i și lui cinci sute de lei, deosebit de leafa lui *(își aduce aminte, brusc, de comisiune).* Prdon! Dunievoastră ci păreri aveț? *(Membrii fac fiecare diferite semne cu mâna, cu buzele și cu capul că aprobă și că li-e perfect egal).*

PREȘEDINTELE. — De amu ședința e închisă. *(Leontie se ploconește până la pământ și se răpede, zelos, spre ușă să fie gata a servi la eșire comisia interimară. Membrii trec în camera laterală unde e cuierul cu hainele. Președintele întârzie puțin cu secretarul. Intră un reporter dela gazeta partidului).*

REPORTERUL *(gazetar din Vechiul Regat. Un tânăr pipernicit, îmbrăcat însă după ultima modă. Salută și se apropie de Președinte, cu carnetul și cu creionul în mână)* A! Salut cucoane! Ați terminat ședința?

PREȘEDINTELE *(făcând un gest de mare oboseală)* Uff! Nu mai pot! *(Își duce mâna la frunte. Secretarul e atât de adâncit în studiul protocolului, încât pare un savant german în fața unei inscripții etrusce).*

REPORTERUL. — N'ai putea mata să-mi spui în câteva cuvinte ce hotărîri ați luat, în ședința de azi? Trebuie să dau ceva pe mâine în gazeta noastră.

PREȘEDINTELE *(grăbit și incomodat, surâde fals)*—Cum nu? Poftesc! Cu plăcere. Azi am avut lungi discuții cu reprezentanții morarilor, măcelarilor, furnizorilor de lemne și altor negustori din oraș. Da i-am frecat de au să mă pomenească!! Le-am

Continuarea în pagina VIa.

Catarina Doamna Noastră

Avram Iancu

de VICTOR ARADI

Aceste crime odioase, pe cari nu le putem scuza cu nimic, împingeau fatal poporul la revoluţie. Românii începură să se înarmeze. Avram Iancu păşi pe terenul activităţii. El ştia bine că Munţii Apuseni sunt o puternică cetate naturală, unde se poate desvolta cea mai mare putere, iar pe locuitorii acestor munţi îi aştepta o mare misiune. Era convins de faptul, că înarmarea românilor avea un singur scop, acela de apărare, fără să fie îndreptată împotriva nimănui. La începutul toamnei anului 1848, populaţia se găsea înarmată. Iancu credea, că mulţumită poziţiei geografice a munţilor şi forţei poporului înarmat, va putea sili pe boierii transilvăneni să dea libertate poporului. De aceia, Iancu nu se pregătea de vărsare de sânge, chiar ocoli aceasta pe cât putu. Nu-i vina lui că nu şi-a putut ajunge scopul astfel. Vinovată e nobilimea maghiară cu politica ei lipsită de perspectivă şi parlamentul cu nedibăcia lui. In toată ţara, naţionalităţile stăteau faţă în faţă cu ungurimea. Şi în zilele acestea, 9) parlamentul se ocupă cu un proiect de lege pentru colonizarea maghiară pe moşiile statului, care se întindeau pe teritoriile locuite de minorităţi. Deasemenea mai puneau la cale şi un proiect de lege asupra învăţământului secundar. Toate acestea, împreună cu puterea boerilor maghiari cari locuiau pe teritoriul minorităţilor, grăbeau isbucnirea luptei de rase. Faptul, că o mare parte a iobagilor maghiari au intrat în rândurile armatei române din Munţii Apuseni, ne dovedeşte că revolta a fost pricinuită în primul rând, din cauze sociale.

Ultima lovitură a dat-o baronul Puchner, comandantul trupei militare din Transilvania, prin ordinul său din 10 Octombrie. In ordinul acesta, îndeamnă pe români să dezarmeze garda naţională maghiară din Transilvania. Dacă transilvăneni cari să fie capabil să judece starea de lucruri, în zilele acestea critice, ar fi fost cineva printre politicianii s'ar fi putut înlătura măcelul atât de grozav. In timpul acesta, Transilvania era plină de politiciani emigranţi din România. Aceştia îşi dădeau toate silinţele pentru împăcarea românilor transilvăneni cu maghiarii, crezând că prin aceasta vor avea o bază de sprijin, pentru a câştiga independenţa patriei lor. Boerii transilvăneni însă erau orbiţi de cea mai grozavă ură. Despre pace nici vorbă nu putea fi. Pacifizmul lui Iancu, nu putea schimba întru nimic mersul lucrurilor.

Războiul civil izbucni. Pe de o parte românii incendiau cuiburile boerimei maghiare, dar pe altă parte, să nu ne închipuim că adversarii duceau lupta cu metode mai blânde. Când secuii sub conducerea lui Berzenczei asaltară Reghinul săsesc, jefuiră şi incendiară oraşul, Berzenczei dădu voie oamenilor săi să jefuiască fără nici o cruţare 10). In urma celor petrecute în Transilvania, în câteva zile se spulberă orice ordine şi bande întregi de aventurieri calculau cu sânge rece, când şi de partea cui să se dea. Ţărănimea, cu o ură oarbă năvăli asupra castelelor boerilor. Aceştia, ajunşi în siguranţă, maltratau pe prizonierii ţărani, iar aventurierii jefuiau ambele părţi.

In acest vârtej sălbatic al crimelor, singur Avram Iancu îşi păstrase sângele rece, dar în faţa curentului era prea slab. Poporul lui era plin de amar şi ură, iar boerimea transilvăneană credea, că numai prin subjugarea românilor va putea ajunge la „libertatea" sa. In zăpăceala aceasta, năzuinţa lui Avram Iancu era să împiedice, cât se va putea, orice vărsare de sânge de prisos. Ceeace în mare parte a şi izbutit, până în primăvara anului 1849. Munţii Apuseni păstrau încă o linişte relativ mare. La poalele cetăţii naturale, se încinsese luptă sângeroasă, dar în munţi, nu erau decât mici ciocniri.

O singură excepţie; pustiirea jalnică a Zlatnei. Din nefericire, n'am putut să pun mâna până acum pe materialul bogat, care există în chestiunea aceasta. Arhivele, din motive bine întemeiate, îl ţine încă în secret. Cazul Zlatnei, — vărzarea de sânge dela 23—24 Octombrie, — e şi astăzi un mister şi până când datele arhivelor vor putea ieşi la iveală să ne mulţumim cu descripţiunea lui Bèla Lukacs 11).

„Doliul minei Catarina 12) nu a fost cauzat din imprejurări politice. Lupta ar fi putut decurge şi fără măcelul locuitorilor şi prădarea oraşului. Doliul acesta, a fost pricinuit de ticăloşia celor doi pungaşi asociaţi. Aceştia s'au folosit de timpurile tulburi şi de iritarea generală, pentru a scăpa de pedeapsa crimelor săvârşite" 13).

După Béla Lukacs, şi pentru vărsarea de sânge din Presaca, tot aceşti doi bandiţi ar fi responsabili. Dânşii trimiseră oameni înarmaţi după maghiarii refugiaţi din Zlatna.

„Ori unde îi veţi ajunge, să nu-i lăsaţi să scape din mâinile voastre... — glăsuia ordinul strict. Şi Marcu Marcu mai ordonă, că pe conducătorul refugiaţilor, cu nici un preţ să nu le scape din mână. Paul Marcu a fost cel mai înverşunat duşman al vostru, — spunea el".

Povestirea lui Béla Lukacs pare a fi autentică. Toată familia lui a pierit la Presaca. Casa lor a devenit jertfă incendiului şi, lucru curios, din toate casele boereşti din Zlatna, numai casa rudei sale, Lucaci Lucaci, contrabandist de aur, a rămas neatinsă. Distrugătorii Zlatnei fuseseră nişte oameni cu totul misterioşi.

Nici Iancu, nici oamenii săi, n'au avut nici un amestec în barbaria din Zlatna şi Presaca. Iancu trimisese chiar un ordin strict la Zlatna, pentru a se pune capăt măcelului. Intâmplările acestea ,au legat mâinile lui Iancu, făcându-l să piardă toată iarna numai cu susţinerea ordinei.

Situaţia se îmbunătăţi, când Bem luă comanda armatei din Transilvania. Acesta era un luptător adevărat pentru libertate, dar necunoscând mentalitatea transilvăneană, credea că nobilimea maghiară a pus mâna pe arme, numai să apere libertatea. El nu ştia, că boerii doreau libertatea numai a intereselor lor proprii, şi că prin revoluţie, ei nu urmăreau altceva ,decât consolidarea privilegiilor lor. In scurt timp, Bem învinse duşmanul Transilvaniei şi câştigă simpatia populaţiei. Toate naţionalităţile din Transilvania salutau ca pe un mântuitor, pe acest luptător adevărat al libertăţii omeneşti, care făgăduia drepturi, libertate şi amnestie în proclamaţia sa. Bem cunoştea chestia românească, de oarece ofiţerii poloni cari luptau în armata lui, aveau relaţii strânse cu emigranţii din România. Dacă Bem ar fi avut mână liberă, ar fi putut aduna pe românii transilvăneni sub drapelul său, pentru a lupta împreună în favorul unei adevărate libertăţi a poporului. „Asta era adevărata politică a lui Bem, — scrie Ioan Czecz, comandantul statului său major, 14) dar soarta i-a fost împotrivă, pentrucă era în mâinile membrilor guvernului maghiar... Aceşti domni, împiedicau pe toţi acei cari, cu genialitatea ce o posedau, se ridicau deasupra mediocrităţii lor, luptând în toate felurile, pentru a-i slăbi prin intrigile lor. Astfel s'au petrecut lucrurile şi în Transilvania. Kossuth, prin comisarul său Ssànyi, anulă amnistia acordată de Bem, înfiinţă pentru pedepsirea trădătorilor de patrie curţile marţiale şi le confiscă averile lor...".

La 18 Martie 1849, Kossuth trimise din Czibakhaza, o adresă lui Bem, prin care îi spunea: „să nu anticipeze politica guvernului prin promiteri de amnistiere", însărcină pe Csanyi cu „restabilirea ordinei". Csanyi, bietul bătrân, era convins, că ordinea se poate restabili numai prin cruzime; spânzură şi bătu pe prizonieri. Să nu uităm, că parlamentul interzicea cu stricteţe orice pedeapsă corporală. Pe când Bem lupta în Ungaria de Sud, în Transilvania iarăşi se începu terorismul. Când se reîntoarse din nou, găsi starea tristă de mai înainte. In noua lui proclamaţie, făgădui din nou amnistie, şi în acelaş timp, ceru dela Kossuth suspendarea curţilor marţiale. Dar toate încercările lui Bem, rămaseră fără rezultat şi gloriosul conducător al armatei era neputinios în faţa dezordinei interne.

E uşor de închipuit starea sufletească a poporului român. Bem intră în Transilvania, învinge pe duşman introducând liniştea, promite libertăţi şi amnistie. După dânsul vine comisarul guvernului Csanyi, cu introducerea pedepsei corporale şi curţi marţiale. Românii ştiau că parlamentul interzice pedeapsa corporală, dar văd şi simt, că Csanyi nu ţine seamă de dispoziţia parlamentară. Şi Bem înapoindu-se din Banat, voi din nou să înceapă aceiaş zadarnică acţiune.

Guvernul maghiar avusese grije, ca Bem să nu-şi poată asigura simpatia maselor. Il izolă cu totul de Munţii Apuseni, unde stăteau trupele înarmate ale lui Iancu. Intrarea Munţilor Apuseni, Zărandul, fură ocupate de trupe cari nu erau sub comanda lui Bem. In ţinutul acesta s'au petrecut cele mai dureroase epizoade ale revoluţiei. Primul comandant al trupelor maghiare din Zărand era maiorul Coloman Csutak. Nobil al casei de Imperfalva, acest luptător al libertăţii, se folosi de privilegiul că avea sub putere cetăţi miniere bogate, făcu pact cu tiranii locali şi jefuiră împreună. In timpul stăpânirii lui, sub-prefectul din Zărand sili pe ţăranii români cu forţa armată, ca să îndeplinească sarcinile de iobagi, fapt, care caracterizează foarte bine starea din Transilvania la începutul anului 1849. La depărtare de câtiva kilometri, revoluţia era în plină fierbere. In valea apropiată a Mureşului, lupta armata lui Bem pe viaţă şi pe moarte. Orizontul era aprins de flăcările castelelor incendiate, iar nobilul din Zărand silea pe foştii iobagi cu resturile armatei, la îndeplinirea sarcinelor de iobagi. Această mică schiţare a evenimentelor ne face să înţelegem o mulţime de lucruri, cari altfel ar fi rămas nepătrunse. Dar eroul subjugător al iobagilor nu rămase multă vreme la locul de comandant, deoarece se certă cu subprefectul din Zărand. Pricina certei era o neînţelegere survenită din împărţirea pradei. 15) In urma acesteia, se deşteptă şi atenţia guvernului, de oarece chestiunea devenea prea bătătoare la ochi. Afară de aceasta se constată, că acestui brav boier îi plăcea mai mult să jefuiască populaţia săracă din Baia de Criş, Băiţa şi Brad, decât să lupte pe câmpul deschis 16). Maiorul Cşutak fu destituit. In locul său fu numit faimosul Emeric Hatvani, intimul ministrului de poliţie Madarasz. Hatvani era acuzat chiar din partea maghiarilor 17) că scopul lui principal nu era decât jefuirea ţinuturilor miniere şi de aceia şi-a câştigat însărcinarea ce o avea.

(Urmarea în numărul viitor)

9) In 26 Iulie.

10) Vezi Ladislau Kövary: Istoria Transilvaniei în anul 1848-49 pag. 104.

11) Bèla Lukàcs: „Robii aurului", Povestire din ţinuturile aurifere ale Transilvaniei şi din viaţa minerilor. Budapesta 1872 pag. 138 şi urmare.

12) Aşa numeşte Zlatna. Toate locurile descrise şi numele indicate le schimbă, dar din imprejurări, putem constata foarte uşor numele adevărate.

13) Din aceste două persoane, unul e Karitkàs Dobre, prefectul, iar celălalt îl numeşte Màrk Màrknak. Numele lui adevărat e cunoscut şi astăzi în Zlatna după descrierea lui Lucaci, era un bandit periculos, care voia să facă să dispară martorii crimei sale. Fiul său avu un rol important în viaţa politică de mai târziu.

14) Ivan Czecz: „Campania din Transilvania a lui Bem din anul 1848—49 pag. 120, (în limba maghiară).

15) Coloman Csutak: „Date referitoare la războiul de libertate din 1848—49, în special despre campania dusă contra Munţilor Apuseni, scris în închisoarea din Arad. Budapesta 1868. (în l. mag.)

16) Ioan Czecz: „Campania transilvăneană a lui Bem din 1848—49. pag. 147 (în limba maghiară).

17) Alexandru Szilagyi: „Amintiri maghiare" din 1848—49 şi notiţele lui Mauriciu Iokai în „ziarul de seara" din 1848—49 pag. 147 (în limba maghiară).

---

spus iac'aşa: ori vă ţineţi de preţul maximal, ori vă închid dughenile! Şi n'au zis nici un cuvânt! *(Ingâmfat):* Cu mine nu le merge! Eu am fost revoluţionar. Păi cum! *(Foarte fioros).*

REPORTERUL *(Nu se lasă impresionat de aceste declaraţii).* — Şi cât ar să fie de acum înainte preţul cărnii, de pildă?

PREŞEDINTELE *(Nu-şi aminteşte bine).* — Vre-o opt nouă lei funtu, aşa ceva. Da' ii cer doisprece!

REPORTERUL *(neîncrezător)* Doisprezece? Ce hoţi, ce hoţi!

PREŞEDINTELE. — Noi comisia interimară om şti să apărăm interesele populaţiei, chiar cu preţul vieţii *sale.*

REPORTERUL *(slab)* Bravo, domnilor!... Altăceva?...

PREŞEDINTELE. — Incolo mai nimic. Ia unele chestii cu privire la organizaţie şi administraţie, diurne şi aşa înainte. Mâine discutăm chestia dispre *asasinarea* străzii Purcelovskaia.

REPORTERUL *(speriat)* Asasinare? Care asasinare?

PREŞEDINTELE *(zâmbind acru)* — Şi eu! *(corectându-se).* Asanarea străzii Purcelovskaia *(râde fals).*

REPORTERUL *(liniştit)* — Mersi! *(face un compliment şi dă mâna cu Preşedintele)* Am onoarea! *(pleacă).*

PREŞEDINTELE. — La rivideri.

(Membrii vin odaia de alături îmbrăcaţi cu pardesiile, şi cu pălăriile şi bastoanele în mâini. Ştefan Nicolaici şi Nicolai Stepanici au pe cap şepci ruseşti cu fundul enorm şi cu cozorogul invizibil aproape).

POPESCU *(către Preşedinte)* Cine a fost aice, şefule?

PREŞEDINTELE. — Ista, ţ... *kak ivo*... cum îi dzic...

POPESCU Trebue să fi fost Niculescu; i-am auzit vocea.

PREŞEDINTELE. — Da, da. Niculescu. Un băiet foarte cum se cade.

POPESCU *(indignat).* — Ce face? Licheaua aia? De ce nu l-ai dat afară?

PREŞEDINTELE. — Cum să-l dau afară? Da' ce ţi-a făcut? Mie nu mi-a făcut, omul, nimic.

POPESCU. — N'ai idee ce măgar e Niculescu ăsta. Ne laudă în gazeta partidului şi tot el ne înjură la alte gazete, ale altor partide. Mare măgar!

PREŞEDINTELE *(ar fi dorit să afle amănunte, dar vine şofeurul).*

ŞOFEURUL. — Vasilie Iurievici, am venit! Vă aşteaptă afară Maria Petrovna.

PREŞEDINTELE. — E singură?

ŞOFEURUL. — E cu Piotr Borisici şi cu Elena Feodorovna.

PREŞEDINTELE. — *Sicias! (Ia pălăria şi pardesiul din mâna lui Leontie şi zboară vesel pe uşă pe urma şofeurului. Ceilalţi membri vin încet: Agop Asvadurovici, singur înainte, cu mâna stângă la spate, boereşte, Nicolai Stepanici iese cu Stepan Nicolaici, dispărând sub şepcile lor. Popescu Ruginoasa iese la braţ cu Iţhoc Rozenblium, iar secretarul rămâne cu protocolul şi cu Leontie).*

T. HOTNOG

Arta şi cei de pe dinafară

Numesc nepricepuţi în artă pe acei care nu o pot simţi direct şi în ea însăşi, ci numai o interpretează asociativ. Pentru dânşii tabloul, poema, fraza muzicală sunt pretexte de analogii, identificări—„suvenire şi reverii".

Nepricepuţi în artă sunt acei în stare să aibă faţă de dânsa pretenţii altele decât acele estetice şi technic artistice.

Mai nesuferiţi decât toţi sunt acei care, fiind astfel nepricepuţi, cred sau îşi dau aerul că se interesează pasionat de artă.

Este o ciudăţenie exasperantă. Experienţa artistică şi arta formează un infim domeniu al vieţii, foarte rezervat şi fără caracter de paradă, nici de mare publicitate. Totuşi „arta" e chestie de ambiţie şi obligaţie culturală, de solicitudine socială ori chiar de stat. De ce? La aceasta pot răspunde mai bine acei pe care i-am declarat nepricepuţi în artă. Fiindcă tabloul, chiar şi simfonia, dar mai ales cartea, au un cuprins care, ca orice lucru din experienţa practică, poate servi prin asociaţia ideilor ca bază pentru operaţii intelectuale cu concluzii practice, adică morale, politice sau religioase, în sfârşit utile, dar nobile.

Asemănarea portretului cu prsoana priveşte pe rude, pe prieteni sau, dacă omul e însemnat în societate, priveşte statul cu trebuinţele lui de educaţie civică. Asemănarea peizagiului zugrăvit cu locurile dintr'un ţinut sau o ţară interesează pe sentimentalii cu dulci suvenire de locul copilăriei sau al dragostei dintâi, pe propagandiştii de „artă" locală şi educaţie naţional culturală. Tot astfel stă lucrul cu puterea de evocare a motivelor muzicale şi asemănarea tipurilor de roman cu persoane sau tipuri din viaţă. In scurt, nepriceputul, fiindcă nu are impresii estetice, cade imediat în amintiri de locuri, de întâmplări, de prieteni, de dorinţe şi idei la care ţine şi crede că e frumos să ţie.

Şi rămâne în veci convins că lucrarea de artă n'are alt sens decât să-i irite lui memoria sentimentală.

De aceea în literatură, de exemplu, poţi cumpăra fără multă cheltuială pe nepricepuţi, vorbindu-le, unora de muncitori industriali, altora de rurali, altora încă de „naturi aristocratice", sau despre diverse „probleme ale vieţii". Ii cumperi ieftin pe nepricepuţi, dacă adopţi opinii care le sunt simpatice, şi cu aceste opinii faci—literatură, fără nici o grije artistică, dar cu diverse bune intenţii.

Evoluţia tehnicei artistice este, în ea însăşi considerată, un fapt minunat.— Pentru iritarea suvenirelor sentimentale sunt prea de ajuns o vioară, o mandolină, o nuvelă sau o gravură de supliment duminical. Atunci de ce curioasa complicaţie a technicei poetice, muzicale, picturale? Ce-i foloseşte omului care nu ştie decât să-şi aducă aminte, efectul **actual** şi **imediat** al instrumentaţiei unei simfonii, technica optică a tabloului şi statuii, acea a versului şi a imaginei în poezie? Pentru dânsul efectele proprii acestei trude technice nu există. Judecată din punct de vedere al asociaţiilor sentimentale ale omului normal care se „interesează" de artă, toată dezvoltarea seculară a poeticei, a metodelor de pictură şi de compoziţie muzicală este o unică absurditate. E aici un rezultat al diferenţierii omeneşti care încurcă mult pe sociologii umanitari. Ne aducem aminte de acel soiu de estetică unde se zicea că arta e făcută să lege pe oameni într'o niversală dragoste. Arta ca acompaniament special pentru hora omenirei înfrăţite. Evocaţiile sentimentale ar înflori astfel într'un chef uriaş, cu schimb universal de dulci amintiri. Un mijloc suprem de animaţie pentru întruniri şi monomuri umanitare monstre. In treacăt observ că impresia estetică, ca stare de culminare a atenţiei perceptuale şi imaginative închide în sine, **pe individ,** cum se întâmplă cu orice stare profund subiectivă, cu dragostea erotică de pildă.

Dar estetica umanitară de care amintim era inspirată, în mare parte, de psihologia adunărilor populare.

* * *

Amestecul tendenţioşilor, al ideologilor sentimentali, în sfârşit al tuturor nepricepuţilor în artă, plictiseşte, uneori până la exasperare. Dar şi stimulează. Nepoftiţii provoacă afirmarea artei.

Imbecilităţile burgheze din timpul Restauraţiei au revoltat pe artiştii europeni, şi răzvrătirea lor a dat pe faţă, cu extremă claritate, caracerul specific al artei care atunci s'a lămurit cu totul pentru întâia dată.

Plăcerea percepţiei, a imaginării şi a înţelegerii—formează ceeace se poate numi impresie estetică. Dispoziţia optică, în forme şi culori,—acustică în motive şi acorduri,— imaginativă şi acustică în înţelesul şi ritmul vorbelor: această dispoziţie este substanţa operei de artă, este toată opera de artă. Nepricepuţii rămân, fatal, dincoace de această substanţă. Ei încep numai dela efectele asociative ale **lucrurilor** de care technica artistului se serveşte întâmplător.

Intâmplător—trebue înţeles din punctul de vedere al intenţiei şi rezultatului artistic.

Intre artist şi masa consumatorilor de artă stăpâneşte o radicală neînţelegere. Artistul se serveşte de **lucruri,** pentru a construi **obiecte** estetice.

Nepriceputul porneşte dela materialul conceptual al obiectului estetic pentru a se lăsa în voia amintirilor sentimentale despre lucruri din viaţă.

Este adevăr banal, că omul normal nu poate fi decât practic. Arta el o întrebuinţează pentru nevoile inimii. In privinţa aceasta nepricepuţii sunt de două feluri: Unii sunt naivi, şi fără înconjur îşi dau pe faţă insensibilitatea lor estetică şi sensibilitatea lor umană.

Alţii însă, care au învăţat carte multă, îşi ascund radicala nepricepere sub marafeturi metafizice, sociologice, morale, totdeauna cu pretenţia că ei au găsit cheia artei şi a impresiei estetice. Aceşti cu ştiinţă de carte se ameţesc singuri, şi ameţesc pe cei naivi, care le repetă evlavios elucubraţiile.

Tipul artistic e o curiozitate a naturii. Pentru majoritate, care-i incurabil practică, el rămâne o enigmă perpetuă. Metafizica, psihologia, istoria, ştiinţa socială, cu toată comoara lor de reflecţii şi fapte, abia ajung să stâmpere nedumerirea care cuprinde spiritele practice, între care sunt şi cele abstracte, faţă de viaţa artistică. Pentru că practica are prioritate absolută, cei străini de artă au totdeauna aier de autoritate, faţă cu artiştii. Acest aer e, în fond, perplexitate deghizată.

Ooamenii cu multă ştiinţă de carte şi tot atâta nepricepere artistică, prescriu artei „idealuri". Dela ei vine, de exemplu, cerinţa că portretul trebue să arate caracterul moral al persoanei, şi că acest caracter trebuie să fie „superior" sau măcar tipic, că personajul zugrăvit trebue să aibă **suflet**— adică să aducă aminte dispoziţii sentimentale cu valoare umană. Ei au aflat că scopul muzicei este să „înobileze sufletul", şi al literaturii să dea modele de viaţă eroică. Şi nu poţi scoate din mintea nepricepuţilor, că Shakespeare şi Wagner de aceia „au fost mari", pentru că s'au inspirat, unul din vechile cronici engleze, celalt din legendele germanice ,pentru că au fost adică **naţionali;** că Tolstoi şi Dostoiewski au scris lucruri aşa bune numai fiindcă au fost straşnici iubitori de oameni. Cei de din afară de artă se gândesc, probabil, că şi ei pot fi naţionali sau umanitari.

Aici se poate înţelege că atitudinea nepricepuţilor faţă cu arta este indefinibilă. Fiindcă nepricepuţii nimic alta n'au decât asociaţii lăturalnice, şi asociaţiile sunt infinite. Infinite sunt, prin urmare, şi neroziile pe care le pot spune ei despre artă.

PAUL ZARIFOPOL

Intre scriitori

Caragiale făcea mare haz de **Letopisetile** d-lui C. Mille, cărora le găsea calităţi de stil şi mai ales înălţime de cugetare. Când era bine dispus, improviza îndată o bucată analoagă pe care o debita cu tonul necesar operei.

Odată, acasă la Vlăhuţă, o seară întreagă a recitat **letopisiţi,** pe diverse teme, în veselia celor de faţă. Caragiale parodia însemnările d-lui Mille în felul următor:

„O păsărică ciuguleşte la fereastra mea. Afară e frig, e iarnă... în casă e cald.... focul pâlpâie în sobă, e plăcut. Ea e o desmoştenită, eu un privilegiat. Ciuguleşte, ciuguleşte, mică păsărică, căci ca mâne moartea va ciuguli pe mormântul tău....

„In viaţă sunt un timid.... o făptură bună..... un optimist. In arenă sunt cu totul altfel de om. Intocmai ca un taur care se înfurie când vede postavul roşu, tot aşa şi eu mă înflăcărez când aud de-o nedreptate. Căci înainte de toate sunt un luptător. Pe mormântul meu se va scrie: „A fost un luptător, şi dacă n'a triumfat, cel puţin a luptat".

„O doamnă necunoscută mă roagă să-i trimit fotografia. Dacă n'aş fi om serios, cu mâna tremurândă de emoţie i-aş pune într'un plic chipul meu, bine înţeles cel de acum zece ani. Dar aşa... ciuguleşte, ciuguleşte mică păsărică căci ca mâne moartea va ciuguli pe mormântul tău....."

„E ziua naşterii mele. Altădată, nu ştiu pentru ce, o consideram un eveniment plăcut şi aşteptam cu plăcere sosirea ei. Astăzi însă vremurile s'au schimbat. Iubesc singurătatea, încep să devin nervos, o tristeţă mare mă cuprinde tot mai mult pe fiecare zi şi două lacrimi mari se coboară pe faţa mea. Ciuguleşte, ciuguleşte mică păsărică, căci ca mâne moartea va ciuguli pe mormântul tău. Şi..... dacă n'am triumfat, cel puţin am luptat"....

„E cald, e soare, e frumos! Vrăbiile ciripesc sgomotos, ciocârlia se învârteşte în albastrul nesfârşit al cerului, de sub pământul negru răsar timide fir de verdeaţă, iar în mine se aprinde, odată cu venirea zilelor de primăvară, dorul de luptă. Căci sunt un luptător şi dacă n'am triumfat, cel puţin am luptat"....

„Stau la fereastra biroului meu şi gust splendoarea unei frumoase nopţi de vară. Gardistul mă salută cu deosebit respect. Luna plină se ridică pe cer, zefirul adie încetişor, păsările au amuţit—iar de pe masa mea de lucru trei bujori dintr'un vas de cristal—din cea mai renumită fabrică de Boemia — se uită la mine cu ochii lor înfocaţi. Câteva petale au căzut pe hârtia mea... Ciuguleşte, ciuguleşte mică păsărică, căci dacă n'am triumfat, cel puţin am luptat!....."

Şi Caragiale a continuat aşa până la miezul nopţii.

Cugetări

Acei ce cred că cuvintele de spirit sunt bune numai pentru distracţie se înşeală, a zis Ménage; căci ele servesc şi ca lecţie.

Montaigne ne mărturiseşte că în lucrarea lui „Essais" a pus multe cugetări din autorii vechi mai ales din Seneca şi din Plutarc, fără să-i numească însă, pentru ca să-şi păcălească criticii, care vor da astfel bobârnace lui Seneca şi Plutarc, închipuindu-şi că-i dau lui.

Sunt unele prostii, spunea abatele de Voisenon pe care ar fi bucuros să şi le atribue şi-un om de spirit.

Plutarc zicea că urechile unui curios sunt asemeni unor ventuze care atrag tot ce-i rău.

Tot el numea adulterul: **curiozitatea plăcerilor altuia.**

Doamna de Sevigné, despre pendulele cu secunde: „nu le iubesc de loc, pentrucă toacă prea mărunt viaţa".

Voltaire, despre Marivaux: „E-un om care cunoaşte toate ascunzişurile inimei omeneşti, dar care nu ştie drumul principal.

Un aşa zis savant susţinea în faţa lui Malebranche că şi animalele au oarecare noţiune despre bine şi despre rău. „După cât se pare, au mâncat şi ele din fânul oprit", răspunse Malebranch.

„Frumuseţea este o scrisoare de recomandaţie pe care natura o dă favoriţilor ei", spune Voltaire, cu preţiozitate.

Ducis spune lui Chamfort: „Dumnezeau nu mai vrea să trimită al doilea potop pentru că a văzut că în zadar l'a dat pe cel dintâi".

„Grozav iubesc eu conversaţia", spunea ducesa de Maine către Doamna Staël, fiindcă atunci toată lumea mă ascultă, pe când eu n'ascult pe nimeni".

CARŢI ŞI REVISTE

A. COTRUŞ: VERSURI
Editura Librăriei Diecezane, Arad 1925

In cuprinsul celor 63 de pagini ale volumaşului său, d. Cotruş a adunat 35 de bucăţi de valoare inegală.

Unele poezii, scurte şi simple, de o factură simpatică, evocă în câteva versuri, în contururi neprecise, o emoţie fugitivă, un regret, o amintire. *(Prin codri nepătrunşi· Dumineca, In cimitir, Cad într'una florile de pruni).*

Dar preferinţele d-lui Cotruş nu înclină către simplicitate. De cele mai mute ori, d-sa afectează atitudini pretenţioase (o bucată scurtă, care începe cu trei versuri de cantilenă, sfârşeşte cu apostrofa: *Frate vierme!)* şi e voit-obscur. Vocabularul d-sale, prea regional şi prozaic, nu-i serveşte intenţiile. Unele poezii sunt simple fragmente de proză frântă în versuri.

Uscă-i bălţile trândave rând pe rând,
Scormone-le zăcămintele... *etc.*

Oricât ne-am zbate, cât ne-am *opinti*...
mişelnicul *măcel*
In *car' pieri* podoaba lumii 'ntregi·.

Dar vor păţi-o într'o zi şi ele.
O, *vor păţi-o!*

Volumul sfârşeşte cu o bucată de versuri care rezumă înadins par'că toate cusururile poeziei d-lui Cotruş: banalitatea ideii, ploaia de adjective inutile şi uneori contradictorii *(Aur! Aur!* Tăcut *şi* gureş *şi năpraznic faur...)* prozaismul *(Zidit-ai şcoli-prăpăstii... Zidit-ai tribunale, bănci, cazarme, fabrici...)* şi grandilocvenţa:

Copiii mei, nepoţii mei, în biciuite gloate,
Vor sângera,
Vor flămânzi,
Se vor trudi şi se vor război,
In războiul ăsta sfânt înspre mai bine,
Călcaţi nepraznic în picioare de ai tăi,
De tine
Ca miliardele de oameni din mintea mea.

Ca mama şi ca tata —
Şi ca mine?!...

Totuşi, uneori, d. Cotruş izbuteşte să realizeze simboluri şi imagini originale: *Bradul, Către cer* şi, mai ales, *Bivolii* — cea mai bună bucată din volum, din care transcriem:

Si 'n ochii lor adânci, neghiobi,
Se oglindesc mocniri pustii de robi;
Aprinse zări de-amiezi caniculare,
Tristeţi şi 'ntunecimi fără hotare...
Si-aşa cum trec,
Greu,
Unul ca cellalt·
Par statui reci tăiate în bazalt,
Par statui grosolane, vii, masive,
De crunte animale primitive...

Acesta e, de sigur, genul în care ar izbuti fără greş talentul d-lui Cotruş.

Avântul impetuos, improvizaţiile d-sale voit tumultuoase, au ceva factice, care supără pe cetitor, — fiindcă acest gen de poezie cere cu totul alte mijloace decât acele ale d-lui Cotruş.

CONSTANŢA HODOŞ: DEPARTE DE LUME
Nuvele, Editura Librăriei Socec, Bucureşti 1925. Preţul Lei 40

Volumul d-nei Hodoş ne aduce cea mai simpatică prefaţă cu putinţă: fotografia autoarei.

Din partea unei scriitoare tinere, a unei debutante, gestul de a-şi oferi fotografia în preţul volumului· pare deplasat. Dar d-na Hodoş scrie de vre-o două decenii, iar scrisul d-sale e prea onest pentru ca d-sa să poată fi măcar bănuită că şi-a exhibat fotografia în scopul de a atrage cu zâmbetul gingaş şi tânăr şi cu profilul pur, atenţia şi bunăvoinţa publicului cititor. D-na Hodoş a ţinut doar să facă o plăcere cititorilor d-sale statornici, oferindu-le chipul ei de altădată. Această delicată atenţie merită toate mulţumirile noastre.

D-na Hodoş e cunoscută ca o muncitoare serioasă. Stilul d-sale e nemeşteşugit, iar caracterele dominante ale întregii sale opere literare sunt optimismul şi simplicitatea· D-na Hodoş e din generaţia scriitorilor cari continuă tradiţia onestităţii literare: nu pozează, nu împrumută atitudini de efect, nu încearcă să pară altfel de cum e. Moda literară trece pe delături de d-sa. D-sa rămâne aşa cum e: serioasă, senină, egală, puţin naivă uneori, cu naivitatea blajină a oamenilor cu experienţă.

Asupra copiilor şi asupra durerii lor· d-na Hodoş se coboară cu duioşie maternă. „Bubi" al d-sale ne face să regretăm că e singurul copil din volum.

In celelalte nuvele, autoarea încearcă să prindă, în împrejurări mai totdeauna tragice, câteva siluete de femei. Unele din bucăţile d-sale depăşesc cadrul unei simple nuvele. Sunt romane în miniatură, fără întindere şi fără profunzime,—sunt senzaţionale şi superficiale. Aşa e nuvela dela început, „Departe de lume". Adunând prea mult material şi prea multă acţiune în prea puţin spaţiu, autoarea n'a avut putinţa să analizeze nimic. Tipurile par convenţionale, rigide, situaţiile neverosimile. Se poate ca Emilia, fată crescută la călugăriţe, să trăiască ani de zile, de bunăvoie, într'un bordei umed şi sărac, cu un bărbat idiot şi aproape nebun. In viaţă se poate orice. Dar, pentru ca lucrul să poată fi acceptat de cititor, trebuiau explicate stările sufleteşti care au condus, treptat, pe eroină, până la acest fel de viaţă.

Unei cărţi scrise de o femee i se cere, în primul rând, să aducă observaţii nouă de psihologie feminină. Din acest punct de vedere· e reprezentativă nuvela „Furtuna". Tratată inegal, cu fine scăpărări de lumină, cu observaţii de detaliu pe care numai o femee le putea prinde, dar peste care alunecă prea uşor, — izbuteşte totuşi să închege silueta sufletească a femeii pasionate care iubeşte exclusiv, fără scrupule, fără milă.

In general· cartea d-nei Hodoş se citeşte cu interes şi cu emoţie. E o punte solidă care duce spre îndreptarea pe căi sănătoase a bunului gust.

A. G.

ALFREDO PANZINI: DIARIO SENTIMENTALE (Montadori, Milano)

Literatura modernă italiană este în genere mai mult o literatură de retorism, de formă uşoară şi strălucitoare, de cât de fond solid şi de concepţie forte.

Opera lui Panzini este tipică în această direcţie. Autor de o fecunditate uimitoare, este colaboratorul tuturor revistelor din Italia. Opera sa capitală rămâne totuşi „Lanterna di Diogene", care însă, ca tot ce a scris acest autor, e o revărsare de lirism, o poezie în proză, o realitate poetizată, o destăinuire veşnică a conflictului autorului cu întâmplările vieţii şi ideile, credinţele, concepţiile timpului său.

Instruit, sceptic, iubitor de discuţii, aminteşte adeseori pe Monsieur Bergeret al lui Anatole France, mai ales că e şi profesor de filologie.

Spectacolul vieţii amuză filosofia sa uşoară, nu izbeşte prea mult concepţiile sale morale, care sunt acele ale unui om deprins să ia viaţa aşa cum este, fără pretenţia de a o schimba. Ingăduinţă deci în morală care adeseori la el nu întrece nivelul ideologiei curente, o singură calitate primează: bunătatea, dar o singură religie stăpâneşte: perfecţiunea în artă.

Războiul a turburat adânc pe Panzini, a cărui ironie uşoară şi zâmbitoare s'a găsit dezarmată în faţa ororilor acestei catastrofe. Ingăduinţa sa morală a fost silită să ia atitudini. Scepticismul său de spectator inteligent a fost scuturat cu violenţă.

In *„Diario sentimentale"* care e jurnalul zi, de zi, al războiului, dezorientarea opiniei publice din Italia în timpul neutralităţii ca şi a războiului se răsfrânge şi în sufletul autorului, care nefiind nici cugetător adânc, nici temperament puternic, e luat de uragan şi rostogolit fără nici o direcţie în colo şi încoace. Toate socotelile burghezului italian, toate sentimentalităţile curente în jurul ideologiei antantiste sunt reînviate în acest „Diario". Dar în acelaş timp fidel metodei sale de a prinde faptele aşa cum se prezintă şi a le reda în mod obiectiv sub lirismul său subiectiv şi în legătură cu propriile lui păreri, opera aceasta este un bun document istoric.

Cine vrea însă să-şi facă o idee de adevăratul Panzini dinainte de războiu ar trebui să citească neapărat *Lanterna di Diogene* care, scrisă într'o formă minunată, are o notă de un lirism duios şi grav ni acelaş timp, de un farmec deosebit. Iar pentru cine ar vrea să cunoască faţa acestui suflet de după războiu, este *Viaggio d'un povero letterato* care e iarăşi un mic capo-d'operă în felul său, răsfrângând într'un colţ infim de lume conflictul permanent dintre păreri, prejudecăţi şi uri ce a izbucnit în unile părţi ale Europei cu prilejul războiului şi a revoluţiei ruse.

I. S.

ŢARA NOASTRA (9 August).— Revista d-lui Oct. Goga se indignase într'un număr trecut, că noi calificasem sugestiile-i de a se suprima „anumite" ziare drept procedee din alte vremuri. Nu înţelegem de ce s'a supărat „Ţara Noastră". Doar în ultimu-i număr, ea regretă că un ziar din Bucureşti „s'a ales numai cu câteva huiduieli de la distanţă".

Iar mai departe, citim următoarele:

„Să se mai mire cineva, dacă aceştia (discipolii d-lui A. C. Cuza), care sunt destul de numeroşi, se vor îndrepta, mâine-poimâine, cu diferite corpuri contondente în spre geamurile îndrăzneţului organ al opiniei publice, pe care armata română — supremă ironie!—e datoare să-l păzească şi să-l ocrotească ?"

A căzut atât de jos laureatul premiului naţional pentru poezie aprobând, în discuţiile de presă, intervenţia corpurilor contondente? Nu ne vine să credem. Bunăcredinţa d-lui Oct. Goga a fost desigur surprinsă. Aşteptăm, încrezători, o desminţire.

* * *

MIŞCAREA LITERARA (1-8 August). — Revista d-lui L. Rebreanu discută o notiţă din „Lumea" asupra schimbărilor redacţionale dela „Adeverul Literar". Citisem şi noi acea notiţă în care revista dela Iaşi se lăuda că are de desfăcut tot ce vreţi : colaboratori (în proză şi în versuri), secretari de redacţie, chiar directori de revistă... Bai mai mult : „Lumea" ar fi făcut şcoală. Dovadă: „Adeverul Literar", căruia revista dela Iaşi, pe lângă colaboratori şi secretar de redacţie, se arăta dispusă să-i dea şi sfaturi. Noi am crezut că-i o simplă glumă, şi am tăcut.—Iată însă că „Mişcarea Literară" se cufundă în procesul de ...interdependenţă al acestor două reviste. Operaţia nu-i atât de complicată. Dacă cronicarul „Mişcării Literare" ar citi şi alte reviste, el ar descoperi cu uşurinţă care-i veritabila călăuză a literelor române. Aceia însă este plină de modestie. — *M. Sv.*

IDEEA EUROPEANA (No. 172). — Un articol al d-lui C. Rădulescu-Motru: „Dela Kant la Nietzsche", cu ocazia împlinirii a douăzeci şi cinci de ani dela moartea filozofului din urmă.

Dela filozofia statică a lui Kant, sau cea panlogică a lui Hegel, punctul de vedere al lui Nietzsche este cel evolutiv biologic. Arătând diferenţieri de această natură între filozofia anterioară timpului lui Nietzsche, d. C· Rădulescu-Motru fixează sistemul acestuia ca o integrală încarnare a personalismului sau relativismului. Toate au la baza explicărilor lui Nietzsche, pe om, căci omul este, după el· creatorul orişicărui fel de valoare. O sistematizare logică a personalismului nu avem dela Nietzsche, „el nu face din supra-om un întemeietor de morală, aşa cum face religia creştină din ‚fiul omului", deşi el anunţă pe supra-om prin personalitatea mistică a lui Zarathustra. Supra-omul, pentru Nietzsche, este un produs ieşit din legile naturale ale pământului. El nu revelează, ci numai restabileşte morala şi adevărul. Nietzche împărtăşeşte cu religia creştină aspiraţia spre ideal· nu însă şi concretizările idealului. Personalismul lui Nietzsche rămâne în cadrul vechiului personalism filozofic. Când Nietzsche vorbeşte de supra-om, ca de o măsură a valorilor, el înţelege prin supra-om nu o anumită persoană supranaturală, ci o fiinţă superioară care se poate repeta în multiple exemplare".

Dela fraza luminoasă şi sonoră a d-lui C. R.-M., care ocupă primele două pagini ale gazetei, citim în pagina a patra, de-abia ţinându-ne răsuflarea, următoarea notiţă ce constitue recenzia unei cărţi :

„Nu ştiu de ce parcurgând paginile calde şi bogate în fapte ale broşurii d-lui I. Simionescu, asupra lui Spiru C. Haret din colecţia ‚Cunoştinţe folositoare" a editurii „Cartea Românească", mă gândesc cu melancolie că, poate, acest om energic şi tăios, cum îl arată faţa, sobru în viaţă şi precis, metodic în gând şi în faptă, pornit spre mulţimea care era realitatea însăş a ţării, înţelegător al rosturilor şcoalei, având doar o singură lipsă, care-i era comună cu cei mai mulţi dintre contimporani, o nuanţă de generozitate largă· n'ar fi realizat nimic din opera-i politică şi socială, contribuţie puternică la evoluţia istorică a României, dacă n'ar fi fost pus de împrejurări să fie profesorul aceluia, care-l numea amic într'o comemorare nu tocmai depărtată şi a cărui încredere numai, a făcut în societatea noastră să fie posibilă existenţa lui Haret".

N'am înţeles nimic! Constatăm însă că ne reîntoarcem la mirajul stilistic al lui Gongova, sau că ne aflăm în plin hotel Rambouillet, în timp ce marchiza cu acelaş nume, dă o lecţie de stil „preţios"...

* * *

CANDIDE (No. 71). — Este titlul unei gazete de literatură care apare de doi ani în editura Fayard et C-ie din Paris. Un fel de „Adevărul literar" — cu acelaş format şi aceeaş distribuţie a materialului. Are printre colaboratorii permanenţi pe Albert Thibaudet· dela „Nouvelle revue francaise" şi „L'Europe nouvelle", pe Léon Treich, Claude Farrère, Pierre Veber, Gérard d'Houville, Tristan Desème, Claude Ferval, Tristan Bernard şi Matei Roussou, compatriotul nostru, director al revistei ‚Choses de Théatre".

Publică în numărul acesta două nuvele mari de Emile Mazaud şi Claude Farrère şi continuarea unui roman dialogat: „L'amour en été" de Frédéric Boutet. Un articol al lui Albert Thibaudet („Ecrire pour soi") remarcă cele mai multe din răspunsurile primite de către o revistă „dada" la întrebarea „pourquoi écrivez-vous?" O serie de răspunsuri invariabile: „pour moi"; o altă serie dă acestui ‚‚moi" dimensiunile unei familii, a unei familii intelectuale. Numai Jacques Bainville, singur răspunde printr'un fel de aforism categoric : „ Celui qui n'écrit pas pour tout le monde est perdu". Thibaudet, pornind de la constatarea că Jacques Bainville este, după Robert de Jouvenel, cel mai de seamă ziarist al Franţei, adaugă la rândul lui: „Le journaliste qui n'écrit pas pour tout le monde est, en effet, perdu". Cu o sumă de comentarii asupra acestei din urmă sentinţe, Thibaudet arată că într'o literatură transformată de romantism, singură ziaristica rămâne să menţină temperatura clasică. Numai că un bun articol de ziar este o operă clasică momentană· care întrece rareori durata maximă a douăzeci şi patru de ore.

No. 72. — Aduce o piesă într'un act: „La peau de l'ours" de Tristan Bernard şi un articol despre filozoful Julien Benda, scris de Gonzague-Truc, în care se arată însemnătatea filozofiei lui Benda în comparaţie cu aceea a lui Bergson. Ridicându-se, poate cu prea multă patimă şi violenţă (în „Belphégor") în contra filozofiei lui Bergson în care vedea „cea mai periculoasă dintre nebuniile romantice", Benda face, în genere· cel mai aspru rechizitoriu societăţii de astăzi. Contimporanii noştri — spune el — nu se mai îngrijesc de cele ale spiritului, de cugetare; ei caută emoţia ieftină, care fiind pasageră, cere o altă emoţie. Şi procesul merge astfel mai departe.

Gonzague-Truc vede în Benda filozoful care chiamă ordine în conduita, în cugetarea şi în arta acestei lumi belphegoriene, ce-şi găseşte idealul artistic într'o muzică amorfă sau un vers nevertebrat.

* * *

LES NOUVELLES LITTERAIRES (No. 144). — Fără să aibă popularitatea unui Wells sau chiar Bernard Schaw, John Galsworthy este totuşi cel mai reprezentativ scriitor englez de astăzi. Disciplină în concepţie, compoziţie strictă şi ordonată, imagini rare, conciziune în stil — toate acestea sunt calităţi ce dau operei sale o însemnătate excepţională.

Articolul lui André Viollis precizează nota dominantă din producţia literară a scriitorului. Astfel, în teatru, Galsworthy discută problema dintre vechea stare socială şi cea nouă. In „Strife" avem conflictul dintre capital şi muncă, în „Dreptate" sau „Silver Box", samavolnicia justiţiei care se bazează pe forţă sau bogăţie. O seninătate obiectivă manifestă Galsworthy şi în romanele sale. In „Saga des Forsytes", roman în mai multe volume, stă descrierea naturală a unei dinastii din marea burghezie engleză· cu manifestările şi luptele ei purtate de două sau trei generaţii; cu virtuţile şi greşelile castei: voinţă energică, forţă de persistare, respectul exagerat al convenţiunilor, cultul banului, — tot ceeace ţine de tipul ereditar sau de natura individuală. O epopee a Angliei moderne, document comparabil numai cu opera imensă a lui Balzac sau Marcel Proust şi — adaugă de data aceasta Galsworthy — cu Turghenieff şi Maupassant, dela care el a învăţat să cunoască acea minunată viaţă a oamenilor, cu bucuriile şi durerile ei·

Galsworthy aparţine puternicei clase de conducători englezi, aceea care ştie să-şi pună la adăpost: averea, privilegiile sau chiar prejudecăţile. Lumea aceasta autorul o cunoaşte în toate acţiunile sau reacţiunile ei ereditare, nu numai la suprafaţă, ca un Wells sau Schaw, dar până în cele mai intime cute ale conştiinţei ei. Ii este criticul lucid şi nepărtinitor. Bucuria lui susţine asaltul instinctelor primitive ale umanităţii contra orgoliosului monument al civilizaţiei actuale. De aceea· în cele mai multe din subiectele lui se opun marile şi veşnicele necesităţi ale vieţii, acelea care fac pe om asemena naturei: foamea, amorul şi moartea.

Dramaturgul şi romancierul grec, G. Xenopulos, dă anchetei lui Edouard Ramont un foarte documentat răspuns asupra influenţei franceze în cultura şi literatura greacă modernă. Din acest punct de vedere, Grecia — spune Xenopulos — nu este decât o provincie a Franţei.— *George Baiculescu.*

James-Oliver Curwood: KAZAN
traduit par Paul Gruyer et Louis Postit

Numai într'o ţară de nord şi în special în ţările anglo-saxone, a putut lua naştere o literatură de un aşa puternic accent ca aceea a unui London, Kipling, Conrad sau J. O. Curwood pe tema psichologiei animale.... In Franţa afară de încercările mişcătoare ale lui Louis Pergaud, mort atât de tânăr pentru patrie, nu cunosc ceva care să se apropie de o asemenea literatură.

Ce talent trebuie însă pentru ca biografia unui câne, care e Kazan, venită după biografia altui câne care e tatăl lui Kazan, să găsească nu numai graţie în ochii ironiei criticii francezi, dar şi succes la cititorii de limba franceză! In adevăr câţiva ani în urmă Leon Bocquet tradusese în limba franceză: „Bari, chien loup", aşa în cât Kazan trebuia să fie o adevărată capo-d'operă ca să treacă peste acest obstacol într'o ţară în care cuvântul de spirit e omorâtor şi iubirea de animale foarte superficială.

James Olivier Curwood este un scriitor relativ nou în Statele-Unite, — căci, deşi născut în 1878, prima sa operă datează abia din 1908 (The Courage of captain plum).

Un suflu puternic de epopee din epoca de piatră stăpâneşte întreaga sa operă. Pretutindeni evocarea unei vieţi tari, revărsată în patimi violente, nestăvilite de nici un zăgaz artificial al civilizaţiei.

Oameni şi fiare, femei, copii şi animale împrietenite cu omul ne apar ca nişte creaturi crescute în mod tot atât de firesc ca codrii, stâncile şi singurătăţile din acel Septentrion descoperit de Curwood, în extremul nord al Americei.

Cititorul rămâne surprins şi complect subjugat de poezia savuroasă, plină de neprevăzut, palpitând de fiorul imensităţilor îngheţate ce se desprinde din această natură primitivă nebănuită de mintea celor ce nu s'au aventurat prin asemenea meleaguri.

Autorul însuşi pare anume croit de împrejurări şi natură spre a trăi viaţa extraordinară a acestui ţinut, bătrân de când lumea, spre a ne-o reda apoi în toată primitivitatea ei brută şi virgină de orice civilizaţie şi artificialitate.

Descendent după tată al unui căpitan englez care, trăind într'un mic orăşel din Statele-Unite, a scris romane de un formidabil spirit de aventură, cu destul talent spre a răzbate în faima mondială, — el avea după mamă o străbună din Pieile Roşii: Princesa Mohawk.

A crescut pe malurile lacului Erie, în marginea pădurilor fără sfârşit şi a mlaştinilor fabuloase din aceste ţinuturi.

La opt ani purta puşca şi adulmeca vânatul ca un prepelicar de rasă. La nouă ani începu să scrie romane de aventură ca strămoşul său, dar de o lungime prodigioasă. Avea câte o sută capitole de roman şi în fiecare capitol trebuia să dea la pământ câte 10-12 indieni şi vagabonzi în afară de lege !

Nici odată nu s'a putut adapta mediului civilizat şi disciplinei din şcoala secundară din cauză că mereu fugea dela şcoală spre a bate câmpii şi pădurile.

Atunci a intrat ca vânător şi pregătitor de laţuri pentru vânat într'un ţinut foarte păduros din jurul lacului Michigan.

Il vedem deci trecând din viaţa liberă a omului de pădure în inima civilizaţiei, mai întâi ca student la Universitate apoi ca prim redactor la ziarul **News-Tribune** din Détroit. Acolo stătu el şapte ani. După care timp ca şi când ar fi ascultat glasul chemării din alte vremuri, glasul sângelui său indian şi îndemnul spiritului de aventură al străbunului său romancier, plecă spre ţinuturile tainice şi nestrăbătute ale Northlandului, din extremul nord al Americei.

De aci, la vârsta de treizeci de ani începe cariera sa de scriitor.

El a plecat spre aceste ţinuturi cu firea sa de vânător de profesie şi mentalitatea sa de supracivilizat. Primele sale povestiri sunt viziunea imediată a acestei realităţi primitive, senzaţia directă a vieţii brute care se desfăşoară ca în vremurile dintâi, imediat după creaţiune. O lume de necrezut, dar evocată cu toată puterea de adevăr a omului care a trăit în ea, a respirat aerul naturii sale sălbatice şi virgine, împărtăşind viaţa creaturilor sale.

„Am la mine 27 de puşti. Pe fiecare dintre ele e însemnat în răboj câte victime am făcut. Prin ele am lăsat o dâră roşie dela Baia Hudson la Oceanul Arctic prin pământurile dezolate ale Wilderness-ului, în regiunea lacului Athabasca şi a marelui lac al Ursului, prin ţările unde curge Juconul, până în Columbia britanică şi Alaska".

Dar din acest masacru al unui vânător de o cruzime neîndurată, se naşte o simpatie profundă, o iubire fără margini pentru sălbăticiunile cu moravuri curioase, prigonite cu atâta înverşunare pe toată întinderea Northlandului.

Numai cu o astfel de iubire se poate înţelege şi reda sufletul elementar şi pornit al fiinţelor acestora, care în definitiv nu sunt decât o reducţiune a omenescului complex. De aceia Kazan care nu e decât un câne, un simplu câne sfert de lup cu trei sferturi câne Husky, dimpreună cu tovaraşa sa, o lupoaică oarbă, devin eroi pasionanţi cu aventuri originale, purtând caracterul lor propriu. In sufletul acestor „fraţi inferiori" s'a transpus, prin puterea simpatiei, sufletul unor supracivilizaţi, făcându-i să trăiască sub ochii noştri cu un dramatism plin de putere şi adevăr şi dându-ne această literatură caracteristică ce e literatura animalistică a lumii anglo-saxone, în care Curwood îşi are locul însemnat

ISABELA SADOVEANU

Bibliografii

A apărut :

„Viaţa Românească" No. 7 (Iulie) cu următorul sumar :

Al. A. Philippide: **Consideraţii confortabile**; Dragoş Protopopescu: **Un mare poet american (Edwin Arlington Robinson)**; D. D. Patraşcanu: **Marele mucenic Evstatie Plachida**; D. I. Suchianu: **Specificul naţional în opera d-lui M. Sadoveanu**; I. Gonciarov: **Oblomov**; Dinu Lance: **Poezie cu nevinovăţii sanscrite**; G. Bogdan-Duică: **Istoriografia literară română (N. Iorga)**; T. Hotnog: **Jertfa laudei**; Savel Rădulescu: **Cronica economică (Cecul-contribuţie)**; Dr. Grigore Odobescu: **Cronica psihiatrică (Necesitatea extensiunei profilaxiei turburărilor mintale)**,

MIHAIL SADOVEANU
Venea o moară pe Siret...
Edit. „Cartea Românească"
PREŢUL 60 Lei

INSEMNĂRI

Trupele de amatori

Federația societăților teatrale de amatori și-a ținut de curând la Rouen al optălea congres. La acest congres au luat parte reprezentanți ai Belgiei, ai Elveției, ai Angliei etc. Congresul a avut un succes desăvârșit.

Cetind această informație, ne-am gândit că la noi mai mult decât oriunde — ar avea rost societățile teatrale de amatori.

Teatrele Naționale, devenite instituții politice, își recrutează și-și mențin actorii după cu totul alte considerente decât cele artistice; aleg piese și fac distribuții de roluri în urma unor combinații oculte, în care intriga, „lucrătura", libertinajul își au partea lor însemnată.

Scenele oficiale s'au transformat în estrade de Moși, în ecrane cinematografice, în „capele de dame", etc.

Unde poate vedea la noi spectatorul subțire o piesă bună, jucată cu gust de oameni pricepuți și talentați, chiar pe-o scenă cu trei păreți de pânză cenușie — fără exhibiția de culori ale regizorilor, care amintește reclama dela ușile magazinelor pentru popor sau tapetarea balcoanelor și a ferestrelor cu prilejul unei părăzi naționale?

Numai o societate teatrală de amatori ar putea alege și juca bine o piesă în țara noastră.

Elementele de talent sunt în afară de teatru mai multe chiar decât în registrele bugetare de actori și de actrițe, Producțiile școlare sunt o dovadă. Nu-i sfârșit de an când spectatorii să nu remarce. pe scenele improvizate ale liceielor de băeți și de fete, talente remarcabile și chiar ansambluri mai reușite decât cele alcătuite de directorii de scenă oficiali.

Caillaux elevul lui Mallarmé

Iată ce povestește Caillaux în această privință în *Cahiers idéalistes* a lui Eduard Dujardin:

Să fi avut 12 sau 13 ani? Voi fi fost în a șasea sau a cincea? Nu-mi mai aduc aminte exact. N'am păstrat decât amintirea unei dimineți ploioase în care censorul de studii dela liceul Fontanes aduse pe puștiul Iosef Caillaux în clasa de engleză a profesorului Stéphane Mallarmé. Părinții mei crezuseră de cuviință să mă scoată dela cursul de germană unde urmam. Se temeau să nu uit Engleza cu care mă îmbuibase o institutoare engleză când eram un copil foarte mic, iar în schimb să nu învăț decât foarte rău sau de loc Germana. Au avut ei dreptate sau nu? Asta nu are nici o importanță.

Ușa se deschise și de pe catedră se scobori o siluetă firavă plutind într'o robă neagră foarte largă. De sub o tocă mare, prea mare, care covârșește capul, ascunde părul și fruntea, răsar niște mustăți lungi și blonde-castanii care înghit toată fața. Niște ochi albaștri, cenușii, de o culoare ce nu se poate defini. Transparenți de obiceiu, limpezi ca apa unui lac, se aburesc alte ori ca de o taină. Blândeța privirii contrastează cu atitudinea lui rigidă, atitudine încremenită, cu ceva hieratic în gesturi. Dar copiii își bat joc de această ținută gravă căci își dau seama că profesorul vrea să joace un rol în fața lor. „Ori cum ar fi el, e om de treabă", își zic între ei; „și apoi, spun ei celui nou venit, poți să-ți faci de cap în clasa lui!"

Eu luai spusele aceste de bani buni

Mă și grăbii chiar să le pun la încercare dela prima lecție. Mă servesc de prilejul unei uși care nu se închide sau de un geam care se izbește și strig cât pot „Ajutor". Nici ecou, nici succes! Mallarmé îmi dă, odată cu o rece și scurtă dojană, un „pensum" care mă cam răcorește: o mie de versuri de copiat. E adevărat că mă și liniștesc imediat. „Elev Tamburini, zice profesorul, scrie o mie de versuri pentru elevul Caillaux". „Elevul Tamburini", nepotul marelui cântăreț, un bălan drăguț, aproape albicios, se preface că scrie făcându-mi semn cu ochiul. Opt zile mai târziu, la clasa următoare, Mallarmé întreabă: „Elev Tamburini, unde sunt pedepsele?" „Nu sunt d-le Profesor, căci elevii au fost foarte cuminți data trecută."

Cu timpul Caillaux deveni elevul favorit al lui Mallarmé. Intr'o zi acesta citi copiilor traducerea poeziei „Le Corbeau" a lui Edgard Poe. Dar ce să înțeleagă niște copii de 12—13 ani din poezia aceia atât de profundă și mai ales tradusă și în limba întortochiată a lui Mallarmé? Au rămas toți uluiți, iar la eșire au recunoscut într'un glas că profesorul „e sărit"...

E mai rău că această părere copilărească este împărtășită de mulți încă până azi, de și Stéphane Mallarmé a fost ales Prinț al poeților cu 27 de voturi la plebiscitul foii *„la Plume"*.

Moartea lui Amy Lowell

Poeta americană Amy Lowell a încetat din viață în ajunul plecării sale spre Europa, unde urma să țină un ciclu de conferințe.

Moartea a surprins-o în ziua de 12 Mai 1925, la Brookline, localitate aristocratică lângă Boston, în vrâstă de 51 ani (n. 9 Fevruarie 1874).

Amy Lowell este cel dintâiu poet al Renașterii americane. Primele sale volume de versuri (s dome of many-coloured glass 1912, Sword Blades and Poppy seed 1914) se resimt de influența simbolismului francez. Cu volumul *Men, Women and Ghosts* (1916) ea se desface de maniera simbolistă, pentru a manifesta influențe din Robert Browning. Amy Lowell caută sufletul în acțiune, fie chiar în prada durerii care este, în esență, cea mai frumoasă acțiune a sufletului. Zugrăvește deci în tablouri scurte, legende și fapte eroice.

Dorința de a fi originală, a dus-o pe Amy Lowell pe drumuri noui. *In Can Grande's Castle* (1918) găsim *proze polifonice* care vor deveni cel mai perfect instrument de exprimare pentru această poetă.

Legendele (1921) cuprind un amestec de versuri libere și proze polifonice. In ele se oglindește o imaginație vie, stăpânirea vocabularului și o adevărată orgie de ritmuri.

Pe lângă versuri, opera critică a scriitoarei americane merită toată atențiunea.

Amy Lowell era o figură populară și iubită în Statele-Unite, iar în cercurile literare din Occident se bucura de aprecieri elogioase.

Lucie Cousturier

A murit de curând la Paris d-na Lucie Cousturier, autoarea câtorva volume interesante și ciudate.

Cariera literară a d-nei Cousturier a fost destul de originală. De obiceiu, femeile se „cam" ocupă cu literatura în prima tinereță, atunci când nu prea au ce spune (ca și bărbații, de altfel). Pe urmă — le trece. Le trece chiar mai ușor decât bărbaților.

Doamna Lucie Cousturier a început să scrie la vârsta când alte femei se lasă de literatură. Și a scris numai pentrucă a găsit ceva într'adevăr nou și interesant de spus.

Inainte de războiu, Lucie Cousturier se ocupa cu pictura și publica articole de critică de artă. In 1916, în primăvară, s'au instalat lângă vila din apropiere de Fréjus lagăre de Senegaleji. Acești negri, „ces grands enfants mélancoliques", candizi și misterioși, au trezit curiozitatea și simpatia d-nei Cousturier. In vila ei, d-na Cousturier a deschis o școală în care a învățat pe mulți să scrie și să citească. Iar ea, a învățat cu acest prilej să-i cunoască.

Atunci a apărut cel dintâi volum al ei: **Mes inconnus chez moi**. Cartea, apărută în vremuri tulburi, n'a pătruns în marele public, n'a avut succes de librărie. Dar pentru puținii care au cetit-o, talentul matur și spontan al d-nei Cousturier a fos o surprinzătoare revelație.

A publicat după aceea, în **Cahiers d'aujourd'hui** a lui Besson, **Signac,** un model de critică. Era debilă și bolnavă. Nerăbdarea de a-și revedea „necunoscuții" au făcut-o să nu ție samă de sănătate și să plece la ei. A străbătut Africa Occidentală. A întâlnit pe unii dintre foștii elevi de la Fréjus, care au întâmpinat-o cu entuziasm și cu dragoste. S'a întors în Franța, epuizată. A scris două romane sub titlul comun de **Mes Inconnus chez eux.** Cel dintâi, **Mon amie Fatou, citadine,** a apărut. Cellalt, **Mon ami Soumaré laptot,** e sub presă. Au mai rămas în urma ei încă două romane neisprăvite.

De o jumătate de veac încoace, exploratori îndrăzneți au pătruns până în cele mai ascunse taine ale solului african. Datorită lor, de azi înainte Africa nu ne mai poate oferi multe surprize. Lucie Cousturier a fost și ea o îndrăzneață și originală exploratoare. Ea a încercat și a reușit să pătrundă în sufletul ne-explorat al rasei negre. Ca să înțeleagă acest suflet sfios și îndărătnic, mândru și rezervat, viclean și grav, copilăros și bătrân, — i-a trebuit răbdarea, înțelegerea și blândeța unui mare iubitor de oameni. Lucie Cousturier a avut un suflet de artist și de misionar.

Dar, deoarece n'a scris romane sentimentale ori de senzație, Lucie Cousturier nu e încă destul de cunoscută de marele public francez. Iar la noi, nu i se cunoaște nici numele.

Spiritul lui Paul de Saint-Victor

Se credea, până mai acum, după mărturia dicționarelor biografice și enciclopedice, că Paul de Saint-Victor, autorul mărețului „essai": „Hommes et Dieux"", s'a născut în 1826 sau chiar în 1827.

Centenarul nașterii lui nu era așteptat decât pentru anul viitor. Se pare că dicționarele au greșit. Paul de Saint-Victor s'a născut în 1825.

„Când citesc pe Saint-Victor, spunea Lamartine, pun ochelari albaștri". Altcineva scria: „Saint-Victor are o cupă de aur; tot ce pui înăuntru, strălucește". Aubryet, care-l numea venețianul foiletonului sau Donjuanul frazei, adăuga, imediat ce-l boteza astfel: „Este omul care după câte cunosc, a avut cel mai mare noroc în stil, fără să mai socotesc norocul cugetării. In afară de cărțile sale, Paul de Saint-Victor avea spirit din abundență. Intr'o zi era chemat să asculte un pianist fenomen, în vârstă, ca toate fenomenele, de 7 sau 8 ani, — după care profesorul minunatului copil îl întrebă:

— Ei, ce zici de pianistul nostru care n'are decât 8 ani?

— Pentru că n'are 16, ne-a plictisit pe jumătate — răspunse Paul de Saint-Victor.

Octave Mirbeau

Romancierul și dramaturgul de vază cunoscut la noi mai cu seamă prin piesa *Banii* (Les affaires sont les affaires), jucată cu un mare și durabil succes, s'a născut în 1848. A scos prin 1872 o foaie bonapartistă, a fost prin 1877 subprefect, — apoi s'a închinat literaturii. In calitate de cronicar la „Figaro" s'a făcut repede vestit prin spiritul său răutăcios.

In 1885 dete la lumină întâiul său roman: *Jean Marcelin.* Dar reputația i-o stabiliră mai ales cele următoare: *Calvarul, Abatele Jules, Familia Carmettes,* romanul antiiezuitic *Sebastian Roche,* apoi *Grădina Chinurilor,* care se întrece în grozăvii sensuale, — și, mai presus decât toate, vestitele: *Memoriile unei cameriste* și *21 de zile ale unui neurastenic,* în cari Mirbeau tratează, fără jenă, dar cu un spirit scânteietor, chestiunile cele mai.... neexprimabile.

A dat teatrului câteva piese care au făcut mare vâlvă, așa au fost: *Păstori răi,* care pune în conflict un lucrător revoluționar, un patron nehotărît și un tânăr burghez idealist, într'o grevă brutală și mistică. Piesa *Căminul* (1908), satiră violentă a carității, așa cum se practică în lumea bună. Dar cea mai puternică e drama lui sarcastică: *Afacerile sunt afaceri* (Banii), intrată în repertoriul permanent al Comediei Franceze și jucată în toate țările. In figura eroului acestei piese, Isidore Lechat, omul de afaceri modern, — Mirbeau a pictat un grandios portret care va rămânea. In tipul acesta e îngrămădit tot ce autorul — tovarăș de luptă al lui Zola în afacerea Dreyfus — disprețuia în societatea contimporană: cruzime burgheză, egoism flecar, închinarea la materialism, disprețul adevărului artistic și socialismul, când cade în oportunism.

Câteva alte piese într'un act, de asemenea mult reprezentate, le-a adunat în volumul intitulat: *Farse și moralități*

Criticile lui de artă erau temute și dădeau tonul.

A murit în 1917.

Despre femei

Inima îi este femeii prietenă și dușmană în acelaș timp.

Se va găsi pururea de spus ceva nou despre femei, atâta timp cât va mai rămânea măcar una pe pământ.

Bărbatul ar merge mai totdeauna drept înainte, dacă n'ar întâlni pe femeie la fiecare pas. E-un tovarăș încântător de călătorie, care nu-și cunoaște calea și ne împiedecă să o vedem pe-a noastră.

De când e lumea, rochiile se schimbă,! — femeile nu.

De vrei să știi vârsta unei femei, întreab-o pe ea și pe prietena ei. Ea va zice treizeci de ani, prietena va zice patruzeci; vei lua termenul mijlociu.

Fetele frumoase sunt cași rândunelele: aduc noroc casei.

(Arsène Houssaye)

Azi toate căsătoriile se fac sub regimul dotal. Părinții încredințează soțului cu plăcere: corpul, sănătatea, fericirea copiilor și viitoarei soții, — afară de zestre.

(Edmond et Jules de Goncourt)

MARUNTE:

— La toamnă va apărea, într'o ediție de lux, un volum al d-lui Mihail Sadoveanu, intitulat: „Țara de dincolo de negură" și care cuprinde povestiri de vânătoare. Acest volum este artistic ilustrat de d. V. I. Popa.

— Centenarul romantismului va fi sărbătorit de Comedia Franceză cu un fast deosebit. Implinirea a o sută de ani dela apariția revistei „Prefață la Cronwell" de Victor Hugo, impune reluarea pieselor acestuia, precum și ale lui Musset și Alfred de Vigny.

— A opta ediție a dicționarului Academiei franceze, început încă de acum cincizeci de ani, va apărea la începutul anului viitor.

— O nouă scumpire a cărților în Franța. Incepând de la 1 Septembrie, cărțile obișnuite își vor urca prețul dela 7,50 fr. la 9 fr.

— S'a vândut la Paris cu 631.000 fr. (adică 528.000 fr. plus taxa) tabloul „Le grand arbre au lieudit Montbriand" de Cézanne.

— La 31 August se închide concursul deschis de „Cercle de Paris" pentru poezie și piese de teatru. Primele treizeci de poeme, în ordinea clasificărli, vor fi pubicate în revista „Poésie" și vor fi recitate de artiștii Comdiei Franceze. Poemele nu trebue să treacă de 150 de versuri.

Piesele trebue să fie într'un act: proză sau versuri. Durata reprezentației: 40 de minute. Primele trei piese se vor juca la Teatrul Michel.

Proclamarea rezultatului ambelor concursuri se va face sub președinția contesei de Noailles și a d-lui Edmond Haraucourt.

— Bernard Shaw spune că în tinerețe, cultura lui a avut mai ales un caracter muzical. A fost influențat de Dickens și mai târziu, de Molière, — dar Mozart l-a captivat cu deosebire. L-a cetit pe Shelley dela un capăt la altul, gustându-l cu plăcere, — dar Beethoven și Wagner îl atrăgeau de-asemeni.

Bernard Shaw s'a ocupat și cu științele.—Cred chiar că am adus unele contribuții la teoria evoluției creatoare (asta-i cel puțin părerea mea). Puteți face o apropiere între act. III din „Om și supra-om" și tratatul lui Bergson.

— Leonardo da Vinci este admirat ca artist. El a fost însă și un om de știință. S'a ocupat în special cu anatomia, notând observații surprinzător de exacte. A fost și inginer, fizician, arhitect, geolog, etc. Este descoperitorul principiilor pe care se bazează multe din invențiile de mai târziu. Dar medicina, mai cu seamă l-a atras — Leonardo da Vinci reușind să fie nu numai un anatomist dar și un fiziolog remarcabil.

— Joseph Billiet a scris o excelentă dare de seamă asupra lui *Frans Masereel,* gravor în lemn, care, ca și Grosz, a exprimat cu mult realism, cu vigoare și imaginație, viața marilor orașe moderne.

— Va apare în curând — postum — „Le roman renan", de Maurice Barrès.

— „Aurul Patriei" se intitulează noul volum de versuri al d-lui Volbură Poiană.

— A apărut o bună traducere — datorită d-lui Șt. Bezdechi — din opera Sf. Atanasie cel Mare, însoțită de un studiu asupra vieții și operii marelui patriarh.

— A apărut romanul „Sur la plage" de Lucien Trente, lucrare consacrată lumei balneare.

— A apărut No. 7 din revista „Paza".

— A apărut „Cosinzeana" No. 11.

A Apărut

LECTURA No. 27

„Floarea literaturilor străine"

Octave Mirbeau

Divorțul Meu

EMOȚIONANTUL ROMAN AL UNEI CASNICII

In românește de CONST. A. I. GHICA

Numai 3 lei — scrierea completă

La toți chioșcarii și librarii

Curiozități

Monumentul lui Adam

Orașul Filadelfia din Canada ridică un mare monument în memoria celui dintâi om, Adam. Dezvelirea solemnă a monumentului e fixată pentru ziua de 28 Octombrie 1925. Monumentul e așezat în centrul parcului comunal și reprezintă statuia lui Adam de șapte metri înălțime. Cel dintâi om e sculptat absolut gol, fără nici o acoperire, ceeace pare atât de neobicinuit pentru mentalitatea puritanilor religioși din Canada! Un grup de sculptori sub direcțiunea unui șef foarte reputat mai lucrează la perfecționarea sculpturii. Inițiatorii acestei opere declară că e absolut de nepriceput, de ce omenirea n'a ridicat încă asemenea monumente cu sutele, pretutindeni; fiindcă cel dintâi om merită această atenție sacră incomparabil mai mult decât toți primarii orașelor, miniștrii, scriitorii sau generalii și regii. Filadelfia a decis să repare această nedreptate. O inscripție pe monument va glăsui: „Acest monument, cel dintâiu în Lumea Nouă, s'a ridicat în cinstea și memoria lui Adam, primul om de pe pământ, în semn de recunoștință și evlavie din partea posterității lui în viață, la Filadelfia, în secolul al 75-lea, dela crearea lumii". Sub această inscripție se află ceasul de soare, iar sub el încă o inscripție, latină: *„Sic transit gloria mundi"* — astfel trece slava acestei lumi... E curios că ziua dezvelirii, 28 Octombrie, a fost aleasă de comitet după mai multe discuții, care au avut ca rezultat o decizie unanimă că ziua aceasta e data exactă a nașterii lui Adam.

Monumentul Marelui Bețiv

Statisticile constată că alcoolicii mor în vârstă prematură. Oricine știe dealtfel cât de dăunător e alcoolul. Totuși sunt unii bețivi care ajung la vârsta de 100 ani. In această privință, un exemplu strălucit a fost dat de un Irlandez, pe al cărui mormânt stă un monument cu următoarea inscripție:

„Aci odihnește Brown mort la vârsta de 120 ani. Toată viața lui a fost beat, și se spunea că moartea se speria și fugea de el. O zi numai, contra obiceiului, a fost treaz, și în acea zi moartea s'a hotărât să intre în luptă cu dânsul; și la urma urmei acest bețiv fără pereche a fost doborât".

I se va ridica și ei un monument?

In Savoy lângă Nizza trăește o bătrână de 100 de ani, care se întreține din munca proprie, și care bea numai cafea neagră, câte 40 cești pe zi. Mănâncă foarte puțin.

Stabilirea datelor noui

Cu ce nu se ocupă omul curios? Comitetul din Filadelfia pentru ridicarea monumentului lui Adam, cel dintâi om, a hotărât că ziua nașterii lui Adam e 28 Octombrie. Acuma astronomul Levy a calculat definitiv ziua morții lui Isus: 7 Aprilie din anul al 30-lea al erei creștine.

Totuși vom avea încă mult timp de aface cu tradiția bisericească, care mută Paștele din an în an...

Biserica și reclama

Reclama e atât de desvoltată în America încât te întrebi: pe cine mai reușesc să ispitească și să seducă reclamiștii? Doar fiecare american face multă reclamă pentru mărfurile, aparatele sau produsele lui. Atunci — reclamiștii de acolo nu se ademenesc decât unul pe altul?

Dar iată că și religia își croește acolo drum tot prin reclamă. S'a făcut sfeștanie fundamentelor pentru cea mai mare catedrală din lume, la New-York, cu numele de Sf. Ioan.

Fondul inițial de 10 milioane dolari trebuia acoperit pe măsura clădirii, din ofrandele credincioșilor. Insă cu toate apelurile disperate ale comitetului de construcție, cu mitropolitul Manning în frunte, afluența de mijloace a fost din cale afară de slabă. S'ar putea crede că în America „misticismului raționalist" și a sectelor, fondul religiei a secat definitiv? — Nu. Orice afacere, care cere parale, trebue bazată numai pe reclamă. Mitropolitul Manning pricepu acest adevăr și însărcină o agenție de reclamă să se ocupe de fondul catedralei, cedându-i 30 la sută din „câștig". In foarte scurt timp agenția a realizat pentru comitet 8 milioane dolari și se mai ocupă înainte cu febrilitate cu strângerea fondurilor. Americanul rămâne primitiv ca concepție, se încrede în religiile oficiale sau „opoziționiste", e gata să contribue cu punga lui la clădirea a zece catedrale. Insă e extrem de ocupat, asurzit de zarva tecnicei uriașe și n'are timp nici atențiune pentru subscripții și predici.

Numai reclama senzațională, obraznică, zgomotoasă știe să-i zmulgă bani până și pentru lucrurile dumnezeești...

Inchisoarea ca pensiune

Margareta Kallaghan de 60 ani, din New-York, a pierdut un proces la tribunalul civil. Când judecătorul pronunță sentința în favoarea părții adverse, Margareta proferă câteva cuvinte foarte ofensătoare la adresa tribunalului. Acesta se institui pe loc pentru judecarea cazului și o condamnă la trei luni închisoare. Margareta fu internată chiar peste o oră după fapta ei atât de urâtă.

Un mare avocat B. Kitting îi propuse peste câteva zile să înceapă demersuri, gratis, pentru a o scăpa de închisoare. Insă Margareta îi mulțumi, dar refuză să-i primească acest serviciu dezinteresat.

Argumentația ei era:

— Aș petrece restul zilelor mele, cu plăcere, în inchisoare. Am aci o îngrijire, la care n'am visat vreodată acasă, nici cu 125 dolari pe săptămână. Sunt vizitată zilnic de doctor. Mâna mea bolnavă primește fricțiuni minunate, regulat. Mi-se dă o mâncare excelentă. Stau în liniște absolută. Nu, nu vreau să părăsesc închisoarea. Adevărata închisoare e acasă la mine".

Se vor lua măsuri ca Margareta să nu mai facă vreo nouă gafă pentru a nimeri la închisoarea atât de ideală în Statele-Unite?

COMPILATOR

ANUL VI. — N. 246

5 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
10 LEI EX. IN STRAINATATE

Duminică, 23 August 1925

Adevěrul Literar şi Artistic

FONDATORI { AL. V. BELDIMAN 1888—1897, CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT in 1893

Peste Ocean

— JURNAL DE BORD —

Emigranții

Am făcut cunoștință [illegible] american simpatic și interesant. Inalt, uscat și nervos, [illegible] bine franțuzește. Director general la o m[illegible] companie de căi ferate din Pensilvania. In primele zile [illegible]vasem stând lungit pe punte ore întregi, într'o complec[illegible]erție, cu ochii pe jumătate închiși, fără să miște nici d[illegible]un deget. Credeam că urmează vreun regim riguros medical. Când l-am întrebat ce boală are, americanul începu să râdă ca un copil.

— Sufăr de oboseală. Eu lucrez foarte mult și am nevoe din când în când de câteva zile de repaus absolut, pe care cu greu îl pot găsi. Ori unde mă ascund, subalternii mei mă află și nu-mi dau pace. După o lungă experiență, am ajuns la convingerea că singurul loc unde pot să mă refugiez și să mă odihnesc în pace e numai aci pe bordul unui transatlantic. Când mă simt obosit mă îmbarc și fac un voiaj până în Europa înapoindu-mă cu prima cursă. Uneori nici nu debarc de loc. Stau tot timpul pe vapor. Viața asta de bord și aerul ozonat al Oceanului îmi fac foarte bine. Unde poți găsi un loc mai bun de repaus și refacere ca aici?

Treceam cu el prin sala de fumat admirând sculpturile în stejar masiv, când îl văzui că să oprește în dreptul unui tablou, care acoperea panoul dela mijloc. O copie după un tablou celebru: scena în care Cristof Columb expune planurile sale în fața supremului consiliu format din călugării cei mai savanți ai timpului — despoticul tribunal catolic care-și bătuse joc și de fanteziile lui Galileu. Pictorul a prins un moment interesant: Columb la mijloc, cu o hartă aruncată la picioare, ține un compas în mână și, c'o privire de halucinat, privește în vag. In jurul lui călugării râd bătându-și joc de planurile expuse. Unii îl arată cu degetul ca pe un iluminat, alții discută nebunia încercării de a descoperi pământuri necunoscute în pustiul nestrăbătut al Oceanului.

— Iată, — începu americanul apucându-mă de braț, — o lecție straşnică pentru omenire. Columb n'a făcut o descoperire științifică, ci un mare act de voință, o întreprindere de energie și de curaj, învingând toate dificultățile ce i s'au pus în cale.

El este cel întâiu care a înfruntat groaza instinctivă, pe care omul o avea de spațiul oceanic — acel vid planetar, evitat ca și deșertul nisipos fără apă și oaze. E sigur că înaintea lui visase și alții că dincolo de orizontul oceanic sunt pământuri necunoscute. E probabil că, înaintea lui, Vichingii din Norvegia și Danemarca, să fi atins coastele Groelandei și a Labradorului. Nici o urmă însă n'a rămas din aceste întreprinderi efemere, fără valoare socială și etnică.

Dacă s'a înșelat Columb plecând cu ideia preconcepută că trebue să ajungă în Indii, sau că mergea să caute cele două insule: Antilia și Cypangu, despre care legendele timpului povesteau minuni, aceasta nu micșorează întru nimic meritul marelui Genovez, căci întreprinderea lui rămâne un mare act de voință.

* * *

Un pictor italian se instalase pe puntea de sus ca să schițeze câteva scene din viața de bord a emigranților. Mă apropii de el. Emigranții!... De câte ori în visurile fragedei vrâste, în fantezia aprinsă de citirea cărților ilustrate pentru copii, nu urmărisem cu lacrimile în ochi, cu inima strânsă de emoție, peripețiile *Emigranților în Brazilia*. Atras magnetic spre necunoscut, de câteori nu mă văzusem amestecat în gloata acelor desmoșteniți, cari plecau peste Ocean să-și caute pâinea în țări îndepărtate.

Pentru întâia oară i-am văzut de-aproape, într'o seară umedă, pe-o ceață deasă de Octombrie, la Roterdam, în prima mea călătorie.

Intârziasem rătăcind singur prin sinistrul cartier al *bordhausurilor* infecte din jurul portului. Tavernele de-alungul cheiului, cu firme scrise în șase limbi, gemeau de-o lume zgomotoasă și cosmopolită. In seara aceea sosise un transatlantic al liniei „America-Holand" și a doua zi dimineața un alt vapor trebuia să plece pentru New-York. Silueta fantastică a colosului acostat la cheiu se desprindea din negura groasă care învăluia portul. Jos, în fața lui, abia se deslușia furnicarul omenesc agitându-se în zgomotul cricurilor cu aburi care descărcau mărfurile aduse de departe. Pe lespezile de piatră, umede și negre de praful de cărbune, se scurgeau trăgănat grupele de emigranți: oameni aiuriți și obosiți, suflând greoiu, încovoiați sub greutatea sărăcăciosului bagaj pe care-l cărau spre vapor; femei cu boccele în spinare strângând la sân copii mici, târând pe cei mai răsăriți care alunecau în mers agățați de poalele fustelor.

In tumultul și trepidația de pe cheiuri mi s'a părut că aud o vorbă românească.

Tresar și mă întorc. In lumina difuză a unui bec, văd un bătrân uscat și îndoit. Părea că se jălue cu un glas plângător către doi oameni mai tineri, care-și scoteau din sân niște bani pe care -i tot numărau cu grijă. Intru în vorbă. Erau Români din ținutul Făgărașului. Plecau în America chemați de rudele lor stabilite acolo de câțiva ani. Bătrânul, sosit atunci cu vaporul, începu să-mi înșire nenorocirea lui: Un băiat, plecat de trei ani acolo, i-a trimis bani de drum. El și-a întocmit toate actele de călătorie și când a ajuns la New-York, taman la debarcare, doctorul care l-a inspectat, l-a respins că e prea slab și bătrân. Ci-că America n'are ce face cu oameni nevolnici.

— Câinoși și răi la inimă sunt oamenii pe-acolo, domnule. Ce să fac? dacă n'am avut noroc mă întorc iar la mine în sat, sfârși bătrânul resemnat, pe când își schimba, cu cei doi tineri, banii — dându-le dolari și luând coroane.

* *

Acum privesc în jos la furnicarul acesta omenesc, din care se ridică până la noi un zgomot neîntrerupt și confuz, format de atâtea limbi deosebite. După fizionomie și îmbrăcăminte mă încerc să ghicesc țara din care vine fiecare. Toți poartă câte o placardă de carton numerotată, prinsă la cheutoarea hainei. Bătrâni sunt prea puțini, mai toți oameni în floarea vârstei și femei tinere c'o droae de copii în jurul lor. Nu dibuisem cu ochii nici un grup de Români.

Mă scobor pe puntea de jos. Americanul mă urmează.

Trec pe lângă un grup de Sași. Tăcuți și gravi, citesc cărți religioase pe care le împart pe bord la fiecare cursă propagandistele pentru răspândirea bibliei.

Dintr'un grup de Slovaci o armonică își amestecă notele răgușite cu cele ascuțite ale unei mandoline, pe care o zgârie cu foc un Grec sentimental. Doi Greci aprinși se ceartă din cauza unei cutii de cremă de ghete.

Tocmai în capăt, lângă roșul aprins al șalurilor unor unguroaice îmbujorate, zăresc albul cămășilor cu altițe și negrul fotelor — discretul port al femeilor din părțile Sibiului. Sunt vreo zece familii de români de pe valea Oltului.

— Dar cum v'ați hotărât, oameni buni, să plecați așa departe?

Un om mai în vârstă, care sta cu zăbunul aruncat pe un umăr, cu ochii pierduți pe luciul valurilor, tresări întorcându-se brusc spre mine.

— He! iaca și un domn dela noi. Ne-am hotărât să plecăm că ne-au chemat rudele de-acolo care ne-au trimis și bani de drum. Ce să facem? Că noi suntem de prin partea muntelui. Numai râpi și coclauri. N'avem pământ de lucru.

— Ei, și aveți de gând să vă întoarceți ori ați plecat pentru totdeauna?

— De, parcă știe omul ce-l așteaptă! Iaca, dela noi din Porcești au plecat mulți și s'au întors cu bani. *Cooperativa Porcișteană* e una dintre cele mai bogate din ținutul Sibiului.

O femee rumenă și zdravănă — tip de Siliștească — cu picioarele goale pe puntea de lemn, sta rezemată de-o balustradă, c'un copil la sân. Dolofanul, pentru că scăpase sfârcul țâței, ne privea încruntat cu ochii lui negri ca două mure coapte, pe când își sugea supărat buzele. Un băețaș mai mare dormea dus având drept căpătâi o căciulă mițoasă.

— Hei, ce știu copiii... dorm buștean, fără grijă... că dacă noi ne chinuim ca să ne căutăm norocul, e tot pentru ei... poate or trăi ei mai bine când or ajunge mari, — spuse o femee mai coaptă care clătea niște albituri într'un lighean.

Pe când ne întorceam, americanul care observase cu atenție figurile și îmbrăcămintea — ca un geambaș la un târg de cai — îmi spuse cu toată convingerea:

— Sunt elemente foarte bune, le cunosc eu. Dar au defectul că se întorc mulți înapoi.

Ii răspund surâzând: „Noi am vrea să se întoarcă toți".

Americanul mă apucă de braț și aplecându-se îmi șopti: „La noi, emigranții cari se întorc, sunt socotiți ca *lași*. Oameni care n'au avut curajul să lupte până la capăt, să izbutească, să ajungă liberi și stăpâni. Slăbiciunea îi atrage înapoi în sclavia din care au venit. Ca și copiii aceștia, pe care îi vedem acum pe puntea asta, au venit odată niște copii care să numeau Carnegie, Gould și Rochefeler".

Când să urcăm scara, trecem pe lângă un grup de Evrei. După vechiul port — laibere lungi, lustrite, căciuli cu fundul de catifea — se cunoșteau că sunt din Polonia sau Rusia. Americanul îi arătă c'un gest larg.

— Iată tipuri care întotdeauna mi-au fost simpatice.

După o tăcere, el urmă cu hotărâre:

— Da, acolo unde îi văd apărând sunt sigur că se deschide un nou teren de lucru, de afaceri și de viață. Instinctul lor vital, fineța, energia și tenacitatea lor animează activitatea regiunei unde se așază. In tragica lor istorie, veșnic rătăcitori, au fost pretutindenea un admirabil element de progres.

Ne oprim în sala de fumat, la masa profesorului belgian, care-și bea liniștit vermutul. Americanul reluă convorbirea întreruptă.

— Noi avem încă nevoe de mână de lucru. Dar căutăm marfă omenească bună, de prima calitate.

— Cam greu, îl întrerup eu, să alegeți când în fiecare an vapoarele varsă un milion de suflete pe țărmul american — elemente aduse din toate părțile lumei. Ce-a mai rămas din rasa fondatoare, din tipul tradițional al *Unchiului Sam?* Cred că americanii de azi nu mai au nimic britanic decât doar limba, și aceea încă foarte alterată.

Traficul ce se făcea altădată cu sclavii negri, pe timpul vaselor cu pânze, se repetă azi cu emigranții albi pe care îi transportă vapoarele transatlantice. Numai grație acestei mărfi omenești s'au desvoltat marile companii de navigație. Belgianul, care-și golise paharul, intră în vorbă:

— Eu cred că ceeace a fost Mediterana pentru lumea veche e Atlanticul pentru epoca noastră. Oceanul acesta a devenit Maditerana rasei albe. Migrațiile acestea transatlantice, amestecul acesta de rase și popoare, toată circulația oceanică pe care o vedem, nu este decât repetirea pe o scară mult mai mare, a vechei mișcări omenești din Mediterana. Și America de azi, oricât de vastă este, eu n'o consider decât ca o Cartagenă sau vechiul Tyr. De când Oceanul, acest vid planetar, s'a transformat dintr'un obstacol într'un câmp deschis, cu nesfârșite drumuri, prin migrațiile maritime mai lesne decât cele terestre, se modifică repartiția populației pe glob, căutând fatal o stabilire de echilibru după principiul vaselor comunicante.

Aluviunile acestea periodice aruncă milioane de oameni anual pe țărmurile noului continent. Toate exemplarele umanității se amestecă și fierb în cazanul acesta din care nu se știe ce va ieși odată.

— A ieșit, răspunse scurt Americanul, o varietate nouă a speciei umane. Primele colonizări spaniole n'au fost durabile, căci erau compuse din aventurieri care căutau aur. Numai după ce au venit oameni care în loc de aur căutau pâine, s'a putut fixa o populație care să întemeeze o societate și un stat. Primii care au prins rădăcini au fost puritanii englezi, proscrișii Europei: un grup selectat, oameni încercați, hotărîți, instruiți și tenace. Elemente care-și făcuseră probele de încercare prin persecuțiile religioase, pe care le suferiseră. Deși erau certați cu Regele Angliei și mai târziu s'au revoltat scuturând jugul patriei mume, ei nu erau decât Englezi, căci obiceiurile, ideile și sufletele lor erau englezești.

— Așa e, — îl întrerupse Belgianul, — dar după primii coloniști englezi, francezi și olandezi, a început pe la 1850 exodul Germanilor, iar de vre-o treizeci de ani se scurg fără încetare toate neamurile de oameni din Sudul și Răsăritul Europei: Italieni, Greci, Armeni, Unguri, Slavi, Români, fără să mai socotim imensa masă a Evreilor din Rusia și Polonia.

Din această invazie nu va ieși o Americă nouă, care va compromite civilizația sau va schimba caracterul propriu pe care-l are. Căci Americanii nu se înmulțesc prin naștere ci numai prin emigrare. Rasa fondatoare a ajuns infecundă, condamnată să dispară complect. Chestiunea copiilor, asta-i marea problemă care se pune în America.

— Dar nu ne vin copii gata făcuți din Europa? Ii adoptăm după voință, închizând și deschizând robinetul emigrărilor.

— Dar până când, izbucni Belgianul, o să vă dăm noi copii? Să-și facă America copiii de care are nevoe.

Femeile americane nu vor să facă de loc copii. Zădarnic a strigat Roosvelt, de atâtea ori în public, femeilor americane, că teama de maternitate este o lașitate socotită ca refuzul soldatului de a intra în foc.

Americancele se încăpățânează; fac de toate, numai copii nu. Cluburi, joc de cărți, joc de bursă, beau, fumează, fac scrimă, luptă de box.... Se cred cele mai civilizate creaturi de pe glob și tipurile ideale de mâine, dar copii nu vor să facă în paradisul femeilor, care se chiamă America.

Până când o să vă tot facă alții copii? Faceți-vă, domnilor, copii, nu mai comptați pe alții... Și Belgianul, care golise al cincilea pahar de vermut, sfârși c'o anecdotă picantă, spusă în șoaptă, pe când îi licăreau fosforic ochii mici în fundul orbitelor.

La Versailles i se prezintă lui Ludovic al XV-lea un marchiz de curând însurat c'o tânără de-o frumusețe răpitoare.

Regele a rămas profund impresionat, și deosebita atenție ce dase tinerei femei era vădită. Noul menaj începu să primească dese invitații regale. Marchizul care cunoștea eticheta dar și culisele curței regale, știind ce trebuie să-l coste invitațiile primite, găsi prețul prea mare și se hotărî la o măsură eroică.

Dădu ordin să puie caii la trăsură. Iși îmbarcă nevasta și porni întins la una din proprietățile familiei, în cel mai îndepărtat fund de provincie.

De-acolo trimise o scrisoare la Paris ca răspuns la invitațiile regale: „Noi, Sire, aceștia cari avem plăcerea de a trăi la țară, păstrăm și vechiul obiceiu din familia noastră ca să ne facem singuri copiii..."

JEAN BART



Intre scriitori

Tristan Bernard a fost un școlar foarte mediocru. Și la liceul din Besançon, și la liceul Condorcet din Paris, nu se distingea mai prin nimica. In special la matematici nu pricepea de loc.

Pentru ca să-și poată trece examenele, părinții lui îi luară un preparator și Tristan Bernard începu să iee lecții de algebră și de trigonometrie.

Ori de câte ori venea însă acasă la profesor — înainte de a începe lecția, cerea voie să-i ceteascä versuri de ale lui — declarându-i că altfel îi este cu neputință să fie atent. Vrând-nevrând profesorul consimțea, după care începea preparația.

— Cât de bine explici! — îi spuse odată Tristan Bernard preparatorului.

— Ai înțeles?

— Nici un cuvânt — parc'ai vorbi chinezește — dar simt că trebuie să fie foarte lămurit.

Intr'o zi profesorul, plictisit, îi zise.

— In condițiile acestea nu pot să-ți mai dau lecție, fiindcă nu vreau să fur banii tatălui dumitale.

Tristan Bernard îi răspunse:

— M'am deprins atât de bine, că mi-ar veni greu să nu mai vin la dumneata. Uite, o idee: Am un văr — care dorește foarte mult să învețe știința asta poznașă. Il voiu aduce în fiecare zi. Eu îți voiu ceti ca și până acuma versurile mele, iar dumneata îi vei da lecție lui. Cu chipul acesta împăcăm toate interesele. Munca dumitale va folosi cuiva și nu vei mai putea spune că furi banii tatălui meu.

Intr'adevăr, a doua zi elevul veni însoțit de un tânăr. Și pe când acesta asculta cu mare luare aminte explicațiile profesorului, Tristan Bernard — care făcea cucoși de hârtie — îi spuse:

— Nu-i așa că explică bine?

— Foarte bine, răspunse vărul său.

— Și... tu înțelegi?

— Perfect!

— Ești un om cu noroc — încheе Tristan Bernard.

Și așa vărul său a ajuns un inginer vestit, iar Tristan Bernard, și făr' de matematici, unul din cei mai de seamă umoriști pe care-i are Franța.

Inainte de a clasa afacerea Darwin

Profesorul Scopes din America a fost condamnat, fiindcă preda teoria lui Darwin.

Ideea de a persecuta pe Darwiniști nu are de ce să ne surprindă. Când un American suferă accidentul de a avea idei, nu poate, în cazul cel mai rău, să aibă decât din acestea. Senzațional nu-i niciodată ce gândește un Yankeu. Senzațional este că un Yankeu gândește. Cu atât mai mult când e vorba — ca în cazul dela Dayton — cu națiunea întreagă pusă pe picior de cugetare. Fenomenul este fără precedent în Statele-Unite. Cine cunoaște Istoria Noului Continent își poate da sama că e întâia oară când acest harnic și naiv popor se trezește a remarca o contradicție de principii între două sisteme teoretice.

* * *

Noi, în Europa, considerăm conflictul dintre adevărurile științei și dogmele creștine atâta de radical irezolvabil, încât îl rezolvăm renunțând de a-l mai rezolva. Iată ce spune, în această privință, savantul Monsieur Bergeret:

„Sistemul lui Copernic și Galileu este absolut inconciliabil cu Fizica Creștină. Totuși, vedem că a pătruns, în Franța și pretutindeni pe lume, **până și în școlile primare,** fără a modifica câtuși de ușor conceptele teologice pe cari ar fi fost firesc să le distrugă în chip absolut. Este cert că ideile unui Laplace asupra Universului fac să apară vechea cosmogonie iudeo-creștină mai puerilă chiar decât orlogeria pe care ar inventa-o un ceasornicar elvețian. Cu toate acestea, teoriile lui Laplace sunt expuse lămurit și pe față de aproape un veac, fără ca prin aceasta micile istorioare evreești și caldeene asupra originei lumilor, care se găsesc în cărțile sacre ale creștinismului, să fi perdut ceva din creditul lor printre oameni. Știința nu daună niciodată Religiunei, și vom putea oricât demonstra absurditatea vre-unei practici pioase, fără a micșora, prin aceasta, numărul persoanelor care i se dedau".

O astfel de soluție a conflictului, soluție care consistă în a ignora cu bună știință existența însăși a conflictului — nu este, desigur, dintre cele mai elegante. Dar e posibilă și, mai laes, e singura posibilă.

Ori-ce societate, mică sau mare, își are asemenea insolubile antinomii cărora le aplică acelaș tratament. Când, bunioară, într'o familie de oameni cumsecade, una din fete fuge și se face prostituată, ce împăcare mai poate fi între sentimentul onoarei pătate și dragostea de tată —, dacă nu **silința de a uita?** Și, împreună cu părinții, toate persoanele în relații cu aceștia își fac o datorie de a nu pune întrebări referitoare la insolubila problemă, de a face ca și când ea nici n'ar exista.

Tot astfel și divorțul dintre Știință și Religie. Din fericire, sunt părți unde învățămintele lor se împacă. Asupra celorlalte însă, ne facem, pur și simplu, că nu observăm contradicțiunea.

Există dar, în toate societățile, anumite probleme — pe cari, dacă ni se îngădue să întrebuințăm o expresiune luată din vocabularul technic al mecanicei — le-am numi: **probleme-defect.** E în zadar să mai cătăm a ni le pune. Ne alegem doar cu paguba sforțărilor infructuoase.

Iată de ce este foarte interesant de remarcat că Americanii, prima dată când își pun în mod național o problemă teoretică, aleg tocmai una din acele de cari vorbeam mai sus. Antinomii pe cari Europenii nu le pot concilia, să le poată oare Yankeii? Cu siguranță, este altceva la mijloc.

* * *

Răspunsul nu-i greu.

Americanului îi convin problemele-standard. Ce-i trebue lui, sunt antinomii din acele bune și durabile, care să nu se deterioreze la cel mai mic efort de reflecțiune. Inchipuiți-vă un cetățean din Statele-Unite, decis să gândească, abordând o chestiune rezolvabilă! La cea mai mică soluție, s'a desființat problema, s'a stricat ustensilul. Trebue să-și procure altul, apoi un al treilea, un al patrulea...

Nu se poate. In asemenea condițiuni, cugetarea devine prea puțin rentabilă. Și hotărârea de a deveni o națiune cugetătoare se va amâna atunci până ce se va găsi o mașină apropiată, în stare să poată ori-când repeta indefinit, operațiunea pentru care a fost făcută.

Și iată că în anul de grație 1925, jucăria a fost descoperită. Problema concilierei inconciliabilelor adevăruri ale științei cu..... acele ale religiei, este un perfect ustensil, **made in United States,** pentru oamenii grăbiți și ocupați cari vor să se dedea la europeana voluptate de a gândi.

Și cum nici o limită nu poate fi asigurată rezolvării problemei, consumatorul ei poate gândi, ad libitum, 24 48, 72 de ore în șir, toată viața, sau orice altă combinațiune de timp imaginabilă.

Ceeace dincoace de ocean ziceam că e o simplă problemă-defect, dincolo de Atlantic ea a fost prefăcută într'un veritabil perpetuum-mobile intelectual.

Fiecare trebue lăsat să-și gospodărească creerul așa cum se pricepe. Să nu ne mai ocupăm deci cu sfaturi și recriminări, de evenimentele petrecute pe domeniile lui Monroë.

Cât despre neverosimilul acces de bun simț al profesorului Scopes —, acesta e de un interes mai puțin local. Căci, în calitatea sa de miracol, vine să îngroașe numărul argumentelor în favoarea religiei, și este de natură a sdruncina chiar credințele unui ateu înveterat ca autorul acestor rânduri.

D. I. SUCHIANU

Cărţile Poporului

Obiceiurile vechi se desrădăcinează cu greu. Incă de acum treizeci şi mai bine de ani, când aşteptam premiile cu bătaie de inimă la Sânpetru, — birourile atotputernice ne trimeteau cărţi în faţa cărora stăteam cu uimire şi respect, fără să îndrăznim a le deschide. De-atuncea, pe când eram învăţăcel cu pantaloni scurţi, păstrez câteva tomuri groase de acte şi documente din colecţia Hurmuzache. Eu aşteptam însă o carte de poveşti, care-mi cădea câteodată ca din cer şi mă bucura nespus. Insă birourile ministerului copiilor ţineau în primul rând să facă un mic serviciu autorilor şi editorilor cu cărţi din care nu se vânduseră decât şapte exemplare, cu şapte ordonanţe emanate dela şapte contabilităţi. Mai târziu am avut prilejul să mă încredinţez că şi în ceeace priveşte alcătuirea bibliotecilor populare procedura era la fel. Nişte traduceri meritorii din clasicii latini, o expunere largă a istoriei filosofiilor, iată hrană intelectuală, în zilele iernii, pentru gospodarii dela ţară. Se'nţelege că se trimeteau la biblioteci şi opere de altă natură, mai ales dintre cele scrise anume în vederea educaţiei mulţimilor, în deosebi cărţi cu învăţăminte agricole. Am ştiut curând şi cine le alcătuia. Autorii erau deseori oameni cari nu altoiseră un pom şi nu plantaseră o varză. Lucrurile s'au schimbat întrucâtva în ceeace priveşte proporţiile, păstrându-se obiceiul de a vârî ş'un procent oarecare de cărţi moarte.

Este deci interesant de văzut ce-au putut ceti la ţară iubitorii de cărţi în cincizeci de ani, şi ce pot ceti astăzi.

Traducerea din clasicii latini n'o deschideau. Căutau însă o broşură de albinărit.

Şi între altele, iată ce găseau, textual:

Văzând aceste progrese ce un popor de rasă mongolă (Ungurii), încă barbar în caracter şi maniere, întrece în întreprinderi pe descendenţii rasei latine urmaşi vitejilor Romani...

Albina face parte din tipul artropodelor, clasa insectelor, ordinul himenoptelor.

Albinele italiene sunt foarte laborioase la lucru.

Albinele lucrătoare trăesc dela 2—10 luni, ele vieţuesc aşa puţin din cauză că-şi ruinează viaţa prin multă muncă ce-şi depun pentru societatea în care trăeşte.

Albinele îngrijesc cu abnegaţie larvele şi le nutresc timp de 6 zile.

Albinele îşi aşează cuiburile în ordine verticală.

Născându-se mătcile, ele îşi aleg din ele pe cea mai perfectă, iar pe celelalte le omoară; la această operaţie criminală dă ajutor şi matca rămasă în viaţă.

In interiorul stupilor primitivi nu putem căuta fără a face un mare deranj albinelor.

Topind astfel ceara, toate corpurile necunoscute din ceară se vor aşeza pe fundul vasului, şi răsturnând ceara din vas, după ce s'a răcit vom putea curăţi toate aceste ingrediente.

Şi altele destule, care, se'nţelege, ar fi putut rivaliza cu consideraţiile asupra lui Tibul şi Properţiu, dacă nenorociţii ar fi răsfoit traducerea meritorie.

Cărţile de zarzavat şi pomologiile în trecut n'au putut găsi cetitori ahotnici. Nu ştiu dacă vor găsi în viitor. Eu mă uit că panerele vânzătorului de cărţi din iarmaroace nu cuprind nimic din toate acestea. Probabil că cetitorii rurali cer — caşi mine în copilărie — pagini cari să-i scoată din lumea asta. Panerele cu minuni cuprind biografii de hoţi şi de haiduci celebri: Tâlharii Dragoş şi Fulger, haiducii Bujor şi Jianu. S'au adăogit în vremea din urmă Banditul Fiori cu mâna de fier şi fantasmagoriile unor detectivi imbecili care scapă totuşi din toate nenorocirile posibile şi imposibile. Trebuie să ţinem seamă mai ales de cărţile de poezii cu 32 de cântece, cu 80 de cântece, Dor şi amor cu 150 cântece şi cu 220 cântece. In sfârşit niciodată nu lipsesc amatorii pentru Visul Maicii Domnului, Minunile Sfântului Sisoe şi Epistolia Domnului nostru Isus Hristos. Se mai cumpără Cele 12 Vineri, Cartea de făcut şi de dezlegat farmece, Cheia Viselor, şi mijlocul de a aduce aur de sub pământ, prin jurământul asupra Duhului Terophile.

Comediile acestea sunt vechi de când ţin eu minte. Au fost o problemă ş'acum cincizeci de ani, ş'acum douăzeci de ani. Era o problemă neagră, când birourile orânduiau norodului Acte şi Documente şi istoria filozofilor. Au rămas o problemă gravă ş'acum, deşi Casa Şcoalelor ş'a culturii Poporului tipăreşte de la o vreme cărţi destinate poporului, — deşi numărul acestor tipărituri a ajuns aproape impozant. Străduinţi vrednice de laudă, — însă sterpe câtă vreme voiu găsi în panerele vânzătorilor din iarmaroace *Epistolia* în locul *Bibliei* şi *Jurământul Duhului Terophile* în locul cărţilor celor bune. Tipăriturile poporului ies de sub teascuri, însă n'ajung la el. Deci rămâne în picioare vechea întrebare neliniştită şi nedumerită, privindu-ne cu ochi cenuşii. Cartea bună, după ce se tipăreşte, trebuie să intre în mâinile celor mulţi. Singurii librari ai ţăranilor sunt mişeii aceştia cu panerele. In loc să vândă pe Terophile, — să vândă Evangheliile. In loc să vândă Alexandria, Esopia şi Genoveva în ediţia *Pinath Clein & C-ie*,—să le vândă pe cele ale Casei Şcoalelor, mai bune şi mai ieftine.

Nu-mi trebuesc birouri, dispoziţii, comisii: tot cortegiul neputinţii care s'a aşezat în viaţa noastră naţională dintru început, ca o paralizie. Imi trebuesc oameni vii şi activi, care să realizeze circulaţia cărţii. Problemă de gravitate mortală astăzi caşi eri. Cum se poate dezlega? Nu ştiu. Să lăsăm pe oamenii cu geniu special să lucreze, în viaţa liberă şi 'n mulţimea mişcătoare. Când s'arată, să nu-i predăm domnului dela biroul 3, care zâmbeşte enigmatic?

Căci, dacă vom lucra altfel şi vom întârzia iarăşi, poporul va face două lucruri. Intâiu, nu va ceti; al doilea, când va ceti, va avea înaintea ochilor ş'a sufletului pagini în următorul chip întocmite. Citaţii tot textuale:

Istoria nenorocitei afaceri a Genovevei de Brabant este incomparabilă. In toate oraşele lumei romanul sau istoricul acestei afaceri care este tradus în toate limbile a făcut o impresie de nedescris mai cu seamă în Franţa, unde de mai bine de două secole face parte din biblioteca albastră. Peripeţiile prin care a trecut Genoveva, care ni se prezintă sub o formă atât de inocentă, sub o atracţie atât de blândă încât oricare ar ceti această carte este cuprins de cea mai mare durere din cauza milei cei inspiră istoricul acestei afaceri în care totul respiră morala cea mai curată şi simţul cel mai atingător posibil.

Da, doamnă, exclamă Golo cu cutezare, da atracţiunile d-tale au învins constanţa mea şi fidelitatea ceţi datorez cedează impresiunilor ce frumuseţea d-tale au deşteptat în inima mea! Să fie posibil urmă el cu un aer pasionat, să fie posibil încântătoarea Genoveva, ca simţimintele d-tale să nu se acorde cu iubirea mea şi că răspunsul ce aştept să ne favorizeze dorinţele mele.

Lângă cartea aceasta care „respiră morala" stau cântecele nouă, care au avut cel mai mare succes în toată ţara şi înlocuiesc, fireşte, doinele populare. Am auzit cântecele nouă, în amurguri de primăvară, în dumbrăvile de la marginea satelor. Chiar şi pe cele cu două înţelesuri, care au succes în revistele bucureştene. Le-am auzit cu greşelile lor de tipar, căci pentru cetitorul cel mic slova-i lucru sfânt.

Apoteoza inepţiei ş'a greşalei de tipar am găsit-o mai ales în jurământul lui Terophile, în urma căruia, în chip neîndoios, ţi se aduce dinainte de sub pământ atâtea ocă de aur cât ai binevoit a cere. Iată:

Ascultă-mă Terophile, eu nevrednic rob al lui Dumnezeu te rog şi te jur pe tine cu acea veşnicie din care Dumnezeu ia fiinţa sa. Pe dumnezeiască putere cu care în ceruri pe pământ şi în iad domnesc. Te jur pe cel dintâiu tainele lui Dumnezeu în Adam, prin libertatea şi dragostea pe care a dat Dumnezeu la cel dintâiu părete de om în edem.

Cea dintâiu păreche de oameni în Eden.

O sută de rânduri de asemenea invocaţii, cu asemenea greşeli de tipar. Şi sfârşitul:

Terophile te jur să vii pe numele Alfa, Omega, Geno, Tetra, Gramaton, Dicho, Grama, arhanghelii Mihail şi Gavril, Rafail şi Urial, în numele chirovimilor şi serafimilor pe cel mai sfânt spirit ce a dezvoltat „Hristos" pe şederea lui de 9 luni în pântecele Maicii sale, pe propovăduirea sfintei Evanghelii, pe răsunetu trâmbiţelor îngereşti, pe învierea morţilor pe cel mai grozav... judecata lui Dumnezeu, pe numele lui Solomon şi Cornelius Agripa că tu în momentul acesta să te prezanţi la mine. Terophile te chem cu jurământul duhurilor pomenite şi nepomenite câte pe pământ şi în ceruri şi în Iad există pe toate puterile cereşti şi pământeşti, pe toate sunetele, pe toate vânturile, pe toate frunzele, pe toate animalele de uscat şi de apă, pe toate insectele mişcătoare şi nemişcătoare pe toate planete şi globurile cereşti şi pe toată mişcarea naturei, te jur ca să vii în clipa aceasta cu chipul frumos şi fără zgomot şi cu linişte mare să-mi aduci atâtea ocă de aur bani.

Mai ales pasagiile acestea le dedic cinstiţilor şi bunilor păstori de suflete, ierarhi şi chiriarchi, rugându-i să le mediteze în siestele de după-amiază. Cu aceiaşi umilinţă le dedic şi celorlalte măriri care nu pot dormi de grija nevoilor norodului. Să le deie Domnul Dumnezeu gând spornic să facă să ajungă unde trebuie cărţile cele bune, întru carele cu adevărat se găseşte aur. Şi să ştie că iată, am vrut să dăruiesc cumătrului meu Toader o biblie — întru care se cuprinde legea şi înţelepciunea, şi am aflat că, până în acest an dela Hristos 1925, nici aşezămintele şcolii, nici ale bisericii nu s'au învrednicit încă a tipări aşa ceva pentru prostime.

MIHAIL SADOVEANU

„Ochiul Dimineţii"

(Amintiri despre o dansatoare-spioană)

Cu vreo zece ani înainte de războI, în palatul luxos al lui Lalik, — celebrul sculptor-giuvaergiu din Paris, — o artistă mare de operă organizase o serată de artă pentru prietinii intimi ai casei: artişti, jurnalişti şi scriitori.

Cu mult înainte de această serată, s'a vorbit mult în societate despre o surpriză neobicinuită, o „revelaţie" extraordinară, care va avea loc la serată, dar care era ţinută în cel mai strict secret de iniţiatorii serbării.

La sfârşitul seratei, petrecute în aşteptarea nervoasă a senzaţiei promise, s'au auzit din fundul salonului sunetele unei muzici, stranii şi neînţelese. Oaspeţii s'au adunat într'un mic peristil cu coloane dorice. Lumina orbitoare a lustrelor se schimba cu semi-lumina mistică, verzue-albăstrie, care se stingea încet. Când ajunse la semi-întunerec, în fundul salonului, la mijloc, se schiţă o siluetă vagă a unei femei. Pe măsură ce ochiul se obicinuia cu această lumină redusă, silueta lua forme mai precise.

O femeie înaltă, frumoasă, acoperită cu un văl des de păr bogat, lăsat să cadă în jos. Un colier de aur la gât, spirale multe de şiraguri de perle pe mâini şi pe picioare: iată-i tot costumul.

Incepu dansul. Mişcări plastice, domoale şi voluptoase, răspund desenului acelei melodii stranii, care umplea peristilul cu sunete înăbuşite. Ritmul se acceleră şi mişcările dansatoarei se înviorară treptat.

Ea se îndreptă spre un altar făcut în fund, pe care se înălţa o statuetă a lui Buddha, împrăştiind reflexe misterioase, întunecate, de pe suprafaţa-i aurită. Altarul cu dansatoare, cu tot, se mişcă încet mai spre spectatori. Dansatoarea ducea flori, le punea pe altar, reproducea în dans tot ritualul de slujbă sacră buddhistă, îngenunchia, ridica patetic mâinile...

Luă de pe dânsa toate şiragurile de perle şi le depuse la picioarele lui Buddha. Acuma rămase goală, păstrând numai o mică cingătoare îngustă de perle. Incepu să se învârtească în jurul lui Buddha, cufundată în „transul" mistic, până când căzu istovită într'un extaz sacru, pe treapta altarului. Două slujnice indiene îi acoperiră goliciunea cu un văl negru, străveziu...

Astfel a fost debutul „dansatoarei indiene" Mata-Hary în faţa elitei artistice pariziene.

Mata-Hary era fiica unui plantator olandez şi a unei indigene.

S'a născut în insula Java la 1876. Adevăratul ei nume era Margareta-Gertruda Helle. Tatăl îi murise când era mică. Mama o plasase la Burma, în şcoala dansatoarelor buddhiste dela templul catedral din acest oraş.

Tată-său era colonist, un om foarte bogat în Java, însă mama ei, cunoscând bine ce soartă o aşteaptă pe această copilă născută dintr'o căsătorie mixtă (legile olandeze coloniale nu recunosc drepturile acestor copii) între albi şi indigeni, a vrut s'o ferească de umilinţe şi a preferat s'o închidă într'o mânăstire, hotărându-se s'o facă vestală.

Când a împlinit Mata-Hary paisprezece ani, — un ofiţer englez, Campbell Mack Leod, a văzut-o, s'a amorezat de dânsa nebuneşte şi a convins-o să fugă din templu. Ei s'au căsătorit în secret şi au dispărut din Burma. Această evadare a produs un mare scandal în societate, în cercurile clericale şi militare din localitate.

Aparţinând unei familii patriarhale scoţiene, Campbell a fost nevoit să părăsească armata şi s'a instalat în India, unde nevasta i-a născut doi copii — un băiat şi o fetiţă. Dar băeţelul muri subit de o moarte misterioasă. Mata-Hary era convinsă că servitorul hindus i-a otrăvit copilul din ordinul dat de templul Burmei spre a o pedepsi pentru trădarea şi fuga cu un european.

De aceia Mata-Hary a aşteptat numai ca hindusul să adoarmă, şi l-a ucis cu un foc de revolver descărcat în cap... Bărbatul ei lipsea, când s'a întâmplat această dublă crimă. Intors acasă, el a aflat de fuga soţiei, care căutase astfel să scape de urmărirea judecătorească.

A plecat atunci s'o caute pretutindeni, luând cu dânsul şi pe fetiţa cea mică, însă numai peste câţiva ani îşi găsi nevasta la Paris. Mata-Hary era instalată aci într'un mare lux, sub protecţia unui general german, şef al unei organizaţii de spionaj foarte întinse. Era tocmai în ajunul războiului european în iarna 1913—1914. Insă lady Mack Leod a refuzat să se întoarcă la bărbatul ei, şi acesta a plecat cu fetiţa, în Scoţia.

Cum s'a transformat dansatoarea Mata-Hary (în limba javanilor înseamnă „Ochiul Dimineţii") în spioană germană? Unii explică acest fapt prin legătura ei cu ofiţerul german. Insă, în afară de această cauză principală, rolul cel mai important l-au jucat elementele firii sale de aventurieră.

Avea sete de rizic. Era lacomă de pericole, la care să-şi aplice forţele şi pasiunile orientale ce i se altoiseră odată cu sângele-i mixt.

Intoarsă din Berlin, unde fusese iniţiată în tainele profesiunii celei noui, a apărut din nou ca dansatoare prin saloanele selecte ale Parisului. Insă dansul n'a mai fost decât o acoperire a unei ocupaţii, cu mult mai primejdioase şi plină de răspunderi. A ştiut să prindă în mreje pe foarte mulţi bărbaţi de stat, civili şi militari, care i-au împărtăşit informaţii şi secrete din cele mai importante. S'a constatat, că inamicul preţuia cu mult aur ceeace-i comunica Mata-Hary, profitând cu succes din această trădare, care aducea pe front lovituri neaşteptate de francezi şi moartea multor mii de vieţi...

La fel cu toate împrejurările din viaţa complicată a acestei dansatoare indiene, şi istoria ultimei sale aventuri de spioană a rămas oarecum nelămurită. Numai mai târziu, într'un ziar spaniol „El Mundo", Mario Duplessy a desvăluit publicului numele adevărat al ultimului amic devotat al Matei-Hary: Pierre Maurtissac.

Acesta se ascundea, după fuga-i din Paris, într'o mică mânăstire din Spania, Miriflore. Duplessy a vizitat personal mânăstirea şi l-a văzut pe acela pe care îl admira la plimbările din Bois-de-Boulogne şi Hide-Park, în zilele strălucite ale triumfurilor sale în societate. — Aci, la mânăstire, Pierre Maurtissac a devenit de nerecunoscut.

Rigid, înalt, uscat, cu părul albit, îmbrăcat în haine aspre de călugăr, el se ruga neridicându-se din genunchi, însă avea un aspect ca de absent, dus cu sufletu-i undeva departe de tot. Astfel îşi răscumpăra păcatele lui şi ale dansatoarei, adorate de dânsul până la nebunie, acest „jouir" atât de strălucit şi bogat, cu puţin înainte, care ştiuse ca nimeni altul să înebunească sexul frumos din Paris şi din Londra.

Efectul dramatic combinat odinioară de Sardou pentru „Tosca" a fost realmente trăit de Maurtissac. Diferenţa a fost numai că el n'a putut niciodată să afle cine i-a făcut să i se prăbuşească ultimul plan de scăpare a lui Mata-Hary. Banii şi influenţele l-au asigurat în aparenţă, că dansatoarea va fi „împuşcată" numai pentru ochii lumii, şi că trupul ei îi va fi predat pentru „înmormântare".

Insă în ultimul moment cineva l-a „trădat" pe el şi pe Mata-Hary. Că amândoi au fost absolut siguri de înscenarea execuţiei, se dovedeşte prin curajul ei minunat şi prin sângele-i rece neobicinuit cu care a mers la execuţie până în ultima clipă, după cum mărturiseşte apărătorul ei din proces, Clunet.

Stâlpul de infamie, la care sunt împuşcaţi trădătorii şi spionii, se află în Vincennes, lângă o mică colină în mijlocul pădurii.

La ora 5 dimineaţa au sosit la închisoarea Saint-Lazaire, jude-instructorul militar, doctorul, apărătorul lui Mata-Hary şi încă câteva persoane din administraţie şi justiţie.

Mata-Hary deşteptată din somnu-i adânc, nu se arătă emoţionată şi cu un sânge rece admirabil scrise trei scrisori, pe care le predă apărătorului. Apoi, liniştită, se îmbrăcă şi intră în automobil.

Dacă n'ar fi fost cu dânsa două surori de caritate, un preot şi doi inspectori de poliţie secretă s'ar fi putut crede că „Ochiul Dimineţei" nu pleacă decât la obicinuita-i plimbare matinală prin pădurea Vincennes: atât de calmă şi de solemnă era.

Toaleta-i era simplă, de o supremă eleganţă: o rochie de mătasă de culoarea oţelului mat, cu dungi moi, garnisită la guler şi la mâneci cu blană. Pe cap — o mare pălărie albăstrie cu panglici — cum se purtau în acel an. Pe umeri îşi aruncase, neglijent şi pitoresc, un mantou de catifea. La gât — un şirag de perle.

A cerut să nu-i fie legaţi ochii. A eşit din automobil, s'a apropiat calm de groapa proaspăt săpată, a spus câteva cuvinte apărătorului, a sărutat pe o soră de caritate, care s'a simţit rău, şi întinse mâinile jandarmului, care i le legă cu un şnur.

La ora 6 şi 20 răsunară 12 focuri, şi Mata-Hary încetă să existe.

Căzu cu faţa înainte. Pălăria îi lunecă de pe cap. Plutonul de zuavi trecu pe lângă cadavrul ei în marş ceremonial. După lege, plutonierul îi mai descărcă un foc de revolver în cap.

Cadavrul a fost transportat la cimitirul cel nou din Vincennes, pentru cei executaţi, şi îngropat acolo. Pe mormintele celor morţi la stâlpul de execuţie nu se pun monumente, nici inscripţii, nici cruci.

Uitarea intervine repede pentru aceşti nefericiţi şi, poate, tocmai uitarea e ispăşirea de dorit, pentru păcatele lor — de multe ori obscure.

GEORGES BRANDES

Sarah Bernhardt

Intâia oară am văzut-o pe Sarah Bernhardt în seara de 12 Aprilie 1870 la teatrul Odeon, unde a apărut în frumoasa şi mişcătoarea dramă „Cealaltă" de Georges Sand.

Sarah Bernhardt — abia împlinise 26 ani — juca rolul unei fete tinere, care condamnă aspru abaterile oamenilor dela morală, până când ochii ei proprii se deschid asupra realităţii.

N'am ştiut atuncea cine-i Sarah Bernhardt. Nu auzisem încă nimic despre dânsa. Insă în aceiaş seară mi-am înserat în carnet: — Am văzut la Odeon o fată tânără care joacă tot aşa de bine, sau chiar mai bine, decât actriţele din Théâtre Français".

Işi juca rolul cu o profundă pudicitate, ceeace n'am mai văzut la dânsa mai târziu. Nu era de o extraordinară virtuozitate şi măestrie; însă tristeţea unei orfane tinere, neprihănite, frăgezimea unui suflet blând, se simţeau intens. Nu cred ca în anii de glorie să fi avut vreodată aceleaşi accente de poezie adâncă şi adevărată. Nu se poate înlocui cea dintâi înflorire proaspătă a tinereţii — cu nimica în lume.

Cu nouă ani mai târziu am văzut-o în strălucirea gloriei la „Français". Vocea-i căpătase sunetu-i metalic de aur şi monologu-i ajunsese un canto fermecător. Jocul ei era desăvârşit. Se simţea însă că ea joacă şi se află, personal, în afară de rol. Era mai mult artistă decât om pe scenă.

Atunci, la Copenhaga, se vorbeau multe pe seama ei: că e atât de uscăţivă, încât ar putea să se întindă pe o teacă de sabie; că e atât de extravagantă încât doarme într'un sicriu sau îl are alături de patul ei.

Ea a fost absolut lipsită de orice educaţie şcolară: crezuse într'o zi în „Sicriul lui Hamlet", inventat de un antreprenor de hotel, reclamagiu.

A fost adusă la „Sicriu" cu vaporul. Bău aci o cupă de şampanie, după care unul din adoratorii ei danezi sparse cupa aceia pentru ca nimeni să nu spună vreodată că băuse după Sarah. Iar ceilalţi invitaţi sparseră cupele tuturor artistelor şi ale figurantelor care au însoţit-o până la „Sicriul lui Hamlet".

In prima-i vizită la Copenhaga, Sarah se făcu cauza nevinovată a unei catastrofe diplomatice. Ambasadorul german Magnus fusese atât de fermecat de Sarah, încât la o serată căzu înaintea ei în genunchi şi, faţă de mai mulţi martori, îi zise că e gata să-i dea tot ce vrea, numai să-i obţină bunăvoinţa. Sarah găsi aci un prilej bun să-şi demonstreze patriotismul francez şi-i răspunse:

— Restituiţi Alsacia şi Lorena!

Sarah n'a obţinut aceste provincii, dar ambasadorul a primit dela Bismark... destituirea.

Presa franceză o duşmănea atunci pe Sarah. O artistă, rivală a ei (numele îmi scapă) a scris împotrivă-i un roman „Dina Samuel", plin de răutate. Se vorbea în acel roman cu batjocură despre origina-i evreiască şi despre obrăznicia ei naţională. Dar şi unii scriitori mari au scris atunci pamflete contra Sarei, înjosindu-şi numele. Pe autoarea romanului Sarah Bernhardt o bătu cu cravaşă peste obraz.

In Copenhaga, succesul şi atmosfera de adoraţiune i-au plăcut mult, şi peste un an a venit din nou, aducând cu dânsa un baso-relief de marmoră lucrat cu mânile ei proprii: Ofelia moartă. Acest baso-relief se află şi astăzi în foyerul Teatrului Regal. Nu e o perfecţiune, dar nici nu e prost: are mult fond de gingăşie feminină, tinerească.

Venind a doua oară în Danemarca, Sarah a stricat mult impresia frumoasă ce-o lăsase la prima vizită. Pe vaporul danez i se dăduse, conform regulelor, o cabină pentru doamne, iar lui Jean Richepin, amantul ei de atunci, o altă cabină pentru bărbaţi. Sarah făcu un enorm scandal, cerând căpitanului ca Richepin să fie admis în cabina ei. Cererea i se admise. Când însă la ora 7 dimineaţa pasagerii au fost deşteptaţi pentru ca să nu scape trenul de 8 spre Copenhaga, Sarah se înfurie şi făcu un nou scandal, deşi trebuia în seara aceia să joace la Copenhaga şi nu mai avea alt tren.

— Voi lua un tren special, — strigă ea ca să audă toată lumea, şi refuză să se scoale. I s'a răspuns că în Danemarca nu se poate face gălăgie, că trenuri speciale nu se cumpără, etc. Sarah înjură pe toţi şi toate. Totuşi se sculă. Trenul a fost nevoit totuşi s'o aştepte vreo trei sferturi de oră peste termenul plecării regulate: lucru nemai auzit în Danemarca...

Edmond de Goncourt în „Faustina" a redat viaţa Sarei cu mare inspiraţie, însă asupra părţei sensuale a acestei vieţi a aruncat un văl. Când vorbea despre dânsa, era mai sincer. Odată a spus:

— Despre dânsa, ştiu că e gata în timpul unui antract să aibă aface cu primul venit, cu maşinistul dintre culise, de pildă...

Sarah se deosebea de altă celebritate — Rachelle — printr'o lipsă complectă de aviditate. Afacerile băneşti i-au fost totdeauna încurcate. Legătura ei cu Richepin a fost foarte scurtă. Nenumăraţii succesori ai acestuia se schimbau, numai bărbatul ei legitim, grecul Damalla, acest „sărman Pierrot", cum îl numea ea, s'a menţinut ceva mai mult.

Rupsese de mult cu „Français", văzuse toată lumea şi o cucerise. Unica-i ambiţie era atunci să obţină panglica roşie a Legiunei de Onoare. Am fost într'o zi la un dineu, în casa primului-ministru francez. Tocmai în timpul mesei ministrul primise o scrisoare lungă de opt pagini dela Sarah Bernhardt, prin care îl implora să-i acorde acea decoraţie. Preşedintele căuta să se eschiveze. Pretextul era, că ea rupsese contractul cu „Français" şi că avea datorii. In acea scrisoare Sarah scria cu disperare: — „N'am făcut niciodată vreo faptă urâtă". Nimic însă nu o ajuta. Mi se pare că generalii cei pudici nu puteau să-i ierte faptul, că avusese în tinereţe un băiat, fără să fi fost căsătorită.

După lege decoraţia se poate da artiştilor cari au fost şi profesori la conservator. Insfârşit, peste câţiva ani, Sarah fusese numită profesoară (n'a rămas decât câteva săptămâni) şi atunci i s'a dat şi decoraţia. Evenimentul a fost sărbătorit de dânsa cu un fast neobicinuit. In marele salon al Conservatorului s'a adunat toată Franţa literară şi artistică. Apariţia Sarei a fost inscenată ca a unei regine. Inainte de dineul de gală, sus, pe treapta scării de marmoră, apăru ea, în alb, tânără încă şi sveltă, şi coborî în salon, încet, grav, plină de demnitate scenică, în cel mai bun înţeles al cuvântului, întâmpinată cu tunete de aplauze prelungite.

Probabil că în acea clipă ea gustase o fericire unică.

Sfârşitul e întotdeauna trist. Tinereţea s'a dus şi Sarah a căutat s'o înlocuiască cu ceva: cu rolurile „travestis". Işi schimbă sexul. Odată a vrut să facă impresia unui june — această femeie pe pragul bătrâneţei. A jucat „L'Aiglon" şi l-a făcut pe Rostand cu talentul lui mlădios, excepţional de oratoric, să-i slujească acestei femei. A reuşit întrucâtva. Insă a plăcut mai mult la Buenos-Aires decât la Paris.

Ambiţia îi creştea. A încercat să joace pe alt june: Hamlet. Energia şi abilitatea-i de necrezut i-au permis să redea toată uşurinţa mişcărilor unui bărbat tânăr, deşi avea 60 ani. Insă viaţa interioară a lui Hamlet a rămas nereprodusă de dânsa, deşi ca exterior rolul a fost interpretat perfect şi original, în mod neobicinuit.

Sarah a avut un fiu care îi lua din casa teatrului uneori toţi banii. Astfel procedase la Copenhaga, unde venise cu trenul din Paris cu acest scop, şi apoi plecase.

Energia îi era nesecată. A călătorit prin toată Europa ani întregi, a fost de multe ori pe alte continente. A jucat uneori de două ori pe zi. Făcea în acelaşi timp pe regisorul. I s'a amputat un picior: ea alegea piese unde putea să joace şezând. Energia ei pierduse însă timbrul de aur al vocei, deşi dicţia i-a rămas distinctă, caşi în tinereţe.

Ne-am deprins s'o vedem înfruntând toate obstacolele, şi ne-am mirat când moartea a înfruntat-o pe dânsa. Insă partea aceia a artei, în care s'a întrupat voinţa-i uimitoare, nu se va uita niciodată.

CRONICA FEMININA

Succese feministe

In vremea din urmă, feminismul a repurtat câteva succese. Aceste succese erau prevăzute, erau aşteptate. Şi, ca totdeauna, rezultatul n'a fost la înălţimea aşteptărilor. Femeile, caşi copiii, caşi poeţii, au darul de a se iluziona. Iar oamenii politici se poartă cu ele aşa cum se poartă părinţii cu copiii alintaţi: le făgăduesc tot ce vor, pentruca, la urmă, să le ofere ce pot. Păpuşa pe care o aduce Moş-Crăciun nu samănă niciodată cu păpuşa făgăduită mai de înainte.

Feministele italiene erau foarte mândre de promisiunile lui Mussolini. In câteva discursuri cu răsunet, Ducele se declara, pe faţă şi cu hotărîre, pentru acordarea imediată şi integrală a drepturilor civile pentru femei. Noi, cele din ţările cu guverne mai puţin darnice în promisiuni, ne alarmasem puţin. Ce-or să facă femeile italiene, indolente de felul lor, şi nepregătite încă pentru viaţa publică, cu atâtea drepturi dintr'odată? Ne temeam, mai ales, de izbucnirea subită şi necugetată a recunoştinţii femeilor italiene faţă de gestul nobil al lui Mussolini.

Alarma noastră a fost fără temei. In Mai, Camera Italiană a recunoscut, cu o majoritate de voturi impresionantă (218 contra 28), sufragiul administrativ pentru femei. Dar, în imediata apropiere a ţintei, Mussolini a îngrămădit neaşteptate şi perfide obstacole. Toate restricţiile el le-a adunat într'o formulă nevinovată în aparenţă, foarte elastică însă şi care pretează la diverse interpretări. Sufragiul administrativ e rezervat *„femeilor care-l merită"*. Şi-l merită numai femeile decorate cu medalia de războì ori, măcar, pentru servicii civile; mamele şi văduvele soldaţilor morţi în războì; cele cari au absolvit şcoala primară ori, măcar, ştiu să citească şi să scrie şi, însfârşit, cele care plătesc dări dela 20 lire pe an în sus.

Nu vor vota, deci, nici femeile prea tinere (ca să ai medalie de războì şi ca să fii soţie ori mamă de soldat mort în războì, însamnă să ai oarecare „vechime"), nici cele sărace, nici cele nedecorate, nici cele ignorante. Atunci — câte femei se vor bucura de sufragiul administrativ?

Mussolini şi-a dat sama că în politică, reprezentând un vot, o femee poate fi tot atât de utilă dar şi tot atât de primejdioasă cât şi un bărbat. Şi dacă ne gândim că fasciştii, oameni practici şi voluntari, nu se prea împiedică de consideraţii mărunte şi sentimentale de dreptate, putem fi siguri că, datorită prudenţii de ultim moment a lui Mussolini, „indezirabilele" vor fi lesne înlăturate la întocmirea listelor electorale administrative, — în vreme ce prietenelor fascismului li se vor găsi cu uşurinţă cel puţin una din virtuţile cetăţeneşti înşirate mai sus: medalie de războì, etc.

Până în ziua în care Mussolini va binevoi să le împace cu un nou discurs plin de promisiuni strălucite, feministele se arată nemulţumite şi „budează". Se arată nemulţumite, mai ales, feministele din Anglia, din Franţa, din America. Cele italiene, nu prea. E din cale afară de cald în Italia... La toamnă sau la iarnă, pe răcoare, vor găsi poate şi femeile italiene energia necesară să se indigneze — dacă n'or uita până atunci.

* * *

Succesul feminist în alegerile municipale din Franţa, fără să fie cel aşteptat, a fost totuşi satisfăcător.

Femeile au intrat, ca în gospodăria lor, în consiliile comunale. Cele două femei alese ajutoare-de-primar şi-au luat serviciul în primire. Alegerea lor, din punct de vedere legal, nu e valabilă. Consiliul legislativ o va casă. Dar procedura e din cele care durează şi ajutoarele-de-primar îşi pot îngădui iluzia că, tărăgănând puţin lucrurile, se va vota, înainte de casarea alegerii lor, o nouă legislatură. Iar până atunci, se silesc să dovedească acelora care mai au nevoe de dovezi, că în gospodăria publică femeea e la locul ei.

Gestul femeilor ajutoare-de-primar e o nouă dovadă de curaj din partea feministelor franceze. Când li s'a închis calea legală, n'au ezitat să se strecoare pe delături, pe drumuri mai întortochiate dar care duc tot acolo, punând la contribuţie spiritul lor natural de şicană, abilitatea şi încăpăţânarea lor, cu care speră să obosească, până la urmă, orice rezistenţă.

* * *

Vorbind de succesele feminismului, nu le putem trece cu vederea şi pe ale noastre. In ţara unde regulamentul băncilor populare specifică limpede că, la alegerea consiliilor de Administraţie *„femeile şi absenţii* vor fi reprezentaţi printru'un mandatar" (chiar în cazul când femeea acţionară e intelectuală şi mandatarul analfabet!) — femeile liber-profesioniste vor vota la toamnă în alegerile pentru Camerele de Muncă. Listele au început chiar a se întocmi. Corpul electoral va fi format din muncitorii manuali (lucrători de toate categoriile, funcţionari comerciali, agricultori, meseriaşi) şi intelectuali (ingineri, arhitecţi, ziarişti, literaţi, avocaţi, pictori, sculptori, artişti dramatici şi lirici, profesori particulari,) neretribuiţi de stat.

Nu bănuim care va fi procentul femeilor alegătoare pentru Camerele de Muncă. Ni-e frică însă, mai ales întru cât priveşte pe muncitoarele intelectuale, că procentul lor va fi redus.

E drept că sunt multe lucrătoare în fabrici, multe funcţionare la întreprinderile particulare. Dar, în general, ele sunt fete care caută să-şi câştige doar existenţa până la căsătorie, şi sunt, mai toate, sub 21 de ani, vrâsta cerută pentru înscrierea în listele electorale.

Intelectualele şi artistele, au căutat, în majoritatea lor, să se pue la adăpostul nevoilor captând un firişor cât de subţire de buget. Lefurile pe care le oferă Statul sunt, fără îndoială, neîndestulătoare. Ele nu's proporţionate nici după cantitatea de muncă pe care o depune slujbaşul, nici după priceperea lui (profesorii de acelaş grad şi cu aceeaşi vechime, primesc salar egal, indiferent de valoarea lor inegală). Dar aceste lefuri sunt *sigure*. Şi li se mai adaogă şi perspectiva pensiei, a bătrâneţelor, de bine de rău, asigurate. Curajul de a munci liber, de a şti că ceeace câştigi e rezultatul direct al muncii şi al meritului personal, e un curaj care lipseşte românului. Ca şi francezul, românul e bugetivor. Funcţionarismul s'a înrădăcinat în obiceiuri. Şi nu e de mirare ca teama de risc să fie mai pronunţată la femei decât la bărbaţi.

Femeile nu obişnuesc să înveţe ingineria ori arhitectura (câte inginerese şi câte arhitecte avem?). Iar dacă o fac, caută imediat funcţiunile retribuite de stat. „Mai puţin, dar sigur."

Câte pictore ori sculptore trăesc din produsul meseriei lor, fără să aibă la spate vre-o catedră de desen şi caligrafie? Şi doar asta nu însamnă că femeile au mai puţin talent decât bărbaţii. Le lipseşte însă, într'un grad mai pronunţat, curajul şi spiritul de iniţiativă.

Scriitoarele ocupă, mai toate, profesiuni la Stat. Literatura e doar o distracţie, un „passe-temps". Care din ele ar renunţa la „leafa asigurată" ca să trăiască din literatură? Preferă să-şi macine energia pe catedră ori la birou, mulţumindu-se să scrie sporadic şi inegal.

De altfel, nici scriitorii care trăesc din produsul scrisului lor nu sunt de loc numeroşi. Din cei 35 de poeţi menţionaţi în primul volum al Antologiei d-lor Pillat şi Perpessicius (32 poeţi şi 3 poete), numai *trei* se întreţin exclusiv din publicistică. Restul, ori nu ni se spune cu ce „se ocupă", ori trăesc (majoritatea: vre-o 20) din slujbe la Stat ori din alte profesiuni libere. (In această ordine de idei se poate face o observaţie curioasă. Din cei 20 de poeţi lefegii, patru sunt funcţionari superiori în Ministerul Muncii. Ca procent, e considerabil. Ce poate însemna asta? Are d. Ministru al Muncii o atât de pronunţată slăbiciune pentru poeţi? Recomandăm confraţilor mai îndrăzneţi această vână de exploatat).

Cât despre artiştii şi artistele dramatice şi lirice, se ştie că idealul tuturora e să se pue la adăpostul unui teatru subvenţionat de Stat, chiar cu riscul de a juca prea mult şi roluri nepotrivite ori de a nu juca de loc. Există la Bucureşti câteva exemplare tipice de adevăraţi... pensionari în activitate, — artişti şi artiste ale căror nume nu se văd pe afiş cu anii, dar care 'şi au, în schimb, existenţa asigurată. Şi cum femeile sunt totdeauna mai rezonabile şi mai prevăzătoare când e vorba să-şi asigure viitorul, numărul femeilor care consimt să-şi anchilozeze talentul pentru o bucată de pâne, e mult mai mare decât al bărbaţilor din aceeaşi categorie.

Dacă mai adăogăm la aceste consideraţii şi pe aceea că, după ce se mărită, majoritatea femeilor liber-muncitoare (lucrătoare şi funcţionare particulare) nu se mai ocupă decât cu gospodăria, — ne e teamă că femeile vor fi prea slab reprezentate sau nu vor fi de loc la alegerile pentru Camerele de Muncă.

* * *

In privinţa felului cum se vor comporta femeile în noua lor situaţie de alegătoare, suntem pe pace. Poate, la început, ca în faţa oricărui lucru nou, le va veni greu, vor fi timide şi stângace. Vor face, poate, câteva gafe. Dar la viitoarele alegeri, se vor prezenta cu dezinvoltură — parcă ar vota decând lumea. Se cunoaşte iuţeala cu care se acomodează femeile la situaţii noui. In familiile de proaspeţi îmbogăţiţi, femeile prind mult mai uşor decât bărbaţii felul de a vorbi şi de a se purta al societăţii în care pătrund forţând uşa. La a doua generaţie, femeile aproape nu se mai deosebesc de adevăratele „doamne din elită". Pe când bărbaţii se „subţiază" mai greu şi-şi păstrează mai îndelung mâinile congestionate şi spiritul greoiu.

Aşa încât, dacă înscrierea femeilor pe listele electorale pentru Camerele de Muncă se face cu titlu de experienţă, — feminismul nu are decât de câştigat.

OTILIA CAZIMIR

Celei care pleacă

„...Şi pleci... Te pregăteşti să pleci departe;
Eu, să rămân, mai mult mă pregătesc:
Să te citesc în fiecare carte
Şi 'n fiecare rând să te citesc.

Inchizi cu lucruri zâmbete în cufăr
Şi-mi intră 'n suflet seara prin fereastră;
Eşti veselă şi nu am drept să sufăr:
Doar bucuria ta e-a mea, e-a noastră....

Pleci, pasăre, plecarea ta e toamnă
In sufletu-mi cu frunza de rugină;
Pleci unde soarta nouă te îndeamnă
Şi de-asta însăşi soarta mea-i de vină.

Eşti gata..... da; şi n'ai uitat nimic;
Rămâne 'n urmă casa goală, mare
(Ori, poate, eu îmi par acum mai mic..)
Nu ştiu, nu simt nimic şi totu-mi pare.

Tu mâna-mi dai: — Prietene, cu bine...
Şi ţi-o sărut cu dragul meu dintâi
Şi nu ştiu: oare plec şi eu cu tine
Sau tu, pe totdeauna, îmi rămâi.....

PETRE STRIHAN

Bunicul cu auz fin

Cocoţat pe un scaun, pentruca să ajung o muscă albastră, isbesc deodată oglinda. Cuiele ei uzate se desfac. Ea se prăbuşeşte şi atinge pendula care trage după dânsa sfeşnicele, borcanul cu tutun şi două vase mari, goale.

Totul se rostogoleşte şi se sparge.

Poate că am dărâmat şi din sobă, şi rămân mult timp încremenit, ca şi cum un tunet mi-ar fi isbucnit la picioare.

Câinele latră în curte.

In camera vecină, bunicu-meu, bolnav şi în pat, mă chiamă:

— Mi se pare că am auzit un zgomot, nepoate, ce a fost?

— Nimica, bunicule, îi zic, fără să-mi dau seama ce spun, am scăpat tocul jos.

— Tocul nepoate! Tocul zici?

Bunicu-meu nu-şi mai revine din bucurie; se ridică într'un cot, arată o figură mulţumită, şi mângâindu-mă pe obraz:

— Ei! nepoate, eu, pe care mă credeaţi surd, vezi ce fin auz am încă?

JULES RENARD.

Prejudecăţi despre scriitori...

Nu-mi amintesc dacă în a sa „Exégèse des lieux-communs" Léon Bloy, pamfletar catolic şi profet clamând în pustiu ceeace pare a fi soarta oricărui profet! s'a oprit să analizeze formula banală după care scriitorii—torţele conştiinţei universale, cum se spune poetic — sunt ţinuţi a servi drept modele de desinteresare şi de idealism, idealismul constând, după credinţa publică, într'o totală indiferenţă pentru ceeace ispiteşte comunul muritorilor, compensată— cum se cuvine— printr'o nobilă pasiune pentru tot ceeace ne lasă indiferenţi pe noi ăştia, muritorii de rând.

Probabil însă că ratatul acela de mare talent care a fost Bloy n'a făcut-o, fiindcă i-ar fi fost greu să vorbească despre desinteresarea acelora dintre confraţii săi pe cari îi dispreţuia—şi nu-i o simplă coincidenţă faptul că printre aceştia se află toţi scriitorii cu succes, din timpul său—precum tot atât de greu i-ar fi fost să flageleze în imprecauţiuni biblice (îi plăcea să fie apropiat de profetul Ieremia) venalitatea unei caste căreia îi aparţinea Barbey d'Aurevilly, Villiers de l'Isle-Adam, Ernest Hello şi el însuşi. In cât acest „entrepreneur de démolitions" va fi lăsat nemişcat târnăcopul său dărâmător şi neîndurător, ori cât de mult l-ar fi exasperat banala formulă a idealismului obligatoriu al confraţilor săi.

Nu ştiu de unde vine această obştească amăgire, care vede în orice profesionist al condeiului un visător preocupat doar de cele mai transcendentale probleme, preocupare sporind în intensitate cu cât şi talentul respectiv e mai remarcabil: poate nu-i decât un efect al setimentului de admiraţie uşor colorată de invidie, ce-i purtăm tuturor acelora destul de degajaţi de contingenţele meschine ale vieţii încât să-şi irosească vremea în îndeletniciri frivole—şi de aceia ispititoare—ca a scrie romane, a juca table la cafenea, sau a compune poezii de dragoste.

Zadarnic vor dovedi biografii răbdători şi harnici— fiindcă de hărnicia aceasta depinde cucerirea vreunei catedre—că Dante, sublimul amant al Beatricei, era foarte prozaic şi cărpănos; că Victor Hugo—şi când 3 Hugo, zicem Poetul (aşa aş scrie într'un manual didactic)—avea o deosebită pricepere în toate amănuntele prozei cotidiane: bunul public, naiv cum e! se va lăsa păcălit mereu, fidel clişeului moştenit din generaţiii...

In fond, scriitorul e un animal puţin simpatic. Inclinat să cerceteze amănuntul sensaţiilor şi ideilor sale, e firesc să ajungă la acel „cult al eului" pe care-l propovăduia Maurice Barres (unul care scria foarte frumos, dar care avea—în total— trei idei, ceeace nu-i un bagaj enorm în faţa posterităţii), şi care, dacă poate reţinea o vreme atenţia burghezilor cum se cade „în curent cu literatura", sfârşeşte prin a plictisi chiar pe cel mai răbdător dintre snobi: „le moi et toujours haissable", spunea Pascal, condamnând hotărât întreaga literatură. A te lua drept centru al Universului e permis, la urma urmei; a pretinde însă şi altora să subscrie la această fantezie a ta, dovedeşte—dacă nu o înclinare purtând un nume special în medicină— desigur însă că veleităţi manifeste de a-ţi bătea joc de lume. Ceeace însă e mai amuzant, e că din totdeauna trucul acesta al scriitorilor a reuşit: şi iată cum gazete literare întreprind anchete pentru a afla ce crede d. X. sau d. Y, distins literat, despre cutare sau cutare problemă, solicită interviewuri aceloraşi domni, pentru a împărtăşi cetitorilor toate mărunţişurile biografiei lor.

Iar noi cumpărăm gazetele !

Cum să nu ajungă atunci la credinţa că breasla lor, a scriitorilor, e sarea pământului, aceia cari se văd fixaţi în atenţia de toate clipele a opiniei publice ! Şi cum să nu ţâşnească din conştiinţa superiorităţii lor indiferenţa, dacă nu dispreţul, pentru „vulgul profan ?"

De aceea, în general, scriitorii trăiesc departe de sufletul poporului, nepăsători la durerile şi bucuriile lui, afară doar dacă nu găsesc în ele subiect de literatură. In toiul luptelor celor mai aprige dintre răsvrătiţii parisieni şi trupele lui Thiers, în 1871, când pe străzile Parisului se dădeau lupte între Versaillezi şi comunarzi, împroşcând pereţii caselor cu sângele francez, al ambelor tabere, Edmond de Goncourt compunea subiectul unui roman; iar un prieten al său, essayst amabil şi de gust—Saint Victor—avea un cuvânt revelator: „ce vremuri grozave, când nu poţi ceti o carte !" era singura lui amărăciune. Şi tot atunci, Flaubert de abia aştepta să se deschidă drumul Parisului—un drum pe care întâlniai la fiece pas cadavre şi ruine—pentru a sosi grăbit după note pentru opera sa „Tentation de Saint-Antoine".

De abia dacă omagiile mulţimei pot trezi oarecare bunăvoinţă din partea scriitorilor: o indulgenţă înduioşată, ca aceia a profesorului ce se ştie iubit şi admirat de şcolarii săi. Când însă vulgul trece indiferent pe lângă frumuseţi ce nu-i sunt accesibile, cât dispreţ Doamne! şi câtă ură !

Şi e de notat un amănunt semnificativ: scriitorii cari s'au bucurat de admiraţia zgomotoasă a mulţimii, au fost democraţi (Hugo, Zola, France); pe când aceia gustaţi, numai în saloane, au făcut politica acestora (Paul Bourget, şi atâţia alţii). Astfel doar se explică puţina simpatie de care se bucură pe lângă literaţi regimul democratic, care pune în primul plan poporul— oarecum depărtat de literatură —şi favoarea cu care e primit de aceştia regimul aristocratic, care, necesitând clase de privilegiaţi, crează debuşeuri —termenul acesta economic e de circumstanţă —literaturii.

Lucrul acesta l-a priceput foarte bine Charles Maurras, care de 30 de ani lucrează—prin tot felul de mijloace la instaurarea monarhiei în Franţa; în broşura sa „l'Avenir de l'Inteligence", teoreticianul monarhiei mântuitoare arată clar scriitorilor că numai în jurul unui rege—a unui rege absolut, fireşte,—la curtea sa şi în saloanele privilegiaţilor e mediul prielnic literaţilor. Argumentul e convingător: printre scriitorii tineri, neputând răzbate până la admiraţia populară. „l'Action français" are aderenţi destul de mulţi, ceeace nu-i tocmai spre lauda lor. (E drept că se adaugă şi atracţia laudelor ditirambice cu care îşi răsplăteşte discipolii d. Maurras; şi care tânăr scriitor poate rezista unui elogiu, chiar cucerit cu preţul acesta?)

De scriitori au ştiut să se folosească totdeauna aceia cari au fost destul de pricepuţi pentru a le cunoaşte slăbiciunile: şi nu trebuie să ne surprindă dacă aceia cari s'au înconjurat mai mult de scriitori şi au făcut mai mare caz de gintea literară, au fost şi aceia cari i-au dispreţuit mai mult.

MANUEL MENICOVICI

Minciuna Sfintei Fecioare

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

Incurajat de „marele colegiu" al învăţământului secundar, pentru a cărui vanitate şi supremă satisfacţiune morală căderea în ispită a şcolarului cel rău era în aprecierea luminăţiei sale cea mai frenetică voluptate, m'am îndepărtat cu ochii plânşi de nedumerire de lângă galantarul de sârmă care îmi anunţa o pribegie mănoasă şi am trecut dela Rumeoara la Cordellia. După mature consfătuiri, am căzut în sfârşit de acord cu Pinath anticarul, să-i predau cărţile în schimbul unui Larousse tocat de mucegai. Ursache bărbierul mi-a adus cu pieptenele lui dibaci ghiomotocul pletelor în frizura frivolă a lui Alfons Daudet. Pe mânecele cărămizii ale pardesiului, croitorul David mi-a lipit două benţi de plisă urzicie şi peste chica împănată de mătreaţă şi iluzii, s'a înălţat clasica leoneză a amanţilor începători. Cordellia nu luase în seamă pregătirile şi avântul meu dârz. In poartă, la umbra unui paltin marţial, în a cărui desime înfiorătoare stăncuţele părăsite de părinţii înamoraţi de alte smârcuri, plănuiau atacul prăzii, lumina unui zâmbet plin şi cald, plămădit din nevinovăţia virginală a întâielor avânturi, cari pregătesc preludiul prăbuşirei şi aţâţă răbdarea mult întârziată, punea luceferi de speranţe şi graţii de heruvimi pe chipul smălţuit cu alb al Cordelliei de vis-a-vis. Priviri pierdute, încropite de dogoarea lacrimilor aşteptării. se întâlneau în aţele de mătase ale luminilor din stradă şi se reîntorceau apoi într'o apatie de îngândurare ucigătoare, pentru a aprinde plânsul şi a înfiora mai vârtos paliditatea din obrajii plini de soare ai Cordelliei. Şuviţe învoalte, ştrengăreşti, ţâşnind dintr'o coafură indolentă şi poleite cu reflexe negre smulse din înlănţuirea acelor lucitoare, aşeza pete visătoare de cupru pe fruntea netezită de cuminţenie, înfiorând blândeţea ochilor. Palmele turnate în emailul unei pieliţe de soi se înălţa în apropierea crucifixului de lângă inimă, care îi păzise cuminţenia în mansarda pensionului, punându-i în priviri, în suspine şi în gânduri transfiguraţia nevinovăţiei puritane. Aşa o gătea paltinul gigant din poartă şi puii din umbrela lui răcoroasă îi trimiteau la picioare imnul plecăciunii lor inocente. O undă de vârtej ameţitor turbura nădejdea bucuriei şi atmosfera de sfinţenie, în care fiinţa ei scumpă îmi înseila himera dragostei. Imprejur nu mai trăia nimic şi totul era neîncăpător pentru splendoarea visului. Copacul cel uriaş din poartă umplea văzduhul cu mireasma fiinţei ei aleasă. Era acea senzaţiune stranie de identificare intuitivă a sufletelor cari se iubesc şi se aşteaptă, pentru a se contopi în urmă în farmecul dorinţei arzătoare ne mai îngăduind nimănuia să respire în jurul lor. Ele întronau atot puternicia voluptăţii în tot ce se mişca în preajmă-le şi, defăimând din înălţimea elanului lor, ori ce altă pasiune ce le sta în cale, transformau visul în delir, frumuseţea în sălbăticie, grozăvia mormântului în paradis. Şi Cordellia rămânea înainte în poartă, în ploaia parfumată a primăverei plină de văpăi, de luciri orbitoare, de promisiuni îmbătătoare cari aprinde nebunia iubirii, întremează sârguinţa replămădirii şi scoală moartea din somn ! Crucifixul Mariei Stuart fulgera între sânii domoliţi în asfixia atlazului. Mărgeanul din ochii lui Krist îi fixa atent şi ranele tălpilor lui se svântau în căldura lor ameţitoare. Şarpele fin al lănţişorului care îi furişa gingăşia sclipitoare sub iacaua egumenică a uniformei îi împlinea frumuseţile într'o viziune de idolatrie. Aşa a furat închipuirea mea pe Cordellia din poarta străjuită de majestoasa ocrotire a paltinului plin cu stăncuţele amorului. Şi am intrat cu ea în casă. Pereţii tenebroşi s'au adunat îndată în jurul meu, cerându-mi să le povestec basmul de sub paltin. Şi povestea şi-a tors firul în funinginea tavanului şi tristeţea candelei mi-a domolit torentul într'aripărei. Arătarea din poartă cu pomul cel vestit, s'a ivit între icoane. Indruşaimele i-au aşezat între priviri mirajul Sfintei Fecioare. Din colţul unde mă lovise bucuria primului amor, i-am înălţat imnul adoraţiunei mele. Dar icoana mi-a trimes zâmbetul deşertăciunei. Şi dragostea îşi înălţa zi cu zi rugul sacrificiului celei dintâi iubiri. Pe culmea lui avea să se mistue ofranda avântului ei leal. Şi Cordellia zâmbea în iconostas, pregătind rodul crinului Bunei-Vestiri. In aşteptarea lui apăsătoare am trăit visul romantic al debutului meu amoros. Dar idila întârzia amar. Induioşarea Sfintei Fecioare din păreţii adormiţi, se găsea prea departe de vizuina paltinului în care tinereţea îşi aştepta înflorirea. Şi Cordellia nu mai era în poartă. Paloarea ei divină furişată în cuibul ei candid, înfrumuseţa de acolo voalul Fecioarei Maria, înflăcărându-i nimbul. Atunci m'am rugat ei. Frenezia implorărilor s'a înălţat la cer şi între icoane s'a ivit lumina rugilor zadarnice. Dar Cordellia nu auzea.

Din încremenirea ei sfântă, Fecioara Maria îmi trimetea în schimb prin geamul icoanei îmbărbătarea ei mută. M'am înălţat spre ea într'o vreme. Acelaş zâmbet alb şi plin de sub paltin, aceiaşi luceferi moi şi orbitori din privirile Cordelliei, acelaş soare palid din obrajii hrăniţi cu visuri în dormitorul internatului, care făcea mai surâzătoare icoana din păreţi, am găsit şi în chipul Sfintei Fecioare ! O palmă scursă, prin care şerpuiau vine fine de urmuz, înălbea frântă în dreptul inimei. Mireasma florilor de epitaf încropea odaia cu aroma nevinovăţiei, îndemnând spre resemnare, tămăduind şi alungând în uitarea infinită, tot ceea ce este deşert, mincinos şi înveninat ! O senzaţie de sfioasă purificare, care îngenuche dorinţa, ucide răul şi sue sufletul la cer, îmi primenea năzuinţa în reculegere, dorinţa în pocăinţă, înfrângerea în semeţie !

* * *

Dar îndată zâmbetul Fecioarei din icoană a apus. Aurul nimbului s'a întunecat, trandafirii din obraji s'au fanat şi mâna care întretăia suspinele, s'a lăsat desnădăpduit în jos. Krist a oftat îndelung, în coastele lui impunse şi două diamante fierbinţi au picat din genele lui mâhnite !

Am eşit în poartă.

Paltinul nu mai umbrea arătarea care mă îmbătase atâta ! Puii de cioară plecaseră seduşi de chemarea amorului şi în uliţă s'a oprit o trăsură curioasă. Două făclii s'au suit aprinse pe înălţimea ei lăcuită. In fund, dintr'o prispă s'au smuls două umbre împodobite cu scumpeturi şi în culcuşul de mătase al trăsurii s'a înghesuit... un ofiţer şi un buchet. Şi trăsura nunţii s'a urnit pe şinele grele ale roţilor, ducând pe Cordellia la altar !

Sfânta Fecioară mă minţise !

SARMANUL KLOPŞTOCK



LITERATURA STRAINA



ŞALOM ALECHEM

Rubedenii...

— SCHIŢA UMORISTICA —

Când Dumnezeu îl binecuvintează pe cineva cu o sumuşoară frumoasă de ruble, atuncea îi pedepseşte cu o familie numeroasă. Sau poate deandoasele: când Domnul pedepseşte pe cineva cu un câşlig de ceva ruble, atuncea îl binecuvintează cu o familie numeroasă.

Când a dat Dumnezeu şi roata a început a se învârti şi mi-a venit şi mie vremea, deodată au început să-mi apară toate rubedeniile: unchi şi mătuşe, veri şi verişoare, nepoţi şi nepoate — să nu fie de deochiu. Cu toţii au prins a mă îndrăgi deodată, a mă iubi şi a-mi scrie scrisori, scrisori lungi, dulci şi drăgostoase, spunâdu-mi că le pare foarte bine că, să nu fie de deochiu, câştig parale bune şi interesându-se de starea sănătăţii mele, de a nevestei mele, de a copiilor mei, — să-mi trăiască, — şi dojenindu-mă că mă cam înstrăinez de neamuri, dar adăogând repede un compliment că mă port evreeşte şi că nu fac ca bogătaşii parveniţi de astăzi cari se umflă în pene şi căror li-i ruşine să dee ochi cu rudele lor sărace...

In sfârşit, d-stră ştiţi că vara eu mă aflu în viligiatură, adică nu eu ci nevasta şi copiii mei se mai duc la aer.... Eu toată ziulica stau în oraş, la bursă, îmi frământ creerul, mă gândesc la afaceri, sunt hărţuit şi ars de soare, înghit la prăfărie şi abia în spre seară, după zgomotul şi val-vârtejul din cursul zilei, alerg la gară, iau trenul şi zbor acasă, ca nu cumva să întârzii masa. Şi ca de obicei am câte două-trei comisioane din partea nevestei, de pildă: să-i aduc din târg aţă albă, ceai şi zahăr care la oraş se vinde mai eftin cu o copeică la fiece funt 1) apoi seminţe pentru păsările din colivie, o sită, pentru strecurat bulion, câteva lăcăţele pentru cămară şi pivniţă, căci mai în fiece noapte ni se fură lăcăţele; hăinuţele copiilor dela croitor, albiturile dela spălătorie, căci la oraş, ci-că se spală mai bine; ornicul de părete dela ceasornicar, căci la ţară nu găseşti ceasornicari şi fără ceas în casă e ca şi cum ai fi fără cap...

In sfârşit, sosesc acasă de la oraş încărcat din cap până în picioare, trudit, asudat, ars, rupt de foame şi însetat, şi copiii mă întâmpină cu o bucurie de nedescris:

— Tată, ştii că ne-au sosit musafiri ?!....

— A, bine ai venit şi să-ţi fie de bine musafirii..., îmi spune nevastă-mea, să'mi fie sănătoasă.

Nu degeaba pisica s'a spălat ieri disdemineaţă! Plouă cu musafiri. Toţi mă sărută, mă desmiardă, mă linguşesc... Mai înainte nici nu mă cunoşteau !

— Taci, nu fă atâta gură ! îmi zic eu în gândul meu şi dau să intru. Dar în calea mea răsare un evreu bătrân, cu obrajii scofălciţi, cu o barbă mare şi cu vată în urechi, iar lângă el o femee scurtă, cu nasul roş, cu o broboadă galbănă de mătasă trasă peste urechi şi cu un şal călduţ în spete, cu toate că afară e o arşiţă grozavă. Nevasta mi se apleacă în chip ciudat, îşi şterge nasul cu două degete şi zice zâmbind dulceag :

— Ian să te văd, mă recunoşti sau nu ? Cum ? Nu mă recunoşti? Nu mai spune! Eu sunt Frima-Perla a mătuşei Nehame şi ăsta e tatăl meu, unchiul d-tale Zalman. Acuma ştii cine suntem ?... A îmbătrânit tare mult, aşa-i? Dă, nimeni nu întinereşte, îmbătrânim cu toţii... Ştii ce ţi-oi spune ? Ai îmbătrânit şi d-ta !

— Bine ai venit, unchiule,—zic eu moşului Zalman,— dar de unde veniţi ?

— Ştii că-i bine la tine, e o adevărată plăcere !, îmi răspunde unchiul cu nasul plin, într'un ton ridicat, şi face din buze ca un om care mănâncă cu mare poftă. Cum te mai lauzi, a ? Cum îţi mai merg afacerile a ? Ai spus ceva, a ?

— Slavă Domnului, răspun. Da d-ta ce mai faci ?

— Vin direct de acasă, îmi răspunde el în acelaş ton. Am fost la tine în oraş, am bătut în uşă, dar nu mi-a răspuns nimeni. In sfârşit am aflat că ai plecat în viligiatură.... Ce mai faci, a? Ai spus ceva, a?

— Nu prea aude, îmi zise Frima-Perla a mătuşei Nehame. De când i-a murit nevasta, maică-mea, a rămas surd, dar ce surd ? Ca păretele !

— Dar ştii că aici e o adevărată plăcere, a ? îmi strigă moşu Zalman atât de tare ca şi cum eu aşi fi surd, nu el. Iţi spun drept, m'auzi ? e o adevărată plăcere, zău aşa, un adevărat paradis, a ?! Socot cu ajutorul lui Dumnezeu se petrec aici vre-o două-tre săptămâni. — Ce, a ?

— Era să tragem la un hotel, îmi zice Frima-Perla a mătuşei Nehame, dar tata s'a încăpăţânat că vrea să vie numai aci. Te vei simţi jignit, spunea el, dacă vom trage la străini, că doară sunt un unchiu adevărat, spunea el, şi nu şade frumos !

— Dar perechea cea tânără cine este ? întreb eu şi arăt în spre un evreu şi o evreică cari stau în verandă şi beau ceai din ceşti, şi nu mai pot de bucurie....

— Atâta să ştiu de rele cum ştiu cine sunt ! îmi răspunde încet Frima-Perla a mătuşei Nehame ştergându-se pe buze şi privind în spre tânăra pereche. Se pare că-s nişte însurăţei.... Au venit cu noi în acelaş vagon de la Hvastiov şi ne-am luat de vorbă, ştii, cum e obiceiul: „Incotro vă duceţi?“—„Dar d-stră încotro?“ Şi una-alta, încolo-încoace ,am aflat în cele din urmă că mergeau la d-ta şi că,—nu-ţi fie de deochiu !— afacerile îţi merg bine de tot, mă înţelegi? Şi atuncea mi-au spus că-s nişte rude de-ale d-tale foarte apropiate. Dar eu întreb : „Cum vă înrudiţi ?“ şi ei îmi răspund: „Suntem nişte rude strâns legate şi înodate“; dar cum se înrudesc, asta n'amputut-o afla dela dânsa... Incepe să ne spuie el, şi-l întrerupe ea ; începe să ne spuie ea şi o întrerupe el — o poveste fără sfârşit ! Dar d-ta mai de grabă să mă asculţi pe mine, căci noi suntem doară veri buni !...

Şi Frima-Perla a mătuşei Nehame mă ia la o parte şi-mi povesteşte tot amarul ei, cât de rău îi merge acuma şi cum e lipsită de noroc. Drept vorbind noroc n'a avut niciodată. Din primul moment după căsătorie n'a avut o zi bună, îmi povesteşte ea. Dar nu face nimic, vorba ceea să nu fie mai rău! Şi dela o vreme încoace, zicea ea, îi merge tot mai rău, iar acuma o duce atât de rău că nu câştigă un ban şi nevoile sunt din ce în ce mai mari ! Şi pe lângă asta mai dă D-zeu şi alte năcazuri. Ba o „recrutare“, ba să însori un copil, ba îţi piere o vită, ba îţi arde prăvălia şi nu s'a salvat nimic, să zici un capăt de aţă! Ba, trebuie să scoţi un paşaport, ba un cinovnic, dracu, lacu, de mă trec toată năbădăile... Ba, iată că mi se pune pe zăcut o fetişcană de nouă ani, frumoasă, curată, cuminte, de-ţi era mai mare dragul, — îi zicea Tabolă, ca pe bunica, Dumnezeu s'o ierte !..... Era în totdeauna sănătoasă şi voinică şi nu-mi amintesc s'o fi durut măcar un deget, şi de odată iată că se întoarce dela hală, pune coşul la o parte, faţa i se îngălbeneşte ca ceara, de mi se rupe inima ! Alerg la doctor, doctorul nu-i acasă. Unde-i doctorul? Doctorul e dus la dracu în praznic. Unde-i doctorul ? Doctorul ! Doctorul ! Dar doctorul e plecat din oraş ! Şi nu se poate fără doctor !

Când l'am adus pe doctor am găsit fetiţa fără glas, cu ochii întorşi — aşa să fie la duşmanii mei. „Tabolă, strig eu, nu mă recunoşti ?“ dar ea nu-mi răspunde !... Vai de mine, murise într'o clipă... S'o fi văzut ce fetişcană voinică era, deşi avea numai nouă ani, frumoasă, curată, cuminte, de-ţi era mai mare dragul să te uiţi la ea ! Mare păcat să bagi în pământ o asemenea fetişcană, of şi vai de zilele mele !

Şi Frima-Perla a mătuşei Nehame isbucneşte într'un plâns, sărmana, de ţi-se rupea inima uitându-te la ea. Simt parcă un nod în gât şi-mi vine şi mie să plâng !...

— Da ce este ? De ce plânge ? întreabă nevastă-mea, să-mi trăiască, apropiindu-se de mine.

Vreau să-i răspund dar nu pot scoate o vorbă, căci mă podidesc lacrimile. Imi iau inima în dinţi şi zic :

— I-a murit un copilaş, o fetiţă de nouă ani.

— De mult ? întreabă nevastă-mea, speriată.

— Or fi vre-o optsprezece sau nouăsprezece ani, zice Frima-Perla a mătuşei Nehame şi se adresează către moşul Zalman :

— Tată, câţi ani sunt dela moartea Tabolăi ? Tu trebuie să ştii mai bine !

— Cât e dela Avrist până încoace? zice moşu Zalman. Dela Avrişt până aicea trebuie să fie, cu trăsura, vre-o douăsute cincizeci de poşte sau poate chiar treisute în capăt. A ? Ai spus ceva ?

Chit ca să nu isbucnesc într'un hohot de râs mă fac că scap ochelarii, mă aplec şi apuc apoi în spre verandă ca să salut pe ceilalţi oaspeţi cari stau şi beau ceai cu ceaşca, bucurându-se.... Mă apropii de tânăra pereche pe care o găsesc foarte asudată din cauza ceaiului... El poartă o şapcă de catifea cu cozorocul lat, iar dânsa poartă o perucă. Amândoi sunt bine făcuţi. Mă aşez lângă ei şi pornesc cu dânşii o discuţie:

— De unde sunteţi şi încotro vă duceţi ?

— Cum de unde suntem? îmi zise bărbatul ştergându-şi sudoarea cu poala hainei. Lasă c'o să ştii îndată ! Dar până atuncea să-mi răspunzi ce te întreb : Cum îi zicea bunicului d-tale de partea mamei? Nu-i zicea domnu Mordhală?

— Da, domnu Mordhală! răspund eu.

— A murit ?

— Da, a murit de mult! răspund eu.

—Dumnezeu să-l ierte! zice el dând din cap. Ta-ta-ta! Ce om evlavios a fost, un adevărat evreu. Despre dânsul se poate spune că a fost un sfânt. Dar bunica ce face ?

— A murit şi ea !

— Fie-i ţărâna uşoară, căci a fost şi ea o adevărată evreică! zice el întorcându-se cu faţa în spre nevastă-sa. Tu nu i-ai cunoscut şi nu ştii ce fel de oameni au fost domnu Mordholă şi nevastă-sa, Hanolă. Ştii ce ? — zice el întorcându-se din nou spre mine. N'ai ideie ce bunel şi ce bunhcă ai avut! Ce ştii d-ta!....

— Ştiu, zic eu, că am avut un bunel şi o bunică, dar ia spuneţi-mi cine sunteţi d-tră ?

— Las' că ai să afli îndată! zice el suflecându-şi mâinele până în coate, apucându-se de barbă şi începând a vorbi într'o suflare şi cu un zâmbet ciudat în colţul gurei:

— Bunicul d-tale domnu Mordholă a fost de felul lui un carsişevan din Carsişev. A avut două surori, Nehame şi Zisală. Nehame a avut doi bărbaţi, adică a fost măritată de două ori. Prima dată cu Leibuşor Carsişevanu din Carsişev — aşa-i zicea — şi a doua oară cu domnu Simha tot din Carsişev. Şi domnu Simha Carsişevanu când s'a însurat cu mătuşa Nehame, era văduv — fii atent ! Prima lui nevastă a fost o carsişevancă, îi zicea Devoira şi Devoira era o fată de-a bunelului lui, m'ai priceput? Şi bunelul d-tale a măritat-o, m'ai auzit? A măritat-o cu cumnatul Simha pe când încă nu era cumnat... Şi abia după aceea, după ce Devoira a murit, d-nu Simha a luat pe sora bunicului d-tale, pe mătuşa Nehame şi a avut o fată pe care a botezat-o Reizală după numele mamei sale, Reizală, care a fost, adică, mama bunicului d-tale. Şi Reizală asta a lui domnu Simha s'a măritat apoi cu un bărbat din Mânăstireşti, adică cu o rudă de partea bunicei căruia îi zicea Meier. M'ai priceput ?

— Asta-i o adevărată încurcătură de maţe !, îl întrerupe nevastă-sa. El a uitat să-ţi spună cum se înrudeşte Reizală cu bărbatul ei. Lasă că-ţi spun eu. Bunica matale, Hanolă, din Carsişev a avut un unchiu la Mesbiş căruia îi zicea Noeh....

— Ei, bravo ţie! o întrerupse bărbatu-său. Ian te uită cum a sărit tocmai la Mesbiş la moşu Noeh ! Stai puţin, ai răbdare, lasă-mă pe mine c'am să-l lămuresc eu exact despre toată rubedenia noastră. Va să zică cealaltă soră a bunicului d-tale, Zisală, a avut un bărbat la Holmpoli, căruia îi zicea domnu Leivi, dar n'a avut copii şi s'a despărţit de el măritându-se a doua oară cu unul din Mănăstireşti, cu un oarecare Naftulea Mănăstireşteanu cu care a avut vre-o cinci băieţi şi vre-o şapte fete...

— Ba tocmai pe dos !, — îl întrerupe nevastă-sa, — şapte băieţi şi cinci fete!

— Vreau să spun şapte băieţi! zice el şi începe a număra pe degete : Burăhăl, Haimolă, Iancolă, Hersolă. Beirişăl, Fişoli, Iosolă şi Etolă, Rifcală, Hudolă, Feighiolă şi Kreindolă... nu-i aşa ? Şi Burăhăl a murit, iar Iancolă s'a însurat cu Reizală a mătuşei Nehame cu care se înrudeşte bunicul d-tale, domnu Mordholă... Va să zică bunicul şi bunica s'au căsătorit, ai priceput cum vine înrudirea asta familiară? E legată şi înodată deabinelea !

— Da, zic eu, e legată şi înodată, dar noi cum ne înrudim ? Cine sunteţi d-voastră ?

— Apoi stai şi ascultă mai departe! îmi zice el. După cum ţi-am spus, acest Naftule Mănăstireşteanu a avut două fete, Etolă şi Rifcală, şi Etolă s'a măritat cu un fiu a lui Moişi Leib Radomişlanu din Radomişli, iar o soră de-a lui Naftulea s'a măritat cu un frate al lui Moişe Leivi, m'ai priceput cum vine treaba asta ?

— Dar unde ai lăsat-o pe Rifcală? întreabă nevastă-sa şi vrea să înceapă a povesti despre Rifcală dar n'o lasă bărbatul ei :

— Mai stai cu Rifcală, ai puţină răbdare, ce te grăbeşti aşa ? Lasă că n'o uit şi nici n'am s'o ascund în buzunar ! Da, va să zică unde am rămas? Mi se pare că la Etolă? Aşa dară Etolă din Mănăstireşti s'a măritat, precum ştii, la Radomişli, cu o rudă de a ei, iar Rifcală a luat de bărbat pe unul din Mănăstireşti, căruia îi zicea Heinich cu care a avut o fiică pe care o numea Gneidală şi abia acuma începe adevărata nuntă !...

— Halal să-ţi fie !, întrerupe nevastă-sa, de unde ai scos-o pe Gneidăl? Nu ştii că Gneidăl e fiica Etolăi din Radomişli?

— Dar eu ce am spus ?

— Tu ai spus că-i fiica mătuşei Rifcală !

— Ai visat ? Nici n'am ajuns încă la Rifcală !

— Aha, exclamă nevastă-sa, sărind puţintel în sus. Aista te scoate din sărite! Chiar acuma ai înşirat toate rudele mătuşei Rifcală, care s'a căsătorit cu unul din Mănăstireşti şi că a luat pe unul pe care îl chema Heinăch!

— Ia nu mă mai ameţi de cap ! zice bărbatu-său. Va să zică unde am rămas? Da! Deci Rifcală din Mănăstireşti a avut o fiică, adică nu, un fiu, pe care îl chema Mendel şi Etolă din Radomişli a avut un fiu, adică vreau să zic o fiică, Gneidăl, şi amândoi s'au căsătorit, adică fiica Rifcăi, Mendel din Radomişli, s'a măritat cu fiul Etolăi, cu Gneidăl din Mănăstireşti... Adică nu, tocmai deandoaselea : fiul Rifcăi, Gneidolă, a luat de nevastă pe fiica Etolăi, pe Mendel din Radomişli...

— Ptiu, fire-ai al dracului să fii! zise nevasta către bărbatul ei şi sare în sus, bătând din palme. Aţi mai auzit una ca asta, ca un fiu să se numească Gneidolă şi o fiică să se numească Mendel şi Gneidolă să se însoare cu un Mendel ? ! !...

— Dacă mă ameţeşti de cap, nu mai ştiu ce spun! Mă baţi la cap într'una !...

— Cucoana vă pofteşte la masă ! zice slujnica, salvându-mă de această pacoste !...

In româneşte de **C. Săteanu**

1) Un funt are o greutate de 400grame.

PIERRE VÉRON

Zodierul

(Pe bulevardul Montparnasse o roată mare de oameni înconjură pe un individ îmbrăcat în galben, pe cap cu o pălărie de pâslă cenuşie pe care se leagănă un fluture de hârtie înfipt în vârful unei sârme).

(Paiaţa îndrugă cu glas prefăcut celor dimprejur):

— ... Şi astfel într'o zi tata îmi spuse aşa: Betinet, trebuie să te duci la Paris pentru că nu vreau să faci ca mine şi să rămâi holteiu. O să te duci la Paris şi acolo o să găseşti să te 'nsori. — Bine, tată! Şi iată-mă plecat cu binecuvântarea lui într'un cornet de hârtie... Sosesc la Paris prin uliţa Mouffetard...

(In acest loc al povestei paiaţei — pe care publicul o soarbe cu plăcere — un domn îmbrăcat cu un palton, pe cap cu o pălărie neagră, şi cu un baston în mână, se strecoară prin mulţime şi vine în mijlocul ei).

PAIAŢA

Văleu... stăpânul!

(Se face că s'ascunde)

STĂPANUL *apucându-l de braţ:*

In cotro, netrebnicule?

(Ii trage o palmă, ca la circ).

PAIAŢA

Hi-hi-hi!... Mi-ai strămutat căpriorii *(Publicul râde).*

STĂPANUL

Vasăzică tu caşti gura pe stradă când avem acasă atâţia muşterii care aşteaptă!

PAIAŢA

Nu-i adevărat... De ieri n'a venit decât portarul care s'a suit de unsprezece ori ca să-ţi ceară cele treizeci şi şapte de câştiuri pe care i le datoreşti.

STĂPANUL

Care treizeci şi şapte de câştiuri? Gogomane!

(Ii mai trage o palmă).

PAIAŢA

Bun loc am, n'am ce zice! Stăpânul e veşnic cu palma deschisă.

STĂPANUL

Ce-ai spus? Caraghiosule!

PAIAŢA

Mulţămesc!... Dacă găseşti asta caraghios, eu nu sunt de părerea dumitale.

STĂPANUL

Destul!

PAIAŢA

Nu vorbesc cu dumneata — ci cu mine.

STĂPANUL

Nu taci?

PAIAŢA

Stăi! Nu mişca... nu mişca!

(Se face că-i prinde o muscă de pe nas. Publicul râde cu hohot).

STĂPANUL *luându-şi deodată înfăţişarea serioasă a unui doctor în drept şi salutând cu gravitate:*

Şi acuma, doamnelor şi domnilor, gluma la o parte.. Ceiace am făcut noi pân' acu, a fost numai pentru ca să strângem în jurul nostru o societate aleasă ca asta, de care avem onoarea să fim încunjuraţi deoparte şi de alta...

(Zâmbeşte la dreapta şi la stânga).

Doamnelor şi domnilor, sunt convins moralmente că văzându-mă, mulţi dintre d-voastră au şi făcut nişte *hipotece* temerare pe socoteala mea. Căci, domnilor, mai degrabă o să împiedici pământul să se învârtească decât limbile să vorbească.

(Sensaţie, mai ales printre femei).

Unii şi-au zis: e un şarlatan. Alţii: ia o paiaţă! Câteva persoane, mai aplecate spre bunăvoinţă, s'au mulţămit să zică: un nenorocit care recurge la public arătând vreun animal dresat, vreun câne savant! Nu, domnilor, nu vând nimica, nu arăt nimica! *(lovindu-se în piept, cu sentiment)* şi, mulţămesc lui Dumnezeu, n'am ajuns încă să-mi cerşesc pânea.

Albert din Paris e prea mândru pentru aşa ceva! Albert din Paris nu are un caracter *anfişat* de atâta nedelicateţă, pentru ca să se scoboare pân' acolo, încât să trăiască pe seama unuia şi a altuia.

Şi apoi, doamnelor şi domnilor, eu nu-s un necunoscut. Sunt cincisprezece ani de când mă ocup cu ştiinţe ca *magnetisul, negromanţia,* somnambulismul. Eu sunt acela despre care s'a scris şi în ziare şi care am fost admis să ţin mai multe şedinţe la Academia din Belgia, din Olanda, din Savoia şi din Maroc.

(Un freamăt uşor străbate adunarea).

Doamnelor şi domnilor,

La mine, în cabinetul meu de consultaţii, nu dau niciodată o şedinţă pe mai puţin de cinci franci.

Aici însă, ca să mă cunoaşteţi, şi numai aşa de probă, pentru ca numele lui Albert din Paris să se răspândească în mahalaua dumneavoastră, m'am gândit să vă arăt un *especimen* din ştiinţa mea.

Afaceri, judecăţi, chestiuni de inimă, dacă aştepţi o scrisoare, dacă aştepţi bani, obiecte pierdute, — fie şi de un timp *îndelebil,* dacă veţi avea număr bun la loterie, la ce vârstă o să vă căsătoriţi, în scurt, tot ceia ce gândiţi, trecut, prezent şi viitor, Albert din Paris, aici de faţă, vă va spune, fără să lese un detaliu *tehnic,* caşi cum ar fi trăit alături de dumneavoastră, de când i-a plăcut Providenţei să vă aşeze pe suprafaţa planiglobului.

Dar... o să-mi spuneţi desigur... dacă ai atâtea talente, o să ne iei preţuri *nebuloase.*

Nu, doamnelor! Nu domnilor!

(Mişcare de mulţămire).

Vă repet încă odată: numai un *especimen,* ca să mă cunoaşteţi... Depun o sută de franci în folosul săracilor despărţirii, dacă voiu spune ceva neadevărat... O sută de franci!

Dar dacă, mulţămiţi şi satisfăcuţi, veţi proclama, după ce mă veţi consulta, meritul care compune exerciţiile mele, dacă veţi recunoaşte că *reial* aţi avut de-aface cu un om ştiinţific, atunci desigur că nu veţi regreta bagatela de zece bani — doi gologani de cinci — pe care o să-i cer dela fiecare persoană care-mi va trage o carte...

Cele dintâi cărţi luate, vor fi cele dintâi servite...

Sus mânile!... Atâta cât inima vă va bate în stomah, vă veţi aduce aminte de Albert din Paris!...

(Publicul înflăcărat se aruncă cu lăcomie la cărţile întinse de Albert din Paris şi-şi varsă banii în buzunarele lui. Cei doi gologani vin unii după alţii. Albert din Paris trage mai la o parte persoana care a luat întâia carte):

— Dragă *(e o bucătăreasă)* nu ţi-ai mâncat totdeauna pânea subt acelaş acoperemânt.

Ai duşmani, dar, slavă Domnului, şi prieteni ai destul.

În momentul de faţă, te preocupă ceva. N'o să reuşeşti uşor... dar o să reuşeşti.

Felul dumitale te îndeamnă să ai încredere în fitecine. Ia seama, ai făcut mulţi ingraţi şi vei mai face încă.

Dacă vrei mai pe larg, aşteaptă-mă la cârciumarul de peste drum şi dă-mi doi franci.

Bucătăreasa nefiind pentru cei doi franci, Albert din Paris trece la un caporal de zuavi:

— Dragă, nu ţi-ai mâncat totdeauna pânea subt acelaş acoperemânt.

Ai duşmani, dar, slavă Domnului, şi prieteni ai destul.

In momentul de faţă...

...Dar o să reuşeşti...

Felul dumitale te îndeamnă să ai încredere în fitecine...

Ai făcut mulţi ingraţi...

Dacă vrei mai pe larg, aşteaptă-mă la cârciumarul de peste drum şi dă-mi doi franci.

Caporalul de zuavi rămânând rece, el ia cartea unui fanaragiu:

— Dragă, nu ţi-ai mâncat totdeauna pânea...

. . . .

şi dă-mi doi franci!

Petrecerea asta ţine fără nici o schimbare trei sferturi de ceas, după care cea din urmă carte fiind şi ea chemată, paiaţa şi stăpânul se gătesc de ducă.

PAIAŢA

Cât ai făcut?

STĂPANUL

Şase cincizeci.

PAIAŢA

N'ai putut face pe nimeni să treacă la cârciumar?

STĂPANUL

Nu erau dispuşi.

PAIAŢA

Şi cu toate astea, trebuie să fie idioţi! Când mă gândesc că de cinci ani le toci mereu acelaş lucru...

STĂPANUL *cu solemnitate:*

Piciorul de oaie s'a reprezentat în şir de trei sute de ori. Ei bine, Iujen, explicaţia cărţilor este *Piciorul de oaie* al speranţei

PAIAŢA

Unită cu dobitocia.

Traducere de D. P.

Ionescu Ion

de DEM. THEODORESCU

Ionescu Ion era singurul coleg de care mi-aduceam aminte. Căci, mărturisesc, n'am avut nici odată nostalgia tovarăşilor copilăriei. I-am uitat pe toţi, cu voinţă, svârlit în întunerec de o execuţie în massă. Slab şi urmărit de pumnii lor, de mulţimea lor totdeauna solidară înaintea prezenţei mele nevoiaşe, neprimit la jocuri şi prigonit de toate glumele şi poreclele rele, ei nu mi-au îngăduit să-mi trăiesc deplin copilăria. I-am uitat dintr'un fel de mândrie a urei mele neputincioase dar rebele.

Când se orânduiau partidele pentru joacă, eu eram uitat. Iar dacă cutezam să-mi afişez tăcut existenţa măcar când trebuia înlocuit unul care lipsea, un pumn mânios repezit în oasele pieptului, mă chema la datoria eternei şi tragicei mele abdicări. Mă duceam acasă totdeauna singur şi veneam la şcoală mereu cel dintâi ca să scap de urletele, de înjurăturile şi de palmele repezite pe furiş şi 'n glumă — pe la spate — în sfârşit de tot alaiul crud care-mi recepţiona sfiala până la locul meu din fundul clasei. De nu ştiam lecţia, mie nu mi „se sufla" ca celorlalţi; era, dimpotrivă, un prilej de bucurie şi desfătare în jurul bietei mele uluieli. Asta se întâmpla foarte deseori, fiindcă n'aveam toate manualele trebuincioase. Dar, nevoia neapărată a copilului de a se bucura, isbutise să-mi distileze suferinţa în aşa fel că ajunsesem să petrec eu însumi odată cu duşmanii mei—numeroşi şi confundaţi atunci cu întregul univers, — pe socoteala nefericirii mele.... La fiecare lovitură nedreaptă şi laşe ce primeam, mă asociam cu un surâs hohotului general care o aclama. Râdeam eu — însumi când neajutat, ba încă încurcat înadins de colegi, răspundeam profesorului anapoda primind din parte-i cuvenitele-i palme pedagogice. (Aşa e de peste putinţă să abaţi, chiar cu tortură, copilăria dela nevoia organică de a se înveseli!)

Când m-am mai mărit, în clasele superioare ale liceului, prigoana fatală ce mă urmărea nu s'a mai desfăşurat chiar cu pumnii şi palmele. Erau destule, însă, mijloacele pe cari cruzimea instinctivă a copilăriei ştie să le inventeze ca să-şi satisfacă umanitatea maturităţii.... Sărăcia mea era, singura ispită de batjocorire. Erau şi alţii ca mine, cu hainele cârpite şi cu ciorapii decoloraţi de o străveche şi prea deasă spălătură, dar de ei nu râdea nimeni. Numai şapca mea cu cozorocul despicat şi oscilant ca un cioc de *Paleonterium* (colegii mei alegeau în comparaţiile lor Geologia), le aţâţa râsul şi uneori o ciudată revoltă. Şepcile, tot atât de rupte, ale celorlalţi îi lăsau nepăsători şi amicali.

Intre ei toţi, Ionescu Ion, cel mai rupt, mai sărac şi mai murdar, întrunea asupră-i simpatii şi îngăduinţi particulare. Mai vârstnic şi mai voinic ca noi, Ionescu Ion avea 10 la gimnastică. Erudiţia clasică a colegilor îl mângâiau cu porecla de Hercule. Era în adevăr teribil. Nu mă bătuse niciodată dar îmi da seama că în el zace duşmanul meu de moarte. Se strâmba doar din când în când la mine pentru a-mi aminti catastrofa ce mă paşte la fiecare moment. Nu-i făceam nimic, fireşte. Din potrivă, îl mângâiam şi-l slăveam cu toate puterile admirative ale muţeniei mele etern zâmbitoare. El se strâmba, însă, din simplu exerciţiu al tiraniei, fără provocare nici pricină. Se strâmba din pură suveranitate.

Innalt, cu capul rotund şi mic, el părea întreg doar un apendice al braţelor lui proprii, grele şi atârnând ca două pripoane groase de corabie. Făcea „gigantica" la trapez şi „roata în coate" de 35 de ori. (Eu deabia puteam să mă sui pe paralele, în ilaritatea furioasă a colegilor).

Pentru mine Ionescu Ion lua proporţiile fatalităţii, ale destinului, ale marii Enciclopedii !... La fel mă strivea în existenţa mea intimă. Când trecea pe lângă nimicnicia mea mă înfioram ca la apropierea unuia din zeii asiro-babiloneni, cari îmi înfricoşaseră fantezia sub lecţia vie a profesorului de istorie. Sensaţia că zeul acesta care făcea „roata n coate" de 35 de ori, „la fus" sta aşa de aproape de mine şi gândul că m'ar putea atinge, mă umilea până la nimicire.Intre dorinţele mele ascunse, cari dospeau otrăvitor în groaza-mi nesfârşită, era mai ales una darnică de bucurii neputincioase: dacă într'o zi Ionescu-Ion ar muri!.... A!, dacă ar muri Ionescu Ion într'o zi! O gândeam pe furiş, acasă la mine, cu plapuma în cap...

Toate le înduram, cu toate mă învăţasem. Cu o singură existenţă groaznică nu-mi puteam obişnui desperarea : cu Ionescu Ion. Şi, totuş, el nu-mi făcuse nimic.... Nici măcar un bobârnac! Nici şapca nu-mi asvârlise glumeţ în ţărână ca ceilalţi. Nici nu mă înjurase vr'odată. Dar, era mare şi făcea „roata în coate" de 35 de ori la rând... A !, de ce nu murea într'o zi Ionescu Ion !...

Nu odată plecam de-acasă, purtând ascuns în mine cel puţin plăcerea că în ziua aceea Ionescu Ion e bolnav şi nu vine la şcoală. Şi când se întâmpla să fie aşa, mă lăsam cu beţie amară — căutându-le eu — însumi — batjocoririlor şi insultelor celorlalţi.

Presentimentul spaimei mele nu era fără temei. Slăbiciunea mea batjocorită, redusă prin suferinţă la o simplă coardă de rezonanţa pentru toate pericolele ce mă înconjurau sau adiau, nu se amăgea nici de data aceasta. Ionescu Ion era concentrarea, era încarnarea tutulor ameninţărilor, tutulor puterilor rele, cari mobilizau întregul cosmos împotriva nesupărătoarei mele făpturi!

Nenorocirea de neînlăturat a co-existenţii noastre sub acelaşi cer, nu putea să întârzie ! Era fatal ca puterea lui să se întâlnească odată cu groaza mea, pentru simpla pricină că el umplea aşa de mult spaţiul vieţii mele încât nu mai era putinţă să găsesc un loc de ascuns, nici în mine însumi.

Şi s'a întâmplat.

Era într'o Joi. Intr'o Joi de dimineaţă. Ora de Ştiinţe Naturale. Intr'a şaptea modernă. D-l Paşotă — profesor chior şi fără milă — „asculta". Scotea de obicei câte patru la tablă şi-i ţinea toată ora. Deschidea catalogul la întâmplare şi numea pe cei patru de pe foaie. Il deschisese la *I*. Şi, cu glasul lui stârcit de om cu greaţă permanentă de par'că fusese obligat cândva să înghită ceva neplăcut ce-i rămăsese în gât şi în amintire, zisese : Ionescu Alexandru, Ionescu Barbu, Ionescu Ion şi Ivănescu Matei. Toată clasa, afară de litera *I*, răsuflă adânc. Dar, nenorocire !, Ivănescu Matei se duse nefericit înaintea profesorului, întinse braţele în latul catedrei şi spuse ceva încet, la urechea îngreţoşatului care conveni cu plictiseală. Ivănescu se întoarse la loc. Spaima îngheţă inimile celor de pe pagina următoare: erau unul cu *L* şi trei cu *M*. Intâmplare!, tu mi-ai fost totdeauna protivnică... Foile catalogului se lipiseră şi profesorul, în loc să întoarcă o singură pagină, trecu două, până la *P*. In capul paginei eram eu. Profesorul privi lung, chinuitor, par'că dumicându-l cu o distrată răutate, numele meu, şi-l rosti aproape şoptit: *Popa Vasile*. Cele 45 de guri ale clasei care mă urmăreau cu vrăjmăşia lor necurmată gustară ca o răcoare bună uimirea şi nenorocul meu. Elevul din capul paginei ce trebuia să urmeze, folosindu-se de întârzierea ochilor domnului Paşotă pe catalog, îmi trimese o sărutare ironică cu degetul arătător. Ieşii şovăind, palid. M'aşezai, cum era dat, la flancul stâng. Da, lângă Ionescu Ion !

Şi „ascultarea" începu. Ea consta în întrebări cari nu-ţi dau putinţa de „a o învârti". N'aveai cum să ascunzi că nu ştii. Erai întrebat:

— Câte perechi de picioare are omida fluturului de mătase ?

Sau :

— Care e numele ştiinfiţic al cărăbuşului?

Sau :

— Câte părţi are tubul digestiv al insectelor?

Cei doui Ioneşti din capul celălalt răspundeau de minune. Singurul care tăcea era Ionescu Ion. Ionescu Ion care era lângă mine ! Tăcea cu o străşnicie, cu o înţepenire, cu o convingere de sfânt. Mult mai înalt ca noi, el ne copleşea ca o colonadă într'un templu uriaş de tăcere. Profesorul, calm şi cu greaţă, la fiecare împotrivire a neştiinţei lui Ionescu Ion, îmi făcea semn cu capul ca să răspund eu. Şi eu răspundeam. Odată, de două ori, de trei ori. D-l Paşotă aştepta îndelung cuvântul lui Ionescu Ion, care rămânea mut jucându-şi degetele groase şi murdare



Dem. Theodorescu

pe vipuşca pantalonului. Şi apoi, — profesorul, mişca sprâncenile şi mustaţa către mine, semn că transportă asupră-mi interogaţia. Şi şi-o transporta ca pe un cârlig al cărui capăt ar fi fost legat de nasul lui ascuţit şi agitat, iar vârful de limba mea. Se întâmplase să ştiu tot... Băeţii trişti de nenorocirea lui Ionescu Ion şi mai ales de succesul meu, amuţiseră. Mă simţii tare şi stăpânitor. Era prima zi de bucurie pentru mine înaintea mulţimei ce mi-a fost totdeauna vitregă. Imbătat de isbânda mea neaşteptată, îmi pierdui, ca toţi isbânditorii, măsura şi, fără voie, devenii provocator. Ah, ceas fatal din primul meu ceas de mândrie !....

O nouă întrebare, foarte grea, căzuse acum pe capul asudat de o lungă defensivă, al lui Ionescu Ion. Mecanizat, după o oră întreagă de-asemenea manevră, nu mai aşteptai timpul cât se învăţase şi profesorul s'aştepte pentru a lua act de nerăspunsul Herculelui vecin, şi cu o repezeală încântată dădui eu răspunsul înainte să fi fost invitat de semnul cuvenit... Ori, ce era ? Ionescu Ion ştia şi el.... Aşa că cele două cuvinte din urmă ale răspunsului, ce nu putea fi rostit decât într'un fel, le cântai în cor cu uriaşul meu vecin.

Simţeam catastrofa. O simţeam în furia ochilor colegilor cari, tăcuţi şi congestionaţi, îndreptau asupră-mi tot atâtea perechi de faruri de ură şi fulger. O vedeam în pumnul care se strânse, ca o măciucă nesfârşită, ca un nour de fier, ca un munte. Ionescu Ion se lipise, aproape, de mine. In dreapta pumnul lui; în stânga ochii colegilor. In faţă mustrarea degetului — ah! ce deget strâmb şi uscat şi galben! — al profesorului.

Era coaliţia tuturor furiilor împotrivă-mi..... Şi, în plus, o întâmplare nouă venea să-mi săvârşească nefericirea: suna. Da, suna. Clopoţelul ţârâi mai ascuţit şi mai scurt ca da de obicei. Era ca o sentinţă, ca un clopot de moarte. Profesorul şi începuse să-şi scrie notele în catalog.... Va să zică, într'un minut trebuia să rămân singur. Ionescu Ion îşi plecă cu o ucigaşe lenevie capul peste umăr şi, lăsând să cadă cuvintele ca nişte bolovani de pe un pisc, îmi şopti râzând — râdea! — cu gura lui în care mă simţea dispărând.

— Ţ'arăt eu ţie !....

Profesorul se sculase cu catalogul la subţioară. Trecu încet pe dinainte-ne. Băieţii se ridicară nu pentru a-l saluta pe el, ci pentru a se pregăti să m'atace, căci privirile lor mă pocneau, mă înţepau, mă sângerau... Aşi fi vrut să fug, să mă ţin după el, dar Ionescu Ion făcându-l loc, îmi tăiase drumul. Era acolo, nemilos, cu pumnii strânşi şi atât de grei că el se îndoia de spete sub povara lor. D. Paşotă trecea pragul...... Eu, sub pornirea de a fugi, nu putui face decât doi paşi până lângă tabla neagră. Se închisese uşea după profesor, băeţii şi ieşiseră din bănci, încăerându-se s'ajungă mai repede la mine... Cu o mâna răzimată de cuiul de alamă al micului sertar al tabelei, aşteptam cu spaima trecută dincolo de exasperare şi de suferinţă. Aşteptam par'că cu linişte. Desigur, cu surâsul Sf. Sebastian pe buze, sufeream zeeşte preparativele neînlăturabilului. Atâtea ani de resemnare îmi dăduseră puterile de a-mi aştepta peirea cu desnădejdea cea mai calmă.

Câţiva din primele bănci se şi apropiaseră de mine. Ca un condamnat pe rug, nu mai aveam decât curiozitatea bolnavă de a vedea cum o să înceapă focul. (Atunci mi-am dat seama că martiragiul nu e un lucru chiar aşa de lipsit de gust pentru cel ce se învaţă cu el....). Se repeziră băeţii. Erau cei mai răi, îi vedeam. Ei se jucau cu groaza privirilor mele pe care surâsul meu supus o gătea cu o atracţie deosebită..... Deodată, însă, glasul nasal şi sec al lui Ionescu Ion porunci:

— Lăsaţi-l pe mine !....

Băeţii se dădură la o parte... Frumuseţea spectacolului pe care li-l făgăduia porunca lui Ionescu, îi potoli. De departe, de unde era, cu paşi mari şi râriţi — râriţi înadins pentru măsurarea prăzii,—potolindu-şi par'că astfel nevoia de a se bate cu un vrăjmaş ce i se oferea fără putinţă de înfruntare, Ionescu Ion se mişca greu şi fudulindu-se spre mine. Işi trecea peste gură când o palmă când alta, ca o bestie ce-şi şterge balele lăcomiei sătule dar neobosite.

Se făcuse tăcere. Băeţii îi urmăreau cu fermecare şi cu nerăbdare mişcările. Cu gurile întredeschise, cu buzele umede, ei aşteptau execuţia.

— Il omoară, desigur !, zise unul din fundul clasei,— jumătate îngrijat, jumătate aţâţător.

Cuvintele căzură, însă, în urechile mele ca o comandă pentru executorul care întârzia....

Nu deslusesc ce s'a mai petrecut în mine. Cu desperarea trebuincioasă pentru a mă sinucide înaintea pericolului de neînlăturat, — cu voinţa ultimii goliri a voinţii, cu care te-ai arunca într'un foc sau într'o prăpastie ca să scapi de o urmărire îngrozitoare — aşa am tras, pe la spate, săltăraşul tabelei şi apucându-l cu amândouă mâinile, înainte ca cineva să bage de seamă, înainte ca eu însumi să bag de seamă, — l'am ridicat sus şi l-am isbit cu toate forţele inconştienţii, ale desperării şi ale morţii ce mă stăpânea, l'am repezit în capul rânjitor al lui Ionescu Ion.

Un urlet înăbuşit, un pas încercat mai iute asupră-mi, o scurtă şovăire, şi „Hercule" căzu. Căzu mai întâi pe vine. Apoi se strânse şi-şi sprijini capul pe genunchi. Pe pantaloni se prelingeau linii dese de sânge cari se închega negru în jurul ghetelor ca două covoraşe catifelate. Aveam toată luciditatea băgării de esamă, fără să-mi pot deslusi nimic. Fixam lămurit fiecare lucru în parte, dar nu eram în stare să săvârşesc nici o legătură între cele vedeam foarte clar. Băeţii încremeniţi, prostiţi de năpraznicul neaşteptatului, aşteptau încă. Ce aşteptau? Nu ştiu. Probabil, ridicarea răzbunării ucigătoare a lui Ionescu Poate chiar moartea lui. Amândouă întâmplările le-ar fi mulţumit deopotrivă nevinovata cruzime a copilăriei lor.

Ştiu numai atât că unul nu s'a mişcat de la locu-i. Ştiu că după cele câteva clipe cât trebuiră ca Ionescu să cadă — par'că se strângea, nu cădea ! — şi să-şi aşeze capul sângerat pe genunchi, eu străbătui fără grabă mica potecuţă până la uşe şi, ajuns în sală, fugii. Fugii chiar pe uşa rezervată profesorilor.

Fireşte, pe la şcoală n'am mai dat.

Conferinţa profesorală m'a eliminat pe un an din liceu. Părinţii necăjiţi că au un copil aşa de rău şi zurbagiu se jeluiră tuturor prietenilor şi rubedeniilor. Unchiul din Bucureşti, şeful intelectual al familiei, trecând din întâmplare prin oraş îmi cântări temperamenul cu ochiul lui sigur de fost comandant de companie în regimentul 2 de linie şi zise după două zile de cercetare şi după ce mă puse să-i spun încă odată chestia:

— Asta-i bun de ofiţer.

Mărturisesec că reţeta ce vrea să mi-o aplice unchiu meu, mă încânta nespus: ofiţer, — iată ce era aspiraţia mea cea mai setoasă.

Căci, se petrecea în mine după întâmplarea din Joia aceea fatală, o dramă crâncenă. Liniştea primelor momente după săvârşirea isprăvii, se dusese înghiţită de o spaimă care mă înconjură ca o noapte grea şi nesfârşită. Cât mai stătui în oraşul meu, din casă nu mai ieşii. Sub nici un cuvânt!..... Toate încercările mamei de a mă trimite măcar până la biserică, rămaseră zadarnice.

....El cu siguranţă, mă pândea. Nu se putea să nu mă pândească. Ionescu Ion bătut de mine!.... Dărâmasem un templu, insultasem un zeu.... Mai mult, mă împotrivisem destinului! Visam. Visam cumplit. Eram aşteptat de Ionescu Ion în toate părţile. De multe ori îl vedeam intrând în propria-mi cameră. Săream de pe perini urlând după ajutor. Tata şi mama veneau lângă mine şi, după ce încercau zadarnic să mă facă să spun ce am, stau îndelung alături discutând medical despre beteşugul meu nervos luat, bănuiau ei, în încăierarea cu vlăjganul cela.... Mă bucuram de discuţia lor fiindcă mulţumită ei nu rămâneam singur, cel puţin câteva sferturi lungi de oră. Inchisoarea ce-mi impuneam îmi hrănea însă şi-mi cultiva groaza. Fiecare zi nouă pe care o trăiam în odaia mea era o creştere mai mult a zidului de oroare care mă despărţea definitiv de lumea din-afară, de lumea în care trăia Ionescu Ion. Slăbeam. Nu mai mâncam. Incepusem a tuşi.

Ingrijoraţi, părinţii se hotărîră atunci să mă trimeată unchiului dela Bucureşti „ca să facă din mine ce-o pofti".

Ajuns în Bucureşti mă mai liniştii. Refuzam, totuş, să ies prea des în oraş. Cine ştie!, dacă din întâmplare era şi Ionescu Ion în Bucureşti. La urma urmei, putea să vină înadins pentru mine..... Un om ca el nu se putea lăsa, de nigur, nerăzbunat. Şi presimţeam răzbunarea lui nemiloasă şi neînchipuită.

Trist, retras în colţul meu, petrecui toată vara. Invăţam, învăţam fără contenire, fiindcă visam să intru în şcoala militară, neapărat! Era negreşit cea mai bună pază împotriva unei prigoniri ce-o vedeam eternă şi tot mai periculoasă. Dese ori, stam şi judecam: la urma urmei, ce-o să-mi poată face? Ia! o să mă bată.... Vedeţi, aici era tragicul situaţiei mele: aşi fi suferit orice bătaie, dar bătaia aceasta pe care o aşteptam mă îngrozea mai rău ca moartea..... Ceeace făcea aşa de nesuferită putinţa întâlnirei cu Ionescu Ion era prestigiul lui fizic care se turnase ca o otravă, ca o boală, în sângele meu, în toate ţesăturile trupului, în oasele mele slăbănoage..

Am izbutit să intru în şcoala militară. A fost o zi de petrecere pentru toată familia şi prima zi calmă a vieţii mele. Aveam sentimentul că haina militară mă împuterniceşte înpotriva veşnicului meu persecutor. Cei doi ani de şcoală trecură bine pentru boala ce se oprise pe loc fără a se fi vindecat.

Prima nelinişte începu către sfârşitul anului al II-lea, când camarazii mei prinseră să se bucure de apropiata libertate şi de epoleţi. Gândul că cu sabia şi cu epoleţi m'aşi fi putut întâlni odată, din întâmplare, cu Ionescu Ion, care nu uitase desigur, care nu putuse uita, — mă svârlea în suferinţi mai asupritoare ca cele când nu eram nimic. Mă vedeam insultat, bătut, dezonorat,— mă vedeam reformat şi distrus. Ionescu Ion nu mă mai caută, se poate. Dar, dacă m'aşi întâlni cu el din întâmplare? Reglementul nu-mi dă dreptul să scot sabia şi, chiar dacă aşi scoate-o,—la ce bun ? Ionescu Ion trebuia să fie azi şi mai mare, şi mai puternic, şi mai fioros...

Dacă ar fi murit ! Dacă Ionescu Ion ar fi murit ? De ce n'aşi avut norocul să moară Ionescu Ion?

Cu acest gând înseninat, mă retrăgeam în dosul grajdului, într'un colţ al „parcului" peste care plutea în aburi lenţi mirosul iute de ardei al urinei de cai şi stam în reverie desfătătoare orele de recreaţie inmulţite. la apropierea sfârşitului de an. Poate că Ionescu Ion era de mult îngropat, poate că l'a ucis cineva în vre-o încăerare,— de ce nu ?

Ajunsesem să mă încredinţez de această firească posibilitate, când într'o zi îmi căzu în mâini o revistă de sport,—era singurul fel de publicaţii permise în şcoală. O răsfoii cu interesul cu care totdeauna slăbiciunea mea cerceta literatura forţei. O! ce demon batjocoritor, ce zeu al răzbunării mi-aruncase în mâini tocmai revista aceia? Ce credeţi că cetii la rubrica Box, — o văd şi acum, am în ochi, pe pupile lipite de atunci, literile acelea mărunte care anunţau :

„Matchul pentru şampionatul de box al României, s'a terminat eri cu isbânda netă a tânărului nostru maestru Ion Ionescu, care şi-a răpus vrăjmaşul după al doilea rund prin Knock-cut...."

Şi apoi continua descrierea amănunţită a luptei. Furii nemiloase cari v'aţineaţi de biata mea fiinţă !.... Voi făceaţi ca în mijlocul articolaşului să fie aşezat chiar chipul lui: era tot aşa cum îl lăsasem ! Acelaş cap mic în care predomina o gură largă sub buzele răzbufnite ale, căreia ghiceai dinţi de fiară, aceiaşi ochi mici pierduţi sub carapacea puternică a unei frunţi păroase, aceiaşi umeri pe al căror lung bulevard se plimbase deseori, dela locul meu din clasă, privirile-mi fricoase, umilite, invalide... Il avem înainte, în toată puterea lui şi mi-l închipuiam în toată pofta lui de răzbunare.

Fără îndoială un om cu muşchii lui nu poate uita prea repede. Imi închipuiam aşa fiindcă mă gândeam ce-aşi fi făcut *eu*, de-aşi fi avut *eu* muşchii lui!.. Această substituire în ipoteză, îmi hrănea şi mai mult frica bolnavă pe cari o duceam în pielea mea gălbejită: mi-era de fapt teamă nu de Ionescu Ion ci de-aşi fi făcut eu cu dreptul de răzbunare şi cu muşchii lui Ionescu Ion.... Mi-era frică, de fapt, de mine — de un *eu* cu pumnii prigonitorului meu....

Am trecut examenele plictisit. Profesorii se mirară de slăbiciunea neaşteptată a răspunsurilor mele. Drept e că ceeace, în planurile-mi nesfârşite de defensivă, constituia o pavăză din cele mai râvnite: uniforma ofiterească, începuse să fie acum o accentuare, o înnăsprire a persecuţiilor ce mă devorau. Ce făceam cu tresele ofitereşti? înlesneam vrăjmaşului putinţa unei răzbunări mai depline, mai săţioase: de a mă umili mai mult, de a mă ucide mai crud. Atâta tot.

Deci, alesei garnizoana cea mai îndepărtată şi mai ocolită. Renunţai la luna de vacanţă ce se dărueşte ofiţerilor noui unşi de deţinătorii darurilor ostăşeşti; plecai îndată la post. Ei, dacă aşi fi putut opri publicarea numelor noastre... Nici odată n'am urât presa ca cu prilejul acestei denunţări ce făcea cu bietul meu ascunziş. Nici odată n'am dispreţuit mai tare bucuria omului de a-şi vedea numele tipărit la gazetă.

Alţi doi ani trecură încet, încet, par'că furişaţi şi ei printre uliţele strânse ale târguşorului în care îmi stropisem existenţa. De la cazarmă treceam pe dinaintea unei case cu un pom verde zugrăvit între ferestre. La una din ferestre vedeam în fiecare amiazi şi în fiecare seară o fată tristă. Imi plăcea fiindcă era tristă şi fiindcă par'că m'aştepta mereu pe mine şi la amiazi şi seara. O cunoscui şi-mi fu dragă. Era mică, vorbea cuceritor de peltic şi n'avea tată. O iubii findcă era tristă. Târgul ofilit, fără primăvară, îmi deveni prieten. Departe de lume şi cu Viorica—Viorica o chema—aveam tot ce trebue ca să trăesc.

In fiecare zi, de două ori, la prânz şi seara, mă opream la unul din geamurile cari străjuiau pomul verde zugrăvit pe zidul casei şi stam o jumătate de oră de vorbă cu ea. Fusei poftit şi 'n casă, într'o seară. Stătea cu mamă-sa. O casă curată, albă, cu şervete de borangic aşezate în fundă de-asupra oglinzilor, cu perini pe cari erau cusute cu roşu devize şi urări în versuri, cu preşuri de cârpe, ţesute cu îngrijire. Mama, o femee blândă, mă încunoştiinţă îndată că fata ei are zeestrea reglementară, plus trusoul! Era ea însăşi fată de militar: tată-său fusese sergent-major reangajat la compania cu schimbul din Lădeşti.

— Ei, domnule sublocotenent, ce vremuri ! Aveam de toate... Şi slugă, şi lemne, şi orătenii.... S'au dus toate. Gândul răposatului era să-şi mărite fata tot după un militar...

Imi fu lesne, deci, să fac cererea. Zisei :

— Nu atârnă decât de d-ra dacă...

Domnişoara surâse trist fără să răspundă. Inţeleserăm amândoi, şi mama şi eu, că fata nu se împotriveşte.

Ne logodirăm. Totul se desfăşura calm, cinstit şi cu acea nuanţă de tristeţe care se potrivea aşa de bine cu firea mea bolnăvicioasă.

Se anunţa vara,—se vestea cu explozii brutale de răsărituri timpurii. Se întrezărea în apusurile întârziate, în care soarele ca o lună căta trudnic să-şi pitule goliciunea demascată după culmile netede ale împrejurimei. Eram

Continuarea în pagina VI-a

mulţumit şi făceam versuri pe carnetul cu ordinele serviciului de zi.

Toate merseră bine până în ziua când mama şi fata mi-anunţară că trebue să se ducă o lună la băi.. După aceia, era hotărâtă nunta. La băi !... Adică, în lume, departe, iarăşi în putinţa de a vedea pe Ionescu Ion.

Căci, ştiam bine, Ionescu Ion nu murise. Trăia. Era viu şi mai fioros ca oricând. Cine ştie ! poate se făcuse boxeur numai pentru mine... De ce nu? Un om ca el, era în stare şi de aceasta.

Zisei că n'am concediu şi nu le întovărăşii. Dar trebui să le făgăduiesc că am să mă duc să le văd două zile în timpul curei. In lipsa ei, simţii şi mai mult că mi-e dragă.

Imi luai „permisie" trei zile şi plecai. Imaginea vechei mele spaime îmi reveni, dar dorul mă întări s'o îndur cu gândul, foarte legitim, că aşi fi fost prea din caleafară de nenorocos ca Ionescu Ion să fie acolo.... De ce numai decât acolo şi de ce tocmai acum?

Ar fi fost totuş, îmi ziceam, groaznic. Mă vedeam svârlit ca o minge ridiculă în mâinile boxerului,—mă vedeam astfel înaintea ochilor iubitei mele care deseori îmi spusese că semăn cu prinţul Ioşifah din povestea arabă pe care mi-o dedese şi mie s'o citesc. Un prinţ frumos şi fără teamă, înfruntător de şerifi şi desrobitor de fecioare.

Nu, nu se putea. Aşi fi fost prea duşmănit de Dumnezeu. Imi revăzui logodnica şi faptul că dela gară până la hotel nu zării pe Ionescu Ion îmi dete o ciudată certitudine că el nu era acolo, în „localitate". „Localitatea" era plină de praf şi de câini nervoşi. Mă plimbai cu logodnica prin grădină. Spre seară merserăm la zăvoi şi ascultarăm muzica regi. Rovine No. 26 care ne cântă „opere", pasiunea d-rei Viorica. Convenirăm că la nunta noastră să luăm şi muzica militară.

Când înnoptă de-abinelea, ne duserăm la masă. Se adunau nori grei şi fulgere rupte sclipeau în depărtări. Toată lumea mânca în „salon" de frica ploii. Intrarăm în salon şi ne-aşezarăm la o masă în fund. Lăutarii, cântau „De ziua nunţii tale îţi scriu"... D-ra Viorica îmi lămuri că e cântecul unui ofiţer de marină care s'a sinucis în ziua când iubita lui se mărita cu altul; înainte de a se sinucide a scris poezia aceasta.

Mă simţeam eu însu-mi onorat de gloria camaradului meu din marină, care învederease astfel sentimentalismul ofiţeresc şi desmierdam înduioşarea iubitei mele. mele.

Mâncasem şi friptura şi voioşi, vorbăreţi, aşteptam cafeaua. Vorbeam de nuntă şi de cum o să ne rânduim casa. Eram stăpân şi fericit.

O ! persecuţie nesfârşită a nenorocului, mistere întovărăşite mereu împotrivă-mi... Aud pe mama, tocmai, când serveam pe fată cu apă zicând :

— Ia te uită ce mare e ăla !...

Ne uitarăm. Cine credeţi că era ? Intâmplare de teatru, comedie de necrezut—dar el era : era Ionescu Ion.

Nu l-aşi putea descrie, fiindcă n'am văzut decât atât: că era mare. Era muntele însuşi pe care-l admirasem cu Viorica câteva ore mai înainte,— muntele care pătrunsese în „salon".

Şi el mă văzuse. Mă zărise fiindcă, dela intrare, străbătând cu privirile mulţimea comesenilor cari îl contemplau, îşi aţintise atenţia asupră-mi. Da, venea spre mine. Venea încet. Părea că mă descopere şi că recunoaşte din ce în ce mai bine. Se sfârşise. Vedeam ruşinea, desfiinţarea, degradarea... Şi ea era de faţă. De ce nu luasem revolverul ? Ce nefericire !

— Ce ai ? îmi zise Viorica vădit înfricată de mina mea şi, desigur, molipsită ea însăşi de groază.

Lăsai capul în jos, cu resemnarea osânditului. Vream să-mi rezerv pentru înjosirea mea cel puţin scuza surprizei. Nu-l mai privii apropiindu-se. Dar, cum stam cu ochii în jos, zării sub masă, lângă picioarele mele sifonul. Il apucai încet, de par'că l'aşi fi furat. Il strânsei bine de furca de zinc, ca şi odinioară, un fulger de crimă îmi străbătu laşitatea. Voi repeta lovitura de-atunci... Voi repeta-o cu sifonul.

Şi ridicasem sticla, cercând cu greutate să reintorc capul către vrăjmaşul care înainta încet, când dintr'acolo auzii o voce spartă,u rlând de o bucurei copilărească:

—Popa Vasile !

Mă întorsei, sărind în picioare cu sifonul în mână. dreaptă.

Ionescu Ion, la un pas lângă mine, cu gura lui largă desfăcut într'un surâs de mulţumire, răcni încă odată :

— Popa Vasile !....

Aproape leşinat, i-am căzut în braţe. Ne-am sărutat. Şi-a cerut voie să se aşeze la masa noastră şi mâncând cu poftă, nu se mai sătura să mă întrebe:

— Ei, ce-ai mai făcut ?... Imi strângea mâna cu stânga lui, largă cât o cratiţă şi şoptea răguşit :

— Te şi uitasem, bătu-te-ar norocul !

Şi îndreptându-se către logodnică mă recomanda :

— Băiat bun, duduie, cuminte şi silitor..... Băiat bun!..

* * *

Ionescu Ion a venit astă iarnă să mă vadă însurat în târgşorul garnizoanei mele. A trebuit să-l primesc fiindcă era foarte cumsecade dar în lume cu el n'am ieşit deşi el ţinea neapărat: nu vream să vadă camarazii că sunt prieten cu un boxeur... Ştiţi, ofiţerii sunt pretenţioşi.

DEM. THEODORESCU

A Apărut

LECTURA No. 28

„Floarea literaturilor străine"

Israel Zangwill

Marele nuvelist englez

Intre două lumi

In româneşte de SONIA VLADIMIR

Numai 3 lei — scrierea completă

La toţi chioşcarii şi librarii

Catarina Doamna Noastră

Avram Iancu

de VICTOR ARADI

In timpul stăpânirii sale se întâmplă în Zărand încă un eveniment important. După o îndelungată ezitare, Kossuth căută să înceapă din nou tratativele de pace cu „rassa valahă", — cum numeşte el consecvent poporul lui Iancu, — cu toate că primul punct al pretenţiunilor române, era folosirea numelui de „român" în loc de „valah". Cu tratativele fu însărcinat deputatul Dragoş, care se duse singur în tabăra română, deşi mai mulţi deputaţi români vroiau să-l însoţească, pe acest drum atât de periculos. Dar, după cum ne vor arăta evenimentele, Kossuth avea motivele lui ca să trimeată numai un singur om.

Dragoş se întâlni în satul Mihaleni cu Iancu şi începu imediat tratativele. Locul era însă periculos, deoarece în apropiere erau trupele maghiare. Iancu ceru armistiţiu pe timpul tratativelor. Dragoş, trimise lui Kossuth o adresă despre tratativele avute şi cere şi pe mai departe împuternicire. Raportul lui fu primit în Debreţin cu mare bucurie, aşa că Kossuth la 26 Aprilie înştiinţă parlamentul despre rezultatul tratativelor cu românii. Tot în această zi[18]) Kossuth scrise şi lui Dragoş şi, lucru ciudat, promise iarăşi amnistie. „Declar, şi vă însărcinez, ca, prin arătarea acestor scrisori ale mele, să aduceţi la cunoştinţa tuturor voinţa mea hotărîtă... aşi fi fericit dacă aşi putea termina acest războiu civil, cu ramura de măslin a păcii cinstite şi nu cu ascuţişul săbiei". „In aceste rânduri trebuie să înţelegeţi cuvintele omului cinstit..." Adică, pe când la 18 Martie împiedica acţiunea lui Bem, tocmai prin anularea amnistiei, la 26 Aprilie el insuşi oferea amnistia. Singura scuză faţă de Bem e faptul, că această promisiune nu era serioasă.

Din nefericire, Dragoş lua promisiunea lui Kossuth în scris. La 3 Maiu ajunse la Abrud, începu tratativele, iar la 5 Maiu convocă la Câmpeni o adunare poporală. Românii veniră la Câmpeni fără arme, arătând şi prin aceasta că sunt dispuşi la pace. Dragoş ţinu o cuvântare, arătă adresa lui Kossuth şi explică conţinutul adresei celor de faţă. Adunarea salută cu mare entuziasm acţiunea lui Dragoş. Se hotărî că vor depune armele, iar o delegaţie din sânul adunării va merge la Debreţin pentru a declara supunere. Dragoş se înapoie la Abrud, unde locuitorii îşi împodobiseră casele cu tricolorul maghiar, şi continuă tratativele cu Iancu. Pacea părea a fi asigurată, poporul în cele mai multe locuri depusese armele, dar în ultimul moment, o întâmplare neaşteptată, nimici toate speranţele. Cu toate că armistiţiul era încheiat, în hotarul Abrudului, se iviră soldaţii maghiari. Iancu trase la răspundere pe Dragoş, care nici el nu pricepea cazul acesta curios, dar — având toată încrederea în promisiunea lui Kossuth — căută să liniştească pe Iancu. Iancu era bănuitor şi se întoarse la Câmpeni. Numai doi prieteni de ai lui fură atât de orbi, încât nu-şi pierdură încrederea. Din nenorocire, bănuiala lui Iancu fu întemeiată. Armata lui Hatvani întră în Abrud.

Se înţelege dela sine, că Hatvani nu întreprinse o atare aventură îndrăzneaţă pe contul său propriu ci procedă cu ştirea şi consimţimântul lui Kossuth. „La raportul lui Dragoş trimis prin curierul dv., am răspuns că, cu rebelii să nu se trateze în nici o direcţie, nici în explicarea amnistiei să nu se intre. Continuaţi activitatea dv. cu toată energia, fără a avea în vedere alte împrejurări", scrie Kossuth lui Hatvani[19]). Adică jocul vechi s'a repetat din nou, dar într'o formă catastrofală. Hatvani cu hoardele lui intră în Abrud, şi începu „lupta pentru libertate". Ca introducere, ucise pe un român neînarmat, dispuse împuşcarea unui conducător care rămăsese în Abrud ca delegat pentru pace, iar pe alt delegat îl arestă punându-l în lanţuri şi apoi începu pacificarea, prin jafuri, prin incendieri, prin spânzurători, până când Iancu adunându-şi oamenii săi, îi alungă din Abrud. Hatvani lăsă tunurile acolo, părăsi pe nenorociţii locuitori maghiari rămaşi în voia soartei şi se refugie cu câţiva oameni de ai săi. Dragoş căzu jertfă furiei poporului. Iancu deplânse pe nenorocitul pe care nu-l putuse scăpa. Şi în Munţii Apuseni începu din nou vărsarea de sânge.

In episodul acesta, ministrul de războiu nu avu nici un rol, el chiar interzise serios orice operaţie militară în contra Abrudului, pe timpul tratativelor de pace[20]). Dar Hatvani ştia foarte bine, că Kossuth şi Madarasz îi stau în ajutor şi nici după înfrângerea lui ruşinoasă nu a renunţat la campania mizerabilă. Adună iarăşi câteva companii de soldaţi voluntari şi pentru a doua oară intră în Abrud, dar de data asta o păţi şi mai rău, deoarece îşi pierdu întreaga trupă, scăpând numai cu câţiva oameni. Românii năvăliră cu o ură sălbatică asupra soldaţilor. Moţii atacară artileria cu coase şi ciomege. Atacul fu atât de fulgerător, încât mulţi dintre artilerişti se sinucideau înainte de a cădea în mâinile acestor uriaşi, cu cojoace şi plete. Nemernicia lui Hatvani se arătă acuma în toată lumina. Pentru a scăpa mai uşor din pericolul ce-l ameninţa, ucise cu propria sa mână pe ungurii refugiaţi care îi împiedica drumul de fugă. O mare parte din soldaţii refugiaţi fură ucişi cu pietre de către femeile şi bătrânii rămaşi acasă. Hatvani ajunse la Brad numai cu câţiva tovarăşi, de unde plecă la Debreţin, pentru a face dare de seamă despre vitejia sa.

Asemenea infamie, în zadar am căuta-o în analele popoarelor culte; ea va rămânea ca o ruşine veşnică, că nu a fost răzbunată. Pentru a pricepe asemenea fapt nenorocit, trebuie să recunoaştem confuziunea care domnea în parlamentul din Debreţin. Se vede că Iancu, prin emigranţi români, era bine informat despre această împrejurare. De aceia, nici după banditismele lui Hatvani nu se lăsă de acţiunea sa pacificatoare. Vedea bine, că din războiul civil, românimea nu avea decât de pierdut. Ar fi fost bucuros să se poată alipi de trupa lui Bem, pentru a da o altă direcţie evenimentelor. Cu toate urmările atacului lui Hatvani, Iancu se ţinea cu încăpăţinare de planul său. Trăia în lupte neîntrerupte, totuş nu pierdea nici o ocazie să trateze pacea. La 6 Iunie alungă din Zlatna trupele lui Ingnaţ Kovacs, la jumătatea lui Iunie se luptă cu trupele lui Farkaş Kemény, pe lângă acestea el lupta mereu cu diferite trupe neregulate, totuş gândurile de împăciuire nu-l părăseau. Condiţiile lui de pace erau foarte favorabile pentru guvernul maghiar. Luptătorul neînvins, abia pretindea cât acorda legea maghiară din 1868, — din nenorocire numai pe hârtie. In schimb oferea ajutorul înarmat al românilor.

Să nu uităm, că în timpul acela revoluţia stătea rău. Nici eroismul miraculos al lui Bem nu putea folosi mult. Unde se ivea el, se restabilea ordinea dar, de îndată ce întorcea spatele, oligarhia locală strica totul. Niciodată în Transilvania nu au fost atâtea plângeri în contra abuzurilor, furturilor şi jafurilor ca în zilele acestea sângeroase. Autorităţile administrative ţineau adunările sub paza cordonului militar şi „ordinea internă" începea a se răsturna. Zăpăceala, în toată ţara, ajunsese la culme. Bălcescu scrie unui tovarăş emigrant, că cercurile din Debreţin au început să vadă clar situaţia şi plănuesc formarea unei federaţii maghiaro-româno-slavă. Guvernul însă ezită, sub pretext, că va avea vreme pentru aceasta şi în ultimul moment. In loc să pună capăt războiului civil Kossuth amână hotărîrea definitivă până ce guvernul se va reîntoarce la Budapesta. Câţiva membrii ai parlamentului, simpatizau ideea de pace cu românii, dar erau neputincioşi faţă de terorismul guvernării. Strămutându-se parlamentul la Budapesta, din nou se tărăgănă deciziunea. In ultimele zile ale revoluţiei, guvernul maghiar îşi pierdu terenul de sub picioare. Avea ambiţia să se înfăţişeze democratic, dar pentru susţinerea supremaţiei maghiare, trebuia să fie aristocratic, tiran şi balansa între aceste două poluri, după împrejurări. In fine, când parlamentul se mută la Seghedin, se începu desbaterile chestiei române şi se votă legea pentru drepturile minorităţilor.

Dacă această lege s'ar fi votat cu un an mai înainte, multe s'ar fi schimbat. Faptul acesta ar fi putut schimba lupta raselor într'o luptă adevărat pentru libertate. Dar acuma era târziu şi cauza era pierdută. „Cauza e, că în cursul vremei, — cât în secret, cât pe faţă, — s'a născut, desvoltat şi crescut o idee nouă, ideia naţionalităţilor, a cărei importanţă gravă în viaţa altor popoare noi nu am cunoscut-o îndeajuns, de aceea nu am putut-o lua în consideraţie. Cunosc foarte bine intrigile secrete şi deschise ale acestor vremuri. Ştiu prea bine ce importanţă a avut asupra evenimentelor intervenţia trupelor ruse, dar noi nu am cunoscut importanţa mare şi rolul decisiv al ideilor şi mişcărilor naţionale, care fierbeau în mase încă de mult[21]). Tot atât de bine caracterizează cauzele sfârşitului trist al revoluţiei maghiare, un articol al revistei parisiene „Siécles"[22]). „Printr'o inconsecvenţă nenorocită, — pe care au plătit-o prea scump, — ungurii au refuzat să deie egalitate juridică românilor din Transilvania. Revoltându-se contra supremaţiei politice a rasei germane, — ei cari nu voiau să recunoască o supremaţie, — n'au putut să se hotărască a recunoaşte nici egali".

Armata rusească inundă Ungaria, ocupă o parte din Transilvania, dar Iancu nici nu se desminţea. Scrise lui Kossuth, că deşi nu se poate lupta cu puterea imensă a ruşilor, dar şi acum, când ţara e plină cu duşmani, nu se poate asocia cu trupele sale la armata maghiară, deoarece nu poate conduce poporul său la o vărsare de sânge fără scop, — totuş, va face tot posibilul, pentru a asigura pasivitatea românilor. Această scrisoare ne arată, că Avram Iancu era un luptător, cu cel mai nobil suflet. Nu luă parte la sărbătoarea învingătorilor, ci deplânse zilele triste şi sângeroase...

(Continuarea în numărul viitor)

18) Numărul 91 al organului oficial „Közlöny' din 1849.
19) Sterea Suluţiu Iosif: Ion Dragoş „Transilvania", No. 2-3 din 1898.
20) Vezi memoriile lui Klapka.

21) Vezi scrisoarea lui Bartolomeu Szemere în ziarul „Pesti Hirnök' din 1859.
22) Număr din 29 Decembrie 185"

Moş Toadere !

Moş Toadere, ca ieri mă văd în baltă,
In prundul bătucit în cărărui.
Privea cu drag făptura ta înaltă,
Ţinându-mă de tine ca un pui.

Porneam în zori de zi lăsând armanul,
In care pacea nopţii stăruia,
Şi ziua străbătând încet tăpşanul,
C'un cârd de gâşte albe se vestea.

Ajunşi, te strecurai plecat ca urşii,
Intrând în păpuriş ca 'ntr'un bârlog.
Priveai la ce 'nghiţise gura vârşii
Pe când mă tânguiam ca un milog.

Să-mi dai să port şi eu măcar o mreană,
Din peştii ce săltau ca arşi de jar,
Căci foc luase vârşa-ţi năzdrăvană,
Ca zările cuprinse de pojar.

Ne întoarcem când scâlcii închircite,
Ca babe despletite în amurg,
Cătau în luciul apei înroşite,
Cum viţele verzui în valuri curg.

Trecut-au zile una după alta,
Şi tu te-ai fost pornit, chemat de-un vrac.
Te-ai dus la cei bătrâni, uitându-ţi balta,
Lăsând pustiu bordeiul tău sărac.

Te-ai dus ţintind pe calea 'mpărătească,
Cu gând să baţi la Sfântu' Petre 'n prag,
Pustiul cu tine 'n tolba pescărească
Icoanele a tot ce ţi-a fost drag.

RADU BOUREANU

Despre femei

La Bruère a observat, după La Rochefoucauld, că mai uşor găseşti o femeie care n'a avut de loc amanţi de cât o femeie care n'a avut decât unul singur.

Montaigne zicea : Femeile se prefac că fug de bărbaţi fiindcă au intenţia să se lase prinse.

Amantei mele i-aşi da toată voia să scrie cărţi, zicea Diderot ; nevastă-mea însă, aşi vrea să ştie numai două lucruri : să facă ciorapi şi cămeşi.

Cineva a zis : Femeile, când se întâlnesc, se sărută din obişnuinţă ; dar când se despart, se sărută de bucurie.

Dac'ar şti femeile cât de urâte şi de desgustătoare par când sunt boite, nu şi-ar mai da atâta osteneală să se fardeze şi să se împopoţoneze.

(La Bruyère)

BUCUREŞTII DE AZI

CAPŞA

S'au ridicat în presa zilnică, în acele „carnete" semi-literare, plângeri melancolice că au pierit după războiu cafenelele Bucureştiului. In locul lor s'au deschis: o bancă străină, o companie anglo-americană (de becuri electrice, păpuşi, closete şi bibelouri), un magazin de mătăsuri. Funcţionarul de altă dată al datoriei publice sau al regiei tutunurilor avea unde să-şi petreacă după amiaza; aci la cafenea venea şi provincialul, venea şi Mitică, înainte de a trece la berărie.

Cei care s'au plâns de dispariţia cafenelelor n'au dreptate — precum n'are dreptate nimeni când se răzvrăteşte împotriva morţii — şi Capitala trebue luată sub înfăţişarea ei vie, în perpetuă schimbare; cu cât mai repede, cu atât mai vie. Bucureşteanul care înainte de războiu a apucat cafeneaua Imperial sau Hig-life şi azi vede în locul lor un mare comerţ de materii mătăsoase şi porţelanuri modelate, a avut norocul extraordinar să trăiască în aceşti câţiva ani spaţiul unui veac; el a beneficiat de miracolul acestei ţări româneşti de basm, care creşte — cum spune povestea — într'un an cât alte ţări într'o sută.

Cafeneaua Capşa a rămas. Ce putere a avut acest colţ al Căii Victoriei, în faţa Cercului Militar — adevărat Centru al Bucuriştilor — nu ştim. Nici o companie olandeză, nici un consorţiu englez, nici o bancă, nici un partid politic n'a izbutit să ucidă Cafeneaua Capşa.

Dar Cafeneaua Capşa a fost supusă şi ea martiriului; timpul a transformat'o...

Inainte de războiu la Capşa se întruneau oameni politici, reporterii de ziare cu răspundere; aci se discutau legile, se puneau la cale opoziţiile, se fixau datele de schimbare a regimului. Capşa reprezenta atât de viu şi caracteristic viaţa politică a ţărei, încât în timpul ocupaţiei streine din 1917, bulgarii se instalaseră sfidători la Capşa, ca în inima însăşi a politicei româneşti înfrânte.

După războiu oamenii politici n'au mai venit la Capşa. Apăruseră oameni noi pe care altădată vechea eleganţă îi speria. Au ocolit boerii Capşa. In schimb au venit oamenii de afaceri, care au luat de fapt în viaţa noastră socială locul vechilor boeri şi odrasle de boeri, refugiaţi pe la legaţiile din străinătate.

Au apărut deodată în sala scundă a Cafenelei Capşa cu ferestrele ei mari cât un altar de cristal, acei indivizi suspecţi cari sunt pictorii şi scriitorii. Nu se aşează niciodată în fund, în dreptul Casieriţei: acolo a rămas, ca un vestigiu, politica reprezentată prin câţiva ziarişti care nu scriu dar cunosc bine pe toţi miniştrii şi câţiva generali în retragere, pasionaţi după cooperative şi mişcări de stradă. Scriitorii şi pictorii se aşează pe cele două canapele de-a-lungul celor doi pereţi, în faţa meselor.

Toată ziua Cafeneaua Capşa e un stup de diferite specii omeneşti; la ora 6 şi jum. un principiu nevăzut pune ordine. Apariţia artiştilor isgoneşte parcă şi pe misiţi şi pe provinciali, şi grupuri-grupuri, sufletul şi gândirea din Bucureşti se defineşte.

Cine va voi să scrie vreodată istoria anecdotică a literilor româneşti de după războiu, nu va putea nega existenţa „Academiei" Capşa, precum înainte de războiu existase „Academiile" Fialkowski, Terasa, Imperial.

Preşedintele de fapt — „regina", în acest stup de scriitori — e *L. Rebreanu*, romancierul masiv. Dominează numai decât prin masivitatea lui blândă. Când apare la Capşa, cu faţa lui de copil crescut foarte nalt, cu ochii senini albaştrii, toate micile gânganii literare se adună în juru-i. Nu face spirite scânteetoare şi nici nu muşcă. E de o blândeţă care supune spiritele cele mai răzvrătite. Ascultă teoriile cele mai abracadabrante şi e poate singurul scriitor care are admiratori în toate taberele literare. E apoi însufleţit de o conştiinţă a misiunii lui printre fraţii de litere, care-i dă, în chip discret, înfăţişare de Zeu bun. Nu ştie nimeni dece, şi cu ce folos — dar L. Rebreanu, întovărăşit de câte unul din biata gintă, pururea nevoiaşă, a scriitorilor români, e în fiecare dimineaţă la câte un Minister cu o petiţie, la câte o casă de editură, la câte un director de bancă, la câte o redacţie de ziar, şi dacă nu poate mai mult — la câte o intrare de cinematograf!... Dacă scriitorul român ar fi din fire familist, L. Rebreanu ar fi silit să cunune, să boteze şi să divorţeze! Simbolist, dadaist, tradiţionalist sau legitimist — tot scriitorul român, prin însăşi această îndeletnicire, e socotit de L. Rebreanu ca făcând parte din familia lui. El e azi — în chip firesc — preşedintele Societăţii Scriitorilor Români.

Grupul „tradiţionaliştilor" apare foarte rar la Capşa. Ei sunt, sufleteşte, împotriva oraşelor şi deci a tuturor preversiunilor urbane, precum cafeneaua. Ar prefera desigur o luncă înverzită sau o livadă cu pruni, unde să se servească ţuică în oale de lut şi mămăliguţă cu brânză de oae, în loc de „milles feuilles" şi mazagrane. *Cezar Petrescu, Nichifor Crainic, Pamfil Şeicaru* fac grup aparte, încruntaţi cap la cap, ca o sectă nouă religioasă, temătoare de sacrilegiu.

I. Vinea şi *Marcel Iancu* stau singuri la o masă, la care se alătură, spre a combate „constructivismul" şi *Tudor Arghezi.* Când vine şi *Puiu Iancovescu* — dedeparte *Alex. Cazaban* îşi pierde deodată tot veninul şi se frământă la locul lui, alături de *Mircea Rădulescu, Corneliu Moldovanu* şi *I. Ardeleanu,* ca un câine ciobănesc vinovat.

Capşa e lipsită însă de unul din grupele cele mai de seamă ale vieţei noastre intelectuale. „Poporaniştii" nu figurează. Ei sunt la Iaşi. Chiar cei din Bucureşti — cum e d. *Patraşcanu* — nu apare la Capşa niciodată. D. *Sadoveanu* vine la Capşa numai în trecere prin Bucureşti, şi nu la ora literară, d. *Ralea* se pierde printre consumatori, de două ori pe an, abea, iar d. Sevastos detestă Capşa franc!

Şi totuş „poporaniştii" sunt şi ei prezenţi, mulţumită d-lui *Camil Petrescu,* autorul dramatic care susţine violent şi nervos în fiecare seară că *G. Topârceanu* e un mahalagiu fără carte iar d. *Ibrăileanu* n'a ştiut niciodată ce e o poezie!

TANARUL GALANT

MIHAIL SADOVEANU

Venea o moară pe Siret...

Edit. „Cartea Românească"

PREŢUL 60 Lei

CĂRŢI ŞI REVISTE

THOMAS MANN: TONIO KROEGER

In numărul din 11 Iunie trecut, al interesantei foi hebdomadere *„Nouvelles Littéraires"* s'a vorbit despre sărbătorirea lui Thomas Mann cu prilejul aniversării a 50-a a acestui scriitor. Sărbătorirea a avut loc la Münich şi au luat parte la ea toţi prietenii săi, printre care Bruno Walter, Max Halbe, editorul berlinez Fischer, burgmeştrii din Münich, precum şi Heinrich Mann, scriitor însemnat şi frate cu Thomas Mann cu care s'a împăcat de curând, în urma unei supărări îndelungate.

Teatrul Residenz a dat o reprezentaţie în onoarea sa, iar revista *Rundschau* i-a consacrat numărul său din Iunie.

Puţin cunoscut la noi ca mai toţi scriitorii de limbă germană, nu e mai puţin adevărat că el este cel mai mare scriitor al Germaniei contimporane.

Talentul său are un colorit special care transează în producţia literară germană. Opera sa de o complexitate subtilă, prezintă conflictul permanent, nici odată rezolvat, a celor două rase, care constituiesc dubla sa origină: o mamă creolă de rasă latină şi un tată german negustor din Lubeck.

Romanul care i-a adus celebritatea în toate ţările de cultură germană este *Buddenbrooks,* istoria unei familii de negustori, cu alura de epopee din les Rougon-Maquart a lui Zola. Povestirea se începe cam pe la 1835 şi se petrece în cadrul transformării Germaniei dela dominaţia lui Napoleon, trecând prin perioada agitaţiunilor revoluţiei de la 1848. După apariţia romanului armatorii din Lubeck care s'au recunoscut în personagiile din acest formidabil roman şi de sigur nu în avantagiul lor, i-au făcut un proces zgomotos care de sigur a contribuit tot atât de mult ca şi talentul său la faima lui Thomas Mann.

Tonio Kroeger, de care ne ocupăm aci şi care a apărut în traducere franceză în biblioteca cosmopolită a lui P. V. Stock cu o delicioasă prefaţă din Edmond Jaloux, este un roman scurt, de o fineţă şi o sobrietate clasică, cu totul opusă manierei germane, fără a fi totuşi o operă de pur spirit latin.

Tonio este ca şi Mann meridional după mamă, german după tată, vioiu, pasionat de literatură şi mare adorator al lui Schiller. Dar trăsătura romanului care e foarte simplă, nu e numai povestea lui Mann, ci povestea epocii încântătoare în care sufletul tânăr se deschide asupra lumii plin de doruri nemărginite, de iluzii şi de vise, spre a se îndruma spre primele resemnări.

In copilărie prietenia în persoana lui Hans Hansen, în tinereţe iubirea în întruchiparea fecioarei de nord care e Ingeborg Holm, nu sunt de cât prilej de dureri şi dezamăgiri pentru Kroeger.

Rănit de atingerea brutală a realităţii, Tonio se închide în el însuşi şi devine un creator, un artist desăvârşit. Dar în lumea aceasta de artă şi spiritualitate, dorul — un dor nestins şi neastâmpărat—îl mână spre lumea copilăriei şi a primei sale tinereţi.

Acolo întâlneşte el pe Hans Hansen şi Ingeborg, primele lui iubiri şi dezamăgiri, legaţi într'o dulce înţelegere.

O undă de amărăciune trece prin sufletul artistului şi o invidie se revarsă în inima lui: De ce n'a putut şi el să fie ca Hans un om regulat, simplu şi normal care să se însoare cu Ingeborg şi să aibă un fiu care să-i semene şi să-i continue rasa. Ca Hyperion din Luceafărul lui Eminescu ar fi vrut, şi el, să fie un om ca toţi oamenii, care să poată trăi şi iubi, care să se poată bucura de fericirea pământească „fără blestemul cunoştinţii şi chinul creaţiunii". Dar Tonio înţelege că dorinţa lui trebue să rămână neîmplinită, el nu e din rasa celor ce-şi au drumul croit din clipa în care s'au născut. El e sortit să rătăcească veşnic în căutarea unui drum pe care să nu-l găsească nici odată.

Cu toată puterea cu care e tratat *Buddenbrooks,* cu toată măestria şi coloritul viguros cu care e zugrăvită, ca o mare frescă, acea familie din lumea hanseatică, din acea castă de negustori mai mândri de privilegiile ei şi mai legată de tradiţii de cât vechii patricieni, romanul acesta mic de 130 pagini este privit ca opera cea mai desăvârşită a lui T. Mann. Sensibilitatea autorului are aci o tonalitate atât de specială, e atât de sfâşietor accentuată diviziunea sa interioară, atât de tragic resimţită nostalgia neîmpăcată a acestui suflet ce nu mai poate avea o patrie nicăeri şi în acelaş timp o poezie, o frăgezime şi o măsură atât de fericită, în cât cititorul rămâne fermecat de această operă scurtă şi atât de reuşită.

ISABELA SADOVEANU

VICTOR ASQUINI: Directive în întreprinderi de construcţii şi analize de preţuri unitare

O casă, o căsuţă... Câţi din trecătorii de pe lângă binaua vecină n'au mângâiat acest gând, privind la turnul înalt al schelei şi la maşina de beton, al cărui rezervor se învârte ca o sfârlează, lăsând să curgă amestecul fără de culoare în căldările cari îl vor vărsa în temelie.

D-l *Victor Asquini,* care se denumeşte „architect", dar care pare mai mult un practician, ne trimite un volumaş care, cu toate scăderile sale, desigur va fi bine primit, mai ales în această perioadă de construcţii.

Plecând probabil dela observaţia că întreprinzătorul de lucrări nu are la îndemână nici un manual care să-l înveţe cum să-şi organizeze un şantier de lucrări, cum să întocmească o măsurătoare şi un deviz estimativ, cum să inchee un contract cu proprietarul, cât să pretindă pe lucrări (oh!.... cât despre asta!), şi cum să-şi calculeze preţurile proprii, d-sa a întocmit o lucrare în acest gen. Fără a ţinea seamă de bogata literatură străină în această direcţie şi de ce s'a scris în româneşte (vidi Papadopol, „Analiza preţurilor de construcţii"), d-l Asquini a dat la iveală un manual practic, în care se oglindesc stările de spirit dela noi, pe cari d-sa le-a pătruns. In special partea privind devizul este bine şi complect tratată. Mai puţin complect este d-sa în „Analiza preţurilor", unde lipsesc multe articole. D-l Asquini a prevăzut însă această imputare şi deaceia s'a grăbit să afirme în „Introducere", într'un stil care îi este propriu:

„N'am trecut în această lucrare multe chiar din articolele necesare la ridicarea unei clădiri, — când acele articole e mai avantagios să se dea, în execuţiune, direct specialistului respectiv...."

Acolo unde însă ni se pare că d-l Asquini a făcut exces de zel, este stilul întrebuinţat în tot cuprinsul cărţuliei sale, stil pe care d-sa l-a identificat cu cel al unor salahori ce ar fi prins în vocabularul lor câteva neologisme, — probabil pentru a face volumul mai bine înţeles de aceştia. Să dăm câteva mostre:

Filozofic:

„Luarea în antrepriză a execuţiunei unei clădiri, trebue considerată ca o acţiune de adâncă pricepere, în felul execuţiunei ei, spre a o aduce la bun sfârşit, deoarece execuţia e legată de un întreg complex de factori, ce conlucrează le elevarea operei".

Nebulos:

„E bine să se menţie aceleaşi echipe şi maeştrii specialişti, pe cari îi deprinzi cu felul tău de a lucra, iar Firma Intreprinzătoare având o bază de siguranţă, în reuşita lucrărilor".

Misterios:

„Apa s'a trecut numai la unele articole, care poate servi ca guide pentru toate articolele de mai multă sau mai puţină importanţă".

Sentenţios:

„Cimentul cât şi praful de piatră-gris să se procure deodată întreaga cantitate necesar faţadelor".

Este curat vorba anecdotei:

— Sunt măsline?

— Este!

— Bă, nu se zice „este"; se zice „sunt" fiindcă este mai multe!

Sau, pentru a întrebuinţa stilul d-lui „architect", vom conchide că d-sa a avut în Introducere o fericită inspiraţie a nu pretinde că cartea sa este perfectă, care însă trebue a fi revizuită de un adevărat tehnician, care însă oferă unele observaţii mai mult sau mai puţin interesante de interes practic pentru antreprenori servind ca un guide pentru a nu exclude sau pierde din vedere anumiţi factori ce compun preţul unitar al unui articol la elevarea operei.

IOAN ILICI

* * *

VIAŢA ROMANEASCĂ (No. 7).—Dl. D. I. Suchian în „Note pe marginea cărţilor", vorbeşte despre specificul naţional din opera d-lui Mihail Sadoveanu. In sufletul românesc sunt două lumi în luptă: din ciocnirea lor rezultă tragicul specific românesc. Acest conflict nu se rezolvă. „Caracteristica tragicului românesc—spune d. Suchianu, — e de a fi insolubil. Conflictul se reduce la întâlnirea, în sufletul unuia, a două soarte străine şi răzleţe care rămân şi după ce s'au întâlnit.... Tragicul nostru nu are desnodământ, progresiune, culminaţie; e uniform ca banalitatea şi nesfârşit ca ea". Cele mai multe din nuvelele d-lui Sadoveanu au această temă: tragicul încrucişării de soarte stinghere în inima unuia singur. Meritul cel mar al d-lui Sadoveanu este „de a fi ştiut să facă, din fapte diverse, valabile la toate meridianele, tragic specific omenesc". Eroii acestui scriitor sunt „fiinţe destul de tari pentru a năzui către ceva deosebit de imperativele curente ale grupului, prea slabe însă pentru a o rupe cu el. Rezultatul? Niciunul. Tragicul românesc e insolubil; o viaţă stricată, —cum sunt atâtea pe la noi...."

D. Sadoveanu este un artist psiholog, nu însă în genul lui Stendhal, Renard, Proust, etc., care sunt preocupaţi de felul cum se rezolvă un conflict interior. D-sa e preocupat de „felul cum un conflict interior nu se rezolvă. Nu-i nici mai greu, nici mai uşor. E altceva".

Pentru ce d. Sadoveanu este mai mult nuvelist de cât romancier? Fiindcă tragicul specific românesc se potriveşte perfect cu cadrul nuvelei—o răscruce a unor drumuri sufleteşi, şi nu cu romanul: un câmp vast de acţiune pentru individualităţi, care la noi însă nu există.

„După cum Baudelaire,—sfârşeşte d. Suchianu, — e acela care învaţă pe toate popoarele să priceapă şi să simtă acel lucru unic care e mentalitatea metropolitană, tot astfel dela d. Sadoveanu pot afla oamenii altor seminţii ce este acel lucru, egal de unic şi de original, pe care l-am numit tragicul specific românesc. Peste graniţi, d. Sadoveanu este cel mai mare scriitor român; şi pentru că opera sa e atât de specific naţională, valoarea ei e mai cu seamă internaţională".

Dl. D. D. Patraşcanu publică istoria vieţii „Marelui mucenic Evstatie Plachida". Sunt pagini emoţionante de nuvelă. Autorul a pus în sufletele eroilor nu element fantastic, şi tragic omenesc.. Aceştia s'au sanctificat prin durere. Au rămas însă oameni, care trăesc cu necazuri şi bucurii în cadrul unei lumi pitoreşti, evocată de d. Patraşcanu din cărţile sfinte şi din paginile de istorie.

Viaţa mucenicului Plachida, descrisă într'un stil arhaic, îndepărtează încă şi mai mult personagiile, împrejurările, locurile—până la graniţa dintre vis şi realitate.

Această bucată, caşi celelalte portrete de sfinţi făcute de d-nii Mihail Sadoveanu şi D. D. Patraşcanu se pot ceti de toată lumea: şi de oameni simpli, şi de intelectuali, şi de creştini, de liber-cugetători, ca şi de credincioşii altor religii. Atât numai: unii vor găsi în ele divinul, alţii omenescul. Vor fi însă dintre aceia care vor simţi, în aceiaşi pagină şi una şi alta.

Restul numărului „Vieţii Româneşti" cuprinde interesant material în proză şi versuri, semnat de: Al. A. Philippide, Dragoş Protopopescu, I. Gonciarov, Dinu Lance, G. Bogdan-Duică, T. Hotnog (Jertfa laudei—minunate pagini pline de înţeles şi în rânduri, şi, mai ales, printre rânduri. — *M. Sv.*

* * *

CANDIDE (No. 73). — Comedia franceză a făcut, de câteva zile, o mare descoperire. După cum a descoperit, sunt acum câţiva ani, pe Ibsen, Emile Verhaeren şi Maurice Maeterlink, iată că descoperă pe Gabrielle D'Anunzio. Şi cum comitetul de lectură nu este prea mult în curent cu mişcarea teatrală europeană, el a ales una din piesele secundare ale poetului italian: „La Torche sous le boisseau". Ar fi putut să aleagă, spune Alfred Mortier, „La Gloire" sau „Plus que l'Amour", sau chiar „Fille de Jorio" — puternice drame moderne. Dar, adaugă Mortier, cine nu ştie că în Franţa predomină cultul incompetenţei?

Indignarea lui Alfred Mortier am relevat-o, nu ca pe o simplă curiozitate, ci pentru a arăta că dacă în metropola lumii lucrurile stau astfel, în celelalte capitale europene ele trebuesc să stea, cel puţin, sub nivel: avem şi noi comitete de lectură, care mărturisesc aceleaşi păcate şi contra cărora nu odată s'au ridicat criticii şi autorii noştri dramatici.

După această mică diversiune, ceeace ni se pare mai interesant în articolul lui Alfred Mortier sunt părerile lui asupra personalităţii lui D'Annunzio. Ceeace caracterizează personalitatea puternică a poetului sunt cele două manifestări uriaşe: om de condeiu şi om de acţiune. Viaţa lui particulară oferă toate aspectele unui roman; încă din tinereţe a fost dotat cu facultăţi multiple, cu o extraordinară intensitate fizică şi senzuală; temperamentul lui îl apropie de înaintaşii plini de energie: Benvenuto Cellini, Michel Angelo, Cezar Borgia, faţă de care oamenii de astăzi par simple figuri anemice. D'Annunzio a avut totdeauna energia aceasta pasionată, ambiţiunea fără margini, senzualitatea neînfrânată care augmentează valoarea unei existenţe omeneşti.

Opera lui este aceea a unui păgân voluptos, a unui individualist sălbatic, a unui prodigios virtuos. Virtuozitatea, memoria şi erudiţia lui întrec, crede Mortier, pe acelea ale unui Victor Hugo. Nu trebue uitat acest fapt unic din istoria literară că D'Annunzio a compus în versuri franţuzeşti „Le Martyre de Saint-Sebastian" şi în versuri arhaice „Francesca da Rimini", scrisă pe de-a 'ntregul în limba lui Dante, limba secolului al XIII-lea.

Teatrul lui este individualist, plastic şi descriptiv. El a recreat adevărata tragedie, aceea care aparţine deodată şi teatrului şi poemei, prin amploarea sau simplitatea subiectului, prin măreţia formei, prin violenţa incoercibilă a pasiunilor. Personagiile teatrului său nu luptă, ca în teatrul clasic al lui Corneille sau Racine; piesa nu este decât descrierea pasiunii lor, a crimei lor ineluctabilă, sau a căderei lor finale.

* * *

LA REVUE DE GENÈVE, (No. 7 Iulie). — Paul Zifferer, romancier austriac, este lansat Europei intelectuale de către Marcel Dunan, care recunoaşte în el un scriitor de elită. Născut într'un orăşel din Moravia, la poalele Carpaţilor, Zifferer a avut o tinereţe plină de sbucium şi decepţii. A încercat câteva profesiuni care nu i-au adus însă nici mulţumirea sufletească, nici uşurarea sarcinilor materiale. Paul Zifferer s'a hotărât atunci să trăiască din scris. A publicat mai întâi o serie de traduceri din limba franceză — printre care întreaga operă a lui Gustave Flaubert —, a scris numeroase cronici teatrale şi o sumă de foiletoane asupra mişcării literare franceze. Scriitorul însă a întrecut puterile publicistului. Zifferer publică nuvele în care demonstrează că nu trăim propria noastră viaţă, că trăim din visurile altora, artişti sau scriitori, care şi ei nu fac decât să le transmită dela unul la altul. „Habits du bouffon" sau „Feu d'artifice" sunt culegeri de nuvele în care scrisul lui Zifferer apare conturat cu preciziune. Acelaş fel de a vedea lumea şi de a înţelege: trecem adeseori pe lângă fericire fără a ajunge să o recunoaştem.

In afară de nuvele şi opere teatrale destul de aplaudate — ca „Noapte senină", piesă în versuri care evoacă Parisul lui Ludovic al XII-lea —, Paul Zifferer îşi lărgeşte cadrul prin conceperea a trei romane desvoltate. S'ar putea numi „o trilogie", de oarece se înlănţuesc ca şi nuvelele din „Feu d'artifice" sau „Habits du bouffon". Cel dintâi, „Streina", este romanul unei provincii din vechea Austrie, Moravia, cu viaţa ei restrânsă, cu cadrul îngust în care se întreţies elemente locale, târguşorul tipic al unui ţinut care a dat pe Masaryk, Redlich şi Zifferer, cu amestecul de Germani şi Cehi, de Evrei şi pelerini, de ţărani pitoreşti şi mici burghezi. Roman „d'avant-guerre", a cărui obiectivitate a fost recunoscută la Praga sau Brunn ca şi la Viena, din care totuşi transpiră semnul turburărilor de mai târziu. „Nu mai este linişte în lume", spune unul din personagii în ultimele pagini ale romanului. „Acolo unde se întâlnesc două graiuri, începe lupta".

Şi profeţia romancierului s'a adeverit. In al doilea volum, „Oraşul imperial", este descrisă tragedia Austriei, războiul şi celelalte. Multe din personagiile celui dintâi se întâlnesc în Capitală şi aceleaşi intrigi familiare, naţionale şi sociale se desfăşoară în acest cadru formidabil mărit, alături de tragedia intelectualului, pentru care Zifferer, încă din „Feu d'artifice", manifestă o reală simpatie. Autorul lucrează azi, după acest de-al doilea volum, la cel de-al treilea şi ultimul roman al trilogiei, care va fi acela al lumei de după războiu. Romanul acesta va fi romanul Franţei, al Parisului, centru al lumii, al Parisului cosmopolit, văzut de un vienez. Zifferer, adaugă Marcel Dunan, va vedea lumea, în acest din urmă roman, cu ochiul îndurerat al unui austriac lipsit de patrie, şi va privi lucrurile sub unghiul desnaţionalizării sale.

In restul numărului un studiu de T. Z. Koo, intitulat „Concepţiile chinezeşti şi cele creştine asupra vieţii".

* * *

LES MARGES (No. 133). — Denis Saurat se ocupă de personalitatea, mai mult omenească decât literară, a lui Victor Hugo. Insistând asupra lucrării acestuia „William Shakespeare", Saurat spune că ea ar fi putut să fie intitulată foarte simplu „Victor Hugo", deoarece aci se relevă însuşi şi atât de bine. Dacă parcurgi cartea întreagă ajungi la convingerea că subiectul real al acestui volum este demonstrarea evidentă că Victor Hugo nu este decât un Homer, un Eschil, Isaia, Tacit, Juvenal, Dante, Cervantes sau Shakespeare, incarnaţi într'un singur geniu. Insuşi frazele lui se opresc şi oscilează în marginea acestei mărturisiri. „Marele pelasg este Homer, marele elen: Eschyl, marele evreu: Isaia, marele roman: Juvenal, marele italian: Dante, marele englez: Shakespeare, marele german: Beethoven". După care se impune... „marele francez: Victor Hugo".

Intr'o frază următoare Hugo adaugă: „Ces suprêmes génies ne sont point une série fermée. L'auteur de Tout y ajoute un nom quand les besoins du progrès l'exigent". Aluzie destul de transparentă. Denis Saurant recunoaşte totuşi în Victor Hugo un mare geniu literar, şi mai presus geniul reprezentativ al Franţei, şi cere — cu drept cuvânt — alipirea lui la seria bărbaţilor iluştri ai omenirei. — *George Baiculescu.*



GIUSEPPE PREZZOLINI: La Culture Italienne

traduit par Georges Borungin, Librairie Felix Alcan, 1925, prix 10 frs.

Italia modernă este foarte puţin cunoscută. Pentru străini, chiar atunci când zăbovesc un timp îndelungat pe pământul italian, existenţa oamenilor şi lucrurilor prezente trece pe un plan secundar: ea slujeşte numai ca decor unei vieţi create din evocările şi suprapunerile câtorva civilizaţii. Pompei, ruinile romane, primitivii, cetăţile-republici, Renaşterea, — iată Italia străinilor. Italia italienilor însă e statul modern care lucrează la crearea unei civilizaţii proprii şi actuale.

Cartea d-lui Prezzolini vorbeşte limpede lumii întregi despre cele mai de seamă aspecte ale acestei civilizaţii. In capitole scurte dar foarte cuprinzătoare, iscusitul essayst şi directorul de altă dată al revistei *la Voce,* zugrăveşte toate feţele vieţii naţionale italiene: tradiţia, problema regionalismului şi a unităţii, cultura poporului, starea economică a scriitorilor, redeşteptarea idealismului, cultura religioasă, cultura politică, editurile, revistele, ziarele, critica, teatrul şi cinematograful, dreptul, economia politică, istoria, învăţământul.

Cu o mână sigură, d. Prezzolini schiţează adevărata Italie contemporană, ascunsă în dosul Italiei superficiale şi sgomotoase, şi îşi exprimă încrederea în izbânda unei naţiuni care are o puternică vitalitate.

* * *

In materie de cultură, Italia urmează calea evolutivă, respectând tradiţia.

„Am auzit spunându-se — scrie Prezzolini — că este multă asemănare între poporul italian şi poporul rus. Cine a spus'o? Gogol sau Dostoevschi? Nu-mi mai amintesc, dar este o idee fără nicio bază, o impresie poetică, ce poate veni în minte când priveşti în lumina amurgului, un semănător din câmpia Padului şi un mujic dela Volga, impresie pitorească, fără nici o bază istorică sau reală. Poporul italian este tot atât plin de realism, de simţ politic, de încredere în viaţă, de optimism adânc pe cât celalt este aplecat să asculte orice maxime care vor fi îmbibate de idealism vag, incapabil să rezolve o problemă politică şi în fond nihilist şi fără credinţă.

„In Italia, trei mii de ani de drept roman, de profiluri şi umbre nete, de *distinguo* psihologice în umbra confesionalului, de compromisuri în cursul luptelor comunale au creat o mentalitate precisă, pozitivă, solidă, aproape concretă, care se fereşte de exagerări."

Nu există romantism italian. Manzoni, care e considerat ca cel mai mare romantic al peninsulei, are o concepţie creştină a vieţii, ferită de neliniştea caracteristică romantismului. Germanii şi Englezii pot să aibă artişti care parcă cresc din pământ, ca nişte plante. In Italia literatura este totdeauna „un fapt literar": un artist naşte din alt artist, o formă derivă din alta. In aceste condiţii, fantezia cea mai exuberantă găseşte îndată margini şi piedici. Se pare că, în literatura italiană, nu este loc decât pentru perfect, nu şi pentru acel număr infinit de spirite alese care figurează cu cinste, de pildă, în literatura franceză. De aici s'a născut vestita întrebare de a se şti pentru ce literatura italiană nu este populară în Italia. Nu-i populară pentrucă nu aparţine poporului. Este făcută pentru clasele superioare: literaţi, nobili, curteni, preoţi şi călugări, altădată; burghezi astăzi.

Unii s'au încercat să distrugă rasa literatului tipic. A fost în zadar: în Italia lumea clasică este mereu prezentă în spiritul tuturora. Evul mediu n'a fost o schimbare prea mare; el a prins rădăcini, a crescut, a fost hrănit de antichitate. O biserică creştină s'a ridicat pe un templu păgân, o construcţie din timpul Renaşterii pe o vilă romană, un castel cu turnuri pe un arc de triumf, un şir de palate crenelate pe marginea unui amfiteatru roman, — Un neo-clasicism care prelungeşte spiritul roman: fiecare eră se suprapune şi se continuă, cu amintirile primei civilizaţii. Epocile care au distrus au fost epoci care au conservat, pentrucă adesea au construit cu fragmente din monumentele distruse.

Scriitorul care se naşte în Italia nu este totuş norocos. S'ar crede că mediul atât de bogat îi dă forţă şi vigoare. La început, e adevărat, Italienii par înzestraţi cu un stil extraordinar. Ei sunt precoci, dar de aceia cad în cursele uşurinţii. Popoarele care sunt în faţa unei naturi duşmănoase, care au o literatură fără trecut, o limbă încă în formaţie, fără clasici, pot să-şi dezvolte mai uşor originalitatea; ele nu se lovesc de modele şi superiorităţi care zdrobesc. In Italia dinpotrivă, sarcina e grea, pericolele nenumărate.

Viaţa de stat a Italiei este dominată de două elemente esenţiale, care par antitetice: regionalismul şi unitatea. Roma este numai centrul de administraţie a statului. Ea n'are nici prima universitate din regat, nici cele mai mari ziare, nici cea mai puternică mişcare literară. Milanul reprezintă iniţiativa şi forţa financiară. Florenţa este oraşul spiritului şi al intelectualismului.

Prezzolini arată că instituţiile sociale trăesc în Italia prin iniţiativa particulară şi personală. Statul nu izbuteşte niciodată să realizeze ceva temeinic. Orice instituţie în genul german, cu caracter nepersonal, rămâne fără viaţă.

Generaţia secolului al XX-lea, crescută la şcoala estetului Croce, înclină spre severitate şi serios, are gustul problemelor practice, priveşte lumea cu ironie şi fără emfaza perioadei precedente, dominată de D'Annunzio.

In ultimul timp, începe a creşte ascendentul unuia din elevii lui Croce: Gentile, cu sistemul său *actualist,* duşman al trecutului. Actualismul este filozofia prezentului şi a vieţii imediate, imboldul către progresul continuu, — sistemul eternităţii schimbătoare.

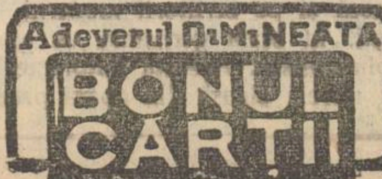
Generaţia actuală este critică şi priveşte istoria ca o reînoire continuă a trecutului prin prezent. Iată câteva nume care domină gândirea critică italiană, pe lângă Benedeto Croce: Borgese, Papini, Thovez, Cecchi, Pancrazi, Russo, Gobetti, Piccolo.

Literatura nouă este idealistă. Carducci, Pascali şi D'Annunzio au trecut în penumbră. Pe primul plan sunt astăzi Carazzini, Palazzechi, Govoni, Soffici, Papini. Totuş marele public preferă pe scriitorii mai vechi: D'Annunzio, Panzini, Verga, Tozzi, Beltramelli, Zuccoli, Ojetti, Grazia Deledda.

Futurismul a murit. Totuş n'a fost inutil Italiei şi lumii: el a lăsat să se întrevadă foloasele libertăţii. Mulţi dintre scriitorii vechi s'au slujit de această descătuşare. Unele acorduri, unele disonanţe, unele procedee de stil n'ar fi apărut fără futurism.

In concluzie, Prezzolini arată că războiul n'a avut decât efecte superficiale asupra culturii. Singura urmare adevărată a marelui conflict a fost confuzia spiritelor, neîncrederea generală faţă de celelalte popoare, teama de idealism, orientarea mai hotărîtă către chestiile practice. Simţul critic a decăzut, inteligenţa a slăbit; în schimb a crescut nevoia de plăceri şi s'a scoborât nivelul gustului estetic.

STEJAR IONESCU



INSEMNĂRI

Ion Slavici

S'a stins la Panciu, în mijlocul naturii şi al poporului cu care se înţelegea aşa de bine şi de fermecător, marele poet al prozei româneşti Ion Slavici.

Se duce încă unul din părinţii scrisului nostru, încă unul din generaţia întemeetoare.

Adeverul Literar, înobilat cu mândria de a fi fost adăpostul sufletesc al ultimilor ani ai acestui neostenit, neîmbătrânit şi neîmpăcat zămislitor de frumuseţe curată şi amicală,—căci aceasta e caracteristica geniului lui Slavici— **Adeverul Literar,** îndoliat cu o durere deosebită, nu-şi poate rosti jalea decât în aceste grabnice cuvinte.

Ne vom face datoria să dăm memoriei lui Slavici, închinarea unui număr special al revistei noastre. Trista veste ne soseşte tocmai în ora când paginele noastre erau încheiate. Sub apăsarea unei emoţiuni pe care n'o simt decât cei ce, ca noi, au avut norocul să fi stat aproape de acest isvor nesecat de farmec şi de cunoştinţă care era Slavici,— n'avem răgazul şi calmul trebuitor ca să ne închinăm cum se cuvine înaintea celui ce sfârşeşte azi o atât de fecundă şi de aspră viaţă.



Slavici e mai mult decât un mare scriitor. Slavici e un titlu de capitol în istoria literaturii noastre moderne. Fiu al pământului şi al rassei sale, el a fost scriitorul, maestrul specificului românesc în ce a avut mai profund şi mai inspirator.

Povestitor cu sufletul, cu sensibilitatea, cu înţelepciunea, cu humorul şi cu spiritul parabolic al românului,— Slavici a fost un ţăran genial din categoria lui Creangă fără **capacitatea de izolare** a acestuia. Nimic din ce face caracterul şi calitatea de impresionabilitate a poporului nu lipseşte din frumuseţea operei lui Slavici. Bună, sfătoasă, cumpătată, resemnată şi totuşi eroică în scepticismul ei mucalit, inteligenţa ţăranului român e însăşi temeiul inspiraţiei creatorului lui **Popa Tandă.**

Dar, negreşit, ceeace face valoarea monumentală a cărţilor lui Elavici e limba lui. A fost unul din cei mai buni cunoscători ai limbei româneşti.

El a iubit-o, a plivit-o şi a îngrijit-o cu o pasiune, cu un fanatism religios. Literatura lui Slavici rămâne de-apururi manualul de învăţat limba românească pentru toţi cei cari vor s'o cunoască şi s'o... cinstească.

Anii din urmă ai marelui scriitor au fost prigoniţi de injuria pătimaşe a celor ce nu-i iertau îndărătnicia unei convingeri ce crescuse cu el încă din vremea când hoinărea pe străzile Vienei în tovărăşia bunului său prieten Eminescu.

Dar, el nu ura şi nu se mânia. Statornic în ce ştia şi credea cinstit, el privea—târându-şi piciorul şi bătrâneţea —cu nepăsare frontul anonimilor „neiertători" şi-şi aducea cu sfiala începătorului, nuvela sau articolul cel nou la redacţie.

A fi avut prietenia ultimilor scânteieri ale acestei mari puteri creatoare, e mândria şi buna-amintire a **Adeverului Literar.**

Scriitorii români în străinătate

Interesul pe care-l manifestă oamenii de cultură din Occident faţă de literatura românească e adesea mai mare decât îl putem cunoaşte, căci nu avem un serviciu de propagandă culturală în streinătate, aşa cum îl au alte state vecine.

Orientul — cel european şi cel asiatic — interesează în mod deosebit pe occidentali; aceasta se vădeşte mai ales în producţiile literare şi artistice. Cine a privit vitrinele librăriilor din Apus, a putut vedea destule cărţi cu nume de autori exotici. Nu lipsesc nici autorii bulgari sau jugoslavi; lipsesc însă acei români.

Deaceia înregistrăm cu nedumerire, dar şi cu satisfacţie, activitatea unei scriitoare germane din Hamburg, care s'a consacrat în ultimul timp cercetării etnografice a literaturii româneşti. Doamna Else Holm-Balsen, licenţiată în filologie, îşi pregăteşte doctoratul cu o lucrare intitulată: „Nunta la Români". Cercetând literatura populară română, a ajuns să cunoască şi pe scriitorii moderni. O antologie a prozei româneşti, în limba germană va apare sub îngrijirea d-nei Holm-Balsen. Această antologie va cuprinde câte o schiţă sau nuvelă aleasă din opera prozatorilor români de azi: Sadoveanu, Slavici, Galaction, Agârbiceanu, Rebreanu, D. Anghel, Vlahuţă, Delavrancea ş. a. Nu vor lipsi nici cei tineri.

O astfel de lucrare e binevenită, pentru a oferi o imagină sintetică a prozii româneşti.

In acelaş timp, d-na Holm-Balsen traduce în întregime „Umanitarismul şi Internaţionala Intelectualilor" a d-lui Eugen Relgis.

Un-Doi-Trei (1...2...3...)

In numărul trecut am publicat, sub titlul : Un-Doi-Trei, câteva caracterizări de popoare. Caracterizările erau iscălite Streaja Boeru şi ne veniseră prin poştă.

A doua zi s'a prezentat la redacţie d. Alex. Popovici care ne-a spus, că d-sa a publicat încă din Martie 1925, câte-va caracterizări tot după sistemul celor trei poziţii... şi că deci d. Streaja Boeru i-a luat ideia.

Am deschis numărul cu pricina al unui cotidian, am pus alături ultimul număr al „Adevărului Literar" şi am făcut următoarele constatări :

D. Popovici îşi intitulează opera cu cifre, pe când d. Boeru cu litere... Primul pune cele trei caracterizări în patru rânduri, iar secundul în trei. Cel dintâi face caracterizările în versuri, iar cel de-al doilea în proză. Şi în sfârşit: caracterizările sânt de-o inegală valoare.

Dăm drept dovadă, bine-înţeles, şi noi tot trei exemple :

Unde-i un doctor, e şi boală;
Unde sunt doi, va fi consult;
Dar unde-s trei — cu siguranţă
Bolnavu-a sucombat de mult.

Un Neamţ, un doctor.
Doi Nemţi, o fabrică.
Trei Nemţi, un războiu.

Cu o femee-i vis feeric;
Cu două, ceartă şi scandal;
Dar unde-s trei, ferească sfântul!,
E sau Mărcuţa sau spital.

Un Român, un poet.
Doi Români, o înjurătură.
Trei Români, o „lovitură".

Cu un ministru-i somn în lege,
Damă voalată, aprobare ;
Cu doi, va fi consfătuire;
Cu trei, o cointeresare.

Un Rus, un sfânt.
Doi Ruşi, o beţie.
Trei Ruşi, o revoluţie.

Ca atare, credem că nici nu poate fi discuţie în privinţa superiorităţii.

Rămâne chestia întâietăţii.

Dar mai poate fi pusă la noi această chestie, când sistemu-i cunoscut şi practicat peste graniţă?

Ar avea drept cine ştie ce Franţuz, Italian, Neamţ (poate sistemul, luat după pasul milităresc, este de origină prusacă....) să ne ceară socoteală, nu însă (chiar delicat) d. Popovici — care a adoptat sistemul, într'adevăr mai repede, dar mai imperfect. Sau poate — cine ştie? — o simplă coincidenţă la amândoi...

Oscar Wilde şi societatea engleză

In „La Revue Européenne", Carl Sternheim se ocupă de cazul Oscar Wilde din punct de vedere social şi politic.

Oscar Wilde, Irlandez persecutat politiceşte, inferior în calitatea lui de burghez faţă de cel mai vulgar *sir* din Londra, a avut avantajul, graţie naturii sale şi în cursul unei cariere strălucite, să dea curs liber urii înrădăcinate contra a tot ce era englez.

La început, dorul impetuos de independenţă manifestat de Wilde a plăcut acelora care domină în Marea Britanie vulgul proletariatului şi a celorlalte clase muncitoare. Inalta aristocraţie începu să-l sărbătorească, apoi să copieze cu entuziasm pe omul care-şi bătea joc ca şi ea, de materialismul englez şi care începea să se deosebească de toată lumea prin haine, gesturi şi sentimente.

Cât timp Wilde a afişat un dispreţ sgomotos faţă de clasele mijlocii, i s'a îngăduit să strălucească în saloanele aristocratice, alături de numele cele mai vestite ale Angliei.

Dar când, orbit de succes, el ceru pentru sine independenţa complectă pe care o revendica înalta aristocraţie, când chemă prin scrierile sale un public fără privilegii să-l urmeze şi să-l imite, când puse în circulaţie pe piaţa literară dreptul, strict rezervat elitei, de a se bucura deplin de viaţă, atitudinea celor puternici se schimbă dintr'odată şi contra lui Wilde fu ridicată cu violenţă vechea armă engleză: ipocrizia.

I s'a imputat pederastia, pe care până atunci o considera ca o simplă prietenie.

Fu batjocorit şi pus la index. Şi Anglia care de secole este săracă în talente artistice, şi care a avut norocul să aibă unul egalând, în valoare, cele mai mari spirite ale Europei, s'a servit de primul pretext ivit pentru a-l strivi ca pe o insectă.

In bilanţul secolului, aceasta cântăreşte mai mult decât un războiu pierdut.

Căsătoria lui Keynes

John Maynard Keynes, cunoscutul economist, profesor la Cambridge, secretar al lui Royal Economic Journal şi proprietar a 42 de împlinite primăveri; — englezul care, spre deosebire de cei mai mulţi compatrioţi ai săi, are un inexplicabil gust pentru sinceritate, a mai dat încă odată dovadă de cât de drag îi este adevărul:

căsătorindu-se cu Lydia Lapokova, frumoasa dansatoare rusă.

Adevărul este... Lydia Lapokova. Cea mai fermecătoare... realitate pentru un sincer candidat la acea dragoste prelungită care este căsnicia...

Ii adresăm felicitări, din partea cetitorilor români care l-au ştiut totdeauna aprecia în întreprinderi mai dificile decât aceasta.

Israel Zangwill

E unul din cei mai celebri scriitori actuali ai Angliei. Născut în 1864, la Londrra, din părinţi evrei săraci, a crescut cum a putut, singur. A cunoscut mizeriile începuturilor şi, înainte de a răzbi ca literat, a gustat din profesorie şi din jurnalistică.

Opera lui e întinsă şi felurită. Zangwill e de toate: romancier, critic, poet, autor dramatic, observator realist al unor medii puţin studiate şi visător plin de imaginaţie.

Totuş, după cum Kipling e mai mult pictorul Indiei, Zangwill e mai cu seamă zugrăvitorul mahalalei evreeşti, a Ghetto-ului. Acesta e marele titlu al celebrităţii şi al originalităţii lui. In această parte a scrierilor lui, a pus mai ales pătrunzătoarea şi fina lui observaţie, sensibilitatea lui cronică, verva lui poetică şi colorată.

El evoacă lumea aceasta specială, atât de vioaie şi de pitorească, într'o serie de nuvele şi romane, sub titlurile: *Tragediile Ghetto-ului, Comediile Ghetto-ului, Regele calicilor, Drame din Ghetto, Copii din Ghetto,* etc.

In scrierile lui furnică toate tipurile de evrei, — cei de prin Anglia, Germania, Polonia, Rusia, România, Bulgaria, — cei din evul-mediu ca şi cei de azi — din Apus, din Orientul european şi din Palestina. Zangwill ne vorbeşte de aceşti visători ai Ghetto-urilor, umili meseriaşi, negustoraşi, mici slujbaşi, samsari, telali, dar cari citesc şi discută cu pasiune printre sculele lor de lucru, sau printre boarfele celei mai negre calicii.

Aceste gloate necăijte, dar rezistente printr'o viaţă a lor lăuntrică, sufletească, retrăiesc sub pana marelui povestitor, cu tot farmecul şi varietatea lor, vibrând de spiritul ager şi optimist al rasei, şi Zangwill ne face să înţelegem taina dăinuirii milenare a acestui neam- enigmă.

Dar Zangwill e şi un entuziast şi influent fruntaş al luptei politice pentru renaşterea poporului său şi pentru refacerea Palestinei.

O puternică nuvelă a lui apare în numărul din urmă (28) al „Lecturii", sub titlul „Intre două lumi".

Un interview cu bocluc

Eixstă o revistă intitulată „Clipa cinematografică". In numărul 2 al acestei reviste, găsim un interview luat de d. V. Demetrius, d-lui N. A. Reichlin, directorul general al Casei Metro-Goldwyn Pictures.

Interviewul se isprăveşte cu următoarele rânduri :

„In acest moment mă anunţă că în scurta d-sale şedere la Bucureşti d. N. A. Reichlin mai are şi altceva de făcut decât să-mi răspundă la plictisitoarele întrebări ale unui redactor cinematografic".

D. V. Demetrius ne roagă să anunţăm că d-sa nu-i.... „redactor cinematografic" şi că n'a luat nimănui nici un interview. Totul se reduce la o simplă mistificare. Cu ce scop ? Este uşor de înţeles.

După moravurile care se încetăţenesc în presă, ar trebui ca fiecare secretar de redacţie să nu primească manuscrise decât din mâna autorului, prevăzut cu hârtii în regulă—ca la o razzie poliţienească sau la un control militar.... dacă, bine-înţeles însuşi secretarul de redacţie nu-i „ajuns" cu falşul colaborator !....

MARUNTE :

— O nouă revistă în limba franceză apare la Dakor, sub direcţiunea lui Marcel Sableau, cu intenţia de a creia, în Senegal şi în Africa occidentală franceză, o vie mişcare intelectuală. Revista se intitulează „La revue africaine".

— Casa editoare „Renacimiento" din Madrid anunţă publicarea unei lucrări de José Maria de Acosta, intitulată „Critica literară contimporană în Spania şi reprezentanţii săi". Lucrarea va avea la urmă un dicţionar de toţi criticii spanioli şi hispano-americani şi de toţi criticii streini care s'au ocupat de literatura spaniolă. Va purta de asemeni lista tuturor traducerilor care s'au efectuat din literatura spaniolă. José Maria de Acosta roagă pe confraţii streini să-i trimită sub forma de fişe biografico-bibliografice, rezumate din lucrările lor asupra literaturii spaniole. Adresa: Doctor Elquardo, No. 12, Carabanchal Bajo, Madrid.

— Premiul *Nobel* pentru literatură va fi decernat, pentru anul acesta, în Noembrie. Candidaţii cei mai serioşi ar fi norvegienii Sigrid Muset şi Olav Dunn. S'au pronunţat şi numele lui Thomas Hardy şi acel al lui Thomas Mann. Toate şansele le au însă numai scriitorii norvegieni amintiţi mai sus.

— Ultimul număr (390) al revistei „L'Europe Nouvelle" aduce, sub titlul „Ecrivains français du dehors" un articol al lui *Albert Thibaudet,* cunoscutul critic francez, despre noua lucrare literară a lui Panait Istrati: „Présentation des Haïdoucs". Interesant, că Thibaudet nu admite comparaţia lui Istrati cu Maxim Gorki. Arta scriitorului Istrati, inspiraţia lui, mai bine, este orală. Lui Istrati i-a trebuit să înveţe să scrie, nu să citească.

— Romancierul francez *Edmond Jaloux* a fost numit cavaler al legiunii de onoare.

— In ziua de 5 August a fost aşezată pe faţada casei de naştere a lui *Louis Hémon,* o inscripţie comemorativă, concepută astfel:

In această casă s'a născut Louis Hémon
autor al romanului „Maria Chapdelaine".
Această placă a fost aşezată la 5 August
de către admiratorii săi din Canada.

Ceremonia s'a desfăşurat sub auspiciile Comitetului canadian. A vorbit din partea soc. oamenilor de litere, d. Charles le Goffic.

— Numărul pe August al revistei „Neue Rundschau" conţine scrisori inedite de Dostoiewski, precedate de un studiu asupra romancierului, de Meier-Grafe; un articol asupra lui Nietsche, poeme de Theodor Dombler şi continuarea studiului lui Bernard Schaw, „Perspectivele creştinismului".

— Societatea teatrelor germane a luat, de curând, o iniţiativă interesantă. Ea a decis să convoace pentru anul viitor un congres internaţional de actori, care se va ţine la Berlin.

— A apărut No. 8 din revista „Roma", cu un articol de d. Ramiro Ortiz şi numeroase traduceri din limba italiană.

— Va apare peste câtva timp, în editura Ancora, un volum de critică literară „Italia modernă" datorit d-lui Ramiro Ortiz.

— „Le roman de Dante" se intitulează noua lucrare a lui François Malbault, pe care o publică „Revue des deux mondes" dela 1 August.

— „Principiile umanitariste" ale d-lui Eugen Relgis sunt traduse până azi în şapte limbi, ceeace arată succesul concepţiei umanitariste

Curiozităţi

Memoria animalelor

Celebrul îmblânzitor de fiare I. Delmont publică în presa americană mai multe schiţe despre utilizarea fiarelor la cinematograf. El constată că memoria animalelor nu e desvoltată în mod egal.

In majoritatea cazurilor, fiarele dresate îşi execută trucurile mulţumită automatismului lor cerebral. Fiarele de pradă au memoria mai slabă. Câinii şi mai ales elefanţii posedă o memorie uneori minunată. In 1890 un elefant, între alţii, a fost cumpărat pentru America, unde a lucrat în mai multe circuri, varieteuri şi parcuri. El a călătorit prin toată America şi Europa şi şi-a schimbat proprietarii de patru ori. In 1911, adică cu 21 ani mai târziu, acest elefant, împreună cu circul lui Richard din Kapstadt, a ajuns din nou la Colombo, capitala insulei Ceylan. Trecând pe străzile acestui oraş, elefantul, de obiceiu foarte blând şi flegmatic, deodată începu să fugă. Urmărit de câţiva slujbaşi ai circului, el a fugit din oraş şi a parcurs un drum de 30 mile până la târguşorul Negombo, locul lui de naştere. Aci ajunse la chei, unde alţi elefanţi cărau bârne şi traverse. Bătrânii lui tovarăşi l-au recunoscut şi şi-au exprimat bucuria cu tunete de trombe şi cu zarvă generală. Noul venit începu şi el să-i ajute să care traverse, adică să muncească caşi cu 21 ani în urmă. Cu mari greutăţi fu dus înapoi, însă aci se puse în grevă. Când proprietarul vroia să-l forţeze ca să lucreze pentru circ, elefantul devenea iritat şi periculos.

Fostul lui proprietar din Negombo l-a răscumpărat atunci cu un preţ eftin, şi elefantul plin de bucurie se întoarse în patrie pentru totdeauna.

Delmont a mai avut un leu de opt ani, pe care a fost silit să-l vândă, de oarece leul nu s'a împăcat cu ceilalţi lei, deşi era blând şi inteligent. Au trecut şase ani, şi Delmont s'a pomenit în aceiaşi grădină zoologică, căreia îi vânduse leul. Directorul grădinii a exprimat îndoială dacă leul îl va recunoaşte pe Delmont. Amândoi s'au oprit la 100 metri dela cuşca leului, şi Delmont îi strigă numele. Intr'o săritură, fiara ajunse la gratii şi începu să arate toate semnele de bucurie extraordinară. Atunci Delmont intră în cuşcă, şi leul îşi manifestă toată dragostea caşi cu şase ani în urmă.

Excrocherie inconştientă

Cel puţin jumătate din tutunul consumat de fumători, pare a fi absolut nepericulos sănătăţei, fiindcă ei numai înşeală lumea că „fumează"; de fapt însă nu trag în piept. In realitate nu e decât o maimuţărie a adevăraţilor fumători, e o autohipnoză, acest fumat, care scoate pe nas fumul netrecut prin plămâni. Şi totuşi aceştia îşi dau aere de fumători, spun că nu pot trăi fără tutun, etc... In fruntea lor trebue puşi: Bismark, care în 50 de ani a stricat astfel 150.000 ţigări mari de foi, socotind câte 8—9 pe zi; şi Edison, care „fumează" astfel până la 20 ţigări foi, plus mai multe ţigări obicinuite pe zi. Argumentaţia acestora ar trebui să spună adevărul: — Am început încă prea de tineri să imităm pe alţii, însă fumul ne producea greaţă, când îl trăgeam în piept. N'am vrut totuşi să părem nefumători şi astfel am consumat tutun în vânt. Nu cumva şi alţi fumători ajung până la o vârstă foarte înaintată fără ca nicotina să le facă rău în secret? Şi tot ei se mai scuză, că fără fumat (Edison) n'ar fi în stare să lucreze atâta!...

Consumaţia tutunului

Recordul fumatului îl deţine Statele-Unite, unde se consumă 628 ţigări, mari şi mici, de foi, anual, pe cap de locuitor; apoi vine Germania, cu 599 ţigări, Belgia 513, Italia 284, Franţa 249, Suedia 184, etc. In afară de aceasta, proporţional, se consumă tutunul şi ţigările confecţionate, caşi la noi, însă o statistică precisă nu se poate face.

O stră-stră-stră-bunica

In Germania Berta Schiller şi-a sărbătorit a 108-a aniversare. Erau prezenţi: 10 fii şi fiice, 75 nepoţi, 156 strănepoţi, 24 stră-strănepoţi şi 9 stră-stră-strănepoţi, în total o posteritate din 274 suflete. O muscă într'o vară produce mult mai mult. De la infuzorii, peşti şi muşte, până la om, coeficientul posterităţii produse se tot micşorează.

Evrei chinejí

Rar cine ştie că în „Impărăţia Cerului" (acum e republică, — dar tot a Cerului?) trăesc din timpurile antice şi Evrei. Că Evreii au stat în China şi pe timpul primului templu din Ierusalim, se dovedeşte din cartea profetului Isaia, care vorbeşte despre „Sinesi", popor mare aşezat în Orient. Iar într'un manuscris chinez din sec. VI înainte de Hristos, sunt povestite legende depre Noe, despre potop şi Iosif, caşi despre vinderea acestuia în Egypt de către fraţii lui, etc... Asemenea legende n'au putut fi cuprinse în cărţile chinezeşti, decât prin existenţa unor raporturi directe între Chinezi şi Evrei.

Şoarecele dansator

In China şi Japonia sunt şoareci, cari ştiu să danseze. Cum ajunge adult, şoarecele dansator asurzeşte din cauza îmbolnăvirei canalelor urechei şi atunci începe să se învârtească mereu, dansând într'un mod foarte comic, ceeace face deliciul spectatorilor. In Japonia există o clasă întreagă de oameni săraci cari trăesc din vânzarea acestui şoarec.

Bibliografii

I. PELTZ: *Fantoşe vopsite,* Edit. „Ancora", Bucureşti, Preţul 40 lei.

JACK LONDON: *Inainte de 'Adam* (Roman), Edit. I. Brănişteanu, Bucureşti, Preţul 28 lei.

PIERRE BENOIT: *Fântâna lui Iacob* (Roman), Trad. de Scarlat Froda, Edit. „Renaşterei", Bucureşti, Preţul 50 lei

ANUL VI. — N. 247

5 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
10 LEI EX. IN STRAINATATE

Duminică, 30 August 1925

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

In memoria lui Ion Slavici

Ultimul din generaţia jertfei

Bătrânul care şi-a împlinit veleatul şi s'a dus la strămoşi întru hodină, după lungi suferinţi, a fost cel din urmă rămas dintre scriitorii celeilalte generaţii. A întârziat; a fost o excepţie; toţi ceilalţi s'au consumat grabnic. De la această rânduială s'au abătut numai cei născuţi în belşug şi privilegii. Alecsandri a putut dura tânăr şi ferice până în iarna anilor săi. Cei pe care însă bagheta unei zâne capricioase i-a ales din mulţimea cenuşie au avut a duce războiu crud cu viaţa. Au căzut rând pe rând. Trista lor jertfă a fost ca valurile care bat în stânci, deschizând cale celor care vin dela orizont încununate de auroră. Tinerii scriitori de astăzi par a fi uitat atmosfera în care au trăit maiştrii mâhnirii ş'ai renunţării. Alinarea bătrânului mi-o evocă.

Am recitit **Scormon** şi **Moara cu noroc.** Şi mi-am adus aminte de ceasuri plăcute de-acum treizeci de ani. Lăsând haiducii şi romanele de senzaţie, începusem a mă deprinde cu literatura românească. Cu totul cucerit şi fericit, nici nu cutezam a mă îndoi că poate să fie pe pământul ţării om care să nu se închine la idolii mei. Imaginea unora o vedeam printre lacrămi: Eminescu, Alecsandri, Creangă muriseră de puţină vreme. Ceilalţi stăruiau în lumină şi mărire: Caragiale şi Delavrancea, Slavici şi Gane, Vlahuţă şi Coşbuc. Un editor îndrăzneţ, care şi-a pierdut capitalul, întemeiase **Biblioteca pentru toţi.** Alţi oameni cu visuri şi nădejdii puseseră la cale o mare publicaţie periodică pentru familii: **Vatra.** Vlahuţă pornise şi el o foae săptămânală: **Viaţa,** Nu înţelegeam de ce se opreşte o muncă aşa de nobilă. A contenit **Viaţa;** a contenit **Vatra.** Au apărut îndată alte periodice săptămânale, la care regăseam pe eroii mei, şi eram iarăşi mulţămit, căci eram tînăr şi neînţelegător. **Povestea Vorbii, Floare-Albastră, Pagini literare,**— au încetat şi ele, ca şi **Evenimentul literar** şi **Epoca Literară,** ca şi **Adevĕrul literar** cel dintâiu, ca şi **Moftul Român.** Cărţile cu îndrăzneală date luminii aveau mai mult rol decorativ în vitrine prăfuite. In curând, cu anii, am înţeles că zeii mei sunt trişti chiar când par a zâmbi, şi arta lor, care mă bucura pe mine, pe dânşii nu-i putea pune la adăpostul insultelor permanente care se numesc nevoia şi lipsa.

Generaţia aceasta eroică a numărat maiştri minunaţi. Ne-am deprins a-i numi scriitori,—ei au fost însă copişti ori şefi de birou, berari sau corectori. Nici unul nu şi-a putut întemeia viaţa pe moşia lui firească.. Aşteptând să poată înflori deplin, s'au veştejit. Ş'au mirat pe profesorul de literatură, făcându'l să descopere legea sleirii timpurii a scriitorului român. Legea aceasta era mai curând a inerţiei ş'a inculturii obşteşti. Cavaleri cu figuri întristate, au luptat cu mori de vânt care măcinau întuneric şi prostie; pe urmă îşi aduceau aminte că trebue să mănânce şi îmbrăcau livreaua lui Sncho Panza.

Din această generaţie, a celor care au murit pentru că s'au născut scriitori, a făcut parte Ioan Slavici. A fost tovarăşul lui Eminscu ş'al lui Creangă, al lui Coşbuc şi Caragiale, ş'a altora. Toţi au trăit nenormal ş'au fost descoperiţi mari după ce-au murit. In viaţă nimeni nu-i putea recunoaşte, căci erau copişti ori şefi de biurou, corectori sau berari.

Dar şi anii mulţi ai bătrânului nostru învăţător nu s'au acumulat ca să însemne o deosebire şi să-i alcătuiască fericirea excepţiei. Asemenea reguli nu cunosc excepţie. Pentru darul pe care l'a avut, Slavici a pătimit mai mult şi mai lung decât toţi. Cei care nu cunosc blăstămul talentului şi nu cugetă aspru şi cu suferinţă, au putinţa să ajungă la bunurile cele de sus. Trecând în automobil pe Calea Victoriei au putut privi pieziş pe bătrân şi l-au putut stropi cu noroi. Cântărindu-i într'o anume balanţă faptele, l-au putut socoti vrednic de închisoare alţii altădată. A zăcut în temniţi ungureşti pentru c'a fost prea îndrăzneţ român. Iar în anii de după războiu a fost osândit pentru că n'ar fi fost român.

Oamenii nu fac ca Dumnezeu la judecata din urmă: nu pun în cumpănă cele bune cu cele rele. Dacă ar face aşa, ar fi Dumnezei. Fiind nişte bieţi oameni, judecă strâmb. De aceia cel din urmă scriitor din generaţia cea mare a jertfei a putut fi umilit şi bătut cu spini,—deşi-i cel care a scris atâţia ani **Tribuna** în teritoriul subjugat, deşi



Ion Slavici

vreme de patru decenii a mângâiat ş'a fermecat rânduri de tineri cărturari cu **Popa Tanda** şi **Moara cu noroc;** deşi a stăruit cu îndârjire în cea mai nefirească şi obijduită breaslă, înţelegând că stărueşte zădarnic.

In opera lui sună un accent blajin şi cumpănit şi se mişcă o lume împăcată şi bună, patriarhală şi fericită în vechile-i aşezări. Sufletul rasei, statornic în veacuri, stăruitor ca apele cele fără de hodină a lucit în ochii lui care acuma s'au închis. Toţi ai lui ş'ai noştri îl împresoară şi stau lângă el martori în lumea împăcării. Pentru mucenicia lui, eu i-aşi ierta păcate reale.

Dumnezeu, le va ierta pe toate, şi pe cele cu voie, şi pe cele fără voie. Imbrăţişându-l, îl va primi la el şi-i va spune cu blândeţ:

— Omule, mult ţi se iartă, căci ai fost scriitor român.

MIHAIL SADOVEANU

Cuvânt rostit la înmormântarea lui Ion Slavici

Induraţi prieteni, stăm, plini de gânduri şi de jale, pe ţărmul acestui ocean, care este al veciniciei.

L-am adus până aici pe bunul nostru bătrân şi ceasul supremei despărţiri se mai ţine în firul câtorva minute.

Culcăm pe Ion Slavici spre bine meritată şi glorioasă odihnă.

Invelim pe unul dintre principii Cuvântului Românesc cu faldurii adânci ai gliei străbune.

Aducem, la uşile milostivirii Domnului şi Mântuitorului nostru Iisus Christos, pe cel ostenit, pe cel împovărat, pe cel mult încercat.

In giulgiul alb al rugăciunilor Sfintei Biserici, în fumul tămâiei părerilor de rău şi în lumina convingerii că ne despărţim de un mare luptător, aşezăm pe Ion Slavici, spre somnul cel de lungă vreme, într'o zi de August, la poalele munţilor Vrancei.

Oricât am voi să împietrim fuga clipelor şi ori cât am năzui să ne revărsăm asupra viitorului,—noi contimporanii, fiii clipei fugare şi ai patimilor încă nebiruite, nu putem să judecăm pe patriarhul plecat azi dintre noi....

Il vedem deasupra noastră, mare în literatură, fruntaş al condeiului, premergător şi explorator al frumuseţilor graiului şi ale sufletului poporului nostru....

Il vedem deasupra noastră— printre nouri şi printre alte culmi, cari se numesc Eminescu, Alecsandri, Maiorescu, Coşbuc, Caragiale... vârf de stâncă, în diademul Carpaţilor noştri sufleteşti.

Il vedem deasupra noastră, în învălmăşagul ultimelor zile, apărând, în furtuna contrazicerilor şi a clamorilor, steagul rupt pentru care în tinereţe cunoscuse închisorile ungureşti.

O, îndureraţi prieteni! să aducem închinăciunea noastră cea mai profundă caracterului rectilin, omului dintr'o bucată, care a avut cinstea puţin comună să fie aspru censurat pentru aceleaşi convingeri, o dată de duşmanii neamului şi a doua oară de neamul propriu.

Dar bunul nostru bătrân e dincolo de această lume zgomotoasă, oarbă şi deşartă!

A trecut prin ea cu rară înţelepciune, cu superioară îngăduinţă, cu un stoicism care duce gândul înapoi spre modelele antice.

Să nu fim mai prejos, în această oră de durere, decât acela care, timp de o jumătate de veac, a fost cumpănit, plin de vigoare şi de virtute.

In limpezimea acestei seri de August, să ridicăm cugetele noastre către Stăpânul Vieţii şi al Morţii şi să-l rugăm să primească, în cămările drepţilor, pe dreptul Ion Slavici!

G. GALACTION

Ion Slavici

Slavici a fost fără noroc.

Mă gândesc la scriitor, la autorul celor două volume de nuvele, nu la om, căci despre acesta, numai el ar fi putut s'o spună. Imprejurările vieţii nu le pot judeca alţii, totul atârnă de cum le-a simţit el.

Aş crede mai de grabă că a fost un om fericit, fiindcă a avut temperamentul care poate da fericirea,—pe cât există ceva care să corespundă acestui cuvânt. A avut credinţă în rostul muncii lui şi nu s'a descurajat niciodată, dovadă că n'a încetat niciodată să lupte şi să muncească.

Munca lui este impunătoare: titlurile lucrărilor sale, aşa cum stau înşirate sub cele 47 numere din **Bibliografia** d-lui Adamescu, nu dau decât o slabă idee, dacă nu ne gândim şi la activitatea lui de luptător politic, ziarist, editor de documente, director de şcoală şi profesor.

Un om care munceşte aşa de intens şi are dragul de a produce, după cum vădeşte faptul că s'a îngrijit să-şi publice lucrările în volume şi broşuri, nu are timp să se simtă nefericit, fiindcă uită de viaţă şi poate acesta-i singurul mijloc de a fi fericit.

Scriitorul însă n'a avut noroc.

Fiind, ca nuvelist, superior în talent, publicul cititor i-a preferat pe alţii. Delavrancea şi Vlahuţă (ca nuvelist) au fost mult mai mult citiţi şi apreciaţi între 1880—1900 decât Slavici. Nuvelile lui, adunate în volum la 1881, au aşteptat unsprezece ani ca să fie retipărite şi apoi abia după alţi cincisprezece ani au reapărut în editura Minerva, ca în fine după alţi patrusprezece ani să reapară la 1921, în editura „Cartea Românească".

Aceasta nu se cheamă succes literar, nici chiar la noi şi nici pe vremurile acelea.

Nu vreau să compar din acest punct de vedere **Nuvelele** lui Slavici, cu **Poeziile** lui Eminescu, care apărute la 1883, aveau la 1892, adică după nouă ani, şase ediţii, iar de atunci încoace numărul ediţiilor scoase de către diferite case editoare, trebue să se apropie de 30; dar volumele lui Delavrancea,—care dela 1885 la 1911 au 10 tipărituri, din care chiar şi cele cari poartă titluri diferite, cuprind reeditări, ba chiar, cum e volumul intitulat **Hagi Tudose** din 1903, numai nuvele deja tipărite în alte colecţii anterioare,— au avut un succes incomparabil

Tot aşa şi nuvelele lui Vlahuţă au avut mai mulţi cititori de cât ale lui Slavici.

Slavici n'a fost „nuvelistul" generaţiei lui.

Explicaţia e cunoscută, e uşoară: generaţia stăpânită de geniul lui Eminescu, iubea mai mult romantismul, sentimentalismul, fie chiar şi prea dulceag, lirismul plin de persoana scriitorului, decât realismul obiectiv al lui Slavici, decât lecţiile lui de energie, care respiră credinţa că oamenii nu-s răi, ci numai rătăciţi şi pot fi îndreptaţi. „In gândul meu oamenii toţi erau buni şi vrednici de a fi iubiţi", spune el, undeva, în **Amintirile lui.**

Dar nu e lipsă de noroc, să fii scriitor talentat, să creezi opere de artă, iar generaţia ta să nu te îmbrăţişeze cum ai merita, fiindcă te-ai născut într'un anumit moment istoric?

Şi criticii vremei au fost complici cu publicul. T. Maiorescu, care se vede că-i aprecia valoarea, de oarece îl pomeneşte cu laudă de repetate ori, când vrea să citeze scriitorii mari ai vremei lui, nu-i consacră nici o pagină. Se poate afirma că cele mai numeroase rânduri relativ la Slavici, sunt în **Criticile** lui Maiorescu acelea pe care le traduce din ziarele literare germane, în care se vorbea despre diferite nuvele ale lui Slavici traduse în nemţeşte. Poate, Maiorescu, conform părerii lui exprimate în „Poeţi şi Critici", că pentru literatura bună nu e nevoe de critică, a crezut că nu e necesar să vorbească de Slavici. Nu e vorbă că această părere nu l-a împiedicat să scrie nu numai despre Eminescu şi Caragiale, dar chiar despre Popovici-Bănăţeanul şi Vlad Delamarina. Gherea însă nici n'a pomenit de Slavici. Şi nici criticii noi, care au venit după Maiorescu şi Gherea, nici unul n-a consacrat un studiu Nuvelelor lui Slavici. Şi de sigur îl merita Căci dacă e adevărat ceeace observă undeva A. France, că majoritatea cititorilor nu au în general nici o părere proprie despre scriitorii pe care-i citesc şi admiră, ci laudă şi admiră, pe acei cari sunt la modă, pe acei consacraţi de primii cititori cari au opinii proprii despre ceea ce citesc, apoi şi tăcerea criticilor a fost pentru Slavici un mare nenoroc.

Va fi mai mult citit de vre-o generaţie viitoare? (Acea care se ridică nu dă semne să fie o generaţie care să citească ceva). Mi-e teamă să nu aibă dreptate A. France, când spune tot în pasagiul de mai sus, că rareori scriitorii, cari n-au avut dela început mulţi cititori, i-au putut căpăta mai târziu. De alminterlea fiecare generaţie îşi citeşte de prefrinţă scriitorii săi. In orice caz pentru Slavici de-acum lucrul e absolut indiferent. In viaţă trebue să-l fi mângăiat gândul că oamenii cunoscători cel puţin l'au apreciat cum merita, iar pentru viitor şi-a asigurat un loc de cinste în istoria literară a neamului său.



Profesorul Slavici

Vă gândiţi, cu deosebire, la scriitorul Slavici, — la acest maestru al purităţii verbului şi al preciziunei gândului. Vă gândiţi la scriitorul care a ştiut să ridice, fără niciun efort sau artificiu, priveliştea vieţii satului românesc la înălţimile de unde marii contemplatori culeg dramele pentru interesul veşnic şi priceperea universală. E cizelatorul acesta minuţios şi fanatic care a brodat în cea mai fină marmură vie jocurile cele mai simple şi mai curate, — el vă interesează, pe drept cuvânt, în primul rând. Căci, rare ori cuvântul *clasic* — în ceeace spune sensului uzual — a putut fi aşa de potrivit întrebuinţat ca pentru robusta operă a lui Slavici. Pentru că puţine opere, chiar în literatura universală, îţi pot da această gravă impresie de *definitivat* în armonie şi puritate, pe care o ai înaintea monumentului zidit din lespezi de Slavici, cu străşnicie şi simplitate de străveche piramidă, pe întinsul puţin populat al vieţii noastre spirituale.

Nu voi stărui şi eu asupra acestei însemnătăţi a marii vieţi care s'a stins săptămâna trecută. Către altă activitate, mai puţin ştiută şi strălucitoare, dar nu mai puţin utilă, se îndreaptă închinarea ce vreau să cuprind în aceste rânduri. E vorba de Slavici profesorul.

Slavici a fost unul din puţinii, foarte puţinii români, cari ştiu româneşte. Pentru el, gramatica şi sintaxa nu erau nişte discipline de care geniul intuitiv şi spărgător de tiranii al scriitorului român, nu-şi aminteşte decât când vrea să vorbească cu dispreţ de tâmpenia profesorilor de odinioară (profesori cari ştiau gramatica spre deosebire de cei de acum, elevi ai d-lui Mihalache Dragomirescu cari o socotesc ceva rudimentar). Pentru Slavici, gramatica şi sintaxa erau temeiul oricărei valori spirituale în realizările cuvântului scris.

Şi tare se supăra bătrânul când îşi vedea colegii mai tineri ignorând cu atâta firesc ceeace pentru el era alfabetul însuşi al meşteşugului creaţiunei literare. Il auzeai:

— Au mult talent toţi tinerii aceştia, pe cari îi preţuesc, dar ce păcat că nu se ostenesc să ştie româneşte!..

Şi-l vedeai scoţând indignat din buzunar ori amintindu-şi — fiindcă avea o ţinere de minte cum rar am întâlnit — articole ori schiţe în care se resfăţau erori de limba ce te revoltau şi pe tine — după ce ţi-le indica el! Căci aici este dezastrul (cuvântul e al lui Slavici) „am ajuns să ne pocim limba în aşa fel încât nu mai putem recunoaşte ce e bine de ce nu e just"...

Iată, spunea el, s'a zăpăcit lumea în aşa fel încât — bunăoară — nu mai ştie nimeni când se scrie: cartea *lui* şi când: cartea *sa.*

Şi Slavici explica: *citesc pe cartea lui;* iar el citeşte pe cartea *sa,* dacă este a sa; dacă e a altuia citeşte pe cartea *lui*... Am luat numai un exemplu întâmplător. Veţi recunoaşte că avea dreptate: că ne-am învăţat aşa de mult cu anarhia posesivului persoanei a III-a că fiecare scriitor îşi dă drumul geniului fără a mai fi preocupat de asemenea mărunţişuri...

Trebuia să-l asculţi pe el ca să-ţi dai seama în ce baltă de eroare ne jucăm. Plecai melancolic de lângă Slavici ori... filosofând asupra dreptului şi folosului artei literare de a trece peste regulile esenţiale ale limbii. Te întreba Slavici:

— Te poţi gândi că un scriitor francez ori neamţ să ignore gramatica şi sintaxa limbei respective?

Fireşte, nu puteai să-ţi imaginezi aşa ceva... Deseori, ascultându-l, îmi ziceam: de ce nu sunt scriitorii noştri tineri destul de înţelepţi ca să se întrunească pentru a cere lui Slavici să le facă, măcar o lună, un curs practic de limbă românească? Şi, văzând că asta nu e cu putinţă, regretam că Slavici nu venea la cafenea în orele când se aduna obştea scriitorească... Cu siguranţă că numai de gramatică le-ar fi vorbit.

Era un doctor în materie. Când te credeai mai sigur în chipul de expresiune, Slavici ţi-arăta cu ironia blândă că n'ai dreptate, că eşti în plină rătăcire.

Exemplu. A fost să se traducă în româneşte *Le Barbier de Seville.* Incredinţată unui scriitor de talent, piesa avu tălmăcirea cea mai corectă cu putinţă. Dar, era vorba de titlu. Nimeni nu s'a gândit — Doamne fereşte! — să-i zică „Bărbierul *de* Sevila". Toată lumea era convinsă că asta ar fi fost un franţuzism... Cine s'ar fi îndoit? Rămânea să se vadă numai cum era mai bine: „Bărbierul *dela* Sevila" ori „Bărbierul *din* Sevila". După deliberarea unei Academii improvizate de literaţi toată lumea fu de acord că nu se poate spune pe bună românească decât „Bărbierul *din* Sevila". Aşa e figurat pe afişul Teatrului Naţional, aşa e şi acum pe pancartele de pe stradă ale Operei.

Toţi eram convinşi că aşa e bine, până a fost întreabt Slavici, — doctorul. Ei bine, am aflat dela el că în nici un caz nu se poate zice „Bărbierul *din* Sevila". De ce? Fiindcă prepoziţia *din* se întrebuinţează numai cu privire la provincii sau la ţări; la oraşe se zice *dela* (Ex.: „sunt *din* Franţa" şi „sunt *dela* Paris"). Deci, în niciun caz „Bărbierul *din* Sevila", fiindcă Sevila e un oraş...

Dar, eroarea nu se opreşte aci. Titlu „Barbier de Seville" nu putea fi tradus în româneşte decât cu: *Bărbier de Sevila.* De ce? Fiindcă „Barbier de Seville" nu vrea să spună numai *locul* de unde e bărbierul, ci *calitatea* bărbierului. E cum ai zice: „gură de Târgovişte" sau „Ţigan de Câmpu-Lung". Deci: *Bărbier de Sevila,* adică aşa cum se păruse tutulor că, în nici un caz, nu se poate...

Am dat numai un exemplu.

O serie de articole a publicat Slavici asupra controverselor gramaticale curente chiar în *Adevărul Literar.* Poate că ar fi indicat ca Biblioteca „Dimineţii" să le pună într'un volumaş la îndemâna tutulor.

Pe acest Slavici, profesor de românească, am vrut să-l schiţez fugar pentru recunoştinţa şi, mai ales, pentru regretele noastre, ale scriitorimii de azi.

DEM. THEODORESCU

Slavici romancier

— MARA —

Partea menită să rămână din opera bătrânului povestitor, a cărui pierdere o simte azi literatura română, se găseşte fără îndoială în câteva din nuvelele lui, în „Moara cu noroc" cu atmosfera sumbră şi suflul ei tragic, în „Popa Tanda" şi „Budulea taichii" cu seninul, robustul şi sănătosul lor umor rustic.

Şi ca romancier, trebue s'o recunoaştem, Slavici nu s'a ridicat niciodată la această înălţime. Din multiplele şi variatele însuşiri necesare scriitorului, pentru a reuşi în acest gen dificil, Slavici nu poseda decât unele şi mâna de obicei destul de sigură a maestrului, rămâne aicea şovăitoare.

Totuşi, din încercările lui, „Mara", roman scris acum vreo douăzeci de ani, când „Viaţa la ţară" şi „Dan", erau de mai bine de un deceniu apărute, nu mi se pare cu totul lipsit de interes şi de semnificaţie.

Desigur, comparat cu ele, „Mara" sufere de un defect capital: tezismul şi în partea finală întorsătură melodramatică a acţiunei, — căci Slavici, moralist prin vocaţie, devine aici şi justiţiar. Nu mai insist asupra lungimei inutile a multor episoade, a neglijenţei sau stângăciei execuţiei artistice.

Ingropat în crusta de scorii, rămâne totuşi destul metal pur: un tragic profund uman, câteva caractere analizate cu adâncime, un viguros tablou de moravuri.

Fire patriarhală şi tradiţionalistă, în care cultura occidentală şi atmosfera disolvantă a marelor oraşe nu au putut distruge cultul familiei şi credinţa strămoşilor, Slavici priveşte conflictul dintre pornirile profunde ale inimei şi voinţa părintească sau imperativele religioase, cu o seriozitate înaltă şi gravă. Cine nu ascultă de cuvântul părinţilor sau de acel al bisericii e menit să sufere şi nu poate ajunge la pacea sufletului, decât după grele încercări.

Iar pe acel care calcă cele sfinte şi se abate pentru o trecătoare plăcere dela îndatoririle legitime, de judecata divină, nimic nu-l poate scăpa..

Persida Bârzovanu, fata unei văduve precupeţe şi podăriţe, dar bine educată în mânăstirea călugăriţelor minorite din Lipova, şi Natl, fiul economului orăşenesc neamţ Huber, se simt atraşi unul spre altul cu o tainică şi nepotolită pornire. Dar Mara, mama Persidei, doreşte să-şi mărite fata, pentru care strânsese o bunişoară zestre, cu un teolog şi nu cu un papistaş, care nu poate ajunge decât măcelar, iar bătrânul Huber nu vrea cu niciun preţ să-şi vadă fiul însurat cu fata podăriţei, care mai e şi de altă lege. Amândoi tinerii trec prin profunde sfâşieri sufleteşti.

Persida, hotărâtă să nu treacă peste voinţa mamei, se refugiază la mânăstire şi luptă câţiva ani cu eroism. Numai mila de Naţl, îndurerat şi dispreţuit de lume, în urma unui conflict violent cu bătrânul Huber, o fac să cedeze pasiunei. Dar căsnicia, celebrată în taină, nu e mult timp fericită. Naţl începe în curând a se considera ca o victimă, amintirile trecutului şi a legăturilor rupte apasă asupra lor. După frământări şi grele chinuri, venirea unui copil aduce însfârşit iertarea părinţilor şi liniştea căminului.

Fire curată şi sinceră, caracter voluntar şi întreg, înzestrată cu un simţ al responsabilităţii morale delicat şi scrupulos, suferind loviturile destinului cu o nobilă şi calmă resemnare, Persida îmi aduce aminte de unele eroine din romanele lui George Elliot şi, după Şaşa Comăneşteanu, mi se pare una din cele frumoase figuri feminine din literatura noastră.

Mara, precupeaţa şi podăriţa de pe Mureş, cea veşnic activă şi pricepută în afaceri, agonisind bani pentru copii cu tenacitatea, violentă şi aspra ei îndârjire, nu e prea puţin vie. Adversităţile soartei nu îndoiesc, până la urmă, neobositul ei curaj şi, în clipele grele, ea ştie să găsească cuvinte înţelepte de îmbărbătare:

„Nu, fata mea — zise Mara liniştită. — Aşa vin lucrurile în lumea aceasta: pleci în neştiute şi te miri unde ajungi; te-apucă — aşa din senin — câteodată ceva, şi te miri la ce te duce. Omul are data lui, şi nici în bine, nici în rău nu poate scăpa de ea; ce ţi-e scris, are neapărat să ţi se întâmple; voinţa lui Dumnezeu nimeni nu poate s'o schimbe".

Faţă de aceste figuri caracteristice şi reprezentative, acea care ar fi putut fi atât de interesantă, a lui Naţl, nu e redată cu aceeaş putere. Fizionomia acestui intelectual ratat, nevoit să devină măcelar şi birtaş, e confuză şi enigmatică; iar evoluţia lui sufletească dela blândeţe şi cuviinţă, la brutalitate şi viţiu rămâne obscură şi insuficient motivată. Nu mai vorbesc de bătrânul Huber sau de fiul lui natural Bandi, tipuri convenţionale şi false, introduse numai pentru a ilustra o teză. Persoanele secundare însă: Trică, fratele mai mic al Persidei, calfa neîngrijită, dar muncitoare şi credincioasă, Bocioacă, starostele omenos şi cuminte al cojocarilor, şi soţia lui, uşuratica şi iubeaţa Martă, nu sunt desenate fără ghibăcie.

Dacă unele episoade, ne apar cam diluate sau greoaie, altele: târgul de toamnă cu şetrele cojocarilor, podgoria Aradului, în serile de Octombrie pe vremea culesului, verboncul flăcăilor pentru războiul cu Italia sunt bogate în element pitoresc, pline de viaţă şi de mişcare.

Aspecte şi peisaje variate din nordul Banatului sau valea Mureşului, din Lipova, Radna sau Arad se desprind evocate cu putere. Un colţ din viaţa acestui ţinut, cu meseriaşii, breslele, ţăranii, preoţii, învăţătorii, amestecul de naţii şi obiceiurile de acum şaptezeci de ani, trăieşte în aceste pagini însufleţite, în care Slavici a vărsat fără îndoială o mare parte din şivoiul amintirilor copilăriei lui.

Şi de aceia Mara va interesa totdeauna şi în primul rând ca un roman regionalist şi de moravuri locale, care sub o formă imperfectă, primitivă şi rudimentară, anunţă „Arhanghelii" şi „Ion", pe Agârbiceanu şi Rebreanu, cei doi prozatori fruntaşi de azi ai Ardealului.

Iar din acest punct de vedere, oricât de grave ar fi păcatele şi scăderile romancierului, istoricul literar deprins a considera succesiunea lucrurilor sub aspectul ei evolutiv, nu va uita în Slavici precursorul, veriga necesară a unui lanţ care se desfăşoară înaintea noastră.

In idealismul etic şi pasionata preocupare de problemele sufletului din opera d-lui Agârbiceanu, influenţa bătrânului înaintaş, ba chiar unele din defectele lui sunt uşor vizibile, după cum e lesne de recunoscut că spiritul lui profund de observaţie, purificat de tezism şi naturalismul lui psihologic, lărgit ca amploare şi perspectivă, au găsit în „Ion" al d-lui Rebreanu, o realizare artistică mai superioară şi mai desăvârşită.

OCTAV BOTEZ

Convingerile politice

Cu prilejul morţii lui Slavici, unele ziare şi-au desfăşurat iarăşi steagurile tricolore. S'a vorbit de greşeli. Cineva a adăogat: uniga greşală a vieţii lui. S'a vorbit de păcate. Simţiai însă că gazetarului patriot îi venise în minte în primul moment alt cuvânt....

Slavici a avut în chestia războiului o convingere profundă şi onestă, pe care a apărat-o cu înverşunare—fiind sigur că astfel îşi serveşte neamul. Această convingere nu a fost numai a lui, ci a unei întregi generaţii de conducători ai politicii româneşti. Chiar în epoca neutralităţii, cine ştia cu preciziune pentru ce tabără se va pronunţa oficialitatea? Iar în timpul războiului cine putea afirma cu certitudine că ceeace s'a făcut, s'a făcut bine? Evenimente ulterioare, în care **deus ex machina** şi-a avut partea sa, au dat emfază de prezicători unora şi stigmatul de trădători altora.

Noi credem că în astfel de chestii trebue să avem în vedere un criteriu neclintit : sinceritatea şi onestitatea.

Slavici a văzut viitorul poporului românesc într'o izbândă de războiu, câştigată printr'o anumită constelaţie. Guvernul a hotărît altfel. Istoria a adus unele corective. Nu înseamnă însă că contemporanii trebue să ridice ruguri pentru ideile neaprobate de guvern şi neratificate de fatalitate... dar susţinute sincer şi onest de cineva.

Elemente de stânga ale politicei ruseşti vedeau viitorul poporului rus într'o înfrângere de războiu. Nimeni nu s'a gândit să le dea acestora epitetul de trădători. Erau nişte oameni de convingeri, oneşti până 'n măduva oaselor, care-şi iubeau cu frenezie neamul şi ţara.

La noi oficialitatea a alcătuit o listă de buni-români şi de răi-români. „Opinia publică" de bulevard a luat lucrurile în serios. De-aceia am ajuns la situaţia ciudată, că Slavici a fost considerat la Budapesta ca bun-român şi la Bucureşti ca rău-român.

Viaţa lui Ion Slavici

— După notele lui şi amintirile d-lui Iacob Negruzzi —

S'a născut la 7 Ianuarie 1848, în comuna Şiria din Ardeal, lângă localitatea mai însemnată, Arad. „Am petrecut copilăria până la vârsta de 11 ani în Şiria — spune Ion Slavici într'un fragment de autobiografie — unde am urmat mai întâi la şcoala românească, apoi la cea catolică, ca să învăţ nemţeşte. A patra clasă normală am făcut-o la Arad, unde am trecut şi primele clase gimnaziale. A şasea şi a şaptea le-am trecut la Timişoara, unde am învăţat nemţeşte. Pentru a opta m'am preparat acasă, preparând pe altul pentru a cincea. Examenul de maturitate l'am făcut la Sătmar, de unde m'am întors pe jos la Şiria, — prin Ardeal, (Baia-Mare, Lăpuş, Deşi, Gherla, Cluj, Turda, Roşia. Abrud, Brad, Hălmagiu). Am stat un an la Budapesta (fac. de drept), apoi am fost scrietor la notarul din Camlăuş. Pe anul al doilea m'am dus ca voluntar la Viena, unde am stat trei ani".

Continuându-şi studiile la Viena şi Budapesta, Slavici îşi luă licenţa în litere şi filozofie, după care a fost, rând pe rând, profesor de istorie naţională şi ziarist de talent. Partea cea mai însemnată din viaţa lui o povesteşte d. Iacob Negruzzi în „Amintiri din Junimea", la al cărei organ, „Convorbiri literare", se ştie că Slavici a fost unul dintre cei mai destoinici colaboratori. Cu o mare bogăţie de date, rândurile d-lui Iacob Negruzzi alcătuesc poate cea mai bogată biografie a scriitorului.

„Pe Slavici l'am văzut întâi la Viena, la întoarcerea mea dela băi, în vara anului 1870. Pe atunci dânsul vorbea româneşte cu oarecare greutate şi cu accent străin, desvăţându-se de limba părintească în şcoalele ungureşti. Eu l'am îndemnat să scrie un şir de studii despre Maghiari şi Români, să puie oarecum pe hârtie ideile ce-mi exprimase de mai multe ori în convorbirile noastre. Din deosebite împrejurări Slavici, după serbarea dela Mânăstirea Putna, a trebuit să părăsească Viena şi să plece în Ungaria. Acolo a ajuns copist la un avocat român într'un orăşel neînsemnat, de unde îmi trimetea scrisori foarte triste, căci nu se putea de loc împrieteni cu practica dreptului. Pe atunci el trăia cu o fată germană numită Luisa, despre care îmi scria toată vremea cu entuziasm. Dar nici viaţa aceasta quasi-conjugală, nici activitatea sa de conceptist pe lângă un avocat n'a ţinut mult timp. Pe avocat l'a părăsit pentru a deveni corectorul unui mic jurnal românesc, — post care-i aducea 50 de fiorini pe lună, iar Luisa se îmbolnăvi şi muri. Judecând după scrisorile sale desperate, această pierdere a fost pentru dânsul foarte dureroasă. Insă alte încercări mari îl mai aşteptau; întâi muri mama lui, apoi, câteva săptămâni mai târziu, tatăl său, şi în mijlocul durerii sale el căzu foarte greu bolnav, şi se afla prăpădit, într'o desăvârşită lipsă şi cu nimeni lângă dânsul, care l-ar fi putut căuta. Fără ca să aibă trebuinţă de a face apel la mine, eu, aflând despre marea lui mizerie, am pus din nou la contribuţie pe membrii societăţii Junimea spre a veni în ajutorul acestui tânăr autor, care începuse a scrie poveşti populare, mai frumoase şi mai bine decât se scrisese vreodată înaintea lui în limba română. Cu ajutoarele trimise de noi. Slavici a putut pleca la Viena în 1873, spre a se căuta. El a stat acolo aproape un an întreg în spitalul public, fără ca să ştie ceva la început, dacă poate scăpa cu viaţă, iar mai târziu, după ce prinse a merge ceva mai bine, dacă o amputare a braţului stâng nu va fi necesară. In sfârşit când se prevedea că poate scăpa teafăr, am stăruit, în 1874, pe lângă Maiorescu, ce se făcuse ministru al instrucţiei publice, ca să numească pe Slavici în vreo funcţie oarecare, pentru ca să aibă cu ce trăi. Maiorescu i-a propus, prin mine, să-l numească secretar pentru regularea şi tipărirea importantelor documente istorice, pe care Euxodiu Hurmuzachi bătrânul le culesese în arhivele secrete din Viena, şi acum la moartea sa, ajunsese în mâinile ministrului de culte al României. Slavici primi căci nu mai avea pe nimeni la care să ţie în toată Austro-Ungaria, şi veni întâi la Iaşi, cu braţul în eşarpă, unde a stat câteva luni, apoi plecă de acolo şi se aşeză la Bucureşti spre a-şi ocupa funcţiunea, de care se achită cu deplină conştiinţă şi pricepere. Dacă înainte îmi trimisese mai mult poveşti culese din popor, acum el scria acele nuvele în formă populară care i-au stabilit reputaţia de prozator eminent. Şi el, ca şi Eminescu, a trebuit, la căderea guvernului conservator, să trăiască ca redactor al jurnalului de opoziţie „Timpul" până ce Dimitrie Sturdza îl puse înapoi la locul ce-l ocupase înainte de 1875, numindu-l totdeodată şi profesor la azilul Elena Doamna. Acolo se înamoră de una din şcolăriţele sale, cu care s'a şi cununat după ce aceasta îşi sfârşi studiile şi se făcu însăşi învăţătoare. Deşi trăia acum la noi, în România, Slavici rămase român-austriac fervent, şi la un moment dat a fost aşa de puternic patriotismul său de român transcarpatin, încât şi-a părăsit poziţia independentă ce avea în Bucureşti, spre a se aşeza în Transilvania, la Sibiu, unde după îndemnul bărbatului politic Dimitrie Sturdza înfiinţă jurnalul „Tribuna". Gazeta lui a mers bine câtva timp, dar mai târziu greutăţi tot mai numeroase îl împrejurară, nu numai din partea guvernului maghiar, dar şi din partea unui mare număr de români, ce nu erau mulţumiţi de direcţia politică a „Tribunei". La urmă, pentru reproducerea în foaia sa a unui discurs politic al generalului român Traian Doda, Slavici fu dat în judecată de unguri şi condamnat la un an de închisoare, din care nu i s'a ertat nici o singură zi. Când eşi din temniţă nu-i mai era cu putinţă să trăiască la Sibiu, şi el se întoarse din nou la Bucureşti, unde îşi recapătă postul de director de studii la azilul Elena Doamna, săvârşind şi deplina editare a documentelor lui Hurmuzachi".

Restul vieţii, Slavici l-a trăit în Bucureşti, scriind şi colaborând neîncetat la revistele: „Convorbiri literare", „Viaţa Românească", „Adevărul Literar" şi altele.

Moare în vârstă de 77 ani.

GEORGE BAICULESCU

La Curtea Marţială

Inaintea Curţii marţiale, la proces, comisarul regal era foarte pornit împotriva marelui scriitor, pe care-l numea „bătrânul Slavici". Aceste două cuvinte erau rostite de reprezentantul justiţiei militare cu diverse tonuri, par'că ar fi voit să-i dee fel de fel de înţelesuri. Comisarul regal n'a cerut formal pedeapsa cu moarte—dar a lăsat să se înţeleagă că „bătrânul Slavici" ar merita-o. Ce i se reproşa acestui om ? Nişte articole de ziar: Slavici scrisese la „Gazeta Bucureştilor", până la apariţia „Luminei". Când a ieşit gazeta d-lui Stere, Slavici n'a mai scris de loc, nici la „Gazetă" nici la „Lumina" căci, spunea el, acuma problemele pe cari le-ar fi tratat, avau să fie desbătute. Că **Gazeta Bucureştilor** era sau nu o foaie nemţească — chestiunea n'a fost uşor de limpezit, în urma lămuririlor celor acuzaţi, şi două zile Curtea a cercetat marturii pentru acest lucru. Intre cei ascultaţi a fost şi Alexandru Marghiloman care a subliniat marea greşală a procesului.

Slavici s'a apărat strălucit. A arătat că adevărurile politice pe care le-a scris întotdeauna—primejdia lumii slavone pentru Români şi nevoia noastră de a fi bine cu elementul german—erau atât de vădite pentru dânsul, în cât el a considerat ca o datorie de bun cetăţean să le facă cunoscute conaţionalilor lui şi bucuros a fost că a găsit un organ publicistic pentru ca să le spuie. Că dacă Curtea îl va ţinea vinovat de asta, el primeşte cu plăcere pedeapsa, numai atrage atenţia judecătorilor săi, că o închisoare îndelungată cum cere comisarul regal, ar fi pentru dânsul echivalentă cu moartea, dat fiind vârsta lui înaintată. Că viaţa lui a fost o luptă—dela care a avut numai suferinţă, dar că nu-i pare rău, şi mai bucuros va intra acuma în temniţă, de cât să nu-şi fi făcut datoria, aşa cum a înţeles'o el. Iar la acuzaţia de „vândut" Slavici a întrebat: unde este fructul vânzărei ? —căci traiul pe care l-a dus el a fost uneori la limita necesităţilor unui om—cele de mai multe ori însă, sub această limită, mai ales dela războiu încoace.

Cuvântarea bătrânului martir a făcut o profundă impresie asupra auditorilor foarte numeroşi, veniţi anume să vadă pe acela care le desfătase copilăria cu scrisul lui fermecător.

Curtea l-a condamnat la cinci ani închisoare, şi Slavici, cu sufletul curat şi cu conştiinţa împăcată, a intrat să-şi facă osânda pentru că fusese „rău român" după ce ungurii îl băgaseră în închisorile lor găsind că în activitatea lui politică şi naţională este **„un prea bun român"**.

Crainquebille
celebra povestire satirică a lui ANATOLE FRANCE, minunat tradusă în româneşte de S. M. Carp, a apărut în BIBLIOTECA DIMINEAŢA, No. 38.
Preţul 6 lei

In podgoria Aradului

— DIN „MARA" —

de ION SLAVICI

...Dela Radna înainte, spre Apus, se întinde podgoria cea vestită a Aradului, un lung şir de dealuri acoperite cu vii. Cale de o zi bună, până la Măderat, la poalele dealurilor, sat se înşiră de sat, iar printre vii sunt risipite cramele, pe care nimeni n'a încercat încă să le numere.

Ce-i aci în timpul culesului, pe la începutul lui Octomvrie, aceasta nu poate s'o ştie decât cel ce a văzut cu ochii lui.

Serile, viind despre Arad pe şesul neted, vezi în faţa ta parcă un alt cer, un fel de negreaţă întinsă în faţa ta şi nenumărate lumini risipite pe ea, — focurile ce ard la crame, prin paghini şi pe fâneţele acum cosite şi lăsate de păşune. Din când în când răsună prelungit câte o puşcă descărcată ori se ridică pe ici pe colo câte o rachetă, încât simţi pe nevăzute, că e lume, lume, multă lume risipită pe colo pe dealuri şi prin văi.

Săptămâni de zile de a rândul vin mereu şi dela deal, şi de pe şes, unii ca să lucreze, alţii ca să petreacă câteva zile bune, toţi veseli, toţi gata de a se bucura de viaţă.

Odată numai pe an e culesul viilor, şi păcat ar fi să petreci şi astă singură dată dormind nopţile când ele sunt atât de liniştite şi de răcoroase, iar luna niciodată şi nicăiri nu-şi revarsă lumina aşa de plin ca acum şi aici, unde razele ei se resfrâng oarecum din coastele dealurilor spre şesul întins ca o mare.

Ici fluer, colo cimpoi, mai departe o chitară, o vioară, o harmonică şi iar un taraf de lăutari, pretutindenea câte o descărcătură de puşcă, o rachetă ori cel puţin câte un chiot de fiecare vadră turnată în butoiu, şi toţi stau la poveşti, cântă, joacă, petrec în sburdalnică învălmăşeală.

S'alergi cale de două zile pe nemâncate, ca să iei parte, iar Naţl nu era decât aci la Lipova: cum ar fi putut să stea acasă când aveau şi ei vie la Păuliş şi venise anume de cules acasă?

Luni dimineaţa el ştia, că Persida nu s'a întors la călugăriţe, şi nu se mai îndoia, c'a rămas şi ea de cules acasă.

Celelalte veniau dela sine.

Pleci în timpul culesului de cu seară cu un prieten aşa la un noroc, treci din cramă în cramă, şi numai bunul Dumnezeu ştie, unde şi cu cine te pomeneşti în zori de zi, căci ori-unde soseşti, oamenii sunt bucuroşi de oaspeţi şi cu plin te primesc; ori-unde ajungi, găseşti ori îţi faci prieteni.

Luni după amiază-zi el ştia, ca Mara e şi ea cu ai săi la vie, cale de vreo jumătate de ceas mai spre Radna; iar pe înserate el a luat puşca la umăr şi a urcat voios şi căpreşte spre culmea, de unde putea să vadă, când şi încotro pleacă fata Marei.

O vedea, — şi ce n'ar fi dat, ca şi ea să-l zărească pe el sus în culme!

El descărcă deodată amândouă ţevile puştii; însă era sus în deal şi descărcătura pierdută în vânt suna ca în sec.

Persida şi Mara, care se aflau în faţa cramei acoperite cu trestie, cu toate aceste se întoarseră spre culme.

Era departe pân'acolo, încât abia se mai vedea omul, care descărcase. Persida însă tot îl recunoscu şi, în semn că-l cunoaşte, ridică mâna în sus.

„Cine-i acolo!" întreabă Mara mirată, că fiica ei îl cunoaşte.

Persida se uită râzând la ea. — Ştia că e certată muma ei cu Hubăr, dar acum era culesul viilor.

„Cine să fie? — răspunse ea. — Nebunul de Naţl!"

Mara rămase câtva timp băiguită. Naţl? Iar Naţl? Par-că-i venea şi tot nu-i venea să se supere. In zadar! — era femee şi mamă, şi mare lucru ar fi, ca o mamă să se supere când vede, că fata ei ia minţile flăcăilor.

„Curat nebun!" — zise ea uitându-se cu ochii scrutători la fiica ei.

„I-a mai trecut, mamă, — grăi Persida, care-i înţelese gândul, — şi o să-i treacă de tot când va vedea, ce e şi cum".

Mara era cea mai fericită din toate mumele: nu vorbele Persidiei, ci felul, în care ele fuseseră rostite, o încredinţau, că fata ei e cea mai cuminte din toate fetele.

„Te pomeneşti că nebunul acela, — zise ea, — o să ne stea până la miezul nopţii în vârful dealului".

De asta se temea şi Persida.

Se înşelau însă amândouă.

Naţl descărcase, ce-i drept, puşca pentru ca Persida să se uite spre dânsul. Când a văzut însă, că ea se uită, îi face semn, ba se mai uită şi Mara, el ştia, că ele vorbesc despre dânsul, simţia, că de bine nu pot să-l grăiască, şi-i era ruşine.

„Ce fleac de om! — îşi zise el necăjit pe sine, îşi aruncă puşca iar pe umăr şi porni mai departe. — Indrăcită femee!" — adăugă apoi într'un târziu.

Iară Persida se uită lung după dânsul şi se bucura în gândul ei.

Nici că l'a mai văzut trei zile de-a rândul, deşi fetele ca dânsa multă lume văd în timpul culesului de vii.

Joi pe înserate ea a plecat cu nevasta lui Bocioacă, cu vărul lui Bocioacă, Andreiu, care era scriitor la notarul din Miniş, cu notarul dela Şoimoş şi cu domnişoarele Emilia şi Nina, nepoatele părintelui Isai, ca să meargă la crama părintelui Ioan dela Miniş.

Trecând aşa, printre crame, s'au mai oprit ici, s'au mai oprit colo, încât au petrecut peste două ceasuri pe drum şi s'au sporit la patrusprezece inşi pe când au sosit.

Să vezi apoi părere de bine şi chiote de veselie şi tuş dat de lăutarii, fără de care părintele Ioan n'ar fi putut să-şi facă culesul.

Şi ce mare era mirarea Persidei când s'a pomenit, că iese din învălmăşala aceasta la iveală Naţl şi vine la dânsa cu mâna întinsă şi râzând ştrengăreşte.

„Dar d-ta cum ai ajuns aici?"

„Mare lucru! Par'că n'ai nici un prieten, care are un prieten, ca să te aducă aici? — Nu cumva credeai, c'o să scapi de mine?"

„Nici nu voiam să scap; îmi pare bine, că te văd şi mai de aproape".

„De! — o să vedem!" — grăi el cu îndoială şi rupse vorba fiindcă se puseră alţii la mijloc.

Lucru neînţeles de mintea omenească!

Persida era fată cu minte şi pusese în gândul ei toate lucrurile la cale: ochii ei însă erau duşi mereu după dânsul şi râdeau când se întâlneau cu ai lui. Par'că-i era frate, par'că-i era copil, par'că-i era rupt din suflet, atât de mult se bucura când îl vedea voios, vorbăreţ, şi inima i se strânse când el veni s'o poftească la joc. — El juca atât de frumos, iară ea nu ştia să joace valsul.

Nu era făcută bătătura din faţa cramei pentru vals şi nu prea erau nici jucătorii deprinşi a juca nemţeşte, dar la cules de vii joacă lumea şi pe iarbă verde, şi cele opt perechi sburau cum da Dumnezeu ca pe podele lucii.

„Tare eşti uşoară!" grăi Naţl peste câtva timp.

Persida învăţase, când cu nunta, să joace valsul, dar era de mult de atunci.

„D-ta vezi, că nu ştiu să joc", — răspunse ea.

„De loc nu ştii, — zise el, — dar eşti uşoară şi merge bine".

„Mă duci d-ta", întâmpină ea.

„Vorbă să fie! — şopti el încet. — Te-aşi duce eu, dacă te-ai lăsa... Am ce să prind în braţe. Să te iau pe sus şi să te duc, în cât să ni se piardă urma!"

Persida ar fi voit să se desfacă din braţele lui şi să-i dea brânci, ca să-l arunce cât colo. Era de necrezut îndrăsneala lui.

El însă o ţinea ca 'n cleşte de fier şi o ducea din ce în ce mai sburiş, încât era o frumuseţă să-i vezi şi încetul cu încetul privirile tuturor se îndreptară asupra lor.

„Mă oboseşti de-mi scoţi sufletul", şopti ea supărată acum şi de privirile îndreptate asupra ei.

„Nu-i adevărat, — răspunse el, — d-ta nu oboseşti nici până mâne dimineaţă, dar ţi-e greu, că lumea te vede jucând cu mine".

Apoi el o lăsă, de unde o luase, îi mulţumi frumos şi îsi căută altă pereche.

Moara cu noroc

— FRAGMENT —

Sosind Duminică, în ziua de Paşti, pe la prânzul cel mic, dimpreună cu Răuţ şi cu Păun, un alt tovarăş al lor, toţi trei călări, la Moara cu noroc, Lică se simţea cam scos din sărite când nu-l găsi pe Ghiţă singur, precum fusese vorba. El însă nu grăi nimic, şi aruncă numai o traistă cu scule, pe care o adusese cu sine, într'un colţ al casei.

— N'am putut să mă desfac de dânsa! — grăi Ghiţă.

— N'ai putut!? — Trebue să te desfaci. — îi răspunse Lică aspru. — Va să zică, eu umblu aşa după pofta inimii tale. Am bani, aur şi argintărie şi nu pot să le port cu mine. Fă-i rând să plece.

— Cum să-i fac?

— Ce-mi pasă mie!? Fă-i rând şi atâta. Cum? asta-i treaba ta.

Ghiţă vedea par'că iar trăsura părăsită la marginea drumului cu copilul mort lângă dânsa.

— Să te ferească Dumnezeu de oamenii, care au slăbiciune de vre-o muiere!—urmă Lică aprins.

— Slăbiciune nu am — grăi cârciumarul.

— Nu ai! — zise iar Sămădăul. — Bine! înţelegi tu că lucrul ista trebue să ajungă odată la un capăt. — Lasă că-i pun eu capătul. Bine c'a rămas aici. Am astăzi o grozavă mâncărime în mine, adause apoi aşa pentru dânsul şi împinse cu piciorul traista în dosul unei lăzi ce se afla în apropiere.

După aceste el ieşi prin birt, pişcă de pulp ăpe Uţa, care stetea rezemat(de uşchior, încât ea ţipă, şi se duse mai departe la Ana, care stătea înaintea cerdacului pusă pe gânduri asupra celor ce se vor fi petrecând în casă.

— Fac rămăşag, zise el, — că peste jumătate de ceas sunt aici şi ţiganii. Au un miros mai bun decât copoul. Apoi să ne facem o zi cum n'a mai fost nici una din cele de până acum. Am azi un chef din cele mari, şi trebue să ştii, că eu sunt nesăţios, când mă apucă cheful.

Şi eu sunt la chef, răspunse Ana cam în silă.

Lică se apropie mai tare de dânsa şi-i zise la ureche, aşa ca de glumă:

— Ii fac eu rând lui Ghiţă să plece şi să ne lase singuri.

Ana îşi opri răsuflarea. Era o glumă aceasta; însă, chiar ca glumă era prea îndrăzneaţă şi-o atingea tocmai acolo, unde era mai simţitoare.

— Numai dacă-l poţi,—îi zise ea, dar cu capul ridicat şi privindu-l peste umăr, ca şi când ar voi să mai adauge: Tare te 'nşeli, dacă crezi că bărbatul meu ţine atât de puţin la mine.

— Uite, cum se supără, — zise el acum zâmbind. Aşa-i că te-am atins la inimă!? Ei, apoi dacă n'aşi şti eu, cât de mult îşi ţine la nevastă, de mult i-aşi fi furat-o.

Şi asta era o glumă, însă una, care îi mai plăcea Anei.

Lică avuse dreptate. Nu trecu mult, şi ţiganii sosiră, şi pe când la Ineu, oamenii intrau în biserică, la Moara cu noroc, se începu veselia desfrăbălată şi fără de frâu.

Ana nu voia să joace tocmai pe timpul sfintei leturghii şi era jignită, văzând pe Uţa acum chiar mai neruşinată decât totdeauna; dar Lică, neastâmpărat afară din seamăn, o strânse în braţe şi o luă cu sila la joc. Ea îşi aţinti ochii la Ghiţă; acesta însă, în loc de a se arăta supărat, scoase pe Uţa din mâinile lui Răuţ şi începu să-şi petreacă şi el, dar să-şi petreacă, precum petrece omul când se pune în ciuda altuia. Apoi desfrâul are şi el farmecile lui şi Ana încetul cu încetul se obişnuise şi prinsese o tainică poftă de el.

Pentru ca petrecerea să fie mai cu haz, Lică scoase peste câtva timp din şerparul său plin de bani patru hârtii, scuipa pe ele şi lipi pe fruntea fiecăruia dintre ţigani câte una.

— Acum cântaţi până ce nu se rup toate coardele! —strigă el, apoi şi iar o apuca pe Ana, care dinadins se lăsa în voia lui şi se făcea cu atât mai neastâmpărată, cu cât Ghiţă se arăta mai nepăsător.

Iar Ghiţă fierbea în el şi nu se stăpânea decât cu gândul, că e vai şi amar de bărbatul, care trebue să-şi păzească nevasta, şi era vesel, ca să arate, că el nu e asemenea bărbat.

Era dar o veselie, încât casa par'că era să zboare cu dânşii în aer: Lică o juca pe Ana de-abia îi mai atingeau picioarele pământul; Ghiţă şi Răuţ luaseră pe Uţa la mijloc, Păun şi Marţi băteau în palme şi chiuiau în ruptul capului, ţiganii trăgeau din toate puterile cu arcuşul, zâmbind cu mulţumire şi privind din când în când cu ochii galeşi la hârtiile ce le erau lipite pe frunte, iar câinii lui Ghiţă zăceau cu capul pe labe în pragul birtului şi priviau buiguiţi la cele ce se petreceau.

Obosoţi, însfârşit, de joc, Lică se lăsă pe laiţă, o luă pe Ana pe genunchi şi începu, aşa în glumă, să o sărute şi s'o strângă.

Ghiţă nu se mai putu stăpâni şi, făcându-se că nu vede nimic, ieşi să se mai răcorească sub cerdac.

— Acu lasă-mă, grăi Ana înecată, — că începe Ghiţă să se supere.

— Apoi nu vezi tu, că nici eu nu vreau alta,—răspunse Lică. Să-l necăjim niţel. Măi Ghiţă — strigă apoi, — aşa e, că mi-o laşi mie acu odată, de ziua de Paşti?

— Fă cu ea ce vrei!—răspunse Ghiţă în glumă; dar în dosul glumei se simţea mânia lui oarbă şi nesăţioasă.

Ana se desfăcu din braţele lui Lică, şi câtva timp veselia peri din mijlocul lor, deşi în deosebi Ana numai acu era în voie bună şi ar fi voit să-şi petreacă din toată inima.

Iar Ghiţă plănuia în el, cum să plece acum la Ineu, fără ca să dea loc la presupuneri, cum să plece, cum să afle pe Pintea şi cum să se întoarcă pe nesimţite cu el, ca să i-l dea prins pe Lică.

Era pe la un ceas după amiază-zi, când Lică îl apucă la o parte şi îi zise:

— Noi ne-am înţeles: tu pleci pe ici în colo şi mă laşi pe mine cu dânsa. N'ai nevoie să-i spui nimic: te duci ca să se pomenească deodată singură cu mine şi atât. Am să le zic celorlalţi, că te-ai pus să dormi în podul grajdului, pentru ca nimeni afară de noi să nu simţim nimic.

Ghiţă se aşteptase la aceasta; acum însă, când nu mai era timp de a se chibzui, el rămase încremenit.

— Are să-ţi vie greu acu odată, — urmă Lică; de aici înainte eşi lecuit pe vecie. Tu vezi, că ea mi se dă de bună voie: asa sunt muierile.

Ochii lui Ghiţă se împăingeniră. In două ceasuri putea să meargă călare şi pe căi ascunse la Ineu şi în alte două ceasuri, pe când se întunecă, să se întoarcă dimpreună cu Pintea la moara cu noroc.

— Aşa vrea Dumnezeu!—îşi zise el; — aşa mi-a fost rânduit.

Şi când şi le zicea aceste, se simţia aşa de tare, încât cu toate cele ce văzuse, nu credea, că e cu putinţă, ca Ana, Ana lui să se dea vie în mâinile unui om ca Lică. „Şi dacă se dă, atunci e mai bine aşa — adaogă el: să se hotărască odată; să ştiu, cum stau, căci viaţa mea tot e pierdută, dacă nu reusesc acum".

— Bine, îi zise dar lui Lică. Şi când să mă întorc?

— Mâine dimineaţă.

— Dar un lucru, adause Ghiţă, — fă ce faci; însă, nu mă face de ruşinea lumii: caută ca ceilalţi să nu simţă nimic.

— Asta de sine se înţelege; altfel nici ea nu m'ar lăsa să mă apropii de dânsa,—grăi Lică şi se depărtă.

Ghiţă rămase câtva timp privind în urma lui, apoi se întoarse spre grajd cu avântul omului, care, purtat şi orbit de un singur gând, îşi pune viaţa în joc, ca să arate, că nu se teme, că o va pierde.

Pe când el îşi gătea calul în grajd, Lică-l punea la cale pe Răuţ.

— Care va să zică, — grăi Răuţ, în cele din urmă,— când se înserează, noi îi lăsăm pe dânşii acolo, ne întoarcem, stăm ascunşi, şi nu eşim decât la semnul dat de tine.

— Huhurez! — răspunse Lică şi iar se puse pe veselie.

Peste puţin Răuţ întreba, cine voieşte să vie cu dânsul la Şicula.

— Punem caii la căruţa lui Ghiţă, — zise el, — încărcăm ţiganii şi mergem la nuntă. Uţă! haid şi tu cu noi! O dată sunt Paşti pe an. Il luăm şi pe Marţi.

— M'aşi duce şi eu, — grăi Lică, — dar nu mă lasă inima; apoi ar trebui să fiu de mult la Fundureni şi nu pot să mai pierd vremea pe aici sau pe la Şicula.

— Marţi? — zie Uţa zâmbind prin ascuns. El cine ştie pe unde o fi acum. O fi sărind gardurile prin Fundureni, pe la drăguţa lui de pereche; dar eu mă duc dacă mă luaţi.

Atât dorea şi Ana: să rămâe singură cu Ghiţă.

Intr'un târziu însă ea băgă dea seamă, că Ghiţă care nu fusese de faţă la plecarea celorlalţi, nu se mai întoarce şi începu a se nedumeri.

— Ghiţă doarme prea mult, — zise ea ridicându-se.

— S'a dus şi el, — grăi Lică aşezat.

— Cine?

— Ghiţă. N'am zis, că-i fac rând să plece?

Ana se întoarse cu obrajii aprinşi dela el şi ieşi afară, ca să-l caute pe Ghiţă; dar ea îl văzu departe pe vale în sus, călărind spre Fundureni, rămase câtva timp răcită în tot trupul, apoi iar se întoarse.

— Aşa-i, — zise ea zâmbind, — s'a dus. Cu atât mai bine!

Lică se ridică şi făcu ca şi când ar fi voind să plece şi el.

— Ce vrei? — întrebă ea.

— Nu spuneam, că trebue să plec?

— Să nu umblăm cu vorbe deşerte, îi zise ea. — Acu rămâi. Tu eşti om, Lică, iar Ghiţă nu e decât o muiere îmbrăcată în haine bărbăteşti, ba chiar mai rău decât aşa.

Grăind aceste, ea-şi stâmpără obrajii cu palmele, îşi ridică cu vârful degetelor părul de pe frunte, apoi, grăi privind ca ieşită din fire împrejur:

— Rău ai făcut, că i-ai trimis pe ceilalţi de aici. Aşi vrea să văd oameni împrejurul meu, oameni mulţi, să-mi petrec, încât să ţi se ridice perii în vârful capului, până ce nu cad istovită la pământ. Dar acum e bine şi aşa: tu trebue să-mi făgăduieşti însă un lucru.

Lică privia cu mulţumire la obrajii ei aprinşi, la ochii ei plini de văpae sălbatecă, la buzele ei desfăcute ca şi caisa răscoaptă şi la trupul ei înalt, mlădios şi fraged. Se simţia stăpânit de dânsa şi par'că voia dinadins să se lase în stăpânirea ei.

— Oricare ar fi acela, ţi-l fac, — zise el, întinzând mâna ca s'o apuce.

* * *

Era în amurgul serii.

Peste zi fusese cald ca în zilele de vară şi acum, pe la asfinţitul soarelui se simţia un fel de greutate în aer; deodată se făcu rece şi începu să bată vântul şi să aducă nişte nouri de la răsărit, să-i întindă la dreapta şi la stânga şi să-i mâne mereu înainte spre apus.

De departe, ca din fundul pământului, se auzia din când în când câte un tunet molcom şi iar se pierdea în tăcerea amurgului.

Lică şedea la masă, cu paharul înaintea sa, de vorbă cu Ana, dar neastâmpărat şi trăgând mereu cu urechea la câinii ce lătrau în depărtare, ca şi când s'ar apropia cineva, om necunoscut, cu care câinii nu sunt deprinşi.

Şerparul plin de galbeni, pe cari îl descinsese câtva timp după plecarea lui Ghiţă, era aruncat jos la picioarele patului.

— Aşa crezi tu acum — grăi Ana, care şedea în cealaltă parte a mesei, faţă în faţă cu el.

— Asemenea lucruri nu se cred, — răspunse el cam necăjit: — ele se simt. Ziceam, că dac'aşi voi să plec, mi-ar fi greu să mă despart de tine. Mai multă dovadă nu-ţi trebue decât că ţi-o spun, fiindcă oameni de felul meu, nu prea spun asemenea lucruri. Dar, — adause el, lumea mă socoteşte om rău la fire, pentru că ştiu să mă stăpânesc în toate împrejurările: nici acu n'o să-mi pierd eu sărita.

Grăind aceste, el privi cu ciudă la dânsa, apoi se ridică.

Ana se ridică şi ea.

— Ce-i? — întrebă ea speriată. Ce ai de gând?

— Eu mă duc, — răspunse el şi scoase traista cu scule din dosul lăzii.

— Nu poţi să te duci şi să mă laşi pe mine singură şi aşa cum sunt.

— Trebue să mă duc şi nu vreau să rămân, — zise el punându-şi pălăria în cap.

Ana îşi opri răsuflarea: îi era ca şi când nu el ar pleca, ci ea însă-şi ar fi dată cu ruşine afară din casă, în mijlocul drumului, unde toţi trecătorii îşi întorc faţa de la dânsa. Când îl văzu dar, că pleacă, ea se înfipse cu amândouă mâinile în braţul lui şi-i zise cu liniştea încordării:

— Dacă te duci şi te duci, ia-mă şi pe mine: nu vreau să-l mai văd; nu pot să mai dau faţă cu el.

— Ei! ce să fac cu tine!?—îi răspunse el, şi, o dete — aşa cam în silă — cu cotul la o parte.

Ana se retrase şi rămase cu ochii la pământ şi neclintită în mijlocul casei; apoi într'un târziu îşi ridică ochii la el, ca şi când ar voi să-i zică: ce mai stai? ziceai că te duci.

Inalt, cu mustaţa lungă, alb ca varul, cu faţa neted rasă, cu traista plină de scule preţioase în mână şi cu pălăria rotundă peste pletele răsucite, Lică stătea înfipt în pământ înaintea ei.

— Şi par'că văd cu ochii, cum ai să te împaci cu el şi să-ţi versi toată mânia adunată în sufletul tău asupra mea, — zise el, apoi se întoarse în călcâiu şi se depărtă cu pas iute şi mărunt.

Peste puţin el trecea călare pe murgul său fugăreţ la deal spre Fundureni, mânându-şi calul său întins ca şi când s'ar şti gonit de moarte.

Ploaia începu să cază în stropi mari, tunetele începură să răsune de-a lungul văii cu nişte sguduituri mai puternice şi tot mai puternice; fulgerele sfâşiau mai în lung, pe 'ntrecute şi tot mai pe 'ntrecute noaptea căzută în pripă, iară Lică gonia cu frâul slobod şi plecat spre gâtul calului, încât trecea ca blestemul pământului printre şiroaiele îndesate, printre tunete şi fulgere.

ION SLAVICI

Operele lui Ion Slavici

O bibliografie completă, cu tot ce a scris şi s'a scris despre Ion Slavici, nu s'a putut face în scurtul interval de timp care a precedat apariţia numărului de faţă. Dacă urmărirea a tot ce a scris Slavici, s'a putut face — în parte — după fişele bibliografice din Biblioteca Academiei Române, celălalt material, constatator de ceeace s'a scris, în ziarele şi revistele noastre, despre opera lui Ion Slavici, rămâne ca o preocupare pentru viitor. O vom face însă în curând.

A. — VOLUME

1. *„Soll" şi „Haben"*. Chestiunea ovreilor în România. Bucureşti, 1878.

2. *Dare de seamă despre „Arhiepiscopul şi Mitropolitul Andreiu baron de Şaguna de Nicolau Popea.* (Retipărire din „Convorbiri literare") Sibiu, 1880.

3. *Die Roumänen in Ungarn, Siebenburgen und der Bukowina.* Wien und Teschen, 1881.

4. *Novele din popor*. Bucureşti, 1881.

5. *Pădureanca,* Sibiu, 1884 (Biblioteca poporală a „Tribunei").

6. *„Azilul Elena Doamna"*, Sibiu, 1884.

7. *Păcală în satul lui.* Poveste, Sibiu, 1886.

8. *O sută de ani.* Ed. II. Sibiu, 1887.

9. *Şcoalele noastre săteşti.* Localurile; Bucureşti, 1890.

10. *Istoria universală.* Manual pentru învăţământul secundar. Partea I: Timpurile vechi, Bucureşti, 1891, Partea II: Evul meziu, Bucureşti, 1891.

11. *Prefaţă* la „Savitri" povestire indică din Mahabarata. Traducere de G. B. Duică, Sibiu, 1891.

12. *Românii din Regatul ungar şi politica maghiară.* Bucureşti, 1892.

13. *Novele.* Vol. I. Bucureşti 1892, vol. II, Bucureşti, 1896. *Idem,* Minerva, 2 vol., Bucureşti 1907. *Idem,* vol. I. Ed. II. Bucureşti, 1915; *idem,* 3 vol., vol. I. (ed. III), vol. II (ed. II), vol. III. Bucureşti, 1921. *Idem,* Bucureşti (Pagini alese din scriitorii români).

14. *Ardealul,* studiu istoric. Bucureşti, 1893.

15. *Fräu Rumänien noveller.* Of vers fràu Rumäniskau of Mauritz Boheman. In colaborare cu N. Gane. Stockholm, 1895.

16. *„Tribuna" şi Tribuniştii.* Bucureşti 1896. *Idem:* Orăştie, 1896; *Idem:* Tribuna d-lui dr. I. Raţiu. Explicări documentare, Orăştie, 1896.

17. *Poveţe pentru bună creştere a copiilor.* Partea I. Noţiuni de etică şi de estetică. Bucureşti, 1897.

18. *Vatra Părăsită.* Nuvelă din popor. Bucureşti, 1900.

19. *Curs practic şi gradat de gramatică română.* Partea sintactică pentru cursul secundar. Ediţiunea VII îndreptată şi întocmită după noua programă. Bucureşti, 1900.

20. *Din bătrâni.* Naraţiune istorică, Bucureşti, 1902. *Idem:* Din bătrâni. Mama. Naraţiune istorică. Bucureşti, Sfetea, 1906.

21. *Prefaţă* la „Viaţa ţăranului român". Conferinţă de Petru A. Pogonat. Bucureşti, 1903.

22. *Aşezarea vorbelor în româneşte.* Bucureşti, 1905. (Analele Academiei Române. Tom. XXVII. Mem. secţia literară).

23. *Institutul Otetelişanu din Măgurele.* Bucureşti, 1906.

24. *Mara,* Roman. Budapesta, 1906. *Idem,* Bucureşti, 1906. *Idem,* Bucureşti, 1925.

25. *Poveşti.* Bucureşti, 1908.

26. *Spiru Călin,* Bucureşti 1908. (Bibl. „Minerva" No. 9).

27. *Din valurile vieţii.* Bucureşti 1909. (Bibl. Minerva No. 19). *Idem.* Bucureşti (1924).

28. *Educaţia fizică.* Bucureşti, 1909. (Bibl. Minerva No. 46).

29. *Educaţia morală.* Bucureşti, 1909. (Bibl. Minerva No. 57).

30. *Educaţia raţională.* Bucureşti, 1909. (Bibl. Minerva, No. 45). *Idem:* (1924).

31. *Românii din Ardeal.* Bucureşti, 1910. (Bibl. Minerva No. 86).

32. *Românii de peste Carpaţi.* Bucureşti, 1911. (Bibl. Steaua, No. 27).

33. *Sbuciumări politice la Românii din Ungaria.* Bucureşti, 1911.

34. *Puişorii.* Bucureşti. (Bibl. Pentru Toţi, No. 754).

35. *Gramatica limbii române.* Partea I. Bucureşti, 1914.

36. *Politica Naţională Română.* Articoli scrişi dela 1871 până la 1881. Bucureşti, 1915.

37. *Inchisorile mele.* Scrisori adresate unui prieten din altă lume. Bucureşti, 1921.

38. *Popa Tanda.* In „Roumanian stories translated from the original Roumanian by Lucy Byng. London—New-York, 1921.

39. *Poveşti,* 2 vol. Bucureşti, 1921.

40. *Cel din urmă armaş.* Bucureşti, 1923.

41. *Scumpă ţară.* Roman tradus din Rudolf Stratz. Bucureşti 1917.

42. *Amintiri.* Bucureşti 1925.

B. — IN REVISTE

I. „CONVORBIRI LITERARE": 1. Fata de biráu, Comedie, 1871-2, pag. 1, 16; 2. *Studii asupra Maghiarilor,* 1871-2, p. 153, 178, 196, 210, 227, 239, 265, 292, 299, 358, 323, 339, 367, 387; 3. *Toane sau vorbă de clacă,* comedie, 1874-75, p. 417; 4. *Gaspar Grafiani,* dramă, 1888-89, p. 1, 136, 225, 308, 441; 5. *Sufletul românesc,* 1908, No. 3.

II. „LUCEAFARUL": 1. *Răul din fire,* IV. 1905, p. 443; 2. *Sbuciumare,* V. 1906, p. 76; 3. *Măneştii,* V, 1906, p. 195.

III. „SAMANATORUL": 1. *Tămbălăul,* An. IV, 1905, vol. V, pag. 134; 2. *Bagdadul,* An. IV. 1905, vol. V, pag. 228, 245.

IV. „VIAŢA ROMANEASCA": 1. *Clopotniţa mânăstirii Putna,* XIII, 1921, vol. 47, pag. 366; 2. *Eminescu la Bucureşti,* XIV, 1922, vol. 51, pag. 5;

V. „ADEVARUL LITERAR": 1. — *Coşbuc şi T. Maiorescu,* II. 1921, 13; 2. — *Coşbuc la „Tribuna",* II. 1921, 7; 3. — *Coşbuc şi Vatra,* II, 1921, 11; 4. — *Eminescu şi Caragiale,* II. 1921, 17 şi 19; 5. — *Eminescu şi Conservatorii* II. 1921, 21; 6. — *Gheorghe Coşbuc,* II. 1921, 26; 7. — *Păsărească de azi,* III. 1922, 70-71, 72, 76, 82; 8. — *Comedia la noi: Caragiale, Al. G. Florescu, A. de Herz,* III. 1922, 96; 9. — *„Problemele evoluţiei poporului român" de Gr. Antipa,* III. 1922, 102; 10. — *Un manual de gramatică,* III, 1922, 108; 11. — *Un curs de limba română,* IV. 1923, 117; 12. — *Lapsus calami,* V, 1923, 122; 13. — *Castelul singuratec,* IV. 1923, 155; 14. — *Basarabia,* V, 1924, 174; 15. — *Cum se scrie româneşte,* V, 1924, 164—166, 172—173, 176, 182, 185.

LITERATURA: 1. — *Răsbunarea Hanului,* I, 1920, 5; 2. — *Impăcarea,* II, 1921, 9; 3. — *Om de caracter,* II, 1921, 15; 4. — *Azi ca ieri,* II, 1921, 23; 5. — *La balamuc,* II, 1921, 29; 6. — *Alecsandri şi Eminescu,* II, 1921, 30; 7. — *Azilul Elena Doamna,* II, 1921, 37; 8. — *O moştenire grea,* II, 1921, 44; 9. — *Monumentul lui Avram Iancu,* II, 1921, 47; 10. — *Dăscălaşul,* II, 1921, 53; 11. — *Mâhnirile lui Tricu* III, 1922, 67; 12. — *Tovărăşie nepotrivită,* III, 1922, 73; 13. — *Sgârcitul chinezesc,* III, 1922, 100; 14. — *Ţaţa Melania,* III, 1922, 106; 15. — *Omul cel adevărat,* IV, 1923, 111; 16. — *O răsbunare,* IV, 1923, 124; 17. — *Vedenii din Carpaţi,* IV, 1923, 149, 151, 152; 18. — *Strâmtori,* IV, 1923, 150; 19. — *Sărbători fericite,* IV, 1923, 161; 20. — *Un paravan,* IV, 1923, 166; 21. — *Dar din prisos,* V, 1924, 171; 22. — *Din Păcat în Păcat,* V, 1924, 204—212, VI, 1925, 213—216.

GEORGE BAICULESCU

Sintaxa subversivă

Slavici a fost nu numai un povestitor, care a îmbogăţit literatura noastră cu opere nemuritoare, ci şi un scriitor didactic. Dragostea pentru limba românească şi adânca lui cunoştinţă de formele ei caracteristice, ajutate şi de un original talent dăscălesc — Slavici a fost profesor mai toată viaţa lui — l'au adus să scrie o Gramatică română, din care a apărut încă de mult întâia parte, anume **Etimologia.**

Această operă e alcătuită cu multă pricepere şi se deosebeşte de alte lucrări similare printr'un studiu mai amănunţit al declinărilor şi al conjugărilor, precum şi al tuturor părţilor de cuvânt pe care bătrânul scriitor le tratează după un plan propriu. Nu ştiu dacă **Etimologia** lui Slavici e introdusă prin şcoli şi n'ar fi nici o mirare ca manuale mai slabe ori mai necomplecte să înveţe pe şcolari cunoştinţa limbii materne. Explicaţia în acest caz ar fi numai una: deşi cartea se găseşte prin librării, totuş e puţin cunoscută.

Slavici însă a alcătuit şi o **Sintaxă** a limbii române, la care a lucrat o mare parte din viaţa lui, considerând-o ca unul din titlurile sale de glorie. Era o lucrare cu totul originală. Figurile cele mai deosebite ale felului nostru de exprimare—care de cele mai multe ori sunt nişte particularităţi cu totul subtile—erau cercetate cu pricepere şi lămurite cu numeroase exemple, luate fie din limba vie a poporului pe care o cunoştea, în toate aspectele ei dialectale, fie din paginile scriitorilor consacraţi, Formele acestea de gândire fuseseră mai întâiu discutate cu prietenii săi Eminescu, Caragiale şi Coşbuc şi numai după aceia fixate ca o regulă sintactică sau ca o simplă excepţie. Inţelege oricine ce valoare avea asemenea lucrare, ieşită din colaborarea celor mai străluciţi scriitori pe care i-a avut neamul nostru. Zicem **avea,** căci acuma pomenita **Sintaxă** nu mai este...

Când Siguranţa Generală l-a arestat pe Slavici, în baza unor articole flagrante şi a unui titlu adiţional, i s'a făcut mai întâiu o minuţioasă percheziţie domiciliară, pentru ca să se găsească documentele doveditoare „înţelegerii lui cu inamicul". S'a scotocit prin pod, prin beciu, prin diverse saltare şi, ca probă convingătoare, s'a găsit un manuscris voluminos asupra căruia agenţii forţii publice s'au aruncat cu satisfacţia omului care găseşte în sfârşit ceeace-i trebue. Slavici a atras atenţia organelor poliţieneşti spunându-le ce cuprinde manuscriptul — rugându-se totodată bătrânul să nu se piardă cumva vre-o foaie care ar îngreuia pe urmă tipărirea Sintaxei lui. Este drept că numiţii agenţi au citit ici şi colo prin paginile pe care le ţineau cu mulţămire în mână: **atribut, complement, acord perfect....** dar tocmai acestea puteau foarte bine fi nişte **„chei"** cu care autorul aşa zisei **sintaxe** se înţelegea cum să vândă inamicului Bucureştii. Manuscrisul a fost deci confiscat şi, fără să se dea nici o atenţie lămuririlor „trădătorului", depus la locul competent ca un corp al delictului....

Când Slavici—mai târziu—şi-a cerut lucrarea înapoi, nu s'a mai găsit. Dispăruse! Nimeni n'a putut spune unde se mistuise. Autorul ei a reclamat atunci Directorului General al Siguranţei, apoi la Prefectura poliţiei, la ministerul de Interne, la cel de Justiţie, la Consiliul de miniştrii,—a plâns, s'a rugat, a implorat— zadarnic! Manuscrisul nu era nicăeri. Acuma... ori că Siguranţa generală considerând analiza ştiinţifică a limbii române ca o operă subversivă, a distrus cu grijă manuscrisul (pe atunci d. Romulus Voinescu nu era încă membru al „Societăţii Scriitorilor Români") ori că lucrarea s'a pus bine de către vreun „autor" din această înaltă instituţie, pentru ca mai târziu să iasă la lumină ca o dovadă că nu degiaba reprezentanţii ei figurează în societăţile literaţilor. Alternativa din urmă ar fi de dorit: măcar de ar apărea peste cinci-şase ani având de autor fie şi vreun Director al Siguranţei Generale!...

LITERATURA STRAINA

ELIN PELIN

Boul cel bătrân

Printre amintirile din copilărie despre vatra caldă, despre satul meu, prin care aleargă, ca o fată voioasă, un râu repede pe malurile căruia obişnuiau să ne jucăm; printre amintirile mele despre acest scump decor băştinaş care-mi zâmbeşte aşa de blând se înalţă enorma faţă osoasă a lui Belcio — boul nostru cel bătrân.

După ce a tras la plug fără să murmure mulţi ani cu răbdarea cea mare şi cu tăcerea unui suflet de bou, acum era bătrân şi slab. Tată-meu îl crescuse pe când era viţeluş, şi îi ştia toată viaţa, cheltuită în muncă şi supunere către soartă. Tata îl iubea pe acest muncitor bătrân—tovarăşul lui. Nu-şi amintea nimic rău despre dânsul, îi era milă de el din toată inima, şi nu voia să-l mai chinuiască cu lucrul; îi îngădui deci, când îmbătrâni, să trăiască slobod şi liniştit.

Sărmanul Belcio! ce înfăţişare ostenită şi ce suflet blând avea. Era cel mai mare animal din sat, alb ca zăpada, cu coarne lungi ca mărgăritarul, în forma unei lire.

Belcio şedea de obicei în staulul din faţa hambarului, înconjurat de grijă, şi dragostea copiilor din sat. Noi îi mângâiam, îl ţesălam, îl îngrijam, îi aduceam de mâncare, şi-i împodobeam coarnele cu coroniţe. Cu ele, avea înfăţişarea unui flăcău bătrân; părea caraghios dar nu era niciodată necăjit pe noi. Acest bătrân binefăcător privea la noi prietenos cu ochii lui mari şi negri, aşa de liniştit şi binevoitor, aşa de înţelegător şi milos, ca şi cum ar fi vrut să spună ceva. La rândul nostru, îl priveam în ochi, tăceam o clipă, şi apoi îl *întrebam:* „Ce-i Belcio? Hai, spune. Ce-ţi doreşte inima?" Belcio clătina din cap, ofta adânc, şi începea să rumege greoi cu gura lui fără dinţi.

Noi îi dădeam hrană din belşug. El mânca fără întrerupere, rumega mereu. Cu toate acestea, era grozav de slab. Şoldurile i-se adânciseră, coastele îi puteau fi numărate, oasele, şi umerii şi vertebrele, ieşeau la iveală ca piscurile crestate ale munţilor Balcani.

In fiecare dimineaţă la sculare, Belcio îşi scutura paiele de pe trup, îşi lingea părţile înţepenite, apoi ieşea din staul şi pornea spre râu pentru adăparea lui de dimineaţă. Mergea încetişor, liniştit, nepăsător şi-şi ţinea capul cu mândrie, ca şi cum îşi dădea seama de munca cea mare pe care o lăsase în urmă. Şi cu şoldurile lui adâncite, cu coarnele lui frumoase pe care stăteau coroniţele noastre, cu curăţenia părului, cu colosala lui faţă osoasă, era măreţ.

Belcio se ducea la râu, se adăpa şi se întorcea iarăşi, paşnic şi nesupărat de nimeni, la locul lui în staul. Seara, înaintea mesei, se ducea şi se întorcea ca şi dimineaţa, nechemat şi neîmpins de nimeni. Işi făcea această scurtă călătorie cu atâta exactitate în cât lumea putea să spună ora după el, ca după un ceasornic.

Vara trimiteam întotdeauna pe Belcio la păscut cu cireada satului. Dar pentru că vitele urcau departe în munt, suiau pripoare, treceau peste prăpăstioasele creste ale munţilor, era foarte greu şi primejdios pentru Belcio. După puţin timp el rămânea în urmă şi se întorcea seara târziu. Odată s'a pierdut şi tată-meu l-a căutat toată noaptea prin pădure. L-a găsit la o răscruce de drumuri, trudit şi sleit de puteri. Atunci tată-meu hotărî să nu-l mai trimeată pe Belcio cu cireada, ci socoti că-i mai bine să-l lase cu ceata de viţei a satului, pentru că nu era primejdie să se piardă. Viţeii nu mergeau departe şi nu urcau nici odată munţii prăpăstioşi.

Dar Belcio se împotrivi să meargă la păscut cu tinereţea aceia sburdalnică. A încercat odată, dar după ce a ieşit din sat, s'a întors înapoi la staulul lui, necăjit şi aiurit. Paznicul viţeilor a căutat zadarnic să-l facă să rămână cu turma. Belcio a mugit la el şi a dat cu coarnele aşa de straşnic, încât băiatul se sperie şi fu nevoit să-l lase pe Belcio să se ducă unde-i va plăcea. A doua zi, după multe mânieri şi şovăeli plecă, dar pela amiază se 'ntoarse înapoi. Viţeii, ştrengari sălbatici, care săreau veseli pe câmpie, i-au obosit sufletul paşnic cu purtările lor pline de vioiciune. Dar după câteva zile încăpăţânarea lui Belcio fu înfrântă; el se plecă sub voia destinului cu supunerea unui înţelept. Pe când păzitorul aduna viţeii dimineaţa şi-i ducea în mijlocul unui nor de praf, Belcio mergea alături ca un învăţător pe lângă şcolarii lui. Din când în când arunca o privire ameninţătoare vre-unui viţel neastâmpărat şi-i arăta coarnele ascuţite.

Dis-de-dimineaţă, îndată ce Belcio auzea glasul păzitorului, ieşea din staul şi aştepta în drum cu ochii duşi către câmpul verde, pe care cele dintâiu raze tocmai începeau să usuce roua dimineţii. Privea, peste lanurile de grâu pe care le-a îngrăşat, livezile unde altădată a lucrat şi a păscut, tânăr şi puternic. Ochii lui umezi se uitau la aceste privelişti demult cunoscute până ce ofta ca un om.

Ce se petrecea în sufletul acela fără murmur, tăcut?

Belcio se îmbolnăvi. El nu mai eşea în drum să privească la câmpurile verzi; zăcea în staul. Trupul i se usca, părul i se înăsprea; în ochii îndureraţi se citea suferinţa. L'am acoperit cu o pătură; i-am dat mâncare, dar n'avea gust de ea. I-am dat apă. Işi muie botul în vas, îşi trase capul îndărăt ca şi cum ar fi fost alungat, şi ofta cu tristeţe. Am chemat pe potcovar, care era şi veterinar. Acesta cercetă bolnavul cu grijă, îi răsuci coada, îl trase de urechi, îi întoarse pleoapele, în cele din urmă îi suflă în nas nişte praf negru carea rde şi îşi sfârşi scamatoriile.

Câteva zile Belcio zăcu în suferinţă. Era aşa de sfârşit că nu putea măcar să se uite la mâncare şi la apa pe care i le aduceam. Ajunse grozav de slab. Trupul lui se făcu ca o scândură. Când începu să se ridice şi să guste din mâncare, abia putea sta pe picioare.

Era o zi frumoasă de primăvară. Era sărbătoare. Oamenii se întorseseră acasă dela biserică, fericiţi în cele mai bune vestminte de sărbătoare. In livada noastră prunii înfloriseră deplin. Greu încărcaţi cu flori, ei se sprijineau unul pe altul şi zâmbeau ca fetele bătrâne gătite pentru nuntă. In timpul nopţii plouase. Aerul era proaspăt, cerul limpede. Soarele se ridicase deasupra colinelor: era frumos şi ca de sărbătoare, par'că ar fi venit din biserică odată cu credincioşii.

Belcio avea acum o înfăţişare mai fericită. Inveseliţi de însănătoşirea lui, îi legarăm la coarne smocuri mari şi proaspete de păpădie, flori de prun şi ghiocei. Il mângâiam şi el clipea cu mulţumire la linguşirile noastre.

Atunci Belcio se ridică şi se îndepărtă încetişor. Ţinându-se pe picioare cu sforţări desnădăjduite, el eşi pe poartă, tot aşa de frumos şi măreţ ca altă dată, dar mult mai scăzut şi mai slab. Voiam să-l oprim, însă mama ne zise să-l lăsăm să se plimbe. Atunci, numai ne-am ţinut în urma lui.

Belcio porni drept spre râu. Oamenii care nu-l văzuseră demult, se opreau şi ziceau miraţi: „Sărmanul Belcio!"

Se duse a râu, se adăpă, zăbovi acolo o clipă, şi întâia oară nu se întoarse acasă, ci se îndreptă către ogorul nostru apropiat, unde vântul legăna lanul de secară, în valurile căruia se ascund nenumărate prepeliţe şi deasupra căruia se joacă fluturaşii. Belcio se opri lângă ogor, îl privi ca pe ceva cunoscut, şi smulse câteva fire de iarbă dela margine. Deodată începu să se clatine, tot trupul i se legăna, căzu la pământ cu un suspin adânc. Speriaţi, ţipărăm şi alergarăm să spunem acasă.

Când ne-am întors cu tată-meu, Belcio zăcea mort pe ogor,—odihnindu-şi capul pe îngrăditura înflorită, cu ochii larg deschişi către cerul albastru, — trist, tăcut şi frumos, dar fără vedere.

Astfel muri muncitorul folositor, tăcutul prieten al nostru. L'am îmgropat ca pe un om pe ogorul unde altă dată ara şi unde a venit să-şi odihnească trupul ostenit. Pe mormântul acoperit cu lespezi albe, creşte iarbă frumoasă primăvara.

Oamenii au dat acelei liniştite părţi numele de „Mormântul lui Belcio".

Şi ori de câte ori vin să-mi văd satul în care m'am născut, nu uit nici odată să îngenuchi la două morminte: al mamei şi al lui Belcio.

TRISTAN BERNARD

Oare ce vor să ne spue?

Asta era întrebarea pe care şi-o puneau învăţaţii întruniţi la congresul din Pampeluna pentru a găsi mijloacele de comunicaţie cu putinţă între planeta Terra şi planeta Marte. Toţi fuseseră de părere că semnele luminoase observate la suprafaţa lui Marte erau nişte semnale pentru noi, rămânând acuma să li se găsească înţelesul. Şi nu era nici o îndoială: pentru ce adică o planetă şi-ar pierde vremea să se lumineze *a giorno,* dacă nu ca să stee de vorbă cu alte planete?

Doctorul Isodorus prezentă o moţiune care fu primită în unanimitate.

„Să admitem" spunea acest doctor învăţat „că Marţienii sunt mult mai înaintaţi decât noi pe calea progresului şi îşi dau socoteală prin mijloace perfecţionate de telefonie şi telefotie de tot ceia ce se 'ntâmplă pe faţa planetei noastre. Să încercăm decă să le scriem franţuzeşte. N'o să ne coste decât douăzeci şi două de miliarde".

Ca să scrii la nişte oameni care locuiau aşa de departe, trebuia să găseşti o foaie de hârtie imensă şi mai cu seamă un teren foarte lat ca s'o întinzi. S'a ales locul clasic pentru astfel de experienţe — deşerturile Africei centrale. S'au distruz oaze, sate de negri au fost rase, ca nu cumva enorma foaie să facă creţuri. Tot cu ocazia asta s'au civilizat o mulţime de negri, aducându-se la vegetarianism toţi canibalii din Uandri, din Uandge şi Uandga, care până atunci erau atât de pofticioşi de carne omenească încât îşi hrăneau stomahurile înfometate cu propriile lor urechi.

S'a rechiziţionat toată producţia fabricelor de cerneală, aşa că în Europa nu se mai găsea nici un pic. Doamna Sévérine a trebuit să-şi scrie elocventele ei apeluri la caritatea publică pe coajă de copaci, pe când toboşarii oraşului, întocmai ca vechii rapsozi, declamau pe la răspântiile din Limoges, din Andelys sau din Loudéac alexandrinii d. François Coppée.

Când s'a izbutit, prin procedee chimice, să se facă cerneala cu totul luminoasă, nişte tăvălugi enormi, traşi de boi, o întinseră ca să formeze litere pe foaia de hârtie. Această muncă ţinu aproape patru luni. Fiindcă semnalele pe Marte urmau din ce în ce mai dese, s'a hotărît ca mai întâiu să i se puie această scurtă întrebare:

„Ce-aţi zis?"

Fiecare literă era înaltă de o sută de leghe. Iar pe *i* s'au pus nişte puncte care aveau un diametru aşa de mare, încât în ele ar fi putut să se mişte în voie o întreagă armată.

Odată instripţia sfârşită, s'a aşteptat răspunsul planetei Marte la marele observator din Gabon. Şi el n'a întârziat. Douăzeci şi patru de ceasuri după aceia, răspunsul lui Marte sosi prin litere luminoase izolate, care apăreau una după alta, din sfert în sfert de ceas. Observatorul le telegrafia Terrienilor nerăbdători.

Dar, răspunsul la întrebarea „ce-aţi zis?" spunea limpede:

„Nimica".

S'a întins din nou în Africa Centrală o altă foaie de hârtie pe care s'au scris aceste cuvinte (lucrul a ţinut şapte luni):

„Atunci, pentruce ne faceţi semne?"

Marte răspunse:

„Nu cu voi vorbim, ci cu locuitorii planetei Saturn."

Traducere de D. P.

Un servitor de modă veche

E ora cinci. Incet, eşea bătrâna marchiză văduvă, sprijinită pe braţul bunului Jean, credinciosul ei servitor.

Fără el, ce ar ajunge ea, biet copil, cu vederea ei aşa de slabă, cu ochii ei, bieţii ei ochi cari nu mai văd aproape de loc — ochi din ziua de azi... tristă epocă!

Cinci şi jumătate. Bunul Jean găseşte că plimbarea a durat deajuns; trecând, el face semn stropitorului, un prieten pe care-l întâlneşte în toate zilele.

Uşor, uşor de tot, coloana de apă atinge figura doamnei.

— Vine furtuna, doamnă marchiză, ar fi bine să intrăm.

— Da, băiatule, am simţit câteva picături, ah! verile nu mai sunt cum au fost odată! în toate zilele, bunul meu Jean, plouă tocmai în timpul plimbării noastre.

— Da, doamnă, este epoca, este timpul ploilor, să ne întoarcem, doamnă.

* * *

Seara, marchiza vrea să meargă la Operă, singurul teatru care îi place, cu ochii ei care nu mai văd.

— Doamna este foarte bună, se gândeşte Jean.

Incet, trăsura îi duce spre un bal de barieră.

Cu ce grijă a aşezat Jean pe stăpâna sa într'un colţ, ferită bine de curent!

— Mulţumesc, bunul meu Jean.

Pe drum, la întoarcere, marchiza stătea gânditoare:

Cum le poate plăcea muzica asta modernă? Doamne Dumnezeule, cum a pierit gustul din Franţa! Şi ce neruşinare! acum nu se mai jenează să vorbească tare în teatre, şi ce expresii, Maică Precistă!

* * *

Vara asta, marchiza a dorit să petreacă câtva timp la mare. Toată după masa, Jean a trebuit să călătorească într'un tren de centură.

Drumurile sunt aşa de lungi azi!

Spre seară, au ajuns la Genevilliers, la nişte rude ale lui Jean, familie de plugari cinstiţi.

Hotelurile sunt azi aşa de scumpe!

In fiecare zi, Jean conduce pe doamna să facă o mică plimbare pe Sena, într'o barcă pe care o clatină uşor, în timp ce marchiza, crezând că e pe mare, respiră cu plăcere aerul proaspăt din larg.

— Ah! este foarte bun pentru plămânii doamnei aerul sărat al nemărginitului.

Ar trebui să vedeţi cât de bine arată culoarea obrazului doamnei.

— Mulţumesc, Jean.

Eri, s'au încrucişat cu luntraşi veseli, cari cântau scoborând fluviul.

— Aceştia sunt pescari, doamnă, care pleacă în larg cu vasele lor cu pânze.

— Da, Jean, suflete cinstite, totdeauna vesele.

Un om foarte încurcat fu stropitorul din Paris, care neprevenit de plecarea marchizei, a stropit eri o cucoană bătrână care trecea cu bărbatul ei. Asemănarea era aşa de isbitoare!

Insă cucoana bătrână a fost furioasă.

Ce tristă epocă în care se confundă burghezele cu marchizele!

G. de PAWLOVSKI



O. L. D'Or.

Protecţie

Un tânăr în haine purtate, cu faţa palidă şi obosită îmi întinse o scrisoare.

— De la Alexandrov!—spuse el zâmbind cu modestie.

— A. dela Alexandrov! Imi pare foarte bine. Luaţi loc!...

Cu Alexandrov, un artist cu nume destul de cunoscut, eram prieten de câţiva ani şi scrisoarea lui mă bucură mult.

Rupsei nervos plicul şi citii:

„Dragă! Iţi recomand călduros pe prezentatorul acesteia. El e un poet talentat, scrie excelent foiletoane şi articole de fond; cunoaşte perfect contabilitatea, cântă la vioară. Fă-i rost undeva. Ai multe cunoştinţe în lumea gazetărească, actoricească şi chiar a plutocraţilor. Sunt sigur că ai să faci aceasta pentru mine. Te sărut. Alexandrov".

In timp ce citeam scrisoarea tânărul sta modest în faţa mea şi zâmbea.

— D-stră cunoaşteţi de mult pe Alexandrov? întrebai eu.

— Pe Alexandrov?...

Tânărul se înroşi tare.

— De curând... Am făcut cunoştinţă ieri...

— De ieri numai? Dar el îmi scrie despre d-voastră în aşa fel par'că v'ar cunoaşte din copilărie... Cine v'a făcut cunoştinţa?

Tânărul lăsă vinovat ochii în jos.

— E o istorie întreagă. Imi permiteţi să iau o ţigară.

— De ce nu? Imi faceţi plăcere.

Tânărul luă în mână port-ţigaretul meu şi, câteva secunde, îşi alese o ţigară, deşi toate erau la fel şi semănau între ele ca... o ţigară cu alta.

— Dacă doriţi, am să vă povestesc tot dela început.

— Vă rog.

Tânărul îşi aprinse ţigara, trase fumul cu plăcere şi începu a povesti.

— Aici sunt venit de două săptămâni şi am adus cu mine o scrisoare de recomandaţie către un concetăţean de la un bun amic al lui.

Concetăţeanul m'a primit foarte amabil. M'a tratat cu ceai, mi-a oferit o ţigară şi mi-a spus:

— Eu sunt un om mic. Sunt un simplu mijlocitor la bursă. Ce pot să fac eu pentru d-voastră? Am să vă scriu o scrisoare către un bun cunoscut al meu, subcomisar. El a cumpărat odată nişte hârtii prin mine şi a câştigat la ele câteva mii. El va face totul pentru mine ca să vă servească.

Concetăţeanul meu scrise o scrisoare de recomandaţie foarte călduroasă.

După ce o citi, subcomisarul exclamă:

— A, a, îmi pare bine. — Dar cu părere de rău...

Subcomisarul încreţi fruntea.

— Cu părere de rău... la noi totul e ocupat. Nu v'aş putea găsi absolut nici un loc. Dar..

Faţa subcomisarului se lumină.

— Dar pot să vă scriu o scrisoare către Antonov.... E directorul unui teatru. Cred că va găsi un loc pentru dv. El va face totul pentru mine...

Directorul teatrului m'a primit foarte amabil, dar era sincer mâhnit:

—Pentru d-nul subcomisar sunt gata să fac totul dar... nu pot să născocesc nimic... Adică...

Antonov exclamă deodată bucuros:

— Ştiţi ce? Am să vă scriu o scrisoare către Elvira Albertovna. E primadona noastră. De ea e îndrăgostit bancherul Arhiplutov. Ce idee fericită! Pentru mine Elvira Albertovna va face totul.

Primadona m'a primit foarte amabil. M'a tratat cu ceai, mi-a oferit o ţigară şi chiar mi-a mângâiat părul.

— D-voastră, — spuse ea cu tristeţe, — aveţi faţa aşa de tânără şi părul cărunt. Pe când Arhiplutov al meu tocmai invers, faţa bătrână-bătrână şi părul ca pana corbului. Insă...

Ea râse drăgălaş.

— Insă asta din cauză că el poartă perucă...

O jumătate de ceas ea m'a întrebat despre rudele mele, despre felul cum o duc... Apoi mi-a scris o scrisoare foarte călduroasă şi, înmânându-mi-o, spuse cu siguranţă:

— El va aranja totul. Fiţi liniştit!

Intâi Arhiplutov m'a primit foarte sever, dar citind scrisoarea Elvirei Albertovna m'a luat de talie, m'a aşezat în faţa sa şi mi-a oferit o ţigară.

— De-aţi şti cum vreau să vă servesc! Cum vreau să vă servesc! — a repetat sincer de câteva ori bancherul: — Dar cu părere de rău... la mine totul e plin. Zău că nu ştiu ce să fac cu d-voastră.

M'am ridicat ca să plec, dar bancherul mă apucă de mână.

— Aşteptaţi! — strigă el aproape speriat, — nu pot să vă las aşa. Dorinţa Elvirei Albertovna trebuie împlinită... Ştiţi ce?

Bancherul se înveseli.

Am să vă scriu o scrisoare către Ratmirov... Cunoaşteţi pe Ratmirov? E un recenzent teatral cunoscut. Are multe cunoştinţe.. Şi mie, prin Elviroşca, mi-i cumătru.... Va face totul pentru mine.

Ratmirov m'a primit foarte amabil, m'a tratat cu ceai, mi-a oferit o ţigară....

— Aş vrea foarte mult să vă ajut!—a spus el sincer: — văd că sunteţi un tânăr talentat şi aveţi o recomandaţie foarte bună, Arhiplutov! Ştiţi că are mai mult de cinci milioane?... Dar ce aş putea născoci pentru d-voastră?...

El începu să-şi frece fruntea şi în sfârşit exclamă bucuros:

— Am să vă dau o scrisoare către Alexandrov. El are să aibă poimâine—un rol cu mare răspundere... Cred că nu mă va refuza...

Alexandrov m'a primit foarte amabil. M'a tratat cu ceai, mi-a oferit o ţigară.

— Pentru Ratmirov am să fac totul! — exclamă el cu patos: — totul...

Dar numaidecât deveni confuz.

— Dar la noi nu este absolut nimic pentru d-voastră, — a adăogat încurcat: — Pentru locul omului de serviciu sunt douăzeci de candidaţi...

Alexandrov începu să se plimbe neliniştit prin cameră. Deodată se lumină.

— Ştiţi ce, — exclamă el bucuros, — am să vă scriu o scrisoare...

Şi iată că a scris-o către d-voastră...

— Bietul tânăr! — scăpai eu fără voie.

Mi se făcu milă de acest tânăr nenorocit în haine purtate.

— Trebuie ajutat! — am hotărât eu în gând. Şi l-am întrebat: — D-voastră scrişi versuri?

Tânărul zâmbi.

— Scriu slab. D-nul Alexandrov a adăogat aceasta dela el ca să vă facă să vă interesaţi. Contabilitatea, o cunosc într'adevăr.

— Perfect! Am un negustor cunoscut... Am să vă scriu o scrisoare către el...

Tânărul lăsă ochii în jos.

— Să nu credeţi, — am început eu să mă agit, — că scrisoarea aceasta va semăna cu toate celelalte scrisori, cari nu v'au adus până acum nici un folos. Am să vă scriu o scrisoare către un negustor modest şi cinstit. El nu e bogat, dar are cunoştinţe de seamă în lumea comercială. Afară de asta are o inimă bună şi sensibilă. Intr'un cuvânt, veţi vedea...

Am început să scriu nervos pe hârtie rând după rând. Scrisoarea a ieşit călduroasă, convingătoare.

— Iat-o! — spusei eu, lipind plicul: — duceţi-vă chiar astăzi. Sunt sig...

Dar în secunda aceea ochii tânărului lunecară pe adresă şi buzele lui schiţară un zâmbet ironic.

— Cunoaşteţi pe domnul? — am întrebat eu nu fără mâhnire.

— Il cunosc... Asta este concetăţeanul meu... Acel mijlocitor de bursă căruia i-am adus prima scrisoare...

Câteva secunde am stat cu ochii plecaţi temându-ne să ne întâlnim privirile.

Traducere din ruseşte de I. M-ff.

Peste Ocean

— JURNAL DE BORD —

La ţărmul american

Spre seară, stau lungit, dormitând pe punte, c'o carte deschisă pe genunchi. Imi place să privesc printre gene, la suprafaţa apei, dâra sclipitoare lăsată de învârtirea elicelor în mers — un evantaliu imens de-o fină dantelă albă de spumă irizată.

De-odată mi se pare că 'n aer să 'ncrucişează un slab zig-zag de fulger. O agitaţie se simte pe tot vasul. Lumea aleargă spre pupă. Ce este ? Ce s'a întâmplat ? — se întreabă unii pe alţii. Toţi privesc în sus.

Două păsărele, pescăruşi de mare, plutesc în văzduh, în zbor graţios, cu aripile întinse, ca nişte cruciuliţe albe suspendate de-un fir nevăzut în spaţiu. Pământul trebue să fie aproape.

— Şi lui Columb tot nişte păsări i-au anunţat pământul pe care-l căuta, — spune o fetiţă îmbujorată de emoţie.

— Şi lui Noe, înainte de a se opri corabia pe muntele Ararat, — adaugă Englezoaica cea care împărţise biblii emigranţilor.

Toată lumea e pe punte. Printr'o mişcare instinctivă toţi se 'ngrămădesc la proră să vadă pământul de care ne-apropiem.

Departe, la suprafaţă, pe placa de ardezie a apei, spre orizontul vaporos, se desluşeşte în zare o dungă violetă prin pânza de ceaţă diafană, portocalie din spre Apus.

E ţărmul american.

In stânga noastră se iveşte, legănându-se cadenţat, farul plutitor — semaforul Sandy-Hook — în capul unui şir de bancuri de nisip. Inainte se înalţă spre cer o neagră coloană de fum. E pilotina portului care ne-aţine calea. Vaporul nostru şi-a micşorat viteza.

Pilotina, ca un gândac sforăitor, girează în jurul colosului potolit până s'agaţă de unul din saborduri. Pe-o scară de frânghie aruncată de sus, pilotul se sue pe bord ca o pisică. Lumea, grămadă în jurul scării, priveşte cu lăcomie urmărind orice mişcare. Un omuleţ bronzat cu şapca trasă pe ochi, în manta de ploae, cu nişte cizme mari de gumă, urcă grăbit puntea de comandă — fără să salute pe nimeni, mestecând continuu ceva între dinţi. După un răguşit **all right,** apucă brusc manivela telegrafului dela maşină. Un sbârnâit metalic şi vasul se opinteşte reluându-şi mersul direct spre vastul golf, în fundul căruia apare New-Yorkul în feerica apoteoză a Asfinţitului. Din depărtare nimic nu desluşeşte ochiul. Nici forme, nici mişcări nu se desprind încă în zare. Sub norii subţiri şi desbinaţi, cu mărgini poleite, abia se desenează pe bolta purpurie o linie frântă, ca zidul crenelat al unei cetăţi incendiate.

Defilăm prin faţa forturilor Hamilton şi Lafayette, lucrate pe nişte insule stâncoase.

Navigăm întins spre lumina farului din centrul canalului—gigantica statue a Libertăţei **„luminând lumea". „Speriind lumea",** — i-a spus un Francez de spirit.

O femee enorm de groasă, îmbrăcată în fier şi aramă, pe un colosal soclu de granit, ţine în mână o torţă aprinsă servind ca far la intrarea portului. Cea mai mare statue din toată lumea, ea a fost oferită de către Republica Franceză cu ocazia centenarului Republicei Statelor-Unite.

O şalupă cu flamură galbenă — pavilionul de carantină — ne acostează din mers. Medicul portului se îmbarcă şi controlează „patenta de sănătate". Fără să-şi arunce ochii la călătorii de lux, îşi fixează toată atenţia la masa emigranţilor, apreciind c'un ochiu expert această proaspătă marfă umană ce trebue cercetată cu deamănuntul, clasată pe naţionalităţi şi categorii înainte de a o lansa pe piaţa americană.

O linişte de ghiaţă cuprinde mulţimea emigranţilor îndată ce apare pământul în vedere. Zgomotul, cântecul şi jocul, care înecau grijele drumului, s'au stins de-odată ca prin farmec. Nici o şoaptă nu se aude pe puntea de jos. Şi toţi, îngrămădiţi la proră, ca o turmă speriată, muţi şi palizi, cu respiraţia tăiată, privesc ţintă înainte, la orizont spre pământul făgăduinţii.

Ochii lor, măriţi peste măsură, sfredelesc zarea cătând parcă, printr'un instinct vital, să pătrundă prin pânzele necunoscutului spre care fatal îi mână soarta.

Cu viteză redusă intrăm în port pe canalul Hudsonului (North River). La cheiurile de piatră, dantelate pe toată lungimea, apar în şir siluetele miilor de vase. Forme şi culori se pierd în negura vaporoasă ce învălue tot portul înainte de căderea nopţei. Ne încrucişăm cu mici remorchere, care târăsc lungi şiruri de şalande încărcate cu vagoane de marfă. De câteva ori stopăm, împedicaţi de mersul bacurilor monstruoase, **„ferrie-boat",** care ne tae drumul cărând dela un mal la altul oameni şi animale, căruţe, camioane şi automobile clae peste grămadă.

Munca braţelor omeneşti multiplicată de lucrul maşinelor se confundă în tumultul unui haos nesfârşit, din care se înalţă în tot portul un vuet continuu, confuz şi strident de fierării şi aburi sub presiune.

Sinistru şi maestos spectacol !

Alunecăm încet pe apa moartă a portului având în faţă imensul decor al oraşului care se luminează treptat sub ohii noştri.

Clădirile nu se mai pot distinge în masa de întuneric. Număr etajele după rândurile ferestrelor luminate. Mii şi mii de lumini, geometric înşirate, pâlpâe între cer şi apă. Reflectoare care te orbesc, faruri turnante, lanţuri de becuri multicolore, trenuri luminate ca nişte şerpi de foc se 'ncrucişează ca într'o feerie de iluminaţie fantastică — o constelaţie de astre coborîtă de pe cer jos în faţa noastră.

Vaporul, ajutat de trei remorchere puternice, cu greu îşi face manevra de acostare la cheiu. Rămâne în faţa unei magazii uriaşe cu mai multe etaje ce corespund anume cu punţele vaporului. Călătorii îşi pregătesc grăbiţi bagajele, spionaţi de ochii personalului de serviciu.

De obiceiu bacşisul pe transatlantice se plăteşte numai în aur.

Incep formalităţile de vamă şi controlul actelor de intrare.

Trebue să răspunzi la un chestionar compus numai din 32 de întrebări. Unele stârnesc hazul călătorilor, care se stăpânesc în faţa funcţionarilor americani ce-şi fac în conştiinţă datoria. Trebue să declari dacă eşti poligam ; dacă eşti anarhist ; dacă ai avut cândva o condamnare, dacă ai fost internat într'un ospiciu de nebuni sau de infirmi.

* * *

In sfârşit... calc pe pământul american. Un automobil mă duce într'o goană nebună la hotel.

Prima cursă făcută noaptea prin centrul New-Yorkului, mi-a rămas în minte ca un coşmar chinuitor într'o noapte de boală.

Vuetul infernal care se ridică din torentul mulţimii te ameţeşte întunecându-ţi mintea. Fără voinţă te laşi dus în neştire pierzând firul oricărei orientări în mers.

Strigăte, urlete, mugete, fluere, clopote, sirene se întrec amestecându-se într'o beţie de zgomote asurzitoare.

Automobile se iau la întrecere în goană la o palmă departe de tramvaele cari se încrucişează în toate direcţiile.

Pe deasupra capetelor, în lungul viaductului, trec trenurile aeriene c'un huruit de tunet ceresc.

Pe ziduri, pe acoperăminte, pe cer se proectează scânteind în toate culorile reclame luminoase ; figuri şi tablouri care se aprind şi se sting la intervale dându-ţi impresia unei feerice mişcări.

Un imens caleidoscop care îţi oboseşte ochii şi mintea cu jocul nesfârşit al combinaţiilor de culori şi lumini.

Orbit, asurzit şi aiurit de fantasmagoria prin care am trecut ca'n zbor mă opresc în faţa hotelului.

In **holul** inundat de lumină nu se vede nici o scară. Opt ascensoare, în mişcare continuă, se ridică şi se scoboară servind cele 19 etaje, cu 1500 de încăperi.

Nu mă desmeticesc decât în camera mea din al 18-lea etaj. Toate camerele au alături câte-o cabină de bae cu pereţii de faianţă. Curăţenie şi ordine desăvârşită. De-asupra patului, într'o nişă, o scară de frânghie — mijloc de salvare în caz de incendiu.

Obosit, adorm. Şi 'n prima noapte pe pământul Americei, într'un somn agitat, mă visez tot în cabina vaporului balansat de valurile Oceanului tulburat, ameţit de-un vuet surd, nepotolit, care mă împresoară chinuitor.

JEAN BART

Titu Maiorescu şi C. Dobrogeanu-Gherea

Titu Maiorescu scărmănase cu oarecare virulenţă opera critică a lui C. Dobrogeanu-Gherea. Nici marele teoretician al socialismului nu-i rămăsese dator. Dar pe când Gherea publica la un an sau doi un articol, Maiorescu îl executa aproape în fiecare lună, căci avea o revistă la îndemână.

Intr'o zi Maiorescu fiind nevoit să stea în gara Ploeşti ca să aştepte legătura cu un tren spre Sinaia, a luat masa la restaurantul pe care-l dirija Gherea.

Deşi era ora mesei „Şeful restaurantului", de cum i s'a spus că Maiorescu este în gară şi că tocmai ia masă, şi-a lăsat masa lui şi a trecut îndărătul Bufetului.

De cum l-a zărit Maiorescu, l-a salutat uşor din cap şi i-a făcut semn să poftească şi să ia un scaun.

Gherea după ce a dat de formă „bufetul" în primire, s'a apropiat şi urmând gestului de invitare a luat loc.

— Văd cu părere de rău, a spus Maiorescu după câteva fraze introductive politicoase, văd că nu ai mai publicat nimic. De ce nu mai scrii?

— Păi... cum să mai scriu, dacă d-ta pentru fiecare articol ce public eu, la un an odată, mă înjuri de câte 12 ori.

— Ei, — şi fostul ministru, a părut c'am jenat, dar s'a recules repede: tocmai de 12 ori nu, căci ştii, în vacanţă mai suspendăm revista...

— Poate aşa, a replicat „Restauratorul", dar las că te îndestulezi d-ta: după vacanţă mă ocărăşti de câte două ori în acelaş număr.

Ca să câştige timp sau să facă o diversiune, Maiorescu şi-a turnat un pahar cu apă şi după ce a băut l-a pus pe masă scuturându-se.

— Păcat, d-le Gherea! Mâncarea a fost delicioasă, dar apa d-voastră este foarte proastă. (Pe atunci nu exista la Ploeşti canalizare).

— Mâncarea o fac eu. Dar apa e datorită d-tale şi colegilor d-tale.

— Mie? Cum mie? şi colegilor mei?

— Simplu: foştilor, actualilor şi viitorilor membri ai guvernului, cari nu se ocupă de un oraş ca Ploeşti şi nu dau drumul lucrărilor de aducere a unei ape potabile.

— Domnule Gherea, eşti în drept să acuzi pe ceilalţi cari au vreme şi nu se ocupă de nimic din cele ce privesc Ploeştii. Dar pe mine să mă scoţi din cauză cu totul...

Eu, precum singur ai spus-o, am destul de furcă cu d-ta, timp de 12 luni pe an.

Aşa că mă erţi dacă nu mă mai pot ocupa şi de oraşul d-tale.

VASILE POP

Cugetări

Adevărata modestie nu-i aceea care te face să te vorbeşti de rău pe tine, ci aceia care tace.

Sunt oameni care nu-ţi iartă pentrucă n'ai nevoe de ajutorul lor.

E mai greu să fii sincer în lucrurile mici de toate zilele decât în cele mari.

Şi binefăcătorul şi cel ajutat privesc serviciul adus prin aceiaş lornetă; numai că fiecare priveşte printr'alt capăt.

Nu-ţi dai seamă de defectele unui prieten decât după ce l-ai asteptat la vreo întâlnire.

Mijlocul cel mai sigur de-a pedepsi un ingrat este să-i dai a înţelege că l-ai putea ajuta şi deacum înainte.

La cei mai sus de tine te uiţi cu invidie, la cei de jos cu mândrie şi totuşi niciodată unul din defecte nu vindecă pe celălalt.

Deosebirea între omul încrezut şi omul modest: celui dintâi îi place să vorbească el singur despre meritele sale, pe când celui de-al doilea îi place s'audă vorbind despre el.

Iată povestea multor opinii: le adoptezi din spirit de contradicţie, le susţii din încăpăţânare şi renunţi la ele din oboseală.

(C. de Freycinet)

Zâmbetul Triumfului

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

Din toată clasa, cei mai prietenoşi ochi pe care i-a întâlnit privirile mele plânse, au fost ai lui Spirică. Frizura lui de spiţer bălan cădea în două bretoane egale, poetizându-i cu luminile lor roşcate albul senin al frumuseţii şi cuminţenia întregii lui fiinţe. Apele albastre ale privirilor lui prelungi şi îngândurate, irizau pe cutia pupitrului, pe cărţi, pe caete şi pe tot ce-i sta în drum, o visare potolită de suflet virgin. Ne despărţea o bancă, dar ochii noştri însetoşaţi de o apropiere ideală se întâlneau des. La început ne-am împrumutat briceagul, maşina de ascuţit plaivazu, apoi Mineralogia şi în urmă am eşit împreună în careul din inima liceului, în puhoiul recreaţiei ignorând *„abiolanul"* colegilor şi tăinuind cu înfrigurare despre *„artă"*, în scurgerea domoală a vremei plină de făgăduinţi. Din inchiziţia băncilor am dus legământul acasă la Spirică. In odăiţa tihnită în care zâmbetul unor cărţi ne trimetea îndemnul lor reconfortant din înghesuiala policioarelor umile, am pus temelia înfrăţirii. Pe un scrin dormea o vioară. Pe coardele în care sta înfipt pieptenele de alamă al unei surdine, Spirică îşi trăia în orele libere poema mizantropiei. Am ciupit şi eu din ea. Ciripitul ei anemic a adus între noi lume. Ochii de condur ai d-lui Tomşa părintele lui Spirică împresuraţi de sprâncene haiduceşti ne-au învăluit îndată cu bunătatea lor caldă. Vioara a tăcut şi Spirică s'a înălţat din scaunul în care îl încremenise cântarea mea îndurerată, potrivindu-şi femeeşte şuviţele aprinse de pe frunte. Ochii d-lui Tomşa s'au făcut mai mari şi revărsarea bruscă a genelor atente i-au adus în orbitele-i aristocratice mulţumirea noului oaspete. O mână fină, plină cu căldură părintească mi-a prins obrazul în palma ei arzătoare şi lacrimi de bunătate s'au ivit în ochii de vultur ai aceluia ce îl bucurase atâta, legământul meu cu Spirică. Omul blândeţei a tăiat apoi iatacul în două şi a pierit afară, lăsând în locul lui înviorarea mulţumirei. Vioara a trecut iară în dreptul inimei mele şi din coarde a picurat cântarea izbândei. Spirică s'a ghemuit în scaunul lui de reculegere pitindu-şi melancolia în umbra bretoanelor arămii, prin şuviţele cărora licărea visarea ochilor lui blânzi. Din fund dintr'o penumbră obosită de îngrămădirea mobilelor, a glastrelor şi a faldurilor sufocate de purpură, bronzuri şi sidefuri cari aduceau mirodenia şi tristeţea unei camere ardente unde nu plângea nimeni, dar unde totuşi se topeau făclii înalte şi suspinau flori îngândurate de toamnă, s'a înălţat o arătare albă dreaptă şi hotărîtă ca o somnambulă. Câteva draperii scumpe s'au dat în lături şi viziunea s'a strecurat printre amfore, mulagii şi candelabre, ţintind într'o încremenire suavă locul de unde venea cântarea. Perdelele şi-au împreunat grabnic la loc majestatea lor plictisită şi cele două palme boereşti care le turburase liniştea regească, au trecut într'o crucificare stranie pe pieptul doamnei care se apropia. Un zâmbet îndumnezeit de podoabe şi măriri fulgeră în cristalul uşii şi fantoma se ivi adusă de cutremurarea suspinelor vioarii, între mine şi Spirică. Surdina înăbuşi coardele şi vioara se prelinse în poală.

— „Mama!"

Un fulger îndulcit de oftarea parfumată a pieptului plin de mulţumirea bogăţiilor cari o împodobeau din toate părţile, se ivi în oglinda ochilor înfricoşători de frumoşi gătind de sărbătoare iatacul lui Spirică. Un zâmbet cumpănit, de atot-stăpânitoare, luminos, nesfârşit şi cald, sparse bobocul buzelor şi soarele din dinţi umplu odaia de lumină. Poleiala de aur a părului îşi trimise lucirile arămii pe spetele unei mantii grele, clădind din mama lui Spirică statuia frumuseţii. O mână de fildeş eşi cu o hotărîre de mărire din ascunzătoarea mătăsoasă a îmbrăcămintii, punând pe obrazul meu aprins văpăile inelelor. Cangea ei moale prinse în boabele de coacăze ale degetelor albe, locul unde se oprise mângâierea părintească a d-lui Tomşa. Oglinda din ochi părù mai scăpărătoare şi în apele ei de ametistă se resfrânse într'aripare întregii ei fiinţe. Bretonul lui Spirică i-a acoperit toată fruntea şi un suspin imens îl mişcă din încătuşarea scaunului. Mult timp mâna scumpă a fantomii ciuguli din aprinderea obrazului meu. O parte din vreme se scurse într'o îndărătnicie ucigătoare. Palmele lui Spirică se întâlniră înfrigurate pe linia genunchilor înfioraţi şi oftări necontenite se rostogoliră una după alta în pieptul lui căsnit. Strânsoarea parfumată a degetelor palmelor împărăteşti se prelnse feilin pe liniile galoanelor sclipitoare ale vestmintelor femeei domnului Tomşa şi ochii înlăcrămaţi mă prinse în fixitatea lor stranie. Bobocul din mijlocul buzelor se risipi zdrobit pe lucirea dinţilor şi un suspin umplu odaia cu nostalgia crudă a dorinţelor sălbatece:

— „Cântă-mi!"

Spirică îşi aduse pumnii în obraji şi un cutremur îl mişcă cu scaun cu tot. Fantoma viciului lasciv aştepta în mijlocul iatacului ofranda dorinţelor ei poruncitoare, în vreme ce nehotărîrea mea îi întârzia stângace, apoteozarea.

— „Haide!"

Spirică se smuci din jeţ. Statuia frumuseţilor nemulţumite, îmbrăţişă vioara şi palmele ei de atlaz alb mi-o aşternu pe inimă. Zâmbetul de fildeş îi crăpă în două bobocul buzelor:

— „Zi un cântec de lume!"

Arcuşul spintecă în două coardele şi plânsoarea lor adormită cutremură încăperea. Domniţa frumuseţii umplu odaia cu extazul ei de heruvim, îndumnezeit de înmărmurirea năzuinţelor nepotolite şi de tânguirea tragică a coardelor. Gura aprinsă de floarea buzelor, veni spre gâtul viorii. Petalele ei încinse închise bobocul la loc pe fruntea mea înebunită. Gura amuţi şi spasmul sfâşiă cântarea. Grozăvia opri torentul sângelui în loc. Un timp se scurse apăsător, într'o dezorientare care anunţa apropierea morţii. Statuia se smuci în gătelile ei grele şi corola buzelor în potirul căruia se scursese pe o sărutare toată fiinţa mea zdrobită, se înălţă mai însetoşată după fruntea mea năucă. Palmele se încrucişară la loc pe pieptul îmbătat de mulţumire şi trupul încărcat de bogăţii se răsuci pe încălţămintea scumpă. Coadele părului fulgeră în lumina iatacului în doi şerpi de aur sculaţi din somn şi *zâmbetul triumfului* strivi de cleştarul limpede al uşii, floarea învăpăiată a buzelor. Pantofii de bagà urni statuia şi soarele din ochii ei aprinşi lumină poteca... părintelui plecat în lume!

* * *

Şi capul plâns al lui Spirică se lipi fierbinte de urechea mea asurzită de uimire şi buzele lui arse, îngână printre sughiţuri:

— „Mi-e mamă vitregă!"

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

BUCUREŞTII DE AZI

Parcul Carol

Creat în 1906, cu prilejul Expoziţiei care trebuia să fie o apoteoză a 40 ani de domnie a Regelui Carol, parcul Carol n'a isbutit să fie un parc al oraşului Bucureşti. Bucureştenii se duc la „parcul Carol" numai în cazuri grave, când vre-un fost ministru dă un banchet clienţilor săi, spre a dovedi „şefului" popularitatea pe care n'a perdut-o, când se organizează vre-o expoziţie a unor produse din toată ţara, când vre-o societate filantropică organizează jocuri de noroc şi alte atracţii pasionate, sub ochii poliţiei. Atunci, da. Bucureşteanul îşi ia familia şi împreună cu familia proprietarului — cu care se împacă pentru o Duminecă—ocupă un vagon întreg de tramvai şi se călătoresc spre „parc". In asemenea împrejurări, beneficiul excursiei este cu totul de altă natură. Cetăţeanul Bucureştilor nu găseşte la „parc", nici liniştea unui adevărat parc, nici pădurea fără margini văzute în care să se piardă pentru o oră, nici măcar aerul curat. Serbarea care a atras publicul în „parcul Carol", umple atmosfera de scandal, de mirosuri de bucătărie şi de resturi de mâncare: hârtii cocoloşite, coji de alune americane, fărămituri de pâine, rămăşiţe de pepeni galbeni şi verzi, — iar pădure n'a fost la parcul Carol nici înainte de serbare !...

S'ar putea spune că tocmai prin faptul izolărei lui, parcul Carol ar fi un minunat refugiu pentru căutătorii de linişte, pentru tinerile perechi de îndrăgostiţi, care surmenaţi de propria lor prezenţă, consimt să lase între ei prezenţa naturei.

Dar parcul Carol nu e izolat de loc ! E adevărat că tramvaele opresc la o distanţă apreciabilă de marea poartă de intrare, şi bucureşteanul abia după ce a scoborât din tramvai o 'ntinde la drum — dar în jurul parcului sunt cele mai populate mahalale industriale ale Bucureştilor. Toţi lipsiţii de lucru, toate femeile care adastă un destin mai bun, toţi copiii şi toate haimanalele, lâncezesc în parc. Aerul curat de dimineaţă este o curată iluzie. Intâmplarea a voit ca uzine negre de atâta cărbune să trimită spre cer din câteva coşuri uriaşe, fum greu de parcă în pântecele uzinelor ar arde toate gunoaele Bucureştilor. Valuri-valuri de fum şi de miros greu industrial se abat asupra „parcului", în străveziile ore ale zilei.

Cei care au venit pentru o oră de aer curat şi stau pe bănci gata de visare, iau un aer nenorocit, şi privesc în toate direcţiile după vre-un loc de scăpare ; dar fumul şi mirosul se abat de sus de tot, şi nici un colţ al parcului nu scapă de acest vestigiu al industriei naţionale. La un moment dat renunţi la aer în favoarea liniştei. Această iluzie ţi-o spulberă trenul de marfă care ocoleşte tot parcul şi flueră cu frenezie pe tot parcursul, parcă anume !...

„Eroul Necunoscut" a fost aşezat pe o culme în faţa Muzeului Militar, păzit de tunuri de toate formele şi toate calibrele, ca nişte ciudate ustensile rămase de demult, din vre-o epocă de fontă.

Lacul dela poalele Muzeului Militar e mic, iar animalele „sălbatice" sunt atât de puţine şi într'o stare atât de jalnică încât îţi vine să le dai drumul, dacă unele vizuini rămas pustii n'ar fi şi mai jalnice.

Pe o mică insulă, în mijlocul lacului, e instalat un restaurant cu preţuri de lux şi bucate insuficiente, pe care le descântă adesea un taraf de ţigani înebuniţi după shimy, La mesele, goale de obicei, iau loc uneori persoane care-ţi par a fi chelneri în concediu.

Dar „parcul" Carol are într'adevăr un colţ frumos : sunt Arenele Romane. Ele trebuesc văzute într'o noapte liniştită de August, îngheţate de lumina lunei. Evadezi atunci, într'adevăr, din Bucureşti. Treptele de piatră albă scoboară în semicerc spre arena unde trebue să se desfăşoare o mare tragedie greacă, cu un cor care să se lamente către stele. Ţipetele bietei inimi omeneşti, turburate şi muşcate de nelegiuiri, de pasiuni, de remuşcări, în această împrejmuire de piatră ritmică, par aci dumnezeeşti orânduiri în marea bucurie a existenţei.

Treci singur, în semicerc, de-alungul unei trepte, între treptele de-asupra şi treptele de desubt, şi în vraja ceasului vezi jos răzbătând deodată, cu fluere şi ţimbale neauzite pe-o poartă albă, de-acurmezişul arenei, Dionisios beat de instincte, încărcat de ciorchini de struguri, cu tot cortejul lui de goale bacante. — Sau aştepţi să apară sus, într'o lojă de piatră, Neron, cu smaraldul într'un ochi.

* * *

Ah ! Vreau un parc !...

Un parc în care să nu fie nici tunuri, nici eroi necunoscuţi, nici furnale industriale, nici trenuri de marfă cu fluere disperate !

Vreau un parc în care să poţi umbla câte trei ore pe alei între cetăţi scunde de flori vorbitoare prin culori, în care să nu dai de pavilioane de lemn, derăpănate, de animale sălbatice, domesticite de foame şi murdărie !

Vreau un parc care să fie o înflorită oază într'o pădure seculară, de unde să se reverse noaptea toate răcorile grotelor, toate murmurile apelor pe prunduri de diamant, unde să poţi intra ca într'o îmbrăţişare nesfârşită de linişte şi de putere a echilibrelor vegetale !...

Vreau un parc în care să nu miroase a mititei, care să nu se 'nchidă tocmai la ora când ar trebui să se deschidă, la miezul nopţei, şi pe insula mică să nu aibe voe să cânte decât, la ora două din noapte, o singură vioară, fină, discretă şi îndrăgostită — privighetoare cu coarde de oţel !...

Vreau un parc, în care să mă pot duce, biet bucureştean rămas fără noimă şi fără iubită — căci Ea voia să mă mărite ! — să încep în sfârşit acolo adevăratele orgii ale singurătăţei, ale tăcerei şi ale nopţii...

TANARUL GALANT

Maxime

Cineva, vorbind despre un propovăduitor, în urma unei predice pe care-o auzise foarte de departe: „Mi-a vorbit cu mâinile şi eu l'am ascultat cu ochii".

Se zice că un prost care găseşte şi el un cuvânt de spirit minunează şi scandalizează, asemeni unor mârţoage care apucă deodată la galop.

In viaţă, ai trei feluri de prieteni: acei care te iubesc, acei cărora nu le pasă de tine şi acei care te-au urât.

Cineva a spus despre un om mărginit căruia i se exagerau meritele spirituale: „De sigur că trebuie să aibă mult spirit, căci nu-l cheltueşte de loc".

Un avar s'a spânzurat pentrucă visase noaptea că-şi cheltuia averea.

Catarina Doamna Noastră

de VICTOR ARADI

Fortăreaţa din Alba-Iulia avea un rol important în istoria Munţilor Apuseni ai Transilvaniei. In temniţele acestea mohorâte şi întunecoase se sfârşiau toţi acei, cari nu se puteau împăca cu soarta tristă a locuitorilor-cerşetori din ţinuturile atât de bogate. Puţini din ei scăpară, dar calea lor era atât de scurtă..., ducea la spânzurătoare sau la roata sdrobitoare. Din când în când câte-un osândit evada, se ascundea în codri şi în peşterile stâncilor şi nu ieşea de acolo decât atunci, când auzea dangătul clopotelor, sgomotul toacelor, sunetul răscolitor al goarnei. Când orizontul se înroşea d flacările castelelor incendiate, atunci nenorocitul ştia că din nou se umpluse păharul suferinţelor şi pentru el bătea ceasul libertăţii. Ieşea din ascunzişul său pentru a se răzbuna ca apoi să intre din nou în temniţă. Pe scurt timp. Numai până ce reparau spânzurătorile.

La fiecare semicentenar se făcea câte o vărsare de sânge. Câte-odată şi mai multe. Reprezentanţii tuturor generaţiilor făceau cunoştinţă cu temniţele, în a căror atmosferă grea plutea suferinţa, chinul, voinţa revoluţionară, în vârtejul cărora rânjea moartea sufletească a împăcării : — nebunia...

Iarna revoluţiei, primăvara ei sângeroasă şi vara caldă Catarina Varga le petrecu în temniţele fortăreţei din Alba-Iulia. Chiar şi în timpul absolutismului o găsim tot acolo. Revoluţionara de odinioară devenise foarte calmă. Flacăra arzândă a sufletului ei să prefăcu într'o melancolie tristă. Suferinţa desnădăjduirii îi sdruncină fizicul său tare şi sufletul i se refugie în nebunie. Când răsunară pentru prima oară tunurile, când uraganul revoluţiei se apropie de Alba-Iulia, — uraganul pregătit de ea cu atâtea jertfe, — în sufletul muribund al arestantei nu mai trăia nici un interes faţă de frământările terestre, ci se îngropase în rugăciuni pioase. Femeia aceasta tare, mândră, care n'a crezut niciodată, — care nu voia să creadă în victoria minciunii, — acuma 'şi întoarse privirea către cer, deoarece nu voia să vadă desnodământul în viaţa pământească. Poate că fantomele trecutului totuşi i se iveau câte-odată... Când auzi despre vărsările de sânge din Zlatna, despre isprava poporului din Brad, despre catastrofele din Abrud, din Mărişel... Dar gonea de la sine asemenea fantome, uitând de toate...

Şi pârcălabii uitară de ea. Cine să mai gândească în viforul unor asemenea zile, la o roabă pierdută în rugăciune. Poate c'ar fi uitat-o cu totul, dacă după liniştirea zilelor sângeroase autorităţile n'ar fi avut nevoe de fiecare colţ al temniţelor. Fortăreaţa era plină de arestanţi maghiari şi rimâni şi pârcălabii nu aveau unde să-i mai înghesuiască. Işi amintiră de Catarina Varga şi nu ştiau ce să facă cu ea. Nenorocita încă nu era condamnată... Documentele i se pierduseră şi numai după lungi cercetări se putu afla pentru ce fusese arestată. Se începu o corespondenţă lungă între comandamentul trupelor, comandamentul fortăreţei, Şaguna şi judecătoria provizorie din Alba-Iulia 1). Comandamentul fortăreţei dispuse să se elibereze şi să se puie sub pază poliţienească femeia, care nu mai prezenta nici un pericol. Dar la sfârşitul anului 1850 se găsi o parte din documente şi judecătoria provizorie din Alba-Iulia o condamnă pentru „agitaţie dârză şi înşelare" la trei luni închisoare 2). La 10 Februarie 1851 Curtea de Apel aprobă hotărârea.

După patru ani de închisoare grea o pedeapsă de trei luni...

Singur guvernul din Transilvania văzu că sentinţa era absurdă şi după câteva zile scrise comandantului fortăreţei să dea Catarinei Varga toată libertatea pe teritoriul fortăreţei 3). Adică sentinţa era numai formală şi încă în cursul desbaterilor se constată, că Catarina Varga numai de un singur caz era culpabilă, atunci, când a îndemnat populaţia să gonească din sat cu furcile de fier pe funcţionarii judeţului 4). In celelalte cazuri tribunalul constată, că Catarina Varga nu putea fi culpabilă, deoarece lupta numai pentru adevăr.

Nenorocită ţară, unde chiar adevărul relativ numai atunci poate să învingă când duşmanul ajunge la putere.

Cu sentinţa aceasta Catarina Varga dispare privirilor noastre.

Adică nu,... în anul următor îi întâlnim încă odată numele în ziarul vienez „Fremdenblatt" 5). Un protector necunoscut se ocupa cu procesul ei. Cancelaria împărătească se revoltă şi tocmai din cauza aceasta înăspri cenzura. 6) Ea publică o desminţire, în care se spunea că, Catarina Varga trăeşte încă de mult în libertate.

Aceasta-i ultima noastră ştire, despre ea.

Dar locul Catarinei Varga în închisoarea din Alba-Iulia, nu rămase gol multă vreme. In scurt timp îl ocupă un nou arestant, Avram Iancu. După zilele sângeroase, eroul libertăţii se întoarse la ocupaţia sa veche. El respinse toate gratificaţiile şi distincţiile ce i se dădeau şi primi însărcinarea moţilor de a le susţine procesul în faţa tribunalului. Ştim, că peste nenorociţii aceştia, după revoluţie, veniră iarăş timpuri grele. La comasare li se luară pădurile înapoi şi prin aceasta se lovea greu în existenţa lor. Industria mineritului decăzuse de tot. Locuri arabile nu erau şi fără pădure nu aveau ce face. Iancu îşi puse toate stăruinţele în favoarea lor, dar nu ajunse la nici un rezultat. Iar când în anul 1852 se începu între moţi o mişcare mai vie din cauza procesului, Iancu fu arestat de către autorităţile austriace ca agitator...

Din închisoare, Iancu eşi cu sufletul bolnav, înebunit. Domnitorul munţilor, cel mai mare fiu al Românimei, fugea de oameni, umbla rătăcitor prin munţi, — unde clocotea războiul raselor, — cântând din fluer.

Nu e numai o simplă întâmplare, că soarta Catarinei Varga şi a lui Avram Iancu sunt atât de asemănătoare. Amândoi erau luptătorii desinteresaţi ai libertăţii, iar în ţinutul acesta bătut de D-zeu, n'avea loc nici libertatea, nici luptătorii desinteresaţi pentru libertate. Sufletele mari se refugiau în nebunie pentrucă nu voiau să recunoască realitatea...

In numărul viitor „După o jumătate de veac".

---

1) Doc: 1850:7528, 1850:9322, 1850:29,279. Scaunul guvernamental.

2) Documentul din 14 Decembrie 1850 Scaunul guvernamental. 1851:140.38-a) Ad. 1851:4456. „In numele maiestăţii sale împăratului de Austria, tribunalul criminal provizoriu din Alba-Iulia, având în vedere rezultatul cercetărilor contra Catarinei Varga, care în anul 1847 ţinu cuvântări agitatoare şi considerând-o culpabilă de crimă gravă contra siguranţei statului şi liniştei publice prin revoltarea supuşilor contra autorităţii. De aceea să pedepseşte pe baza §-lui 71 al legii criminale partea II-a la trei luni închisoare şi la plata cheltuelilor de judecată. Afară de aceasta dânsa va fi expulzată din provincia Transilvaniei. In privinţa despăgubirii fiscul reprezentat prin administraţia moşiilor statului, va lua măsurile necesare... Iscălituri: Foedisch m. p., Kucera m. p., Obst m. p., Hollalii m. p., Domşa m. p., Sembovits m. p., Moga m. p. Din şedinţa tribunalului criminal provizoriu regal-imperial. Alba-Iulia 14 Decembrie 1850.

3) Doc. 1850:30.238. In 22 Decemvrie Scaunul guvernamental.

4) Doc.: 1851:4456 Scaunul guvernamental.

5) Doc.: 1852: No. 5 din 7 Ianuarie.

6) Doc.: 1852:1438—130—?

Despre minciună

de ANATOLE FRANCE

— Nu credeţi oare — zise d. Leterrier— că se găseşte, înlăuntrul Adevărului, o putere care îl face invincibil, şi-i asigură, pentru mai curând sau mai târziu, triumful său definitiv? E părerea ilustrului Ernest Renan, părere exprimată în cuvinte vrednice să fie săpate în bronz.

— Şi este părerea în care eu nu cred, zise d. Bergeret. Socot că, din potrivă, Adevărul este de cele mai multe ori expus a pieri în chip mizerabil sub dispreţ şi injurie. Această credinţă, aşi putea-o ilustra cu mare belşug de dovezi. Consideraţi, domnule că Adevărul are, faţă de Minciună, trăsături de inferioritate ce îl condamnă a dispărea. Mai întâi, Adevărul e numai *unul;* unul singur — şi Abatele Santaigne îl şi admiră pentru asta. Dar să fim drepţi, n'are pentru ce. Căci Minciuna fiind multiplă, Adevărul are numărul în contra lui. Apoi, este inert. Nu-i susceptibil de modificări. Nu se mlădiază în combinaţiuni de cele ce l'ar putea face să intre în inteligenţa sau în pasiunile oamenilor. Minciuna, din potrivă, are resurse miraculoase. Este ductilă, este plastică. Şi mai este, pe de asupra — să nu ne temem de a o spune — naturală şi morală. Este naturală, căci e produsul normal al mecanismului simţurilor, isvor şi rezervor de iluzii; este morală, pentru că se potriveşte cu obiceiul omului de-aşi funda ideia Binelui şi a Răului, legile lui divine şi umane, pe interpretări bătrâne, sfinte şi absurde ale fenomenelor naturale. Minciuna e principiu a oricărei Virtuţi sau Frumuseţi omeneşti. De aceea preferăm chipuri înaripate şi imagini supranaturale, când vrem să ne împodobim grădina, palatul ori templul. Nu ascultăm cu drag decât minciuna poeţilor. Ce poate, să ne împingă la gonit minciuna şi la cântat adevărul ? Numai o curiozitate de decadent mai poate inspira o asemenea întreprindere, o culpabilă temeritate de intelectual pervers. Este un atentat la natura morală a omului şi la ordinea din societate. O ofensă adusă atât amorurilor cât şi virtuţilor popoarelor. Progresele unui asemenea rău ar fi funeste, dacă ar putea fi grăbite. Ar ruina totul. De fapt vedem că-s foarte încete. Nici odată Adevărul nu ciunteşte prea mult din Minciună.

— De sigur, zise d. Leterrier, că, în toate acestea, nu vă gândiţi la adevărurile Ştiinţifice. Progresul lor e repede, irezistibil şi binefăcător.

— Din nefericire, zise d. Bergeret, este neîndoelnic că adevărurile ştiinţifice, când intră în mulţimi, se înfundă într'însele ca într'o baltă mocirloasă, se înneacă, şi nu ştiu să isbucnească cu putere pentru distrugerea erorilor şi prejudecăţilor.

Adevărurile de laborator, care asupra mea şi a dv., Domnule, exercită un atât de suveran imperiu, n'au însă putere asupra masselor poporului. Mă voi mărgini la un singur exemplu: Teoriile lui Copernic şi Galilei sunt absolut inconciliabile cu Fizica creştină. Totuşi, le vedeţi în Franţa şi aiurea, pătrunzând până şi în şcoalele primare, fără ca, prin aceasta, să modifice câtuş de uşor concepţiile teologice pe care ar fi fost logic să le fi ddistrus.

Este sigur că sistemul universului lui Laplace face să apară vechea cosmogonie judeo-creştină mai copilărească decât un tablou de ceasornicărie al vre-unui meşteşugar elveţian.

Şi cu toate acestea, teoriile lui Laplace sunt expuse pe faţă de aproape un veac, fără ca micile basme evreeşti sau caldeene asupra originei lumilor să-şi fi pierdut ceva din creditul lor asupra oamenilor. Ştiinţa n'a dăunat niciodată Religiunei, şi veţi putea demonstra absurditatea vre-unei datini pioase, fără a micşora, prin aceasta, numărul persoanelor care se dedau la dânsa.

Adevărurile ştiinţifice nu-s simpatice norodului. Popoarele, domnule, trăiesc din mitologie. Işi trag din fabulă, noţiunile de care au nevoie pentru trai. Nu le trebue cine ştie câte. Două-trei minciuni simple ajung, pentru a auri milioane de existenţe. Intr'un cuvânt, Adevărul n'are putere peste oameni. Şi ar fi şi rău să aibă, căci el este contrariu atât geniului cât şi intereselor lor.

— Domnule Bergeret, sunteţi, zise d. Leterier, ca grecii antici: faceţi sofisme frumoase şi argumentele par a fi fost modulate pe flautul lui Pan. Totuşi eu cred, împreună cu Renan şi Zola, că adevărul poartă într'însul o forţă pătrunzătoare. Cred dar în triumful Adevărului.

— Ce bine ar fi să aveţi dreptate, domnule rector, zise d. Bergeret. Decât posteritatea este imparţială numai atunci când este indiferentă. Şi ceeace n'o interesează, uită.

Ea nu-i Judecător, — cum cred nedreptăţiţii; e Mulţime, mulţime oarbă, zăpăcită, păcătoasă şi violentă cum în toate. Iubeşte, şi mai ales urăşte. Ea trăeşte în prezent; ignoră trecutul. Nu există posteritate.

— Dar , zise d. Leterrier, există ceasuri de justiţie şi reparaţiune.

— Credeţi dv. că un asemenea ceas va suna vreodată pentru Machbeth ?

— Pentru Machbeth ?

— Pentru Machbeth, fiu al lui Finleg, rege al Scoţiei. Legenda şi cu Shakespeare, două mari puteri spirituale, au făcut din el un criminal. Am convingerea, domnule, că a fost un om foarte cum se cade.

Pe cei de jos, îi apăra împotriva preoţimei şi violenţelor aristocraţiei. A fost rege econom, judecător drept, prieten al meseriaşilor. Cronicile o atestă. N'a ucis nici odată pe regele Duncan. Regina, de asemenea, n'a fost o femee rea. Se numea Gruoch şi avea, împotriva familiei Malcolm, dreptul la trei vendete. Bărbatul ei dintâi fusese ars de viu în castelul lui. Am aci, pe masă, într'o revistă engleză, cu ce proba virtutea lui Machbeth şi inocenţa lui Lady Machbeth. Credeţi oare că, publicând aceste dovezi, aş schimba sentimentul universal ?

— Nu cred, răspunse Leterrier.

— Nici eu, suspină d. Bergeret.

Anatole France: L'anneau d'améthuste.

CRONICA CINEMATOGRAFICA

Riscul artiştilor de filme

Din iniţiativa Americei un gen cinematografic e cultivat şi imitat de fabricele de filme din întreagă lume, dar şi admirat şi cerut de zeci de milioane de spectatori: combinaţii neverosimile de trucuri ale eroilor de filme, care par sau sunt în realitate în orice clipă pe punctul de a-şi pierde „cel puţin" viaţa, cum spune Mark Twain.

Cel mai burghez, blând şi sentimental spectator de cinema, ţine morţiş să fie cuprins de fiori şi de sudoare rece la spate, când se uită la o scenă unde eroul se aruncă de pe o stâncă în prăpastie, riscând să... ba chiar conform tuturor legilor fizice, — să devie, peste o clipă numai, o massă diformă şi neînsufleţită, vânătă: oase pisate, sânge împrăştiat, închiegat, şi carne gelatinoasă.

Acest final, face filmul interesant, înfiorător. Deci spectatorul cere cu încăpăţânare ca pericolul să fie real, fără şmecherii. El se simte chiar ofensat, lovit de deziluzie mare, când vreo revistă cinematografică desvăluie faptul, că nici o prăpastie nu era acolo ci numai o maşinaţiune abilă.

America a priceput de mult dezavantajul acestor deziluzii şi a început să facă filme senzaţionale de aventuri fără nici un artificiu, cumpărând cu bani enormi — dreptul asupra vieţii artiştilor. Acuma ea se mândreşte şi se laudă că numai „marfa" ei e absolut veritabilă.

In primul loc, artiştii americani de cinema fac neîntrerupt cele mai fantastice exerciţii pe înălţimi ameţitoare. Mai înainte, zidul era pictat pe pânză cu ferestre, etc., apoi întins pe jos, după care tot acest decor se ridica spre tavan, într'o poziţie oblică; iar artistul care se târa în patru labe pe decor, producea impresie că se caţără pe un zid adevărat vertical.

Când revistele au descoperit acest secret, şi publicul a simţit mare amărăciune — s'a cerut realitatea. Scenele au început să fie luate de aparat acolo, unde stâncile şi clădirile permiteau apoi publicului să le verifice înălţimile şi dimensiunile.

E important pentru a produce impresie, ca nici o măsură de precauţiune să nu fie ghicită de spectatori. In majoritatea filmelor istorice, confecţionate în America, se repetă efectul asalturilor asupra fortăreţelor: cei asediaţi sar de pe zidurile cele mai înalte, cad ucişi, etc. Aci se întrebuinţează reţelele prezervative, ca la circ. Insă, dacă câţiva figuranţi ar sări pe o asemenea reţea în acelaş timp, ei s'ar lovi unul de altul şi ar suferi de contuzii.

Sărituri de pe stânci prezintă deasemenea efectul filmelor sensaţionale de aventuri şi cer de la artistul specialist mare curaj şi forţă. Iată o scenă:

— Marinarii engleji l'au ajuns însfârşit pe Tom, pe un vârf de stâncă, înălţată deasupra lacului. O luptă pe viaţă şi moarte s'a încins în mijlocul fărămiturilor tăioase de lavă. Trupul lui Tom e acoperit cu răni şi sânge. Atunci marinarii îl aruncară jos dela o înălţime de 50 picioare. Nu s'a putut calcula dinainte această cădere, fiindcă cel aruncat de alţii de pe stâncă nu e în stare să-şi pună corpul în echilibru. Aşa că Tom cădea pe nimerite sperând că soarta îl va favoriza. Insă el se lovi de suprafaţa apei cu atâta putere, încât am fost foarte îngrijoraţi. Când însfârşit reapăru pe apă, era clar că starea lui e cea mai critică. Cu mare greutate l'am pus într'o barcă şi l'am frecat vreo trei ceasuri până am reuşit să-i redăm cunoştinţa. Primul său cuvânt a fost:

— Voi bate până la moarte pe orice cino-idiot, care ar spune că acest film e o înşălăciune!

In cursul acestei scene operatorii n'au încetat nici o clipă lucrul lor, aşa că în cazul când artistul ar fi suferit într'adevăr o comoţiune mare şi ar fi murit, — moartea lui naturală trebuia să fie prinsă integral pe film şi să fie apoi exploatată scump de proprietarii firmei.

Muza cinema n'are inimă.

Intr'un tren accelerat nu veţi găsi un singur locuşor ne utilizat încă de cino-artişti, cari ştiu să rămână agăţaţi pe tampoane, pe osii, şi 5 şi 15 minute, în plin mers al trenului. Iar în cele mai periculoase puncte ale liniei, ei trebuie să sară jos, riscând oricând să nimerească între roţi.

Sărituri din etajul al doilea nu mai produc nici o impresie. Un salt pe bicicletă printr'o deschizătură a unui dig asigură scenei ceva atenţiune, dar puţină. Aşa că s'a ajuns în America până la sărituri dintr'un aeroplan pe acoperişul unui tren-fulger...

Publicului îi plac drame, în care actorul — mai mult o fată tânără — să fie atacat de fiare sălbatice. Aci s'au practicat numeroasele iluzii fotografice: actorul şi fiara de fapt nu se întâlneau. Dar înşelăciunea s'a descifrat de public. Atunci dubla fotografie a făcut ca oameni şi fiare să apară împreună, pe când în realitate au fost separaţi. Insă lipsa de coincidenţă în mişcări trăda falşul.

Atunci un american, foarte întreprinzător, a organizat o şcoală de fiare dresate, unde ele au fost obicinuite să privească calm la cele mai extravagante scene jucate de artişti, în mijlocul lor. Insă aci a dispărut „ferocitatea" fiarelor, atât de necesară, şi publicul rămânea rece. Rolurile jucate de îmblânzitori de fiare trădau deasemenea rostul scenei: era clar pentru public că pericolul nu există.

Atunci n'a rămas decât apropierea de realitate şi rizicul efectiv al slujbaşilor, actorilor, operatorilor în faţa leilor, rinocerilor, hipopotamilor, etc. Măsuri de precauţiune se iau totuşi foarte întinse; toată localitatea e împrejmuită cu gratii, ca în cele mai vaste grădini zoologice. Nişte reţele din sârmă de oţel aproape invizibile sunt plasate după grupuri de tufe, unde se află cuştile cu fiare. Acestea se deschid şi dihăniile sunt lăsate „libere" pe „scenă". Aparatul reproductiv se plasează şi el într'o cuşcă specială ambulantă şi înaintează spre fiare, asigurat fiind contra surprizelor.

Astfel s'a ajuns la înscenări nu numai cu fiare dresate. Acuma se poate reda toată groaza apariţiei fiarelor setoase de sânge. Numai reţeaua deasă de sârmă de oţel disimulată îi separă pe artişti de un cârd de lei sau tigri. Insă şi aci rizicul e mare, şi fiarele ar putea să forţeze reţeaua dacă ar fi insistente.

E curios că pârâitura intermitentă a aparatului sperie fiarele. Iar leii dresaţi devin nervoşi la sunetele aparatului şi caută s'o şteargă undeva dela datorie.

Se întrebuinţează de obicei două sau trei aparate, pentru ca scenele să fie reproduse de câteva ori, unele şi aceleaşi, şi apoi selecţionate. Indărătul aparatelor stau servitorii, trăgătorii cei mai buni. Sunt pregătite bombele şi dinamita. Mai ales scenele cu hipopotami şi rinoceri determină aceste măsuri, deoarece reţeaua de oţel e insuficientă contra acestor monştri. Trăgătorii sunt gata oricând să împuşte fiara periculoasă. Pompe de incendiu sunt pregătite pentru a răci ardoarea şi furia unui tigru.

Toate aceste instalaţii sunt bine calculate şi probate: firma nu vrea să sufere daune şi surprize.

— E de prisos să spunem, — observă o revistă, — că firma n'a vrut să piardă de o artistă, dar nici pe leul care o costa cinci mii de dolari. Aşa că patru trăgători ar fi sconţat în mod diferent clipa pericolului de moarte pentru fată. Atunci regisorul fusese însărcinat să facă semnul de tragere; răspunderea lui pentru tablou s'a agravat cu răspunderea de viaţa artistei şi a fiarei. Dar de data asta leul s'a oprit la reţeaua cea invizibilă, deasupra fetei, şi nu şi-a forţat obstacolul. Altfel am fi asistat poate la scena când un glonţ ar fi nimerit în artistă, în care ghiarele şi colţii fiarei s'ar fi înfipt dintâi...

Inainte de a fi lansată pe scenă, fiara trebuie să fie înfuriată. I se dă să miroase sângele unei găini tăiate de servitor, care se află în afară de scenă. Când actorul trebuie atacat de o fiară, el are în mânecă un porumbel abia tăiat: simţind sângele, leul se aruncă asupra lui, iar artistul trebue să profite de acest moment pentru a se „îmbrăţişa" cu fiara. Cu o mână el prinde gâtul leului, cu alta îi prinde labile dinainte, (dacă poate!) iar cu picioarele caută să-i strângă spinarea, caşi cum ar călări pe el. Astfel prinşi unul de altul, omul şi fiara se rostogolesc în nisip, se rulează unul peste altul, până când o lungime suficientă de film trece prin aparat şi efectul e asigurat. Apoi leul e „îndepărtat" prin torente de apă sau alte mijloace.

Chiar dacă artistul e bine apărat cu o căptuşeală specială „cuirasată" pe subt costum, şi ghiarele leului sunt tăiate, — totuş corpul actorului rămâne acoperit cu zgârâeturi, răni, vânătăi. Pericolul e şi mai mare când fiara trebue să atace o fată sau un copil.

Filmele cu fiare sunt atâta la modă în America încât la Los Angelos pe lângă oraşul fabricelor de filme, se află oraşul fiarelor: cea mai mare din lume colecţie de lei, tigri, leoparzi, crocodili, şerpi, vulturi, cobre, etc.

Desigur, în cursul operaţiei, totul poate să se petreacă bine, fără victime, însă firmele îşi calculează dinainte cât le va costa viaţa cutărui artist, dacă tigrul va trece limitele celor „permise" şi-şi va demonstra în voe puterea ghiarelor.

Publicului îi plac mizele pe viaţă, şi casele cinematografice joacă pe aceste mize.

DIGAMMA

Prăpădul

Vor trece ani, mulţime de ani, de-aci 'nainte,
Şi te vei stinge soare, viaţă de vieţi !
Tu, care nu 'ncăpuseşi în omeneasca minte :
Ca urma îndoioasă a unei vechi peceţi,

Te'i şterge de pe cerul boltit de tine, soare !
Fantastica furtună a dezechilibrării
Inchipuitei cumpeni cereşti, spulberătoare,
Te-o risipi 'n neanturi, un strop în valul mării !

Atunci planeta noastră s'o prăvăli ca 'n vidul
De râpă ? căpăţână svârlită! şi mereu,
Tot mai adânc cădea-va; şi niciodată zidul
Ori stânca nu va sparge răpusul cap de zeu ?

O lacomă vâltoare ne va sorbi pământul,
Biet ghem de humă rece şi greu atuncea ? Ori,
Va sta intr'o zi din şuer şi din bătae vântul
Şi hârca va ajunge în sfera altor sori ?

Din multele noroade, ce se 'ngrădiră 'n state,
Rămâne-va vre unul sub crâncenul vârtej?
Muri-vor năbuşite sau steiuri îngheţate
Şi nu va mai rămâne nici viaţa dintr'un vrej ?

In cât de multă vreme se vor petrece-aceste ?
Veni-vor spre Equator popoarele din Pol?
In craniul lor trăi-vom ca tragică poveste ?
Pământul, prins în gheţuri, pe noi suna-va gol?

O, ultim om ! spre tine tot gândul mi se 'ndreaptă,
Laponule, pitice abia 'nţelegător,
Urcat, ca pe cadavre, pe cea mai nantă treaptă:
A fi tu singur lumea şi timp distrugător!

Piticule, oglinda atâtor mari dezastre,
Ucis a mia oară în cei care-au murit
In jurul tău, în ochii-ţi, cu ape poate-albastre,
Aş vrea să prind prăpădul de tine oglindit !

O, cel din urmă frate ! o, cel din urmă ţipet
Al omenirii, către nesigur şi-absolut !
Tu singur timp şi spaţiu, al zodiilor scripet
Şi toată suferinţa ce-a scânteiat din lut!

V. DEMETRIUS

A Apărut
LECTURA No. 29
„Floarea literaturilor străine"
Merejkowski şi Maxim Gorki
Iubirea mai tare ca moartea
In româneşte de AL. IACOBESCU
Numai 3 lei — scrierea completă
La toţi chioşcarii şi librarii

CARŢI ŞI REVISTE

PIERRE HAMP: LE LIN

Sub titlul „La Peine des hommes", o serie de povestiri cu titluri speciale: „Le Rail", „Marée fraîche", „Vin de Champagne", „l'Enquête", „Le Travail invincible", „Les Métiers blessés", „La victorie mécanicienne", „Les chercheurs d'Or", „Le Cantique des cantiques" şi în fine „Le lin".

O literatură curioasă. Mai întâi o lipsă de technică bine stabilită, technică ce nu poate lipsi din romanele franceze bine scrise, fie ele dintre cele mai revoluţionare, o spontaneitate stângace, o tinereţe candidă în concepţii, care surprinde ca ceva cu totul neobişnuit, mai ales că avem a face cu un scriitor ce se impune, un scriitor cu greutate. Apoi acea obsesiune a muncii şi acea cunoaştere aprofundată a problemelor ei, şi ale celor în legătură cu ea!.. Ţi-se pare ciudat, eşti dezorientat ca în faţa oricărei apariţii neobişnuite într'un mediu bine cunoscut...

„Le lin" este evocarea puternică şi vie, nu a unor personagii, deşi acestea sunt foarte bine schiţate şi trăesc cu putere, ci a mediului în care produc şi se mişcă categoriile de cultivatori, de comercianţi, de mari industriaşi şi mici lucrători cu bucata la domiciliu, a acestui preţios material prim.

Aflăm însă că Pierre Hamp este un autodidact, care a început prin a fi ucenic de cofetărie la 14 ani, apoi bucătar la Londra, unde un profesor francez bătrân l-a învăţat latineşte. A călătorit pretutindeni câştigându-şi pânea cu munca mânilor sale, când acum douăzeci de ani auzi că s'au înfiinţat la Paris universităţi populare.

Având câteva economii a venit mânat de setea nestinsă de a învăţa, de a învăţa de toate.

Dar banii s'au terminat curând şi iată-l la drumul de fier, unde ajunge şef de gară. Ajuns înfine într'un port pe marea agitată a vieţii, a început să scrie.

Profesorul Paul Desjardins dela Şcoala de Sèvres a descoperit talentul lui P. Hamp şi a editat „Marée fraîche" pentru prima oară, în buletinul „Union pour la vérité". Succesul a fost imediat. Azi Pierre Hamp este inspector la ministerul muncii, unde funcţionează de vreo zece ani şi scriitor cu nume în marea mulţime a celor ce pretind la acest nume.

Subiectele alese de el cât şi felul în care le prezintă îşi au explicaţia în viaţa aceasta eroică, în formaţiunea aceasta specială a celui ce a experimentat prin el însuşi că *puterea muncii este neînvinsă.* I. S.

J. KESSEL & HELENE ISWOLSKY: Les rois aveugles

Un roman à clef, sau mai precis un reportaj, scris cu mare naturaleţă, privit direct, fără ochelari intermediari. Dintre tinerii scriitori francezi contimporani, J. Kessel e reporterul prin excelenţă, care nu se împleticeşte ca Béraud în scolastice dispute gramaticale şi nu face profesie catolică de credinţă ca Roland Dorgelès. Scrie cu simplicitate şi împrumută graţie unui material compromis. Emigrat rus, J. Kessel continuă, în Franţa iubitoare de voluptăţi uşoare, tradiţia scrisului rusesc: naturalism în pura accepţie a cuvântului. Cronica „Les rois aveugles" în care imaginaţia se simte constrânsă de apropierea vremurilor, are marea calitate de a fi iluminată de o perfectă obiectivitate. Documentele se supun penei care stăpâneşte epoca şi frânge grumazul tragismului încordat.

1 Noembrie 1916, discursul şefului cadeţilor, Miliukof, in Dumă. Circulă prin văzduh, curenţii cumpenei care se presimte. Discursul lui Miliukoff, rostit calm, ca lecţia unui profesor neamţ, înfioară. Ecoul se prelungeşte prin saloane princiare dar se sparge ca un val de palatul ermetic închis dela Tsarskoie-Selo. E inutil totul: catastrofa nu poate fi evitată. Armată în debandadă, războI nepregătit, trădare de sus şi capetele încoronate sub aşa zisă hipnoză a fostului hergheliu-hoţ de cai: Raspputin, sfântul palatului.

La Vila Rada ospeţele sfântului satiriasiac continuă neîntrerupt, cu vâlvă. Nobleţa ofensată de primirea mujicului la curte face zâmbre şi murmură. Monarhistă până în rărunchi, surprinde mai puţin golul dintre ea ca nobleţă şi lanurile de norod canonit, cât îşi simte privilegiile mânjite de prezenţa mujicului siberian.

Rasputin nu e în romanul lui Kessel **„călugărul criminal"** inventat să excite pubera sexualitate, e dracul care mânuie abil viclenia, ca un duelist încercat spada. Subita-i ascensiune la curte nu trebuia desluşită cu ajutorul magului mangiurian, cunoscător de ierburi provocătoare de hemoragii.

Lucrurile s'au întâmplat mult mai simplu. Anna Vârubova, damă la palat, ţinea să lanseze un nou dinam de delicii printre damele cu sexualitate tocită. Ţareviciul era bolnav; medicii prescriau droguri pe care dânsa, bineînţeles, nu le dădea bolnavului. A fost chemat sfântul „carele prin păcat purifică" să-i citească o rugăciune.

După rugăciune, Vărubova oferia împărăteştei odrasle leacurile şi starea-i se ameliora. Bunavoinţa ţarinei era cucerită. Moda Rasputin cuceria fragilitatea prinţeselor, râvnind aventuri. Ţarul—fire indecisă, credulă—surghiuneşte pe cei mai devotaţi ai săi în Caucaz, disgraţiază pe cei capabili, după suggestiile ţarinei, ambiţie reflectând ambiţia lui Rasputin. Nobleţa face conjuraţie. Prinţul Iusupof îl atrage în cursă pe Rasputin... Ceeace n'a putut săvârşi otrava turnată în cupe, sfârşeşte glontele deputatului monarhist Purischievici. Revoluţia se presimte aproape ca răsuflarea unei fiare apocaliptice. Cronica lui Kessel sfârşeşte cu o epistolă desnădăjduită a ţarinei către soţul său despre „Amicul nostru dispărut"...

Iată, preludiul deslănţuirii întunecimilor. Cine poartă răspunderea? Desigur şi fatalitatea; dar numai ca noţiune restrânsă.

Explicaţiile sunt premature. Kessel, dotat cu pudoare artistă, a evitat concluziile. Paginele cari descriu noaptea cea de pomină a asasinatului, răguşala fonografului, aria „Yankee Doodle", friguri de vulpe prinsă în cursă catifelată, sunt de antologie.

Trebuiesc citite. I. C.

CUVANTUL LIBER (15 August). — D-ra Otilia Cazimir publică un admirabil articol, intitulat „Eroii dela Mărăşeşti". Autoarea vorbeşte de Mausoleul celor morţi pe câmpul de luptă.

Acolo, în criptă, sunt o mulţime de despărţituri etichetate, în care sunt rânduite osemintele eroilor. Un paznic le mânueşte: scoate un craniu gălbui, îl joacă în palmă şi apoi dă explicaţii asistenţei:

„Aista-i locotenentul X din 57... O căzut în via lui Negroponte. L'o lovit în cap. Glontele o intrat pe ici ş'o eşit pe ici".

Paznicul arată cu degetul murdar o gaură la fruntea craniului, o gaură mică, rotundă — apoi alta la ceafă, mai largă şi zimţuită.

Unii îşi revăd prieteni, rude.

Il cunoşteai pe-un ofiţer cu chipul rotund ca de copil, cu ochi vii, cu zâmbetul discret şi bun. Păzitorul îţi arată un craniu cu falca patrată, cu orbitele enorme.

Apoi d-ra Otilia Cazimir urmează:

„Nefericiţii expuşi la Mărăşeşti în dulăpaşe etichetate—eroii care au gemut murind şi cari sunt puşi azi să rânjească în public — au părinţi, soţii, surori, fraţi, copii... In faţa unui mormânt pe care creşte iarbă, se poate avea, cu vremea, un sentiment de linişte, de împăcare. In faţa unor oseminte goale, a unor cranii în care sălăşluesc moliile şi pe cari le mânuesc, ca pe nişte mingi, degetele profanatoare ale unui paznic — nu poţi avea decât un sentiment de acută deznădejde, de oroare, de milă, de indignare. Capetele acestea hidoase şi brutale au fost cândva încălzite la pieptul unei mame. O femee le-a mângâiat cândva. Un copil şi-a încurcat mânuţele prin părul lor, amestecat acum cu ţărână, cine ştie pe unde. Nu s'a gândit nimeni ce poate simţi o mamă, o femee, un copil, în faţa craniului crunt şi rece, profanat de priviri şi de atingeri străine, al celui pe care l-au iubit?"

D. Manuel Menicovici scrie un entuziast articol despre d. Ionel Teodoreanu: „Risipitorul de frumuseţi". D-sa este de părere că extrase din „Uliţa Copilăriei" şi din „La Medeleni" ar trebui să inunde manualele de şcoală. In chipul acesta elevii şi-ar forma gustul artistic şi ar îndrăzni mai greu să pună mâna pe condeiu după lectura unei pagini de d. Teodoreanu. Dificilă ar fi însă alegerea extraselor.

„Poate acesta e păcatul cel mare al d-lui Teodoreanu, — sfârşeşte autorul: e prea bogat. Şi mai ales e risipitor, ceiace nu-i pot erta săracii şi zgârciţii. Risipa aceia de imagini, de culoare, de parfumuri te încântă, dar te şi neliniştește aproape: ţi-e teamă că într'o zi flaconul acela cu arome rare va fi pe sfârşite. Şi în voluptatea aceia de nedefinit a lecturii paginilor sale, se strecoară inconştient o neneliniște vagă, parcă pentru a spori deliciile".

LUMEA (23 August). — D. Mihail Sadoveanu, sub titlul „Ceaiul", ne dă o interesantă caracteristică a spiritului rusesc.

Este vorba de-o sindrofie la Chişinău într'o familie. Musafirii — ruşi şi moldoveni — discută între dânşii.

Convorbirea alunecă şi asupra evenimentelor din Rusia. Cineva istoriseşte o întâmplare minunată:

„La Cazan lucrătorii care au sechestrat cu sila, acum câţiva ani, fabrica de pielărie a unui oarecare Iurie Adamovici Şmit, acum s'au înfăţişat cu lacrămi la vechiul stăpân şi l-au rugat în genunchi să-şi eie numaidecât îndărăt lucrul lui, căci nu mai pot merge aşa de capul lor; au isprăvit paralele şi materialul, ş'au stricat şi maşinăriile. Iar Iurie Adamovici Şmit, plângând cu amare lacrimi, nu vrea să se întoarcă să-şi eie al său. Atunci, plângând, l-au ameninţat cu moartea, şi stăpânul s'a dus cu lacrămi să-şi eie lucrul său. Insă parale nu mai are, nici material, şi maşinăriile-s stricate, — şi fiind acum el singur răspunzător de afacere şi de plata lucrătorilor, la noapte trebue să fugă, căci la sfârşitul săptămânii toată lumea îşi cere simbrie, şi dacă n'are de unde-o da, au să-l omoare. Pe urmă înţelegând, cu toţii au să plângă pentru asemenea crimă şi ticăloşie ş'au să se tragă de cap — însă întâiu au să-l omoare. Aşa că se duce tocmai la Ircuţc, în Siberia, unde poate să găsească slujbă ca măturător de stradă, ş'acolo poate trăi în linişte o vreme gândindu-se la nenorocirile lui".

D-l G. Topârceanu vorbeşte despre desenele făcute de de d. Marcel Iancu pentru „Antologia poeţilor de azi". Acele desene nu samănă cu poeţii respectivi. Parcă avem înainte „o galerie de puşcăriaşi şi degeneraţi".

Sau poate desenatorul n'a vrut să-i „redea" pe poeţi aşa cum sunt ei, ci i-a încondeiat — cum spune d. Topârceanu, — numai după „impresia pe care-a avut-o d-sa privindu-le capetele. (Urâtă impresie i-au făcut d-lui Marcel Iancu poeţii români). Pe noi însă impresia d-sale nu ne interesează".

Nici pe noi.

Am fi preferat, caşi d. Topârceanu, nişte „simple şi oneste fotografii".

MIŞCAREA LITERARA (15—22 August). — D. Liviu Rebreanu, provocat de un confrate întru literatură, a fost silit să apuce pe calea destăinuirilor delicate. Lucruri care privesc două persoane sunt date în vileag. Se citează convorbiri, corespondenţe... Parcă suntem în societatea cucoacoanelor de suburbie, antrenate în comeragii palpitante: chestiile intime sunt desfăşurate şi sfâşiate cu cruzime. Şi doar discută doi scriitori — unul de primul rang din ţară... iar altul, de reputaţie mondială. Amândoi scriitorii sunt însă de-ai noştri... — *M. Sv.*

CONVORBIRI LITERARE (No. 7—8). — D. Const. Georgiade vorbeşte, într'un articol, despre „C. Rădulescu-Motru, ca profesor şi om de ştiinţă", remarcându-l ca pe un filozof prin temperament şi atitudinea pe care o are în faţa vieţii. Tentaţiunile şi ambiţiunile, ideile şi prejudecăţi-le unei societăţi superficială în cultură şi uşuratecă în manifestări, n'au putut înfrânge cerbicia morală a acestui cugetător, şi nu au reuşit să-i impună nici ideologia ei politică, asigurătoare de situaţiuni şi ascensiune în viaţa socială. Preocupările-i de căpetenie au fost cercetările teoretice. Ideile pe care dânsul le-a pus în circulaţie, sunt juste; ele isvorăsc dintr'o profundă observaţie şi cunoaştere a evoluţiei istorice a culturei umane.

Ocupându-se de recenta lucrare a d-lui C. Rădulescu-Motru: „Tratatul de Psihologie", autorul constată că preocupările metafizice, slabe în aparenţă, sunt accentuate prin observarea constantă şi descrierea unor ştiinţe auxiliare. Evoluţiunea realităţii este îndreptată spre formarea corelaţiunilor de personalitate, sau ea urmăreşte formarea personalism energetic, în fond este o metafizică (evoluţia rea-Această concepţie, pe care filozoful român o numeşte personalism energetic, în fond este ometafizică (evoluţia realităţei d-sa o admite ca un postulat al filozofiei moniste) cu un caracter eminamente ştiinţific. Ea este întregită şi desăvârşită cu ajutorul biologiei, fiziologiei şi anatomiei comparate, în cartea de psihologie apărută anii trecuţi.

D. Al. Tzigara-Samurcaş scrie despre „Expoziţiunea românească din Paris, d. M. Popescu despre „Capela cantacuzinească din Viena".

MERCURE DE FRANCE (No. 682). — Un foarte interesant articol al profesorului universitar berlinez, Pierre Masclaux, despre *„Faust"*, celebra tragedie a lui Goethe. Nici un critic din cei peste 20.000 de comentatori ai operei lui Goethe, n'au văzut adevărata ideie din „Faust". Reprezentat de curând, cu oarecare succes şi cu mare bogăţie de decoruri şi efecte scenice, pe scena lui Deutsches Theater din Berlin, „Faust", nici de data aseasta, n'a putut fi înţeles. Mai ales partea a doua, cu noaptea clasică a Walpurgei, deşi Reinhard, după părerea criticei, a făcut tăieturile sau complectările necesare. Cheia poemei faustiene stă tocmai în acest episod, din care nu trebuia scos nici un cuvânt. Episodul acesta, numit până acum „episodul geologic", şi care trebuie să se numească „episodul cosmogenic" a derutat pe toţi comentatorii şi criticii germani. Obscuritatea lui aparentă a acoperit sensul întregei poeme. Tragedia lui Faust spune Pierre Masclaux, reprezintă lupta eternă a întunerecului cu lumina; episodul cosmogenic ne face să asistăm la originea vârstelor, la naşterea luminii, care ţâşneşte din adâncurile nopţii.

Eroarea criticei germane Masclaux o explică, până la un punct oarecare, prin ciudăţenia caracterului acestei nopţi a Walpurgei, în care evenimentele se desfăşoară pe nesimţite. Ocolurile lui Mefistofeles, de când se depărtează de Sfinx, până în momentul când, pierdut între blocurile de granit, aude chemarea lui Oreas, nu este altceva decât o cursă vertiginoasă dealungul timpurilor şi spaţiului. Cu această cursă el trăeşte toată istoria pământului şi a lumii. Partea a doua a lui Faust, este prin urmare drama creaţiunii, dela origine şi până la sfârşitul vârstelor. Ea merge dela celula primitivă, până la deschiderea celei mai complecte forme omeneşti, în persoana unei Mater Gloriosa. Aceasta este cea mai uriaşă operă, pe care geniul unui poet dramatic a conceput-o vreodată, pentrucă îmbrăţişează eternitatea secolelor şi infinitul lumilor.

Critica germană n'a văzut în al doilea Faust decât tablouri izolate din epoca mitologică, din evul mediu şi timpurile moderne. Eroarea capitală a comentatorilor rezidă în neînţelegerea absolută a desnodământului. Conversiunea lui Mefistofeles, care trece din neant în fiinţă, din întunerec la lumină spiritul răului care se întoarce în mod definitiv către „bine", Faust II luând locul lui Faust I, chiar hermafroditul Homunculus devenind, printr'o serie de metamorfoze, Venus Urania, Zâna eternă succedând Nopţii eterne, iată faptul capital care a scăpat celora cari au interpretat opera lui Goethe. Singur Gérard de Nerval l'a întrevăzut. Masclaux se felicită de a fi descoperit cel dintâi lucrurile acestea. Este, prin urmare, punerea în scenă a ideii care stă la baza doctrinei lui Zoroastru şi a tuturor religionarilor occidentului; lupta întunericului cu lumina, a lui Ahriman cu Ormuzd, terminându-se prin triumful definitiv al luminii: Ahriman-Mefisto, nu nimicit, dar convertit la „bine", lumea întreagă devenind imensul imperiu al seninătăţii eterne, al fericirii adevărate.

Ideia aceasta, crede Masclaux, luminează toate obscurităţile tragediei. Ea arată, în particular, legătura strânsă care există între primul şi cel de al doilea Faust şi relevă unitatea de concepţie care a prezidat această operă imensă, proiectând o vie lumină asupra pasagiului în care se găseşte imprimată ideia dramei întregi. Pasagiul este acela, supranumit „marea lacună" din Faust I, vast fragment de 1163 de versuri, care începe cu ieşirea lui Wagner la sfârşitul celui de-al doilea dialog dintre Faust şi Mefisto şi care cuprinde încercarea de sinucidere, preumblarea de Paşti, exegeza biblică, conjuraţia şi înţelegerea cu diavolul.

Am insistat asupra articolului de mai sus, de oarece ţinteşte să pună în nouă lumină opera uriaşului dela Weimar. Profesorul Masclaux aşteaptă, după acest articol, răspunsul criticei germane, pe care a mai invitat-o la aceasta şi printr'o scrisoare publicată, de curând, în „Neue Wesbadener Zeitung".

L'EUROPE NOUVELLE (No. 390). — Publică, în traducere, un pamflet „Les Messieurs Obmanov" de Alexandru Amfiteatrov, expresiune tipică a vieţii de curte de sub Nicolae II, care face încă deliciul revoluţionarilor ruşi de astăzi. Deşi astăzi pamfletul acesta pare destul de inocent, odinioară a iscat un scandal enorm. Ziarul, în care a fost publicat, a fost suprimat iar autorul, Amfiteatrov, judecat şi deportat în Siberia.— **George Baiculescu**

Adeverul DIMINEAŢA
BONUL CARŢII

FIRMIN GÉMIER: Le Théâtre, entretiens réunis par PAUL GSELL, Bernard Grasset, Paris, 1925, Pr. 15 frs.

Cronicarul parizian Paul Gsell şi-a luat de bună voe rolul ingrat al prezentatorului de oameni celebri. Cu discreţie, cu tact, cu pricepere, Paul Gsell coboară în arenă purtând de mână „numărul de atracţie"; îl roagă să ţină seamă de marele public, — fără de care dulcile deşertăciuni ale gloriei n'ar putea fi—şi îl invită să facă încă odată ceeace a făcut sub acoperământ poleit în operele sale: să vorbească despre sine, în toate chipurile.

După o scurtă recomandare a „omului mare" cu termeni de o banalitate elogioasă, d. Gsell, ca un Director în cea mai distinsă ţinută, se trage spre fund, păstrând mereu mănuşile şi clacul, gata să intervie cu un zâmbet de admiraţie, oridecâte ori buna reuşită a reprezentaţiei o cere.

Cărţile isteţului cronicar sunt primite ca numerele de senzaţie dintr'o reprezentaţie de music-hall. Lumea se distrează, câte odată chiar se instrueşte. Totuşi după ce a părăsit spectacolul îşi exprimă dispreţul, nemulţumirea sau deziluzia. Fiecare ar fi vrut să „scoată altceva" dintr'o celebritate.

In acest proces, greşala, desigur, nu-i de partea d-lui Gsell: un număr de senzaţie nu poate fi decât ceeace îi permite genul, adică un număr de senzaţie şi nu o piesă diadectică sau un tratat de filozofie.

Dar aceste cărteli sunt riscurile intreprinderii şi d. Gsell caută să se asigure pe cât cu putinţă împotriva lor. De obiceiu supune lucrarea spre revizuire, celebrităţii direct interesate. Cu unii chiar colaborează efectiv. Aşa a fost făcută cartea despre Rodin. Şi după câte ştim, aşa e întocmită şi lurcarea de faţă despre Teatru, împreună cu Gémier.

Fără să fie un actor de geniu sau un iscoditor prea mare în meşteşugul scenic, Gémier este tipul superior al omului de teatru: bun interpret cunoscător al necesităţilor artei dramatice moderne, duşman al cabotinajului şi luptător entuziast pentru întruparea marilor opere din ori ce vreme. El e cel mai indicat să vorbească despre teatru astăzi, când publicul „cu pretenţii" îşi face noţiuni foarte nebuloase asupra acestei arte străvechi.

Reclama, cronicarii nepricepuţi şi snobismul au făcut pe mulţi să creadă că ar exista un teatru nou, o altă zeitate, superioară Thaliei,—ceva neînţeles încă dar plin de semnificaţii subtile şi de profunziuni nebănuite. Sunt indivizi care strâmbă din nas oridecâte ori văd pe afiş un nume vechi şi sfânt, sau când aud vorbindu-se de o punere în scenă sobră, fără lumini de curcubee şi prea multe zugrăveli. Dar dacă le ceri să-şi exprime clar gândul, nu capeţi decât răspunsuri nelămurite, sub care se zăresc vagi pretenţii de revoltă, lipsă de gust şi un amestec făcut din reminiscenţe de cinema, frânturi de cronici nemistuite, colţuri de afişe şi alte lucruri la fel.

Pentru lămurirea lor ca şi pentru actorii cari nu citesc decât rolurile şi partea dela sfârşit a articolului din ziar unde li se apreciază jocul, convorbirile lui Gémier sunt o lectură foarte sănătoasă. De asemenea, oricine se interesează de arta lui Shakespeare şi Molière, poate asculta cu folos pe Gémier, chiar dacă ideile lui i se vor părea câteodată naive.

* * *

D. Gsell a cuprins în volumul său toate feţele teatrului: religia teatrului, tainele punerii în scenă, jocul actorilor, evangheliile teatrului: Dionysos, Shakespeare, Corneille, Molière, Beaumarchais; tendinţele şi autorii noi, rolul teatrului în viaţa obştească, serbările publice.

In fiecare capitol se găsesc observaţii interesante şi juste. Experienţele de actor şi de regisor, Gémier le-a trecut necontenit prin filtrul unei gândiri critice, ajungând la concluzii ce pot fi de folos tuturor celor ce vor să lucreze în teatru.

Firmin Gémier este, înainte de orice, un actor. Cine cunoaşte trăsăturile comune breslei, va ghici imediat că trebue să se aştepte la atitudini superbe, la idei în care se presimte uneori fardul. Trecând însă peste „pliul profesional"—care dealtfel poate fi descoperit în orice autor, dacă-l cercetezi cu luare aminte—Gémier se dovedeşte un specialist inteligent şi cu bun simţ, având o filozofie simplă a artei lui şi un democratism acut, jacobin.

Teatrul, spune Gémier, este o religie, ar trebui să fie o religie. Istoria arată că arta dramatică n'a fost niciodată mai bine inspirată ca atunci când a slujit o religie. Shakespeare şi Molière n'au tratat subiecte religioase, dar reprezintă totuşi o religie, căci întreaga Anglie se împărtăşeşte din Shakespeare şi întreaga Franţă din Molière. Aceşti autori au exprimat gândurile şi sentimentele care au pasionat naţiunea lor. Geniul lor a dominat toate sufletele rasei şi le-a făurit. El continuă să le inspire şi să le unească.

Concluzia: religia teatrului e azi în agonie. Cei mai mulţi din autorii actuali nu se preocupă decât de animalul care doarme în noi, se complac în pornografie. Tema în jurul căreia se învârtesc necontenit este adulterul,—cu psihologia lui „fezandată". In altă parte Gémier recunoaşte însă că în societatea modernă, care înseamnă triumful individului, autorii dramatici trebuiau să facă psihologie. In acest caz, preferă pe aceia care s'au exprimat cu adâncime şi forţă: G. de Porto-Riche, R.-H. Lenormand şi într'o altă măsură, Henry Bataille.

* * *

Gémier vrea ca scriitorii de azi să înobileze pe spectatori, să le imprime sentimente salutare, să le lumineze drumul pe calea viitorului. Regret, spune el, că arta noastră de azi nu mai este interpreta unei credinţe. Această credinţă ar fi: „fiecare are dreptul să fi liber şi datoria să respecte libertatea aproapelui. Trebuie să fim drepţi şi cu frăţie faţă de alţii, să iubim pacea, să muncim fără încetare la îmbunătăţirea condiţiei omului"... un adevărat program politico-social. August Strindberg păstrează aceeaşi idee în cadrul strict al artei:

Teatrul mi-a părut demult, scrie el în prefata la „Fräulein Julie", o **Biblia pauperum,** Biblie cu poze pentru oricine, pentru cei ce nu pot să citească scrieri sau tipărituri; iar autorul dramatic, un preot laic, care răspândeşte ideile timpului în formă populară, aşa de populară în cât clasa de mijloc care umple în deosebi teatrele, poate să le prindă fără bătae de cap. Teatrul a fost întotdeauna o şcoală populară pentru tineret, semi-formaţi şi femei, care au nevoe de iluzie şi care pot fi prinşi şi conduşi de suggestiile autorului.

La rândul lui, Strindberg se arată nemulţumit de realizările teatrului din ultimul timp, recunoscând că uneori „în sticlele vechi a fost pus şi vin nou".

Gémier este cunoscut mai ales ca regizor. Piesele puse în scenă de el sunt adevărate surprize. Cu atât mai preţioasă apare declaraţia lui: „bunul metteur en scène nu trebue niciodată să meargă dincolo de intenţiile autorului; niciodată nu-i e permis să le trădeze printr'un lux deplasat de costume, decoruri şi accesorii. El rămâne mereu servitorul poetului. El n'are decât un scop: expresia textului, decât o lege: respectul evlavios al textului. Toată inspiraţia îi vine dela text şi numai dela text".

Acelaşi respect îl cere şi actorilor. In **Seminarul** pe care-l face cu ei, Gémier le mai spune:

„....copii, nu fiţi cabotini. Ştiţi, un cabotin este actorul care nu primeşte decât rolurile în care apare sub un aspect frumos, cu toate avantagiile lui fizice. Este acela care nu se gândeşte de cât să culeagă aplauze pentru sine, care trage tot aşternutul la el, care dezechilibrează sforţările camarazilor şi care asasinează piesele, în loc să le joace.

Cabotinul este duşmanul artei noastre.

Rândurile acestea ne-au inspirat dorinţa ca Gémier să nu fie numai citit, ci şi ascultat. Lectura convorbirilor lui ar merita să figureze obligatoriu în programul Conservatoarelor şi în toate asociaţiile noastre dramatice.

ŞTEJAR IONESCU

INSEMNĂRI

Matei Cantacuzino

Aş vrea să schiţez în câteva cuvinte întârziate, dar cu atât mai reculese, fenomenul moldovenesc care a fost moartea lui Matei Cantacuzino.

Dacă progresul înseamnă diferenţiere, regionalismul, — de altfel aşa de compatibil cu toate sentimentele umanitare,—întreţine una din originalităţile parţiale care împreună cu altele dau tonalitatea unui popor.

Matei Cantacuzino a fost emblema moldovenismului cu toate notele sale specifice, dar mai ales cu acea artistică combinaţie între realitate şi imaginaţie, între fantazie şi bun simţ, care stigmatizează vizibil pe românul de dincoace de Milcov. Formula moldovenismului a şi enunţa-o: **romantismul ironic.** Mi-aduc aminte de o dedicaţie a lui Villiers de l'Isle Adam: „aux rêveurs railleurs". Din acelaş aluat, exagerat până la caracteristicul evident, era şi Matei Cantacuzino. Afectiv sentimental care brodează cu dragoste pagini de roman, utopic care visează proiecte de cetăţi ideale în protest trivial de mulţime răscolită, dar visător conştient care ştie, că plăsmuirea lui nu e decât numai atât. După aceea începea, ca o echivalenţă, ca o rancună, ca o pedeapsă, ironia contra lui, şi, în fine, fiindcă nu ştia să se înjosească, contra tuturor. E în firea moldoveanului să viseze *în contra* realităţii şi a mulţimei, dar e în firea lui de asemenea să-şi bată joc, el insuşi, de ce a clădit peste noapte. Pudoare supremă a unui artist, care, deşi îşi ştie propriul trup făcut din armonice linii, nu vrea să iasă gol în faţa oamenilor. In acelaş timp, lux de inteligent scepticism, care înţelege măsura relativă a tuturor construcţiilor.

Cine l'a auzit pe Conul Matei înflăcărat, urmând cu ochi aprigi logica unui vis îndepărtat, pentruca în urmă, când credeai că se confundă cu dânsul, să-l nimicească cu o vorbă de spirit, va înţelege cele de mai sus. E în temperamentul, în destinul nostru, al tuturor celor născuţi între Prut şi Carpaţi, să ne sfărmăm gândul de bună voe, din eleganţă, din nevoe de măsură ori din scepticism. Romantism şi ironie, e trăsătura de caracter a oricărui moldovean de rând. Matei Cantacuzino era, prin calităţile lui ipertrofiate, emisarul, solul nostru temperamental, trimis de noi către providenţă, de aici din văile dulci ale ţărei moldoveneşti, ca să ne explice acolo firea, să ne facă înţelese slăbiciunile, să ne ierte păcatele.

Aceasta a fost suprema lui avocatură.

* * *

Timpul nostru, care scurtează toate, a micşorat şi celebritatea. Cine e gustat de generaţia lui, se poate considera mulţumit. A râvni la aprecierea celeilalte care urmează e deja prea mult.

Matei Cantacuzino, în ultimii săi ani, nu se simţea bine, cu adevărat, decât în mijlocul tineretului. El ştia, din instinct, că uitarea îngroapă odată cu viaţa bătrânii de rând, dar că oameni ca el n'au vrâstă. Se adresa cu dezinvoltură tinerilor ca un camarad în etate. Şi pe când tovarăşii săi de generaţie, demodaţi, străini în mijlocul unei lumi la care nu se mai puteau adapta, erau uitaţi înainte de a muri, el se apropia de eterna tinereţă, pe care o înţelegea fiindcă o retrăia, aşa cum în toamnele târzii, înfloresc a doua oară castanii.

Generaţia mea, care nu are încă 30 ani, severă cu atâtea glorii demodate, l'a găsit veşnic actual pe Conu Matei. Figura sa brava timpul fiindcă descoperise un rar procedeu : **stilul personalităţei.**

De când intelectualismul cu cărţile şi teoriile a devenit în epoca modernă o a doua realitate, viaţa fiecăruia din noi s'a despărţit în două. Păstrăm ce e înălţător, ce e nobil pentru ceasurile de lectură ori de meditaţie. Ni se pare că e deajuns atât. In viaţă, în acţiune ne purtăm, chiar cei cu pretenţii de eroi, ca toată lumea. Şi fiindcă ne permitem în programe, în articole, ori discursuri, idei generoase ori sentimente sublime, ne considerăm achitaţi faţă de morală ori de estetică. Să le traducem şi în activitatea cotidiană ni se pare prea mult şi poate inutil. Dualitatea aceasta a vieţii moderne a desfiinţat cu totul stilul personalităţei, adică grija aceia consequentă de a da un senz acţiunilor, de a trăi, justificându-le, ideile şi programele.

Antichitatea, ca şi evul mediu eroic, până la apariţia cărţii, n'a cunoscut acest divorţ între gândire şi faptă. N'ar fi trecut nimănui prin cap că nu e dator să demonstreze prin gesturi, ceeace a formulat prin gânduri.

La noi mai ales, separaţia între doctrină şi justificarea ei prin viaţă, devine fenomenul normal de morală. In generaţia trecută se poate cita printre alţii cazul lui Petre Carp. Astăzi cu greu se vor găsi câteva nume.

Matei Cantacuzino, considera ca o curentă datorie, să acopere orice vorbă, cu un gest. Promisiunile gratuite, fudulia aceia teoretică care împrăştie puzderie de idei sublime fără să le trăiască o clipă pe pielea proprie, nu era în temperamentul său. Amintesc printre multe altele că acest mare proprietar e singurul care n'a făcu apel la expropriere.

Unitatea între gândire şi acţiune dădea o linie unică sufletului său. Se des coperea uşor într'însul un arhitect personal şi competent care i-a inobilat interiorul sufletesc : a adăugat ici o draperie ca să mascheze o sinceritate prea crudă, a dat jos dincolo un perete ca să pătrundă lumina soarelui, alăturea a introdus un efect de perspectivă, pentru ca bunul gust să nu perceapă decât dela o anumită distanţă intimitatea locului. Oricare ar fi fost transformările, mâna artistului a fost aceeaşi peste tot, fericită.

Şi acum, dacă ar trebui să spunem care a fost legea care a prezidat la compoziţia acestui stil, am spune că era **generozitatea.**

Figura lui Matei Cantacuzino, apărută la o răscruce de istorie, a dispărut pentru totdeauna, fiindcă au dispărut coincidenţele sociale care au produs-o. Un boer, care nu şi-a îngăduit nici odată drepturi, care nu le-a revendicat cu acreală, ci şi-a recunoscut numai datorii ; un nobil, care tocmai fiindcă era aşa, se simţea sfătuitorul, celor mulţi; un patrician democrat, care aminteşte de Philippe Égalité din istoria revoluţiei franceze.

Generozitatea sa nu era însă numai socială ori politică. Afectuozitatea sa îmbrăţişa în permanentă simpatie toată ambianţa, adesea fără selecţie, căci alegerea în dragoste e încă un semn de meschinărie. Simpatia sa era unanimă aşa cum se cuvine energiilor regale. Nu drămuia niciodată, fiindcă avea deajuns şi fiindcă nobleţă fără prodigalitate e greu de închipuit. Preţuia un om de rând la fel ca pe un ministru. Şi aici era poate secretul dispreţului său distant. Căci, deşi rareori , acest om ştia să dispreţuiască, avea bunătate, dar avea şi revoltă. Ştia mai ales să ignoreze.

Şi pe urmă avea virtutea aceia pe care nimeni nu va putea-o analiza precis vreodată şi care se chiamă autoritatea. Era o rezervă de forţă, care se impunea, chiar fără să facă nimic, fără să murmure un cuvânt, prin simpla ei prezenţă. Se invedera în el achiziţionată în rasă, de atâtea generaţii, ancestral, arta de a comanda, mimetismul poruncei şi se mai cunoştea, tot ereditar, ignoranţa totală a procedeelor potrivite pentru a solicita. Puţini dintre strămoşii lui vor fi cerut vreodată ceva cuiva...

* * *

Am sosit la Iaşi câteva zile după înmormântarea lui. Am urcat într'o noapte potolită de August dealul Copoului, care i-a servit toată viaţa ca piedestal pentru statuia care era el. Pe când coboram aceeaşi uliţă sărăcită prin călătoria lui de totdeauna, am înţeles că Iaşul nostru bătrân şi melancolic are mai puţin un monument. Parcă s'ar fi dărâmat, într'o noapte năprasnică de furtună, biserica Sf. Sava ori turnul Goliei.

Nu-i vom mai întâlni nimeni, în plimbările de seară, silueta elegantă, coborând distrată, uliţa în jos.

Ultima lui plimbare, aceia de acum, e un pelerinaj fără răgaz, purtând în desagii lui de călătorie, o parte din graţia sufletului moldovenesc.

MIHAI D. RALEA

Subvenţionări teatrale noi

S'a găsit, insfârşit, încă un mijloc de a se cheltui fondurile — se pare, exagerat de crescute — ale ministerului artelor. S'a hotărit să se acorde teatrelor particulare câte 20.000 lei primă pentru fiecare seară de piesă originală.

Teatrele particulare care, până acum, fugeau de piese originale ca de boală, au dat sfoară în ţară şi, probabil că au să dea şi anunţuri la mica publicitate pentru dobândirea de opere româneşti.

Fuga, băieţi, cu caietele la ghişeele teatrelor particulare.

Fireşte, cu 20.000 lei primă, d. Eftimiu poate oricând concura cu succes pe Shakespeare!

Şi, asta se chiamă „a încuraja" teatrul original!... Mai multă bunăvoinţă servită de mai imensă stupiditate, nu s'a putut vedea până acum.

Dar, — trăim doar în ţara românească... — poate că nu e tocmai vorba de o stupiditate, cât de-o îndrăzneaţă afacere.

In definitiv, ar putea fi căutat şi aici ca şi altădată folosul cuvenit în asemenea negoţuri celor în drept.

Bine-intenţionatul d. Lapedatu e rău şi sinistru sfătuit.

De ce numai teatrul ?

Se întâmplă ceva foarte curios în România ferice. Asudă toate autorităţile ca să încurajeze „cultura". Un minister special, cu fonduri speciale, e însărcinat să încurajeze cultura...

Şi, ce se face?

Se caută — şi nu se găsesc destul — mijloacele de a se da bani şi câştiguri autorilor de teatru, directorilor de teatru (foarte bogaţi şi fără această „încurajare") şi insfârşit actorilor. Se pare că în mintea mecenilor oficiali aprovizionaţi de bugetul statului, cultura este egal exclusiv cu teatrul!

Să avem pardon.

Adică, de ce tânărul X care scrie sonete nu ar avea drept la „încurajare" cât şi d. Mircea Rădulescu care scrie tragediile d-lui Carapancea, prefect de Vlaşca, decât cutare orice patron de intreprindere de amuzament în România, ar avea drept la mai multă „încurajare", fiindcă reprezintă tragediile d-lui Carapangea, prefect de Vlaşca, decât cutore editor care tipăreşte cărţi de sonete?

Trebuie să ne vie un răspuns.

ION SLAVICI : preferinţe

Intrebat încă din 1905, de către revista „Luceafărul", Ion Slavici a dat întrebărilor următoare răspunsurile corespunzătoare:

1. Care roman, nuvelă sau schiţă, din câte aţi publicat, e după părerea d-v., cea mai reuşită! De care vă leagă cele mai duioase amintiri?

— Cea din urmă parte din naraţiunea „Din Bătrâni", încă nepublicată.

2. Care e scriitorul şi, în special, care e prozatorul dv. de predilecţie? a. român, b. străin.

— N. Gane între români, iar între străini: Paul Heyse.

3. Aceeaş întrebare relativ la pictorul, compozitorul, filozoful, bărbatul de Stat favorit.

— Rafael şi Leonardo, Beethoven, Platon şi I. Brătianu.

Procesul dela Dayton

Procesul profesorului Scopes din Statele-Unite, acuzat de predarea teoriei lui Darwin, a adunat în oraşul Dayton o armată de reporteri, fotografi, operatori de cinema, pe lângă un mare număr de curioşi.

In timpul procesului auzeai : „Domnule judecător, priviţi vă rog aici" sau : „Plecaţi, domnule avocat, capul la dreapta. Puţin".

Ziaristul Mencken a scris un articol satiric asupra procesului. Mulţimea s'a strâns sub ferestrele lui — gata să-l linşeze sau să-l desbrace, să-l ungă cu gudron, să-l tăvălească prin pene (după sistemul american) şi apoi să-l poarte prin oraş.

Poliţia l-a protejat cu mare greutate. Comisariatul l-a înştiinţat însă că, dacă nu întrerupe seria de articole, nu-i mai poate garanta viaţa.

Procesul a avut şi un bine. Cărţile lui Darwin sânt vândute ca pânea caldă. In modul acesta teoriile lui Darwin vor fi cunoscute de toată lumea.

Noaptea nunţii lui Byron

In 1816 Byron, hotărându-se să se despartă de soţia sa, părăsi Anglia şi, după un lung voiaj, se stabili la 1822 la Albano, un sat lângă Gênes.

Aici cunoscu pe celebra aventurieră Elzelina Van-Ayldelonghe-Elme, care îşi publică la 1829 memoriile. In aceste memorii se găseşte povestirea lui Byron asupra nopţii lui de nuntă.

D-ra Charlm, guvernanta d-nei Byron, îşi înspăimântase stăpâna cu grozăviile nopţii de nuntă, încât aceasta prefera să moară decât să se culce în acelaş pat cu soţul. Intre amândouă începu o vie discuţie. Byron, alături, aştepta rezultatul. Insfârşit d-ra Charlm, „dintr'un devotament pe care nu ştiu cum să-l calific",—spune Byron,—se oferi s'o înlocuiască pe mireasă în prima noapte. trecuseră.

In dormitor ardea o veilleusă slabă. Când intră Byron, extenuat de oboselile zilei şi alarmat de teroarea miresei, — ea era în pat, cu faţa spre părete, părând că doarme. Byron se hotărî să-i acorde o noapte castă.

„Mă strecurai alături de dânsa, —povesteşte el, — dar foarte încet, ca să n'o trezesc. Depun pe fruntea ei întoarsă o sărutare modestă, îmi pun mâinile pe piept ca de obiceiu şi adorm ca un soţ de şaizeci de ani.

„A douazi, deşteptându-mă, am rămas surprins văzându-mi nevasta îmbrăcată pe canapea. Mă scol. Şi ziua trecu calmă, caşi noaptea. Nu s'a întâmplat, probabil, acelaş lucru şi 'n noaptea următoare — căci a treiazi am auzit-o pe Lady Byron reproşându-i guvernantei că o înşelase. De-atunci d-ra Charlm a făcut tot ce i-a stat prin putinţă să-şi convingă eleva că se măritase cu un monstru".

Traducerile noastre

Elin Pelin, din opera căruia publicăm schiţa „Boul cel bătrân", este pseudominul literar al lui Dimitrie Ivanov. El s'a născut la 1878, într'un sat din judeţul Sofia, în Bulgaria.

Povestirile scurte ale lui Elin Pelin vorbesc aproape numai despre viaţa ţăranului bulgar, pe care-o cunoaşte tot aşa de bine cum cunoştea Tolstoi viaţa mujicului rus.

Miliardarii americani

In 1923, optzeci şi şase de persoane au plătit, în Statele-Unite, un impozit anual mai mare ca un milion de dolari (200 milioane de lei, un sfert de miliard dări la Stat!)

Printre aceştia, patruzeci au, numai *ca venit*, între 1 milion şi 1 miliard jumătate de dolari (300 miliarde de lei venit anual!)

Numai unsprezece din ei au de-abia 3 milioane venit.

Şi cum fraudarea fiscului nu-i, desigur, o particularitate doar europeană,.....

Remarcăm, pentru a sfârşi, că în cabinetul actual, opt din miniştri sunt milionari.

Şi dacă America de Nord ar fi o societate democratică, i-am vedea pe nemilionari reprezentaţi în parlament în virtutea principiului constituţional al reprezentării minorităţilor...

MARUNTE :

— Dr. Vidal, un erudit om de ştiinţă francez, propune într'o broşură autorităţilor şcolare superioare, să înscrie în programele institutorilor obligaţia de a preda elevilor istoria regiunii lor. Iată-i şi pe francezi regionalişti.

— Luându-se după adagiul: „omul e stilul", — romancierii francezi au început să-şi orneze cărţile cu fotografii. Fotografia joacă astfel rolul etichetelor de garanţie de pe cutiile de conserve — cum spune „Le Figaro".

Cum isprăvesc opera, romancierii dau fuga la fotograf — unde pozează în mai multe poziţii şi cu mine diverse. Ar trebui să-şi invite şi criticii literari la şedinţele de pozat — pentru alegerea poziţiei şi a expresiei.

Fotografia va varia dela volum la volum — după conţinut. La primul volum—autorul va fi gătit şi rigid ca un mire; la al doilea—hirsut, crunt cu gulerul desfăcut.

Pentru orice operă se recomandă ca romancierul să pozeze la biurou—cu condeiul în mână, pentru ca cititorii să nu creadă cumva că el scrie... în vârful unui copac.

— A apărut No. 18—19 din *Arhivele Olteniei* din al căror sumar spicuim: Traian Sima, Praetorium şi Centum Putci; — T. G. Bulat, Diviziunea proprietăţii rurale în Oltenia la 1837; — G. Mil. Demetrescu, Vechi denumiri de mahalale în Craiova; — R. S. Molin, Contribuţii la istoria Episcopiei din Timişoara; — M. Theodorian-Carada, Răscoale în Craiova; — D. Izverniceanu, Pagini din istoria Banatului; — N. Plopşor, Iovan Iorgovan, baladă variantă din Dolj.

— Scriitorul polonez *Ladislas Rabsky* a murit la Varşovia.

— *La Revue de Paris* publică scrisorile inedite ale lui Chateaubriand către contesa de Castellane.

— In ultima sa cronică din *Correspondant*, Maurice Brillant vorbeşte despre arta românească şi baletul rus.

— In editura „Galerie Simon" a apărut piesa „Mouchoir de Nuages" de *Tristan Tzara*, cu desenuri în aqua-forte de Juan Gris.

— Scriitorul *Henri Massis*, redactor principal la „Revue Universelle", a fost de curând numit cavaler al legiunii de onoare. Massis este autorul volumului de critică „Jugements", din care a treia serie, care se află sub tipar, se intitulează „La défense de l'Occident".

— Revista „Deutsche Rundschau", în numărul din Iulie a. c., se ocupă într'un mare articol — sub iscălitura d-lui Rudolf Brandsch — de volumul „In faţa naţiunii" al d-lui D. D. Patraşcanu.

— „Cuvântul liber", No. 43, aduce colaborarea d-lor: *M. Sevastos*, Matei Cantacuzino; *F. Aderca*, Se caută scandalagii; *Camil Petrescu*, Polemica; *Otilia Cazimir*, Eroii dela Mărăşeşti; *V. Godeanu*, Aşezăminte în devenire; *M. Menicovici*, Risipitorul de frumuseţi

— A apărut No. 30—31 din revista *„Grafica Română"*.

— „Aurora" cu data de 24 August 1925, închină o pagină memoriei lui *Ion Slavici*, cu articole de T. Teodorescu-Branişte, Victor Rodan, etc.

Curiozităţi

„Să ne plimbi puţin"

Un record rar a fost bătut de curând de un şofeur de piaţă din Londra. In două săptămâni el a făcut 20.000 km. cu maşina prin Anglia. Pasagerii săi au fost doi Americani, cari au venit la dânsul când stătea neocupat in piaţa Picadilly şi i-au zis: — „Ia să ne plimbi puţin prin Anglia". Şofeurul, ştiind cu cine are a face, n'a lăsat să i-se repete comanda. El îşi puse maşina în mişcare, şi in 14 zile a cutreerat împreună cu cei doi Americani, în lung şi în lat, toată Anglia, Wales şi Scoţia. Maşina lui n'a suferit nici un accident sau stricăciune. Americanii au rămas perfect mulţumiţi şi pe deasupra sumei cuvenite i-au făcut cadou un ac de cravată cu un briliant în valoare de... 3.000 dolari.

Ce dă Marocco ?

In ultimii 4 ani fiecare funcţionar francez în Marocco primeşte din bugetul acestei colonii o leafă suplimentară de scumpete 1800 franci dacă e necăsătorit. Căsătoriţii au 3600 şi încă 800 pentru primii doi copii; iar pentru fiecare copil în plus — încă câte 1200 franci.

Lucrătorii fabricelor din Marocco, în afară de salariul obicinuit, mai au câte 3 franci zilnic pentru fiecare copil. Astfel lucrătorul francez stă aci mult mai bine decât în Franţa, dat fiind şi viaţa mult mai ieftină din Marocco. Şi bugetul provincial supoartă aceste cheltueli fără vreo greutate.

Fabrica de sânge

Ministrul englez al sănătăţii Neville Chamberlain a înmânat däunăzi lui Walles Tible, infirmier, o medalie de aur din partea guvernului englez. In discursul ţinut cu această ocazie ministrul a spus că Tible a meritat acest semn înalt de distincţie, prin eroismul lui fără precedent: în ultimii trei ani, acest modest infirmier, om de o sănătate infloritoare, şi-a dat sângele de 76 ori pentru transfuziune în vinele bolnavilor, salvându-i astfel dela o moarte sigură. Şi niciodată Tible n'a primit să i-se plătească jertfa, după „preţul curent" al spitalelor — o sumă destul de însemnată. Toţi cei 76 bolnavi au fost absolut streini şi necunoscuţi acestui nobil amic al oamenilor.

Un singur caz analog a avut loc la Washington, cu un tânăr care şi-a înstreinat sângele de 60 ori pentru bolnavi. Pentru această faptă a primit tot un semn de distincţiune şi o pensie viageră.

Victimele cutremurilor

In legătură cu noile cutremure din California, ziarele americane publică următoarele cifre statistice: — în ultimii 25 ani, au avut loc 21 cutremure mari, din cari 17 — cu numeroase victime şi distrugeri. Cele mai mari cutremure au fost:

Mai 1902. Pe insula Martinica (colonie franceză) au pierit 32.000 oameni şi a dispărut oraşul Saint-Pierre.

Aprilie 1906. La San-Francisco, California, au pierit 4052; daune au fost 400 milioane dolari, şi 265.000 oameni au rămas fără locuinţe.

Ianuarie 1907. La Kingstone, Jamayca, 1100 victime, 25 milioane dolari pagube.

Decembrie 1908. La Messina (Italia) 75.000 ucişi, un milion 100.000 locuitori rămaşi pe drumuri.

Ianuarie 1915. La Avezzano, Italia, 30.000 victime.

Decembrie 1920. In China 200.000 victime omeneşti.

Septembrie 1923. La Tokio şi Iokohama, Japonia, 192.000 ucişi, 100.000 răniţi, 265.000 ruinaţi complect.

Memoria albă şi neagră

Psihologii americani au pus publicului următoarea chestiune:

„Cine are memoria mai bună, un alb sau un negru?

„Cine îşi aminteşte mai bine: evenimentele vesele sau pe cele triste ?

Au răspuns 1.658 cititori culţi, de ambele rase din care rezultă:

1) **Albii** îşi amintesc mai lesne bucurii decât necazuri.

2) **Negrii** îşi amintesc mai mult necazurile şi uită bucuriile.

3) Ambele rase au cea mai bună amintire despre etatea de **18 ani.**

Unde tună mai mult?

In Rusia tună 16 zile pe an, în România vreo 25 zile, în Italia 38, în Borneo 54, în India 56, în Sumatra 86 şi în Java **97 zile pe an.** La ecuator tună odată la trei zile. In Europa centrală nu tună de loc 6 luni pe an (toamna şi iarna).

Ariciul şi otrăvurile

Dai unei pisici numai un centigram **cianură de potasiu,** va muri până în , minute. Unui arici, care cântăreşte de 4 ori mai puţin ca o pisică, poţi să-i dai şi 5 centigrame fără să resimtă. Ca să omori un ariciu cu **cantaridă,** trebuie să-i dai o doză cât ţi-ar trebui să omori 20 de oameni, iar de vrei să omori acest mic animal cu **toxină tetanică,** trebuie să-i dai atâta cât trebuie pentru a omorî 8.000 de oameni.

Centrul Universului ?

E vorba de centrul în jurul căruia graviteaza intregul Univers. La început se credea că ar fi.... **Pământul** (geocentrism), apoi **soarele,** alţii l'au considerat pe **Sirius** drept centru, alţii pe **Canopus,** un soare gigantic (de 2 milioane ori mai mare ca soarele nostru). Centrul Universului pare însă a fi, după măsurători recente verificate de mulţi astronomi, o steluţă neînsemnată din constelaţia Capricornului, către care ne îndreptăm cu o iuţeală de 600 km. pe secundă.

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.